Krúdy Gyula

Szindbád

TARTALOM

Szindbád-történetek

TÁJÉKOZTATÁS
IFJÚ ÉVEK
SZINDBÁD, A HAJÓS
Első utazása
SZINDBÁD MÁSODIK ÚTJA
NŐI ARCKÉP A KISVÁROSBAN
A harmadik út
A HÍDON
Negyedik út
SZINDBÁD ÚTJA A HALÁLNÁL
Ötödik út
SZINDBÁD ÉS A CSÓK
EGY RÉGI UDVARHÁZBÓL
AZ ELSŐ VIRÁG
A HÁROM MUSKATÉROS
AZ ÁLOMBELI LOVAG
A RÉGI HANG
A SZERELEM VÉGE
SZINDBÁD TITKA
DUNA MENTÉN
UTAZÁS ÉJJEL
SZINDBÁD ÁLMA
SZINDBÁD ŐSZI ÚTJA
SZINDBÁD ÉS A SZÍNÉSZNŐ
HÓFÚVÁSBAN
TÉLI ÚT
SZINDBÁD AZ ÁLLOMÁSON
BÁLÉJ EGY RÉGI FOGADÓBAN
AZ ÁTSZÚRT SZÍV SZERENÁDJA
AZ ÉJI LÁTOGATÓ
BÁNATINÉ, A TÉVEDT NŐ
A TITKOS SZOBA
AZ ECETFÁK PIRULÁSA
ÉJJELI VENDÉGSÉG
A FELEJTHETETLEN BÓK
A MESEMONDÓ ASSZONY
ALBERT ÚJ ÁLLÁSHOZ JUT
ÉRZELGŐS UTAZÁS
AZ ÉRZELGŐS UTAS

A GYERMEKEK SZEME
AZ ENYÉM
VÖRÖS ÖKÖR
MARABU
ZÖLD FÁTYOL
MARGIT NEM JÖTT EL
SÍRONTÚLI BOLONDSÁG
SZÖKÉS AZ ÉLETBŐL
SZÖKÉS A HALÁLBÓL
ROZINA
A SZENTIMENTÁLIS FÉRFIAK
VADKÖRTEFA
A KÖDMÖNÖS NŐ
A PARADICSOMFOLT
A VENDÉGLÁTÁS
ADDIG ÉR AZ EMBER VALAMIT, AMÍG A SZÜLEJE ÉL
AZ ELJEGYZÉS
A TETSZHALOTT
A BALATONI SELLŐ
VALAMELY SZÍVHEZ SZÓLÓ TÖRTÉNET
AZ ÉLETMENTŐ KÉKFESTŐ
LEGJOBB OLYAN ASSZONYT ELVENNI, AKINEK ELSŐ URÁT FELAKASZTOTTÁK
ISZKIRI
A DOBOGÓ SZÍV SIMOGATÁSA
A SZERELEM LEXIKONA
SOK BÁBA KÖZÖTT ELVÉSZ A GYEREK
ÚTKÖZBEN
PÉNZZEL JÁRJÁK A BÚCSÚT
A BETEG NŐ
ÚTNAK, SZÓNAK, HÁZASSÁGRÓL VALÓ TANÁCSKOZÁSNAK NINCS VÉGE
TOLLFOSZTÁSBAN NEM SZAKAD MEG AZ EMBER
JOBB LÁBBAL MEGBOTLANI, MINT NYELVVEL
NEM VESZIK A LOVAT CSUPÁN A SZŐRIÉRT
A SZAKÁCSKÖNYV ÉS A JÁTÉKOSBOLT
HOGYAN LEHET MEGSZABADULNI A KÍSÉRTETEKTŐL?
AZ ÜVEGLOPÓ
„KÉREM A KEZÉT...”
SZÁZESZTENDŐS EMBEREK BÚCSÚJA
(Ódonságok városa)
A VADEVEZŐS MEGTÉRÉSE
(Az ódonságok városában)
KÖTÉLTÁNCOSNŐT SZERETNI!

BÚCSÚFIA
(Az ódonságok városából)
AZ ORGONISTA NŐ SZERELME
ISTVÁN NAPJA 1931-BEN
„VALAMIKOR A BABÁJA VOLTAM!”
(Ódonságok városából)
GYŐZTÉL, KOSSUTH!
MIÉRT JÁRJÁK A RÓKATÁNCOT?
A FÉKTELEN SZENVEDÉLY TÖRTÉNETÉBŐL
MÁJUSI CSODÁK
A gyomor örömeiben
SZÜLETÉSNAPI KALANDOK
JÓ ÉS ROSSZ NAPOK SZINDBÁD ÉLETÉBEN
SZINDBÁD ELMEGY DESZKÁT ÁRULNI
Hogy vette a fát?
A boglya összedőlése
A fadarab durrantása
S... dorombolása
Kié a sötétből megjelenő kéz?
Hedvig keze megállítja útjában a fiatal deszkakereskedőt
A KAPPANHÁJ TÖRTÉNETE, VAGY A CSACSIHASÚ EMBER
Még a kása is bűnös
A kappanháj lehetőségei
Mikor „törvényes” a kappanháj?
HÓNAPOS RETEK KALANDJAI
A SZÍVALAKÚ HÖLGY TITKA
AZ ÓRAMUTATÓ VIGYÁZ AZ ÓBUDAI KISASSZONYOKRA

Szindbád
ÁLOMKÉPEK

ELSŐ ÉJSZAKA

amelyben mesemondás történik arról az emberről, aki álmát elfelejtette, és emiatt nagyon szomorú

MÁSODIK ÉJSZAKA

amelyben említés történik arról az emberről, aki álmában annyi rosszat követ el, hogy napközben alig győzi jóvátenni

HARMADIK ÉJSZAKA

azokról a piros színekről, amelyeket álmában lát az ember, amelyek különbségüknél fogva: hol örömöt, hol bánatot jelentenek

NEGYEDIK ÉJSZAKA

amely megbeszéli azokat az álmokat, amely álmok a szembetegségeket okozzák, és a szabadulás módozata ez álmok elől

ÖTÖDIK ÉJSZAKA

amelyben minden recsegő széklábnak és pattogó pádimentumoknak el kell hallgatni, mert a garast egy odvas fog teszi le

HATODIK ÉJSZAKA

amelyben szó esik azokról az álmokról, amelyeket a halak úsztatnak magukkal a tavak mélyében vagy pedig a folyamok gyors sodraiban, ugyanekkor arról is megbeszélés történik, hogy mit álmodnak a csípős csalán között a rákok

HETEDIK ÉJSZAKA

amely azokról a babonás emberekről beszél, akik még álmukban is megrázzák fejük alatt rejtett bugyellárisukat, mikor újhold tűnne fel az égen

NYOLCADIK ÉJSZAKA

amelyben ismerkedni keddünk a babonás lídérccel, hogy megszabadulhassunk tőle

KILENCEDIK ÉJSZAKA

amelyben szóbeszéd történik annak az asszonynak az álmairól, aki életében és házasságában megcsalódott, és most már csak álmaiban él

TIZEDIK ÉJSZAKA

amelyben az új házasember is álmában foglalkodni kedd a boroshordók töltésével, fejtésével, habár még nem is gondolhatna arra, hogy mellette alvó felesége kvártélyt kereső huszárral álmodik

TIZENEGYEDIK ÉJSZAKA

amelyben említés történik arról, hogyan álmodják ugyanazokat a dolgokat egyszerre ketten és hárman is, akik pedig egyébként nagyon messzire esnek egymástól

Szindbád-regények

FRANCIA KASTÉLY

ELSŐ FEJEZET
amelyben álarcosok táncolnak

MÁSODIK FEJEZET
amelyben egy szán jön

HARMADIK FEJEZET
amelyben a színészet is fölbukkan

NEGYEDIK FEJEZET
amelyben csupán tiszteletre méltó emberekkel találkozunk

ÖTÖDIK FEJEZET
amelynek a végét az író sem tudja teljes bizonyossággal

HATODIK FEJEZET
amelyben egy kisgyermek sír

HETEDIK FEJEZET
amelyben a pezsgő palackjában marad

NYOLCADIK FEJEZET
amelyben Shakespeare kimondja az utolsó szót

KILENCEDIK FEJEZET
egy nagyon hosszú fejedet különböző színészekről

TIZEDIK FEJEZET
amelyben a szerelmesek utcáin barangolunk

TIZENEGYEDIK FEJEZET
a nők rejtélyességéről

PURGATÓRIUM

ELSŐ FEJEZET
Az esték

MÁSODIK FEJEZET
A pokróc

HARMADIK FEJEZET
A halálvágy

NEGYEDIK FEJEZET
Talán titokban őrült?

ÖTÖDIK FEJEZET
A veres megjelenése

HATODIK FEJEZET
Különös betegápolók

HETEDIK FEJEZET
A szerelem eljön a szörnyetegek közé is

NYOLCADIK FEJEZET
„Fischerin, die Kleine...”

KILENCEDIK FEJEZET
A veresnek nem tetszenek a dolgok

TIZEDIK FEJEZET
A házvételről általában

TIZENEGYEDIK FEJEZET
Egy furcsa szerelem keletkezése
TIZENKETTEDIK FEJEZET
A levágásra ítélt láb története
TIZENHARMADIK FEJEZET
János néni megjelenései
TIZENNEGYEDIK FEJEZET
Retyezáti
TIZENÖTÖDIK FEJEZET
A macska merénylete
TIZENHATODIK FEJEZET
A kutyák merénylete
TIZENHETEDIK FEJEZET
A megcsalt ember merénylete
TIZENNYOLCADIK FEJEZET
A lovasrendőrség merénylete
TIZENKILENCEDIK FEJEZET
Apró tárgyak merénylete
HUSZADIK FEJEZET
Gondolatok egy megváltásról
HUSZONEGYEDIK FEJEZET
Egy nem sikerült hitvita, de a vége nem rossz
HUSZONKETTEDIK FEJEZET
Zőldné és a szentek
HUSZONHARMADIK FEJEZET
Még egyszer az ördög karmai közt
HUSZONNEGYEDIK FEJEZET
A gyógyulás első napja
HUSZONÖTÖDIK FEJEZET
Kaland a vörösszemű emberrel
HUSZONHATODIK FEJEZET
Egy kacsintás eredménye

Szindbád

Midőn új kiadásban látom újra régi hajósomat, elfog a kétség:
vajon így történt-e minden, mint az ifjúkor szemével láttam?
Én már nem is emlékezem pontosan a dolgokra.
Fiatal olvasóim a megmondhatói, hogy helyesen
és igazságosan cselekedett-e Szindbád.
Menj, hajós, vitorláidra szívek vannak hímezve!

1917. Tavasz

K. GY.

Szindbád-történetek

TÁJÉKOZTATÁS

A hajós életéből következnek itt történetek, amelyeket fiatal nők és ifjak itt-ott tán hitetlenkedve olvasnak. Ó, majd megismernek ők is mindeneket; csodákat, amelyeknek létezéséről fogalmuk sincsen a fiatalkorban; a nők kimondhatatlan jóságát, midőn az ágy szélén üldögélve hosszú hajukat fésülik, és oly szent szerelemmel, megadással szólnak a férfiúhoz, hogy élete végéig biztonságban érezheti magát; és nők gazságát, midőn csak ökölbe lehet szorítani a kezet, megfenni a kést, a kardokat, felporozni a pisztolyt, vérrel áldozni, vérbeborult szemmel felébredni, és jajgatva, kezet, párnát harapdálva elaludni...

Szindbád a másvilágon sokszor csodálkozott, hogy egyetlen nőt sem ölt meg életében. Midőn a kocsi elment vele a vidékről, ahol a nők hatalma megszűnik, a hintóból visszanézett, és többnyire imádkozó, jóságos nőket látott maga mögött.

„Mégis furcsa - gondolta magában -, hogy a nők inkább jól viselik magukat, mint rosszul. Szegénykék mindenüket ideadták, amivel pillanatnyilag rendelkeztek, a csókjukat, az álmukat, a sóhajtásukat, és belopták nevem esti imádságukba - csodálkozhattak is odafenn, hogy mennyi öreg apa és édesanya meg apró gyermek nevével együtt szállott fel a Szindbád neve... Jók voltak, szegénykék, és az ifjúságot ezentúl arra oktatja Szindbád, hogy tisztelje a nőket, mint a virágokat, mint furcsa, gyenge, sokszor kifosztott, megcsalt, megkínzott lényeket... Mily meghatók ők, hogy bármennyit csalódtak, bármennyit sírtak, keseregtek: életük végéig sohasem tudnak máson odaadó komolysággal gondolkozni, mint a szerelmen. A szerelem nekik minden: levegőjük, szomjúságuk, csodálkozásuk. Mintha egy létező, megfogható valami volna a szerelem, úgy beszélgetnek róla. - Igaz, hogy ezután nyomban a divat következik a nők gondolatvilágában."

„Isten áldjon meg benneteket, drága jó nők, asszonyok és szüzek, grófnék, kereskedőnék és félbolond zsidónék, akik remegő ajakkal, hitetlen mosollyal, de vágyakozó, elámult szívvel hallgatták, ha Szindbád jókedvébe, halkított hangon, mintha csak a maga mulattatására tenné: tele hazudta a fejeket, a lelkeket, a szíveket hangulatokkal, színekkel, elgondolkozásra való szavakkal... Olykor ablakon ugrott ki elátkozott kastélyokból, és hazamenet egy másik nőért sírt. Máskor szinte kábultan, az arató mit sem látó szemével járt közöttük, egyformán nyúlt a tearózsa után és az útszéli bogáncsért, és reggelre elfelejtette a neveket - elfelejtette hangjukat, amelybe szinte egész életüket öntötték -, elfelejtette végtelen önfeláldozásukat, a veszélyeket, amelyeknek magukat alávetették, és különös, drága esküvésüket, amelyet egy szent barát gyakorlottságával vett ki Szindbád belőlük. Mind megesküdtek boldogan a szerelmi órában... Igazán mindegy, hogy volt-e egyetlenegy is, aki megtartotta esküvését? És, ó, hányszor kínálták ékszereiket, pártfogásukat, jövő életüket."

- Holnap újra látjuk egymást - mondták, holott Szindbád már becsomagolt az utazásra.

- Elhozom a gyermekeim arcképét legközelebb - ígérték, midőn már másik nő várt a hajósra egy állomáson.

- Most már sohasem hagyjuk el egymást - vélekedtek.

Pedig a vitorlákat már kifeszítették, és Szindbád csak a kedvező szelet várta.

Mit szerettek?

Szerették a jó bánásmódot.

A legtöbb nővel jósággal, szelíden, gyermek módjára kell bánni, bolondságaikat helyeselni, kicsinyességüket nagyszerűnek találni, az új ruhát észrevenni; nyert ügyed van, ha a legkisebb új szalagot megdicséred. Csodálatos, hogy éppen a legokosabb nők, akik magukat „üzlet-asszonynak" is szokták nevezni, mily könnyen beleegyeznek abba, hogy a férfiak el vannak ragadtatva az új cipőjüktől!

Szerették a szép szavakat.

Szerették a zenét, a virágot, az érzékeny sétákat, könnyes órákat, fájdalmas elbúcsúzásokat; szerettek minden kis eseményt, amely mindennapi, megszokott életmódjukban egy percre megállította az óramutatót.

Szerették az önfeláldozást.

Hisz sok nő sértésnek veszi, ha a férfiú nem fenyegetőzik azzal, hogy majd felköti magát az ablaka alatt egy fára. És a gazdag nők csaknem jobban örvendenek az apró ajándékoknak, mint a szegények, a reászorultak.

Szerették a „vőlegény" szót, szerették a „szerető" szót - szerettek sírig tartó szövetségre lépni nyomban az első találkozáskor, és egészen bizonyos, hogy nem gondoltak komolyan arra, hogy valamikor vége lesz a szerelemnek. Szerették a szép, hosszú leveleket - és bár gyakran nem olvasták végig, megsértődtek, ha a levél nem volt elég terjedelmes. Szerették, ha szerelmi jelvényeiket: hajszálakat, harisnyakötőket, zsebkendőket, imakönyveket, hajtűket, cipőket, zsüpponokat, gyűrűket, apró kis cédulákat, vasúti jegyeket, hervadt virágokat, szalagocskákat, emlékezetes faleveleket, fátyolokat, együtt talált patkószegeket, arcképeket, pénzdarabokat, süteménymaradványokat, kavicsokat, cigarettacsutkákat, gombokat, ingeket, könyveket, fűző-zsinórokat, üres gyufaskatulyákat megőrizték a férfiak. Ah, egy nő, aki nagyon jó volt Szindbádunkhoz, és vagyona kezelésével megbízta, tanácsait pénzügyekben megfogadta, ékszeresdobozát Szindbádnál elhelyezte, sőt válópere titkos iratait is a hajós őrizetébe adta: a szerelem végeztével elszámolást semmiről nem kért, csak *Az Est* egy példányáról, amelyre Bécs és Budapest között a vasúti kocsiban furcsa dolgokat rajzolt az előkelő hölgy, amilyent utcagyerekek szoktak rajzolni krétával magányosan álló házak falára. Nyugtalan, álmatlan, boldogtalan volt, míg a régi újságpéldány elő nem került. „Látja? Ennyire szerettem én magát!" - mondta fájdalmasan, és a gyertya lángjánál körömfeketényi darabokra égette a hírlapot.

Szerették a háziasságot.

Szindbád egy drága hölgynek nagy örömet okozott, midőn megtanult tőle harisnyát kötni. Más hölgyek viszont sugároztak a boldogságtól, ha Szindbád egy szeget vert be a képráma alá, lakatosmunkát végzett a ház körül, és falun korán felkelt, hogy a fejés rendben történt-e? Voltak hölgyek Szindbád régi ismeretségei között, akik mindent megbocsátottak, ha a hajós a hentesnél néhány hatosért füstölt húst vásárolt a gazdag, bőséges vacsora pótlásához. Mások egy szobában bezárva tartották a hajóst, földszinten, csendben, rejtegetve, és boldogan aludtak az emeleten.

És szerették a rendet. Szerették összeírni Szindbád adósságait, komolyan, összeráncolt homlokkal gondolkoztak, hogy lehetne az adósságokat megszüntetni. „Majd meglátja, mily gyönyörű a nyugodt élet!" - mondták különösen az érettebb nők, akik azt akarták elhitetni a hajóssal, hogy csupán a lelkükkel szeretnek. Ah, ezek a lelki szerelmek mindig nagyon mulattatták Szindbádot! Lehajtotta a fejét, magában mosolygott, csendesen várt, hogy mit is akarnak vele az asszonyok? Eltiltották a bort, a kártyát, a feslett nőket, a fehérneműt rendben tartották, és örvendeztek, mikor a hajós besötétedéskor álmosságot színlelt. Hányszor eskették meg Szindbádot a hosszú élet folyamán, hogy kockához nem nyúl, és a bort csak kis poharakból issza! A hajós már pontosan tudta az esküformát, magától letérdepelt, és örvendezett, ha

túlesett a dolgon. Néhány napig nagyon jól érezte magát, hálás, nagy csókokkal borította el a nő kezét, átnézegette a gazdasági számadásokat, és garasok miatt pörölt a gazdatiszttel, míg egy napon megszökött a háztól, anélkül hogy előre bejelentette volna.

Szerették barnák, szőkék, soványak és kövérek - és a hajós mindegyikről azt hitte, hogy most találta meg az igazi szerelmét, amint igazi szerelme volt ő is a nőknek, akik sohasem felejtették el végleg.

Évek múltával is jöttek üzenetek a távolságokból. Nők visszakívánkoztak, unatkoztak, emlékeztek; nevetni, sírni, kacagni, bosszankodni, boldognak lenni óhajtottak. De Szindbád nem tért vissza, mert számon tartotta az elhagyott nőket, hogy kivel csalták meg távozása után. A fájdalom és a mindig keserűséggel jelentkező csalódás visszatartotta, hogy bármikor is megtudta volna bocsátani a nők bebizonyított hűtlenségét. Gazember volt, a középkorban valamennyi börtönt végigülte volna, orrát, fülét levagdalták volna, és mindig azt hitte, hogy igazat mondott. S ami a legnagyobb elvetemültség jele: sohasem tudott megbocsátani a nőknek. Valamely természetfölötti, valamely csodálatos égi tüneményt vélt a nőkben, a szentek hűségét és a vértanúk jóságát... Kést szorongatott a kezében, ha a nők más férfiaké lettek, holott ő már régen elutazott a városból.

Mégis, mit szeretett Szindbád?

Szerette a nők lábát s a hófúvásos időjárást.

A vidéki tánciskolát és a kis vendégfogadót, ahol ismeretlenül üldögélt, és a fogadósnénak szöktetést ígért.

Az őszi liget vérfoltos faleveleit és az elhagyott szélmalmokat, ahol majd egyszer meggyilkolja azt a nőt, kit legjobban szeretett.

A melankolikus kocsiutat, hegyek között, és a vándorcirkusz-társaság lovarművésznőjének mosolyát, amelyet az elküldött virágcsokrokért kapott.

Szerette a harisnyát kötő idős asszonyok sírvirágszagú meséit régi szerelmeikről és a hazugságokat, amelyeket egy zárdanövendéknek mondhat el a vasúti kocsi folyosóján.

Szeretett felvidéki városokban sohasem látott, polgári ártatlanságú, sokgyermekes nőknek szerelmet vallani, hirtelen tovább utazni, és havas éjszaka, néptelen, zegzugos utcán kis ablakokon bekandikálni, hogy vajon mi történik az éji mécses világítása mellett.

Szeretett kezeket, hajakat, női neveket, asszonyhangokat és simogatásokat. Szeretett alvó fiatal leányok álmában előjönni, és az álarcosbálon a tévedt nőt hercegasszony módjára körül-udvarolta, a finomtalan kézhez verset mondott.

Mindent szeretett, ami hazugság, illúzió, elképzelés, regény - ha egyszer rózsaszínű trikóban játszhatott volna a magasban a trapézen! - ha orgonista lehetett volna a hercegi kastélyban - ha gyóntatóatya a jezsuiták templomában! Keresett nőorvos Pesten vagy a nőneveldében fiatal tanár! Éjjeli lámpa a Sacré Coeurben vagy nagybetű az imádságban, amelyet a nők kedveseikért mondanak a ferencieknél. Ablaküveg, amelyen át csókot küldenek, szentképecske a párna alatt, selyemszalag a vállfűzőben és rejtegetett költő, akinek műveit fiatal nők titkos helyen olvassák.

És mindenért hiába rajongott, amit életében elérni óhajtott. Nem vigasztalta a százhét nő, aki viszontszerette, aki képzelődésében kábult emlékezésbe ringatta, aki mindegyik hozott magával valami újat, alig megérthetőt és sohasem elfelejthetőt: egy hangot, egy mozdulatot, egy illatot, egy furcsa szót, egy sóhajt... Hisz még százhétnél több volt azoknak a nőknek a száma, akik Szindbád ábrándvilágában piros karikákon hintáztak. Akiket mind szeretni szeretett volna.

Akikre egyszerű látás után is úgy gondolt, mintha csak a kezét kellene kinyújtani értük. Szenvedélyesen, rajongva, halántékban lüktető vérrel vette számon a nőket a városban - a hervatag szépeket, mielőtt elhervadnának; a nyílóban levő tearózsákat, akik gondtalan elbizakodottsággal, rózsaszínű füllel, jószagú nyakkal, párnás tenyérrel és keletiesen elkényeztetett tekintettel néztek el Szindbádunk feje fölött; a zárt bimbókat és mezei vadvirágokat, akik friss szájukból másoknak adták a forrásvíz gyanánt bugyborékoló kacajt, és a művésznőt, aki már sokat szeretett. Az életörömtől jajgatva, torkában dobogó szívvel járt-kelt a világban, mikor a nők tavasszal és nyáron új ruháikat felvették. A pesti hölgy fehér blúza és az utazónő zöld szoknyája, olcsó cipőcskéje a hivatalnoknőnek és a fodrásznő fekete köténye, nagy tollai a negyvenéves dámának és az ápolónő fehér ruhája, a budai elszegényedett grófnő fekete nyakkendője és a színésznő trikónadrágja, a páholyban a gyöngyházlátcsövet tartó asszonykéz és a társaskocsi magas hágcsójára felkapaszkodó női láb, zsidónők turbékoló kacagása és az áhítatosan meghajló fehér nyak a szent budai templomokban: ó, sokat foglalkoztatták Szindbádot, amíg élt... Ám ruhátlanul egyformák a nők, s a boldogtalan Szindbád erre sohasem gondolt.

Sőt halála után, midőn a hófúvással vagy a síró őszi széllel elszökdösött a kriptából, útja elvitte olyan helyekre, ahol legfeljebb egy szalagcsokorra kötött harisnyakötőre vagy egy női vállra emlékezett. És ezek talán kedvesebb emlékei voltak, mint a várromok, a folyópartok, a néma kertek, ahol bűbájos szerelmi mámorban, nőkért öngyilkos lett.

[1915]

IFJÚ ÉVEK

A podolini kolostorban - gondolta magában egyszer egy őszes férfiú, éjszaka, őszfelé, odakint a háztetőkön ködből való kéményseprők jártak a nedves holdfényben - volt vagy van egy régi kép, a képen torzonborz ember, a bajusza boglyasan felfelé kunkorodó, mint a hősöké, a szakálla tömör és rozsdaszínű, mintha egy göndörhajú nő vöröslő hajából való volna, a szeme két karika, benne hosszúkás, világoskék szemgolyó, az arca pedig piros, mint a bor fénye napos téli időben a fehér asztalon: ez volt herceg Lubomirski.

Ki volt, mi volt a herceg, mielőtt kopottas, aranyozott rámák között elfoglalta volna helyét a régi kolostorban? - ez szorosan nem tartozik e történethez. Elég az hozzá, hogy ott volt, a bolthajtás alatt a falon, amelynek lehullott vakolatán még itt-ott látszottak nyomai a falra festett képeknek, amelyeken a régen megholt szentek játszadoznak egymás között. Szent Anna egy kis zsámolyon üldögélt, az arcát megérintette a régiség, csak két fakó szeme tekingetett kérdőleg a diákokra, akik a folyosó kockakövein csizmában kopogtak. Mintha állandóan a leckék megtanulásáról tudakozódott volna a szent asszony. György sárkányát öldökölte - a középen helyet foglalt Lubomirski úr.

A kolostorban sok ingyenes növendék volt, és a derék papok állandóan a karikaszemű herceggel riasztgatták a növendékeket.

A herceg hajdanában szép kerekre faragott kockakövekkel járult az áhítat terjesztéséhez, midőn a kolostort építették, és ezen a réven a túlvilágról is beleszólása volt a hanyag diákok megintésébe. A szegény tót fiúk, akik az egyenesre nőtt fenyőerdők közül a kolostor vastag falai közé kerültek, tisztelettudóan emelték meg a sapkájukat a pirosbor-arcszínű Lubomirski előtt.

A podolini kisasszonyok, akik gyónni jártak a papokhoz, mezei virágot tűztek a herceg rámájába, és az asszonyok, akik egy párszáz év előtt csupa vörösszakállú és torzonborz külsejű gyermekeket hoztak a világra, éppen úgy imádkoztak a herceg képe előtt, mint a többi szentek képeinél. (Bizonyára elfelejtették már, hogy jó párszáz esztendővel ezelőtt a herceg szívesen lehúzta kezéről a bivalybőrkesztyűt, ha fehérnép térdepelt lábához. De most már soha többé nem húzza le a kesztyűt.)

Ilyenformán még halottaiban is Lubomirski volt az első úr a városkában, a fiúkat gyakorta Györgynek keresztelték, és Úrnapján a városháza előtti térségen nemcsak az öreg Isten, de Lubomirski György tiszteletére is elpukkantotta a hajdú mozsarát. (Igaz, hogy csak felényi puskaporral.)

Az őszes úr (aki egy estén visszaemlékezett íróasztala előtt a bolthajtásos folyosóra, ahol a növendékek csizmasarka kopogott, visszhangzott, hogy aztán végleg elhangozzék a messzi távolban) abban az időben diákfiú volt a kolostorban és a kolostor környékén, és a neve Szindbád volt. (Kedves olvasmányából, az Ezeregyéjszaka tündérmeséiből választotta magának ezt a nevet, mert abban az időben még közel volt az a kor, midőn a lovagok, költők, színészek és rajongó diákok nevet választottak maguknak. Egy púpos fiúcska a Gergely pápa névre hallgatott, ki tudná, miért?)

Szindbád tisztelte Lubomirski urat, de a kalapját csak olyanformán emelte meg előtte, mint Müller papírkereskedő előtt, akinek egy sötét kapualjban volt a boltocskája, és a boltocskában mindig sötét volt. És a sötétségben a természet eltévesztette a rendet, mert Müller bácsinak nem volt bajusza, de nagy, fekete, hamis leányának, Fánninak igenis volt bajusza. Fánni ezért

sokáig szégyenkezett, de egyszer jött egy fiatal tanár a városba, aki Fánni bajuszát szépnek és hódítónak nevezte. És Fánni boldog lett, és boldogságában a Poprádba ugrott a malomgátnál. (Szindbádért ugyanis szülei pontosan megfizették a tandíjat a kolostornak, sőt egyszer-másszor hordó bort is küldtek a szentmiséhez, amelynél Szindbád piros szoknyában ministrált, a Confiteort szélsebesen mondta, és ünnepélyesen, tekintélyesen rázta meg a csöngettyűt, mintha tőle függött volna, hogy a hátulsó padsorokban üldögélő diákok most térdre ereszkedjenek. Ugyancsak a ministráló ruha piros palástjában hódította meg egyszer Kacskó Annát, midőn Anna vasárnap a szentmisére a barátokhoz jött.) Hogyan is volt ez a dolog teljes bizonyossággal?

A hercegnek már csak azért se köszönt valami nagyon alázatosan Szindbád, mert Kacskóéknál volt kosztosdiák. Kacskó bácsi szolgabíró volt - azon régi szolgabírák fajtájából, akik hajdanában az eldugott kis hegyi városokban feltalálhatók voltak. Fiatal korában tán csak szolgabírósági hajdú volt, később írnok, midőn tekintélyes szakállt növesztett, és gyakorlatból megtanulta a közigazgatást. A hasa is megnövekedett, és így szolgabíró lett. A felvidéki szolgabírákban semmi sincs alföldi kartársaik hetykeségéből: derék és szolid emberek, nagy családot alapítanak, segítenek otthon a favágásnál és gyertyaöntésnél, és csak akkor haragusznak meg, ha kozmás lett a leves. Kacskó bácsi gömbölyű öklével az asztalra csapott.

- Én vagyok a szolgabíró! - kiáltotta.

Minka, szelídkés, szomorkás és lesimított hajú felesége ilyenkor csendesen felelt:

- Igen, de nem itthon.

- A leányaim előtt mondod ezt nekem? - kérdezte Kacskó bácsi, és a tenyeréből tölcsért formált a füléhez, mintha valami bepanaszolt tótot hallgatna ki az irodában.

- Azok az én leányaim - felelte sóhajtva Minka néni. - A pán szolgabíró édeskeveset törődik azzal, hogy valamikor férjhez is menjenek.

Ezután már nem volt más tennivalója Kacskó Gyula szolgabírónak, mint gyorsan az irodába szökni. A kedves pipájáért a hajdút küldte haza.

A Kacskó-kisasszonyok férjhezmenésével valóban nem látszott törődni senki; hárman voltak, szépre, nagyra, egészségesre termett hajadonok, és Szindbáddal együtt a ház emeleti részében laktak. Hetenként, felváltva egymást, főztek. Magda az ürühúst, Anna a káposztát, míg Róza az édes tésztát gyakorolta művészettel, és délutánonként, valamint esténként, midőn Szindbádnak valamely titokzatos okból el kellett hagynia a földszinten levő nagy családi szobát (hogy Kacskó bácsi és Minka néni kedvükre veszekedhessenek, midőn is a pán szolgabíró nem szökhetett el az irodába), a kisasszonyok felváltották egymást abban is, hogy az egyedüllétben félős, tanulni nem nagyon szerető Szindbádot az elhagyatott emeleti szobába felkísérjék, vele a tanulóasztalnál helyet foglaljanak, és kézimunkájuk mellett a végnélküli regényeket elolvassák. Magda és Anna annyira elmerült a regényolvasásba, hogy Szindbád kényelmesen elaludhatott tanulókönyve felett. De Róza, aki éppen tizenhat esztendős volt, és még nem nézte le túlságosan a kamaszkodó Szindbádot, gyakran kapott fehér kezével a diák sűrű, fekete hajába, és hol komolyan, hol tréfásan megrázogatta azt. A diák jajgatott. Rózának kipirosodott az arca, és mind erősebben húzta a Szindbád haját.

- Tanulj - kiáltotta csillogó tekintettel -, mert isten bizony megbuktat a Lubomirski.

Szindbád sürgősen könyvei fölé hajolt, míg egyszerre az elhagyott emeleten, ahol az üres szobákban a zabos-zsákok olyanformán hevertek, mint odadobott halottak, egyszerre zúgni-búgni kezdett a szél... Róza ijedten, lehunyt szemmel hallgatta egy darabig a szelet, aztán a félelem mindinkább erőt vett rajta, és remegve, sápadtan simult a diákhoz, a fejét a vállára hajtotta, a karjával átkarolta a nyakát...

Szindbád ugyancsak annyira megijedt a visszhangzó széltől, hogy a lapot sem merte megfordítani a könyvben, pedig már egészen jól tudta azon az oldalon levő leckéjét.

Tehát akkoriban, amidőn Lubomirski György herceg vigyázott a podolini diákokra, és bivalybőr kesztyűs kezében kardmarkolatot tartott, amely markolaton pontosan láthatók voltak az akkori szentek képmásai - akkoriban, midőn Kacskó Róza jókedvvel, ambícióval és kis szerelemmel húzogatta Szindbád haját, valamint a vállára hajtotta a fejét, midőn e büntetést kiosztotta, volt egy fiú, aki a hittanban, ministrálásban és szentképek tiszteletében legelső volt, akit ezért vagy másért Gergely pápának hívtak a régi kolostor növendékei. Gergely pápa púpos fiúcska volt, és olyan finom arca, feje volt, mint a szent ostyának, amelyet hetenkint magához vett. - Szindbád bár gyakran megverte Gergely pápát, mégis barátságot szőtt vele, sőt egyszer délután, midőn éppen Róza ült a tanulóasztal mellett a Kacskó-házban, hogy Szindbád tanulmányaira felügyeljen - a púpos fiút meghívta magához. Bizonyosan azért, hogy dicsekedjen előtte Róza barátságával, Róza szép szemével és fehér kezével.

Gergely pápa látogatása így történt: Róza szótalan és komoly volt egész idő alatt, lenézőleg bánt a két fiúval, és sehogy sem akart Szindbád hajába kapni, amit azelőtt soha el nem mulasztott.

Majd ahelyett, hogy Szindbád vállára hajtotta volna a fejét, ahelyett hogy átkarolta volna nyakát, szinte durván ráförmedt:

- Csodálom, hogy a Lubomirski megtűr ilyen rossz diákot a kolostorban.

A púpos Gergely pápa tágra nyitotta fényes, lázas szemét, és szinte megbűvölve nézte Rózát fehér háziruhájában, hol meztelen karjain megfeszült az ujjas, és domború keblén a gyöngy-házgombok csendesen emelkedtek.

De Róza csúfolódva a hátára ütött:

- Nini, ennek a fiúnak púpja van, mint a tevének.

Gergely pápa lesütötte a szemét, csendesen elpirult az arca, majd könnyes szemmel távozott az emeletről.

Azon az estén Szindbád valamely keserűséget érzett, amidőn Róza kedveskedve turkált a hajában, hamvas arcát vállára fektette, és erősen a vállába kapaszkodva, hintázta magát a széken. Folyton a púpos fiú könnybe borult tekintete látszott előtte, és ugyanezért komolyan a tanulásra adta magát, hogy Rózát ezzel is bosszantsa.

- Ugyan, mit szeret azon a békán? - kérdezte Róza ingerülten, midőn Szindbád le sem vette szemét a könyvről.

Kinyújtózkodott, felállott, és lustán az ablakhoz lépett. Az este - lágy, júniusi este - egy kis hegynek kanyarodó utcának meghatározhatatlan, zümmögő hangjait lopta lentről a szobába, a távoli hegyek felől eltünedező csillagocskák bukkantak fel, mint bújódsit játszó gyermekek.

- Tanuljon ezentúl a púpos békával - mondta később egészen elkomolyodva Róza. - Tanítsa latinra ő magát, ha annyira szereti.

Ez a fellegecske okozta, hogy Gergely pápával másnap délután fürödni ment a Poprádba Szindbád, mint akár a legjobb barátjával.

A Poprád ott kanyargott a régi kolostor alatt, és a gerendákból összerótt gátak között mélyen, csendesen és feketén vonult meg, mint egy tó vize. Künn, a folyó közepén vígan, játékosan, szinte kacagva szaladtak a habok, mintha a hegyek között utazó fuvarosoktól tanulták volna a jókedvű kocsikázást, fütyörészve, dalolgatva, iszogatva megtenni az utat egyik országból a másikba.

A fiúk természetesen a mély, csendes vízben fürödtek, kezükkel megkapaszkodva a gerendák vaskapcsaiban, lóbálták magukat a fenéktelen vízben.

A kis púpos teljes biztonságban érezte magát a nagyszerű és bátor Szindbád társaságában, sőt egyszerre diadalmasan és vígan így kiáltott fel:

- Hiszen a folyónak itt feneke van - szólt, és vékony lábait lefelé nyújtogatta. Tintás ujjaival elbocsátotta a vaskutyát, és hangtalanul elmerült a vízben. Szindbád csak furcsa púpját látta egy másodpercig a folyó felszíne alatt, aztán hosszadalmas csend lett a vízen, a tájon, a nagy hársfák alatt, mintha a kolostort bűvös vessző érintette volna, és az is meghalt volna nyomban, mint az ezeregyéjszakában.

Szindbád a partra ugrott, mintha rák csípte volna meg a lábát, a mozdulatlan vízre bámult, egy letört faággal megkavarta a vizet - aztán sebesen magára kapta ruháit. Szótlanul, összeszorított szájjal futni kezdett a fahíd irányába, amely mint egy nagy pók terpeszkedett hosszú lábaival a Poprád felett. Emberekkel találkozott útközben, akik fejcsóválva néztek a sápadtan futó kisfiú után, és Szindbád szinte hallani vélte, amint a titokzatos Lubomirskit emlegetik.

A hídnál kötélen csónak ringott. A diák zsebkése éles volt, hisz szabad óráiban egyebet sem tett, mint a kését köszörülte. A kötél el volt metszve egy pillanat alatt, és a csónakot már vitték lefelé a gyors habok, lefelé a folyón, és Szindbád kimeresztett szemmel bámult előre a nagy hársfák felé... Hátha ott himbálódzik ismét a vaskutyán a púpos Gergely pápa, és az egész dolog nem volt egyéb rossz tréfánál...

De a hely, ahol a folyó mintegy álmát alussza, most is olyan csendes volt, mint néhány perc előtt. A csónakot Szindbád óvatosan arra a helyre kormányozta, ahol Gergely pápa elmerült, és az evezőt mélyen a vízbe nyújtotta. Majd a kezével nyúlt a vízbe, mintha ott volna a közelben Gergely pápa... Aztán csendesen evezni kezdett lefelé a folyón. Meg-megállott, az evező már régen a sekély Poprád kavicsos medrét kavarta, nagy kövek bukkantak fel a távolban a víz mélyén, egy pillanatig mindmegannyi Gergely pápák, egy piros pisztráng ijedten suhant tova, és a folyó úgy csillogott, habzott, mintha olvasztott ezüstöt szűrne valaki egy nagy szitán.

A kolostor mellvédei lassan elmaradtak, sárga és piros színben csillámló gyümölcsfák húzódtak tova, a zöldséges kertben Privánka tanár gyomlált csizmában és felgyűrt reverendában, Szindbád ijedten hasalt a csónak fenekére.

Aztán tovább evezett, és a kolostor messzire elmaradt. Bokrok hajoltak a víz fölé, de a bokrok alatt csupán egy korhadt fenyőgerendát talált.

Már késő délután volt, a nap elbújt a nagy hegyek mögött, és a sovány földek árván, emberek nélkül nyújtózkodtak éjjeli pihenőre a folyó két partján. Majd a Poprád ezüstje sem csillogott többé fényesen, mintha egy nagy, lila színű árnyék húzódnék lassan a folyó tükrére.

És ekkor messzire a folyó közepén megpillantotta a púpos Gergely pápát, amint felfelé fordított arccal úszott a habokban. A két karja kitárva, a szája nyitva, mint egy fekete lyuk. Két lába elmerült a vízben.

Szindbád megtörölte verejtékező homlokát, mert ebben a percben érezte meg, hogy mi történt valójában. A púpos fiú a vízbe fulladt, érte majd őt okolják, Lubomirski végre csakugyan kiszáll a folyosóbéli képrámából, és már közeleg is tömött, veres szakállával. Nagy messzeségben, valahol a túlsó part sötét bokrai alatt áll Róza hátrafont kézzel, és komoran, haragosan néz, mint tegnap este a csillagokat nézte... A folyót mélynek, rejtelmesnek és ijesztőnek kezdte látni, amint a hulla után evezett. Végre elkapta a púpos Gergely lábát, és erőlködve, nyöszörögve, sírva a csónakba emelte.

Háttal fordult feléje, és lassan, fáradtan evezett vissza a folyón.

Egyszer felébredt Szindbád, otthon volt, az ágyban feküdt.

A Róza hamvas arcát világította meg a lámpa sárga fénye.

A leány rámeresztette csillogó, nagyranyílt, szürke szemét, és az ajkával az arcába súgta:

- Te egy hős fiú vagy. És ezért most már örökké szeretni foglak.

[1911]

SZINDBÁD, A HAJÓS

Első utazása

Szindbád, az ezeregyéjszakabeli hajós történetünk előtt körülbelül huszonöt esztendővel kis diák volt a határszéli algimnáziumban, a Kárpát alatt, valamint a legjobb valcer-táncos a városka tánciskolájában. A mohos zsindelytetők alatt, ahol az algimnázium meghúzódott, Szindbád semmiféle nevezetes emléket nem hagyott maga után, a névaláírásán kivüi a torony falán; ellenben a tánciskolában, táncos leányok és fiúk között, Szindbád emléke sokáig kedves emlékezetben maradott, amint a következőkből majd kiderül.

Szindbád - akinek ez az álneve még abból az időből eredt, midőn az algimnázium növendékei az ezeregyéjszaka tündérmeséit olvasgatták, és maguknak hősöket választottak a rege alakjaiból - megnövekedett, széles vállú, deresedő férfiú lett, midőn egyszer eszébe jutott, hogy elmegy megkeresni ifjúkora emlékeit.

Vonatra ült, éjjel-nappal utazott vasúti kocsiban, végül szánon, melyet három ló vont, mert hiszen nem messzire volt ide az orosz határ. A csengők csörögtek a lovak szerszámján, amint az öles hóval borított országúton, a széles fennsíkon Szindbáddal nyargaltak.

Tam-tam-tam, mondták a csengők, és sehonnan nem felelt visszhang a szavukra.

Oldalt, az országút mentén a Poprád folyó húzódott mély partok között, mint egy másik országút, amelyben lábnyomaikat hagyják a nyulak és rókák és egyéb vándorlók.

A hóval borított, befagyott folyón csak itt-ott akadt falvak közelében valamely kékesszínű lék, amelyben kivillant a folyó acélos vize, amint fagyosan, frissen suhant tovább a jegek alá.

A néma, néptelen, mozdulatlan tájon utazó Szindbádnak mégis jólesett az a gondolat, hogy mellette, a mély partok között versenyt utaznak szánjával a folyó és a hideg habok, a pisztránghalak a falvak alatt a jég alól kipillantanak a folyóba vágott lékeken, és ismerősen látják viszont fenn az országúton a háromlovas szánt, amely órákon, mérföldeken át követte a folyó futását.

Nyáron az elsuhanó fák és háztetők vigasztalják az utazót, ha a fennsíkon vágtat lóháton vagy kocsin. Télen meg kell elégedni a láthatatlan halakkal, amelyek a folyó jégboltozata alatt véle együtt utaznak, és néha-néha léket találván, kipillantanak. Egyik-másik öreg pisztráng tán emlékezett is Szindbádra abból az időből, midőn még nem volt deres a haja és széles a válla - ha ugyan vannak olyan öreg halak a Poprádban.

A fennsík szélén, mint valami álombeli ország falai, emelkednek szinte merőlegesen a Kárpát sötétkék és vakító fehérségű hegyei. Itt-ott a hegyhátak nyergében olyan ragyogó fehérségűnek látszik a Kárpát hava, mintha nem is hó volna az, hanem valami természeti csoda. Az olvasztott acélnak van ilyem színe néha éjszaka, mély, sötét hegyek között a vashámorban. A hegyek kéksége pedig megközelíti a tenger kékségét, amidőn Trieszt felé jövet, késő őszi délután megpillantjuk a vasúti kocsi ablakából az Adriai-öblöt. Balról, a folyó túlsó partjáról egy darabig sötét, szinte gyászfekete fenyveserdő kíséri a csengős szánt. A fenyves teteje fehér a leesett hótól, de bévül, az erdő belsejében látni feketéllő tájakat, ahová a fák sűrűsége miatt még a hó sem esik be.

Így utazott Szindbád, a hajós, egy télen a kárpáti fennsíkon, mindig felfelé, észak felé, mintha egyenesen a Kárpát kellős közepébe akarna felvágtatni csengős lovaival.

A meredek hegyek mind fehérebbek lettek, mint az öregember szakálla és haja, amint megközelítjük.

Itt-ott a folyó túlsó partján behavazott kis falvak, kicsinynek tetsző templomtornyok maradoztak el, egy léknél a folyó hátán három vörösszoknyás asszony ruhát sulykolt, majd egy magányos kuvasz ment végig, vándorlólegény módjára, a folyó jegén.

A szeles, jéghideg levegőben Szindbád pokrócok és bundák között arra az időkre gondolt, midőn kis diák korában erre legelőször utazott, és a főerdész tüzes lovait maga hajtotta, és az útra jól beborozott a késmárki vendégfogadóban. Mintha most is látná maga előtt a bakon a főerdész piros fülét és arcát, valamint zúzmarás bajszának a hegyét. Hirtelen a pörkölt dió szaga, valamint a friss kalács illata ütötte meg az orrát... Persze, persze, akkor, huszonöt esztendő előtt karácsony volt, amikor ezen a tájon utazott, és a szüleihez igyekezett az ünnepi napokra.

A főerdész úrnak olyan piros volt a bekecse, mint a forrázott rák színe, akkoriban ez volt a legszebb bekecs a Kárpátok alatt... És íme, a pohos toronynak dereka, amint a völgyből amott kibontakozik, éppen olyan piros színű, mint a régi bekecs volt. Piros a torony hasa, mint a jezsuita generálisnak a köntöse, akinek képét ugyan hol is látta valaha, valamikor?... Ah, megvan. A kis városkában, az algimnáziumhoz tartozó régi kolostorban, a hosszú, félhomályos folyosón, ahol annyi tömérdek régi papnak az arcképe (derékig, olajban) függ egymás mellett. A fekete köntösű szerzetesek között szinte kivirít a jezsuita generális piros kabátja. Vagy talán valami régi pápa képe volt az? Incéé vagy Benedeké?... A lovak várost szimatolván, a kocsis az utazás végcélját tudván, gyorsan viszik a szánt a piros derekú torony felé, amíg Szindbád régen látott képeken gondolkodik. Huszonöt esztendő! Mintha tegnap lett volna... A folyosó könyökénél - a régi barátkolostorban ott a közelgő torony mögött -, ahol egy másik hosszú folyosó következik szentek képeivel, van egy kép, bizonyosan tudja, egy fekete, kopott kép, a vak pap képe; szomorú, félrehajtott keskeny fejére, tekintet nélküli, üres szemére, ím, most világosan emlékszik, és eszébe jut a legenda is, hogy a vak pap a jó diákokat minden vaksága mellett is látja a falról, ahol talán már háromszáz esztendeje függ csöndes mozdulatlanságban.

Szindbád lehunyta a szemét, amint a piros derekú torony felé erősen közeledik, hogy emlékei között, amelyek a völgyben elterülő városka láttára seregestül rohanták meg, valamelyes rendet csináljon. De könnyebb lett volna akkor a malomgát zuhogójánál lerohanó Poprád acélos vizéből kiválogatni a vízcseppeket származásuk helye szerint, mint Szindbádnak osztályozni, rendezni az emlékeket, amelyek huszonöt esztendő után egyszerre meglátogatták. Csak azt érezte, hogy itt volt boldog, itt, ebben a csöndes, félig középkorias városkában, ahol van egy utca, amelynek elején és végén bolthajtásba hajlanak a házak. A bolthajtás felett ablakok vannak, és egy ilyen ablak mögött lakott valamikor ő... Egy cserép virágot helyezett Anna kisasszony az ablakra, valamint ott hevertek az iskolakönyvek is.

Midőn ismét felpillantott, a vörös derekú tornyot már annyira utolérték (mert eleinte úgy látszott, hogy az távolodik előlük az országút kanyarulatai miatt), hogy Szindbád megláthatta a torony havas sisakján sétálgató fekete varjakat és csókákat. A kereszten, balról, egy vén fekete varjú ült, mint hajdanában.

Szindbád, aki az unalom és idegesség elől, a ragyogó estéjű Budapestről e nagy téli időben elutazott, ilyenformán érkezett meg egy napon a határszéli városkába, ahol vastag hóréteg alatt régi emeletes házikók húzódnak meg szorosan egymás mellett, mintha fáznának a hidegben. A völgybe lefelé ereszkedve, látta a kéményeket és tűzfalakat, mint megannyi orgonasípokat. A piactéren a kerekes kút hóházikójában álldogál, és a pohos toronyban delet kezdenek harangozni. De a harangok hangjára már nem emlékezett... A Poprád, amely idáig hűségesen

elkísérte, mint egy csavargó kutya, elandalgott a távoli rekettyés berkek felé, mintha azt hinné, hogy még mindig medvebőr süvegű katonák állanak a városka kapujánál, akik a passzust kérik az utazótól.

Szindbádnak szerencséje volt a fogadóssal, akinél megszállott a Krakkói kalaphoz címzett fogadóban. A fogadós régi ember volt a régi fogadóban: „bizonyára olyan emberekre is emlékezik, akikre már én sem emlékezem", gondolta magában Szindbád, amint a keskeny csigalépcsőn felfelé botorkált a szobájába, amelyet számára kijelölt a gazda. Két színültig megrakott ágy állott a csúcsíves toronyszobában, és az ágyakból olyan dohos szag ömlött ki, mintha Rákóczi Ferenc lett volna az utolsó vendég, aki bujdosásában a Krakkói kalapnál megszállott. A két ablak között egy medvebőr bundás, aranyláncos, széles, ó-spanyolos bajuszú férfiú arcképe, aki strucctollas kalapja alól figyelmes tekintettel fogadta a belépőket.

Szindbád megállott a kép előtt, meghintázta a derekát, és felkiáltott:

- Ezt a képet én ismerem... Ugyan kinek is a képe?

A fehérhajú, pirosképű és bőrkötényes fogadós a vidra süveget megmozdította rózsaszínű homloka felett.

- A város jóltevője, gróf Lubomirski úr van ezen a képen.

Persze, persze, Szindbád most már emlékezett, hogy huszonöt esztendő előtt gyakran találkozott a széles bajuszú és buzogányt tartó férfiúval képeken és kőbe vésetten, amint a városkára háromszáz esztendő elmúltával is vigyáz a templomban, a városházán és a postaépületben, ahol még megvan a lovak istállója, amelyeket a szán elé fogtak, hogy tovább röpítsék a gránic felé az utazót.

És most már arra is emlékezett Szindbád, hogy az ő ifjúkorában a polgármesternek, a postamesternek, a kapitánynak és mindazoknak az uraknak, akik valamit számítottak a kis határszéli városkában, egytől egyig ó-spanyol bajuszuk, Lubomirski-arcuk volt. Talán az anyák nézegették sokat a kőben és olajban megörökített jeles grófot, vagy még előbbről, nemzedékekkel előbbről datálódik ez a nagy hasonlatosság, amint például a kurucok Lőcsén való időzésekor csupa kis kuruckapitányt szültek az anyák?

Szindbád magában csak annyit konstatált, hogy az öreg fogadós fehér hajával, élénk, figyelő kerek szemével és lecsüngő széles bajuszával olyanforma, amilyen a háromszáz év előtti Lubomirski lehetett öregember korában - pedig, mint kiderült, az öreg fogadós születésére nézve nem is volt idevalósi, faluról költözött be a Krakkói kalapba.

- Tisztelt Szindbád úr - mondta az öreg fogadós, miután a hatalmas termetű zöld cserépkályha előtt foglalatoskodó, ráncos szoknyás tót cselédleányra egy jóságos pillantást vetett -, a Krakkói kalapnál megtalál mindent, amit szeme, szája akar. A múlt évben jártak erre utazók, turisták voltak és alföldi tanítók, a Krakkói kalappal nagyon meg voltak elégedve.

Szindbád az ablaknál állott, és szórakozottan, elgondolkozva nézegette az előtte elterülő piacteret. Igen, erre járt az algimnáziumba, rövidszárú csizmácskái itt kopogtak a kivájt köveken, és a toronyban, ahol harangozott, bizonyára megtalálná a nevét valamelyik korhadt gerendán vagy a mennyezeten: Szindbád, a hajós... Szinte kedve lett volna a toronyba felmenni.

A tót cselédleány a kályhával elvégezvén dolgát, alázatos csókot nyomott a vendég kezére, és havas, sáros csizmájával kikopogott a szobából. Szindbád kedvetlenül, kezét, amelyet előbb a leány megcsókolt, kabátjához dörzsölve, nézett utána, a Krakkói kalap érdemes gazdája az utazótáskát tologatta a falhoz, mintha nem talált volna számára elég helyet a nagy szobában.

- Urasága nem tanító? - kérdezte hirtelen.

- Nem - felelt Szindbád, és önkéntelenül végignézett a ruháján.

- Csak azért kérdem - folytatta az öreg fogadós, és az utazótáska felett megcsóválta a fejét, mintha a táska volna az oka, hogy eddig nem talált helyére -, csak azért kérdem, mert tavaly a tanítók megígérték... igen, megígérték... No, végre itt jó helyen lesz! Hogy a barátaikat hozzám küldik.

Szindbád nem felelt. Az ablakból egy túlsó soron levő házat nézett, amelyet ezelőtt nagyon jól ismert, amelyet a legszebbnek és a legnagyobbnak tartott a városkában, és most úgy látta, hogy kis, szinte gyermek-játékszer nagyságú az a ház, pedig tulajdonképpen semmi sem változott rajta. Abban a házban három gyönyörű leány lakott. A városkapitány leányai. És Szindbád ott lakott, egy évig és két hónapig mint kosztos diák. Anna, a legnagyobb, telt, nevetős és szürkeszemű, már nem volt fiatal leány. Este az ablak alatt sétálgatott a fiatal paptanárokkal, és teli kacagását a sötétben, csiklandozó, pajkos kiáltását íme még most is hallja. Esténként kipirulva, heveskedve és pörlekedve jött haza az ablak alatti sétából. Gyorsan levetkőzött, és nem törődött vele, hogy a szomszéd szobából Szindbád lesi őt vetkőzés közben... Ah, a fehér, kerek térdekre íme még most is emlékezik. Igen, igen, abban az időben csak a térdekre és a térdek körüli részekre volt kíváncsi Szindbád a vetkőző nőknél, pedig Annának a válla is kerek és fehér volt. Janka, a második sovány és konyhaszagú teremtés volt, mély hangon beszélt, és Szindbádról még csak annyi véleménye sem volt, hogy szóba álljon vele. A legkisebb, Mária tanulópajtása volt Szindbádnak. Igen, abban a házban, a lakatlan emeleten, ahol az üres szobákban zsákokban rozst és kukoricát tartottak, abban a sötét emeleti szobában tanulgattak esténkint faggyúgyertya fénye mellett. (A gyertyát Janka öntötte.) Mária füzetes rémregé-nyeket olvasott, és ijedten egymásra néztek, amidőn a szél végigdudált a sötét emeleten. Ugyancsak onnan az emeleti szobából hallgatták néha Anna csiklandó kacagását odalent az utca sötétjében és a fiatal tanárok dörmögő hangját. Néha megvillant odalent a bolthajtással kezdődő és végződő utácskában egy fehér szoknyafodor, és Mária, Szindbád mellett kikönyökölve az ablak párkányára, halkan, forrón és hosszasan sóhajtott. Pedig csak tizenhat esztendős, beteges, sápadt, kékszemű teremtés volt. És egy év múlva meg is halt. Szindbád akkor már nem a városkapitánynál volt kosztosdiák, hanem a jegyzőnél, és természetesen eljött látogatni a halottat. A halott Mária fehér ruhában és fehér cipőben feküdt a koporsóban, és ekkor éppen senki sem volt a halott mellett odafent a lakatlan emeleten, ahol tavaly zsákokban tartották a lovaknak való abrakot. („Vajon hová tették a zabos zsákokat?" - kérdezte magában Szindbád.) Tehát senki sem volt az emeleten akkor, midőn Szindbád, az egy esztendővel öregebbé vált diák a halott Máriát meglátogatta. És a fehér ruhás, fehérarcú leánykát meglátván, furcsa gerjedelmek ébredtek fel az ifjúban. Úgy érezte, hogy ez a leány szerelme volt, soha he nem vallott szerelme, és most illene először és utoljára megcsókolni, mielőtt a föld alá tennék. Felállott egy székre, és ajkával közeledett a magányos halott ajkához. Az első pillanatban csak a lehunyt szemektől félt, amelyek talán hirtelen kerekre nyílnak, második pillanatban kellemetlen, csípős szag ütötte meg az orrát. Ezért maradt el a csók... De később, miután senkinek sem hallatszott kopogó lépte a lakatlan emeleten, a halott leányka lábához került, és a fehér báli cipő felett kissé megemelintette a fodros szoknyácskát a fehérharisnyás, mereven egymás mellé helyezett bokák fölött. Közben lélegzetét visszafojtva figyelte a halott leány lezárt szemét, hallgatózott a grádics felé, közben pedig kamasz képzelete a homlokába, a halántékába kergette a vért... Lehajtott fővel, szégyenkezve bandukolt ki a kapun.

Szindbád mozdulatlanul állott a Krakkói kalaphoz címzett régi fogadó ablakánál, és elmerengett azokon az emlékeken, amelyeket a régi kis hegyivároska látása ébresztett fel benne. Igen, itt volt boldog ifjú, itt volt gyermek... A kerekes kúton, a piac közepén bizonyosan ott van valahol a neve felírva: Itt járt Szindbád, a hajós.

Csöndesen állott a szobában, amíg az öreg Lubomirski (a vidrakucsmás fogadós) bizonyos jóakaratú, útbaigazító hangon megszólalt a háta mögött:

- Ha nem tudná, Szindbád úr: nálunk, a Kalapnál minden délben sört szoktunk csapolni. A városból mindenki eljön a sörre.

Szindbád tehát leballagott a csigalépcsőn a homályos kis étterembe, ahol egy darabig a régi halotton, a kis Márián gondolkozott, aztán csakhamar ismeretséget kötött az asztaltársaival (mert egyetlen hosszú asztal volt a fogadóban), az algimnázium igazgatójával és egy Ferenc nevű pappal meg az orvossal. Ebben az időben csupán ennyi intelligencia volt a Krakkói kalapban együtt.

Az orvosról csakhamar kiderült, hogy hajdani iskolatársa volt az algimnáziumban; Fritznek hívták. Szindbád többre nem tudott emlékezni, bár az orvos mindenféle kalandokat, nagyszerű jeleneteket emlegetett a múltból.

A papok közül csak az igazgató beszélt. Sovány, csinos emberke volt, élénk, villogó, életvidám szemmel és bizonyos elöljárós fensőbbséggel.

- Mi ebben a kolostorban büntetésül vagyunk, uram. A rend ide, a határszélre azokat a rendtagokat helyezi, akiket valami okból meg akar büntetni. Én színész akartam lenni felszentelt szerzetes létemre. Már fel is léptem Rimaszombaton, már énekeltem is fehér nadrágban, lakkcsizmában és koszperddel a derekamon a színpadon. Nincsen olyan operett, amelyet ne ismernék, a hangomat pedig, azt hiszem, így is, beszéd közben megítélheti, uram. Tehát ezért vagyok itt, az isten háta mögött, ahol soha az életben többé színházat nem láthatok... Ferenc barátom az itallal van megakadva, harmadik társunkról, az öregről ne is beszéljünk - mondta a direktor, és különös mozdulatot tett a kezével a homloka körül.

Az igazgató nem lehetett több harmincöt évesnél, Ferenc, a hallgatag, a pohárba mélyedő Ferenc talán még annyi sem volt, a körorvos, a múlt rejtélyes kalandjait ismerő Fritz Szindbáddal volt egykorú, Szindbád tehát sörözés közben felvetette a kérdést:

- És a nőkkel hogy vagyunk itt, uraim?

- Én házas ember vagyok, négy gyermekem van - felelt Fritz.

Az igazgató csöndesen mosolygott, Ferenc a poharába nézett borostás, szomorkás, elhidegült arcával.

- A nőkkel - kezdte a direktor, és hangja színpadiasan csengett -, úgy vagyunk, Szindbád úr, hogy sehogy se vagyunk. Az ördög vinné el, nekünk itt semmi szórakozásunk sincs. (Ezért nem lehet Ferencet többé megmenteni az italtól, sem az „öreget”...) Nincs kaszinónk, nincs színházunk, nincs semmi, semmi szórakozásunk... Esténként vagy odahaza ülünk, vagy a tánciskolába megyünk a szigetre...

- A tánciskolába! - kiáltott fel Fritz, a vöröshajú doktor, és furcsán mosolygott.

A direktor elkomolyodott, de csak azért, hogy titokzatos, színpadias nevetését annál jobban előtüntethesse.

- Nos, igen, a tánciskola itt a helybeliek egyetlen szórakozása. Télen eljön a táncmester Késmárkról...

A vörös doktor élénken közbeszólott:

- Tán hallottad a híres lovag Bertyánszky nevét? No, és az öreg Bertyánszkyt biztosan ismerted. Az akkor volt itt táncmester, amikor te hátulgombolós nadrágban jártál, és mindennap jól elvertünk a sétatéren. Emlékszel, hányszor földhöz vágtalak? Egyszer a toronyból, a lépcsőn is legurítottunk.

Szindbád ezekre a dolgokra ugyan nem emlékezett, de a tánciskola érdekelte.

- És mi van abban a tánciskolában? - kérdezte.

- Tulajdonképpen semmi sincs - felelt alattomosan mosolyogva az algimnáziumi igazgató. - A leányok, asszonyok táncolnak, mi meg nézzük a dolgot. Valahogyan eltelik az idő... És ez a legfontosabb.

Fritz vidám bizalmaskodással csapott Szindbád vállára:

- Te, gyere el estére a tánciskolába. Az életedben még úgy sohasem mulattál, pedig eleget mulattunk együtt valamikor. Emlékszel, amikor krumplit loptunk a földeken?

Az igazgató csöndesen köhintett:

- Azt hiszem, hogy Szindbád úr már jobban is szórakozott életében, mint a mi tánciskolánkban lehet szórakozni. Mi, nagyvárosi emberek, tudjuk, hogy micsoda válogatott élvezetek vannak a nagyvárosban. A pompás színházi előadások, hangversenyek, a bálok... (Egyrészt baj volt az is az én esetemben, hogy Rimaszombatban nyilvános bálban táncoltam egy bizonyos kéteshírű hölggyel, hogy el ne felejtsem.) A mi kis tánciskolánk nyomába sem léphet a legkisebb pesti mulatságnak. De uram, gondoljuk meg, hogy a Kárpátok között vagyunk, közel a határszélhez, a legkisebbnek is örülnünk kell... A tánciskola - hamisan hunyorított ekkor a direktor - nálunk az, ami Rimaszombatban az Eldorádó-kert volt. Beszéltem már neked az Eldorádó-kertről, Fritz?

A körorvos szélesen nevetett:

- Valóban, a mi tánciskolánk Eldorádó.

Ferenc ekkor hirtelen felhajtotta a sörét, és hangtalanul nevetett.

- A tánciskola! - mondá csöndesen, mintegy a pohárnak.

Szindbád lehajtotta a fejét, és arra a régi tánciskolára gondolt, ahol ő a legjobb valcertáncos volt.

Szindbád megjelenése a tánciskolában méltóságteljes és tiszteletre méltó volt.

Nagy, félhomályos szálában volt a tánciskola, két-három petróleumlámpás pislogott búskomoran a falakon, és a terem közepén magas, kétszárnyú létra állott, amelyet még a tűzoltók báljáról felejtettek itt. A terpeszkedő létra ugyan tökéletesen megzavarta a táncok menetét, és csak az ügyesebb táncospárok tudtak kellő fordulattal elsuhanni a létra lábai között, mégse jutott eszébe senkinek, hogy a létrát a terem közepéről félrevonja. Meglehet, gondolta Szindbád, hogy a világ kezdete óta azon a helyen állott a létra, senki sem akart újító lenni a városkában.

Nos, mint említém, Szindbád megjelenése méltóságteljes és tiszteletre méltó volt. Az algimnáziumi igazgató színpadias lépésekkel és bizonyos ünnepélyességgel vezette őt karjánál fogva, míg Ferenc a hátuk mögött sunyi mosollyal kullogott. Az algimnáziumi igazgató, kemény fekete kalapját kezében vízszintes vonalba felemelve, olyanformán lépkedett Szindbád mellett, mintha a tánciskola nevezetességeit készülne magyarázni.

A kis hegedű, amely eddig egyhangú zenével cincogott, bizonyos időre elhallgatott, amíg egy kistermetű és kövérkés, hármastokájú és szürke katonatiszt-nadrágos férfiúcska tisztelet-teljesen meghajolt az igazgató és Szindbád előtt. A kakadu-frizura vízszintes vonalba került, és a Pejacsevics-nadrág egyik szára hátrafelé csusszant... Aztán felemelkedett a szürkülő, pomádés fej, és a hármas toka méltóságosan elhelyezkedett a kemény galléron.

- Ez volt lovag Bertyánszky! - súgta az algimnáziumi igazgató.

Szindbádnak a félhomályhoz kezdett hozzászokni a szeme, és így észrevette a táncosokat és táncosleányokat, akik félszegen és ügyetlenül lejtettek a szétvetett lábú tűzoltólétra körül, mint egy bizonyos központ körül. A kis diákok most is olyan rosszul szabott nadrágokat hordanak, mint az ő idejében, és a cipők, a nagy havas cipők szerfölött előnyomulnak tánc közben. Némely fiúból nem is látszott egyéb, mint egy pár szélestalpú bakancs... És a leányok haja egy ágba fonva, röpköd a fordulóknál.

A fal mellett, ahol padok és székek állottak, bundába, télikabátba öltözött nők és férfiak csoportja látszott. Úgy feketélletek a falak mentén, mint a varjak estenden az őszi erdő ritkuló fáin.

- A szülők! - mondta ünnepélyesen a direktor, és a kalapjáva1 félkört írt le a levegőbe.

A hangulat tagadhatatlanul feszes és ünnepélyes volt az idegen vendég jelenlétében. A kis diákok egyre-másra bukdácsoltak az ellenséges létra körül, míg a falak mellett a szülők morogva dugták össze fejüket. A fekete kendőket és fekete süvegeket.

A lovag hiába kopogott erélyesen hegedűje hátán, a tánc sehogy sem akart rendes medrébe igazodni. Amíg végre az ajtón havas vállal és havas sapkában besietett Fritz, a vörös hajú doktor, és észrevevén a fagyos hangulatot, teli hangon felkiáltott:

- Eh, mit! Csak egy régi pajtásom!

Aztán, hogy jó példával járjon elöl, télikabátban, sapkában, havasan és fagyosan, a terem közepére rúgtatott, és egy félszeg diákocska kezéből elkapva a táncosnőt, lármásan, tüzesen, csizmájával erősen kopogva, járni kezdte az éppen soron levő lengyelpolkát. Olyan viharosan keringett körül a teremben, hogy mindig attól kellett félni, hogy táncosnőjével együtt felborul. Amíg egyszer végre csakugyan megcsúszott (mint később mondta: szándékosan), és estében a táncosnő térdébe, bokájába kapaszkodott. Valaki valahol csiklandósan, hosszan, vígan felnevetett a félhomályban, mintha egérke szaladt volna végig a combján...

A különös, izgató és titkos kacagás Szindbád füléhez ért, és a hajós meglepetten, csodálkozva emelte fel a fejét. Ezt a kacagást ő már hallotta valahol, valaha... Igen, így kacagott Anna, a szép, telikeblű és kövérkés Anna, ott abban a szűk, csöndes utcácskában, amikor estenden a fiatal tanárokkal sétálgatott. A félhomályos utcácskában ugyancsak így csendült fel az a régen hallott női viháncolás, és Szindbád képzeletében megjelent két gömbölyű és fehér női térd, amelyet hajdanában a fehér függöny mögül látott.

És néhány pillanat múlva, amikor Fritz doktor talpra ugorva, táncosnőjét az algimnáziumi igazgató és a vendég Szindbád felé kormányozta: Szindbád, a hajós alig csodálkozott azon, hogy a Fritz táncosnőjében a telikeblű és világosbarna hajú Annát fölismerte. Igen, ő volt az, Anna: a régi szép, kacér és nevetgélő Anna - vagy legalábbis a leánya.

Fritz, midőn izzadó üstökét törölgetve, később megállott Szindbád mellett, mindenben megerősítette a hajós föltevését. Igen, az a bizonyos régi Anna, a városkapitány leánya férjhez ment, amott ül a sarokban, abban a fekete viklerben, és a leányát, a táncosnőt, ugyancsak Annának hívják.

Szindbád azon vette észre magát, hogy a szíve a szokottnál rendetlenebbül dobog, és tekintete állandóan azt a kövérkés, nevető leányt keresi.

- Derék leány. Olyan kemény lábikrája van, mint a kő - mormogta a vöröshajú Fritz.

- És az anyja? - kérdezte Szindbád.

A vöröshajú doktor szórakozottan felelt:

- A vén skatulya csak azért van itt, hogy a mulatságunkat rontsa... Habár, a múltkor ő maga is felmászott a létrán! Tudod, az öregasszonyok versenyében!...

Az igazgató, aki némileg féltékeny szemmel nézte Fritz és Szindbád beszélgetését, csakhamar életjelt adott magáról. Kezével hevesen tapsolni kezdett, és a fejével integetett a kis táncmesternek:

- Kezdjük már. Az idő későre jár! - kiáltotta.

A kis hegedű elhallgatott, és bizonyos izgalom futott végig a termen. Az algimnázium igazgatója most gyorsan karonfogta Szindbádot, mielőtt Fritz megelőzhetné, és a fülébe súgta:

- Jöjjön, Szindbád úr, a legjobb helyre vezetem, ahonnan mindent láthat.

És Szindbádot a létra mellé vitte, és titokzatosan a magasba mutatott.

A mulatság nyomban kezdetét vette, amikor az igazgató másodszor tapsolt. Fritz valamely indulót kezdett fütyülni, és a leányok tánclépésben kergetőztek a szobában. Amikor a termet körülfutották, egyenkint a szárnyas, kétlábon álló létrához szaladtak, és gyorsan felkapaszkodtak a létra tetejére, hogy a másik oldalon ismét leszálljanak.

- Nézze - dörmögte az algimnáziumi igazgató -, egyiken sincs ám nadrág...

A leánykák ügyetlenül, sikongatva, nevetve másztak föl és le a létrán. Ferenc gyakran nyitva felejtette a száját, amint a magasba meredt, az igazgató pedig állandóan döfködte a könyökével Szindbád oldalát. A fehér szoknyácskák, térdecskék, combocskák sejtelmesen villogtak a létra magasságában.... Szindbád csak akkor, egyetlenegyszer nézett erősen a magasba, midőn Annára, a telikeblű, nevetgélő Annára került a létramászás sora. Akkor elpirulva a magasba nézett, és a gömbölyű térdek, amelyeket látott, erős hullámzásba hozták a vérét.

A leánykák után néhány feketeruhás asszonyság is nekiindult a létrának, de az igazgató akkor már karonfogta Szindbádot.

- Ők is produkálni akarják magukat az idegen úr előtt - mondta. - Főzze le őket. Hagyjuk itt őket!

Szindbád térdig érő hóban ballagott a direktorral a szigetről a város felé. Szürkés, acélfényű este volt. A Poprád aluszékonyan suttogott a híd alatt a léknél, és a pohos torony komolyan állott a havas háztetők fölött.

Szindbád egyszerre megállott, és hosszasan, édesdeden felkacagott.

[1911]

SZINDBÁD MÁSODIK ÚTJA

- Szindbád, Szindbád! - mondta a Hang egy éjszakán. - Voltál-e már azon a helyen, ahol a temető a hegyoldalban van, és a temetőben valaki fekszik, akinek azt ígérted, hogy sohasem hagyod el?

Szindbád az álomtalan álomból felébredve, megdörzsölte a szemét, és nyomban tudta, hogy kire céloz a múltból jövő hang. Szindbád ugyanis elérkezett életének ahhoz a korszakához, amidőn körülbelül már mindent megpróbált, ami az életben kellemes vagy kellemetlen. Vitorlázott a messzi tengereken, és érintett ismeretlen szigetországokat...

Volt gazdag, és volt szegény. Szeretett hajadonokat és érett asszonyokat. A legjobb borból ivott, és fillér nélkül is ődöngött. Volt hódítóan egészséges, és volt beteg és szomorú. A haja egyszerre fehéredni kezdett, és akkor bölcs lett Szindbád. De midőn a legbölcsebb volt, akkor is szeretett nagyokat kurjantani éjjel a borosasztalnál, a tánczene hangjainál. Látott halált, látott születést, esküvőt, házasságtörést és gyilkosságot az erdőben. Egyszer sírt is, pénz miatt véres könnyet sírt, és titokban segített a szegényeken. Imádkozott elhagyott kis templomban, és orvgyilkosságot forgatott a fejében ellensége ellen. Majd becsületes, nyílt és bátor volt, mint egy középkori lovag. Majd okos volt, mint a kígyó, és mámoros álmokat próbált fejtegetni a másnapon. Voltak barátai: gőgös nagyurak és bujdosó pénzhamisítók. Egyszer nőrabló volt, máskor otthon ülő családapa. Verekedett verekedőkkel, másnap gyáván meghunyászkodott.

Így múlott Szindbádnak, a hajósnak az élete, amíg végre elérkezett ahhoz az időszakhoz, midőn sem a jelen, sem a jövő már nem izgatta gondolkozásra, álmodozásra, hanem a múlt, a régen elmúlt ifjúsága. Mint a messzi tengereket bejárt hajós, nem találván többé ismeretlen országokat: kifeszíti vitorláját, hogy hazájába visszatérjen - úgy indult el Szindbád keresni az ifjúkori emlékeit. Mintha még egyszer akarná kezdeni élete regényét... Mintha új és ismeretlen érzéseket keresne...

Útja most egy alföldi akácfás városkába vezette, ahol a temető a dombon volt, amely dombot a nagyzoló kisvárosiak hegynek neveztek. Nyár volt akkor, és harmatos volt az éjszaka. A kis vasúti állomás pislogó lámpásaival csakhamar elmaradt Szindbád mögött, amint felöltőjébe burkolózva, hosszú, álmodozó lépésekkel megindult az akácfák között, a homokos úton.

Midőn az út fordulójánál hátranézett, még látta a messzi vasúti sínek mentén a váltó-lámpás zöld szemét utána tekinteni, mintha a nagy fekete éjszakában csupán ez az egy szem volna csak arra kíváncsi, hogy mit is akarhat Szindbád a városkában, amely sötéten, álomba merülten tünedezett fel a homályba borult akácfák mögött.

A torony, mint egy nagy, barna, idegen katona nézett szembe Szindbáddal a nyári éjszakán az akácok felett, és a földszintes házak meglapulva menekültek a katona lábához, mint akkor, egyszer, régen, sok esztendővel ezelőtt, midőn a fiatal Szindbád nyári éjszaka a városkába jött.

Akkor csak homályosan, alig észrevehetőleg állott helyén a torony, amely talán magasabb is volt, mint most. És a házikók fehér és fekete bárányokhoz hasonlítottak, amelyek a vihar előtt összebújnak. Az ifjú Szindbád fejében és szemében vérhullámok nyargaltak. Talán a szíve sem dobogott azóta olyan hevesen... Jött, jött csendesen, leskelődve, meglapulva és megijedve minden nesztől, minden hangtól - azon a régi nyári éjszakán.

Az emlékei nyomán ma szinte utánozni szeretné akkori régi lépéseit, és erősen gondolt arra, hogy mi járhatott a fejében akkor, akkor, midőn itt jött az akácos úton. De már semmi sem jutott eszébe a régi gondolatok közül, csak maga a tény, hogy levelekben (amelyeket azóta

elégetett) megállapodott egy fiatal leánykával, hogy éjjel egyszer felkeresi. Sokáig, csaknem egy esztendeig folyt a levelezés a vidéki kislány és a pesti fiatalember között. Szindbád egy darabig házasság céljából levelezett a kisasszonnyal, akivel egy szomszéd városkában, a bálon egyszer a négyest táncolta. Irmának hívták, és barna volt, nagyhajú, és az ajka fölött gyönge kis árnyék lebegett, mint a fehérbőrű, barna nőknél. Szindbád ezt azóta gyakran tapasztalta, De akkor, jogászifjú korában, még sohasem látott barna árnyékot leányajak felett, és a négyesben, mialatt a csizmák és cipők hatalmasan kopogtak körülöttük a görbe padlón, és a leányok, fiatalasszonyok fehér ruhája alól furcsa izzadságszag terjedt, nyomban eljegyezte magát Irmával. Irmának még egy érdekessége volt. Mintha kissé kancsalított volna a szemével, de ez csak akkor lett láthatóvá, midőn erősen a Szindbád szemébe nézett. Az egyik szeme, a bal szem furcsán, titokzatosan, ingerlően, mintha érzékien mosolygott volna akkor is, midőn a másik szeme komoly, harmatos és mélázó tekintetű volt. Ez a kancsisága a leánykának akkor még öntudatlanul igézte meg Szindbádot, később, évek múltával már sokkal öntudatosabban közeledett a kancsal nőkhöz. (Nem ismerik azok a szemnek izgató és titokzatos játékait, akik hibás szemű nőbe még nem voltak szerelmesek!)

A négyesnek vége lett, és egy teljes esztendő múlott el forró, érzéki levelezés közepette. Tíz hónap múlva titkos, göndörkés, acélkék hajszálakat kapott levélben Szindbád a messzi vidéki városkából - két hónap múltával pedig pontosan megállapodtak, hogy éjszakára Szindbád megérkezik a vonattal az ismeretlen városkába. Irma térképet rajzolt a városkáról, a folyóról és a kis kerti kapuról, ahol várni fogja éjjel egy órakor... Tíz lépésnyire egy hidacska van, balról egy öreg körtefa áll villámsújtottan, és a kutyát majd megköti este.

Hajnalban megy egy vonat Pestre. Szindbád még azzal vissza is térhet.

Szindbád megkerülte a templomot, és végigment egy kis térségen. Igen, ott van a patika a sarkon és balról a cukrász. A kis város éjfél utáni álmában csöndesen szuszogott körülötte. Már elérte azt a kis közöcskét is, ahol egymásra boruló fák között visz az út a folyócska felé... A kalapját levette a fejéről, és egyszerre úgy érezte, hogy a szíve megint úgy dobog, mint húsz esztendővel ezelőtt dobogott.

Furcsa, hogy semmi sem változott azóta. A gyep, melyre lép, éppen olyan selymes és neszfogó, mint akkor volt. És balról egy íjházból világosság szüremlett ki most is, mint akkor... Ez a világosság akkor megijesztette, és emlékszik, az első szava az volt Irmához (aki pontosan várta), hogy miért van világosság amott a távoli, kerti házban.

- Bacsó kertész az este meghalt. Most virrasztanak mellette - felelte Irma.

Valyon azóta még mindig Bacsó kertész mellett virrasztanak a kis kerti házban?

Aztán a folyócska susogott a lábánál, és törpe, kövér, zömök gyermekekhez hasonló füzek álldogáltak a közelben, a távolban. A folyócska titokzatosan surrant tova a kertek alatt, mint egy nesztelen járású éjjeli vándor, aki senkit sem akar fölébreszteni a városban, amely mellett elvonul bujdosó útjában. A folyón túl, nagyon messzire egy téglagyár kéménye emelkedett a sötétségben, még távolabb, a töltésen lassan, meggondoltan, egyhangú zörgéssel gurult a tehervonat, piros lámpása mint egy bolygó lidércfény a messziségben.

A hidacska, mint a gyermekek lóverseny-játékában az akadály, kicsiny árnyékával csöndesen feküdt az éjben, majd rácsok következtek és a rácsok mögött ribizke- és pöszméte-bokrok. Végre Irma vállára vetett nagy puha kendőben és fehér alsószoknyában...

De most nem állott Irma a kerti kapunál, pedig Szindbádnak nem kevésbé dobogott a szíve, mint húsz esztendő előtt.

Ott volt tehát Szindbád azon a helyen, ahol életének egyik legkedvesebb kalandja történt, és próbált visszavarázsolni valamit a múlt képeiből, érzéseiből, hangjaiból. Nehezen ment az emlékezés, mert egy nagy csók a leány húsos, tapadó, forró, nedves ajkairól útjába állott mindenféle más emléknek. Még a selymes felső ajakra emlékezett, remegő kezekre és a kendő puha kelméjére. És még arra, hogy nagyon sokáig, szinte órákig tartott, amíg kellő ereje és bátorsága támadt ahhoz, hogy a leányt a karjába vegye... És akkor és gyakran eszébe jutott a halott kertész ott a távoli kerti lakban, amint mozdulatlanul és hidegen fekszik az ágyon.

Boldog volt-e? Büszke volt-e?

Semmire sem tudott visszaemlékezni másra, mint csupán arra, hogy sietve menekült a kertek alatt.

- Szindbád! - kiáltotta utána a leány, és kendőt hátravetve, kibomlott hajjal, gyűrött fehér ruhában, bágyadtan állott a reggeli szürkületben a kerti ajtónál. Szinte ijesztő volt gyötrődött arca, feketekarikás, fájdalmas szeme.

Szindbád hosszúlépésekkel menekült a vasúti állomás felé.

Hónapok múlva levelet kapott. Irma írta, hogy halálát érzi közeledni, de még a másvilágon sem felejti el Szindbádot és szerelmét. Később pedig hallotta, hogy Irmát csakugyan kivitték a hegyoldali temetőbe. Bizonyos szégyenérzésből megmérgezte magát.

Néhány napig akkor rosszul érezte magát...

... Újra hajnalodott, és az öreg Szindbád csöndesen ballagott a vasúti állomás felé. Félszemmel a dombra pillantott, ahonnan az akácfák mögül fekete fejfák nézegettek reá. Itt-ott egy fehér márványkő... Egy percig arra gondolt, hogy megkeresi a temetőben Irma sírját. Majd úgy érezte, hogy még mindig nem élt ahhoz eleget, hogy azzal a sírkővel, azzal a sírhalommal szembe tudna nézni.

A hajnali vonattal tehát elutazott.

- Így is, eddig is nagyot áldoztam az emlékének - dörmögte a vasúti kocsiban.

[1911]

NŐI ARCKÉP A KISVÁROSBAN

A harmadik út

Esős tavaszi délután - a liget fái messzire ködben, árnyban úsznak, alkonyat felé Szindbádnak levelet hozott a posta. Hegyes, apró betűk, mint megannyi kanárikörmök a borítékon, odabévül fehér kartonlap, aranyozott sarkokkal, amilyen papiroson a grófnők vagy a nagyon szegény varrókisasszonyok leveleznek. A madárkakörmök e szavakat jelentették: Kedves Szindbád, harmincadik születésnapja alkalmából fogadja szerencsekívánatait Lenkének. - Szindbád kétszer-háromszor megforgatta kezében a levelet, megnézte a postabélyegzőt, egy felsővidéki városka neve a bélyegen, megnézte az aláírást, és mert nem volt feledékeny ember, egyszerre mindenre emlékezett. Lenke tíz esztendő előtt, lánykorában egyik szent és érintetlen szerelme volt az ifjú Szindbádnak. Fekete szemű, fekete hajú és illatos szájú hölgy volt. De legelsőbben mégis inkább kis kezére emlékezett, amelyet esti sétákon gyakran tartott a felöltője zsebébe dugva. Puha és finom ujjaival sokat játszadoztak Szindbád ujjai, a kabátzseb sötétségében, sőt többször szájon is csókolta egy régi templom mögött (ahonnan a ködbe borult temető látszott árnyékszerű kőoszlopaival), mielőtt az esti sétáról hazáig kísérte volna Lenkét. A régi templom falában egy középkori várúr sírja volt elhelyezve, és ott állott maga a várúr is, talpig kőben, kőszakállal és kőpáncélban a kripta ajtajára faragottan. A templomnak mohos zsindelyfedele volt, és örökkön nedvesség csurgott róla. A kövek hidegen, nedvesen, fázósan kopogtak lábaik alatt, amíg a régi templomot estenden megkerülték, hogy a félhomályban, a temető tájékán egy-két csöndes és hosszú csókot váltsanak... Szindbád később a Lenke városkájából más világtájak felé vitorlázott, és csak néha-néha jelentette egy levélke, hogy Lenke még él, dolgát pontosan végzi a postán, de a régi templom felé már nem sétál. Aztán egyszer Szindbád éjjel, vonaton, félig alva, félig ébren útitársakat hallott beszélgetni feje felett, és valaki éneklő hangon mesélte, hogy Lenke abból a bizonyos városkából férjhez ment egy felső-magyarországi orvoshoz. Szindbád fáradtan aludt, és csak félálomban, a vasúti kerekek kattogásában hallotta ismétlődni: Lenke férjhez ment... Lenke, Lenke... De mivel igen fáradt volt, és különben is régen elfelejtette az ócska templomot és környékét, nem tudott teljesen felébredni. Reggel azt hitte, hogy az egész dolgot csak álmodta.

Nos, most ez a bizonyos Lenke írt Szindbádnak tíz év múlva, és szépen bebizonyította, hogy még nem felejtette el ifjúkori szerelmét - talán első szerelmét, amit a nőknél nagyon nehéz megállapítani, és bebizonyította, hogy eleget gondolt reá, hisz születésnapját is számon tartotta.

Szindbád, a hajós abban az időben még nagyon szeretett utazgatni. Tehát aznap este vagy másnap - de semmi esetre sem később - vonatra ült, a hálófülkében lefeküdt, és éjfélig csendesen aludt amaz ismeretlen, messzi városka felé utazva, ahol Lenke lakott.

Éjfélkor felébredt, és nyújtózkodva, ásítozva nézegetett ki a rohanó vonat ablakából a tavaszi éjbe.

A tájon nagy, barna hegyek sorakoztak, és az éjszaka félhomályos volt, mert valahol a magasban, nagyon messzire, vékony felhők mögött a hold bujdosott. Nagy fák futamodtak el szeme előtt, amely fáknak koronája fehér párában látszott libegni. Kis bakterházak szaladtak el a sötétségben, mint az éjszaka rohanó vizén a gyermekek papírcsónakjai. Az ár a törpe bokrokat és sövényeket szemkápráztató sebességgel ragadta tova. A nagy hegyek a távolban komolyan, méltóságosan ringatóztak tova, mint a lassújárású viharfellegek az égboltozat oldalán.

Később egy folyó tűnt fel a mélyben, amely kanyarogva futott a vasúti töltés mellett. Gyakran csak fekete árnyéka látszott a folyónak, mint az esti országúton poroszkáló juhászkutyának. De a kanyarodóknál, ahol a folyó kibújt az árnyékból, ezüstös karikák, fehér halpénzek ringatóztak a folyó hátán, hogy gyorsan eltűnjenek a messziségben. Egy fekete, nyurga híd, mint valami hosszúlábú bogár állott a folyó vizében. A vasúti mozdony rekedten, tompán búgott bele a kerékkattogásba. A kalauz csöndesen jelentette Szindbádnak, hogy az állomás közeledik.

A kocsiból, amely az állomásról a fogadóba vitte, vajmi keveset látott Szindbád a városból. Egy hosszú utcán földszintes házak aludtak sorjában, mint megannyi csöndes, öreg asszonyságok a templom utolsó padsorában. A sarkon bolt, fekete vasajtókkal és pipázó törökkel, amely a gyalogjáró fölé tolt táblán ringatózik. A köveken erősen döcög a kocsi, friss éjszakai szél fúj valamerről. Szindbád szeméből kiszáll az álom, és csodálkozva kérdi magában:

- Vajon miért jöttem én ebbe a városba?

Késő délelőtt kelt fel, és céltalanul őgyelgett a piacon, ahol éppen hetivásár volt. Halinás tótok, ráncos szoknyájú falusi asszonyok csizmákban és nagykendővel mászkáltak előtte. A gyalogjárón sár volt, a háztetőkről nedvesség csurgott alá, a piac közepéből frissen, ragyogva, mintegy megmosakodva emelkedett ki egy pirostetőjű torony. A fehér óralapokon csillogtak az aranyozott mutatók.

Egy sarkon sárga ház állott, benne fűszeres bolt az „Arany oroszlán”-hoz címezve, és a falon a város fotográfusának kirakata.

Szindbád mindig szerette a fotográfus kirakatokat. A külvárosban gyakran álldogált ismeretlen emberek arcképei előtt, és szeretett olvasni az arcokról, szemekről, homlokokról.

A kis város fotográfusa koszorú alakjában csoportosította az arcképeket. A koszorú peremén a férfiak képei. Mennyi érdekes, mulatságos, jellegzetes arc! Csak Felső-Magyarországon találni ilyen érdekes típusokat. Büszke homlokok, gőgös sasorrok és megvető tekintetű szemek a díszmagyaros képeken. Aztán látni ugyanazokat az arcokat polgári ruhában: szmokingban vagy vadászkabátban. Csakhogy az arcok ekkorára szelídebbek, kedélyesebbek, vidámabbak lettek. A kabáton virág, és a nyakkendők gondosan megkötve. Akinek gyűrűje van, melltűje van, vagy szép kézelőgombja van, azt lehetőleg kitünteti a képen. (Egy mellényzsebből még ezüst szivarkatárca is kandít.) A legtöbb fotográfián látszik, hogy nem unalomból, időtöltésből készült a mester kamrájában, hanem fontos, életbevágó alkalmakkor, midőn valakinek emlékül arcképet kellett adni: talán a menyasszonynak, talán a tovább pályázó színésznőknek vagy talán csak a kassza tündérének. A fiatalabb urak legalábbis olyanformán mosolyognak a képeken, mintha örökkön-örökké készen volnának arra, hogy a nő évekig, késő öregségéig az arcképüket fogja szemlélni, sóhajtozva és elmerengve. A megyei hivatalnokok vadászkalapban, a doktorok szemüveggel és az ügyvédek komoly redingot-ban láthatók a kis városka fényképésze kirakatában. És az a kiviaszkolt bajuszú, középen kettéválasztott, bodorított fürtözetű férfiú, kezében glacékesztyűvel és frakkmellényben selyemkendővel - bármi legyek, ha nem a városbeli táncmester.

A férfiak koszorúján végighaladván, Szindbád az arcképek bokrétájában most a hölgyek csoportjához érkezett. (Középen nevetgélő pólyás babák, meztelen lábú kis kölykök, inges rózsabimbók mosolyogtak. És a koszorú kellő közepén egy komoly, kopasz, rendjeles úr: a polgármester vagy az alispán. Ám meglehet, hogy maga a derék fényképész volt ő.)

A nők arcképei szív-vidámító és tanulságos látványnak ígérkeztek. Néhány nőegyleti öreg hölgytől eltekintve, csupa csinos és kellemetes arcok néztek a kirakatból farkasszemet

Szindbáddal. Fehérruhás nők, kezükben csipkenapernyővel (amelyet néha válluk fölött kinyitottak, midőn is mindkét kezükkel megfogták az ernyő széleit), csipkés nyári kalapok, derékon láncok, ékszerek: ezek voltak többnyire az asszonyok. Mintha a kalapviselet a fotografáló-műhelyben csupán az asszonyok szabadalma volna, a leányfélék kalap nélkül jelentek meg. Ím, itt egymás mellett két barátnő (ha nem volnának azok, nem kerülhetnének egymás mellé), az egyiknek imakönyv, a másiknak gyöngyvirág a kezében. Csöndes, ábrándos mosollyal néznek a tengerpartról, a strandról - talán éppen az ostende-iről - Szindbád arcába. A háttérben a tenger, rajta ringatózó hajó... E háttér csaknem valamennyi női fotográfián feltalálható. Vajon miért szeretik a nők a tengert? - kérdezte magában Szindbád. A jó barátnők bizonyosan nagyon szeretik egymást manapság is, hisz elvétették volna képüket egymás szomszédságából, ha ez nem így volna. És Szindbád azt kívánta magában, hogy szeressék még egymást sokáig. Majd egy pepitaruhás hölgy következik, olyan karcsúan és hetykén támaszkodva a könyvesasztalra, mint valami lovarművésznő. Később pisze és mosolygó bakfisok. Lentebb egy ábrándos vénleányszerű hölgy, aki, ha Szindbád nem csalatkozik, sok festéket rakott arcára a fotográfus műtermében. Egy fogait mutogató hölgy - talán a városi - tanárnő hátratett karokkal, mellette a galambot tartó leányka kosztümben, a legutolsó farsangi bálról.

És most megállott Szindbád, mert a kirakatból, a sok női fotográfia közül valaki búsan, csöndesen, melankolikus mosolygással nézett a szeme közé. Fekete selyemderék volt rajta, és a kezében fekete csipkelegyezőt tartott. Fekete haja bodrosan emelkedik ki homlokából, és a széken, amelyen hátradőlve ül, jól látszik nehéz selyemszoknyája. Finomság lengte körül a fekete hajú asszony alakját, és Szindbádnak jólesett, hogy a háttérből hiányzott a tenger a hajóval... Mert Lenke volt az, aki a fotográfus kirakatából e tavaszi délelőttön kissé fáradtan, kissé hervatagon és valószínűleg jól bepúderozott arccal Szindbáddal szembe nézett.

A fotográfus, akinek műtermében csakhamar megjelent, hogy arcképet csináltasson, rövidesen felvilágosította, hogy a feketeruhás hölgy senki más, mint dr. Szolyvai Mártonné, a járásorvos felesége.

A madárka kirepült a fotografáló masina fekete csövéből, és a mester megköszönte Szindbádnak a felvételt.

A körorvos a város végén lakott, egy furcsa kis utcában, amelynek az egyik oldalán bokrokkal, fákkal benőtt mély árok húzódott. Kertek és tavaszi pompában virágzó gyümölcsfák. A cseresznyefák és a szilvafák csodálatos köntösben álltak a kertekben, a szél meghintázta a virágos gallyakat, amelyeken bizonyára fehér kis tündérleányok foglaltak helyet ez időben. Piros kerítés mögött, egy nagy nyárfa szomszédságában zöldfedelű ház állott, kívül az orvos fekete-fehér táblája: Szindbád csöndesen meghúzta a csengő fogóját, és valahol gyorsan pattogva - mint csöndes tó vizén a tavaszi zápor - szólalt meg egy kis csengő.

Egy fehér, göndörfarkú kis kutya szaladt elsőnek az ajtóhoz. Barátságosan, vidáman nevetett a látogatóra, és kétszer felugrott a földről. Azután egy csizmás, lompos, vörös, szeplős legény bandukolt elő, és tempósan megfordította a kulcsot a zárban.

- Az orvos úr?

- Most nincs itthon, de nemsokára hazajön. Tessék megvárni.

Szindbád fellélegzett. Így gondolta, így tervezte: az orvos nem lesz otthon, és ő beszélhet az asszonnyal. A kerti kavics ropogott a lába alatt, rend és tisztaság mindenfelé. A nagy nyárfa alatt támlás pad, előtte földbeásott asztal, mint a regényekben. Az üvegajtó rézkilincse fénylett, és az ablakokban rózsaszínű meg fehér csipkefüggönyök látszottak. Csöndesen ment el a ház

előtt, az ablakok előtt, és valahol egy ablakon (inkább érezte csak, mint látta) megmozdult a csipkefüggöny.

A várószobában egy nagy, gömbölyű arcú óra ketyegett a falon, a hosszúlábú fekete mutatók kifent bajuszhoz hasonlítottak, és Szindbád csöndesen leült a sarokba.

- Férjemet keresi? - mondta egy kellemes, mély hang egy függöny mögül. Egy szőnyegajtó nyílott meg, és Szindbád előtt japán pongyolában, fehér kezén egy zöldköves gyűrűvel, simán, koszorúba font hajjal Lenke állott.

- A férjemet? - kérdezte még egyszer, és csöndesen elhalványodva, közelebb lépett. A zöldköves gyűrű, mint egy csillag, mind közelebb jött Szindbádhoz, és a férfi csak ült, és csöndesen, összeszorított ajakkal nézte a megzavarodott asszonyt.

Még mindig nem szólt, pedig az asszony már előtte állott, olyan közel, hogy púderezett arcán a frissen odacsapott rizspornak a körvonalai is meglátszottak, valamint a szeme szögletében a hervadás hajszálvékonyságú vonalkái.

- Furcsa... ön olyan ismerős, uram - mormogta Lenke.

A férfi ekkor fölállott, és a fejével bólintott.

- Igen, én vagyok: Szindbád, akit ön várt, asszonyom.

Az asszony idegenkedve hátralépett.

- Bizonyisten, nem vártam - mondta gyorsan, és nagyot lélegzett. - Hiszen azt sem tudtam, hogy még él ön, uram. Hogyan kerül ide? Istenem, milyen furcsa a véletlen játéka! Sohasem szokott ön eszembe jutni... Miért is jutna az eszembe? És az előbb, amikor a csengő szólott, valahogyan ön jutott eszembe. A kis kutyám is elvakkantotta magát. Mintha azt mondta volna: Szindbád.

- A kis kutya! - szólott Szindbád, és csöndesen mosolygott.

Lenke a szék karjára támaszkodott, és lopva a tükörbe vetett egy pillantást. Nagyon fehér karját, amelyet csak könyökéig takart el a pongyola ujja, felemelte, és zöldgyűrűs kezét simára fésült hajához érintette. Szindbádnak egy vidéki színésznő jutott az eszébe, aki ilyenformán állott egyszer régen előtte, mielőtt meghallgatta volna... Furcsa, gondolta Szindbád, lehetséges, hogy Lenke is a városka színházában tanulta ezt a megállást és karmozdulatot.

- Hát hogy van, Szindbád? Miért keresi az uramat? - kérdezte nyugodtan az asszony, és most már összekulcsolta fehér kezét, és meghintázta a szék támláján.

- Álmatlanságban szenvedek... És nem hoztam magammal morfiumot a vidékre. Ez volt látogatásom célja.

- És éppen hozzánk vetődött? Mikor annyi orvos lakik a város belső területén? Mi csak afféle paraszt-orvos vagyunk, hozzánk csak falusiak meg szegény emberek járnak. De megélünk. Csak ketten vagyunk, és nekem nincs semmi igényem. Hisz ismer: lánykoromban is mindig a tavalyi kalapomat hordtam.

- Igen, emlékszem...

- Elég boldogok vagyunk, korán lefekszünk és mélyen alszunk. Ezen a környéken csönd van, legfeljebb a kutyák ugatnak éjszaka.

- Azelőtt szerette a színházat és a báli termet...

- A délelőtteimet elfoglalják a háziteendők, délután heverészek, olvasgatok, sohasem unatkozom. Nyári estéken a nyárfa alá ülök, és hallgatom a nyárfa hangjait. Az én leghűségesebb udvarlóm az udvarunkban álló öreg nyárfa.

- Egykor szerette a táncot és a tiszteket, akik aranyos ruháikban pompásan táncolnak.

- Eszembe sem jut, hogy némelyek másképpen élnek, mint mi élünk. Drága ruhákat hordani, automobilon robogni és ékszerekben gyönyörködni: nem az én természetem. Igaz, hogy szép a nagyváros csillogása, fénye, pompája, de álmodozni, elmerengeni csak itt lehet a csöndes otthonban. A színházakban szépen énekelnek, de nem alussza ki magát az ember másnapra. A bálteremben a tánczene hangjaira gyönyörűen repülnek a párok, de manapság már mindenféle új táncok járják, amelyeket hasonlítani sem lehet a szép valcerhez vagy a pompás mazurhoz. Miért kívánkoznék tehát a báli termekbe?

Szindbád hallgatagon fürkészte Lenke arcát. Szemét, haját, fehér nyakát lassan végignézte, és formás kis félcipőjén megpihent a tekintete, míg az asszony csöndesen a szoknyája alá húzta a lábát. Aztán a zöldköves gyűrűbe nézett Lenke, mint egy szembe, és sóhajtó, halk hangon rebegte:

- Bizonyisten, nagyon boldog vagyok.

Szindbád felemelkedett, és a kezét nyújtotta az asszonynak.

- Már elmegy? Nem várja meg az uramat?

Szindbád az asszony kezét lágyan megcirógatta.

- Hiszen én csak a maga kedvéért jöttem ide. A leveléből, amelyet írt a születésnapomra, azt következtettem, hogy el akar mondani valamit... Nos, eljöttem, és most már tudom, hogy mi történt tíz év alatt. Mindenesetre jobban járt, mintha esetleg hozzám jött volna feleségül. Én másképpen szeretem az életet. Egy nagy nyárfa hangjai nem mindig elégítenek ki, és az álmodozást és elmerengést is csak módjával szeretem...

- Tehát elmegy?... Pedig...

- Nos?

- Semmi. Csak azt hittem, hogy az uramra is kíváncsi lesz... Vagy talán mond valamit, ami megnyugtat, megvigasztal, mielőtt végképpen elmenne, hogy többé sohasem lássam. Valamikor nagyon hittem önnek, és a hangjában volt valami, ami lecsillapított, és boldoggá tett, ha szomorú voltam.

Szindbád lassan simogatta az asszony tenyerét, amely forró volt és száraz...

- Hát hogy vagyunk azzal a mély alvással?

Lenke lehajtotta a fejét.

- Kanálszámra szedem az orvosságot, hogy aludni tudjak. De a többi mind igaz, amit mondtam.

- És a színházak, bálok, szép ruhák és tündöklő ékszerek?...

- Egy gyűrűm van. Ez a zöld. Talán azért szeretem olyan nagyon, mert egyetlen. És vajon kinek a kedvéért öltöznék itt divatosan, szépen? Az egész városban nincsen egyetlen valamire való férfi sem, akivel szóba állhatnék. Nekem művészek, írók és nevezetes férfiak udvaroltak egykor - hisz tudja...

- Bálkirálynő volt a művészek bálján.

Az asszonynak kipirosodott a homloka, és a szeme furcsán megcsillant. Hirtelen leereszkedett a székre, és bánatosan mondta:

- Lássa, ezért akartam végre magával beszélni. Hallani akartam valamit arról az eltűnt, álombeli világról. Mondja, mit csinálnak Pesten? Mondja, jutottam valakinek eszébe?

- Nekem, sokszor, mindig - mondta most Szindbád az asszony füléhez hajolva, és a hangját mélyítette, halkította.

Lenke egy másodpercre lehunyta a szemét, és csöndesen sóhajtott.

- És tíz évig váratott magára, Szindbád... Pedig hányszor láttam álmomban, hányszor vártam, hányszor reménykedtem, hogy egyszer, még egyszer látni fogom. Mikor néha Pestre mentünk, mindig magát kerestem a színházakban, a mulatóhelyeken és a vacsorázóhelyeken... És soha - soha nem láttam. Ha gondolt volna rám, ha álmodott volna rólam, akkor eljött volna... Csalfa volt, Szindbád, mint mindig.

Szindbád már éppen esküdni akart, midőn a kis kerti ajtó csikorgott, és a kavicsos úton látható lett az öreg doktor széles alakja, bő esőkabátja és ernyős sapkája.

- Az uram!... - rebbent fel Lenke. - Remélem, még látjuk egymást, Szindbád... Ugye, még nem utazik el?

Szindbád a fejével intett, és Lenke kisietett a várószobából a szőnyegajtón.

- Mi a fenét akar ez az ember tőlem? - dörmögte szokásosan, félhangon, vastag deres bajusza alatt a körorvos, amikor Szindbádot meglátta.

Szindbád estére elutazott a városkából. A körorvos receptjét eltette a tárcájába, és a vonaton, de meg azután is, gyakran gondolt Lenkére, a kis kerti házra és a kifent bajuszú órára. És ugyanakkor mindig egy furcsa, erős parfőmnek az illatát érezte, amely az asszony nyakából áradt. Szindbád néha nem szerette az erős parfőmöket.

[1911]

A HÍDON

Negyedik út

Szindbád, a hajós, midőn közeledni érezte halálát, elhatározta, hogy még egy utolsó utazásra indul, mielőtt elhagyná a sztambuli bazárt, ahol egy régi szőnyegen üldögélve, pipáját szívogatta. Eszébe jutott fiatalkorából egy város - völgyben és piros háztetőkkel, ahol a barna híd ódon ívei alatt színes kavicsok felett vágtat egy tiszta kis folyó, és Szindbád a híd kőpárkánya mellől álmodozva nézte a messziségben alvó kék erdőket... Ide kívánkozott még egyszer Szindbád, mielőtt utolsó pipáját kiszívta volna a régi szőnyegen; a kék erdőket látni a messziségben és a híd lusta ívei alatt serényen utazgató folyót. Egy kőszent áll valahol a hídon, látni lehet onnan a kis cukrászboltot dohányszínű függönyeivel, valamint kopott aranyos betűivel. A. Marchali, mondják a töredezett betűk a boltocska felett, ahol Szindbád egykor sarkantyúját pengette, és a háromlábú biliárdasztal felett dákójára támaszkodva, kecsesen, könnyedén és ábrándosan álldogált, mert a cukrásznénak barna szeme volt, barna haja volt. Sárgaborítékos regényt olvasott a kassza mellett, és midőn a tekegolyók futkározásukban megcsörrentek a zöld posztón, álmodozva, szórakozottan felpillantott a cukrászné a regényből. Ezért állott Szindbád dákójára támaszkodva minden délután a biliárd felett, és dús, puha haját titkon megigazította a kassza tükrében.

- Vajon él-e még Amália? - kérdezte Szindbád a sztambuli bazárban, és nemsokára útra kelt a piros tetők felé, ahol egy folyó szeli keresztül a várost, és a hídról álmodó erdőket látni.

A városka (amelyben Szindbád egykor katonáskodott) mintha mit sem változott volna. Némely vidéki város, a hegyek között, völgyekben, mintha századokig aludna, ha egyszer elalszik. A régi királyok okozták ezt, akik egyszer valamiért megharagudtak e helyre, és kegyes, termékeny pillantásukat levették a városkáról. Mit csináljon a városka, ha a király többé nem néz rá? Bánatában elalszik, és álomba merülve várja, amíg valamely királynak ismét odatéved a tekintete, hogy a városka megrázkódjon és felébredjen. A királyok még mindig haragudtak arra a városra, ahová Szindbád elutazott, mert a toronyórák is megállottak itt. Valami olyan időt mutattak az órák, amilyen talán soha sincs. A kapuk, amelyek többnyire a falba vésettek, az ajtók, amelyek halkan és csöndesen nyílnak sötétes folyosókra: bezárva. A sárkányfejű esőcsatornák felmondták a szolgálatot, az esővíz másfelé csurog alá az ereszekről, és a kis boltok előtt ugyanazon fakó ostornyeleket rázogatja a szél. Egy téren valahol egy boltajtó nyikorgott, és egy kis csengő csilingelt, és Szindbádnak úgy tűnt fel, hogy huszonöt év előtt sötét estéken ugyanígy sírdogált az ajtó, csengett a kis csengő gyertyákért, kőolajért járó cselédleányok keze alatt. Majd ablakokra bukkant, amelyeken már akkor is - sarkantyús legény korában - lezárt szemű zsalugáterek foglaltak helyet. Már akkoriban eltűnődött ezeken a halott ablakokon, amelyeket sohasem nyit fel senki, és a por vastagon rakódik a zsalukra. Vajon mi lehet az ilyen ablakok mögött? Talán egy halott fekszik ott ravatalán, és sárga viaszgyertyák bágyadt, kékes párák közepette lobognak a koporsó körül. Vagy egy asszony alszik odabenn csöndesen, és valakiről hosszasan és édesdeden álmodik. Vagy talán egy kép függ a falon, a bezárt ablak mögött, valakinek a képe, akinek kedvéért örökös homályba borult a szoba... Szindbád így bandukolt végig a csöndes városon, és egy utcasarkon hirtelen megállott, mert a közelben megszólalt egy öreg, pohos toronyka harangja, és mély hangon beleszólt a délutáni csöndbe. És mindjárt ezután valahol, valamerre katonák trombitáltak, és Szindbád sétapálcáját, mint egy kardot, hóna alá kapta, és bokázó, friss lépésekkel indult most már az A. Marchali-féle cukrászbolt felé, mint egykor hajdanában... Hátranézett, hogy miért nem csörögnek sarkantyúk a sarkán.

A. Marchali... A betűk aranyozása persze lekopott régen, de a dohányszínű függönyök az ablakon még a régiek. A sáros út a régi híd felé kanyarodik, és a hídon csöndesen gurul egy szamaraskordé. Nagyfölű, kis szürke csacsi vékony lábszáraival serényen bandukol a kordé előtt és piros szalag van a nyakában. Szindbád tűnődve áll a cukrászbolt előtt, vajon bemenjen-e dicsősége, boldog szerelme színhelyére? Majd megnyomta a kilincset.

Szivarfüst és pörköltkávé szaga fogadja odabent. Biliárdgolyók koccanását hallja, mintha az ő tiszteletére csörrentek volna össze a golyócskák, és egy fiatal tiszt nyurgán, hanyag előkelőséggel, nyakánál kigombolt zubbonyban áll dákóra támaszkodva az asztal felett. Öreg, pápaszemes ember hajlik egy kávéfoltos újságlepedő fölé, és kis kalitkában valamely fekete madár gunnyaszt az ablak mellett. A kis kassza a régi helyén, és a Makart-csokrok ott állanak színes tartóikban, mintha azóta emberi kéz sem nyúlt volna hozzájuk.

Szindbád csöndesen, szinte visszafojtott lélegzettel ült helyén, és csodálkozott, hogy a piros és fehér golyócskák mily fürgén szaladoznak az új posztóval bevont biliárdasztalon. A görbe padlón megcsörren a fiatal tiszt sarkantyúja, és a kályha mellett halkan ketyeg egy faházikóba rejtett óra.

- Most már csak Amália hiányzik - gondolta magában Szindbád.

És a kassza mellett a piros függöny mintegy varázsszóra szétnyílott, és Amália fekete kötényben, kezében kávéscsészével a cukrászboltba lépett. A félcipőcskéje némileg kopott volt, de a szalagja friss és széles, a köténye pirossal volt beszegve, és frissen fésült barna hajában egy ezüstfésű villogott. Könnyed, alig hallható lépésekkel hozta a kávét Szindbád asztalához, és barna szemében kellemes kíváncsiság csillant meg a furcsa idegen láttára. Halkan, kedveskedve, simulékony, mély hangon kérdezte Szindbádot:

- Nos és hogyan tetszik önnek városunk?

Szindbád csöndesen mosolygott, és kávéját kevergette. Igen, csakugyan ő az: Amália vagy legalábbis a lánya...

A kassza melletti asztalkán kis kézimunkakosár áll, és amint a cukrászné elfoglalja helyét a kosár mellett, a függöny mögül óvatos, hosszúkás lépésekkel jön elő egy nagy szürke macska, amely, miután körülsétálta a biliárdasztalt, elfoglalta helyét úrnője lábánál, és bajuszát megpödörte.

- Igen, ő az! - ismételte Szindbád magában, és furcsa melegség szalad végig a mellén, és valami diadalmas örömet érez a szívében, mit talán akkor érzett, midőn sarkantyút pengetett a lábán, és a barna kis cukrásznét először keblére szorította.

A barna nőcske kezében piros és kék rózsákkal hímzett szövetdarab mozog, és a frissen fésült hajból mintha valami könnyű illat áradna szerteszéjjel. A kicsiny és rózsaszínű fül mellett göndörkés fürtöcskékben libeg a barna haj, míg a finom, fehér orr tájékán, a hosszúpillájú szemek mellett könnyű kékes árnyék borong. A domború mell a selyemkötény alatt lágyan emelkedik, és a finom nyakon vékony aranylánc látszik.

A nyurga tiszt széles mozdulattal öltötte magára bő köpenyegét, sarkantyús lépései elzörögnek. A kopasz, pápaszemes emberke már előbb eltűnt észrevétlenül az újságlepedő mögül. Szindbád egyedül marad a cukrásznéval...

- Asszonyom, nem mutatná meg nekem azt a medaillont közelebbről, amelyet a nyakában visel? - kérdezte Szindbád egy darab idő múlva.

A cukrászné könnyen elpirult.

- Anyámtól örököltem, uram. Megboldogult édesanyámtól...

- Éppen azért kérem, mert Marchaliné asszony egykor nagyon jó ismerősöm volt.

Némi vonakodás után a Szindbád kezébe kerül a medaillon. Igen, megösmeri. Ez volt az, amit a cukrásznénak egykoron ajándékozott. Vajon benne van-e a régi kép...

Az ujja reszket, midőn némi erőlködéssel felnyitja a medaillont. Odabent egy fakó arckép. Fiatal, mosolygó katona arcképe...

- Az apám képe. Katona korából való képe - mondja a barna kis cukrászné.

Szindbád hosszasan, elmerengve, álmodozva nézte a saját képét a medaillonban. Nini, milyen furcsa bajusza volt akkor, és a haja milyen hullámos, mint egy fodrászé...

- Kérem - mondja a cukrászné.

Szindbád egy másodpercig fogva tartja a kis barna nőcske puha, bársonyos kezét a kezében.

- Férjes már? - kérdi.

- Igen, és két gyönyörű gyermekem van.

Szindbád szeretné a gyermekeket látni, de nem merészeli. A barna nőcske idegenkedve, haragosan húzódik az öreg idegentől, és borús homlokkal ül kézimunkája fölött.

Szindbád tehát ezután nemsokára elbúcsúzott A. Marchali cukrászboltjától, és a régi hídra ment, ahonnan sokáig elgondolkozva nézte az alkonyatban álmodozó messzi erdőségeket.

A folyó fürgén futott a híd álmos ívei alatt.

[1911]

SZINDBÁD ÚTJA A HALÁLNÁL

Ötödik út

Abban az időben Szindbád, a csodahajós igen szegény volt, elhagyatott, és beesett, sárga arcát többnyire a hold világította meg, amikor éjszakánkint Sztambul külvárosában bolyongott.

Régente azt írták volna a meseírók, hogy Szindbád gonosz emberek kapzsisága miatt veszítette el vagyonát. Pedig nem így történt. Szindbád a maga könnyelműsége és kapzsisága miatt ment tönkre. Szíriai kereskedőkkel kockázott, s a perdülő kockán elúszott Szindbád vagyonkája, hajója, selyemköpenye. Kifosztott koldusként bolyongott az éjszakában, és valóban igen céltalannak látta az életet, amelyhez pedig mindig ragaszkodott.

Ebben a nyomorúságos időben a hajósnak még a szerelemhez sem volt kedve, és csupán megszokásból bámult utána egyik-másik asszonynak: A cipők, a nyergesek, a magossarkúak vagy a szalagos félcipők még megdobbantották szívét, ha csinosabb nő viselte lábán, de tovább már nem jutott Szindbád.

A szegénységben elerőtlenedve, ellustulva nem vállalkozott könnyű kalandokra, és dehogyis örült, ha bársonyos, álmodozó vagy révedező pillantásokkal találkozott a szeme.

A gazdag és vidám Szindbád azelőtt messzi utakra is hajlandó volt, ha egy szoknyafodrocska csalogatta. Ment Pestről Budára, a Népligettől a Margitszigetig vagy talán még tovább is. De most a legközelebbi sarokig sem ment, ha elsuhant mellette egy kedves kis nő, akinek fehér fátyola volt és szalagos félcipője.

Szindbád a sorsra, a véletlenre bízta élete hajóját, csak homályosan sejtette, hogy most is, mint már annyiszor, valamely leány vagy asszonyféle akad útjába, aki majd új életet önt belé, friss vért az ereibe és új gondolatokat kiégett agyvelejébe. Harminc esztendős volt, és már tizenöt esztendős kora óta a nőknek és a nőkért élt.

Csak a nők mulattatták, csak ők érdekelték. Amit tanult, olvasott vagy utazott, mind csak azért tette, hogy a nőknek hazudhasson, mesélgethessen. A legszebb tengeren, a legnagyobb felhők és a legpirosabb vitorla alatt sem látott mást, mint a tengerparton fürdő halászleányt.

Ismeretlen nagy városok aranyos tornyai alatt bolyongva, a csodák világa nem hatotta meg szívét, de felvillant a szeme, ha egy kedvére való asszony lépkedett el mellette.

A nőket kereste mindenütt: erdőkbe utazva vagy a téli tájon szánon nyargalva. A színházban csak a balett, a templomban az imádkozó asszony érdekelte. Midőn céltalanul, ok nélkül utazott messzi tájak felé, ismeretlen szigetországok világában titkon és igazán csak az idegen, eljövendő nőket leste a szemével, a szívével.

Sokszor bolyongott kisvárosok girbe-gurba utcáin, idegen kis házak között, ahol teljesen ismeretlen emberek laktak, és mint a lesben álló vadászon fut keresztül az izgalom, úgy állott meg Szindbád az ablak alatt, ahol egy csinosabb, kedvesebb női fejet fedezett fel. Ah, mily óriási diadalom volt ismeretlen városokban, ismeretlen nőket elcsábítani! - aztán tovább utazni! Csókokat lopni nőktől, akik soha nem látták, nevét nem tudták, hírét sem hallották!

Gyakran üldögélt Fiumében egy kávéházban, a hátulsó ablaknál, ahonnan a kilátás egy szűk, nedves utácskára nyílik, ahol az emeleti ablakokon tarka ruhákat szárítanak, és egy varróiskola van ott valahol, ahol fiatal süldőleányok varrogatnak. A varróleánykákat megleste Szindbád, és vélük sokszor elmulatgatott, midőn estefelé hazamentek, és sokszor kedves emlékkel utazott tovább...

Máskor a soktornyú Lembergbe ment, ahol vallásos zsidónők tarka ruháikban szívesen néztek az idegen utazó szemébe, és a megvesztegetett kapus titkon nyitja ki előttük a fogadó ajtaját az esthomály beálltával. Sok tüzes szem, sok forró csók, sok őszinte szívből jövő ölelés emléke fűzte Szindbádot a szeles Lemberghez.

Így élt Szindbád, amíg fiatal volt, és gyakran hódított meg nőket hevességével vagy közönyével.

Akkoriban - midőn szegény és a szegénységében ellustult volt - egyszer találkozott végre egy leányzóval, aki virágot árult egy táncoshelyen, és megigézetten telepedett le Szindbádhoz. Szindbád álmosan nézte a táncospárokat, és eleinte ügyet sem vetett a leányzóra. Csak jó darab idő múltán vette észre, hogy a leánynak harmatos szeme van és szívalakú arca. Az ajka sokatmondólag remegett, amint Szindbád az arcát az ajkához nyomta. A keze lehanyatlott.

- Nos, mit akarsz mondani? - kérdezte Szindbád azon a fojtott, mély hangon, amely hasonlatos volt a mélyhegedű hangjához, és amely hangon némely nőkkel beszélni szokott.

A leányban valami csendes zokogás rejtőzött, amely olyanforma volt, mint egy hosszú és hatalmas sírás maradványa. Lassan, fojtva felelt, hogy zokogása elő ne törhessen.

- Szeretnék meghalni, és nemsokára meg is fogok halni.

Szindbád, bár már sokszor hallott ilyent a nők szájából, szelíden megsimogatta a leány nedves, meleg arcát.

- Kár volna érted, még fiatal vagy.

A leány csak a vállát vonogatta, és elszántan nézett maga elé.

- Pedig úgy lesz, ahogyan mondom.

Szindbád álmosan, félig lehunyt szemmel nézte a táncoló és kurjongató mulatókat.

- Talán szerelmes vagy? - kérdezte később.

- Nem vagyok szerelmes.

- Hát?

A leány a nedves, összegyűrt kendőjét a szájára szorította, és a zokogással együtt a mondanivalóját is visszafojtotta. Szindbád elfordította a fejét, és hallgatott. A virágárus lány egy darabig még sóhajtozva, pihegve, mint egy sebzett madár üldögélt Szindbád asztalánál, aztán a kosarát felkapva, gyorsan tova sietett. A hajós elgondolkozva nézett utána. Tizenhat éves lehetett a leány, és aranybarna haja koszorúban volt, mint a virágszál. A termete karcsú, vékonyka: igen szép menyasszony lesz belőle a másvilágon - gondolta Szindbád, amíg tunyán felhajtotta poharát.

A zene zengett, és a szivarfüst könnyű fellegként lebegett a lámpások körül. A nők - itt többnyire könnyűvérű, éjszakai nők találkoztak - farsangi jókedvvel emelték kezükkel uszályukat, és a fényes cipőket könnyű por lepte be. A hajdíszek megbomlottak, és a kiszabadult hajszálak, mint a hosszú fűszálak a szélben, röpködtek tánc közben. A nők többnyire itt tanultak meg táncolni, és a valcert mindnyájan férfimódjára táncolták, mint azon idős, de még

nem elvirult, hervatag, de még szépségére büszke, hatalmas termetű, bécsi asszonyság táncolta, aki csak néha-néha ereszkedett a táncolók közé, és briliánsai, valamint mályvaszínű selyem-uszálya előtt tiszteletteljesen nyitottak utat a ház fiatal hölgyei. A zene ilyenkor vígabban, erőteljesebben zengett az emelvényről, a szemüveges karmester fogatlan szájával sűrűn kiáltotta:

- Brávó, Téssza!

És a bécsi hölgy hatalmas termetével, büszke, gúnyos mosollyal lendült tova gavallérja karján.

Diákok, iparosok, éjszakázó lumpok zörögtek cipőikkel a tánchely parkettján, szélesre kötött nyakkendők libegtek, és a söröspalackok nagyot puffantak.

A szívalakú arcocska ismét megjelent Szindbád mellett.

- Kérem az urat, kísérjen haza! - mondta szégyenlősen, megzavarodva a virágárus hölgyecske. Fejére immár zöld harasztkendő volt borítva. A szeme vörös volt az előbbeni sírástól, és gyönge, halovány szeplőcskék látszottak finom, ideges orra mellett.

Szindbád készségesen felállott, és olyanformán hajolt meg a kis virágárusnő előtt, mintha az hercegnő volna:

- Parancsára állok! - szólt, és karonfogva a leányt, ünnepélyesen és gyors léptekkel kivezette a teremből.

Szótlanul mentek a téli hajnalban. Az utcákat nagy hó borította, és a kocsik tompán gördültek tova pislogó lámpásaikkal. A Keleti pályaudvar órája bágyadtan világított a magasból, sötét árnyak suhantak el a hóvilágította téren, a leányka erősen kapaszkodott Szindbád karjába.

- Ezen az úton már egyszer megtámadtak... Azért kértem. Bocsásson meg.

A kendőt az arcára húzta, és a keze remegett Szindbád kezében.

A Nefelejcs utcán befordultak, és egy kapu előtt megállottak.

- Isten áldja meg önt, köszönöm, hogy elkísért - mondá a leány, és a csengő gombját hosszasan megnyomta.

Szindbád csodálkozva nézett a leányra:

- Nos? Már elválunk egymástól? Hisz még meg sem ösmerkedtünk! Engedje meg, hogy szobájába kísérjem, idekünn hideg van, megfáztam.

- Máskor, uram.

- Szép gyermekem, nem bánja meg, ha szeretni fog...

- Máskor, uram. Most valami dolgom van otthon. Kérem, maradjon itt a ház előtt. Valami virágot vagy egyebet ledobok önnek ablakomból, ha szobámba értem.

Így szólt a leányka, és ugyancsak kellett vigyáznia, hogy a fojtogatott zokogás el ne némítsa hangját. A kendő alatt forrón és erősen megszorította Szindbád kezét.

- Ön jó fiúnak látszik...

A kapu e percben felnyílott, és a leány kendőjét arca elé rántva, gyorsan, titokzatosan besurrant a kapun. A kaput dörmögve vágta be valaki, és Szindbád elégedetlenül tett néhány lépést a ropogó havon.

- Bolond kis teremtés - dünnyögte.

Néhány perc múlott el. Az éjszaka, a hajnal nagyon csendes volt a Nefelejcs utcában. Hallani lehetett, hogy valahol messze döcög egy szekér... Ekkor odafent, a magasban hangos robajjal nyílott ki egy ablak.

- Odalent van, uram? - kiáltotta egy gyönge hang nagyon messziről.

Szindbád a magasba fordította a fejét.

A szürke felhők alól, a hideg magasságból egy fehér lepke szálldosott lefelé. Egy fehér madár röpült le a téli éjben a havas föld felé. A virágárusnő volt, aki levetette magát a ház harmadik emeletéről.

Szindbád, mint babonás ember, később egy marék véres havat vett a kezébe, és magában azt gondolta, hogy a szegény leány kiomlott vére feloldozza őt eddigi balsorsa alól. Csillaga újra felragyog, és hajója szerencsés szelekkel röpül tova.

[1911]

SZINDBÁD ÉS A CSÓK

Szindbád karcsú, nyúlánk, de elég izmos férfiú volt, már gyermekkorában megtanulta a valcert és a polkát, és a nyeregben is megállotta helyét, ha rókát kellett űzni a dércsípte, rőtbarna mezőkön. Mindazonáltal nagyon kevés szerencséje volt a nőknél. Szindbád ugyanis hirtelen ellustult, ha arra került a sor, hogy valamely csipkés szoknyafodrocska után Budáról Pestre menjen. Valamint nem volt kedvelője a hosszadalmas ácsorgásoknak sem utcasarkokon, kapumélyedésekben, a Halászbástyán vagy a kis budai cukrászboltban, ahol a nőket várni szokták. Türelmetlen volt, ideges volt, és csodálkozó komolysággal kérdezte a kis kalapos-leánytól: „Szívgyönyörűség, most van öt óra?" Máskor egészen egyszerűen elmellőzte a kitűzött találkát, és nyújtózkodva, ásítozva hevert a szőnyegen, amíg valahol messze, egy görbe kis budai utcácskában, midőn már leereszkedőben volt a téli köd, titokzatosan, csöndesen állott egy kocsi, és a kocsifüggönyök minden percben készen voltak arra, hogy nyomban leereszkedjenek. A lovak türelmetlenül kapálták a fagyos rögöt, az öreg, piros képű kocsis durva szőrbundájában nagy érdeklődéssel figyelt a ködben közelgő léptekre: de Szindbád nem jött. „Azt hiszem, beteg... Hajtson Pestre, kocsis" - mondta végül egy bosszús, sírós, megtört hang a hintó belsejéből, és a fehér bajuszú, rákvörös képű kocsis sóhajtozva csapott lovai közé. Pestre, pesti utcákra érve megállott kocsijával, ugyan most is egy bizonyos átjáróház kapujánál, ahol a grófné vagy a hercegné titokzatosan kilebbent a hintóból az esti homályban (míg Szindbád kezét szívére szorítva nézett utána), de a hirtelen, villámgyors megállásnak igazán semmi értelme sem volt olyankor, midőn Szindbád nélkül, üresen futott tovább a hintó. A vén kocsis büszke volt tudományára, és azon régimódi emberek közé tartozott, akik sokért nem adták, ha a kocsizás végén így szólott hozzájuk az utazó: „Miska bácsi, a lovak ma jól viselték magukat!"... Semmi értelme sem volt tehát a villámgyors megállásnak, majd a szélvész-sebes továbbhajtásnak, a grófné ugyan felhasználta a másod-percet, a néptelen utcában vagy az átjáróház előtt ellebbent, eltűnt, mintha álom lett volna, de a kocsizás végén senki se dicsérte meg a lovakat. Igen valószínű az a föltevés, hogy a vén kocsis csak saját lovait bolondította a szokásos hajtással és megtorpanással, hadd higgyék a lovak, hogy a hintóból Szindbád úr bágyadt tekintete és halovány arca fordul az eltűnő grófné felé, nem pedig az üres ablakok. Ki tudná, hogy hittek-e a lovak öreg gazdájuknak?

Lehetséges, hogy a gyakran üresen futó hintó is okozója volt annak, hogy Szindbádnak kevés szerencséje volt a nőknél, de mégiscsak nagyobb baj volt az, hogy Szindbád hamar kihűlt, hamar felejtett, és közömbös, hideg tekintete jeges nyugalommal fordult el sokszor látott női szemek sugárzása elől. „Isten veled! Isten veled!" - mondogatta magában, midőn az első megkívánt, várva-várt csókot lehelték arcára. Hazamenet a szőnyegen nyújtózkodva könyvet vett kezébe, vagy képesalbumban lapozgatott, de a gondolatait mégsem tudta megakadályozni abban, hogy nyomról nyomra kövessék az elmúlt szépséges délután eseményeit. (Mert hiszen Szindbád - és ez becsületére legyen mondva - mindig életre-halálra szerelmes volt abba a nőcskébe, aki a Lánchíd kőoroszlánjai alatt várakozott. A könnyű, üres kalandokat sohasem kedvelte, és igazán a véletlen műve volt, hogy már több, gyermekes családanyát el nem szöktetett Párizsba, „ahol majd ismeretlenül, elvonulva és szeretve élhetnek egymásnak egymásért, és a kitűzött óra nem röppenhet el fecskeszárnyakon".) Tehát estenden, a puha szőnyegen egy-egy szépséges délután után Szindbád akarata ellenére is kénytelen volt összehasonlításokat tenni elmúlt szerelmei és új szerelme között. A csókokban és a csóktevésben nagy mester volt ő, de leghamarább mégis azokból a nőkből ábrándult ki, akik, szegénykék, a bűnbe beleesvén, mintegy önmagukat kívánták elkábítani, álomba mélyeszteni a folytonos csókolózással. Voltak emlékei nőkről, akik húsos, vonagló ajkukat már az első

percben bajusza alá nyomták (puha és finom kis bajusza volt), és el nem vették volna onnan semmi kincsért. E hosszadalmas, lassan-lassan elbágyadó, ellágyuló, fáratag csókoknak Szindbád csak nagyon ritkán kedvezett. (Egyszer és először akkor volt divatja a mérföldjáró csóknak, midőn egy szegény kis hajadont ébresztett föl csöndes álmaiból, és az árvácska Szindbád iránt érzett szerelmét még csak annyira sem tudta eltitkolni, mérsékelni vagy fékezni, hogy egy pillanatra is elvette volna karját nyakáról, válláról vagy egyéb testrészéről. Midőn aludt Szindbád, akkor is éreznie kellett, hogy szerelme ébren, félig lehunyt szeméből rajongó, csodálkozó, szinte ijedt tekintettel figyeli alvó arcát, míg karja, keze csüggedetlenül, fáradhatatlanul öleli, fogja, mintha őrizné, tartogatná... Ugyancsak akkor történt, hogy édesen, hosszan felkacagott szendergésében szerelme oldalán, mert az ötlött eszébe, hogy évek múlva bizonyára másként viselkedik a tudatlan nőcske, ha egyetmást megpróbált már az életben. Mindezekből tehát világosan megérthető, hogy e nőcskével szemben helye és módja volt a mérföldjáró csóknak, az ajkak sóvárgó, nedves és lankadó összeforrasztásának... És a könnybe borult hűséges barna szempár, az alázatos, szinte bocsánatkérő tekintet e csók közepette, amellyel a szerelmes nőcske Szindbád izzó, kémlelő, leselkedő és vad pillantását felfogta, még sokáig kísértette álomtalan éjszakákon a hajóst.)

A mérföldjáró csók rovatába ezenkívül még két nő tartozott Szindbád ismerősei között, de ezek már nem éppen fiatalságuk, tudatlanságuk és jóságos odaadásuk miatt kerültek amaz ártatlan nőcskével egy szívkamrába, hanem ellenkezőleg, érettségük, mohó éhségük, tűnő nyaruk mulandósága miatt forrasztották hosszadalmasan ajakukat Szindbád ajakára. Ugyan-ezért a bölcs hajós e csókoknak jelentőségét csöndesen elhárította a rajongás, a hódolat és az imádat világából: egyszerűen elkönyvelte őket, mint olyan nők csókjait, akik Szindbádban a karcsú, nyúlánk és hajlékony férfiút tisztelték meg, mert hiszen természetszerűleg e nők kövérek, puhák és csókszomjasak voltak: Julcsa harminckilenc és Jella harmincnyolc és fél esztendős volt, midőn hajósunk felváltva várta őket öreg kocsisa mögött a Lánchíd kőoroszlánjainál. A páros napok Julcsáé, a páratlanok Jelláé voltak majdnem egy egész télen át, de szombaton, szombaton estve, mint egy kis didergő, ázott fecske röpült be Szindbád lakásába az a bizonyos tudatlan és még tapasztalatlan nőcske, és a pattogó tüzű kályha mellett ijedten, félénken, bocsánatkérőleg megállott. Szindbád édesdeden felkacagott ilyenkor, és a nőcske megzavarodva, alázatosan helyezte kis kalapját az ablakpárkányra: „Szabad, Szindbád? Megengedi, Szindbád?”

Azon a télen tehát - a hervadó budai hegyek között, a Kutyavilla felé kocsizva, pókfonálos, szép őszi napokon kezdődött mind a három regény - Szindbád nagy, hosszadalmas, a Fehérvári úttól a kelenföldi vasúti állomásig tartó csókoknak hódolt. Öreg kocsisa mozdulatlan háttal ült a hintó bakján, a nyergesló fülét hegyezve ügetett a pompás országúton, és a vasúti töltésen mintegy hosszú szökkenéssel, füstcsomót pöffentve suhant el a gyorsvonat; félszemmel látta mindezt Szindbád, mert hiszen a hölgyek már az első őszi napokon gyakorolták a későbbi, téli hideget, fagyot és havat feloldó hosszú csókjait. Jella olykor, tudtán kívül ugyanazokat a szavakat mondogatta szerelme hevében, amelyeket Julis tegnap mondott ugyanezen az úton és ugyanebben az órában. „Életem!” - mondták a nők, amint a hintó elhagyta a Fehérvári utat. „Mindenségem” - folytatták az út közepén. „Tell Vilmos!” - sóhajtották, amely álnév alatt Szindbád ez időben levelezését folytatta.

És ugyanakkor Szindbád félszemmel kipillantott a mámorító csók közepette a kocsi ablakán, mert már megszokta, hogy ilyenkor suhan keresztül az őszi tájon Kelenföld felől a gyorsvonat.

Tavasszal és még később, midőn Szindbád élete, bölcsessége, szerelme emlékeit gyűjtögette, a mérföldjáró csókos nőket mosolyogva nézegette képzeletében. Nem, ezek a nők mégsem voltak mind a hárman egyformák! Szindbád önmagában kereste a hibát, önmagában az okát a mérföldes csókoknak: Szindbád akkor még fiatal volt, és a csókot, valamint a habzó serleget fenékig szerette üríteni. Tehát így tanította csókolózni szerelmét is.

[1911]

EGY RÉGI UDVARHÁZBÓL

Abban az időben, amikor Szindbád sihederfiú volt, még sok minden másképpen volt elrendezve a földi téreken. Szindbádnak tekintélyes és gazdag apja volt, aki szeretett lóra ülni és tavaszi reggelen a nedves határban nyargalászni. Keveset és ritkán beszélt, mintha rendkívüli módon leereszkedne, ha száját szóra nyitja. A rókát vörös frakkban kergette, az agarait többre becsülte az asszonyoknál, és házánál mindig meg volt téríve az asztal fehérrel, ezüsttel, a konyhán éjjel-nappal füst kanyargott a falusi ház teteje felé. A kapun címer volt kőből, a kapu körül százesztendős jegenyék hintáztak a szélben. A tanyaház egyszer leégett, és Szindbád apja nagyon sajnálta a gólyafészket, amely a házzal égett. Száz esztendő óta jártak a fészekre a gólyák, és Szindbád apja szégyenkezve kérdezte: hová teszem őket tavasszal? Máskor pénzt, nagyon sok pénzt elveszített az Arany Bikában, ahol környékbeli urakkal kártyázott. A kártyázás soká tartott, talán napokig, és ezen idő alatt otthon megveszett egy Szerda nevű tarka kutyácska, amely egykor, a vásáron Szindbád apjának lábanyomához csatlakozott. A kutyát megkötötték, gyógyították, de már segíteni nem lehetett. Portobányi úr végre előhozta rozsdás flintáját, a flinta akkorát dörrent, mint egy ágyú, és a kis tarka eb véresen elnyúlott. Portobányi úr ezután nyomban elszökött a háztól, mert hiszen előreláthatóan Szindbád úrapja hazaérkezésekor a flinta másik csövét beléküldené. Csak egy hét múlva merészelt a tanyáról visszatérni Portobányi úr, hogy folytassa az ifjú Szindbád nevelését. Szindbád úrapja akkor már csak egy megvető pillantásban részesítette, és egy félesztendő múlva, karácsony estéjén megkérdezte a nevelőt:

- Nem lehetett megmenteni azt a kutyát, Portobányi?

Portobányi a megszólításra büszke örömmel magyarázta el a Szerda megveszésének történetét, de Szindbád úrapja többé nem nyitotta ki a száját.

- Gyerünk aludni, ifjú uram - mondta tehát Portobányi úr Szindbádnak, és az asztaltól elmenőben, hatalmasan rálépett Ketvényi Nagy Sámuel lábára. - „Gyere te is, vén komédiás” - dörmögte lecsüngő bajusza alatt.

Az ifjú Szindbádnak két nevelője volt. Portobányi öreg író körülbelül már akkor került a házhoz, amikor Szindbád véglegesen még meg sem érkezett. Portobányi úr akkoriban vándorlással foglalkozott, utazott tengelyen vagy az apostolok lován, és szenvedélye a versírás vala. Lakodalmak és keresztelők, torok vagy installációk nem nélkülözhették Portobányi urat. Elhagyta Pestet, ahol meglehetős sikerei voltak az irodalomban - Balás Sándor néha kezet fogott vele a Komlóban, és Lisznyai szűrét viselte ünnepnapon -, a vidékre tért meg, ahol még az emberek romlatlanok, és megbecsülik a költői tehetséget. „Pityi Palkó” címen élclapot szerkesztett a vidéki városkában, és szabót, csizmadiát, korcsmárost versekkel fizetett ki. Szerette a szőlőlugasos kis borméréseket, és állandóan hajadonfővel járt, hogy ne kellessen senkinek előre köszönnie. Míg Szindbád mellett nevelősködött, haját sokszor le kellett nyíratnia, és az öreg hajdú keményen megberetválta vasárnapi reggeleken. Akadtak néha ócska lovaglónadrágok a háznál, amelyeket Portobányi úrnak kellett végleg elviselni, de a legkellemetesebb foglalkozás mégiscsak a ház vendégeivel való mulatozás volt. Ivásnál, játéknál és egyéb szórakozásoknál gyakran helyettesítette Portobányi a ház urát. Ünnepélyes és méltóságos volt, és az ifjú Szindbádot gyakran oktatta, hogy legelőször a papokat kell leitatni a fehér asztalnál, mert amíg a papok józanok, semmiféle mulatságos dologról nem lehet beszélgetni.

- Ne sajnáld az esperes úrtól a vörösbort! - mondta komoly és megfontolt hangon Portobányi a tanulószoba csöndjében, midőn megunta a latin auktorokat.

A nyugalmas életmódban meghízott, megtermetesedett, és szeme kidülledt, mint a gazdag falusi bíráké. Mély torokhangon beszélt, és szerette csúfolni a tanítót vagy a kántort az asztal végein. A tréfáit telihangon mondta el (a kántor tiszteletteljesen és meghatottan nevetett), és a szemét kérdőleg gurította körül az asztalon. Egészben véve tekintélyes és ünnepélyes férfi volt, és mint öreg író, titkon lenézte még az esperes urat is. Legalább az ifjú Szindbádnak gyakorta magyarázta, hogy az írók a legelső emberek a világon. Kár, valóban nagy kár, hogy a környéken mindenki tudta, hogy e tekintélyes és tiszteletre méltó férfiút csupán Portobányi úrnak hívják.

Ketvényi Nagy Sámuel sokkal később került a vidéki házhoz. K. Nagy Sámuel megérkezésének legfőbbképpen a kántor volt az oka, aki valami betegségbe esett, és a doktor eltiltotta az italtól. A kántor, a doktor receptjével a zsebében, egyszerre furcsa hangon kezdett beszélni Portobányi úrral. Fennhéjázó lett és goromba, mint akár az uradalmi fiskus, és helye az asztal végén üresen maradott. Portobányi úr eleinte dúlt-fúlt mérgében, hogy többé utolsóbb ember nem akad nála a hosszú asztalnál, sem az egész házban, és fogcsikorgatva mondogatta:

- A gazember csak azért betegedett meg, hogy engem kijátsszon.

A kántor gúnyosan integetett a túlsó sorról, ha sétáinkban véle találkoztunk, és kezében a doktor céduláját lobogtatta. A „Pityi Palkó" hasábjairól így lassan leszorult kántorunk alakja, míg Portobányi úr elcsendesedett, elgondolkozott, szelíd lett, és olyanformán gubbasztott a végtelen asztal mellett, mint egy telelő sün.

- Nos, amice - kérdezte egyszer kegyes hangulatban az esperes úr -, hogy vagyunk az anekdotákkal?

Portobányi úr szolgálatkészen kezdte rá:

- Elment egyszer a cigány a zsidóhoz...

Ám a hangja és arckifejezése olyan keserves és szomorú volt, hogy az esperes úr jobbnak vélte elhallgattatni.

- Taceat, amice.

Azonkívül Portobányi úr erősen nekifeküdt az ifjú Szindbáddal a tanulásnak. Valamely vizsga közeledett, és a nevelő balsejtelemmel mormogta:

- Még csak az hibáznék ebbe a nyomorúságos életbe, hogy megbukjunk Késmárkon.

Egy napon Szindbád úrapja Portobányi urat a városba küldte. Szivart, kártyát, miegymást kellett hozni a városból, valamint puskaport, amelyet a nevelő úr mindig azzal az elhatározással helyezett el az ülés alatt, hogy haláig bizonyosan felrobban az egész szekér. Ilyenkor nem ivott, nem dohányzott. Talán Szindbád úratyja is azzal a célzattal hozatta állandóan a puskaport, hogy Portobányi úr józanul és rendesen végezze a rábízottakat.

- Vigyázz, paraszt - mondogatta a jó úr a szembe jövő szekereknek -, lőpor van az ülésben.

És nagyot lélegzett, amikor a félkilós zacskót végre levette a szekérről.

Azon a napon azonban minden másképpen történt.

Portobányi úr ugyan már hajnalban elszekerezett hazulról, de késő délutánig nem jött meg a városból.

Az esperes úr - szép májusi nap volt - a vadszőlővel befutott lugasban iszogatta a parádi vizet és bort, más vendégek a tarokkot kergették. Szindbád úrapja a szeméhez emelte a tenyerét, és a távolba nézett.

- Még csakugyan felrobbant az a bolond - mormogta csöndes egykedvűséggel.

Már estére hajlott az idő, amikor az öreg kocsis bekormányozta a pejkókat a nyitott kapun, és a poros bricska megállott az ámbitus alatt.

A kocsin ült Portobányi úr, orra, arca piros az ivástól, a kalapja félrevágva, és a karjával átölelve tartja a mellette ülő beretváltképű, ravasz, vékonyszájú öreges embert.

- Vendéget hoztam, tekintetes uram - mondta akadozva, miután a lőport átadta. - Egy régi színészpajtásomat fogtam meg a városon. Penzióban van az öreg. Se apja, se anyja, se semmi dolga már a világon. Vállalta, hogy megtanítja Szindbád ifjúurat a vizsgai versezet elszavalására.

- Helyes - mondta Szindbád úratyja. - A színész úr a kerti házban fog lakni.

- Gyere már no, te vén gazember komédiás - kiáltotta Portobányi úr nyerítő hangon, amely hangot a kántor betegsége óta eleven ember nem hallott -, told ide azt a nyúzott képed.

Erősen hátba vágva, széles karmozdulattal penderítette most előre a zöld felleghajtóba bújtatott vén színészt. Az a kakadu üstökét hátrasimította, és jobb válláról bal vállára dobta a kabátot.

- Ketvényi Nagy Samu, nyugalmazott magyar színész - mondta recsegő hangon, és jobbrabalra meghajolt.

Portobányi úr diadalmasan állott mellette, és a jobb kezét az öreg komédiás vállára helyezte, mintha csak azt mondta volna: lássátok, van még nálamnál is hátrábbvaló ember...

A kövér esperes, aki ilyenkor már félálomban csibukozott, kidörzsölte szeméből az álmot.

- Canis mater - kiáltott fel - mégiscsak derék fickó ez a mi... izé... amicénk.

Erre Portobányi úr is meghajlott.

Később így szólt a színészhez:

- Most pedig egyél-igyál, pajtás, amennyi beléd fér.

- Ne félj, Portobányi, nem vallasz velem szégyent - felelt Ketvényi Nagy, elfoglalta helyét az asztal végén, és azután ott maradt.

A régi udvarház, ahol Szindbád felnevelkedett (Portobányi és Ketvényi Nagy Sámuel felügyelete alatt) azon házak fajtájából volt, ahol száz esztendőnként egyszer ereszkedik meg az ablak vasalása. Mozdulatlanul, pompásan megmarad minden a maga helyén, a lakók éppen úgy, mint a székek. És a mennyezetes diófaágyat, amelyben egyszer Rákóczi Ferenc aludt (majdnem minden régi ágyban Rákóczi vagy Mária Terézia hált meg), csak olyankor mozdítják meg helyéről, a függönyös bolthajtás alól, ha az ágy tulajdonosa történetesen haldoklik, és levegőért, a búcsúzó napsugárért a szoba közepére, az ablakokhoz kívánkozik. A nagy ágy megmozdul, régi nehéz székek, kerek asztalok véle masíroznak, és a kutya vonítani kezd a kert alatt. Az eperfára a kuvik telepedik, és mindaddig hallatja baljóslatú hangját, amíg a cselédek kővel nem dobálják. Tehát Szindbád olyan házban töltötte ifjúságát, ahol kutyavonítás és kuvikmadár nélkül nemigen szokott változás előfordulni. És nem is nagyon változott. Szindbád úratyja még mindig többet gondolt arra, hogy a gólyafészek a tanyaház nádas fedelén épségben

maradjon, hogy a régi jegenyefák a ház körül helyükön legyenek, és se kutya, se macska el ne vesszen az ő úriházától, mint azzal törődött, hogy Szindbád végtére felnövekedett, talán tizenhat esztendős is elmúlott már, és mindazokat a tudományokat kimentette, amelyek fölött Portobányi úr és Ketvényi Nagy Sámuel rendelkezett, amiről bizonyítványt is kapott a késmárki líceumtól.

Portobányi úr a régi ház levegőjében és a pompásan terített asztal mellett sehogyan sem tudott végképpen megöregedni. Azt szokta mondani:

- Úgy vagyok az esztendőimmel is, mint a borral. Iszom, iszom, akár három napig is, kapatos is leszek bizonyos mértékig, de aztán ne tovább. Megmaradok mindvégig egyforma állapotban.

Ketvényi Nagy Sámuel, a nyugalmazott színész nemkülönben élvezte a gondtalan, nyugodalmas életet.

- Úgy érzem magam - mondta fogatlan szájával (ha erre Portobányi úrtól engedelmet kapott) -, mintha máris borszeszben ülnék a Nemzeti Múzeumban. Lássátok, kései utódok, ilyen volt az igazi magyar színész hajdanában! Az utolsó magyar komédiás. Mert én negyvenöt esztendeig pályáztam ám a vidéken...

- Elég, vén fecsegő! - dörrent közbe Portobányi úr. - Ne mételyezd meg hazugságaiddal Szindbád ifjúurunk elméjét és szívét.

Portobányi úr ekkor kövér ember volt, megfeszült rajta minden ruha. Karja, lába, mind megannyi hurka, lecsüngő, vastag bajusza alól különösen az ételek és italok nevét ejtette ki nagy csemcsegéssel. Ebéd idején a konyha körül szaglászódott, aztán kidülledő szemmel jelentette kisebbik gazdájának:

- Paszulyunk lesz malackörmével.

- Babunk - vágott közbe helyreigazítólag a színész.

Portobányi megvető pillantással felelt, és csak hosszabb szünet múlva kérdezte:

- Te vén csepűrágó! Hogy merészelsz beleszólni az irodalomba? Neked azt kell énekelni meg szavalni, amit az írók elibéd szabnak. Tehát paszulyunk lesz, és a badacsonyi hordóból hozatok fel ebédre. A badacsonyiból!

Megforgatta a szót szájában, és csettintett a nyelvével.

Ketvényi Nagy Sámuel megengedte magának tízesztendei szolgálat után, hogy bizonyos gúnyos mosolyt reszkírozzon meg, mondván:

- Paszuly és badacsonyi. A te stúdiumodnak ez a határa, nagyrabecsült barátom-uram, de én mint olyan férfi, aki a világban sokat megfordultam, negyvenöt esztendeig pályázván a Kárpáttól az Adriai-tengerig, egyéb tudományokat is javallanék Szindbád ifjúurunknak. A nőkkel hogyan is vagyunk, tisztelt és nagyrabecsült barátom-uram? Ifjúkoromban három feleségem volt.

(Szindbádnak felcsillant a szeme, és helyeslően bólintott.)

- A nőkkel, az isteni nőkkel? - harsogta színpadias hangsúllyal Ketvényi Nagy Sámuel.

Portobányi úr megzavarodva észlelte Szindbád ifjúurunk csillámló tekintetét, és szemrehányólag kérdezte:

- Vajon nem tettem eleget kötelességemnek ebben az irányban is? Fiatal cselédleányaink a megmondhatói, hogy hány pofont osztottam ki közöttük, amidőn ifjúurunk ezt megparancsolta. A szép Kovács Esztit vajon nem én tartottam lefogva, míg fiatalurunk megcsókolta a szénapadláson, vajon nem én? Talán a színész?

- Köszönet érte, kedves nevelő uram - felelte hálásan Szindbád.

- És a nyáron, aratáskor, holdas éjjelen, amikor aludni nem tetszett ifjúurunknak, nem én voltam-e, aki a kukoricacsősz kunyhójába csaltam az aratóleányokat? Talán a színész? Azért csak azt mondom, hogy adjuk meg a gyomornak, ami a gyomoré... A mi badacsonyi borunknak az egri püspök pincéjében sincsen párja.

- Egy ital bor a hazáért sohasem árt - felelt köhécselve a nyugalmazott színész -, de a honszerelem után nyomban a honleányok következnek. A második kupát a hölgykoszorúért ürítettük mindig ifjúkoromban, amikor még a nagy Széchenyi volt az ifjúság vezére. Javaslom tehát, hogy ifjúurunkat a mezők és a rétek vadvirágai után a szalonok és bálitermek délszaki növényeivel is megismertessük. Szép a kis kökörcsin a tavaszi mezőségen, de milyen más illata van a szalonvirágnak, amelynek kelyhébe francia illatszert csepegtetett a gondos kéz.

- Mit akarsz, színész? - kérdezte kivörösödve Portobányi úr. - A természet ellen dolgozol?

A nyugalmazott színész állásba helyezkedett.

- Valóban - nem. Emlékszem egy ifjúkori nászutamra, amelyet szekéren tettünk meg tél derekán Virágvölgyi Herminával, és a fuvarost gyakran megállították Érmihályfalva határában, hogy a kötésig érő hóban sétálgassunk... De emlékszem Metternich hercegné budoárjára is, ahol sárga selyemmel voltak behúzva a falak, és India és Bokhara kincseit taposták lábaim, mialatt a hercegnő szerepemet dicsérte, amelyben megigéztem...

- Vén hazug! - csikorgott Portobányi úr.

A nyugalmazott színészt már nem lehetett letorkolni. Elbódult a saját dicsőségétől.

- Nekem könnyű volt a dolgom, mert elegendő volt a színpadról egy nőre kacsintani (kacsintott), vagy egy titkos gyöngéd csókot feléje dobni (kezével csókot dobott), hogy a nők az ölembe hulljanak. Sajnos, Szindbád ifjúurunk nem színpadi pályán működik, így kénytelen vagyok hóna alá nyúlni. A városban most kitűnő társulat működik. Pápai, a társulat súgója, egykor titkárom, barátom, kutyám, régi rossz csizmám, Pápai szolgálatunkra leend.... Estére a városba megyünk a színházi előadásra.

- Őrültség - mondta Portobányi úr, de az öreg hajdú az ebéd tálalását jelentette.

A legelső páholyban ültek.

Portobányi félelmetesen forgatta kidülledt szemét a páholy előrészében, majd Szindbád következett. A háttérben izgatottan, összefont vagy kiterjesztett karokkal állott Ketvényi Nagy Sámuel. Szindbád úratyja fodros ingét vette fel ezen alkalomra, és haját rezedaolajjal illatosította meg. Nyakkendőjét bodrosan a nyugalmazott színész kötötte meg, míg Portobányi úr piros selyem zsebkendőt illesztett a kabátja zsebébe.

A színpadon egy szőke, púderozott hajú, selyemnadrágos, domború idomú hercegnő énekelt, miközben kis aranyos koszperdjával a taktust ütötte. A fogai vakítóan csillogtak, a szeme körül mély feketeség és odabenn két mosolygó nefelejcs. Magassarkú selyemcipőjében, fekete harisnyájában hintázva járt-kelt a színpadon, és a lábfejét mindig széjjelvetette. A nadrágocskán rózsaszínű gombok voltak, és ugyancsak rózsaszínűek voltak a gombok a halványkék

kabáton, amely alól pompás melle hatalmasan domborodott. A csuklóját csipkekézelő fedte, és az ujjai fehérek voltak, és körme rózsaszínű. Kis tokája volt, és a füle cimpája piros, az orra kissé hajlott, és a szája égő vörös és könnyű, kedves ráncban görbülő.

Ah, ez a nő volt maga az érzékiség. Szindbád forrón és hangosan felsóhajtott.

- H.-né Galamb Irma - súgta hátulról K. Nagy Sámuel, és Szindbád kezében megzörrent a piros színlap.

A torkából búgó hangok törtek elő, és valóban illett külsejéhez neve is.

Portobányi úr (tagadhatatlan, hogy kissé meg volt hatva) bizonyos gyorsasággal kereste elő kabátja zsebéből a szemüvege tokját, és a pápaszemet fülére igazítva, megnézte a színlapot.

- Valóban - mondta bizonyos elismeréssel, és a nyugalmazott színész diadalmasan mosolygott.

A hölgy a színpadon talán észrevett valamit, mert a dalocska következő strófája az első páholynak volt szánva. Ringó csípőjével, taktust verő kis kardocskájával a páholynak énekelte, hogy ici-pici ki-i-is cicám...

Portobányi úr hümmögve tolta vissza a szemüvegét, és míg fejét csóválgatta, titkon megcsípte a tenyerét: álmodik-e, hisz H.-né Galamb Irma mintha csak neki, egyedül neki énekelné, hogy ici-pici kis cicám...

Szindbád vérpiros arccal helyén ült, és félig álomban, félig ébren érezte az arcán végigsimulni a nefelejcs-szemeket. Biztatás, gyönyör, szerelem volt abban a szempárban... Arra tért magához, hogy a függöny lecsúszik, és erős taps hangzik fel a szálában. Hátulról erősen megrázza a vállát K. Nagy Sámuel.

- No most... most dobni csókot - hangzik a vén színész reszelős hangja.

A művésznő magassarkú cipőjében a Lámpák elé lép, és gömbölyű mellét meghajtja, és hálásan mosolyog a tapsokra. Szindbád - a művésznő éppen odanézett - ajkához emelte kezét, és félszegen, ügyetlenül csókot dobott a színpadra.

A művésznő pajkos mosollyal felelt, és csípőjét megringatva, jobb lábát kissé felemelte, és kéjes mozdulattal fordította hátát a legelső páholy felé.

[1911]

AZ ELSŐ VIRÁG

A virágcsokor, amelyet H. Galamb Irma, vidéki színésznő egy reggelen ablakában talált, Szindbádtól eredt. Szindbád tizenhat esztendős ifjú volt akkor, de a bölcs öreg emberek nevelésében csaknem olyan bölcs és öreg volt, mint nevelői: Portobányi, az öreg író és Ketvényi Nagy Sámuel, a nyugdíjazott színész. Így többek között a nőkről sajátos fogalmai támadtak az ifjú Szindbádnak. Portobányi úr csupán erősizmú parasztlányokkal és gömbölyű falusi menyecskékkel népesítette be Szindbád képzeletét, míg Ketvényi Nagy a vidéki színészet masztixszagú világába vezette be neveltjét. Csakhamar ismerősei lettek a kisvárosi színház összes hölgytagjai, akiknek nagyokat köszönt az utcán, és a színház környékén karonfogva sétálgatott a kövér komikussal. (Ketvényi Nagy a Hársfához címzett vendéglő kertjében, ahol a fából épített színház állott, régi emlékeit mesélgette az ifjú kollégáknak, miközben sűrűn emelgette szeméhez és orrához rendkívüli nagyságú tarka zsebkendőjét. Portobányi úr, aki a színészettel való ismeretséget a természettől, a falutól és a falu leányaitól való eltávolodásnak bélyegezte, a Hársfa belső szobájában foglalt helyet, és buzgón írogatta emlékiratait.)

Nyár volt, és a színház körül szinte illatosak voltak a hatalmas hársfák. A színészek már délelőtt kugliztak, és a fagolyók messzehangzóan ütődtek a kuglizó dobjához. A nők a zöld fák alatt üldögéltek, és a napsugár pirosan tört át napernyőjükön. A női lakkcipők kivillantak a szoknyafodrok alól, és a szalagcsokrokat megmozgatta a szellő. A fabódé hátulsó kapuja nyitva volt, és a régi színlapokkal beragasztott, esőverte, barna falak mellett krákogva üldögélt a pepitanadrágos direktor.

Szünidő volt, és Szindbád nevelőivel a kisvárosban lakott, midőn is esténként az első számú páholyból csókot dobott H. Galamb Irma felé, midőn az a színen megjelent. A háttérben K. Nagy és Portobányi urak üldögélték, és a nyugalmazott színész halkan dúdolgatta az ismerős melódiákat, különösen, midőn a kar a mélyebb regiszterekben működött. Portobányi úr állandóan helytelenítőleg csóválta a fejét, de az előadást az első taktustól az utolsóig a legnagyobb figyelemmel kísérte. És sohasem fukarkodott a nevetéssel, ha a komikus részeges figurát játszott a színen.

Egy napon aztán Ketvényi Nagy Sámuel előállt indítványával.

- Az ostromot most már komolyan megkezdjük. Holnap virágot küldünk Irmának, benne névjegyet, és a névjegyen néhány kedveskedő sort, amelyeknek megfogalmazására ezennel felkérem Portobányi igen tisztelt barátomat.

Szindbád (ebben az időben gyakran vált arca rózsaszínűre) nevetve helyeselt.

- Talán a gyűrűt is, melyet édesanyámtól örököltem, mellékeljük a virághoz... - mondta csöndesen.

- Az nem lehetséges - felelt elgondolkozva Ketvényi Nagy -, az öreg tekintetes úr bezárat mindkettőnket a gyűrű miatt. Ellenben a virágcsokor útnak indulhat.

A csokrot piros rózsákból rakták össze („a szerelem virágai”, mondta a színész), és Portobányi úr levetette réges-régen kihízott, zsíros fekete kabátját, amidőn a mellékelendő névjegy megírásához fogott. Homlokát összeráncolta, gömbölyű, kidülledt szemét többször végiggurította a szobában, mielőtt a tollat a tintába mártotta volna. Aztán írni kezdett, lassan, megfontoltan, gömbölyű betűkkel.

- Ifjú szívemet, kérem, fogadja kegyelmesen.

Kétszer-háromszor elolvasta fennhangon. Ketvényi Nagy dörgő hangon elszavalta, és Szindbád magában elsuttogta, és komolyan gondolta.

Másnap pedig elment a virágcsokor H. Galamb Irmához.

Azon az estén a nevelők a fülledt színházi levegő elől felvonás közben a Hársfa pirosterítékes asztalához menekültek, és gyorsan parádi vizet kevertek borral. A színházi előadásnak már régen vége volt, ám a nevelők még mindig szokásos témájukon nyargalásztak: nyelvészeti kérdéseket fejtegettek. Mi a helyesebb: leány vagy lány, sőt lyány?... A zenekar régen elhallgatott, és Szindbád a fabódé hátulsó kapujánál álldogált a forró nyári éjszakában. Az ablakok nyitva voltak az öltözőkön, és odabenn féligöltözött nők sikongva nevetgéreztek, mély hangja hallatszott a rendezőnek, és egy vékony leányhang sokszor ismételte:

- Istenem, a harisnyakötőm...

Szindbád félszemmel bekukucskált a deszkaréseken, és lélegzetét visszafojtva, leste az öltözködő nőket. Fehér vállak, fehér térdek és meztelen nyakak jelentek meg előtte a keskeny résen, amelyben aranyosan, pirosan hintázott a lámpás sugárkévéje, de azt nem tudta, hogy kinek a nyakát vagy vállát látja. Az ütőere erősen lüktetett a halántékában, és hangyák szaladgáltak a hátában, térdében. A lámpásra valaki piros papírernyőt dobott, és a piros fényben káprázva látta a feketeharisnyás lábakat, majd a fehér női ruhákat.

- Istenem, a harisnyakötőm - siránkozott az előbbi leányhang.

Most egy fehér gömbölyűség, egy nadrágos női alak közeledett a deszkaréshez, és a deszkához nyomódva, igazította cipője szalagját. Szindbád arcában érezte a női test szagát, és erősen beleharapott a deszkába...

Aztán csendesedett az öltöző. Az ajtót sokszor és hangosan felnyitották, púder és parfőm repkedett a levegőben, felrúgtak egy söröskancsót, és az utoljára maradott két színésznő halkan és megfontoltan beszélgetett valami nagyon érdekes dologról. A kesztyű gombja pattant, és az egyik színésznő a földre köpött.

- Pfuj - mondta -, igazán azt akarta?...

A másik halkan, bizonykodva felelt, aztán csendesen, macskadoromboláshoz hasonlóan nevetni kezdtek mind a ketten, és eltávoztak, mielőtt a lámpát lecsavarták.

Szindbád levette a kalapját, és néhány remegő, bizonytalan lépést tett a fabódé mellett... Most fehér, illatos kabátban, tollas nagy kalapban és kezében virággal elsuhant mellette a félhomályban egy nő... A hársfák között álló petróleumlámpás megvilágította gödrös arcát és hajlott orrocskáját, valamint merészen ívelt szemöldökét.

- Kezét csókolom - mondta Szindbád halkan, gyorsan, és mereven állott, anélkül hogy eszébe jutott volna kalapját levenni.

A nő féloldalra fordult, a szeme bizonytalankodva nézett a félhomályba, és mert kissé rövidlátó volt, összehunyorította a szempilláit.

- Ah, maga az?... - kiáltott fel csengő hangon, amely úgy csillámlott Szindbád előtt, mint a folyóvíz a holdsütésben.

- Hogy is hívják? Furcsa neve van. Igen: Szindbád... Köszönöm a csokrot.

Most már turbékolt a hangja, amikor kesztyűs kis kövér kezét előrenyújtotta, és szabadon maradott fehér felöltője széjjelnyílott. Kövér, alacsony asszonyka volt, a blúza hanyagul volt a szoknyába kötve, és néhány nyitva felejtett gomb révén látni lehetett fehér ingét.

Szindbád közeledett, és gyorsan kezébe vette a kis kezet. Két-három csókot nyomott az izzadt cérnakesztyűre, és a karperecek megcsörrentek a színésznő csuklóján.

- Igen, igen - folytatta H. Galamb Irma -, ismerem Nagyot. Tiszteltetem... És csókoltatom - tette hozzá halk kacagással, amely úgy hangzott Szindbád fülébe, mint a gyors tavaszi eső csengése a nyugodt tó tükrén.

Aztán erősen megszorította a Szindbád kezét, kissé meg is rázta.

- Isten önnel, kis barátom.

Egy-két lépést tett, de hirtelen visszafordult.

- Talán rám várt itt? - kérdezte, és barna szemét kíváncsian nagyra nyitotta.

- Nem - felelt csendesen Szindbád.

(Később ezért a „nem”-ért kemény korholásban részesült K. Nagy Sámueltől, míg Portobányi úr helyeslőleg kiáltozott: „Nagyon derék, így kell bánni az elkényeztetett nőkkel!”)

H. Galamb Irma gyorsan összehúzta mellén fehér felöltőjét.

- Az este hűvös - mondta finomkodó hangon, mint a francia szalondarabokban szokás -, Szindbád úr, megengedem, hogy elkísérjen...

Szindbád - bár már tizenhat esztendős elmúlott - néha ostobaságokat mondott:

- Nevelő uraim a Hársfában ülnek, és bizonyára várnak.

H. Galamb Irma kétszer is végignézett az ifjú Szindbádon, a szempillája furcsán megreszketett, és a homlokán is olyanformán mozgott egy kiszabadult hajfürtöcske, mintha a szél fújdogálta volna.

- Furcsa ember! - mormogta csendesen.

Közelebb lépett az ifjúhoz, hogy Szindbád erősen érezte ruhájának és nyakának szagát. A fehér felöltő valahol meg is érintette testét, és érezte, hogy erősen ajkához nyomódik a színésznő kesztyűs kezefeje.

- Remélem, hogy holnap délután eljön hozzám uzsonnázni? - mondta csendesen és komolyan.

- Ketvényi urat is elhozzam? - kérdezte Szindbád.

Az alacsony nőcske csendesen meghintázta gömbölyű mellét, mint egy madár, aztán közömbösen mormogta:

- Ha ugyan eljön az öreg bácsi?...

Megperdült, és gyors, könnyű léptekkel ment a nagy fák alatt.

A lámpafény még megcsillant kicsinyt megemelt szoknyája alatt a félcipőn, és a magas francia sarok kissé ferdének, kifelé hajlottnak látszott.

[1911]

A HÁROM MUSKATÉROS

A Hársfában egy fiatal falusi földesúr muzsikáltatott csendesen, régi magyar nótákat. Az asztala már megtelt üres boros- és savanyúvizes üvegekkel, talán éjfél is elmúlott, de a cigányok fáradhatatlanok voltak a nótákban. A földesuraság ugyanis körülbelül már egy órája indulóban volt, felállt, aztán megint leült helyére, tehát nem volt tanácsos abbahagyni a muzsikálást. A csendben, a néma hegedűk mellett könnyen tovaillannak a rózsaszínű felhők, a holdas, szerelmes esték, a nyárfa sóhajtása, és a messze levő szép leány vagy asszony hangja, csókja, ölelése, amely dolgokat a jó cigány hegedűje hangjaival a hallgatója elé szokott varázsolni. Maradjon tehát helyben a mámor, amely a muzsikus cigányok legrégibb barátja és segítője. A bugyelláris felnyitásánál szólalnak a legszebben a hegedűk az egész földkerekségen, művész lesz akkor a ragyabunkó, törpe nagybőgős is, és a félszemű kontrás megfeledkezvén magáról, szabályos prím-hangot játszik, midőn a bugyelláris a zsebből előkerül...

Húsz szempár, húsz fénylő, csillogó szempár kíséri el útjában a pénzestárcát - a Hársfán kívül, az ablak alatt lábujjhegyre emelkedik a meztelen lábú, pirosnadrágos bőgőhordozó, mert a hegedű hangja jelenti neki is, hogy itt van a pillanat, amikor érdemes kukucskálni az ablakfüggönyön.

A földesurat az ajtóig kísérte a banda, miközben Portobányi úr (aki neveltjével, Szindbáddal és K. Nagy Sámuellel egy sarokban foglalt helyet a csendes mulatozás alatt) lelkesen a Szindbád vállára csapott:

- Tanulja meg, kis gazdám, hogy az előttünk lefolyt mulatozásban példás virtust mutatott be a derék földesuraság. Ha majdan önszárnyán repül tova a nagyvilágban, sohase felejtse el, hogy a mulatozásban a csendesség, az ivásban a józanság, a játékban és a szerelemben a féktelenség díszíti a férfiút. Ha király volnék, nyomban rendjelet nyújtanék át a derék földesuraságnak. Sajnos, nem vagyok király...

- Ezt én is sajnálom - dörmögte a pipaszár mögül Ketvényi Nagy Sámuel, és a poharakat arányosan megtöltötte parádi vízzel és borral. Reszkető kézzel felemelte a poharát:

- Tehát: Irma üdvéért!

Portobányi úr kigombolta az inggallérját, és a nyakkendőjét a fogasra vetette, haragosan fújt, sértődötten koccintott, de a poharát fenékig ürítette.

- Ördög vigye! Hát éljen. Jövő héten úgyis falura költözünk.

Szindbád semmit sem szólott, csendesen, melegen sóhajtott, és a szeme előtt holdfényben csillámló folyóvizet látott, mint akkor, estve, amidőn a színésznőt megszólította.

A nyitott ablakon a hársfák illata lengett befelé, a levelek között könnyű szellőcske repült át, mint egy kis madár, és ekkor láthatóvá lett a messziségben egy fénylő csillag.

Ketvényi Nagy köhécselve tömködte a pipáját, és az arca, orra már lila színű volt. Mintha valami álarc lett volna az arcán. A vonásai fénylők és merevek, mintegy viaszból formálva. A bor álarcát az öreg színész arcára helyezte.

Titokzatosan, csendesen és Szindbádról Portobányi úrra tekingetve beszélt. A szavakat olyanformán ejtette ki, mintha édes bort szürcsölgetne télen a kályha mellett...

- Először persze a direktor szeretője volt, mint Pápai, a súgó (barátom, egykor titkárom, kutyám, ócska csizmám) értesített, de a direktorné letépte a kontyát, és megkarmolta az arcát. Majd a rendező következett, sokáig élt házasságban a tenorral, legutoljára a zenekarbeli dobossal szűrte össze a levet. Volt valahol egy katona is, aki eladósodott, máskor egy borbély magára lőtt az ablaka alatt. Öreg édesanyja és tanuló öccse van Pécsett, azoknak pénzt küld, azért nincs egy jóravaló szoknyája sem. Azelőtt szerette a pezsgőt, és öreg urakkal reggelig ivott, de ez a hangjának megártott. Valahol van egy fiacskája is... Talán éppen az öccse a fiacskája...

A köhögés megakasztotta a nyugalmazott színművészt a további előadásában, Szindbád ábrándozva nézett a sötét fák közé, míg Portobányi úr hümmögve vakarta körmével a savanyúvizes dugaszt.

- Szerencse, hogy jövő héten ismét falura költözünk, mert végül mégiscsak agyonütne bennünket az öreg tekintetes úr.

A vén színész kipirosodva, kissé fuldokolva hajolt előre, és kezét olyanformán illesztgette szája elébe, mint mikor a színpadon „félre" szólanak a régi színészek.

- A kertek alatt lakik... Pápai, elnyűtt bocskorom, délután mutatta a házat és az ablakot... Kis kert van az ablak előtt... És hajdanában, azaz hogy nem is olyan régen, magam is sokat másztam be az ablakokon, sokszor majdnem le is ütöttek.

- Nagy kár, hogy agyon nem ütöttek - vélekedett Portobányi úr.

K. Nagy kinyújtotta öreg karját:

- Van, volt itt erő... Tehát beszéljen csak, kis gazdám, hogyan is mondta Irma? Nos? Azt mondta: a szeme és orra tetszik nékem, puha haja is, de az álla már nem tetszik?... Ezt mondta Irma?

Szindbád rózsaszínt arccal bólintott.

K. Nagy Sámuel köröket írt le a pipaszárral a levegőbe, és szurokszínű kis szeme élénken mozgottráncos szempillái alatt.

- Igyunk, no. Az ital bátorságot ád... Becsületemre, nagyon illatos, pompás mágnásasszonyka lehet ez az Irma. Neked talán nem tetszik, Portobányi úr?

A zsíros kabát szinte ropogott a kövér vállakon, amikor Portobányi úr lustán megmozdult:

- Hiszen jóravaló fehércselédnek látszik, de az öreg tekintetes úr se kutya...

- Jól van - felelt gyorsan a vén színész, és csendesitőleg terjesztette ki a tenyerét -, hiszen nem is arról van szó... Éppen csak azt gondolnám, hogy ha már idáig nevelgettük az ifjú urat (és ravaszkodva kacsintott Szindbád felé), ezután se vegyük le róla a kezünket... Mondom, az ablak e forró éjszakán nyitva van, és nincs is nagyon magosan... Szindbád úr fürgén ugrik, és mi majd loppal vigyázunk, hogy minden jól sikerüljön... Csak egy csipkefüggönyke van az ablakon, amelyet a szellő éppen olyan könnyen félrehajlít, mint egy kéz... Ő majd felébred, és halkan, félig álmában tudomásul veszi, hogy az ifjú Szindbád térdepel az ágya előtt.

- Hová gondolsz, vén gazember? - kiáltott felháborodva Portobányi úr. - Felébred, lármát csap, és holnap akár nyakunkba vehetjük a világot, az öreg tekintetes úr pisztolya elől...

K. Nagy csöndesen, fulladozva nevetett, mintha a tüdejében egy rossz verkli sipogna:

- Nem csap lármát... Becsületemre, csak egy kis csipkefüggöny az egész, amit félre kell húzni. És mi lesbe állunk az ablak alatt... A szemünk már rossz, Portobányi úr, a szívünk rothadó fűzfatuskó, de a fülünk ugyebár nagyszerű, meghallja a csókok csattanását és a suttogva elmondott szavakat? Adjuk meg a fülnek is, ami őt megilleti, hisz a szegény embernek egy jól sikerült nyújtózkodás is örömet okoz.

- És ha segítségért kiált? - aggodalmaskodott Portobányi úr, és izzadó üstökét megtörülte.

A vén színész legyintett a kezével, és a szeme úgy villogott, mint a rókáé:

- Ha már idáig elnevelgettük Szindbád urat, hűtlenség volna őt most cserben hagyni... Ketten majd csak felemeljük az ablakpárkányig, az éj csendes és meleg, kedves álmokat hordozó... Talán éppen a szépszemű, széporrú és puha, fekete hajú Szindbádunkkal álmodott a kedves hölgy, midőn az ifjú csókját ajakán megérzi... Az én időmben - nem is olyan régen - a nők mezítelen karjukat az ilyen pillanatokban kinyújtották, és lassan, de erősen átkulcsolták az illető nyakát, és a nyak fölött imára kulcsolva kezüket, halkan sóhajtották: édes, jó kis istenkém...

Reszkető kezével megsimogatta a Szindbád kabátját:

- Van-e bátorsága, kis gazdám? - kérdezte hízelkedve.

Szindbád hideglelősen reszketett, de nyomban talpra állott:

- Bátorságra tanított mindig az atyám - mormogta, és félénken, védelmet keresőleg nézett Portobányi úrra.

A kövér, lompos ember ellenben elvörösödve sütötte le a szemét, és vastag ujjaival szórakozottan dobolt az asztalterítőn. Verejtékezett a homloka, és nyögve mondta:

- Igaz, az öreg tekintetes úr mindig azt parancsolta, hogy bátornak neveljük az ifjú urat.

Lesütött szemmel felállott, és követte a vén színészt. Ketten közrefogták Szindbádot, és lassan, csendesen megindultak a nyári éjben. A fákon egy kis madár csipogott álmában, és messzire halaványulni kezdtek a csillagok.

- Ilyenkor van a nőknek a legédesebb álmuk - szürcsölte a szót fogatlan szájával K. Nagy.

A hosszúszárú pipát olyanformán fogta kezében, mint egy kardot, és az alvó kisvárosi utcára mutatott:

- Arra kanyarodunk be a kertek alá.

[1911]

AZ ÁLOMBELI LOVAG

A kertek alján lakott Irma, vadszőlő borította a ház falát, és a fehérrámás ablakok a hajnali szürkületben tompa fénnyel világítottak. Távol a liget sötétkék faóriásai borongtak némaságukban, valahol hárs és orgona illatozott. Az utca túlsó során mély árok húzódott, amelyet olyan bujasággal leptek el a bokrok, mintha az lett volna a hivatásuk, hogy alaposan elrejtsék mindazt, ami a mély árokban és árok környékén történni szokott. Szindbád tizenkét-tizenhárom esztendős korában gyakran leste meg az árok mélyéből a bokrok között csókolózó szerelmeseket. A kisváros szerelmesei, kis szobalányok vagy tilosban járó menyecskék, a mély árok bokrai alatt megtalálták mindazt, amire a szerelemnek szüksége van. Csöndet, magányt, fölöttük a csillagos eget, lábuk alatt a puha pázsitot... A szerelmesek távozásával Szindbád néha felkereste a bokrokat, a letaposott pázsitokat, ahol az imént még csókok csattogtak. Ábrándosan felsóhajtott: vajon lesz-e valaha pepita nadrágja, mint a gyógyszerészsegédnek, aki az imént e helyt a varróleánykával enyelgett?... Vagy jön-e idő, amikor kis lovaglóvesszőt hord csizmaszárában, mint az előbb látott legény, aki a szégyenlős szobalánykával itten sétálgatott?

(Az esztendők elrepülnek, és Szindbád sohasem jutott el ezekre a helyekre barátnője karján.)

...Most lappangva és óvatosan haladtak a bokrok szélén, mialatt Ketvényi Nagy Sámuel, a nyugalmazott színész lábujjhegyen lépegetett az élen, mint hajdanában a színpadon a Rip van Winklében. A harmatos fák között fölröppent valamely éji madár, és a levelek zörrenésére mindnyájan megállottak.

- Legjobb volna aludni menni - ásított hátul Portobányi úr.

- Én is álmos vagyok - vélekedett az ifjú Szindbád, és fázósan mélyesztette kezét zsebébe.

- Álmosság? - nevetett hangtalanul a vén színész. - Én sohasem voltam álmos. A hölgyek nem szeretik az álmos embereket. A kövér polgár a hasán hortyog, míg a csábos éjjel a polgárné ablaka alá vonzza a poétát. Amott a ház és a hársfák szelíden állnak a ház körül, mint barátságos öreg nénikék. Most csöndesen haladjanak... Csak csöndesen... Bár sötét az éjjel, nem megyünk mi szé-é-éjjel...

Halkan, rekedten dúdolta a Rip kardalát, és a mélyebb regisztereknél elismerést zsaroló pillantással nézett Szindbádra. Végre is Portobányi úr megsokallta a dúdolgatást, amelyet K. Nagy sehogy sem bírt befejezni.

- Dobbal nem lehet verebet fogni - dörrent közbe. - Megbolondultál, te vén komédiás?

A kerítés alacsony volt, és hajdanában fehérre és zöldre volt mázolva, az ajtó kidőlt, és a rács hiányos volt.

- Azt hiszem, a mogorva Gogolyák a ház tulajdonosa. Bizony, több gondja lehetne a háza jókarban tartására - mormogott Portobányi úr, amíg a kis kapun belépdelt.

A kert végében volt a nyitott ablak, alig embermagasságnyira a földtől, és mint K. Nagy Sámuel előre megjósolta, csupán egy rózsaszínű csipkefüggöny lengett az ablakon. A függönyön csillagalakú figurák látszottak, a hajnali derengésben mozogni látszottak a csillagok, és valahol, talán éppen odabent a szobában, megszólalt a kakukkos-óra. Négyszer szólott a kakukk... Portobányi úr elégedetlenül vonta elő nadrágja derékzsebéből tányérnagyságú zsebóráját, és szuszogva csóválta a fejét.

- Nálam öt perc múlva félnégy.

Szindbád borzongva nézte a nagy zsebóra előjövetelét és eltűnését a vastag derék körül, és magában rendkívüli módon csodálkozott Portobányi úr nyugalmán. Mintha a vízbe ugrás előtt nézné meg valaki az óráját... K. Nagy Sámuel ellenben olyan izgatottan hadonászott a kezével, mintha görögtüzes darabot rendezne a színpadon... Rekedtes, csuklós hangon vezényelt.

- Most, most... Portobányi, emeld fel az ifjúurat.

A kövér ember ledobta kerek kis fekete kalapját a földre, megnyálazta a kezét, és homlokán kidagadtak az erek, amint Szindbád lábába kapaszkodott. A színész hátulról tolta. Szindbád csupán a két idős férfiú furcsa szuszogását hallotta, amíg az ablakig emelkedett, aztán az ablakba kúszott. Egy pillanatra hátranézett. A fák ritkuló lombjai között a kisvárosi templomtorony hamuszürke árnyékát látta a háztetők közül kiemelkedni, egy felleg úszott világoskéken a torony mögött, és egy közeli ház kéményéből fodrosan, mint az öreg ember pipájából, halovány füst szálldosott fölfelé.

Lecsúszott az ablakból a szobába, és a nevelők ezzel eltűntek előle. A függöny előtte volt, és úgy dobogott a szíve, hogy egy lépést sem bírt előre tenni. Csak állott a helyén, és várta, hogy valami rendkívüli dolog fog történni. Talán jön K. Nagy, és megragadja a karját, hogy előrevigye... De nem az történt.

Egy perc múlott el vagy egy óra... valaki csendes, nyugodt hangon megszólalt a szobában:

- Maga az, Szindbád?

A hang az első pillanatban idegenül hangzott, mintha hosszú hallgatás után szólalt volna meg valaki. De az utolsó szótagnál már világos volt Szindbád előtt, hogy odabent Galamb Irma szólalt meg, és korántsem érzett nagyobb ijedelmet a hangjában.

Szindbád tehát félretolta a függönyt, és csöndesen előrelépett a sötét szobában. Erős parfőm- és szappanillat csapódott az arcába. Tétovázva megállott.

- Az istenért, fel ne döntse a virágállványomat! - mondta az előbbeni hang. Aztán női ruha suhogása hallatszott, egy kis papucs olyanformán csattant, mint egy nagy csók, és meleg, sima női kéz érintkezett Szindbád kezével.

- Erre jöjjön, fiam, és ebbe a székbe üljön. - Szindbád egy karosszékben érezte magát, és még arca körül lengett az előbb érzett női ruha illata. Kimeresztette a szemét, miután egy pillanatig lezárva tartotta, hogy a mennydörgős mennykő ne éppen a szemébe csapjon. A félhomályban sötét bútorokat látott. Kerek asztal előtte, rajta valami madáralakú tárgy, talán névjegytartó, és a háttérben homályosan villant meg egy ovális tükör, és az ágy a háttérben fehér kendővel letakarva - a párnák, mint enyhe halmok a láthatáron.

Göndörkés hajfürtjét látta először, amelyet enyhén csillogtatott meg a hátulról jövő derengés, mint álmában látja néha az ember a szelet, amint az álomtavak barna vizét csillogtatja...

Ez a fuvalomhoz hasonlatos derengés lassan folydogálta körül a fehérköpenyeges alakot. A köpeny (Irma színpadi belépője) ismerős volt Szindbád előtt, jól tudta, hogy arany huszárzsinórok díszítik a vállnál és a mellnél. De a zsinórok most feketék voltak. A sötétben maradott arcból valami kedves melegség sugárzott, amely melegség hasonlatos volt azoknak a csókoknak a melegségéhez, amelyeket álmában vált az ember a párnájával.

- Furcsa, hogy itt van, Szindbád - mondta most csendesen, barátságosan Galamb Irma, és a hang hallatára kialakult Szindbád előtt a sötétben lévő arcocska. Látni vélte a kissé hajlott, finom érzéki orrot, amelynek lüktető mozgása, rózsaszínű árnyéka először megigézte. A gyöngéd, kékes árnyalatot az ajk fölött csaknem úgy látta most is, mint a színpadi lámpa fényében, az operettbeli fátyoltánc alatt. A kedvesen gördülő ajk, amely néha egy sírva-nevető

gyermek ajkára emlékeztetett, most nyitva volt, és mögüle a fehér fogak elefántcsont-kerítése elővillant. A barna szempár álmosan, de kíváncsian tapadt Szindbádra, mintha valami elröppenni készülő álmot figyeltek volna a szemek, kék hajnalban felébredve és a vánkosra könyökölve, míg az álom csöndesen szállong az ágy felett, mint egy fáradt, pihenésre térő lepke.

Kinyújtotta meleg, vállig meztelen karját, és a kezével megérintette a Szindbád arcát. Aztán az ujjak a hajhoz is eltévedtek.

- Milyen furcsa, hogy most itt van, Szindbád, mert hisz az előbb álmodtam magával. Sárga libuskákat, sárga virágokat láttam. És apró gyermekeket. Mintha a gyermekek maguk is sárga virágok lettek volna... Egy madáralakú sötétkék felhő lebegett a fejem fölött, és valahol egy kis gyerek sírt... Valahol egy vén, korhadt fűzfa alatt a sötét patak partján. Maga hosszú lábaival sietve jött a réten keresztül. Minden lépése akkora volt, mint mérföld, de azért cseppet sem látszott félelmesnek. És ekkor én felöltöztem, az ablakhoz ültem, és várni kezdtem.

A Szindbád ajkához tévedt a keze, és Szindbád megcsókolta a kezet.

A színésznő előre hajolt, a térdét átkulcsolta a kezével, és gyorsan, szenvedélyesen beszélt.

- Én nagyon szerencsétlen voltam eddig. Üldöztek, nem szerettek, nyomorult, boldogtalan teremtés voltam. De most boldog vagyok, mert maga, kedves fiam, megjött az álmaimból. Úgy jött, úgy érkezett, mint ahogyan az álmokban szokás. Ifjan, szépen és rajongva... Nem kérdezem, hogy mi hozta ide. Itt volt, és én boldog vagyok. Ha reggelre meghalnék, akkor volnék a legboldogabb, mert ugyan mi történhetik már ezután velem az életben?... Semmi, ugye, semmi?...

Elhallgatott, és kiterjesztett karral állott meg a szoba közepén. A köpenyege széjjelnyílott, és erős női illat áradt Szindbád arcába.

Szindbád gyorsan közeledett, de a színésznő megriadva hátralépett. Karon fogta Szindbádot, és az ajtó felé vezette. Az ajtón kétszer megfordította a kulcsot. Fázva, remegve, könnybeborult szemmel nyitotta ki az ajtót.

- Menjen, mert virrad...

Az ajtónyíláson még kidugta a kezét, és az ifjú azt megcsókolta.

Aztán kétszer fordult a kulcs a zárban.

[1911]

A RÉGI HANG

A kulcs kétszer fordult a zárban, és tíz esztendő iramodott el azóta. Mit csinált Szindbád tíz esztendeig? arra talán senki sem kíváncsi. Elmúlott ifjúsága és véle szigorú apja, vidám és bölcs két nevelője, elmúlott vállalkozási kedve, amellyel egykor a veszedelmeket szívesen kereste, és már a nőket sem gondolta többé tökéletes angyaloknak. Nyár volt, és Szindbád egy estén elgondolkozva olvasgatta az utcasarkon a színkörök zöld és piros céduláit. A Krisztina-városi színkörben a Rip van Winklét játszották, és Szindbád mindig kedvelte ezt a színdarabot. A tekintete szórakozottan futott végig a szereplők névsorán, és valahogyan egészen természetesnek találta, hogy a szereplők között olvasta H. Galamb Irma nevét. Kétszer és háromszor elolvasta a nevet, és lassan kibontakozott lelkében a gondolat, amely arról beszélt, hogy némi ismeretsége van H. Galamb Irmával. Régi ismeretsége. Mélabús mosollyal lépkedett tova, és csakhamar rajtakapta magát, hogy a bolti kirakatok tükörablakában lopva megnézegeti halovány, fáradt arcát és ruházatát. Később belépett egy virágüzletbe, és búzavirágból kis csokrot vett a kabátjára... Egy borbélyüzletben megborotválkozott, és míg a szappanhab vastagon ellepte arcát, idegenül nézte magát a tükörben, mintha nagyon régi idő óta nem látta volna őszülő haját, búskomollyá vált tekintetét és fehér homlokát, amely a halottakéhoz volt hasonlatos.

- Szindbád - gondolta magában -, te jó bolond Szindbád, ugyan miféle bolondságot fogsz megint elkövetni?

A gondolatai szélesen elkalandoztak. Egy-egy hangot, régen hallott mondást vélt újra hallani a múltból. Portobányi úr bölcselkedését újra felidézte magában: „Nem is igazi ember, aki bolondságokat nem követett el életében” - mondogatta a jó úr, midőn Szindbád tizennyolc éves korában házasodni készült. Kugligolyókat hallott döngeni valahol nagyon messzire (talán a Hársfa udvarán), és egy piros ablakot látott a színkör hátulsó részén, ahonnan az öltözködő színésznők nevetése olyanformán hallatszott, mintha zöld, fénylő bogarak röpködnének az éjben, a pirosló lyukon kifelé. Majd K. Nagy, a nyugdíjazott komédiás köhögött a messziségben - talán éppen a borbélyfüggöny mögött, és fuldokolva, erőlködve nevetett: „Szindbád, a másvilágon minden csókért, amit elmulasztott, ócska papucsot húznak az orrára!”... És erre gyorsan elhatározta magában, hogy Budára megy és megkísérli H. Galamb Irmát ismét meghódítani, és átvenni azt a csókot, amelyhez joga volt a múltból. Azt a csókot, amelyre azóta is gondolt néha álmatlan éjszakákon, amidőn is minden megtörtént csókot elfelejtett, csak azért az egyért, Galamb Irma elmulasztott csókjáért sóvárgott. A fehér lábak és gömbölyű vállak, amelyek Lehunyt szeme kárpitján feltünedeztek, a Galamb Irma térde és válla volt. A szoknya-fodrok, amelyek félálmában megcsiklandozták arcát, az illatok, amelyek feje körül röpködtek, mint könnyű felhőfátylak a hold előtt, Galamb Irmára emlékeztették egynémelyik éjszaka, amikor olyan mozdulatlanul feküdt ágyában, mint a koporsóban. És csöndesen felsóhajtott: „Vajon a sírban, hatlábnyira a föld alatt ugyancsak a nőkre fogok gondolni mindvégig?”

- Szolgé! - mondta a borbély, és Szindbád nemsokára egy omnibusz imperiálján utazott Buda felé és ellágyulva, nekimelegedve emelte kalapját a Lánchídon, és a széles Duna felett elkalandozott a tekintete, midőn is valamely régi szép regény ábrándos figurájának gondolta magát. „Elmegyek azért a szívért, amely az enyém!” - mormogta a lágy esti levegőbe, és a feketeképű tengeri rablókra gondolt, akik a puszta szigeten kincset rejtettek el, amelyért egykor visszatérnek.

A színházban sokan voltak, és Szindbád egy darabig a diákok helyén álldogált. A muzsikák megszólaltak, csengő énekek hangzottak, és a közeli toronyban mély bongással ütött az óra. Aztán Galamb Irma lépett a színpadra. Rózsaszínű tarlatán szoknyácska volt rajta, s feketeharisnyás lábán lakk topán. Ő volt Lizbeth, és szőke haja vastagon púderozva, kerek kontyba fonva feküdt fehér és kövérkés nyakán. Amidőn énekelt, két ránc támadt állán, és az arca a látcső üvegén át olyannak látszott, mintha gyermekkorában himlős lett volna. „Ez a sok festéktől van - gondolta magában Szindbád -, minden színésznőnek ilyen lesz az arca egykoron." Aztán a fülét nézegette, amely kicsiny és rózsaszín volt, az orra is a régi, kecsesen hajlott és kihívó, a foga mosolyogva ragyog, minden a régi rajta, és Szindbád mégis bánattal mosolyog a látcső mögött. A hervadás méla vonalait látta meghúzódni a mosolyráncai között... Hervadt volt Irma, mint egy sárga tearózsa a bál után, a tánc után, amely a kocsi párnáján maradt a nők hajából. Hervadt volt, mint a melódia, amely a zenekarból hangzott. (Szindbád képzeletében egy pepita nadrágos és festett bajuszú gavallért látott sétálgatni a Múzeum-kert őszi lombjai alatt, akinek megtört tekintete bágyadt mosollyal tapad a bonok és fiatal dajkák tarkaharisnyás bokáira...) A hang, amelyet eleinte nem is nagyon hallott, mélyebb és halkabban hangzó volt az Irma szájában, és a fehér blúzocska erősen megfeszült vállán, amint a karnagy intésére teli tüdővel fújta az éneket.

„Te szép hervadt rózsa!" - mormogta Szindbád, és a szíve csöndes, borongós kedvvel telt meg. „Vajon eszedbe jutottam-e néha?"

...A fűző alatt azonban szép, kellemetes formákat mutatott Lizbeth a színpadon, és később, mikor Szindbád névjegyét az öltözőbe küldte, magában azt gondolta:

- Ugyan mi történhetik, ha egyszer velem vacsorázik egy nagy fa alatt a kis budai kocsmában?

„Igen, megvárhatja, beszélhet vele az előadás után" - ez volt a válasz, amit a színházi asszony hozott, és Szindbád erre olyan mozdulattal eresztett két pengőt az asszony kezébe, mint a muszka hercegek.

A színkör mögött, ahol a diákok és fiatal újságírók szívták cigarettáikat, Szindbád egy darabig szégyenkezve állott. A felöltője gallérját felhajtotta, és a kalapját a szemébe húzta. A félhomályból végre előlépett egy piros köpenyeges női alak, és a lépcsőn megállott, mialatt jobbra-balra széjjelnézett.

Szindbád odanézett, és megemelte kalapját:

- Mindjárt emlékezett rám? - kérdezte.

- Hát elfelejtettem magát? - felelt nevetgélve a színésznő. - Milyen bajusza lett! És a válla is szélesebb. Vékony, cingár úrficska volt, most pedig egy komoly férfiú. Vajon csakugyan komoly férfiú lett? Nos? A szeme, csupán a szeme maradt a régi. A szemében még mindig van valamely gyermekes naivság... Hát én? Ugye, megvénültem?

- Most is nyomban megigézett, mint régen. A szeme, a haja, az arca pompás...

- És a hangom?

- A hangja hallatára ismét megfiatalodtam, jókedvű diák lettem, és ugyanazért jutott eszembe az a kalandos gondolat, hogy az estét együtt tölthetnénk, ha nincs ellene kifogása. Kár, nagy kár, hogy régi kedves nevelőim nincsenek már itt a szomszédos sörházban, akiken maga annyit nevetett...

- A nevelői? - kérdezte csöndesen Irma; és elgondolkozva lépegetett. Aztán halltan folytatta: - Nem bánom, elmegyek magával vacsorázni, de kijelentem, hogy sem értem, sem barátnémért (aki mindjárt itt lesz) nem fizethet semmit. Helyes?

Szindbád nem felelt, mert furcsának találta, hogy az Irma nyakán egy sebhely van, ami azelőtt nem volt. A szeme merően tapadt a sebre, a színésznő észrevette, és a kesztyűjét kigombolva, megmutatta a kezét. - Itt is... - mondta elmélázva -, szerelmes voltam, és meg akartam halni. Maga nem szokott újságot olvasni?

- Kiért akart meghalni? - kérdezte bágyadozó kedvvel Szindbád.

- Valakiért... - nevetett a színésznő. A nevetése csöndesen panaszos lett, és búskomolyan folytatta: - Valakiért... Valakiért... Talán magáért.

Szindbád hátralépett, és erősen az Irma szemébe nézett. Az asszony mélázva, mintegy fátyolon át mosolygott reá, és csöndesen félrefordította a fejét.

- Itt jön a barátném!

A barátné - egy sovány, mérges arcú hölgy - katonásan, keményen megszorította a Szindbád kezét, és hetykén mondta a nevét:

- Már Mira.

[1911]

A SZERELEM VÉGE

A budai ház, amelyben H. Galamb Irma a Krisztina-templom szomszédságában lakott, olyanformán helyezkedett el a régi, vénséges ház-anyókák között, mint szemérmetes, tiszta és finomkás vénkisasszony, krinolinos, vikleres, öreg asszonyságok között. Legalábbis száz esztendővel fiatalabb volt, mint szomszédai, de a tisztára söpört udvaron kerekes kút nyikorgott, és a zöld lugas poros levelein bágyadtan villant meg a napsugár. Az ablakok keskenyek voltak és fehér, repedezett zsalugáterek takarták őket. A kapu mellett a falban fülke és kopott betűk hirdetik, hogy valamikor a kéményseprők védőszentje, Flórián állott e helyen. Bizonyára úgy történt, hogy idők folyamán a ház gazdát cserélt, és Flórián tovább vándorolt a fülkéből a kéményseprő gazdával és legényeivel. Flóriánnal a háromablakos ház mintha minden férfias díszét elveszítette volna. Ha elhaladtál a csöndes ablakok alatt és bepillantottál a simára söpört udvarra, a kerekes kútra és a zöld lugasra, azt kellett gondolnod, hogy odabenn a hűvös szobákban egy-egy tarka macska és egy-egy vénkisasszony üldögél, és a *Képes Családi Lapok* régi évfolyamait levelezik. - Itt lakott Galamb Irma, a színésznő, amikor a vacsorát követő nap délutánján Szindbád nála tiszteletét tette.

- Hát hogy van, hogy van? - mondogatta Galamb Irma, amint egy merevlábú és tojásdadalakú széken Szindbádnak helyét kijelölte.

A félig lezárt zsalugátereken a júniusi napsugár csöndesen, aranyporosan szálldosott befelé, mint régi vidéki délutánokon, midőn Szindbád húga barátnőivel haragszomrádot játszott az ebédlőben. Egy tarka óra komolyan ketyegett a hímzéssel borított komóton és a fehérre súrolt padlót otthonszőtt, színes szőnyeg borította. (Szindbád egy darabig kezében tartotta kalapját és kesztyűjét, mint a vidéki viziteknél szokás, végül is a szék alá dugta e felesleges holmikat.)

Galamb Irma fehér háziruhában üldögélt látogatójával szemben, és miután a haja kissé borzas volt, és arcát, nyakát is hanyagul borította a rizspor, sokkal öregebbnek látszott, mint az előző estvén. Egy kopott aranyozású félcipő volt a lábán, amelyben valamikor régi operettekben táncolt, de a cipő piros sarka már fehér volt és a szalag összezsugorodott. Csak a keze volt fehér, puha és a körme rózsaszínű, mintha minden egykori ékességei közül a kezét becsülte volna meg legjobban. Egy falegyezőt vett fel az asztalkáról, az asztalkán láthatóvá lett a kulcsos zárral ellátott emlékkönyv, és míg a legyezőt kezében megforgatta, a legyezőről ceruzával és tintával írott verssorok, névaláírások és hevenyészett rajzok tűntek Szindbád elébe.

- Én már csak az emlékeimnek élek - mondta, és kezében fürgén mozgott a legyező. - A direktor mondta is, hogy miért nem hagyom ezeket a limlomokat a téli állomáson, minek cipelem magammal. Én őszintén feleltem, hogy én már a limlomjaim nélkül nem tudok élni.

Melegen s barátságosan pillantott Szindbádra:

- Higgye el nekem, uram, hogy azok a nők a legboldogabbak, akiknek szép és változatos múltjuk volt. Akik megbecsülik a múltat és visszaérzik az elmúlt gyönyörű órákat és napokat. Lehet, hogy ha majdan megöregszem, a templomba járok én is vezekelni, mellet verni és búslakodni könnyű és elröpült fiatalságom miatt, de most még annyira közel van minden, ami elmúlt, hogy teljes bizonyossággal emlékszem a csókokra, az ölelésekre. És vajon melyik nő nem boldog, ha megölelik?

Szindbád cigarettára gyújtott, és míg a füstöt a selyempillangókkal díszített lámpás felé fújta, fesztelenül megkérdezte:

- Mondja, Irma, mikor volt utoljára szerelmes?

A színésznő elnevette magát.

- Szeretném, ha erről nem beszélnénk... Lehet, hogy már régen, néha azt hiszem, hogy már évek múltak el azóta, hogy valakire forrón és szerelmesen gondoltam éjnek idején - máskor meg azt hiszem, hogy még mindig rövidruhás leányka vagyok és eltűnődöm a bókokon, amelyeket a színháznál és a színház körül az udvarias emberektől hallok. A tükörbe nézek és azt kérdezem a tükörtől, hogy csakugyan olyan szép a szemem, mint Tyukori, a komikusunk mondta? A vállamat, a karomat nézem sokszor és hiába, be kell vallanom, hogy még mindig szép és fiatal vagyok. Istenem, én talán sohasem fogok igazán megvénülni. Eszembe jut az anyám, aki hatvan-hatvanöt esztendős korában szép, tiszta és kívánatos asszony volt. Tőle örököltem soha meg nem őszülő hajam. Csak az ostoba asszonyok őszülnek meg.

A fejét félrefordította és ujjaival felsimította hajhodrait. Szindbád helyeslően bólintgatott.

- Valóban - mondta, magában pedig azon gondolkozott, hogy milyen színe is volt az Irma hajának akkoriban, régen?...

Egy percig hallgattak, mialatt Szindbád tekintete szórakozottan tévedezett a képeken, régi koszorúkon és hervadt szalagokon.

- Ugye csodálkozik - szólalt meg csiklandozó, nevető hangon a színésznő -, hogy mennyi idegen férfinak az arcképe van a falon? Bizony a legtöbbet már nem is ösmerem, de szeretem magam körül a szép férfiarcképeket.

Könnyedén, mint egy nagy, fehér macska talpra ugrott és az arany papucsokban a falhoz lebbent. A bal kezével a szoknyáját összefogta, míg a jobb kezével a képekre mutatott, mint a tanító a táblára.

- Ez volt Hegyesi, a férjem - mondta egy ovális rámájú, rossz olajfestményre mutatva. - A legszebb férfi volt Magyarországon, csak kérdezősködjön utána.

(Hegyesi összezsugorodva és savanyúan nézett alá a képről, mintha unná ezt a beszédet.)

A kép körül szalagok fityegtek, amelyeknek aranybetűi már elkoptak. Az asszony megsimogatta a szalagokat:

- Mind az övé. Rajongtak érte a nők... de most jöjjön közelebb. Ezt a képet közelről kell megnézni. A fotográfia bizony már kissé megkopott, de ugyebár felismer engem itt a csoport közepén. Ez volt a Fitykai társulata. Emitt a direktor, ott férjem és a társulat többi tagjai.

(A régi fotográfiáról borotvált arcú, hosszú hajú és összefont karú színészek némi elkeseredéssel pillantottak Szindbádra. Az előtérben füvön ült tunikás szoknyában Irma, és kalapja mint egy virágkosár.)

- És itt következnek ők, a régi ismerőseim... Látja ezt a harminc-harmincöt férfit? Ez mind halálosan szerelmes volt belém. Némelyik bizony a pisztolyt is szívének szegezte miattam. No, de menjünk tovább.

(A férfiak csoportja némán elvonult a falon. Egyik-másik mereven szegezte megkopott tekintetét Szindbádra. Lavalière-nyakkendők, boglyas, hajfürtök és hatalmas inggallérok sodródtak el Szindbád előtt. A vége felé pepitaruhában és szürke cilinderkalapban állott egy színész, és egy fehér kiskutyát tartott nyakszíjánál fogva.) „A híres Ürmösi" - mormogta kissé meghatottan Irma. - „No de menjünk tovább."

Most a koszorúk következtek, a hervadt babérok bánatosan zörögtek, amidőn Irma kezével megérintette őket. A szalagok meglebbentek, sárgultan, elfonnyadtan, mint őszi délután a

temetőben. Egy széles, megkopott nemzetiszínű szalagról Szindbádnak a gimnáziumbeli márciusi ünnep jutott eszébe, valahol élesen süvít egy vékony gyermekhang: „Rabok legyünk, vagy...” Sárga szalagon a vidéki város neve, ahol a fából tákolt színkör körül sör- és törkölyszag vegyült a hársfák illatával... S ezután Szindbád már kissé elandalodva nézegette a kitömött gerlét, amely ezüstkarikán hintázott, az arcképekkel megrakott japán legyezőt és a többi holmikat, régi szép vidéki sikerek, tapsok, szerelmek eredményeit.

Egy tulipános ládikára elmerengve helyezte kezét a színésznő:

- Ebben tartom a leveleimet... Ha egyszer meghaltam, meghagyom, hogy elégessék a ládát.

A szemét Szindbádra szegezte és csöndesen, elmélázva, halkan mesélte:

- Az éjjel is, amikor hazajöttem, legkedvesebb barátomhoz, a ládikához fordultam... Olvasgattam a régi, szép leveleket, a gyönyörűséges hazugságokat és csodaszép mondókákat, amelyet a férfiak szíve hozzám diktált... Az óra már éjfélre járt, amikor végre egy levélke jutott a kezembe, amely könnybe borította a szemem. A párnám alá tettem és úgy aludtam. Furcsákat, nagyon furcsákat álmodtam a levélkével a fejem alatt. Egy nagy rózsaszínű ablakot láttam valahol, és az ablakban egyszerre csak megjelent egy ifjú alakja... Nagyon sok idő tellett el, amíg az ifjút a rózsaszínű ablakban felismertem. Ön volt az, Szindbád. A régi Szindbád. Akarja a levelét látni?

Gyorsan felpattantotta a ládikó fedelét. Legfelül egy sárga, gyűrődött papírlap hevert, rajta hegyes, szarkalábbetűkkel ez volt írva: *Fogadja ifjú szívemet, kérem, kegyelmesen. Szindbád.* - Szindbád kétszer-háromszor megforgatta kezében e papírlapot.

- Egy virágcsokor járt vele - mondta a színésznő, és komolyan, fontoskodva elzárta a régi levelet a ládába.

- Most pedig uzsonnázni fogunk. Szereti a kávét, Szindbád úr?

Szindbád ekkor elbúcsúzott, és rosszkedvűen, lehajtott fővel bandukolt ki a régi házból, amely szomszédai között egy tiszta és finomkodó vénkisasszonyhoz volt hasonlatos. Keserű érzésekkel, elkedvetlenedve mendegélt jó darabig és még azért is okolta magát, hogy egyszer sem nyújtotta ki kezét a színésznő keze után. Hátha ez a fehér, puha kéz felmelegítette volna?...

Jó messzire járt már, midőn egyszerre megállott, és hangosan, teli tüdőből felkacagott.

[1911]

SZINDBÁD TITKA

Minden embernek van valami titka, amelyről sohasem beszél életében. Régen elmúlt dolgok, szégyenek, kalandok, szívfájások és lelkipofonok. Az volna a legérdekesebb olvasmány, amelyet a halálos ágyán mondana el valaki őszintén, igazán: a titokról, amelyről az életen át hallgatott. Szindbád titka - miután a hajós már úgyis régesrégen meghalt, és ha látni vélték is őt némelyek tegnap vagy tegnapelőtt a korcsmában borozgatva vagy éjjel az utcán bandukolva, azok nem az igazi Szindbádot látták, csak kísérő szellemét -, Szindbád titka a következő volt:

Szindbád egy téli estén, egy régi estvén egy országúti csárdában üldögélt a Kárpátok között, százezer mérföldnyire Budapesttől. A hajós elrejtett kincsek felfedezésére utazott erre a tájra. Egy régi imakönyv borítékában találta - vagy talán csak álmodta -, hogy e tájon, amelyet nyilak, karikák, görbe vonalak és titokzatos pontozások jelölnek, a pohárral jelzett helyen vasláda van a földbe ásva - harminchárom katonalépést téve északi irányban az ódon kolostortól. A matrózkés, főzőkanál, törött lánc és női ing - amely dolgok a térképen helyet foglaltak, mind valamely titokzatos irányítói a kincses láda rejtekhelyének, hűségesen elvezették Szindbádot a Kárpátok között... Igen, itt járt, erre ment kisdiák korában, midőn a régi kolostornak volt a növendéke, és kis barátaival tengerirablósdit játszott szombaton délután a gyors és kanyargó Poprádon, egy ócska és ingadozó tutajon. A titokzatos tervrajz (szigorúan betartva a fekete vitorlás kalózok nemzetközi nyelvét) ebből az időből maradott meg valami véletlen folytán, és egy napon az unatkozó Szindbád kezébe került, midőn már halántékán olyan fehér volt a haja, hogy fehérebb nyolcvanesztendős korában sem lehetett. A régi diákkori tervrajz nem hagyta Szindbádot nyugodni. Titokzatos gyilkosságok, rablások, támadások jártak a fejében, amelyeket gyermekkorában bizonyára elkövetett, csak később elfelejtett... Vonatra ült. A Poprád havas hátán kisdiákok korcsolyáztak, és az odvas fa, amely a tervrajzon megjelöltetik, most is azon a helyen állott, csak valamivel kisebb lett. A kolostor tornyán állanak a kopott óramutatók, mert még ma is ott ült az egyik mutatón az az öreg varjú, amely talán már Szindbád gyermekkorában foglalt ott helyet. A kőfalról, amely az ódon kolostort határolta, már lekopott a vakolat, de ahol a vakolat megmaradott az esőverte, szürke falon, vörös krétával és szénnel írott nevek voltak láthatók. Az ákombákomok között tűnődve keresgélt Szindbád a téli alkony pirosló fényében, és igen nagy volt a boldogsága, midőn a félig lemosott, lekopott írások között vörös krétával írott S betűt fedezett fel. „Én voltam ez!" - mondta magában, és hirtelen a német kereskedő táncoló boldogsága jutott eszébe, aki a Lengyelnyereg barlangjában megtalálta tíz év előtt otthagyott névjegyét. A bokázó németet látta maga előtt folyton ott a hegytetőn, amidőn az országúton - az odvas fa alatt - elballagott, és a kincsek rejtekhelyén az alagúti csárdát felfedezte, ahol csakhamar meghúzódott - a téli hideg, a meleg gondolatok, kedveskedő ábrándok elől.

A söntést fenyőt fuvarozó tótok foglalták el, és a nagyszakállú bormérő, akinek olyan kerek bőrsapkája volt, mint a középkori korcsmárosoknak, bőrköténye és hosszú-hosszú vasszürke szakálla, némán intett kezével az idegen úrnak a belső szoba felé, amelyet piros firhangos üvegajtó választott el a söntéstől.

Nagy, dagadt ágyak és ócska családi fotográfiák között találta magát Szindbád a kis szobában. Öreg asszonyságok üldögéltek fejkötőben és régi selyemben a lublói fotográfus képein. Amott egy kis gyerek fehér harisnyában álldogál, és ijedt, kerek szemét a látogatóra mereszti. Mellette egy kis bárány kerekeken, és a fehér szőrű bárány is Szindbádot látszik szimatolni. Egy tarka ruhás és vékony derekú hölgy egy másik képen, amint legyezőjét a feje mögött szétterítve tartja. Aztán egy csizmás, vidéki bérlő, vastag óralánccal és komor tekintettel, mintha rossz

tehénnel főzték volna le éppen a vásáron. A zömök fiatalember és a legyezős hölgy egymás mellett függnek a kanapé felett. Lehet, hogy testvérek vagy talán jegyesek - gondolta magában Szindbád, midőn az ajtó felnyílott, és egy rövid szoknyás, élénk, fekete szemű, fekete hajú leányka lépett a szobába, és vidáman köszönt az idegennek.

- Mit parancsol? Bort vagy sört? - kérdezte, és csöndesen mosolygott azon, hogy Szindbádot a családi fotográfiák nézegetésén érte. - Talán ismeri őket? - kérdezte negédesen. - A lublói vendéglőst és a némémet, a vendéglősnét?

- Lehetséges - felelt rejtélyeskedve, nekilendülve Szindbád a kedves leány jöttére. - Magamféle utasember sokfelé megfordul, sok földet bejár.

- Tehát bort parancsol? - kérdezte a leányka, és tetőtől talpig végignézett Szindbádon.

- Valami jó bort kérek - felelt Szindbád -, és szeretném, ha velem koccintana...

- Az nem lehetséges - szólt röviden a leányka.

Kisietett a szobából - az ajtón át a nagyszakállú bormérő vizsgaszeme fürkészve tekintett az idegen vendégre. - Szindbád régen érzett jókedvvel bámult ki a vasrostélyos ablakon a havas és árva kertbe.

A leány már jött is a borral. Az üveg harmatos volt a hidegtől, és a bor olyan pirosan csillant meg a pohárban, mintha éppen most fogták volna fel egy országúton leszúrt vándorló szívéből.

- Olyan piros, mint amilyen a maga vére lehet - mondta Szindbád a poharat ajkához emelintve.

A leányka leeresztett kézzel állott egy darabig az asztal előtt, aztán csakhamar kézimunkát kapott elő egy kosárból, és nagyon sokáig fűzött harasztot egy tű fokába az alkonyat világánál, az alacsony ablakhoz állva. Nyilván beszélgetni akar - gondolta Szindbád, és gyönyörködve nézte a leányka domborodó formáit - fejlődő csípőjét és feltűnően kis lábát a fűzős cipőben. A keze piros volt, de formás, és kerek karján megfeszült a blúzocska. A nyakán göndörkés hajszálak tünedeztek fel az ablak mellett, és hátulról felfelé simított hajában is göndör fürtök látszottak. Megfordult, és hosszúkás, nagy szemét Szindbádra szegezte.

- Szereti ön a társaságot, tisztelt úr? Mindjárt itt lesznek a tanár urak a kolostorból. Ez az ő szobájuk.

- A tanár urak? - mondta Szindbád.

- Az igazgató úr is eljön néha, de persze csak ritkán. De Ferenc páter mindennap itt van, valamint Snell úr, a tornatanár.

Szindbád hallgatott, és a leányka mintha nem ösmerné társaságában a hallgató férfiakat - bizonyos elfogultsággal folytatta:

- Ön bizonyára más fogadókhoz van szokva ott, ahol ön lakik. A lublói is legalább háromszor akkora, ahol a néném a vendéglősné. De az apám már öregember, nem épít. Meg aztán minek is ide az országútra nagyobb fogadó. Igazam van?

A tű fokán végre keresztülment a fonál, Szindbád még mindig nem szólt. A leány szinte sértődve kérdezte:

- Hová való uraságod?

- Pestre.

- Pestre?

Bizonyos tiszteletteljes csodálkozással nézett Szindbádra, de aztán vállat vont, és nevetett.

- Pestre - folytatta, és ajkát felbiggyesztette. - Én Krakkóban jártam az iskolába, amikor ott laktunk. Ismeri Krakkót? Azokat a gyönyörű tornyokat, hidakat, palotákat néha látom álmomban. Volt ott egy üzlet, ahol a világon mindent árultak.

- Szeretne Pestre jönni? - kérdezte csendesen Szindbád, és hosszasan a leány arcába nézett. A hangja lágy és behízelgő volt: - Jöjjön velem Pestre.

A leányka hirtelen elpirult, elkomolyodott, majd makacsul, mint egy gyermek, megrázta a fejét.

- Ide ugyan ritkán jönnek pestiek - mondta, mintha az előbbi elbeszélését folytatná -, de annyit itt is tudunk, hogy nem valami szép város az a Pest. Tudja, melyik a szép város? Brüsszel. Ha éppen tudni akarja.

- Ott is járt? - kérdezte szomorúan Szindbád.

- Azt nem mondhatnám - felelt gyorsan a leány -, de ismerem, mint a tenyeremet.

- Honnan ismeri?

- Ismerem - felelt röviden a leány, és kézimunkájába mélyedt.

Szindbád csendesen és gondolkozva nézte a leányt, és furcsa gondolatok bogarásztak a fejében, amelyek egy unatkozó férfiút szoktak meglepni künn a havas országúton.

Csendesen kigombolta a blúzocskáját, és megcsókolta kerek, fehér vállát. Egy másik csók a nagy, mélytüzű szemeknek jutott. A harmadik a nyakszirtnek, amely fehér és kemény volt, mint a regényhősnőké. Igen, igen, egy kis regényhősnő áll itt előtte. Fejlődő kis románc, amely talán azzal is végződhetik, hogy Szindbád egy kedves, félénk és felejthetetlen leánycsók emlékével távozhat e helyről, ahová a piros függönyön át már fehér és piros fényt szórt a söntésben meggyújtott lámpa. A vasrostélyos ablak mögött nagy pelyhekben kezdett hullani a hó, a leány az ajtó felé lépett.

- Hogy hívják magát? - kérdezte csendes hangon Szindbád.

- Fáni - felelt közömbös hangon a leány.

- Fánika - folytatta Szindbád előrehajolva -, nem szeretne maga színésznő lenni?

A leány hirtelen megállott az ajtónál, és Szindbád jól látta, hogy vérhullám szalad keresztül az arcán. A hangja is fátyolozott volt, amint felelt:

- Ugyan, ne bolondozzon már.

Hirtelen felemelte lesütött szempilláit, és óvatos, gyors, fürkésző pillantást vetett Szindbádra.

Kiment a szobából, ahol Szindbád most egyedül maradt a félhomályból rámeredő ijedt szemű, fehér harisnyás fiúcskával és a fehér szőrű bárannyal. S amint így ült és hallgatózott a külső hóesés csendes hangjaira, egyszerre valahol a házban ének hangzott fel. Egy-két elfojtott trilla valamely régi operettből. La-la-la... Elhangzott, majd újra visszatért a hang, mintha a szél lóbálná az üvegharangot, valamely régi park vén fáján.

A leány talpas lámpával tért vissza, amelynek fedőjén egy kék angyal szálldosott.

- Maga énekelt olyan gyönyörűen az imént? - kérdezte Szindbád csodálkozó hangon.

- Ah, dehogy - felelt Fáni, és gúnyosan, tréfásan biggyesztette a száját. - Én nem szoktam énekelni.

És furcsán nevetett ekkor.

- Kismadár - mondta később Szindbád, és ő is nevetett csendesen.

A kárpáti hóesésnek hangja van. Olyanféle hangja van, mint a magánosan álló tornyok körül susogó éjszakai szélnek. A mély fenyveserdők, néma hegyek és beláthatatlan völgyek között mintha csöndesen aludna egy óriásasszony, és halkan, mélyen lélegzene álmában: így hangzik a hóesés, amely tenyérnyi darabokban szakad a földre. Amikor az ajtó fel-felnyílott az országúti csárdában, a hóesés hangja kívülről erősebben hangzott; mintha sietve vonult volna végig az országúton egy kísértetcsapat, és a köpenyegek suhognak a lovagok vállain.

Az ajtó most újra felnyílott, és a lovagok megállottak a láthatatlan szélfúvásban odakinn a fogadó előtt, és két feketeruhás lovag kiválott a többi közül, és belépett az ajtón.

Fáni örvendező arccal lépett a jövevények elé. Két pap volt az érkező a közeli szerzetes kolostorból. Mint csakhamar kiderült, maga a házfőnök, egyben az algimnázium igazgatója szánta el magát a havas estén, hogy Fánika borát megkóstolja. Társa, Ferenc atya mindennapos vendég volt a fogadóban, ugyanezért már biztosan tudta a helyét a hölgycigarettás doboznak, amelyet a komót fiókjából nyomban az asztalra helyezett.

Az igazgató fiatal, alig harminc esztendős férfiú volt, nagy bágyadt szeme volt, mint a középkori szentképeken látható, de a bágyadt szemek mélyén rejtett tűzpontocskák vándoroltak néha keresztül, mintha éjszaka lámpást visznek végig a messzi nedves réteken. Az arca rózsaszínű és fehér volt, élveteg ajkát finnyáskodva szorította össze, mint valami elkényeztetett színész.

Ferenc ellenben sörtehajú, borostás arcú, elvadult és korán hízott férfiú volt, könyökén lyukas a reverendája, és a gömbölyű szemében ökörbánat ült, amellyel a borozó nézi a pohár fenekét.

Az igazgató udvariaskodó, finom ember volt, csakhamar közölte Szindbáddal, hogy rendkívül örvend a szerencsének, vendégüknek tekinti a messzi Budapestről idevetődött Szindbádot, és nagyon boldog volna, ha Szindbád poharat koccintana véle abból a borból, amelyért Fánika a pincébe sietett...

- A bor a Rákóczi szőlejéből való, a lengyel fennsíkokról - szólt közbe komolyan Ferenc atya. - A szőlők mostanság a mi rendházunké.

- Helyes, Ferenc - mondta mélységes megvetéssel a direktor -, semmiben sem tévedtél, csak a helyben. A szőlőnk Gömörben van, és csak annyiból volt Rákóczié, hogy Rákóczi bujdosásában ott hált a borházban. Tehát, máskor jobban gondold meg, amit mondasz - tette hozzá tréfásan, de meglehetős szigorúsággal.

Aztán Szindbádhoz fordult, és mentegetőzve folytatta:

- Sajnos, rendünk tagjai itt a határszéli kolostorban kissé elmaradottak a világtól. Ugyanezért figyelnem kell a dolgokra, mélyen tisztelt uram. Én valamikor Pesten is voltam... Hajh, de az már nagyon régen volt. A sors, a véletlen, talán a végzet úgy rendelte, hogy határszéli házunk vagyoni viszonyai meginogtak. A sors, a véletlen, talán a sötét végzet úgy akarta, hogy énreám essék a választás, mint aki a megbillent mérleget helyre illeszti. Pedig én, uram, számolni sohase tudtam. Csupán a szépművészetek érdekeltek mindig. Operettek, színészek, színésznők... Muzsika, dal, színház... Némely szólószámokat magam is jól fújtam a divatos operettekből... Kis herceg, Uff király, a Mikádó... És a Gasparone melódiái mostan is fülembe csengenek. És itt vagyok a határszélen, Ferenc a barátom, mert a harmadik rendtárssal, az öreggel már évek óta nem lehet beszélni. Tetszik tudni... (Ápolt, fehér kezével a homlokára mutatott.) Csak néha határozom el magam arra - mert hiszen a rangom ezt gyakran nem engedi -, hogy Fánikával, a mi kis városunk tündérkéjével, az egyetlen nagyvilági hölggyel, aki a hegyek között található, egy-egy régi kottát elénekeljek.

Szindbád érdeklődve hajolt előre, és tréfásan megérintette az elborongó Ferenc atya vállát:

- És főtisztelendőségednek semmi szava nincs a nagyvilági hölgyről?

Ferenc összerázkódott, remegő kézzel ütötte vastag talpas poharát a Szindbádéhoz, és szórakozottan mormogta:

- Szervusz.

- Hagyjuk Ferencet - mondta most élénken az igazgató. Tudja meg, uram, hogy Fánika éppen olyan modern hölgy, mint bármelyik pesti kisasszony. Divatos ruhája egyedül neki van a városkában, a kalapja, nos, hát én ehhez nem nagyon értek, de azt gondolom, hogy a legutóbbi divat szerint készült. Jelenleg van egy kis muszka sapkája, amely fehér és fekete bársonnyal díszítve: mondhatom, uram, hogy elragadó. A legfrissebb folyóiratokat olvassa, és kedves költője Reviczky Gyula. A cipőit Krakkóban varrják, és kesztyűje a híres késmárki kesztyűstől, Gláber Ferdinándtól származik. Divat, műveltség, esprit, nagyvilági hang. Ezeket Fánika képviseli nálunk. Rajongása a művészet iránt szinte páratlan. Uram, ön szerencsés embernek mondhatja magát, hogy ebbe a házba került. A véletlen, a sors, a végzet néha furcsán igazgatja az emberek lépteit. Ön eljött a messzi Budapestről, és nyomban rábukkant a kincsre. Nos, mi a véleménye önnek Fánikáról?

Szindbád elcsöndesedve hallgatta a rózsaszínű arcú igazgató áradozó szavait. Valahogyan úgy érezte, hogy későn jött és megbukott Fánikánál, a szent szemű páter már learatta e kis mezőcske egyetlen terményét, a barna és tűzkelyhű rózsácskát. Ám Szindbád gondolkozása ebben az időben már hasonlatos volt a szövőgép működéséhez, amelyet egy bölcs és öreg takács lába hajt valahol egy elhagyott házban. Kattog a takácsszék, és a gondolatok kelméje lassan növekszik, most egy virág, majd egy repülő madár, később egy falevél alakja bontakozik ki a vásznon - Szindbád a pap rajongásában csakhamar felfedezte az ártatlanságot, és a mesebeli takács egy lábnyomására egy képet mutatott előtte a gondolatok vászna. Szindbád úgy látta, hogy éppen a rózsaszínű, színészkedő férfiút használja fel kis terve eléréséhez, és csakhamar megszólalt:

- Nagyon örülök, hogy nem csalódtam. Fánikét magam is rendkívüli lénynek ítéltem meg, akiért kár volna, ha itt elhervadna, elpusztulna. Az ő világa a színpad. Hangja kellemes, mint egy kis harangé az erdőn. Megjelenése, finomsága, alakja mind a színpadra hívják...

Az igazgató meglepetten nyújtotta ki fehér kezét.

- Ezt mondom én is. Legyen színésznő, ne korcsmárosné.

Fáni, aki a beszélgetés alatt valahol hallgatózott (ezt Szindbád bizonyosan tudta, mert hiszen a borral már régen megérkezhetett volna), most meghatott arccal lépett a szobába. A szeme mintha még nemrégen könnyes lett volna, a haja kissé kócos volt, amint a kulcslukhoz vagy ablaknyíláshoz szorította a fülét, de a nyakába egy fehér szalag került, amely oldalvást csokor alakjában volt megkötve, és a barna arcocska mellett hatásosan festett.

- Nos, kis primadonna! - kiáltotta az igazgató olyan mozdulatot téve, mint a gyóntatóatyák - hol jártunk annyi ideig? Remélem, hogy apa most megengedi, hogy a szobában maradhasson, miután én itt vagyok, nincs egyedül a pajkos Ferenccel. Hej, Ferenc nagy kópé! Igaz, Ferenc, nagy kópé vagy?

Ferenc tunyán megmozdította széles vállát.

- Mikor lapszerkesztő voltam Rimaszombaton - kezdte -, eladósodtam, és a rend gondnokság alá helyezett.

- Hagyjuk a tragikus dolgokat - kiáltotta élénken az igazgató. - Mai programunkban szerepel egy dal, éppen a Királyfogásból, amelyet szeretnék Fánikával megtanulni. Próbáljuk csak meg. De előbb igyunk kedves pesti vendégünk egészségére.

A poharak összekoccantak, és Fáni figyelmesen, kinyújtott derékkal ült helyén, mint a fiatal leányok az iskolában. A tekintetét áhítattal és tisztelettel fordította az igazgató felé. Szindbád leskelődve figyelte a szemsugarak útját és mineműségét, magában pedig nyomban megállapította, hogy a sugarak negatívok. Nincs semmi baj még eddig a direktorral. A leány öntudatlanul tiszteli a szomszédos kolostor főnökét.

A direktor a szoba közepére lépett, és zsebéből ócska, összehajtogatott kottát vett elő. Amíg a kottát szétbontotta, kissé megindult hangon magyarázta:

- Persze, ehhez a szöveghez nem a barátcsuha illenék, hanem fehér lovaglónadrág, hosszúszárú lakkcsizma és bársonyzubbony, a vállon szalaggal, amilyent a fiatal lovagok viseltek. Oldalamra kis aranyos kard, fejemre strucctollas föveg. De halljuk a dalt.

Kétszer köhintett, és csakhamar rákezdte tenorhangján: Futva árkon, bokron át - keresem a hűtlen nyomát...

A harmadik taktusnál a Fánika hangja váratlanul felzendült, és mosolyogva, kissé elpirulva és nedves ragyogó szemmel fújta együtt az igazgatóval az operettáriát.

Szindbád már régen elfelejtette a határszéli kis korcsmát, ahol egy havas téli estén üldögélt, piros bort ivott és a korcsmáros leányának, Fánikának udvarolgatott. Elfelejtette, mert csaknem egy hónap múlott el azóta, és néha visszhangzott lelkében a dal, amikor magányos sétán életről, halálról, nőkről és egyéb szomorúságokról gondolkodott. Magányosan mendegélve, késő éjszaka, alvó házak, alvó fák között, a lelkében, mint a buborékok csendes tó vizén, felhangzott egy dalocska, amit a téli estén a határszéli csárdában piros bor mellett énekelt a leányka, akinek nevét elfeledvén, mint „kismadár”-ról emlékezett magában. A „kismadár” és a színészkedő igazgató - Ferenc páter, amint az asztalnál dalolva, egyet-egyet horkantott... Künn sűrű hóesés, amely csöndes, mintha régi sírok fölött hullana a hó. És a tizedik lépésnél már újra elfelejtette Szindbád a dalt, az igazgatót és a kismadarat.

Egy estén klubjában a szolga azt jelentette, hogy egy hölgy várja odakünn.

Szindbád letette a kártyát, és magában egynéhány hölgyre gondolt, akiktől szívesen venné, ha váratlanul felkeresnék. Egy kövér színésznő, majd egy fekete asszony. Harmadiknak egy kis táncosnő lebbent el előtte... Mindenkire gondolt, csak a „kismadár”-ra nem gondolt, és íme, ő várta a klub előszobájában. Kis félrecsapott kalap volt a fején, kopottas, rövid bundácskáját kigombolta és új, gombos cipőjét kissé előredugta. Az arca piros volt, és a szeme harmatosan, szégyenlősen tapadt Szindbádra. Félszegen, kissé komikusan ült a helyén, és Szindbád, mielőtt megszólította volna, megzavarodva nézett körül, ki látja őt és furcsa ismerősét?

- Hogy kerül ide? - kérdezte inkább szigorúan, mint nyájasan.

A „kismadár” fekete pamutkesztyűjével megsimogatta a homlokát, mintha a gondolatait rendezné.

- Magam sem tudom - felelte töprengő hangon. - Tegnap vagy tegnapelőtt történt, hogy egyszerre eszembe jutott kegyed. Eszembe jutott a kérdése, hogy akarok-e színésznő lenni? Már nagyon régen meguntam a korcsmát, a papokat, a boroshordókat. Valahogyan az apámat sem sajnáltam többé. Ő majd tovább vezeti az üzletét, méri a pálinkát a tótoknak, és bort ád az igazgatónak meg Ferenc páternek... A vonat hajnalban indult onnét. Volt egész éjjel időm

gondolkozni. De már korán este, amikor a vendégek elmentek, bizonyosan tudtam, hogy eljövök. A névjegye - amit akkor adott - mindig nálam volt...

- Hol? - kérdezte Szindbád, és letelepedve a „kismadár" mellé, figyelmesen nézett annak a fényes szemébe. - Hol? A harisnyájában tartotta a névjegyet?

A „kismadár" csendesen intett a fejével.

- Hiszen az már mindegy lehet önnek... Tehát eljöttem, hogy színésznő legyek.

Szindbád fanyarul mosolygott. Egy pillanatig azon gondolkozott, hogy alaposan összeszidja a „kismadar"-at, és a legelső vonattal visszaküldi a határszélre a vasszürke szakállú korcsmároshoz. Majd az jutott eszébe, hogy erre még mindig ráér holnap vagy holnapután vagy azután... Egyelőre itt ül a „kismadár", és fényes, fekete szemét bizalommal, megadással szegezi reá. A kis domború kebel nyugtalanul emelkedett a piros blúzocska alatt, és a rövid bundából friss téli illat szállott Szindbád arcába, amilyen illatot csak akkor érzett, amikor kétlovas szánkón vágtatott hóval borított fenyőerdők között. A leány nyakán is nedves volt a göndörkés hajfürt, amint a hópihe most megolvadt rajta...

- És hogy talált ide?...

- Egy öreg hordár, éppen olyan öreg ember, mint az apám, idáig vezetett.

- És evett ma már valamit?

- Bizony arról egészen megfeledkeztem - felelt elgondolkodva a „kismadár". - Az evéssel sohasem törődtem.

- Helyes. Mindjárt megyünk vacsorázni. Aztán majd meglátjuk... Meglátjuk - dörmögte csendesen Szindbád, és még maga sem tudta, hogy mit akar ezzel a véletlenül útjába került leánnyal.

És miután születésénél fogva jó és engedelmes gyermek volt Szindbád, és szerette magát azzal ámítani, hogy lelke mélyén a legnemesebb férfiú, e percben még nem gondolt arra, hogy visszaél a leányka tapasztalatlanságával, bizalmával... „Nem, nem" - gondolta magában. - „Én nem bántalak, kismadár!" - A kabátját vette, és gyöngéden a hóna alá nyúlt a kis madárnak, amikor a havas utcán megindultak. Később intett egy gazdátlan kocsinak, és Budára vitette magát, ahol egy kis vendéglőben máskor is megfordult, nőkkel titkon vacsorázgatva, enyelegve és szerelmeskedve. A „kismadár" csodálkozva, kimeresztett szemmel nézte az elmaradozó utcai lámpásokat, amint a télvégi estében, kékes párák között libegtek-lobogtak, mint megannyi fénylő szemek. A kocsi sebesen gördült, és a rövid bunda lassan átmelegítette Szindbádot a csukott kocsiban a „kismadár" mellett.

Lassan kinyújtotta a kezét a leány keze után. A másik kezével az állához nyúlt, és a hamvas, gyöngéd arcocskát csendesen maga felé fordította.

- Szeret maga engem? - kérdezte halkan.

A „kismadár" ijedten nézett Szindbád két kerek, nagy szemébe, amely arcához közeledett.

- Feleljen! - mondta mély, dudorászó hangon Szindbád. - Szeret?

- Nem tudom - szólalt meg a leány. - Még sohasem szerettem senkit. Csak annyit tudok, hogy mióta nálunk volt, azóta sokszor, ha nem aludtam éjszaka, a fejemet a kezembe fogtam, és úgy ültem az ágyban. És csak akkor aludtam el, amikor a névjegyét a párnám alá tettem. A párnára az arcomat nyomtam, és jólesett csendesen, hosszasan sírdogálni. A könnyek végigfolytak az arcomon, és lassan álomba ringattak. Aludj, aludj - sóhajtotta egy hang a fejem fölött, talán a régen meghalt édesanyám hangja. És így aludtam el minden éjszaka. Sok-sok hóvirágot láttam

nyílni a hegyek között, és szinte hallottam a megolvadt patakok sürgő, sistergő folyását. Mert többnyire ez volt az álmom...

A kerek, nagy szemek mind közelebb jöttek a Fáni arcához. A leány ijedten hunyta le a szemét, és a fejét lehajtotta. Szindbád ekkor hosszasan és forrón megcsókolta az ajkát. Egyszer vagy kétszer... A leány ajka puha és tikkadt lett, amint a belső tűz megmelegítette. Az arca nedves lett, valamint a hónalja is, ahová eltévedt a Szindbád fürge keze. - A kocsi lassabban gurult, majd megállott a kis vendéglő előtt, ahonnan cigánymuzsikusok zenéje hangzott. - Nos, kis primadonna - mondta enyelegve Szindbád -, helyben vagyunk. Később, ha nagy színésznők leszünk, nem fogunk erre a helyre járni. De most még jó ez nekünk. Jó nekünk a „Kerek alma”...

Vígan és ünnepélyesen a leány karja alá nyúlt, és régi hódításai útmutatása nyomán, ruganyos, tüntető lépésekkel a kis vendéglőbe a „kismadar”-at bevezette. És most már nem gondolt többé arra, hogy jó és engedelmes gyermeknek született, s csak az élet rontotta el.

A „kismadár” tehát Pesten maradt.

A hajós Budán, egy régi-régi utcácskában, zöld zsalugáteres házban, ahol kis kert volt az udvaron, lakást bérelt a „kismadár”-nak, és egy öreg asszony felügyeletére bízta, ki valamikor Szindbádot dajkálta, és már többször Pestre jött a messzi kis faluból Szindbád hívására, amikor nőket kellett lesni, őrizni, esetleg tettenérni... Morvainé - ez volt az öreg parasztasszony neve - odahaza, a kis nyírségi faluban cselédleányok elszerződtetésével foglalkozott. Néha megesett, hogy nem a legpolgáribb házakhoz adta el a falubeli fiatal leányokat, de ez többnyire a szülők beleegyezésével történt. Morvainé ilyenformán járatos volt a női dolgokban. Szép fehér haja volt, amelyet homlokán kétfelé választott. Az arcán angyali mosolygás, és olyan csendesen járt, mint egy macska: vagy mint egy antik udvarhölgy. Volt egy fekete selyemszoknyája (Szindbád egy régi kedvesétől örökölte), és midőn Pestre kellett jönnie, a suhogó fekete szoknyát felkötötte, és édeskésen, alázatosan, finomkodva foglalta el a szolgálatot. Szindbádot nagyon szerette, mert ő volt az első gyerek, akinek emlőjét szájába adta. De szerette még másért is. Szindbád, midőn ifjúvá lett, és Morvainé még mindig meg-megjelengetett a ház körül, ahol a kedves Szindbád növekedett, egyszer, egy régi, félhomályos, félig elfeledett, félig álmodott estén az egykori dajka a Szindbád szobájába lopózott... És Szindbád néha úgy emlékezett, hogy mégiscsak Morvainé volt az, akit először megcsókolt életében. Később, egy-két hónap múlva Morvainé már fiatal parasztleányok társaságában mutatkozott a vidéki háznál, ahol az árva Szindbádot vidám és engedékeny öreg nevelők oktatták a jóra. Szindbádnak sokáig semmi titka nem volt Morvainé előtt. Első szerelmét, a másodikat, sőt a következőket is megbeszélte Morvainéval. Az évek múltak. És az öreg dajka, ha Pestre ellátogatott kis gazdájához, az utcasarkon vagy a kapumélyedésekben leskelődött azon nők után, akikért abban az időben Szindbád szíve dobogott. Egy csalfa nőért gyakran korholta; sírva, térdepelve bizonyította a nő hűtlenségét. Sőt még a gúny fegyverét is használta. De Szindbád nem akart meggyőződni a nő hűtlenségéről, mert hiszen nagyon szerette... S ezért igen kis híja volt annak, hogy Morvainé meg nem mérgezte a csalfa hölgyet.

A „kismadár”-ra tehát Morvainé vigyázott a messzi Budán, egy zeg-zugos utcácskában, ahol szépen hangzott egy ódon templom harangjainak szava.

És Szindbád nagyon boldog volt az első időkben. (Mert bár sok esztendeig élt a hajós, mielőtt véglegesen meghalt volna, szerelmeiben mindig örökké és teli szívvel szeretett. Ha egy nőt megölelt, azt hitte, hogy azt halála napjáig szeretni fogja. És lehetséges, hogy így is volt. Mert midőn teliholdas éjszakákon ellebbentek a szeme előtt azok a nők, leányok és asszonyok, akik

szíve szerelmét bírták, és akik Szindbádot szerették, a hajós úgy érezte - hogy most is, sok év múltával éppen úgy szereti őket, együtt és külön-külön, mint akkor szerette őket. És eszébe jutottak hajak, szemek, vállak és karok, amelyek az övéi voltak. Egy dúshajú, bajuszkás nőcske késő vénségében is eljárogatott hozzá éjszakánként, persze csak álmában. Egy másik: kis, fekete, szenvedélyes asszony öregségében akkor jutott eszébe, midőn szerelem nélkül csókolgatta a nőket - csupán megszokásból. Behunyta a szemét, Trillára gondolt, és a csók édes lett, mint régente volt. A „kismadár" idejében még nem kellett ifjúsága pezsgő hullámaira, lüktető csókjaira, fehér vállú, szerelmetes nőire gondolni, mert Szindbád akkor még csak háromszázharminchárom éves volt.)

Az esték hosszúak és csöndesek voltak... Kár, hogy a petróleumlámpással sok baj volt esténként. (Morvainé csak az olajmécseshez értett.) Egyszer csak barátját látta vendégül Szindbád, aki pompásan verte a zongorát a kis lakásban. A „kismadár" hűségesen, kipirosodott arccal énekelt (Morvainé egész este az udvaron tanyázott, és a csillagokat vizsgálta), Szindbád sok bort ivott, és a zenélés közben kissé támolyogva ment ki a szobából friss levegő után. A sötét udvaron Morvainé a fülébe súgta:

- Úgy látom, hogy nemsokára haza mehetek.

Szindbád a mámorosok makacsságával toppantott:

- Én pedig azt mondom neked, „nyanya", hogy örökké az én kismadaram mellett maradsz.

- Hát akkor miért hoz barátot a házhoz az ifjúúr? - kérdezte élesen Morvainé.

- Ártatlan fráter - dünnyögte Szindbád.

Máskor egy énekes színészt látott vacsorán a kis budai házban, és hajnalig mulattak hármasban. Morvainé a sarki rendőrnél (akivel barátságot tartott fenn) reggel a vonatok járása-kelése után tudakozódott...

És aztán mind ritkábban jött Szindbád a budai házikóba, ámbár a zongorás és a színész néhaháha bekopogtattak estefelé, és nagyon csodálkoztak, hogy a ház urát nem találták. (Morvainé lesütötte a szemét, és úgy leskelődött, mint egy hiúz.)

Nemsokára ezután Morvainé átment Budáról Pestre, és felkereste Szindbádot.

- A leánynál egy éles kést láttam -, mondta a kendője csücskével eltakarva a száját. - Elvegyem tőle?

- Hát persze hogy vedd el tőle, nyanya. És vigyázz rá, mint a szemed világára. Estére majd hozzátok megyek.

- Akkor mégiscsak elveszem a leánytól a kést - mondta határozottan Morvainé. - Az a kés nagyon hegyes és éles. És a kismadár sehogy sem tetszik nekem. Nem sír, nem panaszkodik, csak ül összeszorított szájjal, és a levegőbe bámul.

Szindbád elgondolkozott:

- Sohasem sír?

- Még álmában sem. Ha alszik, olyan fehér, mint a fal, és talán nem is álmodik semmit, mert az ajka, szempillája sem mozdul. Az nem jó, ha a leányok egyszerre nem álmodnak semmit. Amíg az álmok, látomások elfoglalják a gondolataikat, addig minden jól van. Féljen az ifjúúr azoktól a leányoktól, akik nem szoktak álmodni.

Szindbád a Morvainéráncos arcába nézett.

- Hát mit gondolsz, nyanya?

A vénasszony megtörölgette a szája szélét.

- Azt gondolom, hogy jó volna hazaküldeni. Akár így, akár úgy. Ha itt marad, bizonyosan bajt csinál. A Dunába nem ugrik ez a leány. Másfajta, bolondabb fajta. Üssön belé az istennyila.

Szindbád vállat vont:

- Haza nem mehet, sehová se mehet. Majd csak vége lesz valahogy ennek a dolognak... Aztán meg szeretem is szegénykét.

Morvainé erre már nem felelt semmit, csendesen elment, hogy Szindbád észre sem vette, amikor eltűnt a szobából. Csak egy hét múlva jött elő ismét nesztelen lépéseivel.

- Jól teszi az ifjúúr, hogy nem néz felénk. Most meg pisztolyt találtam a párnája alatt. Töltött pisztolyt - mondta lappangó hangon, és leskelődve nézett a szemhéja alól Szindbádra.

Szindbád legyintett a kezével.

- Volt ez már másoknál is, nyanya. Ne ijesztgessen ezekkel a dolgokkal. Az ördög vigye el azt a bolond teremtést.

Morvainé lehunyta a szemét, gyorsan keresztet vetett.

- Csak az ördögöt ne hívjuk ifjúuram. Eljön az magától is.

...Nemsokára ezután Morvainé útrakészen állított be Szindbádhoz. Átadta a kis budai lakás kulcsát, és kezet csókolt Szindbádnak:

- Haza megyek a falumba - mondta. - A szegény kismadarat tegnap eltemettük. Isten áldja meg, ifjúuram.

Szindbádnak megállott a szívverése.

- Meghalt, Fáni? - kiáltotta elváltozott hangon.

- Igen, a kórházban, mert azt mondják, mérget ivott szegényke. Így beszélték a doktorok. De megyek is már.

Szindbád nagyon sokáig nem tudott aludni.

[1911]

DUNA MENTÉN

Szindbád egyszer magányosan, barát nélkül élt egy kis faluban a Duna mentén, és megbomlott agyvelejét, zúgva kalapálgató szívét gyógyította. Idegen embereknél lakott, és egy árnyékos veranda volt az a hely, ahol lábát kinyújthatta. (A paraszthaz szobájába szinte négykézláb kellett bemennie.) Itt élt elhagyatva, a verandáról a nagy Dunát nézte, amely olyan széles volt e helyen, mint egy tó. A túlsó parton esténként egy lámpa égett a víz felett, és fehér sugarakat küldött a fekete vízre. Nappal kormos vontatóhajók vonultak a nagy vízen, meg-megálltak, horgonyt vetettek, és a kis piros-fehér zászlócska olyanformán lengett Szindbád felé, mintha éppen az ő tiszteletére állottak volna meg a hajók a kis falu alatt. (Szindbád ilyenkor egy harcsabajuszú és hallgatag kormányosra gondolt, aki ott pipázik valahol az állati hangon bőgő vontatóhajó farán, míg a felesége az ingét mossa a csónakban.) Délután a bécsi hajó szelte át a vizet, és a potrohos hajó olyan méltóságteljesen evickélt tova, mint egy kövér pap. A kémények gőgösen füstölögtek, a kerekek hűségesen és komolyan lapátolták a vizet, míg a fedélzeten fehérabroszos asztalok látszottak, ahol kövér idegenek sonkát esznek, és hozzá jégbehűtött sört isznak; a korlát mellett színesruhájú asszonyok és leányok állnak, nagy szalmakalappal a fejükön, és kis zsebkendőiket Szindbád felé lobogtatják. (Ilyenkor Szindbád fehér nadrágos és aranyos sapkájú hajóstiszt szeretett volna lenni. Hófehér cipőben ábrándos lépésekkel megy végig a fedélzeten, és hódító pillantásokat vet a nyersselyem ruhás, nagyszemű román asszonyokra.) Aztán a bécsi hajó eltűnt a folyó kanyarulatánál, és Szindbáddal csak a romok maradtak, amelyek a túlsó part hegyeiről integettek. A hegyen hajdan királyok laktak, és a fák még nem nőtték be teljesen az utat, amerre a királyok (bíborpalástban és nagy sarkantyús csizmában) a lovagokkal és az udvarhölgyekkel a várba felmentek. A nők hosszúderekú ruhát és arannyal hímzett bársonyszoknyát viseltek. Csizmát hordtak, mert gyakran lóra ültek, és göndörhajú ifjakkal nyargalásztak a lapos partokon. Bár a Duna a hegy lábát nyaldossa, a nők nemigen fürödtek, mert az még nem volt divat abban az időben. (Szindbád gyóntatóbarát óhajtott lenni a vártemplomban, és fehér kendőt nyomva szemére, kihallgatni a nők gyónásait, amelyek bizonyára őszintébbek voltak akkoriban, mint manapság. Hisz a pokol sokkal közelebb esett a földhöz. A gyóntatóbarát csak egyet mordult, és már megjelent az ajtóban az ördög. Szindbád Nagy Lajos király nejét szerette volna gyóntatni nagyhétben a vár kápolnájában...)

Azután este lett.

A hegyek, erdők, régi királyi lakok és pirostetejű paraszthazak eltünedeztek a leereszkedő sötétségben, egy csónak sokáig látszott a régi ezüsthöz hasonlatos Duna hátán, a csónakban fehérruhás nők ültek, és egy kibontott hosszú fehér fátyolt lebegtettek a víz felett, majd megjelent a rév lámpása a túlsó parti sötétségben, és erre csend lett a nagy Dunán. A habok láthatatlanul, álmodozva suhantak tova, és elvitték hírét Szindbádnak a messzi tengerekre, amint búbánatosan üldögél egy kis faluban, egy rozzant verandán. (Mire a habok messzire érnek - gondolta Szindbád -, elérkeznek egy messzi tartományba, idegen országba, ahol egy kis falu alatt fekete szemű, domború keleti asszony fürészti fehér, gömbölyű térdeit a Duna hullámaiban. A hűs habokból egyszerre meleg áramlat támad, és a meleg hullámok körülfogják a fehér lábakat. Ezek azok a hullámok, amelyekre a hegyek között Szindbád vágyakozó szeme tapadt.) - Aztán éjszaka lett, és ekkor megérkeztek végre Szindbád barátai - a magas töltésen tovarohanó vonatok...

A magányosan, elhagyottan élő Szindbád verandájáról arra a magas vasúti töltésre látott, amely ott húzódott keresztül a falucska közepén, és a töltésen naponta százötven vonat elrohant.

Napközben a mozdonyok mulattatták Szindbádot. A nagy fekete gépek, amelyek gyors kerekeiken sietve gurultak tova, idővel élő lények alakjában jelentkeztek a Szindbád képzeletében. Voltak közöttük hatalmas, haragos és gőgös fajták, amelyek csupán kötelességtudásból vetődtek erre a tájra. A gyorsvonatok amerikai típusú szörnyei egy-két füstfelhőt pöffentettek a kis falucskára, aztán eltűntek. A kis cilinderkalapok sebesen szaladtak el a fák teteje felett, a nagy kerekek olyan gyorsan forogtak, mintha ma volna az utolsó napjuk, és a vashíd tiszteletteljesen, röviden zörrent meg, mintha egy nagyon tisztelt, ismert, nagyra becsült látogató lépne a tájra, akit már nem szükséges hosszasan bejelenteni. „I. e." mondta a vashíd, és a Buffalo-mozdony átrepült a kis falun, hogy a következő percben már csak a hegyek közül hangozzék vissza lihegő futása. Nyurga távírópóznák ijedten, szinte csodálkozva bámultak a kocsisor után, ahol finom nők és urak állnak az ablakokban, az étkezőkocsi csillogó üvegtáblái mögött fehér abroszok és borospalackok villantak meg, a szakács fehér sapkában néz ki a tájra, és a mozdony hídján komolyan és megfontoltan áll a kormos fűtő. A hosszú kocsik sietve futnak céljaik felé, és egy úr a kezét fogja egy úrnőnek az utolsó kocsi folyosóján. (Szindbád természetesen nászutas szeretett volna lenni, aki a zöld pamlagon most néz először komolyan egy fiatal leány szemébe, de az ajtón diszkréten kopog a fehérkabátos pincér: az ebéd tálalva van...)

Majd köhögve és már messziről zörögve bukkan fel a kanyarulatnál a személyvonat vastag kéménye, és sűrűn ontja fekete füstjét a tájra. Hö-hö-hö... mondja a mozdony, amint átgurul a vashídon, és a mozdonyvezető kék zubbonyában, kormos sapkájában a mozdony ablakába könyökölve, elgondolkozva néz előre a síneken. A gőz fehéren, sisteregve repked a kerekeknél, és a mozdonynak olyan kürtője van, mint egy adóhivatalnoknak újév napján, midőn főnökéhez tisztelegni megy. A kopottas, poros személyszállító kocsik fáradt egykedvűséggel sorakoznak egymás után, de odabent az ablakok mögött víg élet van, kerekszemű gyerekek bámészkodnak a falura, a bőrkanapékon fűző nélkül ülnek kövérkés mamák, és kiterített szalvétán sonkacsontot esznek. A férfiak ingujjban és hangosan nevetgélve, vidám dolgokat mondogatnak az asszonyoknak, egy kopasz ember éppen a függönyt ereszti le gondosan, míg a vonat végéről víg énekszó hangzik. Fiatal parasztlányok énekelnek karban, és a legények félrecsapják virágos kalapjukat, a harmadik osztályú kocsik közepén álldogálva. A kalauzok kipedzett bajuszú, jókedvű szemű fiatalemberek, akik vidáman kiáltják az állomás nevét, miközben katonásan tisztelegnek egy fekete ruhás, fehér harisnyás és kövérkés özvegyasszonyka felé, aki megelégedett mosolygással, lassan ereszkedik le a magas lépcsőkön. A széltől megborzolt hajú lányok - talán utazgató nevelőnők vagy tanítónők, akik végre kineveztetvén, messzi állomásukra igyekeznek - világos blúzban, könyökig meztelen karral kihajolnak az elmenő vonat ablakából, és kacéran forgatják vidor tekintetüket az állomáson ődöngő Szindbád felé. Egy kukoricanadrágos, izzadt férfi keresztülhajol a lányok gömbölykés vállán, mire egy sovány, magas leány a karjába csíp. A vonat tovább halad, egy pajkos parasztmenyecske felcsípi a szoknyáját, és úgy mutatkozik Szindbádnak a harmadik osztályról, és a vállas kalauzok hetykén állnak meg a lépcsőkön... (Szindbádunk vasúti kalauz szeretett volna ekkor lenni; midőn is fehér kesztyűben lépne a női osztályba, ahol a meleg miatt kibontott ruhában üldögél egy lesütött szemű menyecske, aki körülményesen tudakozódna a vonatok érkezéséről, indulásáról, és a kalauz csendesen bezárná az ajtót maga mögött...)

És éjjel, midőn halkan, szinte zajtalanul suhan át az expresszvonat a magas töltésen, a mozdony röpülni látszik jól megkent kerekein, míg a lámpások hosszú fénysávot vetnek előre a sínekre, a kocsik tompán görögnek, és a nyitott ablakok mögött sajátságos arcú és tekintetű külföldi nők vetkeződnek a hálófülkékben, és becsületrend jelvényes urak újsághegedőt olvasnak az étkezőkocsiban, a kőszénfüst szagán keresztül megérezni a havanna és parfüm illatát: ekkor Szindbád fekete hajú és Henry-szakállas hálókocsiellenőr volt, aki aranyos sapkában előkelő nyuga-

lommal nyit be a hálófülkébe, és a szundikáló szép román asszonytól hűvösen, de finomkodva megkérdezi: „Asszonyom, nem parancsol még valamit?” És az expresszvonat tompán gördül tova a síneken, míg az elmaradozó kis parasztházakban eloltják a mécsest, és nyugalomra tér a házigazda feleségével...

Valahol messze, az éjben lámpácskáival haloványan pislogva húzódik tova egy bús tehervonat, a mozdonyon szemébe húzott sapkával ül a gépész, és hosszú füstöket szív pipájából...

Nem, a tehervonatra már nemigen gondolt Szindbád, midőn így élt egy nyáron a Duna mentén.

[1911]

UTAZÁS ÉJJEL

Ennek az egész esetnek, amely most következik, legalkalmatosabb volna valamely régimódi címet adni; ilyenfélét: „Curly vagy egy színész története”, vagy „Esmond Henrik, Anna királynő őfelsége ezredesének története”, de mégis leginkább ez illenék a fejezet fölébe: „A gonosz varázsló, vagy az ártatlanság diadalma”... Tudniillik: egyszer Szindbád, az a bizonyos hajós megszöktetett egy fiatal hölgyet. A kisasszony húszesztendős múlt Gyertyaszentelő Boldogasszony napján, de még mindig nagy tél volt az alföldi rónán. A kis bakterházak a téli alkonyat félhomályában úgy maradoztak el a rohanó vonat mellett, mintha személyes ismerősei volnának Szindbádnak, beköszönnek az ablakon, és tovább sietnek sürgős tennivalójuk elvégzésére. A pályaőrök havas bundájukban mozdulatlanul állottak a sínek mentén, és a nehéz báránybőr sapkák alatt látszó arcukon Szindbád aggodalmat, sőt rosszallást vélt felfedezni, midőn a megszöktetett hölggyel tovább utazott. Még a hó sem hullott úgy, mint rendesen. A rohanó vonat mentén, szinte vízszintes irányban, szakadt az apró hó, némelyik a mozdony füstjétől bekormozódott, s mint fekete darázs suhant tova a fehér lepkécskék között. Közel és távol nagy fehér hómezők, ahol pontosan lehetett látni a rókák, a nyulak és kóbor ebek nyomait, és Szindbád a szerelmes csókok között kipillantott az ablakon, és azon gondolkodott, hogy hová lettek a rókák, amelyek nemrégen még itt jártak. Egy tanyaház pirosló ablakával úgy fut a tájon keresztül, mint egy bábszínházbeli kép; egy kis állomáson, ahol egy percig megállottak, az emeleti ablakban két leány ült, varrtak, a harmadik fehér alsóruhában állott a szoba közepén, a függőlámpa alatt, és éppen egy lila szoknyát próbált felvenni. Fehér karja és válla egy darabig elkísérte Szindbádot a hóesésben, aztán csak a vasúti töltés mellett álldogáló nyírfák havas gallyai integettek feléje, mint annak az ismeretlen lánynak vékony karjai. „Bizonyosan bál lesz valahol a környéken” - gondolta Szindbád. A hölgy, akit délután megszöktetett, csendesen sírdogálva üldögélt a sarokban, és csak félszemmel leste a cigarettázó Szindbádot.

- Ugye, már nem szeret, megbánta, hogy eljött velem? - mondta Szindbád, talán tizedszer, mert már nemigen tudott egyebet mondani.

A leány - kis fekete hajú, fehér arcú nőcske volt, aki a téli időjárás beállta óta a muffjában melengette Szindbád kezét, midőn esténkint hazakísérte, majd a kapuban, a sötétben lázas csókot váltott vele duzzadt ajkával, amely puha és bágyadt volt a vágytól - ijedten, csaknem kétségbeesve ült a vasúti kupé sarkában, és lábait szorosan egymásra vetette. Ártatlan leányka volt, akivel Szindbád csupán a népkert elhagyott sétányain szokott üldögélni a vasárnapi délutánokon, hó volt, hideg volt, és a közelből az érkező vasúti mozdonyok füttye hangzott néha.

- A száztizenkettes - mondta a feketehajú leány, mert az államvasútnál volt telegráfista.

Máskor a külvárosban tettek hosszú sétákat (a rejtettebb helyeken karonfogva mentek), és jól ismerték az ágyúgolyót, melyet a szabadságharcban lőttek egy városvégi régi ház falába. Azután a temető következett, a kopár gallyak között csöndesen álldogáltak a havas sírkövek, mint olyan emberek, akiket a nagy, vidéki városból száműztek, de a határból is folyton a városból kihallatszó hangokra, harangszavakra figyelnek, mintha visszatérésre várnának. A hallgatózó sírköveknek egymás között neveket adtak, amint a temető mellett elhaladtak. Egy nagy, vörösbarna sírkövet Dobieczkinek nevezett el a telegráfista kisasszony, mert éppen úgy nevezték akkor az államvasúti üzletvezetőt. A Dobieczki komoran, csaknem összefont karokkal állott a megtört, bánatos téli fák között, mint talán a csatavesztes generális állott azon a helyen a szabadságharcban, de Szindbádot és a telegráfista kisasszonyt ez nem tartotta vissza,

hogy hosszú, forró csókot váltsanak a temető sarkán, ahol keresztút volt, és éjjel boszorkányok ültek. (Ezekről a boszorkányokról nagyon sokat tudott a leányka.)

Egyszer egy régi templomocskát találtak, ahol hajdanta kálvinista prédikátorok zúgtak és mennydörögtek az istentagadók ellen, de jöttek a katonák és megöldösték őket: itt örök hűséget esküdtek egymásnak, a beomlott falak között...

És ezután nemsokára Mimi - mert így hívták - egy lépcsőn ment volt felfelé, és Szindbád a lépcső alján kalaplevéve állott, mert akkoriban még így udvarolt a nőknek. Mimi a lépcső közepén járhatott, midőn egyszerre hátranézett, és az arcán kacér, eddig nem látott mosolygás jelent meg. Ugyanekkor kék, fehérpettyes batiszt szoknyácskáját megemelte, hogy finom lábai térdig meglátszottak, és kis félcipője, amelynek olyan magas sarka volt, mint a hajasbabáknak karácsony estve a skatulyában, valamint feszes fekete harisnyája arra késztette Szindbádot, hogy kimeressze a szemét. - És nemsokára elkövetkezett erre a szöktetés... Este a vonatra ültek, és elindultak a nagyvilágba. (Talán elfelejtettem mondani, hogy a telegráfista kisasszonynak féltékeny öreg szülei voltak, akik Szindbádról mindössze annyit tudtak, hogy egyszer éjszaka be akart mászni az ablakon... Az öreg ember a bibliát vágta ugyanekkor Szindbád fejéhez.)

... - Kérem - mondta Szindbád, mert fiatal korában jó és engedelmes fiú volt, amilyennek született -, éjszaka van, maga bizonyosan álmos. Kérem, helyezkedjen kényelembe, vesse le szoros fűzőjét, tegye le kalapját... Én majd a folyosóra megyek, ha zseníroznám...

Mimi, mint a vonatra ülés óta mindig, szótlanul ült helyén, és csak a zsebkendőjének mondhatott valamit, melyet állandóan szeme és orra előtt tartott... Az ifjú Szindbád (mert hiszen akkor még ifjú volt) haragosan nézett ki az ablakon a besötétedett tájra, és Mimi csak kuncogott csendesen...

- Legalább a szoros ruháját gombolja ki - folytatta esdeklő hangon Szindbád, de Mimi erre sem felelt.

Szindbád elkeseredve felállott:

- Tudja, hogy az apám gazdag ember, és engem nagyon szeret. Akárhová vetődünk, az apám mindig gondoskodik rólam, rólunk... Legalább a bársonykalapját tegye le!

Mimi sírdogálva csóválta a fejét.

Szindbád ekkor a legnagyobbra határozta el magát.

- Helyes, én magára hagyom. A hideg folyosón töltöm az éjszakát, de magának pihenni kell. Jó éjszakát!

Az ajtóhoz ment, felnyitotta, a függönyt félretolta, de Mimi még mindig nem szólt egy szót sem.

Szindbád eleinte azt hitte, hogy meghal bánatában, midőn egyedül találta magát a hideg folyosón. Bekukucskált a függönyök között. Mimi mozdulatlanul ült helyén.

- Isten veled! - gondolta Szindbád, és arra készült, hogy kiugrik a robogó vonatból a fekete téli éjbe.

De később mégis mást gondolt.

Nagy zajjal felnyitotta a kupé ajtaját:

- Kedvesem, a menetrendből tudjuk, hogy egy éjszakai vonat találkozik a mi vonatunkkal a következő állomáson. Azzal visszatérünk. Hajnalban otthon van... És senki sem tudja meg a dolgot. A szüleinek majd hazudik valamit.

Mimi erre sem felelt. Felállott, és a tükörben igazította a kalapját, mert a mozdony már rekedt, rövid füttyel jelezte a közelgő állomást.

Szindbád férfikorában sokszor gondolt vissza az éjszakai utazásra. A pirosló ablakú kis tanyaházakra, az aggodalmas arcú bakterokra és a rókák útjaira. Mimi emléke mindig felmelegítette a szívét...

Egy kis zsebkendője maradt Mimitől. Ezt megsimogatta, és Mimi gyenge haját érezte.

- Milyen balga voltam! - sóhajtotta.

[1911]

SZINDBÁD ÁLMA

Szindbád egyszer azt álmodta, hogy király lett, fiatal király, Ó-Anglia fénykorában, talán tizennyolc esztendős volt, és könnyű, hegyesorrú cipőben, selyem zubbonykában járt-kelt. A haja hosszú volt és fürtös. A szeme csillogott, nevetett, sárga, gyönyörű aranypénzeket eregetett ki az ujjai között, és víg, csilingelő hangon beszélt. Könnyű, fiatal, boldog és pompás volt álmában, mint egy napkeleti lélek. Az urak VII. Henrik korabeli jelmezben jártak körülötte egy nagy teraszon, a nők uszályos selyemruhában, fehér, magas, fűzős cipőik felett szoknyájukat felemelve hajlongtak előtte bodros fejükkel, amerre ment. Fehér harisnyáikat sokáig látta, még akkor is, midőn királyi álmából felébredve, fáradt tagjait sorban megmozgatta. Egy sor fehér harisnyás női láb maradott meg legtovább az álmából. És miközben fakó, búskomoly, halottszerű arcát reggel a tükörben megpillantotta, egy kissé elgondolkozott azon, hogy az éjjel fiatal király volt. Végül pedig az jutott eszébe, hogy miután már mindent megpróbált e világon, tehát nemsokára meg fog halni.

Azon a napon, szép koraőszi nap volt akkor, Szindbád háromszáz-egynéhány éves ember létére gondosan öltözködött. Világos nyakkendőt kötött, és fényes cipőt húzott lábára. A borbély a fejét a hóna alá vette, amikor beretválta, mint keleten szokás; aztán illatos olajjal dörzsölte be ősz fejét. Így felkészülve az öreg Szindbád elindult, hogy felkeresse azt a nőt, akinek valamikor fehér harisnya volt a lábán, és mindig meghajtotta a fejét, amikor Szindbádot látta, és azt mondta neki: „én csillagom, én királyom”. Szindbád pedig legyintett kezével: „ugyan ne bolondozzon már, kérem”. - Persze ez még abban az időben volt, amikor lépten-nyomon, a budai alagúton innen és túl, a Krisztinavárosban, a várban, de még a fővárost környező községekben is gyakran mondogatták Szindbádnak: én csillagom. Két-három nőnek volt a csillaga egyszerre a hosszú életen át. Addig sohasem hagyta békében a nőket, amíg meg nem szerették. És így történt, hogy élete egytizedrészét ablakok alatt töltötte, amely ablakokra mohón vagy alázatosan, boldogtalanul vagy fenyegetőzve nézegetett. A nőket meglesni, útjaikon titkon elkísérni és kitudni titkaikat, reményeiket, vágyaikat: ebben mindig mester vala. Órákig mozdulatlanul figyelni egy kis budai házat, amely a hegyoldalban volt, és benne varrógép zakatolt - vagy kocsin követni egy vágtató kocsit, amelyben dáma ül nagy kalapban és illatok között - éjjel, lopva, lessel, világos ablakot figyelni, amelyet csipkefüggöny borít - vagy a templom sötét oszlopai alatt megfigyelni az imádkozó asszonyt, és kieszelve, hogy kiért és miért imádkozik: ezzel annyi időt töltött el Szindbád, hogy néha a gyümölcs leszakítására sem maradt érkezése. Belefáradt a dologba, és már új kaland izgatta vérét, álmát, étvágyát, midőn a régi ügyet még le sem bonyolította. S ezért történt meg az, hogy az élet folyamán körülbelül tíz-tizenkét nő hiába várta Szindbádot a találkán, a lefüggönyözött kocsiban, az erdei úton a sétányon vagy egy távoleső vasúti állomáson, ahol két vonat szokott találkozni. A vonat Szindbád nélkül robogott tova, pedig a nő, az a bizonyos, ott állott az ablakban, és reménykedve, félve és ajkát nyelvével nedvesítve nézett a függöny mellől. S így ment el sok vonat... Közben az is, amely a fehér harisnyás nő vonatja volt, aki szóban és levélben mindig „én csillagom”-nak nevezte Szindbádot, amin akkoriban nem is nagyon lehetett csodálkozni.

Ez a nő özvegyasszony volt, akit Majmunkának hívtak azok, akik valaha szerették. Komoly, katonás és határozott nő volt, mert hiszen a nők többnyire felcserélik becézőnevüket udvarlóikkal együtt. De ő mindvégig megmaradott Majmunkának. Igen ritkán nevetett, sohasem kacsintott, és elszánt megvetéssel nézett még akkoriban is Szindbád szemébe, amikor miatta éppen a beretvával nyakát akarta elmetszeni. Meggyőződéssel és teljes hittel szerette Szindbádot, mint a fátumot. Nem tudta nem szeretni még akkor se, mikor Szindbád évekre

magára hagyta. Tízéves koráig gyermekségében süket volt és vak volt. Azt hitte, hogy ez a régi betegsége okozta, hogy másképpen gondolkozik, mint a többi nők. „Szeretni fogom, amíg élek, az én királyomat. Akár látom, akár nem látom" - mondta Szindbádnak, midőn néha-néha találkoztak. „Ugyan mit akarsz mindig azzal a bolond szerelemmel?" - felelt vállat vonva Szindbád. - „Az életben egyéb dolga is van az embernek, mint a szerelem."

Mégis, azon a napon, amikor Szindbádot közelgő halálának sejtelmei meglepték, nyomban Majmunka jutott eszébe azok közül a nők közül, akit még érdemesnek tart a megtekintésre, mielőtt búcsút mondana. A többi nők, a fehérek, barnák, fiatalok és érettek, a kövérek és soványak, akik halálos szerelmeket fakasztottak a szívében, akik után szaladt lihegve, búsan, töprenkedve, és az életét sem sajnálta volna a fületlen pitykék ellen százszor és százszor feltenni - mind elmaradtak ezen a napon. Nem utálta őket, de már többé nem kergették meg a vérét a velük való gondolatok, a szájak emléke, amelyek szájához tapadtak, a kezek, a lábak, a szemek és a hangok emléke, amelyek még nemrégen külön-külön arra buzdították, hogy élete második felében végigcsinálja fiatalkorát, újra megcsókolja az ajkakat, és megtapogassa a kezeket, keresztül-kasul utazván a földkerekséget hetvenhétszer a régi kedvesek, régi ölelések után.

Hisz a régi utcácskába is huszonnégy óráig utazott vasúton, ahol egyszer régen, az ablakban egy fiatal asszony könyökölt tavaszi reggelen és fehér pongyolában, a haja még kicsit kócos, a szemén az álom, és a fél arca piros a gyűrött párnától, midőn is Szindbád kedveskedve megszólította, és az idegen városkában elszántan beosont az ismeretlen nőhöz. A rablókaland szerencsésen végződött, és húsz év múlva (midőn újra arra járt) az ablakban egy barna fiatalember tanulta leckéjét. „Mintha én volnék fiatal éveimben" - gondolta magában Szindbád.

És most ők mind-mind eltűntek Szindbád elől e kora őszi napon, csupán a katonás, komoly Majmunka maradt meg, aki semmit sem akart sohasem, csak Szindbádot messziről és kitartóan szeretni.

Régente egy magányos házban lakott Majmunka, messzire, Budán, a vám felé, ahol úgy fut a villamos, mint a gyorsvonat, és éjjel zúgva-dübörögve nyargal, hogy azzal is eltelik az idő, ha az álmatlan ember ezt hallgatja.

A házmester letette a csizmát, amelyet foltozott, és a lakók könyvéből, sűrűn nyálazva a lapokat, a tévelygő okulárén át kinyomozta, hogy Majmunka más vidékre költözött.

- Itt tudta hagyni ezeket a vén ecetfákat? - kérdezte Szindbád.

- Itt - felelt röviden a házmester, és becsapta a könyvet.

Az ecetfák összesúgtak az őszi szélben: „nini, Szindbád úr", mondták, mert éjjelente néha sóhajtottak neki.

A házmester felvette a csizmát, és a homlokára tolta az okulárét. „Nini, Szindbád úr!" - kiáltotta, mert éjjelente hozott neki bort vagy sört a kávéházból, amikor még Majmunka a házban lakott.

- Hát hogy történt ez? - kérdezte Szindbád.

- Így. Egyszer csak nekem adta a macskáját. Azt mondta, unja. Aztán a régi befőttesüvegeit mind kihányta a szemétre. A régi bársonykalapját a földhöz vágta. Unta. Megunt itt, kérem, mindent. Erre elköltözött.

A házmester beledöfte az árat a csizmába, hogy az nyekkent bele.

- Nem is nyitok éjjel senkinek se kaput, mióta Szindbád úr nem jár hozzánk.

Szindbád elgondolkozva ballagott el az egyemeletes városvégi házból, ahol a kút az udvar közepén állott és körülötte a jószagú ecetfák. A botjával megpiszkálta a lehullott őszi gallyakat.

- Ejnye, hát Majmunka megváltozott volna? - kérdezte magában.

Elindult a Majmunka alacsonysarkú, fekete félcipőjének nyomát keresni.

Majmunka - akit Szindbád Budától Pestig mindenütt keresett - piros pongyolában könyökölt az ablakban, és Paul de Kock regényét olvasta, mint akár húsz esztendő előtt. Miután Szindbádot a Macska utcán bandukolni látta, tölcsért formált a tenyeréből, és mint valami jóképű fiakkeros, lekiáltott a negyedik emeletről:

- Hé - hopp!

Szindbád nyomban megismerte a Majmunka hangját, mert Magyarországon csak neki volt olyan hangja, amely félig a vadászkürt, félig meg a kereplő hangjához hasonlított.

Felfelé fordította a fejét, és megvárta, amíg Majmunka kegyesen int neki. Szabad az út. Három lépcsőt ugrott egyszerre, amíg lihegve és kimerülten a negyedik emeletre ért.

Majmunka az előszoba ajtajában állott, és szájából nem hiányzott a szivarka:

- Jó volna kicsit takarékosabban bánni azzal a két rossz lóval - mondta, Szindbád lábára célozva. - Mi az ördögöt keres maga a Macska utcában?

- Kegyedet! - felelt Szindbád, és az előszobában egy székre telepedett.

Majmunka szokás szerint nem hitte el, amit Szindbád mondott.

- Bizonyosan lakik errefelé valami hölgyecske. Majd megtudom, aztán a sarkára lépek. Nem szeretem, ha a szemem láttára csal meg, Szindbád.

Szindbád esküre emelte a kezét.

- Magát kerestem, Majmunka, mert már nagyon régen nem láttam. Tegnap vagy tegnapelőtt magával álmodtam, azóta kerestem. Ugyan, nem felejtett még el engemet?

Majmunka kivette a szájából a cigarettát.

- Nem, fiam - mondta kissé borúsan. - Én nem szoktam olyara könnyen felejteni. Habár most három éve nem volt már szerencsém, és a Paul de Kock regényeket megint elölről olvasom. Én már csak olvasás közben vétkezek. De lépjen be, hadd nézzem meg közelebbről.

A sötétes előszobából az utcai szobába vezette Szindbádot. (Körül a régi bútorok, a falon Majmunka öregapjának a képe, aki már évek óta csupán a falról figyelte a történteket, másfelé egy halott gyermek képe, akinek valaha nagynénje volt Majmunka, majd egy kis kézimunka üveglap alatt: ugyanannak a halott kis leánynak az emléke. Egy ősz és hallgatag kanári az ablakban. A karosszéken éppen úgy feküdt odadobva a kék hárászkendő, mint legutoljára, midőn Szindbád Majmunkánál látogatóban volt.) Az ablaknál az asszony Szindbád álla alá tette a kezét, és figyelmesen megnézte az arcát, szemét, könnyedén megsimogatta a haját.

- Tudja, Szindbád - mondta rövid hallgatás után -, néha már úgy szeretem magát, mintha nem is a kedvese - eldobott, elhagyott, elfelejtett kedvese volnék -, hanem az édesanyja. De ismerem is magát. Mintha én hoztam volna a világra.

Szindbád leült a karosszékbe, amíg Majmunka gondosan begyűrte a lapot a regényben, és a regényt a szekrénybe zárta.

- Ezeket a Paul de Kock-féle regényeket még maga vette nekem, emlékszik? Midőn azt akarta, hogy otthon, egyedül olvasgassak. Nem is olvasok más regényt.

Szindbád hümmögve nézte az asszonyt, aki ma is olyan volt, mint tíz esztendő előtt. Egészséges, erős, világosbarna hajú harminc-negyven esztendős nő volt, aki korán lefeküdt, korán kelt, és arcfestékkel már nagyon régen nem kendőzte az arcát. Szeretett papucsban járni, és szeretett jóízű ebédeket főzni. Tizenhat-húsz éves korában kocsizni is szeretett, víg férfiakkal, cigánymuzsika mellett pezsgőt inni, és a selyemszoknyát meglobogtatni tánc közben. De az utóbbi dolgokat megunta, mert mint mondá, annyi a rossz és könnyelmű nő Pesten, hogy már szégyell közibéjük tartozni. A legjobb papucsban járni.

- Azt hittem, hogy sohasem hagyja el az ecetfákat ott a budai házban - mondta csendesen Szindbád. - Nem tudom elgondolni, hogy miért tért vissza a Macska utcába, ahonnan fiatal éveiben megundorodva elköltözött a csendes Budára. Tudomásom szerint még mindig ebben az utcában laknak a mulatóhelyek táncosnői, az éjjeli Budapest művésznői és énekesnői. Visszatért volna a művészi pályára, Majmunka?

- Nem, fiam - felelt komolyan az asszony. - Vannak ugyan szép ruháim, drága kalapjaim, de azt majd csak akkor veszem fel, ha majd magával mehetek valahová. Tíz éve ígéri, hogy egyszer elvisz a cirkuszba. És én nem voltam tíz éve a cirkuszban, pedig olyan szegény sohasem voltam, hogy ne lett volna a legjobb ruhám és legszebb kalapom...

Szindbád a múlt időkből ismerte már az ilyen formában elindított beszélgetést, azért gyorsan közbevágott.

- Csak semmi szemrehányás, Majmunka. Volt maga lánykorában eleget a cirkuszban. A cirkusz alig különbözik valamiben az orfeumtól. Bohócok vannak ott is. Kifestett arcú nők.

- De a lovak...

- Lovak, lovak! Elég lovat látott már az életben. Igazán nem értem, hogy egy megkomolyodott, visszavonult és rendes életet élő nő hogyan törheti a fejét éjjel-nappal mulatságon?

- De Szindbád! - szólt közbe borúsan Majmunka. - Hisz tíz év előtt ígérte egyszer a cirkuszt, akkor, midőn a háta fájt, aludni csak akkor tudott, ha én kezemmel simogattam. Akkor ígérte, hogy majd ha meggyógyul, elvisz a cirkuszba, és azóta sem vitt el. Egyedül pedig én már nem megyek sehová, fiam. Se mással. Csak magával.

Szindbád előrehajolt, és megsimogatta a Majmunka kezét.

- Mi már eleget láttunk komédiát az életben, Majmunka. Hisz maga is táncolt a karban... Én mást mondok magának. Mire kitavaszodik, egy szép, napfényes délután elemózsiát pakolunk kosárba, és a budai hegyek közé megyünk. Lóvasúttal megyünk át a Dunán, és a híd majd zörög, dübörög. A kocsis tülköl, és egy vidéki házaspár ül velünk szemben, akik mindig azt kérdezik, hogy messzire van még a Császárfürdő? A lovacskák futnak, és a kerekek jókedvűen gurulnak a síneken. A Széna téren gyerekek labdáznak, és egy földre épített kis kocsmában a harmonika szól. De mi nem itt szállunk le, hanem tovább megyünk, a kocsis megint tülköl, és a vidéki házaspár a Császárfürdőről kérdezősködik. A budai hegyek felől már szagos levegő áramlik a kocsi belsejébe, és úgy ülünk egymás mellett, mint egy boldog, nagyon boldog házaspár. Én nyugalmazott számtiszt vagyok, és maga húsz esztendő óta a feleségem. Van ezer forintunk, megtakarított pénzünk a budai rác bankban, és már régen házat akarunk venni Szentlőrincen, ahol kis kert van, és ahol maga csirkét és kacsát nevel...

- Ó, te gazember! - kiáltott fel Majmunka, és sírva, nevetve, boldogan ölelte át Szindbád nyakát.

- Nos, ez ugye sokkal jobb, mint a cirkuszba menni? - kérdezte megelégedetten Szindbád.

- Százszorta jobb - felelt Majmunka, és a szeme olyan fényes volt, mint karácsonykor a gyereké. - Tehát tavasszal a Jánoshegyre megyünk, és a fűben heverünk.

- Igen, Majmunka. És most mondja meg, hogy mit csinált azóta, amióta nem láttam.

Az asszony vállat vont:

- Semmit. Én nem szoktam semmit sem csinálni... Emlékszik az öcsémre, arra a szép, barna emberre, aki olyan gyönyörűen énekelte a szomorú nótákat éjjel az orfeumban, és a vasútnál volt hivatalban? Emlékszik? Szegény fiú valami bajba keveredett, Amerikába ment, de ezt nem tudta senki, mert én pótoltam a hiányt. Igaz, hogy ráment az egész szegénységem.

- A papirosok is?

- Úgyis a szekrényben tartottam őket, nem volt bennük semmi hasznom.

- Az ékszerei?

- Ugyan kérlek, hát mikor szerettem én az ékszert? Régen, bolond fiatal fejjel.

Szindbád megcsóválta a fejét, és elgondolkodott.

- Kár volt annyit énekelni az öccsének! - dörmögte.

- Most már mindegy. Visszaköltöztem ide a Macska utcába, abba a házba, ahol valamikor az egész első emeletet laktam, és Mitrovics, a fiakkeres egész nap a kapu előtt állott. Jöttek a grófok, és én repültem velük, mert hiszen fiatal voltam. Tehát visszaköltöztem ide, mert ezen a környéken mégiscsak maradtak ismerőseim. A mulatókból a táncosnők nálam esznek ebédet. És ebből szépen, csöndesen megélek. És ha egy gróf jönne hozzám, hát bizony kirúgnám.

Szindbád csöndesen fújta a füstöt:

- Igen - mormogta -, mindig szeretett ebédet főzni.

Hogy is volt tovább?

Egyszer Majmunkánál ebédelt Szindbád, és a kerek asztalt hatan ülték körül. Szindbádon kívül még csak egy férfi volt a társaságban, azon már említett öreg úr, aki házisapkában és gondosan megkötött nyakkendővel figyelte a falról a történendőket, és már évek óta nem szólt bele a társalgásba. Hiszen aranyrámák közé volt szorítva.

A hölgyek, akik valamennyien a Macska utcai házban laktak, többnyire hosszú köpenyegben foglaltak helyet az asztalnál. A köpenyeg alatt ugyanis csak alsóruhácska volt, estig ők nem szoktak felöltözködni, midőn megszólal a nagydob a zenekarban, és kezdetét veszi a művészélet. A hajak, amelyek estére az ügyes fodrásznő keze alatt gyönyörű alakzatot öltenek, most rendetlenül, boglyasan hullottak a homlokba. Eleinte bizonyos érdeklődéssel tekingettek Szindbádra, sőt egyik-másik kidugta a köpenyeg alól formás, táncos lábát, amelyen finom cipő volt, de miután már a levesnél - tyúkleves volt sok zöldséggel, ahogy Szindbád szerette - kiderült, hogy Szindbád nem szabad ember többé, sőt ellenkezőleg: Majmunké villogó tekintete alatt kanalazza a levest, a táncosnők többé nem törődtek vele, és ugyanezért az ebéd többi fogását már evőeszköz nélkül fogyasztották el. Csemcsegve, ujjukat nyaldosva és jóízűen ettek itt a négy fal között a művésznők a tápláló eledelekből, mintha az evőeszköz csak szomorú életükre, búsan vidám foglalkozásukra emlékeztette volna őket, mint a fűző vagy az arcfesték. Most nappal volt, dél volt, az este messze, maguknak, kedvükre óhajtottak élni. Az

egyik - egy finom arcú, vöröskés hajú - parasztnótára gyújtott, amelyet a falujában hallott valamikor. A nóta a bevonuló újoncok nótája: *Édesanyám, ha bejön Egerbe...* A hölgyek figyelmesen hallgatták az érzéssel előadott dalt, és egyik-másik könnyezett is. Ki tudja, mi jutott eszükbe?

Csupán csak az egyik, egy kistermetű és hamis szemű és furcsa mosolygású leány nem hagyta el végképpen Szindbádot. Többször megérintette lábával lábát az asztal alatt, és egyszer a fülébe súgta:

- Jöjjön el este az orfeumba.

Majmunka persze nyomban észrevette a dolgot, és felszisszent

- Te kígyó. Te komisz. Nem félsz, hogy megmérgezlek?

A leány elszaladt, és csakhamar a többiek is összeszedelőzködtek, miután a kenyérmorzsát összegyúrták munkátlan ujjaikkal. Ásítozva, álmosan, zsebre dugott kézzel oszlottak szét a Macska utcai ház különböző részeibe, hogy estére - midőn a nagydob pufog a zenekar mélyében - tollas, nagy kalapjaikban, finom ruháikban és ékszerekkel díszítve megjelenjenek. Kézzel többé nem nyúlhattak az ételhez, és kedvükre sem énekelhettek. A hivatal kezdődött. A Majmunka ebédjénél éltek csupán maguknak.

- Úgy látom, hogy még mindig hatnak magára a könnyelmű leányok! - kezdte Majmunka, midőn Szindbáddal egyedül maradt. - Ez a mai ebéd próba-ebéd volt. Kíváncsi voltam, hogy négy-öt leány között megőrzi-e a hidegvérét, a nyugalmát, a komolyságát, a megvetését, az undorodását, ahogyan az már elvárható volna egy ilyen sokat próbált vénséges vén embertől. Hát majdnem a bőréből bújt ki örömében, amikor ez a cudar teremtés rugdosni kezdte a lábát. Fiam, én mondtam neki, hogy próbáljon magával kezdeni. Mert, mondom, ez próba-ebéd volt. Szegény, szerencsétlen nő vagyok. Sohasem fogsz megváltozni.

Szindbád vállat vont.

- Nem értem kegyedet - dörmögte. - A nyakamra hozza a táncosnékat, aztán haragszik, mert nem vagyok udvariatlan.

Majmunkának piros volt az arca a haragtól.

- Pedig ezekkel a nőkkel udvariatlannak kell lenni! - Uram, Istenem, ha úgy ismernék a férfiak a nőket, ahogyan én ismerem őket. Soha többé nem volna az a bolond szerelem a világon. Tudd meg, fiam, hogy a nő a legutolsó teremtménye a természetnek. Pláne, amíg fiatal. De még ha megvénül, se tedd tűzbe érte a kezed. Mások megrontásán jár az esze, és szerelmeket sző szegény, ártatlan férfiak pusztulására. Ékszerekkel kereskedik vagy erénnyel. Ez a vén nő manapság. Fiam, én nem tűröm meg, hogy a lakásomba férfi tegye a lábát. Itt tisztességesen kell magukat viselni a hölgyeknek. Pedig már ígértek nagy pénzt avégből, hogy ebéden fogadjam a hölgyek vagyonos udvarlóit. Én már utálom a pénzt. Csak egyet szeretek, a tisztességet, a rendet, a tisztaságot. A *becsület*! Ez ér valamit az életben. - És lehetséges, hogy éppen ezért ragaszkodnak hozzám a táncosnők. Nem is olyan könnyű hozzám bejutni. Mert nem akárkit veszek fel kosztba. Aki valaha nálam volt, megemlegeti. Itt egészséges lett a betegből, kövér a sovány ból, még a pénzüket sem hagyom elherdálni. Rongyosan, szegényen kerülnek hozzám, és meggazdagodva, kiöltözködve távoznak. Mert én becsületes vagyok. Nem kereskedek se erénnyel, se ékszerrel.

Szindbád nagyokat bólintva hallgatja Majmunkát. Igen, sok tekintetben ő maga is tiszteletre méltónak találta Majmunka életmódját. És ezt nyomban közölte is vele.

Majmunka a dicséretet elfogadta, de a haragos pír nem tűnt el arcáról. Az ősz és hallgatag kanárinak magot szórt a kalitkájába, aztán lesimítva a ruháját, ismét helyet foglalt Szindbáddal szemben.

- A múltkor, midőn először volt hozzád szerencsém évek után, nem akartam elrontani a kedved. Most azonban megmondhatom neked - ha már benne vagyunk -, hogy ismerem mindazokat a nőket, akikbe az utolsó tíz év alatt szerelmes voltál...

- Mindig csak téged szerettelek - felelte Szindbád.

Majmunka legyintett a kezével.

- Lehet, hogy ebben a pillanatban is másra gondolsz. Hisz ismerlek, mintha én szültelek volna. Tudom, hogy mikor szerettél, mikor nem szerettél. Ez azonban az én szerelmemen sohasem változtatott. Én furcsa, magamnak is érthetetlen asszony vagyok. Beléd szerettem ezelőtt tíz évvel, és nyomban tisztában voltam vele, hogy ez most már így marad végig egész életemen. Még ha meghaltál volna, Szindbád, akkor sem felejtettelek volna el soha. Miután ilyen szerencsétlenül szerelmes voltam beléd - hisz gyakran évekig nem láttalak -, szükségem volt tehát arra, hogy veled foglalkozzam. Így tudtam meg minden léptedet, járásodat, valamennyi kalandodat és szerelmedet. Te nem láttál engem, de én mindig láttalak. Még mikor aludtál is, hosszasan elnéztem alvó arcodat, hogy kifürkésszem az álmaidat. Ismerni akartalak, mert hiszen tudtam, hogy nélküled már nem élhetek.

- Hm, megvesztegette a cselédeket - jegyezte meg élesen Szindbád.

- Ahhoz már most neked semmi közöd sincs, hogyan tudtam meg e dolgokat. Figyelj ide! Mindjárt meglátod, hogy mindent tudok.

Majmunka a szekrényhez lépett, és egy kis imakönyvhöz hasonló könyvecskét vett elő.

- Ide szoktam felírni azokat a dolgokat, amelyeket nem akarok elfelejteni. Itt van mindjárt 19** június 21. K. ügyvéd neje, urától különválva él, a Lánchídnál vár. Délután öt óra. A 37-es számú zárt kocsin megérkezik Szindbád, a nő a kocsiba száll. Két óra hosszáig kocsikáznak a lefüggönyözött ablakok mellett a Hidegkúti úton. Ez a kocsizás minden héten megismétlődik júniustól októberig. Ugyanezen idő alatt hetenként K. ügyvéd neje, urától különválva minden szerdán délután egy szőke katonatiszttel sétál karonfogva a budai Halászbástyán... A hét két délelőttjén madame X. ismert divatárusnő szalonjában tartózkodik, ahol előkelő urak is meg szoktak jelenni.

Szindbád talpra ugrott.

- Hazugság. Az tisztességes nő volt.

Majmunka legyintett a kezével, mintha egy legyet hessegetne el.

- Fiam, én nem szoktam hazudni. Amit tudok, biztosan tudom. Te halálosan szerelmes voltál ebbe a nőbe. Bizony, eleget sajnáltalak annak idején, de nem akartalak erőszakosan kiábrándítani. Az időre bíztam a dolgot. És íme, most itt ülsz ismét mellettem, és állítólag szeretsz. De menjünk tovább. 19** május. M. Flóra hivatalnoknő X. nagykereskedő-házban. Kicsiny, molett, barna, kissé kancsalít. Szindbád esténként hazakíséri, és hetek, hónapok múltával tudja meghódítani, hogy nyomban el is hagyja. A meghódítás azért tart hónapokig, mert M. Flóra ezen idő alatt halálosan szerelmes a cég egyik utazójába, aki végül mással jegyzi el magát...

- Ördög vagy, Majmunka. Erről a nőről mindig úgy gondolkoztam, mint egy szép, szomorú álomról, amelyben néha felzokog az ember éjszaka, a párnába rejtve arcát.

Majmunka rideg, hivatalos hangon folytatta:

- Az utazót egy másik utazó váltotta fel. Ennyiből áll Flóra élettörténete.

Egy éjszaka - ősz volt, sőt már télre hajlott, odakünn csendesen havazott - Szindbád felébredt ágyában, mert erős nyomást érzett a szívében. Egy darabig még az álomképek szaladoztak előtte - amilyent az utóbbi időben rendesen álmodott -, női fejek, kalapos, borzas, festett és festetlen fejek; asszonyszemek, lányszemek, amelyek olyanformán voltak reáfüggesztve, mintha Szindbád volna az egyetlen férfi a világon; ruhátlan vállak és lábak harisnyában, magassarkú cipőben; majd a nők hosszú sora ingben, akiket Szindbád egykor ismert vagy ismerni vélt; kövér és sovány karok, amelyek mind-mind a nyaka köré kulcsolódtak, és a meleg takaró alatt egy nemzedékre való lüktető testű asszonyféle bukfencezett el a szíve tájékán... Felébredt, és az álomképbeli nők úgy tünedeztek el a félhomályban, mint a lámpás fénye, amelyet téli estén visz keresztül a havas udvaron a gazdasszony. Még itt-ott, egy falon vagy szalmakazal oldalán megjelenik a lámpás bolygó fénye; egy-egy barna nőcske alakja hintázik a sötétség habjain, aztán a legutolsó, egy fényes szemű és tollas kalapú is eltűnik a messziségben - Szindbád egyedül marad a szívfájásával. És nemsokára ezután bizonyosan kezdi érezni, hogy most mindjárt, talán egy óra múlva meg fog halni.

Hamarosan felöltözködött, és a kanapéra ült. Eleinte nagyon meg volt ijedve, mert titokban azt hitte, hogy valahogyan elodázhatja ezt a dolgot, bár az utóbbi időben már súlyos beteg volt, és a hangja olyan fátyolozott, idegen lett, mintha a szomszéd szobában beszélt volna valamely régi, gyermekkori pajtása. Talán a Bignio-fiú... Szindbád, amint szórakozottan, elgondolkozva beszélgetett az ismerőseivel, titokban mindig a Bignio-fiút hallgatta, aki a szomszédban beszél valahol.

- Meg fogok mindjárt halni - mondta, szótagolva a szavakat. - Igen, igen. A Bignio-fiú szólal meg mostan is a szomszédban.

Persze csak az első ijedtségében beszélt hangosan Szindbád magányos szobájában, mert lassan mégiscsak magához tért, megmerevedett szempilláit ismét meg tudta mozdítani, és a szívgörcs is engedett odabent.

Felállott, és az erkélyre lépett, ahol vékony hóréteg fedte a nyár ittfelejtett virágosdézsáit. Hajnalodott, a város már elaludt, és a feje körül mint hideg fuvalmak lebegtek a láthatatlan hópihék. Egy darabig gondolkozás nélkül bámult a susogó sötétségbe - aztán egyszerre rövidszárú csizmácskában látta magát, kis bundácskában, amint egy régi templom mellett bandukolt a mély hóba taposott gyalogösvényen. Varjak ülnek a torony keresztjén és a fagyos kútról vizeskannával jön egy tarka ruhás, piros képű asszony. Körülötte az álomképbeli kis város, és ő megy, megy a hóban taposott gyalogösvényen... Mire a régi templomot megkerüli, még lát egyet-mást, fehér függönyös ablakból egy érett, nagyszemű, kövér asszonyt feléje tekinteni, az asszonynak hajlott az orra, és élveteg, torz mosoly az ajkán, mit talán egyszer, egyetlenegyszer látott egy pillanatig valakin - aztán eltűnik a kép, és ismét az erkélyen áll, ahol a hólepkék szakadatlanul szállonganak körülötte.

És midőn az erkélyről a szobába lépett, még mindig az a gyermekkori, hajlott orrú, érett asszony járt az eszében, akit nagyon régen látott, mert szinte már el is felejtette. De most ismét látja, érzi meztelen kövér két karját, duzzadt vállát és barna hátát, amelyen kis árkot vont a kövérség, és egy lencse is volt valahol... Fényes, apró körmök voltak a kezén, és ezek a fehér körmöcskék az egykori Szindbádot asszonyi bűbájjal tapogatták. Most a lábánál, majd a homlokán, később a mellén látja a vakító asszonykörmöket. A széles ajk torz mosolyba fordul,

és sziszegő sóhaj hangzik valahol a feje fölött, mintha egy madár szállott volna keresztül a szobán.

A szívgörcsök ismét kopogtattak Szindbád úrnál, és ugyanezért elhatározta, hogy megteszi végső előkészületeit a bekövetkezendő halálhoz.

Néhány sorban értesítette Majmunkát állapotáról. „Mire reggel lesz, elmegyek." A fogadói bérszolga busás borravaló reményében vígan, fütyörészve ballagott lefelé a lépcsőkön a levélkével. Talán azt gondolta magában, hogy ismét szerelem következik a numeró 5-ben, mint hajdanában, amikor pezsgőt, teát, cigarettát és patikaszereket hordozott éjszakánkint, és az ezüstpénzeket bőven dugdosta a mellénye zsebébe.

Szindbád ezalatt elterült a földön, a kopott szőnyegen, mert oda kívánkozott. A két karját széjjelvetette, és a szemeit mereven, kétségbeesetten függesztette a lámpásra. Amíg azt a két villanykörtét látja, addig nincs baj. Tehát csak nézi, nézi azt a két lámpást, amely annyi női vállon tükröződött hajdanán.

A lámpás fényében aztán mindaddig nagyon nyugodtan érezte magát, amíg az egyik lámpás hirtelen nagyot sóhajtott. Ugyanakkor felnyögött a társa is, mintha egy nagy beteg forgolódna ágyán valahol... Valaha az apja, szép szomorú apja feküdt az ágyon decembervégi éjjelen, és az ifjú Szindbád két kézzel fogta a kezét.

- Az új esztendőt már csak megéli, apám. Új esztendő, új szerencse...

A beteg ember bánatos, kétségbeesett szemét felnyitotta.

- Azt gondolod? - kérdezte, és megcsóválta a fejét.

Ugyanakkor Szindbád magában azt gondolta, hogy bár jönne már a gyors halál, hogy az apja megszabadulna kínjaitól. Elmúlnának a fájdalmas nyögések, jajok...

- A vagyonomat, doktor úr, csak egy hétig élhessek még...

Igen, ezt mondta a korán meghalt férfiú, és Szindbád most úgy véli, hogy az egyik lámpás ugyanezt mondja a másiknak.

Még egy gömbölyű, fehér női testrész villan meg a tekintete előtt, mint egy alabástrom gömb. És a kékes-fekete árnyék a gömbön is láthatóvá válik, ugyanakkor kedves, sokszor érzett illatok borongják körül Szindbád fejét.

Nemsokára megérkezett Majmunka, és kezével gondosan lenyomkodta Szindbád szempilláit.

Szindbád fagyöngy lett. Egy gyöngy a rózsafüzérben, amelyet egy idős apáca viselt derekán, és így sokáig meglehetősen unalmas élete volt. Most már sajnálta, hogy nem választott másféle foglalkozást abban az osztályozó hivatalban, ahol halála után minden embernek kiadják a másvilági teendőket. Szindbád a foglalkozásokon végigtekintve, három hivatalon akadt meg a szeme, ahol véleménye szerint dologtalanul, csendben élheti napjait. Az ólomkatonaság volt az egyik hivatal. Igen, pláne elveszett ólomkatonának lenni egy félhomályos padláson! Ennél különbet igazán nem kívánhat magának egy nyugállomány után kívánkozó férfiú. Szindbád már csaknem felcsapott ólomkatonának, amikor a hivatal ajtaján egy szürke szakállú, fájdalmas arcú aranymíves lépkedett be, a halántékán lőtt sebtől eredő lyuk. Öngyilkos lett az asszonyok miatt, miután a boltját az asszonyok miatt kifosztotta. Szindbádnak megesett a szíve a búbánatos szemű férfiúcskán; magában azt gondolta, hogy odafönt valóban ilyenek azok az emberek, akiket a nők megcsalnak, meglopnak, megrúgnak, és akire kíváncsiak, hogy mikor lövi magát fejbe az ablak alatt - lemondott tehát a katonai pályáról az aranymíves javára.

A foglalkozások közül nem nagyon idegenkedett a kontyfésű pályától sem. De az ember sohasem tudhatja előre, hogy hová kerül fésű alakjában. Talán éppen egy rossz és céda nő hajába. Akkor szinte mindegy volt, hogy életben marad Szindbád továbbra is. Ezért lett fagyöngy a rózsafüzérben. Itt sok dologra nem volt kilátás, aztán nagyon rossz helyre nem is kerülhet, asszonykéz tapogatja, és ez némely embernek még a halála után is jólesik. Sajnos, a nővér, aki a rózsafüzért derekán viselte, már idősebb volt ahhoz, hogy valamely érdekesebb imádságot mormoljon, miközben a fagyönggyé vált Szindbádot morzsolja ujjai között. Hétköznapi imák és kérések peregtek át Szindbádon. Egyszer jobb emésztésért, máskor az álmatlanság ellen, majd a főnöknő szigorúsága ellen, csak egyetlenegyszer volt valamely rejtett célzás bizonyos Ferenc atyáról. Szindbád felfigyelt: ejnye, tán csak nem? - gondolta a fagyöngy. Nem, nem, Ferenc atya a szent, öreg ember volt, aki erősen meghűlt az éjféli misén, és betegen feküdt a plébánián. Ennyi jóság és áhítat közepette Szindbád elunta magát, és fájdalmasan konstatálta, hogy nem született kegyes célokra, és ha így megy tovább, sohasem kerül abba a kellemes helyzetbe, hogy levezekelje bűneit. Most már gyakran sajnálta, hogy nem lett ólomkatona. Ki tudja, ki tudhatná, miféle kalandjai lehetnek egy ólomkatonának? De már lett volna fésű is az utca lányának hajában, csak ezt a kegyes foglalkozást unta.

Egy napon utazni mentek a fagyöngy és a nővér. Kövér lovaktól vont széles, bőrfedelű hintón gurultak ki a zárda kapuján, majd vonatra ültek, természetesen a női szakaszba, ahol Szindbádnak és a nővérnek alkalma volt megismerkedni két öreg asszonysággal, akik tömérdek vasúti szerencsétlenségről tudtak. Csak akkor kezdett érdekessé válni a beszélgetés, amidőn az egyik öreg dáma kikottyantotta, hogy ő nem tudna szentéletű nővér lenni, mert férfi nélkül nem élhet... „Az én öregem nagyon derék ember!” - mondta elpirulva és büszkén. Az apáca lesütötte a szemét, és később a dáma öregének évei, külseje és szokása után tudakozódott. Szindbád csupán ennyit jegyzett meg a válaszokból, amelyek a dáma öregének a szokásaira vonatkoztak: az öreg, ha megivott egy-két pohár bort, még a padlásra is utánamegy az embernek, ahol a múlt héten ruhát akasztott szárítás végett az elbeszélő.

Midőn a másik öreg dáma is közbeszólott volna, hogy az ő boldogult ura mily hőstetteket követett el, a vonat az állomásra ért, leszállottak, és Szindbád egyszerre úgy érezte, hogy megszabadul a kegyes nővér oldaláról, ahol már csaknem kopottá dörzsölte azt a szoknyát, mert csak fagyöngy volt. Egy jótékony baleset elválasztotta őket egymástól. Szindbád a sínek közé gurult, vonatok mentek el felette, tüzes hamut lapátolt a fűtő, és egy zsíros papiros is került a szomszédságába, amelyben lerágott kacsacsont volt. A kellemetlen szomszéd sokáig próbálkozott a bemutatkozással, de Szindbád alvást színlelt, míg az éj leszállt, és sikerült észrevétlenül elszökni a vasúti sínek mentéről, be a városba, amely egyszerre ismerős lett előtte.

Hopp, ez az a város, amelyben nem sokkal halála előtt megfordult - ejnye, hogy az alagutat nem vette észre, amely az állomást megelőzi. Kis hegyi város ez, ahol jókedvű aranybányászok laknak. Napközben aranyat keres a város apraja-nagyja a hegyek között, midőn a kis törpék szellőztetik a hegyet, és az ablakokat nyitva felejtik az aranyat őrző szobákon. Itt jár a polgármester, a pap, a tanító. De mire leszáll az este, kivilágítják a várost, és vigadni kezdenek az emberek. Azt mondják: sose halunk meg, van elég arany a hegyekben. - Az ének cseng, a zene zeng, a poharak zörögnek, és a nők úgy nevetnek, mintha csiklandoznák őket. Egy ismerőse volt itt Szindbádnak, aki férjhez ment az aranybányászhoz. Az ismerőssel, bizonyos Paulával csak akkor kezdődött volna az egész regény, amikor az aranybányász Pestre jött, és azt kérdezte a Paula szüleitől: hogy ez a lány, megveszem. Paula titkon megcsókolta Szindbádot, és fülébe súgta: ha majd egyszer már öreg asszony leszek, ha majd meguntam az uram, ha még mindig tetszeni fog nekem - akkor eljöhet utánam, hozzám. Így került Szindbád az aranyvárosba, a bányászné megmutatta az ékszereit, az ezerforintos bundáját, a póni-

fogatát. Pardon, mondta Szindbád, még korán jöttem. Eltávozott, és krétával keresztet húzott a kapura, hogy el ne tévessze a házat, ha majd egyszer újra erre jár. De meghalt közben... Fagyöngy lett. De a kaput mégis megtalálta, és ott ült csakhamar a bányászné szobájában.

A bányászné a tükör előtt ült, és a haját fésülte. Hosszú aranyszőke haja volt, és a fésű olyan lágyan járt a hajban, mint a csónak úszik a tó vizén. Járt-kelt a fésű, és természetesen ezen idő alatt ő volt a legbüszkébb az egész házban, pedig csak táncmester volt azelőtt egy pesti külvárosban. „Én is lehettem volna fésű" - gondolta Szindbád, de aztán igyekezett észrevétlenül maradni.

A fésű mindjobban ragyogott a büszkeségtől, a tükrös szekrény és a selyemhuzatú ágy nagy bosszúságára. Mert selyemből volt az ágy, amilyenben csak királynék és aranybányásznék hálnak. A hálószoba levegőjében jó illatok lengedeztek. Szindbád kinyújtózkodott - már amennyire egy gyöngy ezt megteheti -, és magában azt gondolta, hogy milyen szamár is volt, hogy már régen el nem szökött a régi gazdájától.

Az asszony a fésülködés után levetkőzött. Olyan lett, mint egy hófehér álom. Tett-vett a szobában, egy selyemszoknyát gondosan megsimogatott, amely a szék támlájára volt dobva, aztán sóhajtott, és eltűnt a selyemágyban. Lecsavarta a lámpát.

[1911]

SZINDBÁD ŐSZI ÚTJA

Hajdanában, amikor még csak 103 esztendős volt, ráért éjjel-nappal a nőkre gondolni, újakra, ismeretlenekre, futólagosan megismert nőkre, akik úgy suhantak tova, mint az amerikai nagy folyam habjai a moziképeken; vagy másképpen: mint egy madártoll, amelyet az ember a negyedik emelet ablakából lát tovaúszni az utca felett, miközben azt találgatja, hogyan került a nagyváros atmoszférájába szarkatoll, holott a szarka csak falun szeret lakni, a sövényre felülni és benézegetni az udvarokba, ahol szép, megtermett és ringó-ringatózó parasztlányok, menyecskék felkiáltanak: „vendég jön!" Mert a szarka a sövényen azt jelenti. A villamoskocsik javában csilingeltek az utcán, Szindbád, amint figyelve kísérte a szarkatoll szálldosását a hotel ablakából (ahol öregségében meghúzódott), titokban és csendesen már falun volt, korai őszi nap volt, darazsak döngtek a vadszőlő pirosló levelei között, és a pincéből üres hordókat gurítottak felfelé, amelyek olyanforma hangon döngtek, mint a puzdori kálvinista pap. Nemsokára tehát útrakelt, hogy megkeresse azt a szarkát, amelynek tolla ablaka előtt elrepült, megkeresse az üres hordókat és egy nagy cigarettafüstös szobát, hol a falon vadászó eszközök voltak, a dívány előtt rókabőr, amelynek piros üvegszeme volt, és a kerek diófa asztalnál naphosszant a cigarettát töltötte Málcsi a ház úrnőinek és vendégeinek.

Utoljára diákkorában járt Puzdoron, amely rongyos falucskában a Zaturecky-kisasszonyok uralkodtak. A majálisról cigánybandával jöttek a diákok kocsikon nyári reggelen, és az öreges Zaturecky-kisasszonyok csaknem a bőrükből bújtak ki örömükben, amikön a cigánybanda megszólalt az udvaron, és a diákok táncra hívták az úrnőket. Régen volt, Málcsi akkoriban még rövid szoknyában töltögette a cigarettákat az úrnőknek - akiknek távoli szegény rokona volt -, és Szindbád atyafiságos csókokat váltván a Zaturecky-kisasszonyokkal, Málcsit sem hagyogatta ki a sorból. A diákok és a cigánybanda tovább vonultak, mert a környéken még más úriházak is találódtak, Szindbád ellenben ott maradt, és mialatt a Zaturecky-kisasszonyok a kálvinista pappal kártyázva, hatalmasan döngették a diófa asztalt, alkonyattal Málcsival az elhagyott, szomorú kertben sétált, ahol árva füzek között lopózott tova egy kis patak, mintha éppen olyan szegény rokon volna a háznál, mint Málcsi. A búskomoly vizecske partján egy rejtett padocska volt, ahol egykor a szelíd és félénk Zaturecky úr húzta meg magát, ha odabent a házban a kisasszony-lányai megbolondultak, ott ült, üldögélt, és botjával a vizet piszkálta, amíg vacsorázni hívták. Ezen a padon aztán örök hűséget esküdött Szindbád és Málcsi. Havas karácsonykor sok évekig megjött a fagyos nyúl Szindbád címére a puzdori házból, néha egy doboz finom cigaretta vagy egy névnapi levél volt Szindbád válasza. A kisasszonyok levelein egy félénk, halovány M betű jelentette, hogy a kis patak még mindig a kert alatt folydogál.

Tehát kora ősz volt, amikor utazni a legkellemesebb, midőn Szindbád az asszonyokat érett gyümölcs szagúnak érezte, és két kerek barna kart kezdett gyakran látni képzeletében, búskomoly szemeket, és a szélben érett mákfejeket hallott csörögni a zöldséges kertben. A szarka tarkán és fontoskodva barangol a megszedett gyümölcsfákon, és cseregve jelenti a közelgő vendégeket.

Körülbelül tíz éve nem járt itt Szindbád, és midőn a kopottas kocsi, amelynek bőrfedelét már régen nem lehetett felhúzni, végigdöcögött a falun, magában a nagyanyjának adott igazat, aki azt szokta mondani, hogy semmi sem változik a világon, még a pendelyes gyerek sem. Nem, nem, a kövér ló, amely valamikor a finánc komisszáriust hordozta, éppen olyan ravaszkodva hegyezgeti a fülét, mintha mindenáron azt szerette volna megtudni, hozott-e pénzt a vendég. A kocsis, egy mogorva öreg ember, akit látszólag a világon semmi sem érdekelt, csak a rudaslónak alattomos magaviselete, amellyel a kocsi vonását teljesen a nyergesnek szerette

volna átadni, és ezen a betyárságon morgott, dörmögött egész úton, kiviaszkolt hosszú haját, amely a fülénél olyanformán állott, mint a szürke varjú szárnya, egyszer csak a kocsin ülő vendég felé libbentette.

- Rossz volt a termés. A kisasszonyoknak nincs pénzük.

És Szindbád ezután a kocsikerekek zörgésében, a fel-felsíró rugó nyögésében, sőt az útszéli fák integetésében is gyakran hallotta azt a mondatot: bizony, nincs pénzük a kisasszonyoknak.

A kovácsműhely előtt a kovács elszántan állott a tuskónál, és két kormos karját összefonta a mellén, mintha itt állana készen a kisasszonyok megvédelmezésére. De mégiscsak egy kántorféle ember adta meg a jelt igazában, aki zöldre kopott kabátban és egy karima nélküli keménykalapban gúnyosan köhécselt a kocsi után, és a kezében tartott vesszővel a vendégre mutatva, láthatatlan szomszédjának vállvonogatva magyarázta, hogy ez is teljesen hiába jön a Zaturecky-kisasszonyokhoz, pénz az nincs. Csak az ócska, zöldre mázolt templom mellett (amely templom valamely régi képesújságból látszik kivágva, midőn halottak napján a harangot meglóbálják a törpe toronyban) álldogált egy barátságos képű, piros szoknyás parasztmenyecske, aki búzavirág színű szemével nem minden érdeklődés nélkül nézte az idegen urat. Kövér és piros szájú volt, a meztelen lába fehér, amint a szoknya alól kivillant. „Hm" - gondolta Szindbád, mert ha sokáig nem látott parasztszoknyát, különbnek tartotta e fajtát a legszebb színésznő ruhájánál.

A kisasszonyok háza csak annyiban változott, hogy kisebb lett valamivel. Sárga falaival, kis ablakaival és a sarkon homokkő oszlopokkal, többé nem látszott kastélynak Szindbád előtt. A kapu feletti omladozó kőcímer, benne a családi Z betűvel, aggodalmat keltett Szindbádban, hogy talán éppen az ő fejére zuhan a kődarab. De általában nemes és tiszta volt a ház, az egyik ablakon színes üveg is látszott, és az udvar közepén fehér rúdon egy zöld üveggömb állott hervatag verbénák között. Egy sovány és nyurga, bajuszos hölgy lépett ki a verandára, szürkülő haja féloldalt volt elválasztva, és fonnyatag arca régi dohányzacskó színű volt. A szájában hosszú cigarettát tartott, és sovány kezén temérdek régi gyűrű.

- Isten hozott, Szindbád - mondta minden csodálkozás nélkül. - Akkora bajuszod van, mint a puzdori papnak.

Megrázta Szindbád kezét, hogy a karperecei összecsördültek, és ruháját, amely valamikor lovaglóruha lehetett, a karjára vetette. A cigarettán nagyot szívott.

- Pedig úgy tudom, hogy a nagyvárosi modern férfiak már nem hordanak bajuszt. Tisztaság szempontjából felesleges az a szőrcsomó az arcon. Elvégre csak a puzdori papnak van szüksége bajuszra. Mert egyebe úgy sincs.

A nagyszobában a régi cigarettafüst, csak a rókának hullott ki a szeme a kanapé előtt, valamint kopottabb lett a bundája. De a falon ott van a kékes-vöröses arcú férfiúnak a képe, aki összegöngyölített íráscsomót tart a kezében. A vadászszerszámokból egy nagy kürt maradt, és a kürt belsejéből száradó virágmagvak papírzacskói kandikálnak elő. A sarokban ott áll egy hosszú szuronyos puska, mellette a légycsapó és a kerek asztalon elszórt sárga dohány újságpapiroson.

- A néném? A templomban van, persze a pápistáknál, mert kitért - mondta a Zaturecky-kisasszony, elhelyezkedve a kanapén.

Szindbád szórakozottan nézett körül:

- Kitért? - ismételte.

- Bolond ez a Karolin - folytatta meglehetős szigorúan a kisasszony. - Mindig a vallásával van baja. Már volt luteránus is. De a pap tótul prédikált a városi templomban, hát azokat otthagyta. Most megint katolikus. De állandóan szidja a papot. Nem beszél kedvére. Már irtunk is a püspöknek, hogy küldjön ide más papot. Ez egyebet se tud, mint a bűnös emberekről prédikálni. Hol vannak a jó emberek? Az ember megutálja az életét, amikor csak a hét főbűnt vagdalják a fejéhez.

- Hát a kálomistákat otthagytátok?

- Ott - mondta a kisasszony, és erősen a sarokba vágta a cigarettacsutkát, miután annak tüzéről friss szivarkára gyújtott.

- Ott - ismételte. Egy darabig gondolkozott egy szón, amíg eszébe jutott: - Korporatíve.

- Málcsi is? - kérdezte Szindbád, és a kék-vörös képű férfira nézett a falra.

- Ő gyón meg helyettünk, mert én csak nem megyek ahhoz a bolond paphoz, hogy fülébe sugdossak, mint a parasztlányok. Van eszemben - mondta a kisasszony, és kiegyenesítette a derekát.

Az udvarról kiáltozás hallatszott. Karolin kérdezgette a lépcsőn felfelé ballagva: „Hát megjött?" Hol vidáman, hol szomorúan, hol meg mintha mérgesen kérdezte volna valakitől: „megjött?" Aztán Málcsi társaságában a szobába lépett.

Karolin fején kéktollas, szürke kalap volt, amilyenben a vidéki asszonyok járnak a vásárra. Szűk, régimódi zöld ruha feszült meg kövér termetén, és mert kövérnek maradott, sokkal több hasonlatosságot talált Szindbád a mostani és a régi Karolin között. A száján még mindig ott volt az a félig bánatos, félig tréfás mosoly, amelyről egykor a diákok verseket írtak. Nem lehetett tudni, hogy sírni avagy nevetni fog a következő percben. Kár, hogy a szeme, amely egykor bohókás, nyájas mosollyal nézett a világba, mintha valamely vidám, mulatságos titkot rejtegetne, a szeme kissé megtörött, és olykor megzavarodva, bizonyos ijedelemmel tekintett egy láthatatlan pontra a levegőbe. A száján is elhallgatott ilyenkor a szó, és láthatólag erőfeszítésébe került, hogy a távoleső pont varázsától megszabaduljon.

- Szólt hozzám valaki? - kérdezte a szobába lépve.

- Ne járnál annyit a fekete Máriához - felelt szigorúan Tini, a másik Zaturecky-kisasszony. - Elveszi az eszedet a sok bolond imádkozás.

Málcsi - aki miatt Szindbád ide utazott - fekete ruhájában, leeresztett kézzel, kissé lehajtott fejjel mozdulatlanul állott az ajtóban, és Szindbád most csaknem olyannak látta, mint álmaiban szokta volt látni, amidőn az elmúlt dolgokon, nőkön, férfiakon magában elgondolkozik. Hervatag, búskomoly, csöndes és halk teremtésnek szokta elképzelni Málcsit, mint a hosszú őszi délutánokat, midőn a napocska már csak látogatóba járkál el a piros levelű lugas köré, ahol szép és hosszú regényt olvas egy szomorú ember. Olyannak képzelte, mint a magányos házat, messze künn, a városon kívül, ahol a bokrok között csörög a szél, de benn a szobában rozmaringillat van, és délután csendesen szól egy mélyhangú hegedű, Az álmaiban ott élt Málcsi együtt azokkal a vágyódásokkal, amelyek a nagyvárosból néha-néha csendes kisvárosi cukrászboltokba, a sötétes sikátorban varrogató leányokhoz és régi bolthajtásos kőhidakra vezették Szindbádot, hol a folyó álmodozva siklik tova a híd alatt, míg a távolban, a tisztára mosott torony körül galambok repkednek karikába. Az ingaóra, amely a sarokban zengő, muzsikás hangon üti az időt, az időjelző házikó a baráttal és az elhagyott kert, pirosló sövényével: mindez Málcsi volt Szindbád részére, aki éjjel kártyázott, ivott, színésznők körül hentergett, és csak azt a nőt tisztelte, akinek selyemharisnya volt a lábán. És Málcsi mégis

mindig élt, alig múlott el nap, hogy Szindbád ne gondolt volna a falusi kuglizóra, ahol a tanítóval, pappal és jegyzővel krigszpártit lehetne játszani.

- Talán nem is emlékezel Szindbád öcsénkre? - kérdezte a szigorú Tini.

Málcsi csendesen odavonta a tekintetét, ahol Szindbád ült. Barna szeme hálásan, szinte megadással tapadt a férfira, mintha Szindbád volna az egyetlen férfi, akit valaha látott. Az arca fehér volt és szabályos, mint a szentképeké. Barna haja simán kétfelé választva. És keble gömbölyű, valamint az álla is. A kezén kopottas kesztyű, amelyet valamelyik kisasszony lóhajtáshoz használt valamikor. A félcipőjén a keskeny szalag szigorú gonddal volt megkötve, mint a gyermekek cipőjén, hogy játék közben fel ne bomoljon. Csíkos harisnyája alatt erős boka látszott, az imádságos könyve kicsiny és rongyos volt. Csakhamar egy fekete, melles köténynyt kötött fel, és a zsebben elhelyezte a kulcscsomót. A kulcscsomó fényes volt, mint a Málcsi szeme.

- Tedd el a kalapot - mondta Tini, mert Karolin még mindig némileg megzavarodva állott az asztalnál, és furcsán nézett Szindbádra.

Málcsi gyöngéden kivette a kalapot a Karolin kezéből, a szekrényben gondosan elhelyezte, aztán csendesen Szindbád felé tartva halk, puha hangon, mintha valami titokról szólna, megkérdezte:

- Szereti a nyúlpecsenyét? Az lesz ebédre.

Komoly, hosszú léptekkel kiment a szobából.

- Képzeld, nem tudjuk férjhez adni! - kiáltott fel egyszerre Karolin, mintha csak most tért volna magához. - Vettünk már neki hálószoba bútort, kelengyét. Mind gazemberek a férfiak, csak leszakítani szeretnék.

- Ugyan hallgass már - szólt mogorván Tini. - Ugyan mit csinálnánk a leány nélkül?

Karolin zavartan, szemével hunyorgatva intett Tininek, mintha belátta volna nénje igazságát. De aztán öklével tenyerébe ütött és gyermekes makacssággal ismételte:

- És én mégiscsak azt mondom, hogy a lány sorsa egy jó emberhez férjhezmenni. A férj legyen mindene, csillaga, boldogsága, álma, mint nekem lett volna, ha férjhezmentem volna.

Tini csak legyintett kezével, és később dörmögött magában:

- Mégiscsak eltétetem innen azt a papot!

Szindbád délután jutott ahhoz, hogy Málcsival négyszemközt maradhasson. A kisasszonyok szokás szerint leültek kártyázni. Ilyenkor meghalt számukra az egész világ. Szenvedélyesen kártyáztak, Szindbádnak gorombaságokat mondtak, midőn nem akart velük játszani.

- A nagybátyád katonaszabadítással szerezte a vagyonát mondta Tini megvetőleg. - Ez meglátszik az egész famílián.

A vendégségben levő kis patakot csak hosszas keresgélés után találta meg Szindbád, pedig mennyit gondolt erre a patakra. A híd helyén egy korhadt deszkapadló volt, és a padocska csaknem a földbe roskadt, mintha megunta volna a tétlen ácsorgást a fűzfák alatt. Itt üldögélt Szindbád, mert biztosra vette, hogy Málcsi ezen a helyen keresi majd, ha a házban nem találja.

Valóban jött is nemsokára Málcsi. Óvatosan, hátra tekingetve, aztán gyorsan Szindbád mellé surranva, szokatlan élénkséggel megrántotta a kezét:

- Jöjjön innen. Nem ülök erre a helyre.

Előresietett, túl a patakon - midőn a pallón átkelt, Szindbád erősen szemügyre vette bokáját -, megállott egy helyen, ahol törpe, régen halott füzek hevertek egymásra borulva, mintha elmúlott életüket siratnák. „Itt jártam” - gondolta Szindbád minden lépésnél - „vajon a fák emlékeznek-e rám?”

Málcsi a szoknyáját kissé felhúzogatva, leült egy fatörzsre, és Szindbád kezét kezébe véve, alulról csodálkozva, melegen és bizalmasan nézett Szindbádra, mintha csak tegnap váltak volna el.

- Azt hittem, hogy már soha többé nem látom az életben, aztán egyszerre itt van! Ugyan mi jutott eszébe, hogy minket felkeressen, hiszen mi szegények lettünk azóta? - beszélt Málcsi, mintha még mindig nem hinne szemének, hogy az egykori Szindbádot látja maga előtt. Még a ruháját is megtapintotta, és annak finomsága felett elismerőleg bólintott.

- Én nem pénzért jöttem - kezdte Szindbád.

Málcsi furcsán mosolygott.

- Igen, de a néniék ezt nem hiszik már el magának se. Az utóbbi években sokan jöttek ide, akik mind így kezdték: Kezét csókolom, nem pénzért jöttem ám - aztán mégiscsak pénzt kértek a néniktől, mert valahogy úgy van, hogy a néniékről azt hiszi az egész világ, hogy bolondok. Például tavaly egy tanító is... Szép szőke ember volt, és Karolinnak nagyban csapta a szelet. Végül elvitte a vadászfelszerelést. Hát a kománk, Beretvás kománk! Az meg Tininek adott éjjeli zenét, pedig nagy gyerekei vannak. Mit gondol, mit akart a koma? Semmi mást, mint a régi, családi iratokat. Így vagyunk mi itt a férfiakkal. A pap volt az első, a hordóhangú pap. Mályvai Ferkó.

Málcsi furcsán, gyorsan és szemével hunyorgatva beszélt, mintha nagyon régen el akarta volna mondani mindazt, ami most sebesen folydogált száján.

- Hát a pappal mi volt?

- Jaj, még azt sem tudja! Hisz azért tértünk ki. Azért lettünk először luteránusok, tótul imádkoztunk, majd a görögökhöz léptünk be, ott meg oroszul énekeltünk. A néniék szidtak, káromkodtak, hogy az ember nem maradhat meg a saját vallása mellett. Nemrégen katolikusok lettünk. De nem sokáig leszünk már azok se. A pap a gyónás után mindig csalogat a kertek alá. De már éppen elég volt a papokból.

- Hát mi volt a papokkal? - kérdezte Szindbád.

- Idáig csak egy pappal volt baj, a puzdori pappal, Mályvaival. Ez özvegyember volt, és tán emlékszik, hogy segített mindig bort fejteni a pincében, pedig akkor még nem is halt meg egészen a felesége. Mély hangja volt, nagy bajusza volt, és görcsös, vastag botja úgy kopogott a köveken, hogy mindig már messziről tudtuk, hogy mikor jön. Nagy kártyás volt, az egyik szemét behunyta, amikor a kártyát nézte, a másikkal meg a Tini nénire meredt, hogy majdnem keresztül szúrta a szemével. Itt volt ebéden, vacsorán, még aludt is délután a díványon, mert akkoriban úgy volt, hogy majd a Tini névit veszi el. Egyszer aztán egy estve elment a pap, és a néniék nagyon összevesztek a papon. Tini néni még a vadászfegyvert is lekapta a falról, alig bírtuk kicsavarni a kezéből. Hogyne, hiszen a fegyver mindig töltve volt. Akkor azt mondta Tini néni Karolinnak:

- Nekem már elég volt a papból. Legyen a tied, vigyen el benneteket az ördög.

Egy hétig bezárkózott a szobájába, és ezalatt Karolin meg Mályvai Ferkó szépen megbarátkoztak. Most már úgy volt, hogy Karolint veszi el a pap. Tovább kártyáztak, azzal a különbséggel, hogy a pap most a másik szemét hunyta le. Csak néha-néha veszekedtek a néniék, de a vadászfegyverben nem volt patron. Én kiszedtem belőle.

Egyszer aztán a pap már nem mondja nekem, hegy „te béka, hozz bort a pincéből", hanem azt mondja: „kisasszonyka, drágám", „lelkem, Málcsikám", „maga kis töltött galamb", meg hasonlókat, amelyeket azelőtt nem hallottam tőle. A néniék bezárkóztak a szobába, és úgy veszekedtek egymással. De én kihallgattam, hogy miről folyik a perpatvar. Hát arról veszekedtek, hogy most már vegyen el engem a pap feleségül, mert kárba menne a sok idő, étel, ital, amit a pap az esztendők alatt a házban elfogyasztott. Eleinte elfordították a fejüket, amikor a pap megsimogatta az arcomat, de aztán ők maguk küldtek a kertbe sétálni a pappal... Azért nem akartam én magával arra a padra ülni. Ott ültem a pappal, Mályvai Ferkóval.

Szindbád visszafojtott lélegzettel hallgatta a leány vallomását. Sebesen peregtek a szavak a lány ajkáról, csak néha homályosították el a könnyek a szemét, főként, mikor a nénjei rémületes veszekedéséről beszélt. Szegény kis bogár, a nénjeit sajnálja még most is.

- Azután?...

A leány lehajtotta a fejét. És mind a két kezével a Szindbád kezébe kapaszkodott.

- Aztán kitértünk korporatíve, mint Tini néni szokta mondani. Luteránusok lettünk. A pap egy szomszéd falubeli özvegy ügyvédnét vett feleségül.

- Szerette maga a papot?

- Nem tudom már... Szépen beszélt velem, nagy gazember volt. Sok ideig mindig arra ébredtem fel álmomból, hogy a sírás, zokogás fojtogat. „Ne bőgj a cselédek előtt" - intett Tini néni. Hát bőgtem ott, ahol senki sem látott.

- De már nem fáj a szívecskéd? - kérdezte Szindbád, és megsimogatta a leány erős nyakát, ahol a hajszálak természetesen göndörödtek.

Lehajolt a leányhoz, és a göndörkés fürtöket simogatta a nyakszirtjén. Hirtelen dohányszagú pikáns újságok jutottak eszébe, amelyeket az apja dohányos szekrényéből kicsent, és titkon olvasott. Igen, azokban az újságokban volt a képeken ilyen göndör hajuk a nőknek. Heves vágyak kezdtek motozni az ujjai hegyében. Hirtelen megcsókolta a leány nyakát.

- Hát ezért jött? - mormogta Málcsi lehunyt szemmel. - Furcsa, hogy én is gondoltam magára mostanában. Milyen jó volna, ha eljönne! Aztán most itt van.

Nem védekezett. Lehajtotta a fejét, mint aki előre tudja a sorsát. A kezével csendesen átkarolta a férfi nyakát.

- Csak meg ne lásson senki - mondta csendesen.

A kisasszonyok még javában verték a kártyát, amikor Szindbád jelentette, hogy tovább utazik.

- Be kár - mondta Karolin, és barna, egykor epekedő szép szemével hosszasan, megzavarodva nézett a Szindbád arcába.

- Kényelmes vendégszobánk van - szólt közbe szinte nyersen Tini. - A pincéből bort hozatok.

De Szindbád már nem akart maradni. Felszállott a kopott kocsira, amelyben a lovak fülüket hegyezve álltak, mintha a vendégre leskelődnének.

A sarokban megpillantotta Málcsit. Ott állott nyugodtan, csendesen, mosolyogva, csak mintha a szeme kancsalított volna egy kissé. Lehet, hogy már sírt vagy ismét sírni készült.

Később Szindbád, ha érett gyümölcsöt érzett, önkéntelenül visszagondolt a kedves falusi házra, a vendégként megvonuló patakra és a göndörkés hajú Málcsira. Azután tovább élte napjait. A szarka madár tarka tolla nem szálladozott el többé ablaka előtt.

[1911]

SZINDBÁD ÉS A SZÍNÉSZNŐ

Történt egyszer, hogy Szindbád tengelyen utazott... Késő éjszakára járt, és a telihold köpenyeg alakú esőfelhők mögött bujdosott. Szindbád hallgatagon ült a kocsiderékban, és a fuvarosa vállát bámulta. Néha a szél is végigsüvöltött a tájon, őszre hajlott, és Szindbád szerfelett csodálkozott magában, hogy ebbe a kalandba keveredett. Vajon miért kell neki éjszaka, mocsaras tájon, nedves szélben az országúton utazgatni, amikor nyugodtan aludhatna ágyában? - Ez az eset így esett:

Szindbád - akkor még csak százesztendős fiatalember volt - falura költözött egy barátja meghívására.

Szindbád mindig szerette a régi falusi házakat, ahol a falakról apja és nagyapja kortársai nézegetnek alá. A vén kályhák mellett üldögélve nagyanyja meséi jutottak eszébe, míg a hegyeslábú varróasztalka mellett szomorú szemű, szép édesanyja ül, és fehér vásznat varrogat a pirosló alkonyatban. - A cselédek mintha ugyanazok volnának, akik gyermekkorában körülötte forgolódtak. A vén hajdú szakasztott János bácsi. Kár, hogy Miskának hívják. Ám azért bizonyos, hogy rokona vagy valami leszármazottja a hajdani János bácsinak, hisz a magyar urasági hajdúk mind egy nemzetségből valók.

A házigazda mulatós, víg cimbora, bizonyos Kápolnai. Reggel lóra ül, megjárja a határt, és délben jóízűen ebédel. Itt van a kántor is - a gyermekkori kántor... Az asztalvégen ül, és beborozva virágos dikciókat mond a háznépre, ha engedelem adódik. A kéményen gólyafészek, és a házőrző komondort Tiszának hívják.... Szindbád sokszor elgondolkozott magában, hogy egy egész, elmúltnak hitt világ feltámadt előtte. Mintha századokról századokra semmi sem változnék a magyar vidéki életben. Az emberek kicserélődnek, de ugyanolyanok ülnek helyükbe. Mintha csak egy furcsa tréfa volna a születés, a halál, a menyegző. Az ősök ülnek most is az asztalnál. Asszonyban, gyermekben ismétlődnek. A szélkakas forog a háztetőn, az eső, a vihar éppen úgy beköszönt, mint százesztendő előtt, és sem a nyugatról közeledő felhő, sem a messze elterülő mező nem látszik tudomást venni, hogy a százesztendő előtti ember ül az ablaknál. A hó leesik, a kályhákban ropog az erdei fa. A mostani házigazda éppen úgy dörzsölgeti össze a kezét a kandalló előtt, mint az ősapja. Egészen bizonyos tehát, hogy a falon függő, festett nagyapák és ősapák nem mentek el innen. Tavasszal az eleven házigazda háta mögé állanak, és a fülébe súgják: repcét vess a Kállás mezőbe... És aztán úgy is történik.

Asszony is volt a háznál.

Fiatal, halovány, csendes asszony. De Szindbád nagyon jól tudta, hogy a fehér, vérszegény menyecskékből egykor pirosképpű, domború keblű asszonyságok lesznek, mert hisz a nagyanyjuk is ilyen volt. És bizony képen teremtik a bérest, ha arra okot szolgáltatott. Majd ősz fejjel táncolnak az unokájuk lakodalmán, és aztán a falra költöznek, arany rámába, olajba föstve, hogy onnan figyeljék az utánuk következő asszonyok sorát, örömét és bánatát.

A vendég Szindbád tehát nem sokat törődött a háziasszony szomorúságával, halványságával. Még nem volt gyermeke, és ugyanazért mindig gyermekfőkötőket hímzett.

Etelkának hívták, és észrevétlenül szokott eltűnni az ivóasztaltól, amikor arra került a sor, hogy a kántor csiklandós adomáit elbeszélje. A kántor, aki hűségesen ivott, a mulatság végén mégiscsak a cselédek gondjára maradt, akik aztán hazavezették. Egy ilyen alkalommal így szólott a házigazda vendégéhez:

- Etelkát holnap próbának vetem alá. Estére a városba megyünk, a színházba...

Szindbád elgondolkozva szívta szivarját, és csendesen kérdezte:

- Talán színésznő volt a feleséged?

Kápolnai megcsóválta a fejét.

- Nem egészen, csak úgy félig-meddig. A szülei nagyra törő, bolondos emberek, elvégeztették vele a színésziskolát. Gondolták, a színpadon hamarább férjhez megy. Aztán én mégis egy majálison ismerkedtem meg vele. Sohasem láttam színpadon.

- Hát aztán hogy volt tovább?

- Sokáig nem akart a feleségem lenni, mert borzasztóan vágyakozott a színpad után. Persze, erről hallani sem akartam. Félrevezették. Azt mondták, hogy tehetsége van. Világhírű primadonna lesz belőle.

- Aztán mégis a feleséged lett?

- Igen, mert megígértem neki, hogy amelyik napon nem akar tovább a feleségem lenni, elmehet színésznőnek. Én nem tartom vissza.

Szindbád nagyot szívott a szivarján. Körülnézett az enyhe, nyári éjbe borult falusi házon. A szél csendesen bujdosott a vadszőlő levelei között.

- Azt tanácsolom, hogy ne vesd alá a próbának. Maradjatok holnap itthon.

Kápolnai vállat vont.

- Már nem lehet. Megígértem neki.

Másnap este Szindbád a kántorba annyi bort öntött, hogy az magánkívül menekült el a házból, éjfél lett, és a háziak még mindig nem érkeztek meg. Szindbád elgondolkozva ült a verandán. Tudta, hogy a városban a színészek a Rip van Winklét játsszák ma este. Unalmában végiggondolt az operetten, a színésznőkön, akiket valaha Lizbeth tarlatán szoknyácskájában a lámpák előtt látott. Látta újra a kecses bokákat és mosolygó szemeket. A messziségből, mint egy éji lepke röpködése, a fülébe szűrődött a kardal: *Sziklautakon - vezet el a nyom...*

Gyorsan hajtó kocsi kerekeinek a pergése hallatszott az útról, megjött Kápolnai a feleségével a színházból.

A házigazdának feltűnően rossz kedve volt, de az Etelka arca piros volt, és a szeme úgy ráragyogott Szindbádra, hogy az szinte meglepetten lépett hátra. A férjét kétszer-háromszor megcsókolta, mielőtt szobájába vonult volna.

- Köszönöm - ismételgette hálásan.

Kápolnai elkeseredve hajtott fel egy pohár bort.

- Igazad volt - mondta torkát köszörülve -, kissé korai volt a próba. Még csak két éve a feleségem.

- Nos, hogy viselkedett?

- A lehető legfurcsábban. A színházban nyomban felfedezett ismerősöket. A nézőtéren ülő színésznőket és színészeket. Előbb a páholyba csődítette őket, majd elment velük a színpadra, vizitelni a primadonnához. Egy kopott, koravén komédiás arra emlékeztette, hogy milyen nagyszerű idők voltak azok, midőn az iskolában együtt játszottak. A pohos, sandaszemű igazgató felbőszítő arcátlansággal hazudta, hogy Etelka egykori szerződése még most is a fiókjában hever. Ráparancsoltam, hogy nyomban adja vissza a szerződést. A gazember nevetve jelentette ki, hogy nem adja, hátha szükség lesz rá még valamikor. Színész! Tudod, mi van

ebben a szóban? Minden, ami aljasság, rosszaság, léhaság. És a színészek között jól érezte magát az én feleségem.

Szindbád hümmögött, nemsokára jóéjszakát kívánt. És másnap nem is csodálkozott, hogy Kápolnai és felesége feldúlt arccal ülnek az ebédnél. Délután hangos pörlekedést hallott.

Egypár nap múlva alkonyattal a mezőkön sétált, csak estére érkezett haza. A verandán Kápolnai kezébe rejtett arccal ült.

- Etelka elment színésznőnek - mondta csendesen, fojtott hangon.

Így történt, hogy Szindbád éjszaka utazott, fuvaros szekéren (a hintó Etelkát vitte el) felkeresni az asszonyt, és visszatérésre bírni.

A hűvös éjszakai szél ellen mindenféle bolondos gondolatokkal védekezett. Többek között arra gondolt, hogy a szerelmes Kápolnai egyszer szintén felcsap színésznek, hogy együtt pályázzon a feleségével, ha az asszony vonakodna visszatérni. Igen jól állana rajta a lakkcsizma és a tollas föveg. Előbb tán a karban énekelne, és onnan lesné égő szemmel, hogy a felesége a nézőtérrel kacérkodik.

Reggel volt, amikor egy nagyon kis vidéki városba érkezett. A házak még félig aludtak, és a kapuk előtt fésületlen asszonyok mondták el egymásnak álmaikat. Egy hosszú-hosszú utcán döcögött végig a kocsi; az úton mély sár volt, de a sárban alattomos kövek leskelődtek a kerekekre. Mintha a vidékiek tiszteletére helyezték volna a köveket az útra a városka lakosai. Egy tanítóforma ember összefont karral ballagott az iskola felé, majd egy péklegény fütyült hegyesen, hogy hangzott belé az utca. A torony szinte álmából felébredve, ködös fejjel hunyorgatta szemét a hosszú utca végén. A kertekben frissen, zölden mutatkoztak a vetemények. Csak a jegenyefák álldogáltak elkeseredett mozdulatlansággal az utcasarkon, mint akiknek már minden mindegy. Egy-egy lehullajtott levelük Szindbád kocsijába esett.

A fogadó az „Arany Elefánt”-hoz volt címezve, és olyan sötét, szomorú volt, mintha valami régi angol regényből vágták volna ki. A fogadós, egy gyanakvó, szakállas zsidó tetőtől talpig végignézett Szindbádon. Szindbád az asszonyról tudakozódott.

- Utazó az úr? - kérdezte a fogadós.

- Nem.

- Azért - felelte fenyegetőleg az „Arany Elefánt” tulajdonosa. - Mert nekem hiába is mondta volna. Nincsenek kofferjei. Tehát nincs engedmény sem a szoba áránál.

Szindbád ismét az asszony iránt érdeklődött.

- Nálam semmiféle asszonyság nem szokott lenni - felelt a fogadós, és egy veszedelmes, girbe-görbe lépcsőn az emeletre vezette Szindbádot. A szoba dohos volt, alacsony volt, és Szindbád ijedten nézte az ágyat. A falon végre felfedezett egy képet. A felséges királyi ház tagjai függtek ott. Szindbád a főhercegekkel társalogva, lassan lehunyta fáradt szemét.

Délután, mikor az utcára lépett, az „Arany Elefánt” tömlöccsínű falán egy rikítóan piros cédulát fedezett fel. A színtársulat a városba érkezett, és estére az Elefánt nagytermében játszik. A nagyérdemű közönség pártfogását kéri Dunai Döme színigazgató.

- Ez az! - kiáltott fel Szindbád. - Itt van Etelka.

Egy darabig a kávéházban leskelődött, de csakhamar megunta a köpködő és pipázó vendégeket. Bolyongott a városban, a kirakatokat nézegette, amelyek olyan régiek voltak, mintha már Szindbád gyermekkora óta csalogatnák a vevőket. A fotográfus bódéja előtt gyö-

nyörködött a helybeli tűzoltó főparancsnok arcképében. A cukrászda mályvaszínű függönyei mögött egy barna, nagyszemű és apró bajuszkájú asszonykát fedezett fel, amint fehér kötényben a krémes béleseket rendezgette. Besietett nyomban a citrom- és vaníliaszagú boltocskába, és hevesen ismerkedni kezdett a barna nőcskével, aki eleinte ijedten nézegette a sohasem látott idegent. Később megvallotta, hogy Irmának hívják... De Szindbádnak akkorára az üldözött Kápolnainé jutott az eszébe, gyorsan fizetett, és már el is ment, pedig szívesebben a cukrászdában maradt volna. Céltalanul őgyelgett tovább a városkában, sétálgató vidéki asszonyok és lányok szokás szerint kuncogva nevetgéltek a zsebkendőjükbe, és meggyorsították a lépteiket, midőn Szindbád mellett elhaladtak. Egy öreg, hivatalnok külsejű ember ellenséges szemmel vizsgálta Szindbád lakkcipőjét. Majd egy borbélybolt előtt a vörhenyes bajuszú gazda hangosan mondta a legényeinek, hogy az idegen úrnak a haja hátul szépen van nyírva... S így este lett. Szindbád elfoglalta helyét az első sorban, és kissé izgatottan várta, hogy a függönyt felhúzzák.

Lassan megtelt a terem...

És a harmadik jelenetnél, miközben egy zongora rekedt hangon megszólalt, a dobogóra kilépett Etelka. Igen, igen: rózsaszínű trikó volt rajta, és félcipője még az otthoni. Piros az arca a festéktől, és kis kard van az oldalán. Gyönge hangon énekelve jött elő a színfalak közül, és halkan, szívére szorított kézzel énekelt valamely dalt. Szindbád látta fátyolos, ijedt tekintetét. A nézőtérről megszólalt egy vastag hang:

- Hangosabban, kisasszony.

Morajlás, zúgás, pisszegés, „csendet!” kiáltások hangzanak fel nyomban. Az ének elakad, és Etelka ijedten, könnybeborult szemmel áll a dobogón. Reszket mind a két keze.

Szindbád hatalmasan összeüti a két tenyerét az első sorban. Mások is tapsolnak, és hangosan kiabál valaki hátul.

Az asszony tekintete most Szindbádra téved. Elsápad a homloka, és a tekintete olyan lesz, mint a meglőtt őzé.

Egy parókás színész siet elő a színfalak közül. Karját nyújtja Etelkának, és miközben elvezeti, a nézőtér felé kiált:

- A kisasszony rosszul lett.

A zongorát két kézzel veri a karmester, lassan csillapodik a nézőtéri susogás, hogy helyet adjon a kacagásnak, mert a kövér komikus most négykézlábra ereszkedve jön be a színre...

- Hogy került ide? - kérdezte síró hangon az asszony később, midőn felöltözködött és az udvaron friss levegőt szívott.

- Magáért jöttem. Az ura küldött.

- Haza megyek, ha megígéri, sohase mondja meg senkinek, hogy engem trikóban látott.

[1911]

HÓFÚVÁSBAN

Szindbád egyszer - már nagyon régen történt ez -, éjjel a vonattal egy ismeretlen városkába érkezett, hegyek közé, nagy, szép havas télben: a hópelyhek, amelyek belepték az éjszaka kárpitját, barátságosan és jókedvűen dudorásztak a fülébe, amint a vonat fülkéjét elhagyta, mint valami jókedvű nagyapa körül ujjonganak az unokák. Tehát éjfél volt az elhagyott állomáson, a vonat csakhamar továbbrohant, lámpása messziről búcsúzott Szindbádtól... „Hát most mit csináljak?" - kérdezte magában Szindbád és nagyot nyújtózkodott a hóesésben.

A kérdésre a választ egy sunyi, alattomos külsejű, egykedvűen lépegető kocsisember adta meg. Nagy bőrbunda volt a felfelé pödört bajuszú férfiún, a kalapja mellett harkálytoll volt, bizonyosan kocsikáztatja esténkint a kisváros szobaleányait és szakácsnőit, messze, az erdő felé, és éjszaka kocsijával csupán olyan kávéházak előtt álldogál, ahonnan cigánymuzsika hangzik.

- Kár volna lefeküdni, nagyságos úr - mondta, miközben bizalmas gondossággal burkolta be Szindbád lábait a pokrócba. Az itteni fogadóban úgysem nagyon lehet aludni a bogaraktól. Az ilyen divatos férfiú, mint az uraság, jobb helyen is eltöltheti az éjszakát...

Szindbád helyeslően bólintott, most már régidő óta rendes, dolgos ember volt ekkortájt.

A kocsisgavallér a hosszúszőrű lovacskák közé csapott. Hátrafordult és hamisan hunyorított: - Egyébként ajánlom Blanka kisasszonyt. A zongoramestert Struccnak hívják és Pestről kapja a kótákat. Ő a legjobb zenész a városban.

A lovacskák hegynek vonták a rozoga hintót. A városban - meglapuló háztetők között - a hó vastagon szakadt a magasságból, mélységes csend volt mindenfelé, kerék nem dübörgött, lámpás nem világított, a lezárt szemű ablakok mögött vajon vannak-e emberek, nők, férfiak, fiatal népek, akik félig nyitott szemmel feküsznek a sötétségben?

Egyik görbe utca a másik után következett. A hintó farolt a fordulóknál, egy nagyon szűk sikátorban Szindbád megtapintotta a revolverét, de a kocsis csupán jókedvéből fütyült a szőrgallérban.

- Mindjárt ott leszünk, uraság - mondta bizalmasan, amint hátranézett, és a lovacskák komolyan, elszántan mentek felfelé a hegyoldalban.

A sarkon egy kőszent didergett fülkéjében, aztán nagyokat zökkent a bárka a hepehupás köveken, egy gömbölyű, középkorias vasrostély mögül piros lámpafény szűrődött a hóesésbe, és a hópelyhek véresen hullottak itt a magasból. A kocsis a vasrostélyos ajtó elé kormányozta a lovacskákat, amelyek bizonyos megelégedéssel állottak meg e ház előtt, ahol már gyakran megfordultak éjnek idején. A kocsis leugrott a bakról, duhajkodva rángatta meg a csengő karikáját; a rekedt csengő visszhangzott a ház belsejében és erre nyomban zongora szólalt meg valahol. A kulcs gyorsan fordult a zárban, egy rózsaszínű-ruhás nő nyitott ajtót.

- Maga az, Zsiga?

- Idegen uraságot hoztam a vasútról - mondta a kocsis.

- Tessék, tessék - intett a rózsaszínű nő dudorászva, hízelkedve Szindbádunk felé a kocsiba. Bodros haját pirossal szegte be a hátulról jövő lámpafény, és a folyósón egyszerre három-négy nő is megjelent, amint kíváncsian nézegettek a kapu felé.

A kocsis bizalmaskodva veregette meg Szindbád hátát, amint az ajtón belépkedett.

- Majd iszom egy csáját - mondta jókedvűen. - Friss időnk van, pedig csak tegnap ért ide a tél.

A folyosón parfüm és pomádé szaga fogadta a belépőt, kis ajtók mögül rózsaszínű fények és földre dobott vánkosok. A zongora mind közelebb hangzik. Egy ajtót felnyitnak, ahol több lámpás ég a kerek, bolthajtásos terem falán. (E ház tán zárda volt vagy erősség. A nagy, négyszegletes köveken erősen visszhangzik a lépés.) Itt végre megtalálta Szindbád a zongorát, mellette Strucc urat, a koromfekete bajuszú, ragyásarcú és feketefogú zenészt, aki néhány percig változatosan verte a zongorát, közben fürkészve figyelte Szindbádot, de mert csupán gyűrött józanságot észlelt annak hideg arcában, a zongora fedelét becsapta és lappangó léptekkel kezdett a vendég körül járni. A cigarettát olyanformán rejtegette kezében, mint az iskolásfiúk, a füstöt a falra fújta, és sokáig piszkálta a tüzet a pohos kályhában, amely akkora volt, hogy tán az egész várost is befűthette volna. Aztán egyszerre odalépett a pálinkás-poharába bámuló Szindbád mellé:

- Mindjárt itt lesz a Blanka - mondta, és nevetett.

Szindbád álmosan legyintett. Rossz kedv lopózott mögéje, mióta e házba belépett. Gyilkosságokra, megfojtott utasemberekre gondolt. A falban talán meghurkolt kereskedők hullái állonganak és reménykedve várják a rendőrbiztost... Ez a ragyás fiatalember bizonyára a késsel is jól bánik. Szindbád olyan elkeseredést érzett, hogy leginkább ahhoz lett volna kedve, hogy lepuffantsa a gyanúba vett zongorást.

Strucc úr pedig most már állandóan nevetett. Romlott, fekete fogaival egyenként megismerkedett Szindbád. Az állán forradás volt, és a cigaretta füstjét nem titkolt élvezettel szívta mellére.

- Én is pesti vagyok - mondta himbálózva szürke kabátjában, amelyre fekete karvédők voltak húzva. - Pesti gyerek vagyok; az apám üzletember Budapesten. De hát télen mit csináljak Pesten? Nincs lóverseny. Mert a lóversenyen mindig ott vagyok.

Aztán elhallgatott és hosszú ideig vizsgálta Szindbád kezét, lábát, ruháját, ingét. A kalapját levette a fogasról, belenézett. A bundát megtapogatta.

- No lám. Én még azt hittem, hogy utazó! - mondta félhangosan.

- Doktor úr! Melyik a nótája? Doktor úr!

De erre már választ nem kapott, mert megérkezett az a bizonyos Blanka. Pirosharisnyás, gömbölyűlábú és megtelt szerb leány volt Blanka. Zöld ruhája volt és karperecén apróságok fityegtek. Egy karikában egy csendőr arcképe... A borzas, sűrű, fekete hajában hervadt rózsa.

- Kérek teát! - mondta, és úgy nevetett Szindbádra, mintha már nagyon régen ismerte volna. - Apa! Adjon cigarettát. Apa!

A zongorás is széket húzott az asztalhoz.

- Nézze, bácsika, ne legyen olyan rosszkedvű. Tudom, hogy maga is szokott a lóversenyre járni. Látom a cipőjéről. Csak sportmanek hordanak ilyen cipőt. Hát állítsunk össze egy halmozást tavaszra.

- Apa, kérek teát! - ismételte a rác nő.

Szindbád búbánatosan bámult a lámpafénybe. Eszébe jutott, hogy gyermekkorában egy fényes huszonötkrajcárost csent el az anyjától. Itt kezdődött romlása. Istenem, hová jutott!

Aztán hirtelen felállott és kalapját fejére tette. A jobb kezével a revolverét fogta a zsebében, és kiment a barátságos szobából. Végigsietett a folyosón, hallotta, hogy kiáltoznak utána, de most már szökött. Az ajtót sikerült az első fogásra felnyitnia. Már kinn volt a havas, sötét utcán. A hópelyhek hűvösen, enyhén szállongtak égő arcába.

Mintha valami nagy veszedelemből szabadult volna meg, mélyen, hangosan fellélegzett.

Nesztelenül lépkedett visszafelé a mély hóban, amerre emlékezete szerint a kocsi az imént hozta.

Hátranézett. Nem is üldözték.

[1912]

TÉLI ÚT

Az esti és éjjeli órákban, midőn Szindbád a fejét az ágy párnáján elhelyezte, és a gondolatok mint búcsúzó vándormadarak mind ritkábban, mind messzebbre szállongtak körülötte; vagy a reggeli heverészéseknél, midőn az éj kedves, meleg, csókos álma még félig ott volt az ágy takarója alatt, a puha párnán, a szőnyeg bolyhos lágyságában, és mintha még a küszöbön állna a fekete selyemruhás, pirosálcás úridáma, az álmok dámája, kis lakktopánkájában és finom selyemharisnyájában, amilyent az udvarhölgyek hordanak hercegnőik tudta nélkül - ebben az időben Szindbádot, a hajóst magányos szobájában gyakorta felkereste egy kis fekete színésznő, fekete ruhában, fekete selyemharisnyában, sastollas kis kalapban, és a haja a füle mögött lágy volt, omlatag volt, de frissen fésült, mint ahogyan Szindbád a kis színésznőt egyszer, utoljára látta.

Addig járogatott Szindbádhoz az ábrándok és félig sejtett, félig átélt kéjek óráiban a színésznő, amíg Szindbád, a csodahajós egy napon elhatározta, hogy utánanéz a kis hölgynek, aki álmodozásaiban jelentkezik.

Elmúlt éveiből, búbánatos, kalandos ifjúságából ugyanis emlékezett arra, hogy vannak rejtélyes álmok, álmodozások, amelyek egyszerre két szívet keltenek fel, mint egy fészekből való fecske testvérek, amelyek egymástól messzire röpdösnek.

Egy napon lehetségesnek látszott előtte, hogy valahol, valamerre a kis színésznő - akit pedig már egyszer elfelejtett - éppen olyan furcsán, titkon, csak az ágytakaró alatt bujkáló gerjedelmekkel gondol rája, mint Szindbád, amidőn a kedves szívalakú arcocskát csaknem egy hüvelyknyire látja a párnán maga mellett.

Lehetséges, hogy a kis színésznő valamerre óhajtja őt, mert a szíve üres, szabad, és az elmúlt dolgokkal édeskedik; messzitűnt férfiú feje körül borong, mert a jelenben egyetlen bajusz, sem szakáll nem látszik a kis szív tükrén.

Miután ezen dolgokat egynéhányszor elgondolta Szindbád, felkerekedett, útnak indult - bár a haja már szürke volt, mint a zajló Duna felett csapongó jégsirály szárnya.

A nyomok a nagy téli időben Eperjesig vezették.

A városkát öles hó sáncolta körül, és a hófúvásban a régi házak olyanformán zárkóztak be, mintha ellenség közeledne a város felé. Az emberek a mellényük zsebébe dugták az orrukat, hosszúszőrű lovacskáik mellett bandukoltak a fa-szállító tótok, mintha Andersen meséiből megindulnának egyszerre a hóemberek. Szindbád csak nehezen talált egy értelmes szemű, rablóképű kocsmárosra, aki pontosan tudta, hogy a vándorszínészek csapata (amellyel Paula pályázott) Eperjesről hová és merre vette útját. Túlmentek a nagy hegyeken, amelyekre egy kis vonat kapaszkodik. De most hófúvás van a hegyek között, és a kis vonat talán már nem is kapaszkodik.

Valahol, valamerre a Verhovinán, vagy talán még messzebb is menének a színészek, akik egy királyi palástot és két pár lovagcsizmát hagytak zálogban a fogadósnál.

Szindbádnak szinte jólesett, hogy nem találta meg nyomban Paulát, amint utána indult. Így szinte becsesebbnek látszott előtte a kis színésznőcske, mint a színestollú madár, amely az erdő mélye felé menekül a közelgő lépésekre.

- Utánamegyek! - mondogatta magában, amint a hófúvásos városkában bolyongott, és benézegetett az ablakokon, ismeretlen nők után szaglászódva.

A hóval vastagon fedett pohos torony környékén, ahol láthatatlanul károgtak az elrejtőzött varjak és csókák, a havak közéásott gyalogúton végre egy orosz sapkás, rövidbundás úri-hölgyet látott közelegni. A dámának formás cipője volt, divatos, szűk szoknyája, de amint Szindbád őt megközelítette, kiderült, hogy arca hervatag és fáradt. A hajdan finom orrocskát pirosra marta most a hideg és régente a festék; a száj körül keskeny, kedvetlen ránc vonult el. Csak a nefelejcs-kék szempár tekintett üdén és fiatalosan Szindbádra, aki kalapját megemelte. (Idegen városokban Szindbád mindig köszönt a papoknak és az úri hölgyeknek, mert szerette, ha ismeretlenül is udvarias és vallásos embernek vélik.)

A dáma továbblépkedett, Szindbád utánanézett. Ruháját, cipőjét, hosszú lovagkesztyűjét még egyszer megvizsgálta, és azt gondolta:

- Valami öreg bárókisasszony... Ha Paula nem volna, most utánamennék, és Eperjesen maradnék!

Később nagy ostobaságnak minősítette Szindbád véleményét, mert ebéd utáni feketekávéját azon trónus mellett fogyasztotta el, amely trónusból a bárókisasszony uralkodott a kávéház felett.

A kávés felesége volt ő; egykor kasszírosdáma Pesten, de most figyelmesen olvasgatta a képes-lapokat, karpereceit csörgette kövér csuklóján, és az idegen úrra rideg előkelőséggel nézett, mint férjezett hölgy, aki már nem kíváncsi az idegen urak mondanivalóira.

Később a cigányok jöttek, furcsa, világosszínű keménykalapjaikban és gavalléroktól levetett kabátjaikban. A festett bajuszú prímás kezet csókolt az asszonynak, és a sarokba rakott hang-szereket kérte valamely délutáni lakodalomhoz.

- Jól van. De ne igyák le magukat, Zsiga - mondta komoly, anyáskodó hangon a kávésné.

Szindbád később francia konyakot rendelt, és emígy magára hívta a kávésné figyelmét, sikerült nemsokára bizonyos egyetértő, meleg és jelképes pillantást váltania a szigorú dámával. Egymásra néztek, majd az asszony titkon, csendesen megrázta a fejét: „Nem, nem lehet... legalábbis itt nem lehet...” „Pedig maga tetszik nekem, és máris szerelmes vagyok” - felelt Szindbád a szemével. „Igazán?” - kérdezte az asszony. „Igazán - mondta Szindbád dióbarna szeme -, de kérem, ne haragudjon ezért reám.”

A kávésné egy darabig a cukortartóban babrált. Majd felvetette csendesen a tekintetét. „Nem haragszom!” - mondta neki nefelejcs-kék szeme sugáraival. Később titkon megigazította a fésűt hajában, a háta mögötti tükörbe pillantva.

A nagy hegyekre kapaszkodó kis vonat indulásának órája elkövetkezett, Szindbád tehát, anélkül, hogy az asszonyra többet ránézett volna, elment, mint aki dolgát jól végezte.

A hófúvásos éjben, a jéghideg vasúti kocsiban, miközben a beláthatatlan, sűrű éjszakában alatta csikorogtak, nyögtek, visongtak, mint megannyi kölyökkísértetek, a kis vasút felfelé kapasz-kodó kerekei, a láncok csörgése és a mozdony fulladt pöfögése elandalították a bundában Szindbádot. Megnézte az óráját. Tízre járt. A kávés már feltette fekete sapkáját az eperjesi kávéházban, és a kávésné most fekszik le magányos ágyába. Most húzza a harisnyáját, és a vaskályhából a parázs úgy villog, mint valamely állatnak a szeme. Most a dunna alá dobja kövérkés testét, a gyertyát elfújja, és míg kinyújtózik, egy másodpercig - vagy talán tovább is - keresztüllibben a gondolatain a délutáni idegen úr, amint szerelmes odaadással nézett reá a kávéházban.

Vajon elutazott már az az úr?

A kis vaskályha felől nesztelen lépéssel jön közelebb a köpönyeges, strucctollas kalapú vitéz, akinek gondja a női szobák álma. A fehér asszonykar csendesen, dédelgetve átöleli a párnát, mintha a Szindbád nyaka volna.

A vonat jéghideg, szeles fennsíkon gurult olyan lassúdan, mintha szerte a hó alatt halottak feküdnének, akiket nem jó felébreszteni. Gurultak a kerekek talán már órák hosszáig, amidőn Szindbád végre halkan elnevette magát, és elbúcsúzott az első álmát aluvó kávésnétól.

Az állomáson egy darabig megállottak.

A hó úgy röpködött az ablakok mögött, hogy bizonyosan lehetett tudni, hogy valahol nem messzire, az országúton farkasok kullognak lehajtott fejjel és egymás háta mögött a falu felé.

Egy lámpást vittek végig a sötétségben, a vasutasok messziről olyan tompán beszélgettek, mintha összeesküvést szőnének.

A láncok végre megzörrentek, a fagyos kerekek nagyot visítottak, a kis vonat döcögve megindult.

Szindbád a soványkás, kis fekete Paulára gondolt, miután a vonat elhaladt az út közepét jelentő állomás előtt.

Vajon hol és merre találja? Milyen állapotban van egykor nagyon kedves kis félcipője, benne a friss szalagbokrétával?

A haja üde és jószagú a füle mellett?

A téli délután, mintha tudomásul vette volna, hogy pirosbetűs napot jelentenek a kalendáriumok, aranypiros sugaraikkal fényesítette be a kis határszéli várost, amelynek havas háztetői alatt, a fagytól kopogó fahidakon és kuckóikból kipillantgató kőszentek között Szindbád egy Paula nevű kis színésznőt keresett. Igen, itt tanyáz a vándorszínész-trupp, és esténkint a Nagy Bercsényihez címzett fogadóban vidítják vagy búsítják a kedélyeket. Paula a társulat szendéje, hősnője, drámai anyája, és szerepét most egy napfényes kertben sétálgatva tanulja, a város végén, ahol valamikor a vártemplom állott, és a kastélyból nyergeslábú dámák, elszánt arcú főurak sétáltak alá a városkába. Ez Paula kedves tartózkodási helye délben, mert ő nem szokott a kocsmában ebédelni - jelentette Pápai, a súgó, akit Szindbád körülbelül háromszáz esztendő óta ismert, midőn ifjú gavallér korában a vidéki színtársulatok után gyakran utazgatott, és az első páholyt megvásárolta az előadáshoz. Pápai köhögött, selypített, nagy baboskendőbe fújta az orrát, felire vágott szivart nyomott az agyarára, és egy régen használt gyufaskatulya oldalán idegen gyufát próbált meggyújtani, de többet nem mondott Pauláról.

Csak a beszélgetés végén jegyzett meg ennyit:

- Igazán benőhetett volna már a fejelágya az úrnak. Mit akar mindig azokkal a színésznőkkel?

Aztán megmutatta az utat a kert felé:

- Három kocsmát számoljon odáig. A negyediknél forduljon be a gyalogútra.

Egy domboldalon valóban ott volt a régi kert, most fehér a hótól, mintha hajdani szüzességével kacérkodna hervadt dáma. A fák fösvénykedve rejtik a hó alá megritkult gallyaikat, a bokrok kopaszok, koravének, áhítatosan tiszták, és a behavazott utakon sűrűn látni a rókák, nyulak és más ártatlan látogatók lábanyomait. Mintha itt sohasem lett volna nyár és pázsit, rejtőzködő bokrok és eltakaró lombos fák! Mintha mindig csak a nyulak vándoroltak volna a kanyargós sétautakon, az ódon kastélyból sohasem jártak volna ide a szarvasbokájú delnők rózsaszínű arcú lovagjaik karján, sem az alant fekvő városkából a varróleánykák izgatott lépésű diákokkal

és a tilosban járó menyecskék rejtve, félve, de boldogan, míg a vártemplom árkádja alatt bajuszát pödörgeti a várakozó férfiú.

Minden csendes, tiszta, szűzies volt, egy öreg varjú lomha, fekete szárnyaival barna árnyként repült el a hó felett.

Szindbád csendesen nézelődött jobbra és balra, a kert néptelen volt, a romba dőlt kastély a hó alatt úgy terült el, mint az örök enyészet.

Majd egy fekete árnyék bukkant fel a kastély mögött. Hosszúkabátos hölgy volt, fején kis sastollas kalap, és valamit evett, eszegetett egy barna papiroszsákból. Amint Szindbádot meg-pillantotta, a papiroszsákot nyomban a táskájába rejtette.

- Ez Paula - gondolta Szindbád, és gyorsan megindult a hölgy felé, aki fázósan, ijedten, mozdulatlanul állott meg az út közepén. A szívalakú arcocskán komoly aggodalom tükröződött, a barna szempár kegyelemkérő tekintettel szegeződött Szindbádra, hogy szinte könnyesnek látszott a szem. Aztán egyszerre gyáva, reménykedő mosoly csillant végig az arcocskán, a szemben szentjánosbogarak emelgették meg szárnyacskájukat, és egy lépést előre tett a hosszúkabátos dáma.

- Úristen, hogy került ide? - kiáltott fel, és tetőtől talpig végignézett a férfin.

Szindbád elkapta a kezét, megszorongatta, a kesztyű megett megcsókolgatta, majd az álla alá nyúlt félkézzel, és hosszasan nézett a szenvedő, gyöngéden hervadó arcocskába, amelynek színe olyan volt, mint az emlékkönyvbe préselt virágnak a színe.

- Hát nem várt? - kérdezte Szindbád. - Nem álmodott velem?

- Egyszer álmodtam, a múlt héten vagy tegnap. De én sok bolondot összeálmodok. Most már emlékszem: együtt játszottunk valamit a színpadon, kegyed frakkban volt, a frakk baloldalán egy nagy csillag. Hogy került ide?

- Azt álmodtam, hogy maga álmodik velem, hát útrakeltem.

- Mindig udvarias ember volt - felelt halk, gördicsélő nevetéssel a színésznő.

- Kíváncsi lettem, hogy mit csinál, hogyan él, mióta nem láttam. Egy éve már. Emlékszik? Hajón utaztunk a Dunán, a csillagok ragyogtak, és a partokon a mélységes baranyai erdők. A rác hajóskapitány szerelmes volt magába.

- A Gyokó.

- Remélem, nem hiába?...

- Kérem... Sohasem láttam többé. Hisz akkor a magáé voltam.

- Nagyon szerettem.

Paula kissé meghajtotta a fejét, és a hóra nézett.

- Boldog ember, milyen könnyen mondja. Ha mi, szegény nők így tudnánk gondolkozni!

- Hát nem elég, hogy itt vagyok? Eljöttem magához, mert a kezét akartam megcsókolni!... Lássam. Forduljon meg. Hadd nézzem meg tetőtől talpig. Hm. Semmit sem változott.

- Pedig beteges vagyok néha.

- Alakja a régi, kedves és finom... Hadd szagoljam meg a haját! Mutassa a cipőjét, a harisnyáját. Kesztyűt jobbat kell hordania. Ez a kis szalag nagyon bájos a nyakán.

- Nincs senki, aki törődne velem.

- A szívecskéje üres volna?

A színésznő félig lehunyta a szemét, aztán anyáskodva megcirógatta a Szindbád karját.

- Bolondos fiú. Hát lehet magát olyan könnyen felejteni?

„Kígyó, kígyó! - kiáltott magában Szindbád. - Hazug kígyó! Ó, hányszor felejtettél el azóta!" De azért mégis jólesett neki a Paula érintése, valamint igen kellemes megelégedést érzett a szívében, midőn félcipőben, friss szalagcsokorral és könnyű harisnyában látta a nőt, akinek kedvéért egykor a Dunán Pancsováig utazott. Hajának üde illata olyan volt, mint a fehérnemű között őrzött sarjúé, és finoman hervadó, apró madárkörmöcskék kusza, alig látható nyomaival megjelzett arca elbúsította, egyben felmelegítette a szívét. Mintha álmatlan, ábrándozással töltött éjszakák csöndes emlékei gyanánt maradtak volna a szem körül a halovány gyűrődések, és az ajk körül hervadó bársonyon Szindbád csókjainak nyoma látszik, mint szerelmes aratóleány testének körvonala a rét virágai között, a pázsit gyüremlésein. A fehér nyak, amely olyan kíváncsian nyúlott ki a fekete ruhácskából, mint egy kis madár nyaka, a fekete bársonyszalag alatt tündökölni látszott, a kabát zsebe macskabőrrel volt bélelve, és meleg volt, mint egy fészek, midőn Szindbád a kezecske után oda benyúlott.

- Nagyszerű tervem van délutánra - mondta a színésznő, mialatt vállával könnyen megérintette Szindbád mellét -, jöjjön el velünk a pincébe. Kápolnai - egy itteni öreg tanár - a társulat tagjait pincéjébe invitálta délutánra. Ott jó borok vannak, és itt nagyon divatos a pincézés. Majd gondoskodom, hogy az öreg tanár meghívja.

- Délután a cukrásznál leszek.

- Helyes, majd ott felkeressük - most pedig kísérjen haza, nem messzire lakom.

A cukrászbolt mályvaszínű függönyei mögött még javában elgondolkozva üldögélt Szindbád, midőn az őszhajú, pirosképű és recsegőhangú tanár nagy lármával jelentkezett, megölelte Szindbádot, legjobb barátjának nevezte, és biztosította, hogy külön pipája van a pincében.

- Nacsak, bicsak! - mondta víg életörömmel. - Induljunk, mert nagy hó van a pincéig.

A színtársulat a cukrászbolt előtt táborozott, jókedvű, kopottas, fiatal színészek, két színésznő: Paula és az énekesnő, egy kövérkés szőke, aki nyomban hosszadalmas, vizsgálódó pillantást vetett Szindbádra, mint aki már úgyis tudja, hogy az idegen férfiú miért tartózkodik a városkában.

Hátul Pápai súgó pipázott, és a színészújságot olvasgatta, mint akinek semmi köze sincs az egész dologhoz.

- Menjünk, gyerekeim - kiáltotta a jókedvű tanár, és a kabátja belső zsebére ütött, ahol a pincekulcsok csörögtek.

Paula titkon, melegen szorította meg a Szindbád kezét.

- De örülök, hogy ismét együtt vagyunk.

Amint a városból kiértek, és egy kis kanyargós úton a hegyoldalba fordultak, hirtelen öles hóval találták magukat szemközt.

De a hegyoldalból idáig látszott a pince fekete, kormos bejárója, és a fiatal színészfiúk hangos kiáltozással vágtak neki a hómezőnek.

- Nacsak, bicsak! - biztatta őket az öreg tanár.

Paula a Szindbád karjába kapaszkodott, és boldogan, büszkén simult a vállához.

- Segítsen, Szindbád - mondta csendesen.

Hátul jött Pápai, és recsegős hangon a színésznőre kiáltott:

- Ugyan, nem várhatsz addig, amíg besötétedik? Nincs puhább pamlag a hónál!

- A szemtelen - mondta halk, duruzsoló nevetéssel Paula.

Szindbád a magas, puha, szűzies hómezőre nézett, és magában igazat adott a vén súgónak.

[1912]

SZINDBÁD AZ ÁLLOMÁSON

A következő történet Szindbáddal egy messzi határállomáson esett meg. Nagy vasúti étterem volt itt, ahol naphosszat üldögéltek az utasok vonatjaikra várván. Mintha valami nagy vásár lett volna valahol a közelben, annyi mindenféle ember utazott. Oroszország felé megy innen a vonat, de még magyar területen vagyunk. A vasutasok pattogva, kiabálva mondják a magyar szavakat. „Indulás!" - kiáltják teli tüdőből a mozdonynak, mint a koporsóban földbeereszkedő jóbarát után kiáltunk - mert aztán már nincs Magyarország. A rövidkéményes Pacific-mozdonyok nagyot szusszantva rohannak neki a sínpárnak, amely most már magányosan nyúlik befelé a hegyek közé. Már az a dértől csillogó sín is idegen, a hegyek másoké, a fák barátságtalanok - messzire piroslik egy falu tornya. Ilyen tornyok nincsenek Magyarországon. A határállomásnál leszállított magyar vasutasok, fűtők, kalauzok összetekergetett köpennyel vállukon, kezükben a kis fekete táskával, vonatjuk után néznek, amíg a pályaudvarból kirobog, mint elutazó diák után pillantanak a szülők; - a lembergi kocsiból jókedvűen int egy hosszúhajú fiúcska a nagybajuszú magyar kalauznak - az utolsó kocsin a lépcsőre kapaszkodva áll az idegen vasút cifraruhás embere, és ünnepélyesen szalutál az utolsó magyar állomásnak.

Itt őgyelgett Szindbád naphosszat, étteremben és a sínek között, mert valamely táncosnőt várt Oroszország felől, akinek ezen az állomáson lehetett csak megérkezni. Régen volt! Ki tudná azt manapság, hogy miért várta Szindbád a táncosnőt.

A déli vonattal magyar színtársulat érkezett az állomásra... Ősz volt, deresedtek a fák: szegénykék téli állomásukra igyekeztek, egy felső-magyarországi városba. Oly izgatottak voltak mindnyájan, mintha most ültek volna először vonaton. A nők sikoltó hangon beszéltek, a kezükben tartott skatulyákat keresték. A férfiak egymásnak kiabáltak, hogy el ne vesszenek.

- Maguk csak üljenek be - kiáltotta egy erélyes hangú, nagyorrú és bozontos üstökű férfiú -, én majd lebélyegeztetem a jegyeket a főnökkel. El ne kóboroljanak, mert mindjárt itt a vonat... Cecil!

- Mi az? - felelt egy vörös képű, kövér dáma.

- Semmi. Csak el ne vesszen semmi.

Tízen-tizenketten lehettek, amint nagy zajgással, de egy rajban betolongtak a zsúfolt vasúti étterembe. A tarka nadrágos férfiak elkényszeredett arcaikkal, olyanformán jelentek meg Szindbád képzeletében, mintha valahol színpadon vagy régi képesújságban látná őket. Nini, a kalapok a férfiak fején! A tarka kendők a nyakon és a kis malaclopók a vállakon! A vidéki férfiszínészek divatja nem változik. A kis súgó selypítve kiált egy aranyszőke hölgynek:

- A teremtésedet. Itt maradj mellettem.

A nők már inkább éltették a divatot - persze ők is a maguk módja szerint. Igen nagy kalap volt akkor a divat és a földig érő világos selyemköpönyeg. Kár, hogy e szép kabátok régi foltokat hoztak magukkal, mint kis emlékeket a különböző nyári állomásokról. A kebleket nem feszélyezte fűző, és a rövid szoknyák alatt igen magas sarkú félcipők tünedeztek föl, amelyek néha ócska, gyűrött szalaggal voltak megkötve. Fehér-fekete stráfolt harisnyák, bennük aranynyilak, könyökig érő kesztyűk és ahol lehet, egy fodor... Pedig volt közöttük két fiatalka; - az egyiknek nagy, bánatos, acélszürke szeme volt, a másiknak igen sűrű, kisleányos, aranybarna haja, fehér arca - akik megérdemeltek volna némi oktatást a divat világából. Ámbátor itt, kétezer kilométernyire Budapesttől, az orosz gránicon igazán minden szabad. Lehet, hogy tegnap még szobalányok voltak e művésznők... Ha ugyan megvannak még az

öreg, kimustrált „pick-auf” kapitányok a színészeknél! Egy búskomor, öreg kanárit vittek kalitkában.

A primadonna - mert hiszen az egyik az volt - a kézitükörben megigazította a haját, és az arcát szarvasbőrrel dörzsölte, amint végre elhelyezkedett a nagy étteremben. Az arca még csak nagyon kicsit volt ragyás a sok rossz festéktől, és ha Szindbád rövidesen küldene neki finom francia arcfestéket, akkor sokáig megtartaná hamvas bársonyát a szívalakú arcocska.

Egy kötöttkabátos szende, akinek hegedűhúr színű, ritkás frufrui Pálmay Ilka régi képeire emlékeztetnek, hervatag, sápadtkás arcával, nefelejcskék szemével csakhamar fölfedezte a nézdelődő Szindbádot, muszkabundáját és briliánsgyűrűjét, amelyet ebben az időben jobb keze mutatóujján viselt, mert már szeretett volna öreg úr lenni, és gyöngéden meglökte a primadonnát.

- Valami orosz gróf - mondta egy fiatal színész, akinek sima, hosszú haja a homlokába lógott, és a cigaretta a körmét égette.

Az elvetemedett képű, ragyás pincér a skatulyák, bőröndök és kézitáskák közepette ezalatt áttört, és gyanús színű kávékat rakott a társaság elé. A selypítő kis súgó szalonnát evett papirosról, és a bicskahegyre tűzködött falatokkal szorgalmasan kínálgatta az aranyszőke hajú kövér dámát. A szemével kísérte a szalonnadarabot, vajon kellő helyre megy-e... És elégedetten nyúlt újra bicskájához, midőn a dáma lenyelte a falatot.

Az ődöngő Szindbád ezenközben francia szót hallott a szomszéd asztalnál.

- Magyar színészek - mondta valaki. - Szegény vándorszínészek.

Artisták és artistanők ültek a szomszédban. Jól táplált, előkelő külsejű nemzetközi művészek, akiknek olyan üde volt az arcuk, mintha frissen borotválkoztak volna. Szürkeruhás nők, akik olyan egyszerűen és finoman öltözködtek, mint a grófnők. A kezeken puha barna kesztyűk, és kis sapkák a fejeken. Nyugodt, öntudatos előkelőséggel foglalták el a legvilágosabb asztalt az ebédlőteremben, és a főpincér hajlongva vette át a rendelkezéseket az ebédről. A nőkkel kis kutyák voltak. Finom, gyémántszemű kis állatok, amelyek bizonyára a gyermekeket helyettesítették a társaságnál. De a kiskutyák is illedelmesen viselkedtek. Míg az egyik művésznő, aki szürke ruhájában leginkább valami tanárnőhöz hasonlított, elővette a retiküljét. Az erszény végén egy kanadai róka feje díszlett, és csendesen, de jól mulattak, amint a kis kutyák sorban megijedtek a róka üvegszemétől. Majd a bőséges ebédet az asztalra hozták az alázatos pincérek.

Eközben megjött a vonat, és a táncosnő Oroszországból megérkezett. Bundája vagyont ért, az útibőröndjei ezüsttel díszítve, fekete fátyolos kis kalapja alól meghatottan, könnyes szemmel nézett Szindbádra.

- Köszönöm, hogy elém utazott. Nem szeretek egyedül utazni a magyar vasúton.

Hosszú lépésekkel sétáltak föl és alá a sínek mentén. Hogy volt, mint volt?...

- Odakünn mindig arra gondoltam, hogy milyen jó volna Budapesten játszani... Lehetséges volna az?

- Majd megpróbáljuk - felelt Szindbád.

- Igaz, hogy a hercegek nekem tapsoltak, de mégiscsak többet érne, ha a karzat tapsolna otthon a Népszínházban...

- Utána nézünk a dolognak.

- Rokonaim élnek Pesten és ismerőseim. Szeretném, ha látnák, hogy mivé lettem, mit tanultam... Pétervár, Moszkva igen szép városok, de Budapest a legszebb.

- Odamegyünk.

- Szeretnék egy teát inni, a komornám majd vigyáz a holmikra...

A táncosnő zsebre dugott kézzel lépett be az étterembe, Szindbád csöndesen mögötte.

- Csak találnánk valahol egy asztalt! - mondta Szindbád.

- Én már látok is egyet.

Leültek, és az élesszemű főpincér hajlongva közeledett.

- Csak franciául, Szindbád - figyelmeztette csendesen a táncosnő gavallérját.

Az artisták asztalánál ezalatt csendes súgás-búgás keletkezett. Egy fehérhajú, piros arcú úr fölállott, és fehér fogait mutogatva közeledett. A táncosnő is nyomban megismerte.

- Róbert úr! Ah, milyen kellemes találkozás! - mondta.

Róbert úr amerikai volt, és a céllövészetben volt nevezetes.

- Moszkvába megyünk...

- Én onnan jövök.

- Szánkóznak már?

- Egy hónapja leesett a hó. Új színpad van azóta... Egy német építette.

- Érdekes.

Vígan, gyorsan beszélgettek. A nők barátságosan integettek át, a férfiak megemelték a sapkájukat...

- A mi vonatunk már indul. A viszontlátásra - búcsúzott Róbert úr.

És az artistaasztal csakhamar elvonult.

Ezután nemsokára a színészek asztalánál elkiáltotta magát a pirosképű dáma, a Cecil.

- Akármi legyek, ha ez nem a Kovács Böske, akivel a népszínházi karban voltam! Böske.

És már föl is emelkedett a tollas kalapjával, hogy a táncosnőhöz közeledjék.

A táncosnő gyors, hideg pillantást vetett a társaságra. Aztán elfordította a fejét.

Cecil duzzogva, sértetten ült le helyére.

- Hiába van bundája! Azért mégis vizet árult a ligetben! - magyarázta társnőinek. - Az én anyám becsületes iparosember felesége volt. Az övé?... Pfuj. Ki se tudom mondani.

Később, midőn a kényelmes vasúti kocsiban elhelyezkedtek, a táncosnő előkeresett egy angol regényt, de mielőtt olvasni kezdett volna, így szólt Szindbádhoz:

- Talán mégis jobb lesz, ha nem lépek föl Budapesten...

[1912]

BÁLÉJ EGY RÉGI FOGADÓBAN

A zenekar a *Hölgyek szeszélye* című gyorspolkát játszotta, és a nők arca már kipirosodott a tánctól. Bál volt a „Szőlő”-ben, és a felvidéki városka asszonyai és leányai, miután hetekig készültek a mai estére, önfeledten, boldogan, de teljes úri magatartással fogadták a városi zenekar meglepően sikerült tánczenéit. A városban ötven esztendő óta Madame Kunicke nevű asszonyság neveli finom manierra és eleganciára a leányokat. A francia *Sacré Coeur*-ből nem kerülnek ki olyan gyöngéden nevelt hölgyek, mint madame keze alól. Csupa kis francia arisztokrata-hölgy látogatta a Morvai-féle cukrászdát, és sétálgatott a promenádon. Egy Rohan herceg is találhatott volna feleséget a helybeli hölgyek között. Hisz Kunicke úr - bár vörös németnek látszott - viszont a francia szavak helyes kiejtésére tanította meg a hölgyeket. Volt ugyan egy konkurrense a mössziőnek a városban, Sármai, a ragyás kisbőgős, aki tizenöt esztendeig muzsikált a Bunkó bandájában Párizsban. A kisbőgős a Lajosok nyelvét könnyedén kezelte, de, sajnos, az ortográfiában teljesen járatlan volt, „demimony”-nak írta a *demimonde*-ot. És hogy mégis szívesen látták az úri házaknál, ahol az eljövendő grófok és bárók számára nevelték az ország legfinomabb kisasszonykáit, azért volt, mert Sármai néha magával vitte hangszerét, és a férfiasan zengő húrokon eljátszotta a *Fodros tükörén a haboknak, csolnakázik egy pici csolnak* kezdetű keringőt a *Rip*-ből, amely a legnépszerűbb melódia volt a Felvidéken.

Régi ismerősünk, Szindbád egy drága női kéz útján meghívót kapott a zártkörű mulatságra, és habozás nélkül elutazott a városkába, az esti vonattal érkezett, és míg fehér csokrát kötögette a tükör előtt, a fogadó túlsó részén már javában dolgozott a városi zenekar, Lohengrin nászindulójával fogadván az érkező báli vendégeket. És a folyosón már érezhető volt az a különös illat, amely bálitermekben észlelhető; lehetne rózsaszínű-szagnak nevezni, ha az illatoknak színük volna; a parfüm és friss női ruhák szagába a púder és gyöngyvirág illata vegyül. A büfének olyan szaga van még, mint a kucséber-kosárnak, és a nők lélegzetvétele olyan üde, mint nyári zápor után az erdők lehelete. Az első négyes előtt vagyunk, és a hölgyek ruhafodrai közül még tiszta házi-illat száll, amelynek nyomán az ember könnyen elképzelheti a fehérrámás ablak mellett álldogáló varrógépet, a frissen ropogó vásznat, a kötött terítőjű asztalon a kölcsönkönyvtár barna könyvei feküsznek, közöttük bizonyosan a *Füst* Turgenyev-től, és a magas, domború mellű dívány felett rokonok, apák, anyák, nagynénik fotográfiái sorakoznak; a szomszéd ablaknál tán egy kisleány ül, aki a francia szótárban még aláhúzza a *l’amourt*, és most elgondolkozva, jövendő sejtésekkel nézi bálba készülődő nénje öltözködését.

A valcer járta legtöbbször, mert valcert tudnak legjobban táncolni a városka hölgyei. Szindbád a bálterem régies oszlopai alatt ődöngött, ahol még a bányakapitány egyedül itta savanyúvizes borát - néki sietni kell, a felesége szívbajos, és éjfélnél tovább nemigen bírja a mulatságot -, egy öklelő tekintetű sárgamellényes rendezőnek bemutatkozott, és vívómesternek nevezte magát, mire teljesen békében hagyták, és az ellenséges fiatalemberek, akiknek láthatólag nem tetszett Szindbád bánatos feje (amely már gyakran érdekelte hölgyeket egészen idegen városokban), azután nem vezényelték táncosnőjükét az ácsorgó úriember felborítására.

A vendég nyugodtan gyönyörködhetett a vidéki bál örömeiben, és visszagondolhatott múltjára, midőn a Sóstó-fürdőn harsány hangon vezényelte a négyest. „Kolón” - kiáltotta, és a tekintete mindig egy barna hölgy arcára tévedt ilyenkor, akinek olyan gyöngéd homloka volt, mintha az Ezeregyéjszakáról szóló mesekönyvből vágták volna ki, s félig lehunyt, hosszúpillájú szemei között ábrándok látszottak lakni, mint a messzi égboltozaton a fehér felhőfoszlányok... Ó, egykor nagyon tetszett az álombeli hölgynek, ahogy Szindbád úr a négyest rendezte, és később

is gyakran látni vélte a hölgy éji gondolatai között, midőn hőstetteknek vélt dolgokat cselekedett, gyermeket mentett ki a folyóból, és ibolyaszínű csokrot kötött gallérjára.

- Vajon, hol van hölgyem? - kérdezte magában a vendég, midőn egy óra múlva sem jelentkezett senki, aki legyezőjével könnyedén megérintse vállát, mint a francia regényekben. Szindbád ugyanis nem ismerte személyesen a nőt, akinek kedvéért reggeltől estvéig utazott - csupán leveleiben volt hozzá szerencséje, midőn hosszú, sűrűn teleírt oldalakon beszéltek meg eseményeket és regényeket, színdarabokat, írókat és színésznőket, mint akár a múlt században, midőn divatban volt a levelezés ismeretlen urak és úrnők között. És Amelie-nek írta magát a levelek alá.

Csupán egy kis világoskék szalag jelentette, hogy a nő valóban él valahol, amely szalagocskát egykor (mint írta, vállfűzőjéről) levélben Szindbádnak elküldött.

A helyzet mind komikusabb lett, mert az óramutató éjfél felé ballagott, és a zenekar a második négyes nyitányát játszotta. Szindbád megfordult, hogy a folyosóra menjen: hisz már eddig is bizonyára nevetségesebb volt a kellőnél. A sárgamellényes rendező elébe állott, és meghívta, hogy egy pár nélkül maradott hölgyet a táncba kísérhet.

Szindbád búskomolyan mosolygott. Istenem, ismeretlen, petrezselymet áruló nőnek legyen a táncosa! Aztán igen ünnepélyes arcot öltött, mert atyja arra tanította, hogy a nőknek mindig szolgálatára legyen.

A hölgy, aki karját karjába fűzte, meglehetős kistermetű, barna nőcske volt, messziről nem látszott szépnek, de közelről kiderült, hogy sok finomság van elhelyezve az arcocskán, amely olykor elmélázott, mintha valamely régi, szinte baráttá vált szomorú gondolat térne vissza-vissza, mint a nappali eső visszatér éjszakára.

- Asszonyom! - mondta Szindbád.

- Uram! - felelt a hölgy.

És az „itt a párok” című figura alatt, amíg a túlsó sor hölgyei oly lelkiismeretességgel tették meg a három lépést előre és a térdhajtást, mintha még mindig Kunicke asszony növeldéjét látogatnák, Maupassant-ról beszélgettek.

- Ó, én nagyon szeretem a költőket - mondta később a táncosnő. - Kedvelem Reviczkyt.

- És a színházban, asszonyom, mely darabok nyerték meg tetszését?

- Csak nyáron van színházunk, és a régi operetteken elandalodom. A *Madarász*-t minden évben megnézem, a kerületi igazgató udvarias ember, és kedvemért előadatja.

A négyesnek vége volt, Szindbád helyére vezette a hölgyet. Meghajolt, a nő tétova mosollyal bólintott.

Az oszlopok mögött már nem ült egyedül a bányakapitány, társai akadtak a savanyúvíz borral való keverésében. Egy hirtelenszőke fiatalembernek nagyon vörös volt az arca, és a bikszádi víznek nemigen adtak időt, hogy barnára fesse a poharak tartalmát. Egy tanítóféle szárnyas-kabátban és Lavalière-nyakkendővel névsort írt, és minden névnél megkérdezte szomszédjait, vajon felvegyék-e az illetőt a helyi lap tudósításába.

Egy jó vonat fut át hajnalban e városkán, Szindbád tehát elhatározta, hogy elutazik. A hóesésben az állomásra hajtott - a zene egy darabig elkísérte, aztán mély csend lett, a hó bibliai bőséggel szakadt, és halottnak tetszettek az elmaradozó kisvárosi házak.

Néhány nap múlva levelet kapott Szindbád. Amelie írta. „A bálra nem mehettem el, mert nagyon meghűltem. A betegség engem megakadályozott abban - amiben önt nem akadályozta -, hogy jól mulassak. Isten önnel, uram!”

Több levél aztán nem érkezett a Felvidékről.

[1913]

AZ ÁTSZÚRT SZÍV SZERENÁDJA

Az utcán, éjféltájban, tompán, hosszasan üvöltött valaki, majd csendes hörgés következett, mint mikor az oldalba lőtt farkas a vért hányja. A kémények, tetők szűzi fehéren ácsorogtak a magasságokban, friss hó hullott az éjszaka, és éjféltájban a telihold vándorolt végig a téli álommal behintett város fölött, egy régi háztetőn a szélkakas oly mozdulatlanul, mereven tisztelgett a hold felé, mint a császárnak a vén katona. Az ablakpárkányokra itt-ott bévülről jövő lámpafények pirosló prémeket varázsoltak, és a máskor szomorú kupolaboltozatban éppen egy fehérköpenyeges dáma és egy lakktopános úr ölelkezett, szegények elválnak, ki tudja, látják-e valaha egymást, messze az utca mélyében diszkréten ragyogott egy fiáker havas fedele - és a hörgés most már a közelben hangzott.

Szindbád, aki ez idő tájt madame Nagykesztyűnél töltötte az éjszakát, vele kártyázgatván, politizálván, feketekávézván, teázván, cigarettázván, miután egyikük sem tudott aludni: olykor az ország és Buda erkölcseit is megvitatták - a madame szerint minden hölgy szárnnyal jött a világra, és azokat a nőket szükséges leginkább szeretni, akik elvesztik a szárnyakat. Szindbád komoran nézett a barna füstbe, mint a tapasztalt férfiak szoktak. „Minden hölgy, aki harmincadik életévét betöltötte, kihallgatás nélkül kerékbe törhető" - vélte, komolyan a barátnőjére nézett, aki később megadással fölsóhajtott: „Óh, hiszen magam is a szegény elbukott nőket szeretem." Éjfélkor mindig fölhúzta a férfiú a nagy, kerekszemű órát, amely a mirtusz menyasszonyi koszorú - egykor madame fején - és egy hosszú kék palást - amilyenben Angliában a babyket sétálni viszik - társaságában függött a falon. Távolabb egy tucat fotográfia egy halott leánykáról, a kis koporsót minden oldalról megörökítette a mester, és a kisleány félig lehunyt szeme, széles arca, homlokán a virágkoszorúcska, nyakán a fehér fodrok sokáig arra ösztönözték Szindbádot, hogy minden Ilkát így képteljen el magában, miután a kisleányt így hívták nagyon régen. Madame rózsaszínű pongyolája, magassarkú cipője, antik gyűrűje és hervatag, de sok jószívűséget kifejező arca, bodros frizurája és francia kártyája már oly ismerős volt Szindbád előtt, hogy könyv nélkül tudta, hogy mit mond a madame pénteken este, midőn gyertyát gyújt, vagy vasárnap délben, midőn mindenféle megkopott asztaltárgyakkal rakja meg az ebédlőasztalt, ódon asztalkendők sárgállnak, és a metszett poharak úgy csengenek, mint kis harangok, midőn a római vallás szerint mondja madame az asztaláldást, fekete selyemruhát ölt fel, és a fővárosban észlelhető szegénységről beszélget az asztal fölött, ígéri, hogy délután pénzt oszt ki a vízivárosi templom koldusai között - aranyakat, amelyeket egykor szép gavallé-roktól kapott egy virágért vagy egy csókért -, mert Szindbád a pápa vallásában született, évek óta együtt ették a halat nagypénteken, s böjtöltek az izraelita ünnepeken. Szindbád az óra felhúzása után félrevonta az ablakról a nehéz bársonyfüggönyt, a behavazott utcára nézett egy darabig, aztán keserűen intett a madame-nak:

- Könnyen lehetséges, hogy a megszúrt ember itt vérzik el a kapunk előtt a havon.

A madame, aki eddig borzongva, őszintén sajnálkozva hallgatta az utcai hörgést, most rövid káromkodást mormogott:

- El is vitte az ördög a dolgát. Éppen farsang első napján történik velünk ez a malőr. Tíz forintba került a fűtés este óta, minden szobám kivilágítva, a rengeteg jég a pezsgőkön, és Klein, a házmester, aki holnap rajtam követeli elmaradt borravalóit.

Ezzel már talpra is állott madame, és Szindbádot félretolva, saját szemével győződött meg a dolgok mibenlétéről.

Valóban, odalent az a télikabát nélküli, hajadonfős ember nem a legjobb állapotban dülöngőzött a kapu elé. A két kezét az oldalára szorította, és minden lépésnél egy darabig a falnak vetette hátát. Lépteinek fehér hónyoma ilyenkor barna vérrel telt meg - az ember kíváncsian, ijedten, erősen lehajtott fejjel nézte a nyomában maradó foltokat, mintha nem hitt volna a szemének.

- Biztosan elvérzik - vélekedett Szindbád a madame háta mögött. - Ezen a vidéken van egy kocsma, a Háromlábú nyúl, ott igen jól forgatják a kést a törzsvendégek. A rendőr egyedül bemenni nem mer, többnyire szembe szúrják az ellenséget, ám ha oldalvást találják, nem messzire szabad járni a pengének a szívburkolattól. Egyszer a hídig kergettek, amikor madame kegyes volt kiadni az utam bizonyos nézeteltérés folytán, hogy ne verje magát adósságba a hölgyek kalapjaiért, ruháiért, a hölgyek rendesen megszöktek, midőn kinullázta őket...

- Már mondtam, hogy maga ehhez nem ért, uram. Elismerem, hogy kártyázni jobban tud nálam, férfidolgokhoz is konyít, a nőkeresést csak bízza reám, én már sok előkelő dámának vagyok a nevelőanyja, aki egykor mezítláb kopogtatott be hozzám... Nézze csak, nem tud tovább menni. Talán szólani kellene neki, hogy szedje össze meglevő erejét, legalább az utcasarokig jusson.

Szindbád legyintett.

- A kocsmától idáig kifolyt minden vére. Majd mindjárt meglátja asszonyom, hogyan esik össze, mint a hólyag, amelyből kiment a levegő.

- Ördögbe! - pattogott madame. - Mindennap eszik a konyhámon egy-két környékbeli rendőr. Persze ilyenkor nem mutatkozik egy se. Be kell vinni az ilyen embert, mért hagyják a kapum előtt meghalni!

- Nagy rendetlenség! - helyeselt Szindbád. - No nézze, most fölegyenesedett, és az öklével fenyeget.

- Csak összeszedné magát, és visszamenne a kocsmába, azokhoz, akik megkéselték, holnap ruhát vennék a házmester gyerekeinek.

A holdvilág közömbösen szikrázott a havon, mintha az volna csupán a célja, hogy jól megvilágítsa a véres havat és haldokló embert. A madame ajkai hangtalanul mozogtak, talán imádkozott magában. (Csak gyermekkori imádságokat tudott, amelyre még falun tanították. „És a Riska tehenünket is tartsd meg nékünk, ámen” - mondta mindig nagyot sóhajtva.)

E percben tompán robogott egy kétfogatú kocsi az utca vége felől.

- Emerencia. Ő a legpontosabb! - szólt a madame.

A szürke lovak kapálózva, fejüket emelgetve álltak meg a ház előtt. Tündöklő báli toalettben, mint egy orosz hercegnő ugrott ki egy kisasszony a hintó ajtaján, csak a prémmel szegett ruháját emelte kissé szobalányosan, nyomában egy úr, aki selyemkalapját tolta előre. A hercegnő megnyomta a csengő gombját. A haldokló ember ekkor fölemelte véres két kezét, és arcra vágta magát a hóban, éppen az előkelő úr lakktopános lábánál. Körülötte barna tócsává olvadt a hó.

Az úriember megrettenve hátrált a kocsi ajtajáig - a házmester kinyitotta a kaput, lámpása kivilágított az utca véres havára és Emerenciára, akinek kék tollbokréta volt szőke hajában.

A hintó elrobogott az úriemberrel, madame dühében csaknem beütötte öklével az ablakot.

- Maga férfi - kiáltott Szindbádra -, mért nem tud segíteni ilyenkor?

- Egy évig voltam ugyan orvosnövendék, de ez a tudomány kevés egy emberélet megmentéséhez. Legföljebb púderkeveréket tudok receptre írni, a dámáknak - felelt Szindbád, és nyugodtan cigarettázott.

- Senki sem lépi át a halottat a kapum előtt - siránkozott madame. - A legmámorosabbak is kijózanodnak egy véres halottól.

- Ez a malőr mindenkivel megeshet - vélekedett a madame barátja.

- Minek is költöztem én a fővárosba! - kiáltott föl az asszony. Maradtam volna meg falusi nőnek, férjhez mentem volna egy kocsmároshoz vagy egy szűcshöz. Szűcsné asszony a nevem, és semmi bajom nincs világéletemben. De nem! Az ördög vinné el a céda fejemet. Pestre kellett jönnöm, szeretőket tartani, öregségemre lányokat nevelni!... Ó, de nyomorult is az én életem.

Emerencia dühös sírása hallatszott a szomszéd szobából, majd földhöz vágott egy cserepet.

- Véres embereket állít a kapu elé a nagysága! - kiáltozta a hercegnő.

A madame erre talpraugrott.

- Kuss! - felelt fenyegető hangon.

Szindbádot karon ragadta, és gyorsan vitte az előszobán át a grádicson. A bezárt kapu előtt előparancsolta Kleint.

- Maga sem éri meg, hogy a nap rásüssön - mondta megvetőleg. - Segítsenek ezt az embert fölemelni.

S nyomban hóna alá nyúlt a haldoklónak.

Még valami életecske volt a veresszeplős, vizenyős fejű legénykében, csak a szája hajlott nagyon sírásra, mintha valamitől nagyon megijedt volna. Erőtlenül mozgatta rövid csizmaszárait előre, amint a madame és Szindbád a sarokig vitték, hátul Klein taposta be a vért a hóba.

A sarkon egy bolt volt, annak lépcsőjére ültették az élettelen legényt.

- Hát minek ittad le magad, te bolond? - kezdte a madame szigorúan és kimerülten sóhajtva.

A legény lehajtotta fejét, egyet-egyet rándult, mint a megserétezett vadmadár.

A madame a legény havas hajára tette gyűrűs, kövér kezét.

- Ha meghalnál, hát legyen nyugovásod csöndes, te szegény.

Keresztet vetett magára, keresztet vetett a legényre, aki már nem mozdult.

Rózsaszínű pongyoláját fölkapva, magassarkú selyem cipőjében futólépésben ment vissza a ház felé. A flegmatikus Szindbád is elejtette a szivarkáját sietségében.

- A szerenádot elkergettük! - mondta később Szindbád.

[1914]

AZ ÉJI LÁTOGATÓ

Szindbád egy őszi napon elhagyá a kriptát, ahová saját akaratából elhelyezkedett, midőn önkezűleg véget vetett életének.

Sajnálattal tapasztalta, hogy a szalonruha, amelyet a temetési ünnepély alkalmából gondos kezek rávontak, már divatját múlta. Falusi kántorok és tanítók körében lett közkedveltségű a hosszú kabát, amelyben egykor a gavallérok sétálgattak, és a harmonikanadrágban szinte a saját maga nagyapjának érezte magát Szindbád. Hajdan szerette a kecsegeorrú cipőt és a levendula-illatot, midőn falusi kisasszonyokkal évekig levelezgetett, és ismeretlen kisvárosokba elutazott, hogy furcsa, a világtól elrejtett nőkkel megismerkedjen. Szerette a csokorra köthető Lavalière-nyakkendőt és a magasan kivágott fehér mellényt, midőn még vidéki színésznők állomáshelyeire utazgatott, és a polgári hölgyektől hajszálakat, zsuzsukat, zsebkendőket és harisnyakötőket kért emlékbe. A bástyasétányon vagy a tánciskolában megszagolgatta a nők ruháját, szerelmet vallott, és sohasem hazudott, eszeveszett módjára ácsorgott ablakuk alatt, ahonnan egyszer véletlenül kinézett egy csinos asszony, ajándékot adott a szobaleánynak, és vakmerően behatolt idegen házakba, hogy kezet csókoljon ismeretlen nőknek, áldását kérje az idősebb asszonyságoknak, és a pillanatnyi gyönyör, a titkos boldogság, az elröppenő perc fontosságát bizonyítsa először látott nőknek meglepett helyzetükben. Ah, akkor még érdemes volt élni, mikor titokzatosan lehetett megjelenni éjjel, kertek alatt, ablakot megkopogtatni, gyönyörű szavakat mondani várakozó nőknek: a hajfürtről, a kis fehér kézről és a nyak különös hajlásáról, lángolni, elhervadni és boldogan nevetni, midőn a vonat tovább vitte a városból. Ez volt régen Szindbád, a fáradhatatlan utazó, nők barátja, kisvárosi házakban álmodozó asszonyok lovagja, zárdába lépő szüzek utolsó világi gondolata, öregedő hölgyek reménysége... Míg mindenféle kalandok végeztével, egy szomorú, nedves temető sóhajtozó fái alatt megvonult, és egy esztendeig hallgatta az eső kopogását, a hópelyhek zenélését, és néha unalomból szóba állott megholt rokonaival, akik jobbra és balra pihentek a kriptában. Különösen egy szúette nagybácsi forgolódott néha nyugtalankodva, négy felesége volt, míg élt, ezenkívül két-három szeretőt tartott egyszerre, és mégis visszakívánkozott a világba:

- Vajon mit csinál most Helénka? - kérdezgette a pókoktól. Hamarább haltam meg, mintsem megismertem volna az izét.

A szoknyabolond nagybácsi nyugtalansága végre életkedvet gyújtott Szindbádba. Egy holdas estén, midőn a temetőcsősz nyitva felejtette a kaput, Szindbád kiszökött a temetőből, és útját arrafelé vette, hol életében a legboldogabb volt.

Az öreg dajka titokzatosan besietett a házba, és elfehéredett arccal súgta asszonya fülébe:

- Odakünn áll a kerítés mellett, és az udvarba néz. A hold jól megvilágítja. Akarja látni, asszonyom?

Most estve éppen róla beszélgettek az asszony és cselédje. Elmondták egymásnak, hogy mint jött egykor Szindbád téli estve, térdig érő, friss hó feküdt a városkán, és a torony kivilágított óráján merőlegesen állott a két mutató. Délután kártyát vetettek, és a lefüggönyözött szobában halkan susogva jöttek-mentek a figurák a kártyavető asszony ujjai alatt; a szavak titokzatosan hangzottak:

- Valaki útban van a ház felé, valakinek a gondolata itt van... Önnek kell legjobban tudni, asszonyom, hogy ki ez a valaki...

- Nem tudom - felelt az asszony dobogó szívvel, és Szindbádra gondolt.

- Tehát a kerítés mellett áll? - kérdezte az asszony, és fölemelkedve, az asztal szélén ujjhegyei remegtek.

- Két öreg szemem látta. A kutyák nyugtalankodva ugatnak a szomszédban - felelt az öreg cseléd.

- Hívd be, Teréz - mondta hosszas gondolkozás után az asszony. - Bizonyosan mondani akar valamit.

A vén cseléd már sokszor virrasztott halott mellett a házban szolgálati ideje alatt; öltöztette, fésülte őket, beszélt hozzájuk, és a kezüket összekulcsolta. A gazdái, akiknek szolgálatában életét töltötte, egyenkint elmentek, mint a halkan leperdülő őszök, telek, esztendők... Csaknem több köze volt tehát a másvilághoz, mint a valódihoz... Gondolkozás nélkül ajtót nyitott Szindbádnak, a kis kapu keserveset nyikorgott, mintha félt volna a halottól, az öreg cseléd elbújt a konyhán, a boglya-kemence mellett.

- Honnan jön? - kérdezte az asszony, és nagyon fehér volt az arca.

Mikor utoljára erre járt Szindbád, olyan halkan őszült a halántéka, mint késő őszidőben a bizonytalanul, félénken érkező első hópelyhek. Most már tél volt a drága főn, amelyet a női kar annyiszor kulcsolt a szívére. A szalonkabát feszesen helyezkedett el a férfiún, mint közgyűlésre menő vidéki férfiakon vagy az ezüstlakodalmasokon... A kecsegeorrú cipő ünnepélyesen nyikorgott az otthon szőtt szőnyegeken, és a kihajtott gallér tekintélyesen emelte a kiborotvált állat. A szivarzsebből hosszú szivaroknak való bőrtárca magaslott elő. És a fehér mellényt napfényen szárította tán a gondos női kéz?

- Honnan jön? Azt hittem, már meghalt, hallottam, de mégis álmodtam? Miért nincs nyugalma a másvilágon? - kérdezte ismét az asszony, miután Szindbád mozdulatlanul ült a gömbölyű, hegyeslábú karosszékben, és a régi gavallérok módjára kutyabőr kesztyűjét és magos tetejű kalapját a szék alatt elhelyezte.

- Még egyszer látni akartam magát, Fruzsina - felelt a falevelek és árnyak hangján Szindbád. - Beszélgetni akarok magával az ürmössé vált múltról, a várakozásteljes, reménységes szép napokról, midőn mindig ablaknál állottunk napfelkeltekor és a hajnali havazásban vagy a deresen megcsillanó ereszeken, a fatetők felett elszálló üde napsugárban, és az út apró tócsáiban fürdőző kék égboltozatban kerestük az eljövendő nap titkát, kéjét, boldogságát... És most, miután már régen nem vagyok, szeretném tudni, hogyan és mint folynak napjai, mit gondol magában, és éjjel mit álmodik. Visszajöttem, hogy tán szüksége lehet egypár vigasztaló, bátorító szóra, egy jó tanácsra vagy megnyugtatásra?

- Későn van - felelte az asszony.

Szindbád figyelmesen megnézte az asszonyt. A homloka és a szeme, hátra fésült fodros, fekete haja és az árnyék hosszú szempillái alatt: a régi. Aranykeblű Kecseginé volt a neve a városkában; vajon még most is ezen a néven hívják a férfiak? Csak a halántékán és a sápadtkás arcán maradtak némi nyomai az álmatlan éjszakáknak és a párnába fojtott zokogásoknak. Sokan mentek el innen, akiknek koporsóját sírva lehetett elkísérni. Férj, gyermekek és a kedves egymás után elmendegéltek. Szegény asszony élete csupa szomorúság. És a kandi, leskelődő szomszédok is elkeserítik az özvegyasszony életét. Talán már a falakba is lyukakat fúrtak, amelyeken át megfigyelik a férfi nélküli asszony életét. Ki jár hozzá esténkint? Kivel beszélget? Igazán csak halott kedveseire gondol?

- Férjhez kell mennem, Szindbád - védekezett az asszony, és szemét lesütötte. - A hálószobámon lyukat fúrt a kíváncsi szomszéd, és onnan meglesi még az álmaimat is. Már álmodni sem merek. Tudom, ha egyszer majd férjhez mentem, békében hagynak.

Szindbád megnyugtatta az asszonyt:

- Engem nem lát senki, mert hiszen én szellem vagyok. Csupán maga lát, Fruzsinka. Beszélgetek magához, mint egy álom, mely az ágy szélén üldögél.

- Hát igen, mikor meghalt, akkor is megálmodtam - folytatta elmerülve az asszony, mintha valamely régi gondolathoz térne vissza. Egy gondolathoz, amely a ruhája szélére telepedett, mint valamely szőrös majmocska, és megy, mendegél vele, mindenütt mögötte. Néha hátrafordul az asszony. Ugyan ki jár mögöttem? - Azt álmodtam, hogy a konyhán, a fásládán feküdt, holtan, és a cselédeim mind gyászruhába öltöztek. Felvettem a vállamra, és óriási erőfeszítéssel vittem a hátamon. Majd leroskadtam a súlyos teher alatt. De azért vittem. Az ágyamba vittem. Lefektettem, és újra meg újra megnézegettem, hogy valóban halott-e? Halott volt, és virágokkal szórtam tele a sárga selyem paplant... Másnap már biztosan tudtam, hogy valóban meghalt. Megsirattam-e? Azt hiszem, csendesen sírdogáltam esténkint, midőn senki sem látta, midőn magam sem vettem észre.

Szindbád megsimogatta az asszony homlokát, mint az esti szél.

- Ej, gondoljon szebb dolgokra. Járt-e azóta azokon a helyeken, hol velem járt karba fogódzva, midőn nem láttak az emberek? Járt-e messzi külvárosokban, ahol a házak egyszerre megkisebbedtek, hogy az ereszüket elértük? Járt-e régi temetőkben valakivel, ahol az eső már lemosta a halottak nevét a fejfákról, és ezen a réven mind egyenlők lettek a halottak? Volt kis cukrászdákban, ahol az asztal alatt a lábunk összeért, és kis fogadóban, ahol egyszer megszálltunk, és a fogadósnak olyan piros arca volt, mint az angol regényekben, parkra nyílott az ablakunk, és a piros vadszőlőleveleket a kezünkkel elérhettük? Utazott vidéki kocsin őszi tájak felett, midőn egész úton egymás kezét fogtuk, anélkül hogy tudnánk, miért? Sokan mondták azóta, amióta én innen elmentem, hogy a lába formásabb, mint a vadaskertek szarvasainak lába, a keze fehérebb, mint a hercegnőké, akik már régen meghaltak, s egyéb dolguk nincs, mint szép kezüket a nehéz selyemruhán tartani, a nyakán a hajfürtök borral és étellel jóllakott fiatal férfiak gondolatai, és a selyemszoknyájának a zizegése a júniusi erdő mohájának a susogása, ahol boldogtalan-boldog szerelmesek csókolóztak? Mondták azóta, hogy meghalnak magáért, és az élet maga nélkül céltalan és reménytelen?

Az asszony sóhajtott, és gyermekes, zokogó hangon felelt:

- Sok mindent mondtak azóta... De mindenki hazudott, csak maga mondott igazat, Szindbád. Ah, hogy hittem magának. Mint egy istennek, mint az anyámnak, mikor még gyermek voltam. És azokra a helyekre, ahol magával jártam - ahol mindig arról beszélgettünk, hogy mily végtelen szeretjük egymást - többé sohase mentem el más férfival. A tó, melyen csónakáztunk, nem látta vállam fölött tükrében más férfi arcát, és szégyelltem volna magamat az öreg cukrász bácsi előtt, hogy egy vagy két év múlva másik férfit várok reménykedve s izgatottan a kis cukrászboltban, ahol emberemlékezet óta tilosban járó nők a férfiakat várják. Megengedi, hogy férjhez menjek?

- Megengedem, mert jól viselte magát - felelt a kísértet, és kinőtt, feszes szalonkabátjában, komolyan, ünnepélyesen lengő térddel, leeresztett tokával távozott.

[1915]

BÁNATINÉ, A TÉVEDT NŐ

Hol kezdődik és hol végződik Bánatiné története? Tán kezdődik ott, hol a folyók erednek, kis sugárban szaladnak ki a földből: - valaki vékony hangon hegedül az ablak alatt, és Bánatiné még két szárba fonja a haját, a tükörbe néz, és a hegedűt hallgatja. A folyó megnövekedik, városok, tornyok, új tájak között rengeti szélesedő vállait, enyhe ligetek között éri a reggel, estére temetőárkot mos, vagy nagyváros lámpásaival játszik: - a vékony hegedű elhallgatott, és mély, komoly, nagymellű férfiak néztek farkasszemet Bánatinéval; némelyik férfi szónokolt hozzá, mint a gyűlésben szokás, másik sóhajtva mondott szép szavakat, harmadik a szándéka leplezésére kis fekete selyemsapkát nyomott a fejébe, és mindig ismételte, hogy ő Bánatinét már csupán vigasztalni, jó tanácsokkal ellátni, szelíd hangulatokba ringatni óhajtja, és sohasem nézi, hogy milyen cipő van a lábán. A férfiak jöttek, mentek, mint a tájképek a folyó partjain. Mint Bánatiné - miután negyedszer férjhez ment - visszagondolt a férfiak hazugságaira, mert ez idő tájt senki sem hazudott neki. Éjjelenkint meglátogatták régi férfiak árnyai, az ágya szélére ültek, de Bánatiné durcásan nyomta a párnába az arcát:

- Mind egyformát mondtatok, mind egyazon szándékkal voltatok, hagyjatok már békében, vén latrok.

Ekkoriban történt, hogy a halottaiból föltámadott Szindbád egy őszi éjszakán, midőn a hold veresen álldogál a nyárfa csúcsán, mint egy boros ábrázatú vén éji csavargó, a kerteken át mindenféle megfoghatatlan árnyak szaladoznak, mintha az éjszakának külön állat- és növényvilága volna, az elhagyott szobákban kilépnek kereteikből az olajfestéses arcképek, miután nappal hiába könyökölnek a rámára, a régi házakban megmozdulnak a szalonasztalkán Kisfaludy regéi, a levelek önmaguktól nyílnak föl egy régi költeménynél, emberemlékezet óta álló órák mutatója sétálni kezd, az üres emeleten hangosan, fájdalmasan nyikorog egy ajtó, mintha valaki nem merné átlépni a küszöböt - azon az őszi éjjelen a csodahajós az országúton hajtott szekéren, amelynek kerekei lehullott nyárfalevelekből voltak.

A ház, amely lehetett volna kastély is, magas kőfal és álmodozó hársfák között álldogált, mint a regényekben, amelyeket Szindbád fiatal korában olvasott. Bár, mondom, ártatlan külseje volt az elhagyott laknak, Szindbád megállította halottaskocsiját, és miután a koporsó fedelét rázárta az útszéli madárijesztőre, akit ócska szalmakalapban és szárnyas zöld kabátban eddig a bakra ültetett, gyorsan átbújt a kulcslyukon, a nedves réten gomolygó köd alakjában rátelepedett az ablakra, elpattantott egy rozsdás húrt a zongorában, és a hajfesték, régi báli táncrend, autogramos legyező, ó-nyúlláb és megfakult szerelmes levél társaságában, egy elzárt fiókban megtalálta azt a kis hajkoszorút, melyet hajdanában Bánatiné lenyírt hajából font, s megesküdött, hogy mindig a szívén viseli.

- Mily régen láttam! - susogott Szindbád az alvó asszony fülébe, amelyből most hiányoztak a keleti aranykarikák, amelyek a hosszúdad hajtincs mellett egykor mámorítóan lengtek.

Bánatiné fölnyitotta a szemét, és csöndesen elhessegette magától az éji lepkét:

- Hagyjon aludni, Szindbád. Éppen az első urammal álmodtam. Szindbád halkan nevetett, mint az erdő mélyén a vadgerle.

- Az első? Emlékszem rá: Jeney, akit később bankócsinálásért elővettek, fotografírozta a görögkatolikus templom mellett, egy szűk, nedves utcában. - És a megboldogult zsinóros magyar ruhában, dús szakállal, mint a hazatérő emigránsok, egy kis ajtóra támaszkodva, amilyen a kertek végén szokott lenni, bizonyos meglepetéssel, sőt szorongással nézett a fekete csőbe, amely mögött a kis, egérbajuszú Jeney zöld kendő alatt manipulált...

- Liszkának hívott - mondta a párnájának Bánatiné, mintha senki sem volna a szobában. - Volt egy öreg nagynéni valahol, akitől örökölni remélt, ez volt Liszka. Egyszer leesett a háztetőről, ahová szélmalmocskát helyezett, amelyet maga faragott. Többre már nem is emlékszem. - Halk, elszálló sóhajjal küldte utána az asszony: - Jó ember volt...

Szindbád úgy nevetett, mint az Éralja utcában az ördög, ha cigánylakodalom van az alvégen, és a nagybőgők, hegedűk, drótozott klarinétok egymagukban mendegélnek hazafelé...

- Egy sápadt, félbolond muzsikus lakott a városban, hosszúhajú és sovány legény, szenvedélyesen játszotta az Ördög Róbert áriáját, és ilyenkor mind megnyíltak az ablakok a kisvárosban - nem emlékszik rá?

- Szindbádnak hívták - felelt az asszony, és elpirult álmában. - Drága jó uram a ravatalon feküdt - éppen abban a magyar ruhában, amelyben lefényképeztette magát, és a szakállát megfésülték a szomszédasszonyok -, estve volt, és a zenész eljött a halott látogatására. A gyertyák haldokló napok alakjában látszottak, a sarokban egy hűséges öregbarát készségével állongott a vén sétapálca, amelyen bőrbojt volt; és én nem vertem ki a házból a zenészt, bár azt hittem, hogy hívásomra felül a ravatalon a halott. De a második uram sokat vert. Katona volt. Korbács volt a kezében.

Az éjjeli látogató megsimogatta az asszony kezét:

- Tudom. Mindig panaszkodott. Én szívesen elhittem panaszát, bár vállán hiába kerestem az ütlegek nyomát.

- Goromba volt - védekezett az asszony. - Én ezért lettem kálvinista, mire elváltunk az akkori törvények szerint. Sajnos, a pap sohasem tudott kedvemre való prédikációt mondani az új templomban, ahová vasárnaponkint ellátogattam. Lehetséges az, hogy ezért voltam boldogtalan harmadik házasságomban?

- Asszonyom, maga sokféle alakban járt életében. Lánykorában Reviczky költőért rajongott, és naplójába azt írta, hogy a perditapályát választja, mert a költő erről szép verseket írt. Később a zenészek jöttek a zöld posztóba csavart hegedűkkel, a rejtett kis pikulákkal, a violinkulccsal, a merengő estvékkel és a képzeletbeli elhagyott régi kertekkel, ahol a szél halkan himbálja az üvegharangot. Jöttek, jöttek a félvállú, púpos és mellbeteg muzsikusok; egyiktől azt tanulta, hogy éjjel mezítelen lábbal kell végigmenni a havas udvaron, mert így biztos a tüdőgyulladás; a másik megtanította sírni a zöldfüggönyös üvegajtó mellett, egy kis zsámolyon; a harmadik a templomokba csalogatta, ahol a kóruson a karnagy jeladására az üstdobok mennydörögnek, majd a csöndben az énekesnő szólószáma csendül, a mellékoltárnál majd agyonlövi magát valaki ezalatt kegyedért... Nyomban a zenészek után borkedvelő, kurucos hajviseletű férfiú toppant a házba, aki bár sohasem volt katona, nagyságod szívébe mindig sarkantyús csizmában taposott. S ekkor a kállaikettőst énekelték együtt, miután az asztalt megrakták borosedényekkel...

- Harmadszor a szegénység réme fenyegetett, s mindig attól féltem, hogy éhen halunk. Az uram semmit sem keresett, a kártya asztalnál ült, és ócska, svájci kártyapaklikat hordott a zsebében az én arcképem helyett. Pedig akkor még csak harminchat esztendős voltam. Éjjel az

ablaknál álltam, és vártam, vártam... A csillagokkal ekkor ismerkedtem meg, és azóta tudom, hogy a hajnalcsillagnak mily könnybeborult a tekintete.

- A szomszédban egy diák lakott akkoriban, aki ugyancsak a csillagot vizsgálta, ha a tanulásban elfáradt...

- Nem igaz - kiáltott föl hevesen Bánatiné. - Esküszöm arra, hogy egész életemben boldogtalan voltam, esküszöm az álmatlan éjszakáimra, esküszöm a hadbavonult negyedik uram életére, hogy ártatlan vagyok...

- Szindbádnak hívták a diákot - susogott halkan az éji árnyék. - És kivel volt boldog, asszonyom?...

- Az elsővel - felelte gyorsan áradozva Bánatiné. - Ő volt az igazi, a kedves, a drága... Habár, ha a mostani még visszatérne egyszer a háborúból... Talán mégis ő a legjobb.

Szindbád kezet csókolt az asszonynak, miután a kakasok kukorékolni kezdtek az ablak alatt:

- Lehet, hogy még visszatérek, ha erre visz az utam.

S hangtalanul, amint jött, eltávozott.

A vén útszéli madárijesztőt a bakra lökte, hogy elfoglalja helyét a koporsóban.

- Hajts a szállodába! - parancsolta.

[1915]

A TITKOS SZOBA

Szindbád egykor körülbelül másfél esztendeig fogságban volt egy nőnél, és ezt sohasem tudta elfelejteni. Artémizának hívták az asszonyt, és egy erdőtulajdonosnak volt a felesége azon a vidéken, ahol nagyszakállú papok mondják a misét, és a kis Jézusnak drágakőből van a szeme. A behavazott tornyon varjú üldögélt, tán ugyanaz, amelyik még Szindbádot a nagy kőház vaskosaras ablakán kikandikálni látta, midőn a szép Artémiza foglya volt. A rejtett szoba, ahol Szindbád a felvidéki városkában másfél esztendeig meghúzódott, ahol régi emberek kivágták a falakat, és mindenféle titkos utakkal látták el a házat és környékét: egy emberöltő előtt ugyancsak férfit rejtegetett, de akkor még Artémiza anyja kezelte a kulcsokat. A megkopott falon, a kanapé felett német vers volt olvasható, amelyet a régi lakó unalmában a falra írt. A szekrényajtó belső felén ugyancsak mindenféle dátumok szerepeltek, amelyeket ingváltás közben, szórakozottan az ajtóra felírt Szindbád elődje. Egy kóbor lovag lakott itt - mert abban az időben még voltak ilyenek -, hamispénz és hamisjáték miatt keresték a drabantok. Artémiza anyja eldugta a menekülőt, ráfogta, hogy bujdosó hazafi, és az akkori öregúr, a ház feje megelégedetten bólingatott a fejével, hogy már nem neki kell a rejtett szobában lakni, ahová néha egész télen át nem fűttetett be a kemény asszonyság... Szindbád nevettében az öklét harapdálta, midőn e szigorú, házsártos és erkölcstelen asszonyságokra gondolt, akik a férjüket verték, míg a szeretőjükkel verették magukat, a nőcselédeiket számon tartották a fekhelyeiken, mielőtt a kerti kapun kiosontak volna a házból, el éjszakára...

Vajon ki lakik e rejtett szobában? - gondolta egy napon Szindbád, mint a legtöbb fogoly, aki időközönként visszatéreget arra a helyre, ahol erős tornyok és magas falak között büntetésből láncban ült... Szindbád útra kelt, hogy végre nyugodtan, félelem nélkül szemébe nézzen a menyecskének, akitől egykor úgy félt, hogy csaknem összetett kézzel beszélt vele. „Hogy sohasem rúgtam bele a csizmámmal?” - gondolta Szindbád fogcsikorgatva.

Éj volt, és a hó úgy világított, mint általában mindig a felvidéki városokban, ahol a harangláb-ban messzire látszanak a harangok, és pontosan látni, amint éjfélkor lóbálni kezdi őket egy sötét árnyék. A kékfestő a folyó felé hamuszürkére festette a havat, mintha valamely új színt próbálgatna tót lányok szoknyájához. Mindenki mélyen aludt a városban, a nagyszakállú szolgabíró erőteljes horkolása a piac közepére hangzott, és az asszonyok a karácsonyfa alatt maradtak fekve a gyermekeikkel, és a vén asszonyok estve elhangzott meséivel álmodtak, midőn a városkát néha havas éjszakákon kegyetlen férfiak rohanták meg, akik a határon túlról vagy még messzebbről jöttek, és a karácsonyfa alatt megragadták a nőket.

Szindbád természetesen tudott az álmokról, hisz a halottak mindent tudnak, de útját mégsem szakította meg a barna, falba épített kapuk előtt, ahonnan csigalépcső vezetett az emeletre, amely nappal sötét... és a karácsonyfa az utcai szobában áll, a diók, mogyorók, mézeskalácsok illatoznak, az asszony az otthon szőtt szőnyegen alszik. A saroknál ellenben, ahol vörösbarna vasajtó védelmezte a ház belsejét, amely ház a világos éjben fagyos ereszével és zúzmarás ablakaival szinte papirosból kivágottnak látszott, a kémények tétovázva kéklenek a magasban, és egy fehér függöny meglendül valahol egy ablakon, amint Szindbád nesztelenül a házba oson. A bakter akkor jött a mély hóban az országúton - mintha félt volna a házak árnyékától -, és furcsa, kis fénylő ködöt látott egy darabig, mint egy sisaknak vagy kardnak a csillanása.

Artémiza a tükör előtt ült, és a tükörben magát nézegette.

Éjszaka mindig ez volt a tennivalója, miután negyvenesztendős régebben elmúlott, és még mindig nem elégelte meg a hazugságokat, amelyeket a férfiak mondtak neki. A ráncok ellen

szorosan felkötötte az állát, mint a halottakét szokás és a haját reménytelenül fésülte, fonta, mialatt folyton a tükörbe nézett, hogy egyszer, egyetlenszer felfedezi a régi arcát, a régi szépséget a mostani álarc mögött. Egyszer csak eltűnik ez a búskomoly, mérges, elégedetlen árnyék az állótükör fénylő lapjáról, és a háttérből halkan közeledik a lőcsei fehérasszony a bástyaajtóról, amint hajdanában a gavallérok mindenfélét hazudoztak. Sajnos, az árnyék a régi maradt, akárhogy fonta a haját, és nyúllábbal vörösre dörzsölte az arcát. A fehérneműs szekrény a mennyezetig ért, és komolyan pattantak a zárak, mint egy várkapun, midőn Artémiza éjjeli ruhát vett elő a fiókból... Egy kis tükör függött a szekrény ajtaján - panorámában nyerte valaki; - a tükörben, a válla fölött észrevette az asszony Szindbádot.

Felkiáltott:

- Mily meglepetés!

Aztán nagyon kedves, szeretetre méltó mosollyal világított a gyertyával Szindbád arcába:

- Öreg lett, jóuram, az idő eljár. Ugyan mi történt magával? Kinek a lábánál térdepel? Talán valamelyik rongy barátném fogadta szolgálatába? Bizonyosan az akis fekete, akinek egyszer mesét mondott egy délután, midőn hosszas könyörgésre bevittem őt magához? Emlékszik, a velencei feketekendős leányokról beszélt? De mily öreg lett?

Szindbád megadással mosolygott. „És ha te látnád magad, szegény. Fiú koromban szerelmes voltam egy falusi kisasszonyba. A kisasszonyt faluról a városba küldték, hogy varrni, szabni megtanuljon. Egy félesztendeig volt távol. S midőn hazajött, az arcát felmarta a rossz festék, a haja zöldre, sárgára volt festve, és a metszőfoga hiányzott. Ilyen vagy te, szegényke" - gondolta magában Szindbád, és lehetőleg nem nézett az asszony vállára, nyakára és hóna alá, holott karját ő nyomban felemelte, hogy a ruha ujja visszacsússzon.

- Ismerem ezt a ruháját - mormogta Szindbád fáradt közönnyel. Ez volt rajta, midőn öngyilkosságot akart elkövetni. Zsineget hurkolt a nyakára, és letérdepelt az ajtókilincs alá. Én véletlenül benyitottam az ajtón.

- Ó, ne higgye, jóuram - kiáltott fel hevesen Artémiza -, én fontosan láttam önt jönni a piactéren, mikor már elhagyott, midőn elszökött tőlem. Hisz írtam magának, még utoljára meglátogasson. S ekkor volt az a kis jelenet a zsineggel. Gondoltam, ha már ez sem segít, végleg leveszem a kezem magáról.

Szindbád gondolkozva nézett az asszony szemébe:

- Nagyságod valóban *azt* gondolta, hogy én elhittem az öngyilkosságot?...

- Isten tudja - felelt lehajtott fejjel Artémiza. - A férfiak nagy szamarak, mindent elhisznek. Talán még azt is, hogy egy nő megöli magát a kedvükért. Pedig minden öngyilkossági kísérlet játéknak, tréfának indul. Néha nem nyílik idejében az ajtó, vagy elsül a pisztoly... Ugyan ki az a bolond, aki meghalna egy férfiért?

Szindbád csöndesen nevetett. Úgy érezte most, hogy mindig igaza volt, midőn lelkiismeret-furdalás nélkül hagyott el elcsábított nőket... Vagy talán nem minden nő volna egyforma? Bizonyos idő elmúltával, a szerelem után egyforma lesz valamennyi. Gonoszkodó kis természetük, gúnyos megvetésük a kinevetett férfiú iránt és védekezésük a nevetséges szentimentalizmus ellen: csúfolódásba kergeti őket. A lovag, akiről öregségükben azt beszélik, hogy sárga csizmában, öklelő bajusszal, humorisztikus megjelenésben érkezett a városba, egykor olyan komolyan számított, mint maga az élet...

- Hisz emlékezhetik, Szindbád, öngyilkosságom napján bálba mentem, és reggelig nagyon jól mulattam. A bányászok rendezték e bált, és forraltbor illata volt a táncteremnek, a tükrök piros díszítésének, a férfiak szájának. Reggelig szakadt a hó, és az utak mindenütt betemetve... Könnyű kis báli cipőcskémben hogyan mehettem volna haza? Egy kedves fiatalember ajánlkozott, hogy délelőtt az ölében hazáig visz, a piacon át... Öreg férjem hátul bandukolt, szegény, lámpással és a kapukulccsal. A cukrászbolt ablakában megpillantottam magam. Igen csinos teremtés voltam rózsaszínű báli belépőmben...

- És a rejtett szoba? - kérdé az éji látogató.

- A rejtett szobának ezután nemsokára új lakója lett. Mindig volt lakója a szívemnek és a szobának, hisz szerelem nélkül nem élhettem. Csak éppen tegnap, tegnapelőtt ment el az utolsó lakó, egy félbolond hegedűs. Most üres a szoba. És ha Szindbád úrnak nincs egyéb dolga, elfoglalhatná a régi szállását - felelt Artémiza.

Szindbád elfordította a fejét:

- Különös, hogy néha azt hittem odalent a sírban, hogy miután önkezűleg vetettem véget életemnek, s azonkívül is meglehetősen szenvedtem kegyedért: hűséges marad az emlékemhez. Csaknem negyvenesztendős volt már akkor, midőn én elhagytam.

- A nők kora nem számít, fiam.

- Szerettem, lángoltam, rabja voltam. Azt hittem, hogy már nem jön utánam senki, aki ugyanolyan szép, drága szavakat tudjon önnek mondani, aki mindig meghalt a boldogságtól, a gyönyörtől, ha önnek társaságában lehetett.

- Egy vörös szakállú vándorkatona jött a városba - mormogta az asszony. - A hajamnál fogva a földön húzott... Hát nem foglalja el régi kvártélyát, Szindbád? Istenem, mily öreg lett kegyed!

Szindbád nem felelt. Unottan hagyta el a házat, hol másfél esztendeig boldog rabságban szenvedett.

[1915]

AZ ECETFÁK PIRULÁSA

A történet még ott kezdődik, midőn Szindbád ifjú ember volt amennyiben térde nem lengett, és a szíve helyén antik, pirosló aranyból való amulettet hordott, nem pedig fekete gödröt. A szeme sugárzott, mint a télies nap a fenyők zúzmaráján, és a bokája oly karcsú és fürge volt, hogy akár tánc-cipőt is viselhetett volna, mint a hivatásos táncosok a „Zöld ördög" című éjjeli mulatóhelyen. Gúnyosan nézegetett a nők szemébe, mert mindegyikről feltételezte, hogy magzatgyilkos, míg szája oly udvariasan és finomkodva ejtette ki a lekötelező szavakat, mint az abbék szólanak a szentéletű, idős lorettekhez, kik ékszereiket a kolostornak óhajtják adományozni. Meglehetősen ismerte a női könnyeket, sóhajtásokat, kancsalításokat, de volt érzéke az őszinte gyűlölet és harag iránt, amely elhagyott nők szívében lakik. Ámbátor bölcs ember létére sohasem hitte el, hogy van olyan hölgy a világon, aki éjjel, álmatlanul, sőt szenvedélyesen őróla ábrándozik. Ah, mindig másra gondolnak a nők, midőn egyedül vannak!

Ez idő tájt mégis hajlandó volt megengedni, hogy kiérdemelje egy dáma tetszését.

Az aranymívesné dolgára gondoljunk, aki csaknem évekig foglalkoztatta Szindbádot, bár közben észrevette, hogy más nőknek is van bokájuk, hajúk, szép szemük és kedves hangjuk, mégis, midőn egyedül járt a messzi nyárfasorban vagy budai kiskocsmában üldögélt - a Tabánban, ahol a bolthajtás alatt sűrű a füst, öblös a pohár, és a sarokban vak zenész játszik, hervadt népénekesnő dalol, és a kocsmáros oly alattomosan nézeget vidrabőr süvege alól, mintha pénzhamisításon törné a fejét -, midőn itt ábrándozott, magában kivont, összeadott, terveket koholt, csapdákat eszelt, regényes variációkat állított szobalányok vagy grófnék elragadására: tehát az életalkotás órájában, Szindbád az aranymívesnét mindig különös gonddal kezelte ábrándjaiban, piros ablakú, ködbeborult ormú, kis kastélyba költöztette, négylovas hintón járatta, és a nevét sokszor az asztalra írta borba mártott ujjával. Nagy F betűk lepték el az asztalt Szindbád tekintete előtt. *Fánny*, mondták a betűk, és a homályba, füstbe, álomba merült messziségből, a nyárfa csúcsán vagy a tabáni kocsma bolthajtásából, a sárga falon megjelent az aranymívesné alakja, széles gallér-palástban, koronával a fején, mint a feketehajú Mária egy szentoroszországi kolostorban. Az arany amuletten, amelyet Fánny a szív fölött való viselet céljára Szindbádnak ajándékozott, a Szűz ily alakban mutatkozott a jámbor középkori vésnök tekintete előtt. És Szindbád gyakran az ajkához szorította az ereklyét, midőn egyedül volt.

Miután az aranymívesnét sokan ismerték Pesten, találkozásai Szindbáddal izgató titokzatossággal, rejtélyességgel voltak telve. Templomokban és báli termekben, a csónakversenyen vagy a császárfürdői elhagyatott sétányon látták egymást; vagy este, néma utcában állongott a lefüggönyözött batár, és a sikátorból gyors, nesztelen léptekkel jött az aranymívesné, s a kocsiajtó feltárult; máskor a sánta varrónő műhelyébe vezető kanyargó sötét csigalépcsőn váltottak boldog csókot; ismét az alagútnál felugrott a társaskocsira Szindbád, hogy egy percig titkosan megszoríthassa az imádott nő kezét; végül a toronyzene alatt, az alkonyati térségen a Mátyástemplom körül, hátulról megszoríthatta a Fánny karját, miközben régi magyar Mária-ének hangzott a toronyból.

A legboldogabbak azonban a Vízivárosban voltak, ahol az aranymívesné egy reneszánsz-korabeli házban született. A házban nyári vendéglő volt, és az udvaron ecetfák álltak, amelyek csodálatosan pirosodtak, midőn az ősz közelgett, és az elhagyott asztalokon pirosfejű kakas merengett. Piros volt a bor, amelyet a köténves legény enyhe, októbervégi délután az asztalra helyezett, a vadszőlő már nem bujálkodott a salétromos falakon, Fánny a rozsdás vasrácsú emeletre mutatott:

- Ott születtem, Szindbád, ezelőtt harminchat esztendővel. Az anyám nemsokára meghalt, és fénylő koporsóját öreg katonák hozták le vállukon a csigalépcsőn. Az apám régi szelencéket szeretett gyűjteni, papucsban járni, és esténkint, ha szelencéivel végzett, zsebre dugott kézzel meredt maga elé. Meglehetős szomorú volt a gyermekkorom. A mezítelen pásztorok, istennők, hattyúk, térdnadrágos, fehér parókás hegedűsök és zománcos postakocsik voltak gyermekkori ismerőseim a szelencék fedeléről. Később egy tubákszínű öreg uracskát hozott egy napon az apám, aki mindig-mindig La Fontaine meséit olvasta... Magas fehér mellénye volt. A nevére már nem emlékezem, de ha felvetette a szemét az ódon francia könyvről, egy csodálatos, felejthetetlen szempár tapadt rám. Kék és szomorú, megértő és megbocsátó, gyöngéd és bölcs volt ez a szempár. Benne volt minden, amit magammal vittem ebből a házból. A gyöngéd figyelem az élet apró örömei iránt, a halk megbocsátás, a jó magaviselet és csöndes ábrándozás. Benne volt az öreg francia szemében, hogy oly halkan kell élni, mintha a világ zajgásából sohase hallanék egyebet, mint egy kis hegedű hangját egy csöndes emeletről... hogy a tornyok ismeretlenek, mert mindig ködbe vannak borulva... hogy észrevétlenül lehet szenvedni legboldogabban... hogy a cipőm és kesztyűm mindig nagyon tiszta legyen, és barna hajamat hátul vizes fésűvel felfésüljem a nyakamról... Midőn először boldogtalan voltam - sok esztendővel ezelőtt -, az ösztönöm idevezetett a régi házba, ősz volt, és egy asztatnál leülve somot és tejfelt fogyasztottam. És még élt az öreg franciánk, aki egy sarokból sokáig észrevétlenül nézett. Azóta, ha bajban vagyok, eljövök ide, hátha él még az öreg férfiú?...

Szindbád ekkor alaposan szemügyre vette a házat, az Arany lúdhoz címzett kis nyári vendéglőt és a régi hercegi címert a kapu felett. A pirostaréjú kakast és a néma folyosót, hol gyermekkorában futkosott e nő, akit később párjának tekintett.

És halála után egy őszi napon visszatért a házba, a csöndes Vízivárosba, mintha tegnap ment volna el, a kakas a helyén vigyázott, és az ecetfák oly várakozólag állongtak piros díszükben, mint megannyi udvari testőrök, nemsokára erre jön egy öreg hercegi pár, és lehajtott fővel tovább megy.

Nem sokáig kellett várakoznia. Halk, könnyű léptek hangzottak fel a kapu bolthajtása alatt, ahol a szélben sírdogált egy régi kapuzár, hogy többé nem lehet házőrző-eb, és a kikoptatott köveken manapság is járnak, totyognak, bokáznak, tántorognak emberi lábak, amelyek éjfélkor azt gondolják magukban, hogy királyokat vagy főkapitányokat, költőket vagy boldog embereket visznek hazafelé, a budai borok elfogyasztása után.

Fánny jött, fekete kalapkáján bánatosan hajolt meg egy kis madárszárny, a fátyolán hópehely alakú lyukacskák voltak, és fekete kesztyűs kis keze oly gyöngéd volt, mint azok a drága asszonykezek, amelyek legelső fiatalságunkban simítják el az enyhe bánatot homlokunkról. A kék köténves legény flandriai-vörös somot hozott és rózsás csészében a tejfelt, amely szőlőlevéllel volt letakarva.

Fenn, az emeleten hegedülni kezdett valaki.

Szindbád, a halott arra a helyre ült, ahol egykor az öreg francia úr üldögélhetett. Kellemesen, csendesen, köhögés nélkül nézte a Pestről Budára röppent kis fecskét. A halottak nem látják meg a változást az élőkön. A halott anyák mindig elárvult kis gyermekeikhez térnek vissza, bár azoknak már szakálluk nőtt. És a halott apák is, ha éjfélkor felébrednek, a kis fiúnak a sapkáját varrják meg. Míg a szeretők a fehérhajú hercegnő füle körül, az orgonazúgásban üdén és ifjan, piros frakkban vagy a zenész fehér mellényében lengenek, ha már régen tűzre került fabütykök lettek is. Szindbád az aranymívesnét most is olyan szépnek látta, mint fiatal korában a jelmezbálon, ahol régi arannyal hímzett ruhájában, Stuart Máriaként megpillantotta.

Egy szélhajtotta levél hátán a közelébe lopódzott, és halkan a fülébe kezdett susogni, ahol a haj üdén, vasárnapiasan meg volt fésülve.

- Szegényke, elégedetlen vagy, boldogtalan vagy, szomorú vagy?

- Nagyon szomorú vagyok, mert mindenki elhagyott, mert egyedül vagyok - sóhajtott magában az asszony. - Már gyermekkorom rózsaszínű arcú pásztorait sem látom többé, és a szél sohasem hoz felém zenehangokat. Szeretőim meghaltak, megöregedtek... Istenem, egykor mily boldog megnyugvással gondoltam arra, hogy időm eljöttével csendesen, derűsen sétálgatok egy öreg katonatiszt oldalán a bástyasétányon! Ma pedig nem tudok ebben megnyugodni. Miért, hogy nem vagyok fiatal? Miért, hogy nem hullanak többé könnyeim álmatlan éjjelen egy hűtlen férfiért? Igaz, hogy amíg megvoltak, nem sírtam soha egyikért sem. De ma szeretném őket mind végigsiratni, a hazugságaikat, a komiszságaikat és a csalfaságukat. Nem haragudni, csak sírni, hosszan, örökké sírni fölöttük, hogy így szótlanul el tudtak menni. Még csak azt sem mondták meg, hogy miért hagynak el! Csak elmentek...

- Mert az idejük elkövetkezett, szegényke - felelt nagyon gyöngéden Szindbád. - Nincs annak semmi különösebb oka, hogy a férfiak eltávoznak. Még ha könyörögtél volna, ha üzengettél volna utánuk, akkor is elmentek volna. Hívta, várta őket valami, mint a szél a faleveleket. Engem például egy szegény varróleány ablakába sodort tőled az éjszakai vihar...

- Hisz éppen ez sérti büszkeségemet.

Szindbád alattomosan nevetett:

- Büszkeséged? Oh, csak addig lehettek ti büszkék, míg férfiak járnak körülöttetek. Amíg hódítók, varázslók vagytok.

A mély kapualjban egy gumitalpú bot tompa zörgése hallatszott.

Pepita nadrágos, gondosan borotvált, szárnyas kabátú öreg úr nyomult be, és két deci vörös bort rendelt az ecetfás udvaron.

- Hagyjon békét, Szindbád, az ostobaságaival - szólt az asszony, elhessegetve magától az árnyékot.

- Nem tudok élni - morgott a szellem.

Az öreg úr, mint söröshordót, gurította végig a szemét az asszonyon. Köhögött. A botját eldugta a pad mögé.

- Furcsa - sóhajtott az aranymívesné -, a férfiak szépsége nem olyan mulandó, mint a mienké, asszonyoké. Az öreg úr bizonyosan a legszebb férfi lehetett Budán.

Megigazította a kalapját.

[1915]

ÉJJELI VENDÉGSÉG

Sok-sok éjszakán, álmaiban egy bizonyos Irma, falusi úrhölgy hívta Szindbádot, míg a hajós egy alkalommal a kis Pest megyei faluba vetődött, ahol a szélkakas megállott a tető ormán, midőn Szindbádot belépni látta a kis kapun. A házőrző ebek hevesen kezdték ugatni a holdat, és belső szobájában a falusi úrhölgy felébredve, figyelni kezdett, fél könyökére támasztva fejét.

Szindbád kétszer-háromszor végigment az udvaron, mintha a holdból hosszúszárú pipáját lógatná le az éji ember, és olykor fehér füstfellegecskét fújna a holdfényes udvarra. Irma nyugtalankodva ült fel az ágyban, és halkan öreg dadáját szólította, aki a sarokban aludt:

- Nyanya - mondta a hölgy -, nézzen az udvarra, miért nyugtalankodnak a kutyák?

A falusi vénasszony az ablakhoz ballagott és rövidlátó szemét a holdra fordította.

- Az a fiatalember áll a kerítés végében, aki egyszer itt volt...

- Ugye, Szindbád úr? - kiáltott fel az úrnő. - Tudtam, hogy egyszer eljön... Miért is hagyott volna el engem örökre?

A dajka sóhajtozva, nyögve kereste fekhelyét.

- Nem mer bejönni a halott - dünnyögte. - Mikor itt járt, rosszul bántunk vele...

- Ugye, szüret volt? - kiáltott fel élénken a falusi úrhölgy. - A falunknak érett szőlő illata volt, és részeg darazsak dongtak az ambituson. Piros nadrágos, fehér fejű cimbalmos-cigány pengette a hangszerét, és már leszállott az éj a háztetőkre. Csak az én kéményem füstölt, a ház végében, a konyhán olyan nagy tűz égett, mintha ökröt sütnének a cselédasszonyok. Szindbád úr nem tudott aludni, a cimbalomra hajtotta a fejét, és furcsa barátja, akinek csak a keresztnevét tudtuk, Jocó volt a neve, borízű, recsegő hangon folyton egy nótát énekelt, mint a vékony jég törik a kút körül, midőn disznótor van, vagy amint a fagyos hordókáposzta ropog téli névnapon a fogad alatt, és a savanykás bor karcolva megy alá a koma torkán: így énekelt Jocó már ebéd óta. Pedig langyos, drága őszi idő volt, még melegek voltak az éjszakák, és a nagy diófák alatt Kisfaludy verseit olvastam: szerelmes voltam Szindbádba. Emlékszik, nyanya?

- Szép fiatalembervolt - felelt elégedetten az öreg cseléd.

- Az éj mind előbbre haladt, és ők nem mozdulnak vala az ambitusról. Friss borokat hoz az ispán, és én ágyamban nyugtalankodva forgolódom. A farsangi hang, a lakodalomra szánkázók alatt törő hó ropogásához és a korhelyleves szagához, füstös kürtőkben függő malacsonkák ízéhez hasonlatos hang nem szűnt meg nótáját fújni Szindbád úr mulattatására, és a cimbalmos belé-belévágott a vastag húrokba. Papucsot, alsószoknyát kaptam, és a folyosóra nyíló ablakot megkopogtattam. „Elég is volna már.” Ám Jocó, akinek Szindbád ismeretségét köszönhettem, és ilyenformán többé nem parancsoltam neki, a borosüveget köszöntötte felém. „Miért haragszik, maga méregzsák? - csúfolódott. - Hisz itt van szerelme!” Indulatosságomban az ambitusra rohantam, a cimbalmot a földre dobtam - zengett bele a ház -, a cimbalmosnak néhány pofont adtam, és Jocó elmenekült a tenyerem elől. Szindbádot kézen fogtam, és aludni vittem.

- Bizony, úgy volt - sóhajtott a dajka.

- Szép volt! - felelt elgondolkozva az úrhölgy, és a párnára tette fejét. - A vén falusi cimbalmos azóta meghalt, a másvilágra ment Jocó és Szindbád úr mulató társai után költözött. Ó, ha még egyszer megszólalna a cimbalom, öreg sörház-szagú dal az ambituson! Ha még egyszer ölembe hajtaná szép, szomorú fejét a hajós! Ha még egyszer fiatal volnék! Dehogyis verném meg a zenészt, aki kedvesemet mulattatja.

A faluban messze tizenkettőt ütött a toronyban az óra, az öreg gróf sétálni indult a templom falából, a régi képek a falon, a varkocsos ősök, széles nagyasszonyok, keskeny szájú, kezükben fehér kendőt tartó nők megmozdultak, kíváncsian előrehajoltak. Messziről cimbalomszó hangzott, amely mindinkább közelgett a falusi házhoz. Már itt zengett a szomszéd utcában, már hallatszott a bámulatosan dörgő hang, amelyben Magyarországon mindenki Jocó hangjára ismert volna. Jöttek, jöttek az ablak alatt, nyikorgott a kapuszárny, és a vadszőlős ambituson egyszerre csak felhangzott a nóta, a cimbalomszó...

A fekvőhelyén megszólalt a vén cseléd:

- Amíg aludt, tekintetes asszony, a temetőbe mentem, és elhoztam őket, a Szindbád úr cimboráit.

Az úrnő halkan papucsot húzott, az ablakhoz lopódzott. A holdfény már a ház mögött járt, a bolthajtásos ambituson sötét volt.

A homályban, éjszakában a folyosón árnyak látszottak. Szindbád a cimbalomra hajtotta a fejét, és pirosborral telt üveggel köszönt Jocó, egy nagyhasú, hegyes bajuszú, sörtehajú idős férfiú. Köszönt, aztán megint énekelt. A pirosnadrágos cigány láthatatlan kézzel verte a hangszert. Szindbád pedig lehajtotta a fejét.

Irma dobogó szívvel állott az ablaknál. És akkor ocsúdott fel merengéséből, mikor rekedten hajnalt kiáltott egy vén kakas.

Az árnyak eltűntek a folyosóról, az ének és a cimbalomszó a temető felől hangzott.

[1915]

A FELEJTHETETLEN BÓK

Volt egy városka a Felvidéken, amely Szindbád idejében - „az én időmben”, szokták mondani a szívbajos férfiak - arról volt nevezetes, hogy benne a nők nappal lomposan, fésületlenül és bágyadt szemmel találhatók, gyerekeket és férjeket püfölnek, visító madárhangon beszélnek, káposztás fazekat cipelnek, hajnalban felkelnek a nagymosáshoz, és versenyt dolgoznak a széles csípőjű tót leányokkal, a padlás pókhálói közé dugják fejüket, a kürtőbe másznak, és meztelen lábukon a papucs csattog, s csupán egyetlen hölgy lakik a városban, elszegényedett bárónő, aki régi huszártiszti kesztyűben végzi a takarítást; - ám idő múltával, midőn a toronyórán az alvó csókák és varjak a mutatón a félkört beutazták, és a cinke halkabban fütyül a késő őszi almafán, a városka körül levő pincék ajtaja kinyílik, és csalogató, fagyos, hordószagú pincelevegő áramlik alá a hegyről, a háztetőkre kék árnyak telepednek, mint az erdőből visszatérő mesék, estveledik: a nők szép ruhákat öltenek magukra, finom cipőcskét vonnak, ékszer tüze ragyog megfésült hajukban, és az arcuk frissen mosott, púderezett, mintha bálba készülődnének, üde tekintetükben élvezetvágy hullámzik, mint a lámpások játéka a vízen, jószagú harisnyák, csipkegallérok, kendőcskék, fehér kesztyűk és tollas kalapok jönnek elő... Olykor csak az ablakba ülnek, ahonnan a kihalt utcát nézik, máskor sietős, ruganyos léptekkel, mintha valami dolguk lenne, végigmennek a piacon, a patika mellett a könyvkereskedés lámpásánál riszálják derekukat. Egymás között Pestről, Párizsról beszélgetnek, és a gyöngéd havazásban boldogan öltik egymásba karjukat. Idegen férfi áll a vendéglő léghuzatos kapujában, a piros betűs lámpás alatt. A Hársfa omnibusza a vasúti állomásra döcög, és aranyozott sapkában áll a hágcsón a félszemű Tirnovai, a bérszolga. Vajon kit hoz majd az omnibusz a vasútról, és ki lehet az idegen úr, aki zsebre dugott kézzel, bánatos arccal álldogál? A ruhája szabása nagyvárosias, és a nyakkendőjébe, a szemtelen, egy ballerina lábát tűzte. Szomorúan, elgondolkozva nézdeli a hölgyeket szép ruháikban. Ugyan miért nem szól már valamit ott az utca végén, ahol a kis hídnak kanyarodik az út, és lámpások nem világítanak? Vajon ki lehet ő? Mit mondana, ha megszólalna? Honnan hozta mondanivalóit? És talán egyszer elhangzana száján az elképzelhetetlenül gyönyörű bók, amelyet a nő élete végéig nem felejt el? - Szindbád, midőn régi teleken elutazott a városkába, és a Hársfa környékén szemügyre vette a nőket, mindig hozott magával egy-egy bókot, amelyet odavetőleg, szinte unottan a helybeli nők fülébe súgott a régi fahíd tájékán, mielőtt hazamentek volna, hogy szép ruhájukat levessék. Szindbád bizonyosan tudta, hogy a tükör előtt, a gyertyafényben egy darabig tetszelegve megállnak a nők, mielőtt az első kapcsot megnyitnák. A tükörbe néznek, lágyan mosolyognak, a szép szavakra gondolnak, amelyeket az imént hazudtak a sötétben. S amint így a tükör előtt állanak, úgy látszik, hogy egyetlen vágyuk, többé sohasem vetni le ruhájukat - hisz így voltak elragadóak, felejthetetlenek, szerelmet ébresztők. Így tündököltek, ha csak rövid időre is a korzó lámpásai alatt. A kis cipőjük kopogásában Budapest zenéje hangzott - hazudta Szindbád -, ékszerük a bécsi udvari Opera páholyából kölcsönözte tüzét, midőn Annunciáta hercegasszony ül a bal oldali soron. És a hajuk, a szemük, a szájuk, mind oly különös, sohasem látott. Csupán az „ő” szeme mélyében látható a márciusi erdőszél kéksége; az „ő” hajának van olyan illata, mint az orgonavirágnak, amellyel fiatal nők esküvőjén az oltárt díszítik; szájukban parfőm, mint nyári este a megöntözött kertek lehelete. S lépésük a divatosan rövid szoknya alatt azon drága érzeményt juttatta Szindbád eszébe, midőn tüllszoknyácskában előre lejt a nagyopera quadrille-ja, és a karnagy előtt Donizetti fekszik a pulpituson.

- Portyázó janicsár-lovasok élén szeretnék a városba jönni... - sóhajtott Szindbád.

- És?

- És elrabolni magukat. (S ekkor furcsán, gúnyosan nevetett Sz.)

Számos emlékkönyv őrizte a városkában Szindbád nevét, bár mindig rövid időre tűnt fel zöld kalapja a sötét, fedett híd előtt, ahol zsebre dugott kézzel várta a nőket. Halottaiból feltámadva, gyakran felkereste a szenvedélyes nők városát, ahol a férfiakkal a pincéket látogatta meg, és a nevét éppoly vidáman kanyarította a pincefalra, mint az emlékkönyvbe. A színházban és étteremben a nők háta mögé ült, és ígérte, hogy másnap meglátogatja őket, midőn egyedül lesznek odahaza. A vállakhoz és a nyakakhoz beszélt, és a ruhafodrok között sohasem tévedt el keze. Meghalni hívta a nőket vagy elszökni, át a határon... És most, amint alkonyattal újra látta őket a régi híd tájékán, ahonnan a kis cukrászbolt kivilágított sárga függönyei, a behavazott háztetők alatt, szinte úgy ragyogtak, mint a bábszínházban a kis kastélyok - mély meghatottságot érzett kihűlt, öreg szívében.

A közelgő nők kis cipőjének kopogásában régi boldog órák, tüneményes napok emléke surrant Szindbád szívébe, mint fészkébe búvik a fecske. Szenvedélyes szavak, sóhajtások, kiáltások jutottak eszébe, amelyek egykor e lezárt női ajkakat elhagyták; kézmozdulatok, csókok, amelyekkel lekötelezték. És valahogyan úgy látta az arcokat most is maga előtt, mint a régi pásztorórán a temetőben vagy a bükkfás hegyoldalban, a karácsonyfa alatt vagy a téli növényekkel megrakott verandán. Mintha megmerevültek volna a női arcok - akkor régen -, a szemek, a szájak, hogy azóta életükben mindig csak egyet tudnak kifejezni: a szerelmet.

Szindbád láthatatlanul álldogált a híd oszlopánál, és engedte elmenni maga mellett a nőket, holott máskor e helyen gyorsan karmantyújokba szokta dugni a kezét vagy a hónuk alá. És a kis fülek elpirultak a szenvedélyes szavak árjától.

Most elmentek ők a téli alkonyatban. Az aranymívesné, akinek nagy szemében odaadás és csábítás fénylett; a papírkereskedőné, aki egy régi kedveséről tett vallomást, és önfeláldozó szerelmében azzal mulattatta Szindbádot, hogy minden titkát rábízta; az álmodozó tanítónő, aki a legboldogabb délutánokon a lélek halhatatlanságáról, teozófiáról locsogott Szindbád fülébe; a zongoraművésznő, aki a búcsú pillanatában szinte a küszöbön engedett Szindbád óhajtásának; Irma, aki szép asszonytestvéréről beszélt álmodozó megfigyeléseket; Janka-Johanna, aki szánkón szökött a szomszédvároskába, s ott öngyilkosságot akart elkövetni; Aranka, aki gazdagságára hivatkozott, és gondtalan jövőt ígért szerelmesének; Mária, aki húsvéti gyónásra gondolt... és Lélia, aki csupán azért könyörgött, hogy Szindbád még egyszer visszatérjen.

Újra látta a régi arcokon a régi órákat a szellem a híd mellett, mintha már réges-régen le nem mosta volna a szappan és az idő a csókoknak nyomát.

Vajon mennyi mindent mondtak azóta más férfiaknak, más órákban, más szavakban? - ez nem jutott a halott eszébe, mindig csak a bókokra gondolt ő is, mint egy vénkisasszony, amelyet hajdanában e nőktől hallott, szívébe zárta, és soha el nem felejtette.

Utolsónak a matematika tanárnő ment át a hídon, akit nyílt, nyugodt észjárása miatt általában tiszteltek a városkában. Mindig hidegvíz illata volt az arcának, és a zárt derék felett fehér gallérka volt a nyakán. Szindbád ekkor előlépett a sötétből:

- Emlékszik rám?

A tanárnő hosszasan, meglepetten Szindbádra nézett. Halkan mosolygott, mint a koratavaszesti ábrándozás, midőn a későbbi fehér virágok lenge fátyolként ereszkednek az almafákra.

- Emlékszem - felelte, és hosszasan megszorította Szindbád kezét. - Azt mondta, hogy én vagyok Faust doktor női alakban. S azóta gyakran gondolok a doktorra.

[1915]

A MESEMONDÓ ASSZONY

Ez a történet Boldogfalvinéról szól, az egykori víg hölgyről, aki a legszebben tudott imádkozni és hazudni a férfiak fülébe. Sok esztendő múlott el az első boldogító hazugság után, amelyet egy Szervita téri virágosboltban ejtett ki száján Boldogfalviné, midőn tavasz friss virágját az idős gróf gomblyukába tűzte. Francia írók írtak régente regényeket, hogyan lesz híres dáma a kis virágárusleányból, aki egy ódon templom árnyékában ibolyáit rendezi, az újságban az apróhirdetést olvasgatja, és a boltba vetődő férfiakat eleinte csak a bajuszpedrőjük szagáról különbözteti meg. A bajuszok mindig magasan és gőgösen mutatkoznak a kis virágosleány feje fölött. A szem és a száj dolga, hogy közelebb vonzza magához a büszke férfidíszeket. (Régente legalább az volt a divat, hogy a szegény nők meghódítják a férfiakat.)

Boldogfalviné gyönyörű hazugságai, Blahánés tekintete, szerény, alkalmazkodó magaviselete, midőn mindig igazat adott a férfiaknak, bármily ostobaságot mondtak, megsegítették a jószívű teremtést, hogy életét gondtalanul, olykor kissé ragyogva, máskor szerényen, visszavonulva, mint a láda mélyében alvó drága ékszer, végigélhesse. Sok férfival ismerkedett meg, s mindegyiknek kedvére tudott lenni. Gyöngéiket, hiúságaikat és a többi ezernyi ostobaságokat, amelyeket az okos nő szeme minden férfin fölfedezhet, senki sem magasztalta oly bensőséges odaadással, mint Boldogfalviné. Igaz, hogy amint az évek múltak, Boldogfalvinénak mindig több hazugságra volt szüksége, hogy férfiismerősei érdeklődését ébren tartsa. Ekkor azonban már könyvtárnyi volt azon regények száma, amelyeket végigolvasott, és a költők szenvedéseiben született szép kifejezéseket, bókokat, ábrándos mondatokat emlékezetébe följegyezte. És mikor már nagyon muladoztak az évek, Boldogfalviné oly alaposan megismerte az életet a fővárosban és vidéken, hogy regényírók segítsége nélkül is elmulattatta vendégeit.

Mindenkinél eltalálta azt a mesét, amelyre a fül legszívesebben hallgat. Mintha minden férfinak volna külön meséje, amelyet Boldogfalviné tartogat a szekrényében. A grófnak, a diáknak és a szegény költőnek tudta a meséjét, furcsán, halkan, odavetőleg elmondta, míg a hallgató lassan a saját életére, életének körülményeire ráismert. Ez a ravasz asszony még azt is tudta, hogy mi lakik odabévül az emberekben, ahová senki sem láthat, csak az álmatlan éjszaka. Hát nem mindenki azt a mesét hallgatja legszívesebben, amelyet odabent gondol, álmodik a saját életéről? Szomorú, bánatos szemét Boldogfalviné gyermeki őszinteséggel függesztette a hallgatóra: „Ó; nem a te életedet mesélem, hisz azt nem ismerem. A másét mondom, egy idegen úrét. Ugye, mily érdekes?”

Szindbád, aki fiatal éveiben gyakorta üldögélt a hölgy körül, és csodálkozva hallgatta mesemondását, bámulta a férfiak hiszékenységét, jóságát, nemességét, amint gondolkozás nélkül, bizalommal felhajtották a kelyhet, amelyben számukra Boldogfalviné italt kevert. Szindbád halála után eljárogatott a helyre, ahol egykor - egy régi templom falánál, húsvéti ájtatosság idején, míg az imádságos föld népe lehajtott fővel várta eledeleinek megszentelését - a falnak támaszkodva álldogált, kis könyvből költeményeket olvasott magának, míg a nyitott templomajtón át az orgona búgása hangzott, és a kántor reszketegen fújta nótáját. Szindbád észre sem vette, hogy lovasnő közeledik a templom felé, akinek nemes paripája Szindbád közelében felágaskodik, mint a cirkuszigazgató előtt a hosszúfarkú arabs mén. A lovasnőnek meglehetős erőfeszítésébe került paripája megfékezése. S míg kutyabőr-kesztyűs kezével a ló nyakát veregette, hosszú pillájú, kifejezésteljes szemével mélyen a Szindbád szemébe nézett, mintha Jósika Miklós regényeiből ugratott volna ki.

(„Feltűnt érdekes arca - mondta később Boldogfalviné, mikor Szindbád a zsámolyra telepedett, hogy meghallgassa a hazugságokat, bolondító bolondságokat, amelyeket az érdekes asszony részére tartogat. - Kíváncsi voltam önre, mert zöld köpenyege volt, költeményes könyvet olvasott, és a szemében egy fénylő pontocska úszott, mint a függöny mögött a lámpa fénye, s ez mindig szokott tetszeni a férfiaknál.")

Boldogfalvinét akkoriban huszártisztek kísérték a felvidéken, midőn bizonyos féltékeny kedvese elől futott. (Boldogfalvi úr nem sokat törődött a felesége útjaival, ő a méheket szerette, és az újságokat csak egy esztendő múlva kezdte olvasni, midőn a megsárgult hírlapok csomója elérte a méhes tetőjét.) A féltékeny fiatalember bolond fenyegetéseket hangoztatott, sötét gondolatokkal eltelve üldögélt a sarokban, és fenyegető szemét nem vette le az asszonyról. Futni kellett tehát, mégpedig áruló tengely helyett paripa hátán, amelynek patkója nem hágy nyomot az országúton. Időt kell adni a szegény fiatalembernek a felejtésre, a megnyugvásra - vagy az öngyilkosságra. Így került Boldogfalviné a felvidékre, a húsvéti templom mellé, ahol Szindbád hátát a falnak vetette.

Az ebédet a Medvénél rendelték meg, ahol Szindbád ez idő tájt lakott, alkonyattal az ablaknál üldögélt, és a messzi tájakon elmerengett, az ajtaját halkan megkopogtatták, s mielőtt felelhetett volna, a szobába belépett Boldogfalviné.

- Bocsásson meg, uram. Idegen nő vagyok a városban, s ön nemesnek, lovagnak látszik.

Szindbád meglepetten nézte a fekete lovaglóruhában, a kis, Erzsébet-királynés kalapkában előtte álló hölgyet, míg az könnyedén az ócska kanapé karfájára telepedett, és kis sarkantyújával verte a taktust a mondanivalójához:

- Én most innen tovább utazom a kísérőimmel, a fiatal, vidám tisztekkel, akiket jókedvemmel mulattatok. Ó, sohasem kerülhet párbajra a sor közöttük. Egyik sem lesz felesleges a másik miatt. Mert gyűlölöm a féltékeny férfiakat.

Szindbád elmosolyodott, mintha már nagyon régen ismerte volna ezt a nőt. A hangja oly közvetlenül szálldosott a szívébe, mintha évekig beszélgettek volna a mai találkozás előtt.

- Pedig ön féltékeny férfinak látszik - beszélt Boldogfalviné, s karneolgombos lovagló-vesszőjével a csizmácskáját ütögette.

- Bevallom - mormogta Szindbád. - A nőktől, akiket eddig szerettem, hűséget követeltem. Nem tudok osztozni másokkal. A szavak, a gondolatok és minden az enyém legyen. Még az álom is.

- Kedves - nevetett az asszony. - Ez nagyon szimpatikus, de csak addig, amíg a szerelem él. Amint én önt magam előtt elképzelem, azon férfiak közé tartozik, akik szó nélkül veszik kalapjukat, kesztyűjüket, sétapálcájukat, amint észrevették, hogy immár feleslegesek. Ah, mily ostobaság terhére lenni egy nőnek! Mily ásító unalom, mint egy beteg őszi délután, a férfi, aki még mindig szerelmére hivatkozik, holott erre már senki sem kíváncsi. Ön bizonyára többször meghajolt, és kezet csókolt már életében, s hálatelt szívvel gondolt a letűnt szép napokra, esetleg misét mondatott a helybeli lelkipásztorral a nő lelkiüdvösségéért, talán - ha nagyon nemes érzésű, amint szeretném - gondja volt arra, hogy hölgye, hűtlen szerelme maga után ne kerüljön rossz, érdemtelen kezekbe, és legalább érdemes legyen az új férfi a drága kegyekre. - De elment, elment, s nem alkalmatlankodott tovább.

Szindbád elgondolkozott.

- Azt hiszem, mindig idejében távoztam. Sohasem ültem ásítást fojtogató nő közelében.

- Tehát, ugye, nem csalódtam önben... Estére, midőn én már nem leszek itt - szólt elmerengve, mesélgető hangon Boldogfalviné - a fogadó udvarába egy kék szemű, dúlt arcú, nyugtalan, idegen fiatalember nyargal be. Utánam tudakozódik. S ha lova bírja, folytatja útját üldözésemre. Arra szeretném kérni, hogy ne hagyja magára a boldogtalant, legyen jószívvel, barátsággal iránta, üljön mellé estve az asztalhoz, és halkan beszéljen hozzá a szerelem szép befejezéséről, mint az életről, amelyet csodálatos szépen kell végigélni, hogy az ember érdemes legyen a szép halálra. Ugye, megmondja a szegény kékszeműnek, hogy az igazi szerelem sohasem fejeződhetik be botránnyal vagy tragédiával. Hisz a szegény nő már úgyis mindenét odaadta - legalább becsülete maradjon meg... A nemes szerelem oly halkan múlik el, mint a távolodó zokogás hangzik estve az erdőn... És bánkódni nem érdemes a múlt felett, hisz a kedves, drága emlékek megmaradnak. Azokat senki sem veheti el sem tőlem, sem tőle. Ugye, lesz szíves, ismeretlen drága barátom, kissé szemmel tartani az idegen urat, lesz kedve megsimogatni a fejét, midőn lehorgasztja... Mondja meg neki, hogy a legszebb szerelmek azok, amelyek elmúlásuk után mulattatják leginkább a képzeletet. Albertnek hívják az utazót, s midőn egy Póli nevű nőt emleget, jussak én eszébe, uram.

Szindbád habozás nélkül vállalta a különös szerepet.

Az asszony búcsúzásul megfogta a kezét, és sokáig a Szindbád szemébe nézett:

- Szeretném, ha jó barátja volna szegénykémnek, szenvedő fiamnak. Ha majd egyszer útja Pestre viszi, engem megtalálhat és felkereshet.

A kesztyűjéből elővette az odakészített névjegyet. Pauline von Boldogfalva: beszélt a kártya. A kis sarkantyú ezüsthangja már a Medve kőlépcsőin csengett, midőn Szindbád feleszmélt. A huszártisztek lovukra pattantak, és Boldogfalviné nyomába rugaszkodtak. A templomnál Póli megfordult a nyeregben, hátranézett az ódon Medvefogadóra, mert bizonyosan tudta, hogy Szindbád az ablakból utánanéz.

Aztán eltűnt a lovascsapat.

Szindbád tárcájába zárta névjegyét, és a Medve előtt fel és alá sétálgatott. Az ódon templom már hosszú árnyékot vetett a piacra, és a harangozó égő lámpával nyitott be a torony kis ajtaján.

Déli irányból lódobogás hangzott. Lovagcsizmás, tollas kalapú, regényes köpönyegű fiatalember nyargalt hóka lovon a fogadó elé:

- Ah, itt van a bolond - gondolta magában Szindbád. - Mily furcsák, mulatságosak az emberek!

A fiatalember arcát belepte a por a hosszú lovaglás alatt, de kék szeme porcelán-fényben csillogott.

A Medve udvarán leugrott a nyeregből, és valóban a lovasnő után tudakozódott. Midőn a fogadós felvilágosította, hogy a hölgy már elutazott, felkiáltott:

- Az ördögbe! Miért öltöztem tehát e maskarába?

Megvetéssel nézett végig a ruházatán, és tollas kalapját az ebédlőszobában a földre dobta. Mohón evett, és a piros bornak színében elfelejtett gyönyörködni. Türelmetlenül dobbantott sarkantyús lábával, és öklelő pillantást vetett Szindbádra, midőn észrevette, hogy az figyeli.

Körülbelül harmincéves, szőke, anyatejképű férfi volt. Az ilyen férfiakat asszony nevelte, és az ingét bizonyosan az édesanyja vasalta. Vasárnap a templomba megy, mint kisfiú korában, és türelmesen üldögél a szentbeszéd alatt anyja oldalán. Ő az, aki érthetetlenül csodálkozik, hogy

nem minden asszony oly nemes érzésű, mint az édesanyja, és egyéb gondja van a legtöbb nőnek, mint az ő leszakadt gombját felvarrni.

Szindbád közelebb lépett, megnevezte magát, mint a régi spanyol regényekben, midőn két lovas az útszéli csárdában találkozik. Néhány szóval jelezte, hogy ismeri a bánatot, amely a kékszemű Albertet űzi, hajtja. Sőt szerencséje volt a delnővel megismerkedni...

- Tehát ismeri? - kiáltott fel Albert. - Nos, annál jobb, ha ismeri őt, aki lovagi ruhába öltöztetett, rámfogta, hogy csak barettben tetszem neki, miatta járom a komédiásköntösben az országutat. Ah, mit nem tesz az ember, ha szerelmes! Mindnyájan szánalomra méltó figurák vagyunk. Ha azt kívánta volna Póli, hogy szurokban és tollban hemperegjek, s így sétáljak az utcán, nemde megtettem volna?

Szindbád részvéttel szorította meg az új barátja kezét.

- Istenemre - kiáltotta Albert -, csak azért akarom látni, hogy megvetéssel végigmérjem és hátat fordítsak... Megvetni, ah, megvetni őt!

Szindbád csendesen bólintott:

- Majd gondolkozunk a dolgon.

[1915]

ALBERT ÚJ ÁLLÁSHOZ JUT

A Medvénél a fiatal lovag estefelé Szindbád vállára hajtotta a fejét, és folyékonyan, de kissé szégyenkezve, titkon kérkedve elmondta új barátjának mindazt, amit Boldogfalvinéról tudott, míg a bolthajtásos ebédlőben lassan besötétedett. Ritka az olyan nő, akiről minden férfi-ismerőse ugyanazt mondaná. A férfiak másképpen látják ugyanazt a nőt. Egyik csak az anyajegyről tud, amely a bal oldalon van, a másik azonban már azt is sejti, hogy mit gondol estve, lefekvéskor az imádott nő. Ha egyszer összeülnének a férfiak - persze nagyon késő öregségükben, a kelyhek tartalma megoldozná a nyelveket -, a férfiak, akik ugyanazt a nőt szerették életükben: ha ez lehetséges, őszintén elmondanának mindent, amit a bizonyosról tudnak, kitűnne, hogy mindenki más és más nőről beszél. Boldogfalviné legalábbis ötven alakban élt a férfiak képzeletében, mert hisz ennyi férfi szerelmes volt belé, amíg a halállal kezdett ismerkedni, és őszintén, komolyan lehunyta a szemét. Az őszöreg férfiak gyülekezete a kőasztal körül, hol Heine vén hóhérai módjára tanácsot tartanak egy rejtelmes éjszakán, legfeljebb bizonyos szavakat, mozdulatokat tudnak megállapítani, amelyek ugyanazok voltak a szerelemben X-nél és Y-nál is. Boldogfalviné például ha nagyon szeretett, „gazduramnak" nevezte kedvesét a szerelem órájában. Gazduram egyszer szőke volt, máskor barna. De a férfiak, bármennyire megvénültek, sohasem árulták el egymásnak Boldogfalviné szokását. Ezért aztán a legtöbb férfi, szegény, hiszékeny férfi azt hitte, hogy őt tisztelte meg először a különös kifejezéssel az asszony. Pedig már sok gazduram járkált akkor Magyarországon.

Albert hosszadalmasan elmondta Szindbádnak élete történetét, azaz Boldogfalviné iránt érzett szerelmét. Emlékezetből tudta a leveleket, amelyeket egymásnak írtak, dátumokra, napokra emlékezett, amint már ez szokás. És oly fontosságot tulajdonított azon eseménynek, hogy Boldogfalviné esténkint az ablaknál várta, hogy a kezét csókra nyújtsa a falusi úriházból, mintha Boldogfalviné máskor sohasem ment volna az ablak felé. Nagyon féltek Boldogfalvi úrtól, és Póli sokszor figyelmeztette Albertet, hogy az ura pisztollyal lelőné, ha észre venne valamit.

Szindbád megveregette új barátja vállát:

- Kedves bajtársam, magam is sokszor hallottam ilyesmit az asszonyok szájából. Valóban, ők nagyon szeretnék, ha a Boldogfalvi bácsik pisztollyal lelőnének egyszer valakit. De ez csak hiú óhajtás. A regényekben történik.

- Ah, uram, én még fiatalember vagyok, s nem ismerem az életet - sóhajtotta Albert. - Ez a hölgy volt, akit először, őszintén, mondhatnám halálosan szerettem. S ugyanazt mondta ő is, sőt meg is esküdött, hogy én vagyok az első...

- A nők ezt komolyan hiszik minden alkalommal - duruzsolt Szindbád.

- És azt véli, jó uram, hogy Póli azóta már másnak is mondotta, hogy: „öreg gazduram?"

- Minden bizonnyal - felelt Szindbád. - A nők varázserejét egyáltalán csak úgy lehetne megtörni Pesten vagy Magyarországon, hogy a legvénebb és orvosilag is helyben hagyott férfiakból egy felsőtörvényszék alakulna, ahol minden valamire való férfiúnak pontos, lelkiismeretes jelentést kellene tenni elmúlt szerelméről és annak körülményeiről. Itt elmondanák a férfiak, hogy mily praktikákkal, mesterfogásokkal éltek bizonyos nők, míg hálójukba kerítették. Jelentést tennének a szavakról, amelyet első, második és a többi találkozáskor a nők hazudtak vagy igazán mondtak. Egyáltalában a férfiak lelepleznék a nőket a legfelső tanács előtt, természetrajzuk ilyenformán lassan kialakulna, s többé nem járnának titokzatos, rejtélyes

démonok a városban, akik ostoba, tapasztalatlan férfiakat megkínoznak, meggyötörnek. Ha a férfi észrevenné magán, hogy bizonyos érdeklődést érez egy hölgy iránt, és éjjel, az utcán vagy álmában egy nő neve jut az eszébe, tiszteletteljesen megjelenne a bíróság előtt, és bevallaná szándékát. Az öreg bírák a régi jegyzőkönyvekben, más férfiak vallomásaiból akkor megfelelő tanáccsal látnák el az ügyes-bajos férfiút. Útbaigazítással szolgálnának a régi vallomások. Mindenesetre jobban kellene igyekezni a nőknek a siker felmutatásában, mint manapság, midőn prédájuk minden férfi. Amíg a férfiak őszinték nem lesznek egymáshoz, addig nem lehet megtörni a nők hatalmát.

Albert figyelmesen hallgatta barátját, végül felsóhajtott:

- Tehát azt hiszi, Szindbád úr, hogy Póli másnak is mondta a szerelem hevében, hogy „tekintetes uram”?

- Hogy az ördögbe ne. A falusi patasztleányból lett dáma valamikor csak tanulta ezeket a szavakat. Például az elmúlt délután engem „ispán úrnak” szólított - mosolygott a hajós.

- Gazember! - kiáltott Albert, és felugrott, hogy megrohanja Szindbádot.

A hajós szelíden csillapította:

- Nem érdemes, fiam. Becsületszavamra, nem érdemes.

A vidéki fiatalember még sokáig ült ezután helyén, ajka vonaglott a fájdalomtól, és a szeméből dühös fény lövellt, midőn is Szindbád elhatározta, hogy vigyázni fog a hegytetőn, a meredek szélén, ha valaha Albert társaságában erre visz az útja. Később könnyek jelentkeztek Albert szemében. Az asztalra hajtotta fejét, és siránkozott, mint egy gyermek:

- Sokszor térdepelt le előttem a nyomorult, a drága, és gyönyörű meséket mondott délutánonként. Elmondta egész életét - csak azt nem vallotta be, hogy valaha megcsalt, akár a múltban, akár a jelenben. Pedig hányszor kérdeztem: mondd, kit szerettél azelőtt, amíg engem nem ismertél; valld be, angyalom, hisz nem tehetsz róla! Ki volt, akinek fejét átkaroltad, és ugyanezen szép szavakat a fülébe súgtad? Kinek mesélgettél a szerelmi óra alatt gyermekkorodról, barátnőidről, ismerőseidről? Vagy kivel politizáltál? Kinek vallottad be, hogy mit álmodtál az éjjel és kinek öntötted ki szíved bánatát, midőn szomorú voltál? Kivel terveztél énelőttem gyönyörűséges jövendőt, csendes életet, kis házat a folyóparton, falusi magányt, nagyvárosi telet, jó könyvek olvasgatását, szép nagy ebeket, hátilovat és öreg barátot, aki a tavaszi estéken meglátogat? És ő mindig azt felelte, hogy én vagyok az első. Sohasem mondta még senkinek, hogy: „szeretem”...

Szindbád megsimogatta a boldogtalan ifjú fejét:

- Jöjjön, gazduram, az éj leszállt, elvezetem egy barátságos házhoz itt a városban, ahol a háziasszony tapasztalt, idős hölgy, hajdan kedvesem, és oly tiszteletre méltó, hogy annak elmondhatja minden búját, bánatát. Három kisasszonyleány várja a férjhezmenést a háznál. S ők esténként zenélnek, énekelnek, politizálnak. Itt majd némileg elfelejti szomorúságát, gazduram. Az egyik kisasszony szakasztott olyan, mint Boldogfalviné lehetett fiatalkorában.

- De a lelke - sóhajtott Albert.

- Romlatlan, mint egy gyermek!

- Boldogfalviné romlott volt, és éppen ezt szerettem - szólt Albert, és könnyes szemére vonta a széleskarimájú kalapot.

Aztán Szindbád karjába kapaszkodva, elhagyta a Medve ebédlőjét.

Éjszaka volt, már bagoly ült a kiszáradt ecetfán, és a zene elhallgatott, midőn Szindbád egyedül ballagott hazafelé a régies, vidéki templom környékén, és a Medve a felhők mögött bujdosó holdfényben olyanformán tűnt föl, mint valamely svájci kártyáról kimetszett házikó.

- Istenem - gondolta magában Szindbád -, adjál nyugodt álmot, csöndes éjszakát. Engedd meg, hogy sohase halljam, mit locsognak a nők a fülembe. Segíts, hogy elfelejtsem a hajuknak szagát, a szemüknek különös pillantását, a kezüknek az ízét, a szájuknak nyalakodó csókját. Istenem, aki bölcs vagy, tanácsolod, hogy a nők mindig hazudnak. Igazat nem mondanak. Sohasem szeretnek. Istenem, ott messzi a torony mögött, gondolj néha reám, szegény, bolond férfira, nők lovagjára, mosolyok, csókok, furcsa csiklandozások, szent hazugságok hivőjére. Istenem, engedd meg, hogy virág legyek a kertben, hol a magányos nők önfeledten félrevonulnak. Éjjeli lámpa legyek a szerelem házában, ahol a nők ugyanazon szavakat mondják, gügyögik, sóhajtják. Zsebkendő legyek, ahová hamis könnyeiket sírják. Istenem, kapufélfa legyek csupán, amely mellett a hölgyek könnyű szívvel elvonulnak lovagjuk karján. Istenem, vigyázz reám, hogy sohase kerüljek a nők kezébe!

S ezután - kezét őszinte szívére szorította - halk, meggondolt léptekkel ment aludni a Medvébe.

Nemsokára Szindbád Pestre utazott, és felkereste Boldogfalvinét.

- Elintéztem a dolgot Alberttel - mondta a dámának, midőn helyet foglalt szalonjában. Az asszony hálásan megszorította Szindbád kezét.

- Megmentőm! Igazán féltem attól a bolond fiatalembertől.

- Elhelyeztem - felelt Szindbád. - Többé nem alkalmatlankodik.

Boldogfalviné megsimogatta a férfi arcát:

- Gazduram - rebegte.

Szindbád vállat vont.

- Kérem, asszonyom, ha azt kívánja, hogy önnek hódoló szolgája legyek, találjon ki számomra valamely új nevet.

Póli az ajkára tette az ujjait, és beleegyezőleg bólintott.

- Szegény Albertem - mondta később Boldogfalviné. - Vajon, gondol-e rám?

- Nem hinném - felelt hidegen Szindbád -, jó háznál helyeztem el.

- Gonosz ember ön! - szólt Póli, és összevonta szemöldökét. - Ezentúl ez a neve önnek.

[1915]

ÉRZELGŐS UTAZÁS

Szindbád álmában különös zörejt hallott. A koporsón dobogó rögök hangjához volt hasonlatos a hang. Holott, mint rendesen, most is nőkkel álmodott, hervatag vállakkal, amelyek egykor felé ragyogtak, fiatal nők bokájával és hajakkal, amelyeket itt-ott látott nők fején. A különös dobogás felébresztette, s fejét a párnáról felemelte, mert azt hitte, hogy halála elkövetkezett. A halált ugyanis - egy kuruzsló vallomása és egy jósnő előadása szerint - úgy képzelte, hogy hirtelen lepi meg. Mint egy messzi földről jött vendég, benyit hirtelen a kapun. Vagy valaki jön vele szemben a hosszú sétányon vagy a nagyvárosi utca forgatagában, akit ezer közül meg lehet majd ismerni. Kellemetlen, gonosz arcú, szúrós tekintetű idegen férfi, aki már messziről szemügyre veszi Szindbádot: a halál. Mind közelebb érnek egymáshoz. Szindbádnak térde lankad, és már csak gyávaságból megy előre, hátha el lehetne kerülni a rosszindulatú idegent. Szédült, és erősen lehunyta a szemét, visszafojtotta a lélegzetét. Ez a láthatatlan szédület, amely néha meglepte, mintha lepkehálót dobtak volna a fejére, hogy szinte az egész életét elfelejtette. Útszéli fákban megkapaszkodott; és mint egy másvilágba menő siklóvonat ablakából látott maga körül idegen, közömbös arcokat. Mintha egyszerre mindenkinek láthatatlanná vált volna; nők, akik tegnap még a szemébe néztek és a szemük mélyében megengedték a szenvedély pásztortüzének a felvillanását, s ajkukat, szájukat nem dugták el, midőn Szindbád merően odanézett; üres tekintetű férfiak, akiket Szindbád általában megvetett, mert általában nem becsülte a férfiakat, mióta kihallgatta, megtanulta őket, szomorú szenvedélyeiket, lealázó vágyaikat, megbocsáthatatlan szerelmi tévelygéseiket: mind-mind közömbös arckifejezéssel haladnak el mellette, míg tompa kábulattal, mint egy partra dobott hal, az utcai lámpásba kapaszkodott. Olykor percek múltak el, míg a halál nehézkes szédüléséből minden energiája felhasználásával lassankint visszatért az élet valóságába; szeme elől eltűnt a szürke fátyol, amely kiásott koporsók falán feltalálható színekhez volt hasonlatos, mélyet lélegzett, „így halok meg egyszer", gondolta magában, s legalább egy tucat lépést ment előre, amíg észrevette, hogy nefelejcs-szempár világít kis virágos tavaszi kalap alatt. „Szívszélhűdés", mondta később hangosan, magában, mintha csúfolódott volna az elkerült ellenség felett - a nyárfasorban senki sem jött szembe véle ellenséges, gonosz indulatú arccal, sőt barátságosan, a még tanulatlan nők alázatával mendegélt néhány barna hölgy a közelben. „Bizonyos, hogy senki se jutott eszembe - akkor, délután" - gondolta magában Szindbád, midőn estve az Operában megjelent, s a mulatságos karnagy szünetet tartott a zenélésben. A halált bunkóütésnek látta, amely esetleg kedvese karjában éri. Legalább egy tó vagy egy mély folyam mellett történjék a dolog, ahol nyomban el lehet temetkezni. - S éjfélkor, midőn magányosan üldögélt szobájában, és kedves olvasmánya, a verses könyv vagy a mélabús regény lehanyatlott kezében, elgondolta, hogy mily kellemetlen helyzetbe kerülne, ha különböző nők találkoznának egymással a temetésén. Ám valószínű, hogy legtöbb hölgyismerőse csak messziről nézné a szertartást, mintha semmi köze sem volna a halotthoz. Csak egy-két naiv, megcsalt nő bőgne a koporsó mögött, akikkel a hajós úgysem törődött életében. - De még egyelőre nem halt meg Szindbád, bár a különös koporsózörgés még akkor is fülébe hangzott, midőn már alaposan körülnézett a szobában, és a bútorokat felismerte. Amott a falon az arckép, egy halott kisleányé, akit a ravatalon fényképezett a mester, félig lezárt szemei a kerek, keskeny aranyrámában, mintha túlvilági nyugalommal nézegetnének. Itt egy Erzsébet királynő termetű hölgy feszül derékig olajba föstve, és barna haja körül ábrándos magyar népdal röpköd. Elgondolkozva pillant alá a falról egy tündérnő, akit Szindbád sohasem ismert, és mégis arra gondolt, hogy a hölgy egyszer meglátogatja, de nem találja lakásán, a kesztyűt levonja kezéről, kiszabadítja kezét a cobolybundából, és az aranyporzós kék tintával néhány sort ír az asztalon egy fehér lapra: Itt

volt, és kimondhatatlanul fájlalja, hogy a találkozás nem sikerült... Nincsen olyan férfi, aki ne várná azt, hogy egyszer valamikor eljön a legdrágább, a legkedvesebb, akit csak képzeletből ismer... akire gyermekkora óta gondol, s lehetséges, hogy ebben az életben csak azért nem találkozhatnak, mert a kisasszony táncosnő Szevillában vagy tatár hercegnő a Kaukázusban... vagy már régen öregasszony lett azóta, s a kártyáiból csodálkozva látja, hogy egy lovag van kijelölve a számára, bárhogyan kever, s babonásan emel... esetleg gyermekszoknyában futkos a sétatéren, és a nevelőnő Kisfaludy Károlyba szerelmes... vágtató hintó ablaka mögött eltűnve látni egy pillanatig... vagy külvárosból jön hajnalban, és az újságot hordja az alvó házak emeletén... Ki tudná, hol s merre jár az a nő, akinek szájából azt a különös hangot meghallani lehetne, amely hang zengésében benne volna az élet és a halál. És sohasem jön el senki az álmokból. Hisz nem is volna érdemes álmodni, ha az álmok megvalósulnának.

Tavasz volt akkor, és Szindbád a rohanó folyót szemlélte mind közönségesen, a hídra könyökölt, és jó tanuló módjára a városokra, falvakra, hegységekre gondolt, amely mellett a habok majd elszaladnak, midőn tekintete elől eltűnnek; a tájakat látta napfényes párában a folyó partjain, vagy éjjeli pásztortűznél halászok húzzák az evezőt, s a parton elgondolkozva, bátorságot gyűjtve jár egy leány, szíve alatt gyermekével; majd véres szemű férfiak izgalmas arccal merülnek alá a hullámokba, és egy folyómenti kis faluban a folyam a parti fövenyre csúsztatja a dúlt arcú gavallért, midőn a folyam közepén estefelé gitárpengés és zengő, párzó bariton kíséretében lomha testével hullámot verve csapkod tova a mohácsi gőzhajó. Ott fekszik a folyó halottja a parton, és eltorzult tekintetét a csillagokra szegezi, amelyeket ugyanakkor más szemeknek a sugara is érint. A fövenyről szálladozó néma pillantás talán ugyanarról a nőről beszél a Kutyának vagy a Medvének, aki most új kedvese karján andalog a hajó fedélzetén, s csillagot keresnek a magasságban, amely lépteikre vigyáz, akihez éjjel az ablakból felsóhajtanak, s akihez esküvésüket küldik. S a nők, akik a folyamban együtt úsznak a férfiakkal, mélyen a vízben vagy fel-felemelkedve a folyam színére, midőn ismerős városok mellett elutaznak, ahol egykor tán boldogan üldögéltek a cukrászboltban, a vaníliaszínű függönyök mögött a furcsa szavakra gondoltak, amelyeket mintha először hallottak volna női szájból - vagy a sétatérre, ahol a férfiú bevallotta, hogy csak élete szerencsétlenségére jött a városba, mert ezentúl csupa boldogtalanságnak tűnik fel a jövő... És most úsznak együtt a halak hallgatagságával, amelyek az orrukat csodálkozva dörzsölik a szívekhez, szemekhez, mintha azt kérdeznék: honnan jöttök, mit éreztetek s mit láttatok, mielőtt a folyam sötétségébe menekültetek volna az emberi szemek elől? Hiszen tulajdonképpen mindenki a kárörvendő, gonosz, leskelődő, lelketlen pillantások elől szökik el a városból. S lenn a sziget alatt, ahol a folyam kanyarodik, és a nyugodalmas hullámok megzavarodnak utazásuk céljában, a férfi és női holttestek összetalálkoznak, a zúgó árban érintkeznek, és ha a parton egymás mellé kerülnének, mily különös tekintettel vizsgálnák egymást! Ah, itt senki sem kérdi már, hogy „miért”? Talán már nem is gondolnak arra, hogy mi volt tegnap, a párna mit tanácsolt, szájak mit mondtak, s szemek hogyan hazudtak! Itt, a parton, a fövenyen heverészve, amíg a parasztok idetalálnak, és a zsebeket kikutatják, régi jóbarátokként hallgatnak egymás mellett a holttestek. A nő talán kasszíroshölgy volt tegnap a Józsefvárosban, s egy katonáért ugrott a Dunába, hogy valahogyan eljusson Zimonyba, a helyőrséghez. A férfi kedvesét siratja, aki mostanában másnak a szájába csókolja bele a mondanivalóit, és még csak arra sem hajlandó már, hogy az utolsó találkozásra eljöjjön a garni-szállodába, hol revolverrel várja a szegény bolond férfi... Mily furcsán bámulhatnak ők ott egymásra a folyó mentén!

S hősünk, Szindbád e napon, midőn a koporsózörgést hallotta, a hídon a folyó fölött hosszasan elmerengett kedveséről, aki tegnap a Dunába ugrott.

- A kék fátyolomat veszem fel - írta többek között a búcsúlevelében a kisasszony.

Szindbád halkan elgondolta, hogy közelgő halálát megelőzni nemes cselekedet volna. S vajon mit csinált azóta a kisasszony a Dunában, mióta nem látta? Mi látott, hallott azóta, amióta utoljára mesélt Szindbádnak a párnán? Talán volnának kedves mondanivalói, amelyeket félig szenderegve lehetne hallgatni? Ah, mily szép történeteket tudnak a nők, ha szerelmi kedvük elcsendesedik!

Szindbád körülnézett.

Egyedül volt a hídon.

Lassan leereszkedett a Dunába, hogy megholt kedvesével találkozzon, valahol a sziget alatt.

És talán más öngyilkos nőkkel is megismerkedik útközben.

[1915]

AZ ÉRZELGŐS UTAS

Éjféltájban baleset érte az utazókocsit, a hátulsó kerék megunta a céltalan szolgálatot, és egy zökkenésnél halálát találta. A távolban hosszú nyárfasor, mint a környékbeli rombadőlt urasági házaknak, kastélyoknak maradványa, ahol mostanában bizonyára érzelmes régi hölgyek sétálgatnak a holdfényben, a férfiakat okolják korai halálukért, és ódon hangjegyfüzetekből énekelnek.

A postakocsis útmutatása alapján Szindbád az öreg tanítónál kapott éjjeli kvártélyt a közelben alvó falucskában. (A grófnők és a többi nemes asszonyságok halotti ingeikben a faderekak mögé rejtőztek, míg Szindbád a nyárfák alatt, a homokos úton ballagott, és csak olykor csörrentek meg a falevelek egy ébredő madár nyugtalankodásától: halott nemesasszonynak, elhervadt ibolyacsokornak, amely színes tót-pohárban takarékosan bánt illatával, nem vallhat szerelmet e helyen.) És a tanító sokadmagával aludt a falusi ház szobájában, ahol Szindbád elhelyezkedett egy gyékénykanapén, amely még meleg volt egy alvó testtől. Az öreg mester asztmás volt, gyér, ősz haja ritkásan lengett, mint késő ősszel a mezőkön a zúzmara, minden köhögésével a halált hívta, amely bizonyára nem messzire állongott a háztól, és tarka dunyhák mint megannyi különös fészkek hevertek szanaszét a földön, alattuk gyermek vagy felnőtt.

- Istenem, be nehezen virrad - mondta a tanító, és fuldokolva köhögött.

A házban már mindenki megszokta a mester nyugtalan éjszakázását, mert a dunnák, takarók nem mozdultak, csak egy öreg asszony motyogta, bizonyosan álmában:

- János.

Aztán a tanító is elcsendesedett, és Szindbád a körülötte hangzó lélegzésekből próbálta megállapítani, hogy kicsoda fekszik a földön - s vajon miről álmodnak az alvók?

A gyermekekkel rendbejött. Négy-öt helyről hangzott feléje a gyermekek szokásos szuszogása, némelyik megmozdult álmában, á-t mondott vagy bé-t, kis lábak nyúltak ki a takarók alól, mintha alvásukban is folytatnák azt a sajátszerű, látszólag céltalan mendegélést, amit a gyermeklábak napközben véghez visznek. Talán komédiások jönnek az álmokban, egy trikós fiúcska bukfencezik, bársonyszoknyás leányka táncol, az öreg komédiás kardot nyel... Vagy karácsony estve van, és szőrös bundában mennek a mélyhangú betlehemes pásztorok...

A hold benézett a kis ablakon, végigment a szobán, mintha világossággal óhajtana szolgálni az álmok furcsa alakjaihoz. Csak jól nézzétek meg őket, gyönyörködjetek a furcsa figurákban, a kedves mosolyokban, az álombeli égboltozatban, reggelre úgysem látjátok őket. És talán sohasem látjátok a kis komédiásfiút és a táncos hölgyecskét, hisz a nappal tele van igazság-talanságokkal.

Majd azt vette észre Szindbád, hogy fiatal nő is alszik a szobában. Nem messzire tőle, a földön, kék dunna alatt, és Nárcisz módjára átöleli két karjával az arcát. Szabályos, a hold fényében csillogó női karok voltak, a kellő helyen barnult a fehérség, és a nyak oly fehérnek látszott, mint május hava az erdőn. A fiatal nő álmodott. A karja megremegett az arca fölött, mély sóhajtása hangzott a kebelnek, halkan, dudorászva szólított valakit, s fektében megmozdulva, egyik lábát lassan kidugta a takaró alól.

A szerencsétlen Szindbád, aki abban az időben még nők lovagja volt, több asszonylábat tartott a kezében rajongással és csodálkozással, mint illett volna egy komoly gondolkozású férfiúhoz, azt vélte, hogy szebb női lábat még nem látott eddigi életében, mint az idegen házban lassan, szinte az álom halk ritmusára előbúvó fiatal női lábat.

(Nyomban elfelejtette öngyilkos kedvesét, aki kalapkáján gyöngéd kék fátyollal és szívében mondhatatlan bánattal a Dunába vetette magát néhány nap előtt, s akinek holttestét keresve elindult a folyam mentén. Pedig az utazókocsin, a vezeklő-útban nem gondolt, szokása szerint, egyszer látott és megkívánt nők szoknyafodraira, sem az esetleges szavakra, amelyeket az új, ismeretlen nők fülébe suttoghatnának: csak Valériára gondolt, erőszakosan bűnbocsánatot esdekelve, hogy szinte csillogó fénypontocskák táncoltak már a szeme előtt; mindig Valériára e hosszú zarándok-útban, míg halszagú parasztokkal és örökké álmos partőrökkel beszélt, akik összezavarták a tegnapot a tegnapelőttel; vajon meg tud-e neki bocsátani a kiskalapos, kékfátyolos, érzelgős és boldogtalan leányka?)

A női láb a takaró alól mind kívülebb csúszott, már a térd mutatkozott, mint a teremtés almája. „Ha szeretője van, most azzal álmodik" - állapította meg Szindbád. Holott csak egészségesen, mélyen aludt a fiatal nő, mint aki napi munkájában hatalmasan elfáradt, s az álom oly megszokott ásítással telepszik párnájára, mint a csordás hazajön estére. Aztán egyszerre, mélyen, hosszan felsóhajtott az alvó, mintha az álomnak a kapuja hirtelen bezárult volna előtte. Takarójába burkolózott, csöndesen köhintett, aztán halkan sírdogálni kezdett. Ó, hogy szeretett volna Szindbád megszólalni: „Miért sírsz, kedves testvérem? Nem érdemes sírni semmiért az életben, még a halálért sem." De hallgatott, mert helyette pittyentett odakünt egy madár. Először halkan, aztán hangosabban. A fiatal nő szinte észrevétlenül öltözött fel félig fektében...

Szindbád a folyóparton érte utol.

Barna, könnyes szemű, természetesen hullámos hajzatú nő volt. Az arcában szentképek vagy álmatlan éjszakák halványsága. Szabályos száját összeszorította, mint azok a nők, akiknek szavára, hangjára nagyon kíváncsiak a férfiak. A válla és tartása fiúsan elhatározott formája, mint aki többet gondolkozott életében, mint amennyit szabad lett volna. Egyenesen ment a folyó felé. „Öngyilkosság készül!" - kiáltott egy hang Szindbádban. „Ilyent sem láttam még" - gondolta később. Ám valami anyjától örökölt jóságánál fogva elkapta a leány kezét, mielőtt a folyóba lépett volna.

- Miért teszi? - kérdezte. - Tán bizony rosszat álmodott, mert az én gonosz két szemem nyugodott rajta, amíg aludt?

- Az éjjeli, idegen úr - mormogta meglepetten a leány, s egyszerű, falusias ruházatát igyekezett rendbeszedni.

- Lássa, én azért vagyok itt, hogy egy öngyilkos leányt kihalásszak. Most nagyon fáj érte a szívem, aludni sem tudok, mégis, ha megtalálom, legelőször kicsinykét arcul legyintem: „te ostoba" - mondom majd neki. Nem szép a vízi-halál - beszélt Szindbád, és olyan módon igyekezett a leány szemébe nézni, mintha Valéria nem is lett volna sohasem a világon.

A leány makacsul összeszorította a száját. Konokul nézett a földre, és a kezét ráncigálta a Szindbád kezéből.

- Eresszen! - kiáltott fel sziszegve, haragosan.

- Legalább azt mondja meg, hogy kicsoda maga? A külsejénél fogva asszony is lehetne. Vagy leány?

- Egyik sem - felelt makacs haraggal a nő.

- A neve? - kérdezte Szindbád, és erősen fogta a nő kezét. - A neve?

- Eh, ha nagyon kíváncsi: Erzsi, a tanítóék Erzsije.

- És miért megy a folyónak? Most már megmondhatja. Mire befejezte szavait, maga szabad, Erzsi. Beléphet a vízbe, ahol legmélyebb. Halljuk, miért teszi?

Erzsi gyűlölettől elsötétült tekintetet vetett Szindbádra.

- Azt is mondhatnám, mert a tehenünk felfordult, s apám azt hihetné reggel, hogy az én vigyázatlanságom következtében... De én nem hallgatok most már... Azért teszem, mert megcsaltak, elhagytak, szégyenbe ejtettek. Utálok mindenkit. Önt is, pedig először látom...

- És ha azt mondanám, Erzsi, hogy én magát szeretem. Szeretem, mert az én boldogtalan Valériámat látom magában. Ha megtalálnánk a holttestét, maga nagyon jól elviselhetné a ruháját. Sötétkék ruha s fehér gallér jár vele. A szoknya divatosan szűk, s a kabátnak fecskefarka van.

- A Dunába ugrott? - kérdezte némi érdeklődéssel Erzsi.

- A folyamba. S már napok óta keresem szegényt. Vajon merre van itt a rév és a révész? Ebben a faluban sok pesti holttestet fognak ki a vízből a halászok?

- Eleget - felelt lesütött szemmel Erzsi.

- Milyen friss és üde maga, mint a hajnal. Vagy mint a népdal. Szereti a szép dalokat, a hosszú szomorúakat, amelyeket estefelé lehet dalolni a mezőn? És a füle mellett göndörödik a haja, mintha zsidóleány volna.

- Az anyámtól... Mert én mostohagyerek vagyok.

Szindbád megsimogatta Erzsi haját:

- Szegény, kis mostoha! De azért még szép és hosszú az élet. Ha egyszer Pestre jönne, én gondolnék magára. Járt már Pesten? Este mily szép a város! Színházba mennénk, aztán a kávéházba, hol mindig szól a zene. Kár volna elhervadni falun. Ha varrni tud, az már elég.

- Magam varrom a ruháimat. De ez a legrosszabb, mert az ünneplőt sajnálom.

- Hát jöjjön Pestre, minél hamarább. Várom. És most hadd csókoljam meg a homlokát, Erzsi. És Isten vele, el ne felejtsen...

Eleresztette a leány kezét, az tétovázva nézett a földre. Szindbád néhány lépést tett a falu felé.

- El ne felejtsen! - mondta hangosan.

Még messziről visszanézett. Erzsi lehajtott fővel állt a parton.

A kovácsműhely előtt már megvasalták az utazókocsit. Szindbád az álmatlan éjszakától fáradtan lehunyta a szemét, amint az ülésben elhelyezkedett.

- Vajon megöli magát Erzsi? - szállongott a gondolata, mint a messze nyárfák felett úszkáló csóka-csapat.

[1915]

A GYERMEKEK SZEME

Szindbád halottaiban - mint láthatatlan utas a postakocsis mellett, akinek csókot, búcsút intenek a városvégi fogadónál a nőszemélyek, amint trombitaszóval elhajt, az álmatlanok kibámulnak a függöny mellől, midőn éjszaka idegen városkák hepehupás kövezetén döngenek a kerekek, mintha üres borospincékkel volna aláaknázva az úttest - bejárta mindazon helyeket, ahol egykor boldog vagy boldogtalan volt. A sors rendelkezéséből kísértetként kellett mendegélnie, amíg a megváltás elérkezik. Néha hónapokig nyugodtan meghúzódhatott egy felvidéki templom küszöbe alatt, ahonnan a kripta gazdája elcsavargott. Napközben figyelte a lábakat, amelyek a kövön keresztüllépegettek, és a lábakból tanulta megismerni az embereket. Voltak már ismerős lábai, amelyeknek kopogását messziről megismerte, a széplábú nők sarkát megcsókolta a föld alól, és oly szenvedélyesen sóhajtozott, hogy a kripta felett a lapos kő szinte megmozdult. (A nők ilyenkor összekapták szoknyájukat, és benn a templomban, a faragott padsorban elfoglalván helyüket, a nagyanyák óta helyükön fekvő imakönyvben az ördög incselkedése elleni imádságot fellapozták.) A menyasszonyokat, tétova lépésű, fehér selyemcipős, szűzi harisnyás kisasszonyokat, akik tetőtől talpig vadonatúj ruhába öltöztek, és az ingecskében a monogram még nem látott férfitekintetet - Szindbád mind feleségül vette volna, ha a templom küszöbe alól kimozdulhat. Figyelemmel kísérte az imádkozni járó asszonyokat, és gyakran megleste könnyes szemüket, amely oly hatással volt Szindbádra, hogy csaknem a bőréből bújt ki felindulásában - míg a kripta igazi tulajdonosa egy éjszakán hazajött kóborlásából, és helyét visszakövetelte:

- Engedd, bajtárs, hogy tovább vezekeljek bűneimért, koldusok és cédanők tapossák holttetememet.

Szindbád ilyenkor ismét csak a postakocsis mellé szegődött, és a városvégi fogadók címeiről óhajtotta megállapítani, hogy ismerős város közeleg-e? (A fogadósnék nagyon megöregedtek errefelé; hej, hogy hazudta egykor fülükbe Szindbád, hogy gazdag utazót csal a házba, akit majd kirabolnak, vagy hamis pénzt vernek együtt a pincében, amelyet a valóditól nem lehet megkülönböztetni; ígérte, hogy felhágy kósza életével, kezébe veszi az üzletet, s néhány év múlva a piacon álló urasági szép házat megvásárolják!) Egyszer estefelé a „Lipót-csillag”-hoz címzett városvégi fogadó mellett hajtott el a postakocsi, amelynek szép nevére, vaddisznófejére és különösen elkészített hering-salátájára hosszú évekig emlékezett Szindbád.

- Két testvér lakott a városban, akik egykor nagyon szerettek engem - gondolta magában, és búcsú nélkül elhagyta barátját, az oldalszakállas postakocsist.

A templomnál, midőn a hold már merőlegesen állott az erkélyes torony felett, megszólított egy kósza lelket, és a helybeli viszonyokról tudakozódott. A kísértet eleinte pontosan felelgetett az utazó kérdéseire, de amint a városbeli nők után tudakozódott Szindbád, a kósza szellem fogcsikorgató káromkodásban tört ki:

- A nőket ne emlegesd előttem, ha jót akarsz - toporzékolt a kísértet, míg a toronyőr felesége vizet öntött a lármás tanácskozókra. Szindbád később megtudta, hogy a haragos szellemet egész életében Karcsinak hívogatták a nők, holott takács volt, és hivatása az lett volna, hogy a szövőszék felett, a vászon fehérsége céljából szent dalokat énekeljen, míg a nők bekiáltottak az ablakon:

- Karcsi, kedves Karcsi!

És a vége az lett a takácsnak, hogy hurkot kerített a nyakára.

A kakasok kukorékolása előtt egy részeg zenésszel találkozott Szindbád, aki boros kurucok lelkeinek muzsikált egész éjszaka egy beomlott pincében, és most hazafelé tartott a temetőbe. A zenésztőt megtudta, hogy a hölgyek, akik egykor szerették, a piactéren laknak, férjhez mentek öreg, gazdag polgárokhoz, és még manapság is az a szenvedélyük, hogy egymástól csípik el az udvarlókat, széptevőket, szeretőket, s a minapában csaknem megmérgezte egyik testvér a másikat.

- Úgy látszik, nekem való, jóravaló városba kerültem végre - mormogta magában Szindbád, és útjára eresztette a zenészt, akinek oldalán a hegedű láthatatlan lábakon lépegetett, amint a koporsóban melléje fektették.

Az egyik asszonyt Micinek hívták, a másikat Eugéniának. (Eugénia különösen súlyt helyezett arra, hogy a nevét betű szerint, lehetőleg fuvolázva ejtsék ki a férfiak - hisz Micinek minden kasszírnőt hívhatnak. Szindbád tehát errefelé vette az útját másnap alkonyattal, midőn a temetői cinteremből elindult, ahol vándorkatonákkal kockázott naphosszat, és magában néha felkacagott: Eugénia volt az, aki megeskette, hogy többé játszani nem fog sem kártyával, sem golyókkal a zöld posztón, midőn utoljára csente el a régi aranyakat atyja szekrényéből, amelyekről allonge-parókás ó-királyok és liliomnyakú régi királynők idegenkedve pillantottak Szindbádra, midőn a füstös „Lipót-csillag" felé loholt, a „franciaszobába", ahol egy kövér borbély és hamisjátékos fehér mellényben adta a fáraóbankot.)

A városban tavasz volt ez idő tájt, mintha tudatlan, gyermekszívű ifjú nők részére hozná Szindbád orgonavirág szagú mondanivalóit, biztos ígéreteit, heves esküit és egyéb körmönfont hazugságait. (Ah, bús őszidőben, a még csak lánggal melegítő kályha mellett, midőn az eső úgy folyik végig az ablaküvegen, mint a nőknek könnye, csalódott és elhagyott hölgyeket szokás vigasztalni, a kis verseskönyvből megfelelő passzusokat felolvasni, és együtt hallgatni a szél különös hangjait.) Termében Eugénia gazdag udvarlója társaságában üldögélt, akit hamarosan elküldött, mert „Szindbád úrnak a bérletről van megbeszélnivalója". A pénzeszsák, egy vörös szemű, feszesen öltözködő, meggondolatlan modorú, elbizakodott hasú úriember, tetőtől talpig végigmérte Szindbádot, midőn kalapját vette volna. „Ezért beverem a fejed!" - gondolta magában a hajós, aki fiatal korában bérkocsisokkal is verekedett a Kékmacskánál.

- Szindbád! - kiáltott fel Eugénia, mintha az udvarló eltávozása után magához tért volna. - Hol járt azóta? Mily szép vidékeken utazott? Sokat szerették a nők? Visszahozta-e lángját szép ifjúságának, midőn értem, egyedül értem rajongott?

A hajós szemügyre vette a hölgyet. Mintha az orra megnőtt volna azóta, mióta Szindbád e kissé hajlott orron, rövid homlokon a bárányfelhők fehérségét látta repdesni szerelmeskedés közben. A szemek most hazudják azt, amit egykor igazán beszéltek; az odaadást, az alázatot, a gyengédségért való könyörgést... És orrlyukai feketébbek lettek, miután arcát erősen rizsporozta. Az ártatlan szájon egykor öntudatlanul lebegett az érzéki mosoly, mintha egy szent vándorapostol aludt volna éjszaka a padláson, és hajnalban, búcsúvétel helyett szájon csókolta az álmodó gyermeklányt. A szent férfi tovább ment kék köpenyegében, míg egy vallásos faluban megtalálja a helyét a templom falán, de az álmodó szűz ajkán megmaradott a hajnali mosoly - melyért Szindbád egykor a rablógyilkosi pályára óhajtott lépni. Ó, ma az ajkak vonaglása, a szájszéleknek - e különös hamis tanúknak - időnkinti nedvesítése, a szemeknek alattomos csillantatása, mint a katonatükörrel játszanak a gyermekek nyári délután, a nyaknak öntudatos tartása és az *r*-betűnek különös ropogtatása már egy olyan hölgy tudása, aki biztosan tudja, hogy napsütéses téren a kis kertben, a helyen, hol az árnyék kezdődik, áttetszővé válik a könnyű ruhaszövet, és a férfiak ostobasága oly határtalan, hogy egy mélytüzű gyűrű a fehér kézen vagy rózsaszínű, majálisi kedvvel megkötött harisnyakötő, a földre szegezett

tekintetnek hirtelen való felemelése és a karnak egy hetérás mozdulata foglalkoztatja őket magányukban.

- Itt már sokat hazudoztak előttem a férfiak - gondolta magában Szindbád.

- És gyönyörű tervei közül melyek valósultak meg, kedves barátom? - beszélt az asszony, és zöld harisnyáit egy mozdulattal előtérbe helyezte. - Testvérei mit csinálnak? Kis húga, akiről annyit beszélt nekem? Öreg édesanyja, akihez elmenni akartam, előtte letérdepelni, a kezét megcsókolni s áldását kérni?

Szindbád nyugodtan függesztette szemét a selyemruhás hölgyre. Bólintott, és mindent helyben hagyott.

- Ah, mily unalmas a város, azt ön nem is képzeli, Szindbád - beszélt tovább az asszony. - Mindig ugyanazon emberek, a patikus bókja és az állatorvos tréfája!... A fiatal fiúk lángoló tekintete a vasárnapi misén, s midőn már nem járnak a templomba, mintha észre sem vennének többé. Ah, borzasztó megöregedni egy asszonynak, akit rajongó férfiak szavaló tekintete követett; mintha csupa vándorszínész lakott volna a városban, megannyi Rómeó, uram, és megérni, hogyan hidegülnek el a szemsugarak körülöttünk, és a tűzoltóparancsnok csak akkor jön ebédre, ha kedvenc eledelét főzetem.

Szindbád szomorúan bólintott:

- Örültem, hogy láttam, kedves barátnőm. Ön a régi, javíthatatlan, szeretetre méltó hölgy... lábam azonban testvéréhez, Mici úrasszonyhoz vezetett e városban. Egy régen feltett kérdésére óhajtanék felelni. S most búcsúzom öntől.

- Ez nem lehet - kiáltott fel Eugénia hirtelen indulattal, azután lesütött szemmel mosolygott. - Legalább a gyermekeimet nézze meg.

Néhány perc múlva három kisleány állott Szindbád előtt. Szöghajú, csinos arcú kis ölebek, és az anyjuk cukorral jutalmazta meg őket.

- Istenem, ha nekem gyermekeim lennének - sóhajtott Szindbád komoran. - Mindig a hátamon hordanám a kölykeimet, a kerti füvön játszanék velük, és az ingecskéjüket megvarrnám... Szépséges kis lelkecskéjükbe nézegetnék, mint az ábrándos vándor a tengerszembe. S mindig csak velük beszélgetnék, mert sajnálnék más szót a többi emberektől.

- Ugye, szépek? - mormogta elmerengve Eugénia. - De én még látni akarom önt, Szindbád. Sokat sírdogáltam magamban... És nem tudom, miért? Talán magáért. Látni akarom. Hogy a gyermekeimről beszéljen nekem, hisz eddig mindenki csak a lábomat dicsérte, amelyet kínoz a szűk cipő. Szorít a cipő, hogy a vándorszínészek tetszését kinyerjem. Ó, be szégyellem magam.

- A gyermekek szeme... talán még elhoznak ide - felelt csendesen a hajós.

[1915]

AZ ENYÉM

Mici gyermektelen dáma volt, és szórakozottan nézett maga elé, ha a városka hölgyei jelenlétében a gyermekeikről beszéltek, és azoknak ezer meg ezer nagyszerű tulajdonságát elmondták. Az anyák a fiaikban megszázszorozva látják mindazon kiválóságokat, amelyeket a férfiról álmodtak, gondoltak, sejtettek. A leánykáikban önmagukat vélik olyan szépnek, remeknek, amilyennek önmaguknak kellett volna lenni. Vidéki városkában, ahol kéthetenkint érkezik meg a divatlap, vándorszínésznők sem táncolnak mindig a Hársfában, és a gavallérok előbb-utóbb lelepleződnek, a gyermekek mindennél fontosabbak a nők életében. Az asszonyok jól viselik magukat, sok gyermeket szülnek, és nem ritkaság, hogy ötvenéves korukban hirtelen megszépülnek, tavaszt éreznek, és késői rügyecske fakad az almafán, amelyről már azt hitték, hogy csupán mint tüzelőanyag teend szolgálatot a családi házban. S ezután ismét karonfogva sétálgatnak a férjükkel, boldog odaadással, ábrándozva hajtják féloldalra a fejüket, mint menyecske korukban. Tehát Mici, aki mindenképpen első hölgynek érezte magát a városkában, ahol szakállas, kőbe vésett, merev tekintetű férfiak álltak sorfalat a templom falában, midőn az asszonyok gyónni jártak, szívesen vállalta volna, ha egy napon két-három kis kölyköt talál maga körül, akiket fehér harisnyába és matróz-kabátkába öltöztetett volna. Ha egyedül volt - ha senki sem látta ábrándozni, a kis cigaretta füstjét elmerengve fújni a mennyezet felé, és a francia könyvet valóban komoly szórakozottsággal eresztette le kezéből -, a sarokban inges kis kölyök álldogált, és vastagnyelű fuvarosostort tartott a kezében. Mici kinyújtotta a kezét a gyermek után, de csak egy falovacskát talált a sarokban, amelyet egy messzi volgamenti vásárról hozott neki egy fiatal kereskedő, a lovacskának a farkán furulyázni lehetett, és Mici felsóhajtott, s kidörzsölte az álmot szeméből. (Mátyás úr, Mici férje odvas, vén bükkfa volt, aki csak az erdőn érezte jól magát, a zivatarban, villámhasogatásban, fakereskedő volt, és kíváncsibb volt arra, mi van a fák kérge alatt, mint a felesége álmaira. „Majd veszek neki még egy rubint-gyűrűt" - gondolta magában, ha utazásai közben eszébe jutott a felesége.) Szindbád körülbelül ezen információkat nyerte egykori imádottjáról egy részeges öreg lengyeltől, aki énekmesteres bársonykabátban járt-kelt a városkában, szerelmi cselszövényeket szőtt, és gonosz pletykákkal mulattatta tanítványait. Míg egyszer meggyulladt benne a pálinka - „hála Istennek" - mondta több fiatal és érett dáma a városkában, akiknek kezéhez leveleket csempészett a lovag átutazó ifjú főuraktól, vásárokról jövő kereskedőktől és mindenkitől, aki bizonyos súlyú pénzdarabot nyomott az énekmester markába. Ezentúl a temető kapujában üldögélt, harisnyás, félcipős lábait lelógatta, és gúnyos mosollyal nézett a hegyoldalban elterülő városkára. „És ki volt kedvese, kit szeretett, kivel kaptad rajta, lovag?" - kérdezte Szindbád a kísértetet, amikor alázatosan jelentkezett nála azon ürügy alatt, hogy szabad óráiban tercet szeretne énekelni. A pálinkás butykos tetőtől talpig végignézett Szindbádon: „Látom rajtad, hogy nem vagy átutazó kereskedő, sem unatkozó főúri vadász a herceg szomszédos erdőségéből, minek hazudnék tehát neked? Ez a veres galamb olyan ügyesen rendezte a dolgait, hogy sohasem sikerült őt megcsípni habár, gondolhatod, hogy senkiért sem teszem tűzbe a kezem. Egy félbolond fuvolás alkalmatlankodott egy darabig a városban, míg kimartam innen. Régi hangjegyfüzetekből egy románcot állított össze a fuvolás, amelyet Mici asszonynak ajánlott."

Szindbád tehát jóformán semmit sem tudott egykori kedveséről, a két nővérek egyikéről, akik fiatal korában pártfogolták a városkában, midőn a barátoknál ministrált, és a nővérek lengyel szűrt varrattak részére télire, amelybe a fekete bárányt atyjuk utazóbundájából kölcsönözték. Elsuhant a csinos szobaleány mellett, aki régi szokás szerint mezítláb járkált a hófehér gyékényen, amelyek a pádimentumot fedték. Természetesen megérintette a hajós a leányzót, aki ezután egy illetlenül törleszkedő fekete macskát kezdett szidni.

Az asszony az ablakban könyökölt, féltérdével egy gömbölyű székre támaszkodott, és a lenge otthonkában Szindbád jól megfigyelhette alakját. Meglehetősen karcsú volt derékban - „már lánykorában Bécsből hozatta a vállfűzőt”, emlékezett Szindbád - és mégis molett, mint az unatkozó asszonyok, akik már kora délután édességet, befőttet eszegetnek, szeretnek heverészni a pamlagon, bár mindennap elhatározták, hogy ezentúl ebéd után gyomlálni mennek a kertbe, de mindig találnak valahol egy almát; zöldre festett, hűvös bádogedényben hozzák a cukrásztól a fagylaltot, és estefelé, amikor már vendéget nem várnak, fokhagymás szárazkolbászt szeretnének enni... A fehér harisnyájának igen kellemes illata volt, hótiszta a szoknyafodra, és a félcipőjén a csokor, mint jókedvű növendékleány hajában a szalag. A pongyolája keleti virágokkal volt teleszőve, hogy a régen hallgató zenélő órából a falról bizonyára Mozart török indulója hangzana, ha az óra egyszer megindulna, és nyakán a hajfürtök a májust példázzák, midőn üde, havas hegyoldalban jószagú füvek nőnek. A fülcimpája oly átlátszó volt, mint a márvány, amelyből Vénuszt faragták, a keble a kispapok álmaiból való. Gyöngéd kis árnyék a felső ajkán, mint az ifjúság, midőn a fiúk egymással birkóznak a réteken, és a homlokán elhagyott nők mélasága.

- Mária - mondta megindultan Szindbád, és hirtelen átkarolta az asszonyt, mint tanuló korában azokat a nőket, akiket mindenáron meg akart hódítani.

Mici megfeszült, mint az acél, és egyetlen mozdulattal kisiklott Szindbád kezéből.

- Tudtam, hogy csak ön lehet a vakmerő - mondta hűvösen. - Hallottam, hogy a városban csavarog, nagyon csodálkoztam volna, ha elkerül. Eugénia tán ma estére is meghívta vacsorára? Neki könnyű dolga van, férje otthon, és gyermekeire ráfogja, hogy oldalán őrködnek. Sajnos, én csaknem mindig egyedül vagyok, az uram erdőket vesz és elad... Csodálom, hogy nem hallottam a lépteit, pedig éppen önre gondoltam.

- Én már régen halott vagyok - felelt Szindbád -, és csak akkor nyílik meg az ajtó előttem, ha erősen hívnak. Hívott, íme itt vagyok. Te kedves, te Mária. Mit akarsz nekem mondani?

Mici meglehetős kacér, de ügyetlen mozdulattal hellyel kínálta Szindbádot, mint a veresbajuszú végrehajtót szokás, ha foglalni jön a férj távollétében.

- Üljön le, kedves barátom, ifjúkorom bolondsága, bűne, mulatsága. A fekete báránybőrsubát vajon ki viseli mostanában? Járnak-e a lányok rorátéra decemberi hajnalon, midőn a kedvesük piros szoknyában térdepel az oltár sarkán, és ünnepélyesen, fontoskodva megrázza a csengettyűt. A karzat alatt álltunk Eugéniával, és a szemünk könnybe lábadt. A városkában a ködbeborult háztetők felett varjúk szálladoztak, a piacon mint kísértetek mentek a falusiak, és mindig a maga piros szoknyáját láttuk. Szeret még, mint akkor, midőn hozzám imádkozott?

- Ha élnék, a régi félbolond rajongó módjára megcsókolnám most a lábát - felelt Szindbád.

- Mert már régen meghalt, ezért merek önnel így beszélni, Szindbád. Gyermeket akarok. Izmos, fekete, nagyfejű fiút. Egy kis medvebocsot, akivel már ötéves korában nem bírnék. Aki zsinegre akasztaná a macskát, és tüzet rakna az ágy alatt. Egy rossz, vad, erőszakos kisfiút szeretnék, akit szelídítenék, nevelnék, mint egykor önt, mikor éjszakánkint rám akarta törni az ajtót, késsel a karomba szúrt, és mikor letérdepeltettem, megharapta a bokámat. Ilyen fiút szeretnék.

Az asszony lehajtotta a fejét, mint a gyóntatószék előtt, midőn azon gondolkoznak a vezeklők, hogy nem felejtettek-e el valamit Isten szolgájának bevallani. Majd megragadta Szindbád kezét:

- Aki az enyém - egyedül az enyém legyen!

[1915]

VÖRÖS ÖKÖR

A fogadónak volt egy hátulsó kapuja, amely görbe mellékutcára nyílott, és térdig érő sárban kiéhezett kóbor kutyák szimatolva ácsorogtak a hulladékok körül. Mintha arra lett volna csinálva a kapu, hogy éjszaka a muzsikuscigányok ez úton hozzák be a nagybőgőt, és vonszolják a cimbalmot - vagy pénztelen vándorlegények a téli alkonyat ködében itt besompolyogjanak, és az istállóban a szalma alatt elbújjanak. Azt senki sem hitte volna el a gyanús kapuról, amelyre vidéki szokás szerint mindenféle ákom-bákomok voltak felírva vörös és fehér krétával, a kontrás neve és az istállólegény és a szolgáló szerelme emlékére egy szív kivésve, hogy e kapun, elhagyott bejáratán át majdnem hercegnők jöttek, könnyű cipőcskéik felett az álombeli szoknyafodrokat emelve, a zordon környezetben kezüket a szívre szorítva, és arcfátyoluk mögött remegett ajkuk, midőn elhaladtak a lámpaoszlop mellett, ahol éjszaka tán egy szíven szúrt utas vérzett: eljöttek, hogy Szindbádtól örökre búcsút vegyenek.

Szindbád akkoriban a Vörös ökörhöz címzett fogadót nem hagyhatta el. Bizonyos zavart csinált a városban, előidézett válópört, amely kibéküléssel végződött, és zárdába küldtek miatta egy kisasszonyt, aki egykor mindenáron öngyilkos óhajtott lenni, míg évek múltával egy féltucat gyönyörű gyermek anyja lett.

Midőn holtan, bölcsen, kísértet-korában meglátogatta a Vörös ökröt, hol ifjú éveiben bujdosott, a bolthajtásos szobában mindent a régi rendben talált. A falba épített szekrény most is olyan nehezen nyílott, mintha egy megölt kereskedő fogná belülről az ajtót. Az ágy alóla csizmahúzó kandikált, mint egy leskelődő kiskutya. A bolthajtás alatt a függőlámpás szomorú fénye mintha ma is álmatlan férfiak dúlt arcába világítana, akik az esőszemek kopogását olvassák a tetőn, vagy a pisztolyt melengetik a párna alatt. Egykor tán szerelmesek szeme tapadt a fénykörre, amelyet a lámpás a meszelt falra vetett; valahol nyitva van egy ablak a házban, s az éji szél keservesen lengeti. A zárat tán egy barát-cella ajtajáról lopták, és a hűvös, téglával kirakott folyosón már hallatszik is a könnyű léptek bizonytalan közelgése. Parfőm és könnyes, sós íze van a csóknak, amelyet valamely idegen hercegnő először nyújt át a férfiúnak, akivel a közbeeső állomáson való találkozást hosszú levelekben megbeszélték. Aztán továbbutaztak a postakocsival vagy a hajóval, egyik északra, másik dél felé, és a Vörös ökörben nem maradt más, mint egy elhagyott hajtű, amelyet később egy álmatlan utas megtalált, és a hajtűt forgatva, szerette volna kitalálni a történetet a hajtű tulajdonosáról.

- Hallod a szél zúgását? - kérdezte önmagától Szindbád, midőn egy téli vasárnap délután elfoglalta helyét a szobában, s a kívülről fűthető kályhában olyan zajjal lobogtak a hasábfák, mintha kósza, dermedt erdei szellemek keltek volna életre a fenyő havas kérgében, s most ökleikkel dörömbölnének a kályha falán.

A folyosón ugyanazon régi sereshordók szaga, és tegnap tán pörkölt járta villásreggelire, amelyet a hidegtől veresre mart arcú utasok bicskahegyre tűzve jóízűen fogyasztanak, az udvaron a lovak megrázzák csengőiket, mintha karácsonyi estére igyekeznének valamerre, és az út még hosszú, fűszeres bort szürcsölget egy férfikabátos, ősz nemesasszonyság, az idegen város tornyában szokatlan hangon szólal meg a déli harangszó, az erkélyes torony napsütésben áll zöld falaival, mintha vén bolond korában tetszeni akarna valakinek. A harangozás akkor szokott kezdődni, mikor az északi kapun át feltűnik a postakocsis kürtőkalapja, és a nagykerekű sárga alkotmány döngve, ünnepélyesen zörög végig a kőhídon, a havas utcán az apró boltok között, hol a kereskedők úgy dörzsölgetik a kezüket, mintha még nem ábrándultak volna ki abból, hogy egyszer gazdag vásárló jön a postakocsival a városba és nem mindig a falusi tanítóné, vagy a félrecsapott zöld kalapban, szalonkabátban a jegyző s más honoráciorok,

akiknek kedvéért friss csapolás van szerdán és szombaton az Ökörnél. A barátkámzsa szagú, tiszta utcán, a fogadó mellett amint elhalad a postakocsi, a zúzmarás ablakon át egy taplószínű utazókalapkát pillant meg Szindbád, amelyhez hosszú, farkasbőrös kabát tartozik, szürke tiszti kesztyű és rövidszárú csizmácska. Ez ő, Franciska, aki leánykorában a legjobb táncosnő volt a téli bálokon, a sarokszobában, a numeró 7-ben laktak, midőn faluról a városkába jöttek, és a Thököly nevével ellátott erkély alatt, a derékig érő hóban sokszor megcsendült az éji zene. Egy téli éjszakán, midőn a forralt bor szaga összekeveredett a hideg folyosón a női báli-ruhák illatával, a táncosnők haja kibomlott, mint szélben a hosszúszárú füvek, a muzsikusok édeskés valcerjei dúdolásra kényszerítették a hallgatag női ajkakat: Franciska sokkal kegyesebb volt Szindbádhoz, mint hogy a hajós ezt bármikor megérdemelte volna. Örökre lekötelezte Szindbádot ama régi báli éjszakán, midőn rövid időre eltűnt a táncteremből, és Szindbád még egy óra múltán is örök hűségről dadogott, mint egy kábult diák, midőn hideg, éles, szinte bántó tekintettel mérlegelte őt Franciska, midőn a négyest együtt táncolták. „Hagyjon el, menjen el, rossz kedvem van!" - mondta a leány. Szindbád hajnalban elutazott, égő fejét, fájó homlokát a sötét postakocsi sarkába hajtva, és mind messzebbre maradt mögötte a báli muzsika; egy-két nap múlva még fülébe, emlékezetébe sodort a szél egy-egy hangfoszlányt a menyegzői zenéből, amely mintha a hegytetőről, egy kivilágított várkastélyból hangzana... A szomszéd szobából háromszor kopogtattak a falon. Szindbád a megbeszélt jeladásra oly izgatott és félénk lett, mint mindig, amikor találkozóra ment hosszú életében.

- Milyen fehér lett a haja! - mondá Franciska, midőn tetőtől talpig végignézett Szindbádon. - Azóta sokszor akartam felidézni alakját magam előtt, midőn az unalmas, hosszú falusi estéken a lábamat melegítem a nyitott kályha vasrostélyán, de csak a hangjáig jutottam el. Egy lócsiszárnak volt azóta olyanforma a hangja, midőn egy félvér kancámat el akarta csalni.

Szindbád bánatosan mosolygott:

- Én sohasem felejtettelek e1 végleg.

- Leszokhatott volna már a hazugságokról, hisz tudtommal ezért kurtavas jár mostani tartózkodási helyén, a másvilágon.

Az asszonynak még élesebb, keményebb, parancsolóbb lett a tekintete, mint leánykorában volt. Talán már bekormozott arcú rablók is rátörték éjnek idején az ajtót, és ő hidegvérrel lőtt közibük... Vagy megvadult lovak elragadták a kocsiját, a kocsis lezuhant a bakról, és az asszony elkapta a gyeplőt... Vagy gyermekei haltak meg ragályban, és ő éjszaka ölében tartotta a kis halott fejét... Szindbád visszatette tarisznyájába a fuvolát, amelyet az asszony tiszteletére megszólaltatni akart. Hideg, vizsgáztató hangon fordult Franciskához:

- Nem bántad meg, hogy éltél? Boldog voltál vagy boldogtalan?

- Mind a kettő voltam, mert szamár az, aki az életét egyformának rendezi be. Szerelmes voltam, szerettek, szerettem, adtam, kaptam. Sírtam. Majd örültem a reggelnek, amely friss hidegvízzel lepett meg mosdótálamban, és a faleveleken a hűvös harmat elfelejtette velem, hogy éjszaka forró levegőjű bálban voltam, remegő kezek érintették a derekamat, vágyakozó csókok reszkettek a nyakszirtemen, és bolondul elhittem, hogy nekem van a legszebb hajam Magyarországon. Mindig nagyon szerettem a hidegvizet, a tisztaságot, a szappant magam főztem, és az ágyamat magam vetettem. Talán azért volt, hogy nem haltam bele sem a bánatba, sem az örömbe. Minden fogam megvan, Szindbád. Sőt nemrégen nőtt egy új fogam. Maga pedig felfordult, mint egy madárijesztő a hóban - felelt Franciska, és megsimogatta Szindbád arcát:

- De azért nem haragudtam komolyan... Csak úgy szelíden, öregasszonyosan, mikor nem akart az alakja megjelenni előttem, bármiként hívogattam.

Szindbád bólintott:

- Ha szerettél volna, eljöttem volna. De most már mindegy. Mondd meg, ha van valami kívánságod. Jó barátságban vagyok a halottakkal; nem alkalmatlankodik a házad körül valamely kósza lélek, dörömbölő kísértet?

- A halottaktól nem félek, az élőktől sem. Negyvenéves vagyok, s már évek óta abban telik örömem, hogy háziállataim tavasszal szeretik egymást.

- Egykor szeretted a táncot, az érzelmes zenét. Mondd, sohasem hallod az elhagyott kertekből az üvegharang zengését?

Franciska halkan nevetett:

- Pörköltet szeretnék enni, s hozzá habos sárga sört inni. A paprikáslé piros színét szeretem, és az útszéli fogadósok elmondják ügyes-bajos dolgaikat nekem, mert barátságos arcom van. Menjünk ebédelni, az est hamar leszáll, s besötétedés előtt otthon akarok lenni a falumban.

- Élet - gondolta Szindbád. - Ledér, szent és megunt élet! Mily jó volna visszamenni beléd!

[1915]

MARABU

Szindbád életében több nyarat és telet töltött egy fájdalmas és nemes úrnőnél, bizonyos Váraljai Irénnél, különösen olyankor vette útját a barátságos falusi otthon felé, midőn az életben sebeket kapott, csalódott, elkeseredett, s azt gondolta magában, mielőtt az öngyilkosságot végrehajtaná, elbúcsúzik Iréntől, akit másfél évtizedes ismeretségük alatt tisztelt, nagyrabecsült, hogy már szinte komikusnak látta magát, hogy végtére mégiscsak egy nőt ennyire megtisztelt.

Irén fiatal korában az első négyesben táncolt a bécsi keringőben az opera színpadán. Atyja - nyugalmazott lovaskapitány és furcsa figura egy angol regényből - a hátulsó bejárónál várta, a henteseknél hitelt nyitott végig a mindennapi útvonalon, még a Krisztinában is, ahol egy ecetfás udvaron laktak, a harangszó délben ebbe az udvarba hallatszott legelőször a toronyból. Váraljai, aki falusi földek, kisvárosi részvények és régi családi képek tulajdonosa volt, sorsa kegyes véletlenségéből az operaházba került, és anyjától örökölt színházi messzelátóján, amelynek csak egyik csövében volt üveg, észrevette Irént. Váraljai, a falusi földesúr a pesti forgatagban, e különös nagyvárosias balkáni életben lehetett volna lócsiszár, hamiskártyás, város lumpja, végül tönkrement vidéki kurtanemes, aki életét a külső Kerepesi úti kávéházban, öreg kupecek kártyázásának szemléletével tölthette volna. Ám szerencsés csillag alatt született, Szindbád őt barátságába fogadta, midőn észrevette rajongását Irénért. „Tegyük boldoggá e tudatlan vidéki fiatalembert, valamint a drága ifjú hölgyet, akinek a bokáját már régen szemlélik a bibliai aggok, akik Zsuzsannát is meglesték...” A lovaskapitánynak csakhamar alkalma nyílott megismerkedni Váraljaival, hárman kísérték Irént az előadás után a méla Krisztinába, és éjjel, hazatérőben, a Lánchídon mindig megállította Szindbád falusi barátját a lágyan zsongó habok felett. Ábrándozásra, nőtiszteletre, jóságos érzelmekre tanította itt, hol az égi vándorlegény sárga kabátját végigvonta a nagy Dunán.

- Csak nőért érdemes élni - mondta Szindbád, mielőtt a budai tornyok éjfélt ütöttek volna. - Sajnos, én már öreg vagyok, hogy újra kezdhetném az életet.

A nyugalmazott lovaskapitány - bár senki sem tanította erre, kettőzött gonddal őrködött a színház bejárójánál, és a ballerina tüllszoknyácskája, szinte öntudatlanul, mind varázslatosabban pörgött a táncban. A rejtelmes kulisszák mögül csodálatos fények vakítottak, és a zenekar csengő-bongó melódiái aranyhálóként ereszkedtek a nézőtérre. Váraljai, Szindbád rábeszélésére, pótoltatta a hiányzó üveget a gukker csövében, és midőn a vadgesztenyefák virágozni kezdtek a budai részekben, Váraljai ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy érzelmeiről nyilatkozzék.

A kapitány felborzolta sárga bajuszát:

- Hogyne, majd egy falusi kurtanemeshez adom a leányomat. Szindbád azonban bólintott, és lecsendesítette az öreg urat.

- A fődolog az, hogy boldog lesz tisztelt leánya, uram. A városi vagy a falusi származás nem fontos a házaséletben. Azonkívül mindnyájan falusiak vagyunk.

Két, látszólag boldog ember hagyta el a fővárost nemsokára ezután a vámnál, és a nyugalmazott kapitány ijedten kérdezte Szindbádot:

- Ezentúl mivel foglalkozzam? Nincs senkim, árva lettem.

- Majd dominózni fogunk magunkhoz hasonlatos öreg uracskákkal a budai kávéházakban - felelt a hajós, és többé nem látta őt a kapitány.

Váraljaiék egy esztendő múlva vendégül látták Szindbádot.

Falusi házukban a hajós csodálatos otthont, meleg barátságot talált. Az első négyes táncosnője kitűnő gazdaasszony volt; olykor maga fejte meg a rúgós tehenet, és már megtanulta azt a nyelvet, amelyen a falusi nők a háziállatokhoz beszélnek.

- És a menyasszonyi ajándékának, Szindbád, még nem vettem hasznát - mondta nevetve Irén.

- Remélem, hogy sohasem lesz rá szüksége - felelt a hajós.

Szindbád Irén esküvőjére egy marabu-legyezőt ajándékozott, amelyet egy öreg grófnő hagyatékából vásárolt. Hatalmas, ünnepélyes legyező volt, a marabutollak szinte arisztokratikusan foglaltak helyet a legyezőn, mintha mindig azon finom, választékos bókokra várnának, amelyeket a legyező mögött az udvarlók a szerencsés hölgy fülébe suttognak, és várják a büszke tollak a röpke, izgalmas csókot a páholy hátterében, a látszólagos lelki küzdelem után elhangzó asszony-ígéretet: „holnap öt órakor...” Ha egy vén marabu-legyező egyszer megszólalna, bizonyára sok ó-urat és régi asszonyságot leleplezne. Hisz még nem messzi a kor, midőn művelt hölgyeink használták az azóta divatját múlt legyező-nyelvet.

Szindbád a falusi házban, folyó közelében és lankás dombok között, ahol az esti felhők még Kisfaludy nyelvén beszélgettek, mindig megtalálta különbejáratú sarokszobáját, és a padló frissen súrolt, hogy nyári délután az édesanyjával és nővérkéivel álmodhatott az ember. Sok szívtelen nő cipőjének sarka alól menekült meg a hajós, baljóslatú találkozások elől megfutamodott, és sajgó szívét az utazótáskába zárta, mikor a nők céltudatosan még mindig azzal vigasztalgatták: „Ó, én is sokszor sírdogálok magamban, kedves barátom.” A falusi ház oly barátságosan, szinte önfeláldozással várta Szindbádot, mintha e ház szeretetre méltó hangulata, csendes boldogsága lett volna az egyetlen jócselekedet, amelyért a sok rossz cselekedet megbocsáttatik Szindbádnak.

És a hajós inkább a vadszőlő-levelekre fordította a tekintetét, mint Irén kivágott nyakú zubbonykájára. Évek múltak el, és nem akarta megtudni, hogy milyen színe van a papucsnak Irén lábán. És a vacsoránál többnyire a szelíd Váraljaihoz intézte a szót. „Nem - mondta az ördögnek, amely a napfényen fehérlő női ruhák alakjában incselkedett vele nyári délutánokon -, ezzel a bűnnel már csak inkább nem terhelem meg a lelkiismeretemet!” - Csak egyetlenegyszer fordult elő, hogy a sárgaszalagos kis fejpárnán, amelyet Irén sajátkezűleg tömött a vendég tiszteletére, Szindbád hosszú, barna hajszálat fedezett fel, mintha délután, távollétében egy asszonyfej álmodozott volna a fekhelyen. Az alkonyat csalóka világosságánál Szindbád Irén haját vélte felismerni, s ugyanezért nemsokára elutazott a barátságos házból, és csak bizonyos idő múltával tért vissza.

Váraljai ugyanis, mint a jó, szelíd, derék emberek, fiatalon meghalt. Váratlanul bekövetkezett halála megrendítette Irént. Már azelőtt is képződött egy fájdalmas vonal a homlokán, amely most kiszélesedett, mint egy glória.

Egykor gyermeteg mosolygású arca elkomolyodott, mintha éjjelenkint álmatlanul, hosszasan a sötétségbe nézegetne. A tekintete, amely a szilvafák tavaszi üdeségével szinte jóillatukra emlékeztette a férfit, akire tévedt - őszi, hosszú esőzéseket, a híves ámbituson nagykendőbe burkoltan töltött alkonyatokat, céltalanul csörgő, lehullott faleveleket juttatott a hajós eszébe... Gyermekkorában egy kis zsámolyon üldögél, és félve, szinte megrettenve néz bele az őszt ásító kertbe estefelé... Nagynénje egy kis sárga gyermekkoponyát tartogat a fehérneműs szekré-

nyében... Síró asszonytól sietve búcsúzik egy felvidéki faluban, és az eső a sötét estében halálos szomorúsággal csapkodja az utazókocsi fedelét.

Még eljött néhányszor a házhoz. Irént rendesen kötésnél találta, és a vendégszoba nem volt mindig frissen felsúrolva. Egerek laktak a házban, és a padláson a száraz dió között futkároztak. A jóillatú ágynak olyan szaga volt, mint a régi újságoknak, amelyeket évszámra nem bont fel az előfizető, hanem halomba gyűjti egy sarokban. És a vendégszoba ablakát éjjelenkint megzörgette a jegenyefa száraz ága, s nem volt senki a háznál, aki a gallyat lefűrészelje.

- Már megint megcsalták a nők? - kérdezte nyomatékosan Irén, az egykori táncosnő, a falusi öregasszonyok szokása szerint megtörölte ujjaival száját, mielőtt beszélt volna.

Szindbád szomorúan bólintott, és arra gondolt, hogy voltaképpen szerencsétlen ember. A sors kedvezhetett volna úgy is, hogy Irén szép, fiatal és kedves öregasszony marad, aki a vasúti állomáson várja a falusi napok élveire, jótékony hangulataira vágyakozó hajóst... Irén megfordította a kötést kezében:

- Minden férfi bolond, aki a nőknek hisz, és kegyed, uram, a legbolondabb a férfiak között. Feküdjön le, majd megkenem a hátát, mert úgy látom, hogy alig áll a lábán.

Az egykori táncosnő később herbateát főzött, majd piócát hozatott a patikából, és Szindbád nagy falusi dunyhák alatt izzadt a régi baráti házban.

Csupán egyetlenegyszer merészelte megkérdezni - már halála után, nyugtalanul kóborló kísértet korában - azon hajszálak dolgát, amelyet a párnáján talált.

- Nem igaz - felelt szigorúan Irén. - Sohasem csókoltam meg álmában. Hisz mindig mondta, hogy sohase kerüljön a sor a marabu-legyezőre.

[1915]

ZÖLD FÁTYOL

„Szekéren viszik szent László holttestét”, mondják a vén betűk egy üvegfestmény alatt Mátyás templomában, és az oltárnál egy délután, midőn a kulcsárné kulcsai fölött bóbiskolt a kapunál, és néhány gyászruhás budai asszonyság egymástól nagy távolságnyira, mint a francia kártya fekete makkjai üldögéltek a padsorokban, mindenki el volt foglalva a maga bajával, imádságával, a szent király képe alatt: Sz. - e régi kalandor - megeskette Mitrát, hogy örökké szeretni fogja... Ő egy ó-recept szerint járt el, midőn nőismerőseit elhagyott templomokba csalogatta csendes délutánokon, suttogva, de értelmesen mondta el a képeken lakó szentek élettörténetét, Béla király és felesége sírjánál a kis zsámolyra térdepeltette a zsidóasszonyokat, mert a főhercegnő is ezen a helyen szokott imádkozni, szentelt vízzel érintette meg a homlokukat, és a karzaton s a templom elhagyott részeiben hosszú, forró csókot erőszakolt ki szájukról... „A templomban nem szabad kiabálni” - csillapította az engedetlenkedőket. Ám régi egyházakban nem merészelnek ellentmondani a nők - különösen akik járatlanok a katolikus templomokban, félnek a csodálatos oltárképektől, a magasban lebegő áhítattól, a csúcsíves, rejtelmes ablakoktól, amelyeken a régi királynők imája úgy verdesett, mint a galamb szárnya a tömjénfüsttől és a titokzatos sarkoktól, hol alkonyattal tán megelevenedik egy szentéletű herceg, és vaskesztyűs kezével meghúzza az imádkozó nők két ágba font haját. Az oltárok lépcsőjét püspökök bársonytopánja érintette, és mily szívzsibbasztó a gondolat, hogy e helyen a férfiakból s a nőkből igazi imádság bontakozik ki, és mint láthatatlan sóhajlepkék elfödték már gombostűhegynyire e boltozatokat, oszlopokat; éjjelente az örökmécs lángjánál tán megelevenednek az imádság-lepkék, és furcsa, színes levegőként lengenek, szálldosnak a magasból a földig, mint valamely különös hóesés, amelyet csillogó színekkel megvilágít a mécses. A rokon imádságok tán összetalálkoznak, a testvérek imádságai összeölelkeznek, a két szerelmesek sóhajtásai egymás mellé telepednek, hogy korán reggel, mikor a napsugarak leereszkednek a földre, elsőnek szállhassanak föl a magasba. Talán csak a boldog gyermek-imádságok hancúroznak az éjjeli holdfényben a templom boltozata alatt; denevér-szárnyakon suhan el közöttük az aggszüzek, epekedő vénlányok bolondos, fantáziás, olykor perzsaszőnyeg lágyságú imádsága, hisz a pártában maradt lányok álmodnak legszebben az ismeretlen férfiakról: mint éji lepkék selymes, szakállas, hímporos, lágy szárnyalása a gondolat, amely hajadon, érett nők szívében ellebeg a férfiakról. A karzat magasságában, komoran, félrevonulva a horgascsőrű madarak, amelyek ezüst- és aranypénz megszerzése végett indulnak el a hajnali útra, az ég felé. Tehát itt eskette meg Mitrát, hogy örökké szeretni fogja, soha el nem hagyj.

Aztán karjára vette a hölgyet, és meghatott léptekkel kivezette a templomból.

- Mától fogva feleségemnek tekintem önt - szólt Szindbád a biedermeier cukrászdában, hol budai szerelmesek módjára uzsonnáztak.

Mitra szomorúan bólintott:

- Érzem, hogy megver érte az Isten. Elcsábított, megrontott. Nem tudom, hogyan kerülhetek majd öreg szüleim szeme elé, akik egy másik Istent imádnak.

- Csak egy Isten van - felelt meggyőződéssel Sz. -, aki a szívünkben lakik, aki szerelmünkben született. Az az Isten, aki vigyáz reánk, hogy titokban találkozhassunk, hogy senki meg ne tudhassa, hogy egymást szeretjük. Aki a gondolatát elhozza nekem. Aki vigyáz reánk, hogy a szemünk mindig egymás szemét keresse, hogy a kezünk összekapcsolódjék, mint viharból menekedő madarak a szíveink, amelyek egymásra találnak...

- Ön hisz a szerelemben? - kérdezte Mitra, és kerekre nyitott szemmel nézett a férfiúra.

- Csak a szerelemben hiszek. Jóformán minden azért van a világon, mert férfiak és nők szeretik egymást. Régi iskola ez, de lépten-nyomon tapasztalom, hogy a férfiak manapság is a nők szemébe néznek. Lássa, ez a hely, ez az ó cukrászbolt azért van e helyen, hogy a szerelmesek benne találkozzanak. Az asztalkák úgy vannak faragva, hogy a lábak szabadon találkozhassanak, a kezek föltűnés nélkül érintkezhetnek az asztal fölött, és az arcok oly közel vannak egymáshoz, hogy áprilisban a nők arcán meg lehet számlálni a tavaszi szeplőket. Mennyi hevülés, szenvedély lakott e simára csiszolt székeken, midőn a testek, amelyek rajtuk üldögéltek, még fiatalok voltak. A cipők, amelyek egymást tapogatták, most már csak a lőrinci szeméttelepen találkoznak, és a kesztyűk, amelyeket életbevágó fontossággal levontak a kezekről, hogy az ujjak megérthessék egymás beszédét - vajon hová lettek a régi kesztyűk? Ez a szó, hogy „szeretlek", ebben a régi kis cukrászboltban többször elhangzott, mint a nagyváros tornyainak a harangütése elszállott a Duna fölött. Itt üldögéltek a nők és férfiak, egymást nézték, egymást óhajtották, s egyik sem kérdezte, amit kegyed, hogy hiszek-e a szerelemben?

- Az iskolák az apácáknál, a könyvek, amelyeket olvastam, szüleim óvó, ijesztő hangja, Henry, mind arról beszélt, hogy a szerelem nagy kellemetlenség. A barátnőim kinevetnének, ha megtudnák, hogy önnek örök hűséget esküdtem. Miért? Hisz nem szeretem. Azt sem tudom, mi az: szeretni! - felelt Mitra, akit Szindbád hosszas rábeszélés után csalt el Budára, sétálni, szerelmet vallani, a bástyasétányról a Vérmezőre nézegetni, és a királyi kertekben andalogni.

Fekete szemű, élénk kisasszony volt, sokszor imádkozott otthon öreg szüleinél, és bánatos volt, hogy mindig üzleti ügyekről hallott az asztal fölött. Sz. - ez ismert kalandor - napokig ácsorgott az ablakok alatt, szürke kalapjával mindenféle tréfákat csinált, megismerkedett a fűszeressel, szenessel, sarki kofával, és már a rendőr is köszönt neki, amint hosszú léptekkel az utcát rótta, ahol Mitra lakott. Szindbádnak hosszú fáradozásába került, amíg célt ért a leány körül, megismerkedett, összes hazugságait elővette, mint a vásári árus kirakja csillogó üvegjeit. Mitra komolyan, elgondolkozva hallgatta a szép szavakat. „Művelt és romlott ember!", mondta egyszer odavetőleg. Már tizennyolc éves volt, s még nem ábrándozott senkiről.

- Emlékszik Eszterre, akiről B. Jósika Miklós regényt írt? - vallatta Szindbád, és másnap kézbesítette a könyvet a leánynak, aki unatkozva lapozott a regényben.

Később színházba csalta délután, hű barátnő társaságában. Mitra ásított, midőn a zene csábítással csengett, és a szép színésznő fáradtra táncolta magát a színpadon.

Majd megkérte, hogy éjjel, bizonyos órában vonja félre a függönyt ablakán, és a holdfényben ott fog állani Szindbád mozdulatlanul, mintha már meghalt volna, és a másvilágról jönne látogatóba.

Ismét: napokig nem törődött vele, és virágot mutatott, amelyet egy ismert pesti démontól kapott a kabátjára. Hosszú, bánatos levelet írt, Amerikába készült, és antik gyűrűt vont Mitra kezére.

- Gyerünk vissza a templomba - mondta Sz. komoly, szomorú arccal. - Önnek vissza kell vonnia az esküt, amit az imént az oltár előtt fogadott. Hisz nem mondta komolyan, nem hisz a szerelemben. Nem akarom, hogy ily nagy bűn terhelje a lelkiismeretét.

Mitra vállat vont, és a táncosnőhöz hasonló karcsú lábain gondtalanul, hanyagul követte a férfiút, a már csaknem besötétedett templomba.

Egy gyászruhás, szőke asszony szoknyáját megemelintve térdet hajtott a templom közepén a főoltár felé, mint a Toscában látni tán. Szindbád idegesen fogta a leány kezét.

- Jöjjön, maga kis bűnös, és kérje vissza esküjét, mielőtt az messzebb érne, mintsem utol lehetne érni. Az én szívem már elcsendesedett, kihűlt, megbocsátottam magának. De itt e szent falak, tiszteletre méltó szentek, az örökmécs és minden-minden, amit az emberiség nagy része magasztos érzéssel őriz a szíve közepén, vajon megbocsátják-e önnek bűnét? Térdepeljen le, és imádkozzon.

A szent király már elhomályosodott az üvegfestményen, mély csendesség volt a boltozat alatt, mint szerte a városban a szívekben, amelyek itt megkönnyebbültek az imádkozás után. Fenn a karzat setét magasságában egy eltévedt madár megszeppenve pityegett.

- Imádkozzon - mondta szigorúan Sz. - Mondja, hogy a szent király bocsássa meg önnek előbbi esküjét, adja vissza fogadalmát, lelke békéjét, nyugalmát. Kérje őt buzgón, hogy felejtse el önnek esküvését, amelyet a szerelemre a mindenható kezénél elhelyezett. Kérje, hogy sohase legyen leánya, sem fia, aki boldogtalan lehetne mások hamis esküje miatt. Imádkozzon, hogy sohase szeressen életében, hogy ne is csalódhassék oly keservesen, ahogyan maga engem megcsalt...

Mitra halkan, áhítatosan utána mondta a kalandor szavait, aztán megkönnyebbülten, mosolyogva fölemelkedett az oltár lépcsőjéről.

- Milyen különösen érzem magam - mondta, és széttárta karjait, mintha furcsa szédület lepné meg. - Az imádság alatt eltűnt a király arca a háttérben, és helyébe a maga arca emelkedett lassan. Szindbád komolyan, szomorúan nézett reám az üvegfestményről, amíg halkan az esküt végigmondtam. Mozdulatlan arca hasonlított valamely régi szentképhez, amely már századok óta hallgatja az előtte térdeplő nők szenvedését, bánatát, örömét, bűnét. Ah, azok az öreg szentek nagyon megbízható, rendes férfiak. Sohasem árultak még el senkit. A titkokat csönd-ben eldugták a kabátjuk alá, mint a hétpecsétes leveleket. S ezért, ha megengedi, néhány szót halkan, titokban az eskühöz fűztem, hogy senki sem hallotta más, csak a szentkép és az én szívem.

A kulcsárné csörgette kulcsait, a templom elsötétedett, egy sarokban, ahol koldusasszony vagy hercegnő szokott üldögélni a kis padban, Szindbád magához vonta Mitrát:

- S hogy hangzottak az elhallgatott szavak? - kérdezte halkan.

- Ha ön volt a szentképen, akkor hallania kellett - felelt kitérőleg Mitra. - Szent László talán az ön alakjában él most a földön.

Ezután szorosan egymáshoz simultak, amint májusi estve lámpások alatt kongó, üres budai utcákon mendegéltek. A torony csodálkozva nézett utánuk.

- Szent László vagyok - sóhajtotta a hiú Szindbád -, ennél szebbet nem mondhatott nekem ma délután.

Az aranymíves leánya halkan nevetett.

- Mily furcsa férfi ön. Jobban hisz az eskünek, mint a szememnek, a kezemnek, a hangomnak. Mint a szent királynak. Itt van egy sötét kapu. Jöjjön, csókolja meg a számat a mai délután emlékére.

Fölemelte a zöld fátyolt - először - arcáról.

[1915]

MARGIT NEM JÖTT EL

Szindbád egy időben szentképet hordott a szíve felett, amelyet imádott úrnőjének kisleánya kapott ajándékba a bérmáló püspöktől. „Szerencsére van szükségem, hogy tovább folytathassam az életet” - mondá Szindbád, midőn az arannyal, kékkel, pirossal festett, drágalátosan szelíd tekintetű Mária-képet a zsebébe dugta, ahol azelőtt az erszény egy rejtett helyén csak koszorúba font asszonyhajat, különös körülmények között talált pénzdarabot, jelentős szalagdarabkát vagy hajtűt hordott, mert minden nőről azt hitte megismerkedése napján, hogy ő lesz az, aki végre-valahára az óhajtott szerencsét meghozza számára.

(Szindbád hosszú élete folyamán babonás lett, mint egy kártyás vagy egy cigány. Jósnőkhöz járt, mikor bánatos volt, és volt egy jósnő barátnője, aki gyönyörűeket tudott hazudni a nőknek, akiket Szindbád a konyhaszagú lakásra elkísért az Üllői útra; három-négy szegény asszony üldögélt mindig egy szobában a megváltó jóslatra várakozván, míg odabent a férfias képű asszonyság nyolcvannyolc évig tartó boldogságról, útban levő vendégről, elmúló bánatról, új ismeretségről, szerencsét hozó találkozásokról hazudott a nőknek, és talán már minden tenyeret ismert Budapesten.)

„Most segíts meg, Mária! Ó, irgalmas Szűz Anya!” - mondta a gyors-segélyért való ima a szentképecske hátán. Szindbád áhítatosan elolvasta.

- Nekem való - mondta hittel, bizalommal, és az asszonyhajakat kiszórta a pénztárcájából.

- Minden jóra fordul ezután - lódította Margit, az imádott úrnő, akivel Szindbád egy hajó-úton ismerkedett meg. (Sokáig néztek egymás szemébe és a szemükkel elmondtak egymásnak jó előre mindent, míg a bécsi gőzhajó szorgalmasan zúgott a hullámok felett, mint egy jóravaló malom; néha csengettek, máskor elhallgatott a serényen lihegő gép, a kapitány hangosan kiáltott a rézcsőbe - hogy az utasok ne unatkozzanak.) Szindbád az imádott nő közelébe lépett:

- Ugye, magát Margitnak hívják?

- Igen. És a kisleányomért utazom a zárdába.

- Még nincs huszonhat esztendős...

- Januárban leszek.

- És arra gondol, hogy a falusi élet unalmas, hisz gyönyörű gőzhajók szelik a folyamokat és tengereket, valahol most reggelihez terítenek egy óceánjáró fedélzetén, míg a hajózenekar amerikai marsot fúj, a távol kékségében világvárosok aranyos tornyai, piros háztetői mutatkoznak...

- Valóban falusi nő vagyok, és sokszor vagyok egyedül, mikor is ábrándozok... A regénykönyvek már nem mulattatnak, mert magam szebbeket tudok elgondolni.

Szindbád helyeslőn bólintott.

- A regényolvasmányok a betegek, a lábtöröttek, a szenvedő nők részére valók. Az egészséges emberek maguk csinálják a regényeket. Ön az előbb szomorúnak látszott, asszonyom, midőn az érseki város kupolái feltűntek a Duna mentén. Valamely emlék fűzi a városhoz? - kérdé Szindbád, mert a falusi nőkkel mindig a régi novellák stílusában kezdte a beszélgetést, majd idővel éjjeli gyilkosságról, hamispénzverésről mesélt, az illavai fegyházról és parfőmökről, amelyek a paradicsomot, az első kedves hajának szagát, nász után a kis fejpárna illatát beszélte hozzájuk, de közben a teozófiát sem felejtette ki, és olykor sikerült meggyőzni hiszékeny nőket

arról, hogy Nagy Lajos budai palotájában egy lovagi tornán vagy a zsidó öldöklések alatt Moszkvában már egyszer találkoztak, látták egymást, sőt szerelmesek voltak egymásba, midőn más név alatt, más testi hüvelyben éltek a földön.

- Nekem nincsenek még emlékeim - felelt az úrnő. - Eddig csak jó asszony voltam, a legjobb anya és leghűbb feleség, mint a gyászjelentésekre szokták írni. Néhány év óta az uram már nem szeret, és úgy érzem, hogy valami hiányzik a lelkemből, valamely érzés, valamely ábránd, egy hangot szeretnék hallani, amely a szívemet érintené... egy nevet szeretnék megtanulni, amelyet szeretettel, hittel, boldogsággal, reménységgel, az egész unalmas életet elfelejtő érzelemmel tudnék magamban elsóhajtani, mielőtt elfújnám esténkint a gyertyát...

- Mind így kezdik - dohogott Szindbád, mert helyesnek vélte, hogy olykor meg kell korholni a nőket.

- Én nem kezdem - sóhajtott az asszony. - Csak szomorú vagyok, hogy az én fülembe már nem fog hazudni többé senki édes szavakat, amelyekről tudjuk, hogy annyit sem érnek, mint a panorámában a klárisok, de mégis meghallgatjuk őket. Kérem, uram, hazudjon nekem; mondja el azt, amit már más, tán sok unatkozó asszonynak elmondott. Azt mondják, hogy minden férfiúnak van valamely betanult mondókája, amelyet legjobban tud, mint a színész szerepét, amelyben sikere volt. Tavaly, mikor erre utaztam a mostohaleánykámért, egy úr, akinek arcát és nevét már elfeledtem, azt hazudta nekem, hogy fiatalkorában hajófűtő volt egy Lloyd-gőzösön, mert ilyenformán évenként háromszor-négyszer eljutott New Yorkba, hogy reménytelenül szeretett nőjét egy-egy percre láthassa. A nők nagyon szeretik a férfiakat, akik szerelemből óriási ostobaságokat, vad bolondságokat elkövettek. Mondja el, uram, hogy mit tett ön, mikor igazán szerelmes volt? Hogyan szenvedett, vagy miképpen volt boldog? Úgy sincs egyéb tennivalónk a hajón. Beszélgetünk, meggyónjuk egymásnak titkainkat, aztán elválunk, és soha többé viszont nem látjuk egymást.

Szindbád bágyadtan bólintgatott a fejével. Nem volt barátja a nőknek, akik a megismerkedéskor programot csináltak. Ő lélekvesztőn szeretett elindulni a barátnőivel az ismeretlen vízre, ha sötét fellegek tornyosultak is a látóhatáron, és a szél vészesen fütyült; nem lehet előre tudni, hogy melyikük vész el a tó hullámaiban, de azért menni, menni, nyitott szemmel a veszedelembe.

- Asszonyom - felelte Szindbád rövid gondolkodás után -, mondhatnám önnek, hogy egy tucat nőt öltem meg, mert szerettem... Elmondhatnám, hogy a hegyek között, egy útszéli szent lábánál van elásva a fegyver, amellyel majd kivégzem magamat egy boldogtalan napon... Beszélhetnék arról, hogy nagyon boldog voltam, fecskefészekben laktam; reggel, midőn felébredtem, dalok jutottak az eszembe, és vidáman tudtam nevetni, hogy a cirkuszban a bohóc pirosra fösti az orrát, de egy napon kedvesem karjaim között meghalt, s azóta nem mosolyogtam... Kigondolhatnék az ön mulattatására egy nagyszabású életkalandot a hisztériás hercegnőről vagy az ártatlan hajadonról, aki első látásra belém szeretett... És én azt mondom önnek, hogy az asszonyok nagyon jók voltak hozzám, mert sohasem szerettek.

- Senki? - kérdezte felvillanó szemmel az asszony.

- Senki sem volt kíváncsi, hogy mit hordok a kabátom alatt, aranyat vagy sárból való szívet - felelt konokul Szindbád.

- Pedig nagyon érdekes ember lehet. És mondja, miért nem szerették a nők?

- Mert nem hazudtam nekik, mert nem mutattam érzelmemet még akkor sem, ha valóban szenvedtem. Összeszorítottam a fogam, ezt a szót, hogy szeretem - sohasem mondtam még nőnek.

Margit előbb hangosan nevetett e mulatságos dolgon, majd elgondolkozva nézett a Duna hullámaira. Hogy e szőke habok mit mondtak neki, azt még Szindbád sem tudhatta. Mintha a gondolatait folytatná:

- Holnapután visszatérek... Itt van egy város a parton, a fogadót benne „Arany Bárány”-nak hívják. Ha ott megvárna, ott megszállnék.

Szindbád szomorúan bólintott.

- Megvárom önt, asszonyom, bár tudom, hogy eddigi nyugalmas életét feldúlom; szenvedés és szomorúság, gyötrelem és álmatlan éjszakák várnak önre... Ha újra hazamegy falura, többé nem örvendez majd annak, hogy tehenei kövéren a buja fűtől, tejtől duzzadva jönnek meg a legelőről; midőn a gyermekét csókolja, s az én csókom jut az eszébe, s boldogtalan lesz; éjjel, ha fölébred a zivataros időjárásra, a villámok cikázása nem azt juttatja majd eszébe, hogy az időváltozás jót vagy rosszat tesz a termésnek, hanem arra gondol, hol bolyong az a férfi, akivel a dunai hajón megismerkedett.

Margit titkon megszorította Szindbád kezét. Hosszas, boldog kézszorítás volt ez.

- Arra gondolok, szenvedek, és nagyon boldog leszek. És hogy bizonyosan menjek oda, ahol maga engem vár, itt van e szentkép, a kis leányom szentképe, amely eddig megőrzött minden bajtól, minden rossztól. Fogadja el tőlem zálogul.

Szindbád elrejtette a képet.

Később, midőn az imádott asszony kiszállt a hajóról s lassan visszanézett, Szindbád fütyörészni kezdett.

- Van eszembe várni - gondolta magában. - Azoknak a szegény férfiaknak példáját nem követem, akik egész életüket ácsorgásokkal töltik ablakok alatt, kalaposboltok előtt és kis cukrászdákban.

Egy bécsi táncosnőt vett szemügyre, aki láthatólag meg volt elégedve felöltőjével.

- Valódi londoni... - dörmögte Szindbád a táncosnő közelében, és a kisasszony barátságosan mosolygott.

A jelzett időben Szindbádunk hol járt vajon e tágas földek-mezőkön, széles tengereken? Sehol sem járt, hanem az „Arany Bárány” fogadóban üldögélt, várt, az ablakokhoz lépett, kilépett a folyosóra az ajtón, és a közömbös portást többször megkérdezte, hogy a szenyóra - fekete hajú, fekete szemű, kócsagtollas - vajon megérkezett-e a vonattal, a gőzhajóval, a gyorsvonattal? A veresbajuszú portás egy utassal volt beszédbe merülve, aki negyven esztendeje látogatja a várost, és a halottakat is ismeri, akik a temetőben alusznak, s ezért rideg szolgálati hangon válaszolt mindig, hogy a hölgy nem érkezett meg idáig.

Később az utazó jókedvűen kinyitotta esernyőjét, és szélestalpú cipőjében nevetve nekivágott a városnak, sör- és pörköltszag áramlott a kapualjban. Szindbád meglehetősen elszontyolodva álldogált a portás üvegházikója előtt.

- Pedig bizonyosan ígérte, hogy a „Bárány”-nál fog megszállni - mormogta a hajós.

A fogadó portása bölcs nyugalommal lapozott a vendégek tintafoltos könyvében. A tekintély kedvéért csíptetőt helyezett az orrára.

- A nyolcas estére elutazik - szólt az álmos bérszolgához, majd becsapta a könyvet, és részvéttel Szindbádra nézett:

- Asszony vagy leány az illető dáma? - kérdezte fontoskodva.

- Magam sem tudom most már, a teremtésit! - káromkodott Szindbád.

A portás levette a szemüvegét, ásítást fojtott el:

- Nem érdemes, nagyságos uram... Becsületemre, még ha eljönne, akkor sem volna érdemes.

Szindbád ezután még néhányszor kinézett a Duna mentén, és bosszúsan gondolta magában, hogy ha találkozna a nővel, a csalfával, most majd tele hazudná a fejét, a szívét, hogy arról koldulna. „Ott követtem el a szamárságot, hogy szóhoz engedtem jutni - gondolta néha magában a kalandjáról -, és ő hazudta, amit nekem kellett volna mondani.”

[1915]

SÍRONTÚLI BOLONDSÁG

Szindbád kísértet korában egy falusi temetőben töltött néhány esztendőt, mert a környékén egypár bűnt elkövetett, amelyért vezekelni kellett. A fejfák és szomorúfüzek ismerték még abból a korból, midőn a kisvárosi hölgyekkel a régi temetőben sétált karonfogva, mint az egy cserépben nőtt virágszárak, és serényen, folyamatosan, akadály nélkül hazudozva, mint egy szorgalmas vízimalom a nagy Dunán - az öreg molnár a fiatal menyecskék gömbölyű vállára segíti a liszteszsákot, egy szomorú legény a tetőn éjjelente furulyázni szokott a malomkerékbe kapaszkodott öngyilkosok hulláinak, a holdfényben hátát villogtatja a harcsa a folyamban, mint egy ezüstruhás középkori király, és a nádasban egy öreg vadkacsa azt mondja a másiknak emberi nyelven, hogy az éjszaka ismét megölte magát valaki szerelem miatt. És a régi temetőben, ahol a hajósunk szája vízimalom módjára őrölte a színes szavakat, hogy az aranyliszttel beszórja a nők lábanyomát, végül drágalátos selyemzsákba öntvén a lisztet, hogy a szegény nők vállát a meggörnyedésig megterhelje - a régi temetőben a szúette fejfák, esőverte, rozsdás szőrű, másvilági ebekhez hasonlatos sírkövek sohasem nyújtották ki a lábukat, hogy gáncsot vessenek a nőknek a továbbhaladásban - még a szomorúfüzek is a szél leányaira bízták gallyaikat, hogy azok elemeljék az útból a hideg, nedves leveleket, amelyek az öröm és végtelen bánat felé igyekvő nők meztelen nyakát kiábrándítóan megérinthetnék... „Csak menjetek” - dörmögték a vén csontok a föld alatt, és unottan nyújtóztak a koporsóban, míg Szindbád elszánt hazugságai már aranyharmattal hintették be messze-messze a vidéket, kéklő hegyláncokat és a kopár vasúti őrházat. Emmának hívták azt, akivel itt kegyetlenül elbánt, mint egy kiéhezett, veresszakállú illavai rab, alti húszévi fogság után szabadul, és alkonyattal az erdészleánykával találkozik az erdőn.

Természetes dolog, hogy a kísértet ideje nagyrészét Emma sírhalmán töltötte. Itt üldögélt összegubbaszkodva, mint egy fázékony őszi varjú, az ujjával néha megkopogtatta a bezárt sírt, és zivataros éjszakákon panaszos üvöltése hangzott, mint a hajókürt:

- Ó, én nem tehetek arról, hogy a nők oly hiszékenyek! Miért szeretnek elhinni mindent, ami nekik kellemes, gyönyörűséges, hívságos? Nagyorrú és formátlan szájúak, hideg, érzéketlen, lelketlen szeműek és gonosz, kis hazuglelkűek: miért hitték, hogy ők valóban szeretetre méltóak? Ó, szegény nők, okuljatok gonosztetteimen, sohase adjátok meg magatokat hosszú és heves ostrom nélkül, és mossátok ki mindennap a szíveteket a felejtés és hitetlenség vizével; sohase gondoljatok többé a férfiúra, aki innen elment; és ne sírjatok magatokban, sötét szobában, mert a könnyek a leggyorsabb paripák, amelyek a temető felé ragadják a kocsit!

A kísértet éjszakánkint úgy üvöltözött, hogy a régi temetőt már nem merészelték fölkeresni a környékbeli szerelmesek, pedig nemzedékeken át megszokták a halott nagyanyák, hogy unokájuk sírdombjukon hallja az első, szívig zengő és a lélek ezüst-tükrét elhomályosító férfiszót. Szerelmi találkozója volt a régi temető úrnak és szegénynek - az árkon rejtett út vezetett át, amelyet mindenki ismert a városkában. Azonkívül itt aludtak, a temető árkában azok a kis lelkek, amelyek fészekrablászkor, pihe és toll nélkül, vagy magzat korukban, mint a gyönyörűséges, nagyszerű élet száműzöttjei kerültek a régi temető árkába, csendesen aludtak a hó alatt, míg anyjuk lengő szoknyával lejtett a Trombitásnál, de nedves tavaszkor néha kis földi béka alakjában anyjuk lábára ugrottak, midőn az ismét átlépte a temető árkát...

A kósza kísértet kiáltozása elriasztott mindenkit a szerelem temetőjéből, senki sem olvasta furcsa szórakozottsággal a fejfákról, hogy az öregasszonyok mily rengeteg időt éltek, amíg a kezek egymásba fonódtak, mint ifjú jegenyék csúcsai a szélben, és a meleg, életteljes gondolatok úgy cikáztak, mint a villás fecskék... Csak a halott asszony nem mozdult odalent a

sírban, mert öngyilkos halála miatt tilos volt neki a másvilági szerelmeskedés. Hiába sírta be Szindbád éjfélkor a lyukon, amelyet a bogarak ástak: „Mondd, ó, mondd, hogy lehettél olyan balga, hogy nékem hittél?”

Egy napon a halott asszony leánya jött látogatóba a sírdombhoz. Emma leányának látása úgy megrendítette a falevelek között alvó kísértetet, hogy megmozdult régen holtnak vélt szíve. A következő percben közölte a temetőőrrel, hogy halála napján kötött szerződés szerint halottaiból egyszer feltámadhat.

Az őr utánanézett a halotti szerződésnek, és néhány perc múlva a szomorúfüzek alatt egy barna, bánatos, bársonyruhás diák lépkedett Emma leánya felé, aki hervadt leveleket szedett a sírdombon.

Egy öreg denevér a cinteremben helyzetet változtatott nappali álmában, és így szólt a bagolyhoz:

- Az öngyilkos asszony leánya jár itt. Lenyelt egy aranygyűrűt, és a diák most felvágja a szívét, hogy megkeresse az aranygyűrűt, amelyet ő ajándékozott anyjának.

A bagoly így felelt:

- Úgy kell az embereknek. Miért gondolnak mindig a tegnapra! Az emberek egész élete azzal telik el, hogy arról fecsegnek, ami már egyszer úgyis megtörtént...

A diák ezalatt megismerkedett Emma leányával, és könnyűízű violaszagú szavakkal beszélt az anyáról, aki tán rémülten ült fel most koporsójában.

- Ó, az anyám! - felelte Emma leánya. - Éjjelente mindig az ágyam szélére ül, és úgy fénylik a haja, mint az ezüst betűk a koszorú fekete szalagjain. Pedig olyan barna volt, mint én, amikor meghalt.

- És kegyed boldog? - kérdezte Szindbád, mellőzvén a bevezető szavakat, mert estére hajlott már az idő.

- Okultam anyám példáján, a boldogságot messzire elkerülöm, a szívemet bezártam az imakönyvembe, és hála istennek, idáig még nem kellett imádkozni. Holott húszesztendős vagyok és tanítónő.

- Pedig a természet rendje... - kezdte Szindbád, de hirtelen elhallgatott, mintha elszégyellte volna magát a hallgatóan előrekönyöklő vén fejfák előtt, amelyek már sokszor hallották őt hasonló szavakat mondani.

- Én nagyon hosszú életet éltem - mondta borúsan -, sok könyvet olvashatnának rólam az ágyban fekvő beteg úriemberek hitetlen fejcsóválással, és a gyöngélkedő öreg hercegnő többször rászólna az ifjú felolvasónőre, hogy hallgasson el a gonosz történettel... És a gyermekeket zivataros téli éjszakákon nevemmel ijesztgetnék, ha tudnák, hogy ki voltam én... Ámde annyit mondhatok önnek, kisasszony, hogy a szerelem az egyetlen valami, amiért érdemes volt menni-menni, sírni-sírni, élni-élni... A tündöklő ékszerek, amelyek hajában ragyoghatnak, egykor más nők kebelén fognak villogni, színházat játszani - a finom selymek, amelyek testét födik, öregségére tán egy vidéki színkörben arra szolgálnak, hogy Masztiksz kisasszony megtörölje lakkcipőjét, mielőtt a házasságtörést elkövetné - a dalok, amelyeket a tó felett érzelmesen énekelt, elvesznek a hullámokban, és egy falánk süllő nyeli el a víz alatt a lápvirággá vált melódiát; - csak a szerelem marad meg... zengő, keserves, örökké nyugtalan emlékek... órák illata, amelyek emlékezetesek... Különös éjszakákon hallott baljóslatú hangok vagy az egész életemet elmondó sóhajtások... a szerelem, amely egykor úgy lépett-be a szívébe, mint egy hetyke kérőnásznagy pengő sarkantyúval, mint bánatosképű, félénk vándorló-

legény, ez a szerelem örökké megmarad. Az emlékeket sohasem nyelik el a hullámok, a szél el nem ragadhatja... Az övé, egyedül az övé marad, amit szeretett, amiért boldogtalan volt, amit a vánkosába sírt, amiért meghalt... Én szeretem kegyedet.

A bagoly a cinteremben megint megszólalt:

- Az emberek folyton a múltról locsognak.

Ekkor már este volt, a hold benézett a fák alatt, mint egy inspekciós felügyelő, az Emma sírján a leányka egyszerre azon vette magát észre, hogy a deák eltűnt mellőle - hisz szabadsága lejárt -, a keze, amelyet előbb egy forró kéz hevített, hideg és üres; szomjas füle csak a szél zúgását hallja...

Az öngyilkos asszony halkan megszólalt a sírból, mint az eső a falevelek között:

- Menj haza, és tedd azt, amit Szindbád tanácsolt, mert neki igaza van.

[1915]

SZÖKÉS AZ ÉLETBŐL

Majd falura megyünk, amint kitavaszodik - mondta Bánatváriné, amíg a téli alkonyatban Szindbáddal karonfogva sétálgatott a Kalap utcában. - Jó lovaink vannak, címeres hintók, hű cselédeink és szép úri házunk, mert hisz ami az enyém, az a tied.

Szindbád boldogan kapaszkodott az özvegyasszony karjába:

- Már régóta vágyom, hogy falusi földesuraság legyek. Gyorsan pergő kocsin bejárni a környéket, megtanulni a nép nyelvét, és a hűvös reggelektől dércsípte arccal várni a személyvonatot egy őrház előtt, a székvárosban hetivásár van, egy pohár sörre, egy kis politikára, egy kis traccsra elmegy az ember az úri kaszinóba. Be szép lehet a gondtalan élet, a mély, nyugalmas alvás, a lassú, uszály módjára úszó álom és a friss ébredés a nap első sugaraival!

- Elviszlek magammal - rebegte megindultan Bánatváriné. - Majd meglátod, hogy kezet csókolnak ott nekem az öreg asszonyságok. Minden gyereknek keresztanyja vagyok, és a férfiak még emlékeznek rá, hogy a forradalomban a nagyapám vezette őket egy kis vörös sapkában. A méhesben kedvedre álmodozhatsz, és délután eljön Samu bácsi egy kis kártyára, egy kis tréfálkozásra. Vagy Grózingernél a kugliparti áll, és vagyoni viszonyaink megengedik, hogy mindennap elveszíthessél egy hordó sert a falusi honoráciorok mulattatására. Különösen a fukar jegyzőre vigyázz, Szindbád, naponkint megkínáld szivarral a garasoskodó férfiút, a tanítónknak hangját dicsérd, a papné majorságát magasztald, Futraynak pikáns adomákkal szolgálj, és a B.-kisasszonyoknak arról beszélj, hogy anyjukkal táncoltál a redut-bálon, nagy férfibolond volt szegény...

- Mindenben megfogadom tanácsodat, őrangyalom - válaszolt állhatatosan Szindbád, a hajótöröttek kimondhatatlan hálájával, mert éjjelenként még bujdosó zokogás csuklott az álmában egy nő miatt, aki gonoszul viselte magát. Az utcán hirtelen megállott lehajtott fővel, az út közepén nem figyelt a vágtató kocsikra, és a kirakatok előtt ácsorgott, anélkül, hogy bármit is látott volna a kiállított portékákból. Utcákba került, amelyekben sohasem járt azelőtt, és az idegen házak között szívesen eltévedt, ismeretlen, messzi nagy városba képzelte magát, ahol céltalanul kóborol, míg a szállodában felbontatlan levelek várják. És a nő nevét sem merte már kimondani a fizikai fájdalom miatt, amelyet e névnek említése okozott, a torkától a térdéig rohant át testén az áradat, hőemelkedést mutatott a hóna alá dugott műszer, midőn néha elővette az ő arcképét, jóleső bánattal hajtotta két karjára a fejét, midőn egyedül volt. „Milyen jó volt őt szeretni!" írta egy papiros szeletre, amelyet a hídról a Dunába dobott. És a dereka kiegyenesedett, a szeme fölvillant, ostoba izgatottság hajtotta meg a szíve kerekét, mint a fűrészelő-játékot egy szél-lendülés a háztetőn, ha valakit valahol látott hátulról, akinek a járása az ő járásához hasonlított. *F.* Ez volt már a nő neve, a többi betűre nézve esküt tett Bánatváriné kezeihez, hogy sohasem mondja ki. *F.* A katonák sapkagombjában és a boltosok cégérén minden F betűt külön-külön megnézett Szindbád. A cukrászok és divatkereskedők F betűje hajlékony derekát hozta emlékezetébe, és a nő karcsú, sokszor mutogatott lába játszott őfelsége monogramjában a királyi lak tulipánjaiban, melyet ez idő tájt a főkertész F. J. alakjában ültet a főerkély környékén. „Bizonyosan öngyilkos leszek falun" - gondolta magában Szindbád, amíg Bánatváriné anyáskodó meggyőződéssel vezette karjánál fogva a belvárosi utcákban.

És már a napokat számlálták, amikor elhagyják a fővárost, a „csúf embereket, akik irigyelik boldogságunkat" - mondta Bánatváriné. A babonás tárgyakat, amelyekkel életében körülvette

magát: halovány arcú, frakkos, fodros hajzatú férfiak elefántcsontra festve, akikbe szerelmes lett volna Bánatváriné, ha véletlenül abban a korban születik, mikor a képecskéket festették, és e könyvek az éjjeliszekrényről az utazó táskába kerültek, Petőfi együtt utazott Benedek Aladárral, mert Benedek Aladár versei óta nem olvasott költeményt az úrnő, a nagy egyiptomi álmoskönyv és Gondolatok a Karthauziból, valamint a Kártyajátékok könyve (amelyre faluhelyen szükség van, midőn a játéknál fölhevült honoráciorok az asztal lapját verdesik) és egy csontkoponya együtt teszik meg az utat.

- A pisztolyomat sem felejtem itthon - mormogta a hervatag, drága, ábrándos nők hangján Bánatváriné. - Utolsó szerelmem ön, Szindbád, azután már nem érdemes élni, ha elhagyott.

Szindbád, aki zsebre dugott kézzel nézte az útikészülődést, mintha semmi köze sem volna a tátongó nagy kofferekhez, amelyeken a világvárosok szállodáinak cédulái piroslottak, arra gondolt, estve majd magához veszi Bánatváriné pisztolyát, és többé nem megy haza a falusi házba.

Egy ronggyá szakadozott levelet aranydobozban megtekintett, mielőtt a ládába jutott volna.

- Az a férfi írta búcsúzóul, aki legjobban szeretett - suttogta Bánatváriné, és keresztet vetett.

- Majd falun elolvassuk - dörmögte Szindbád.

Különös tükrök - amelyekben egykor, valahol, valamerre nagyon szép volt a ház úrnője -, csipkék, kalaptollak és varrótűk, amelyek a nőket mindenhová elkísérik - különböző gyűrűk, amelyeket egy babonás asszony összegyűjt az élet folyamán, betegség, szemverés, vízbefulladás, mindenféle szerencsétlenség, reménytelen szerelem és álmatlan éjszaka ellen való gyűrűk selyemfonálra fűzve, gombok, kabátra, ruhára való változatos gombok és ollócskák, amelyeknek csaknem nevük volt, egy húsz év előtt elkezdett oltárterítő hímzése, amelyet nyaranta folytatni szokás, Gróf Monte Christo története, és egy kis ezüstkulacs tea vagy forrásvíz számára: mind a ládákba vándoroltak. Bánatvárinénak mindegyikhez volt egy kedves szava, kedves emléke, de Szindbádról sem felejtkezett meg:

- Majd elmegyünk egyszer a kis lengyel fürdőhelyre, ahol e Mária-szobrocskát faragta számomra egy beteg úri ember a nyár folyamán... S egyáltalában beutazzuk az egész világot, mint első férjemmel, aki szenvedélyes utazó volt; Svájcban, Olaszországban a hotelportásokat keresztnevükön szólította, minden városban tudta a legjobb korcsmát és a divatot és a tájszólást... Elszöktetem, Szindbád, a gyönyörű, gazdag életbe.

Szindbád mosolyogva bólingatott, s arra gondolt, vajon tudja-e *F.*, hogy talán örökre elhagyja most a fővárost?

- Két nyári hónapot falun töltünk, kibeszélgetem magam a hársfáinkkal, a barmainkkal, lovainkkal, macskáinkkal, Szindbád - folytatta álmodozva az asszony -, mert én szentimentális nő vagyok. A háztetőn van egy kémény, amely csak akkor duruzsol, szinte beszélget, ha az éjszakát én a tető alatt töltöm. Van egy elvadult macskánk, amely az erdőben kalandozik vad társaival, de érkezésemet megérzi, és visszatér a házhoz. Szomorú, öreg lova nagyapámnak nyugtalankodva emelgeti a fejét, midőn a vonat, amely engemet hoz, fütyül az állomáson, és a vénasszonyok, cselédasszonyok hosszúakat, furcsákat, alig megfejthető dolgokat álmodnak a tiszteletemre, amely álmok megmagyarázása az én hivatásom. A régen lezárt szobák napfényben úsznak, megifjodnak a poros tükrök, amelyekben csupán a kísértet nézegeti magát távollétemben... A beteg fákat meggyógyítom, és megismer a fecske az ereszen. Jó lesz, Szindbád?

Szindbád lelkesen bólintott:

- Minden nagyon jó lesz - sóhajtott végtelen megadással, mintha már látná magát egy folyóban úszni, fénytelen szemmel a napba bámulni, a halak megszólongatják, és a legutolsó divatról tudakozódnak. Hát valóban vége volna azon gyönyörűséges, nagyszerű életnek, amelyet *F.* oldalán élt? Falusi gavallér leend mától kezdve egy kedves, ábrándos, régi hangjegyfüzet hangú, babonás asszonyság oldalán, aki azonban korántsem tud úgy kancsalítani a szemével, mint az a régi, nőstény hangú, a bugyborékoló nevetésű, aki az élet csendes szépségei helyett a halálra, az elzüllésre, a megsemmisülésre hívta fel Szindbád figyelmét; táncolni a végkimerülésig az élet báljában, és az álorcás vendégeknek hazudni, csalni, lopni, öreg embereket a sarokba szorítani, fiatal, tapasztalatlanokat félrevezetni, mindig hazudni, és otthon, egyedül mindig sírni...

- Van egy kis templomunk, amelynek alapítványt hagyományoztam a végrendeletemben, ahol eddig mindenki megtanult imádkozni. Ne felejtse el, Szindbád, az alapítványt, hisz midőn magával megismerkedtem, új végrendeletet csináltam... Minden a magáé, pedig szép vagyonom van.

Szindbád elfordította a fejét, s arra gondolt, hogy mily jó volna ezt a bizonyos vagyont ama másiknak ajándékozni, egy levélborítékban a kezébe csúsztatni, és elszaladni...

-. Szegény nagyatyám sírját majd együtt meglátogatjuk - szólott Bánatváriné a ládán ülve. - Ugye, maga is szereti az öreg urat? Mily kedves, finom arca van a róla maradt képeken! És hogy szeretett engem, mindent megbocsátott, és a hajamat sohasem húzta meg, hanem mindig simogatta.

- Szeretem az öreg urat - rebegte Szindbád, és fulladást érzett a torkában - Mindjárt visszajövök.

Csendesen kisompolygott a szobából. Az ajtóból félénken visszanézett. Bánatváriné utazó köpenyegében, fátyolos kis kalapjában, tágra nyitott, rémült tekintettel állott a szoba közepén, a karja félig felemelkedve, mintha valamely angyalnak a kezét keresné a magasban... Az orra elpirult, mint a gyermekeké sírás közben, és furcsa, zokogó hang tört fel a melléből.

Szindbád lefutott a lépcsőn. Az utcán bolond módjára hangosan kacagni kezdett... Az emberek elől egy sötét kapu alá menekült, a homlokát a falnak támasztotta, és hangosan, sokszor mondta:

- Fáni!

[1915]

SZÖKÉS A HALÁLBÓL

Budán, egy éjszaka egy téren, a lámpás alatt megtalálta Fánit.

Mélyen lefátyolozott arccal, ezerforintos ruhában, a márkizek napernyőjével kezében, lehajtott fejjel, céltalanul ment. Egy szelíd képű, szőkés bajuszú rendőr lépkedett mellette, és halkan, tiszteletteljesen beszélt az asszonyhoz:

- Nézze, nagysága, ne tegye azt... Mindenki megbánta, aki eddig öngyilkosságot kísérlett meg. A halászok úgyis kifogják, partra húzzák, másnap megírják az újságba, és a szegény, ártatlan rokonok szégyenkeznek. Nagyságos asszony, kérem, jöjjön velem, majd én hazáig elkísérem, tiszteletteljes távolságból.

Fáni, mintha nem is hallotta volna az őrszem szavait, a földre szegezett tekintettel ment, talán a Dunát kereste, talán a vasúti töltést, vagy talán nem is gondolt a halálra.

Szindbád megérintette az asszony karját:

- Fáni, hová megy?

Az asszony megriadva emelte a fejét, aztán hangosan, furcsán, bolondosan nevetni kezdett.

- Tudtam, hogy megtalálom! - mondta az asszonyok fanatikus hitével. - Íme, férjem, barátom, szeretőm - fordult a rendőr felé, és oly hangosan beszélt, hogy a csendes téren megrezzentek a régen alvó ablakok. - Most már nyugodtan a sorsomra bízhat, biztos úr. Nem megyek a Dunába.

A rendőr titkon integetett Szindbádnak, hogy jó lesz vigyázni a hölgyre, mert valami nincsen rendben, aztán sokáig nézett a karonfogva tovasietők pár után.

- Hogy kerültél éjnek idején az utcára? - kérdezte Szindbád, midőn a harmadik utcába értek.

Az asszony erősen kapaszkodott a férfi karjába, mintha attól félne, hogy újra elveszíti.

- Nem... - mondta a gondolatainak -, félreértés volt minden, mi többé nem hagyjuk el egymást. Ugye, soha többé nem válunk el!

A könnyei bőségesen omlottak, mint a vetésre a meleg eső. Szinte zenéjük volt e könnyeknek, mint néha hallja az ember magános házban a hajnali esőt muzsikálni, amelytől fénybe és ifjúságba öltöznek napszálltakor a fák, bokrok, háztetők.

- Sohasem hagyjuk el egymást - felelt Szindbád. - Én mindig rád gondoltam.

- És én? - nevetett az asszony. - Az arcképedet néztem, néztem, a térdemre ültettelek, mintha a gyermekem volnál, és beszéltem hozzád, játszadoztam veled, nevettem és sírtam, mint egykor, midőn halott fiacskám az első telet töltötte a hideg temetőn. Ugye, a temetőben voltál már te is, és onnan jöttél vissza, mert nagyon hívtalak?

- Messzi úton voltam - felelt csendesen Szindbád. - Néha úgy éreztem, hogy sohasem térek többé vissza.

- Lásd, én tudtam, hogy visszajössz - nevetett az asszony, és felemelte a fejét, mint egy kis madár -, a párnáim mondták éjszaka, a fák zúgták az ablakom alatt, és az imádságaim, amelyek elhagyták ajkamat... És ma estve, midőn egyedül voltam odahaza, és céltalanul, összefont kézzel jártam fel s alá a lakásomban, halott szüleim arcképe előtt megállottam, és szentanyám a

képről egyszerre megszólalt, olyan érthetően, hogy talán más is hallotta volna, ha a szobában tartózkodik. Azt mondta: „Ma látni fogod őt!”

Leborultam, és sírtam anyám képe előtt. Mikor mindenki elhagyott, mikor nagyon szomorú voltam, mikor azt hittem, hogy már vége az életemnek, a kacagásomnak, a szerelmemnek, a szépségemnek: az anyám kinyújtotta felém a kezét. „Ma látni fogod őt!” - csengett a hang, a szívemben orgonák nyíltak, mint falusi templomokban a szentek lábainál. Elhatároztam, hogy felveszem a legszebbik ruhámat.

A legszebbet, a legdrágábbat akkor varrattam, amikor veled megismerkedtem. Nagyon-nagyon akartam tetszeni. Azt óhajtottam, hogy én legyek a legszebb, akit látsz, a legfinomabb, legkívánatosabb... A szobaleányom távol volt, egyedül és ügyesen öltözködtem, végtelen örömet okozott, midőn egy gombostűvel megszúrtam az ujjamat... A vérem kibuggyant, és boldog lettem volna, ha akkor elvérzek, meghalok, midőn érted, neked öltözködtem.

- Gyermekség - dohogott Szindbád, de tagadhatatlanul jólesett neki, hogy ily bolondokat gondolt az asszony.

- És mikor felöltöztem, mikor tükreim megmutatták, hogy nincs rajtam semmi kifogásolni való, szökve, loppal elhagytam a házunkat. Lehet, hogy többé már vissza sem jövök - ha nem talállak, ha nem beszélhetek veled, ha nem mondod, hogy éljek tovább a kedvedért, a szívedért, a gyönyörűségedért, a szerelmedért... Ha nem lelem fel a hangodban a reggeli falevelek illatát, a kezed szorításában az álom ölelését és a szemedben a fényt, amely a kelő napé, amint fénylő, fehér kócsagmadarakat küld előre a borongós felhők közé, míg alant hidegen, szigorúan hullámzik az éjszakai tó.

Elindultam, mintha tudnám az utat hozzád. Mentem az alkonyati utcán öntudatlanul, mint az idő tájt, midőn gyermekem meghalt, és a robogó kocsik alól rángattak ki jószívű járókelők. A lépésemet szinte láttam, mintha önmagamat követném a leereszkedő estében, s kíváncsian kérdezik, vajon hová megy lehajtott fejjel ez a szegény asszonyság? Egy boltkirakatból egy felhevült arcú, színházi páholyok lámpásainak tüzében fénylő szemű úrhölgy nézett velem farkasszemet... Hisz már nyár van, a nagyoperát bezárták, hová megy estélyi toalettben az idegen nő?

Bocsáss meg, Szindbád, hogy külsőségekről ennyit beszélek, mi nők, a legokosabbak és legostobábbak, egyformák vagyunk toalett dolgában. Ó, hogy szégyellem, hogy a kalaptollaimra is volt gondom, midőn a szívemben összeomlani vagy feltámadni készült egész gyönyörű életem, ifjúságom, nőiességem, célom, reménységem, midőn elindultam, hogy bárhol, bármerre feltaláljalak.

Ismeretlen utcákon mentem végig, sohasem látott házak állták utamat, különös szagok csapták meg az arcomat, és furcsa nők ténferegtek el mellettem görbe, gonosz tekintettel.

Valamely ösztön a Duna felé vitt, és szinte megkönnyebbültem, midőn megtaláltam a hidat, csöndesen, természetszerűleg áthaladtam a hídon, és nem gondoltam semmire, semmire... Sem arra, ami most jut az eszembe, hogy idegen férfiak megszólítanak - az embert nem szólítja meg senki, ha tisztességesen viselkedik -, vagy megtámadnak útonállók, mint az újságban olvashatni - átnyújtom ékszereimet, és bizonyos, hogy engednek tovább menni.

Meddig mentem-mendegéltem? Már nem emlékezem arra, hogy mikor indultam, az idő csendesen összezavarodik, mint a homok. Egy zöld kerítéses kiskorcsmát láttam valahol, ahol az udvaron cölöpön lámpás égett, mint a rémregényekben, és sötét arcú férfiak összehajoltak egy sarokban, és reám mutattak... Nem féltem, nem remegtem, csak valami ostoba szégyenérzet tartott lenyűgözve, hogy ne lépjek be a korcsmába, s pohár sört igyak, mint a kocsisok...

Talán azt gondoltam, hogy a magányos nőt nem szolgálják ki szívesen e helyen, s nehéz szívvel tovább mentem.

Egyszerre megszólalt mellettem valaki. Halkan, köhintve vezette be mondanivalóját. A rendőr volt, arra kért, hogy mondjak le az öngyilkosságról, még boldog lehetek életemben... „Boldog, boldog, boldog!" - ujjongott a szívem, mert már éreztem, hogy közeledsz felém, valahol hallatszanak a lépteid, amelyeket annyit hallottam csendes éjjeleken az ablakaim alatt; nyílt, bátor tekinteted kiválik a sötétségből, és választékos hangon megszólalsz...

Szindbád talán még sohasem figyelt úgy nőre, mint Fáni szavaira. A fekete hajú, sötét szemű, virágszál lábú asszony másfél esztendő óta töltötte el a szívét és életét. És másfél esztendő alatt mindig hazugságon szerette volna csípni. Érezte, hogy valahol, valamerre nem mond igazat Fáni, csak azt nem tudta, hol végződik az igazság rétje szavaiban, s merre kezdődnek a hazugság színes mezőségei. „Ah, hisz a nők mindig hazudnak" - gondolta, midőn könnytől ázott csókokkal arcán, a hajában az asszony finom ujjainak érintésével, a bajuszán a parfőmmel hazafelé ballagott. A lámpaoszlopokba karolt, és merően bámult maga elé. Hol hazudott Fáni?

A főutcai templomnál haladtak el.

- Megesküdjek itt a templom küszöbén, hogy többé sohasem hagylak el? - kérdezte Szindbád, és erősen a nő szemébe nézett.

- Én tudom, hogy te már nem fogsz elhagyni engem - felelte furcsa bizalommal az asszony, és mosolyogva nézett Szindbádra. Ma éjjel meghalunk együtt.

- Meghalunk - ismételte Szindbád gépiesen.

- Mikor nagyon szerettél, mikor mindened én voltam, mikor a lábaimnál térdeltél, és reggeltől estig együtt sírtunk vagy nevettünk vagy mentünk, s egymás kezét fogtuk, mikor tudtuk a gondolatainkat, és boldogan néztünk egymásra, meg nem unt szerelemmel... mikor az életünk úgy múlott el, mint a madarak élete... sohasem hallott kedves szavakat találtunk ki egymás boldogítására... csókokat váltottunk, amelyeknek sohasem volt végük... és mikor a legközönségesebben viselkedtünk, azt hittük, hogy mi vagyunk a kiválasztottak, az egyetlen szerelmesek, Istennek gyermekei, a napból, holdból való lelkek: akkor azt ígérted nekem, hogy majd együtt halunk meg.

- Meghaljunk? - kérdezte Szindbád, mintegy önmagától. - Én ismerem a halált. Nőknek való.

- Jer hozzám. A háznépet elküldtem hazulról, és majd elbúcsúzom anyám arcképétől. Csöndesen, meggondolva megölsz, hogy lássalak az utolsó percig, a szemem lezárásáig, hogy a homlokomon érezzem az ajkad, hogy a kezed fogja a kezem, midőn elindulunk a nagy útra... Tudom bizonyosan, hogy utánam jössz, nem hagysz egyedül a nagy ismeretlenségben...

- Utánad megyek - rebegte Szindbád.

- Ha élve maradnánk, megint elválnánk egyszer, sírnánk, zokognánk egymás után, mérhetetlenül szenvednénk, és ki tudja, hogy találkoznánk-e újra olyan szerelemben, amelyet megérdemlünk.

A férfi lehajtotta a fejét.

- Szerelem - sóhajtotta, mint egy fáradt kártyás, midőn hajnalban mindenből kifosztva hazafelé ballag.

- Meghalunk, Szindbád. Együtt, boldogan, drága érzelemmel a szívünkben. Mindegy, hogy reggel felkel a nap. Mi már nem vagyunk kíváncsiak a hajnalra.

- Pedig hajnalodik.

Az asszony megrázkódott. A Duna felett szürke fátyolukat húzták a másvilágról hazatérő leányok. Egy sirály, mint egy kósza lélek, amely az éjjel haldokló gyónását hallgatta, elkeseredve repült Pest felé.

- Hajnalodik - mondta szomorúan az asszony -, és nappal már nem tudok többé meghalni. A tejes jön, s az uram megérkezik az első vonattal, a cseléd felkelt a piac miatt, a posta meghívót hoz barátnőmhöz, nyáron a zöldbe költözünk, és délután a kórházba megyek beteg öcsém látogatására. Majd máskor, Szindbád... Ha egyszer újra találkozunk egy éjszakán...

Fáni kocsiba szállott, és lemondással intett búcsút Szindbádnak.

A kocsi lassan eltűnt egy utcakanyarulatnál. Szindbád nagyot lélegzett.

- Istenem - gondolta -, Bánatváriné még mindig az utazó-ládán ül, s engem visszavár.

Sietni kezdett, s lihegve, izzadt homlokkal futott fel a Kalap utcai házba a lépcsőn.

Az asszony valóban az utazó-kosáron ült.

- Tudtam, hogy visszajössz hozzám -. mondta egyszerűen.

Szindbád a kanapéra dőlt, s elalvás előtt csendes mosollyal gondolt arra, hogy a nők milyen biztosak a dolgukban.

[1915]

ROZINA

Szindbád - e régi szép név viselője, amint nagyanyáink korában Magyarországon az *Ezer-egyéjszaká*ban olvasták - ábrándokba merülve utazott egy állomás felé, ahol egy hölgy várta.

Szindbád kölnivízzel törölgette arcáról a kormot, friss kendőt tett zsebébe, kiöblítette a száját, és megnézte a virágokat a selyempapírosban, amelyeket Pestről hozott - pedig még órajárásnyira gurult a vonat a kis állomástól. Lefeküdt meg felkelt, szórakozottan számlálgatta az elmaradozó nyárfákat, s arra gondolt, hogy vajon érdemes volt a hosszú utat megtenni, mert Rozina félt az egerektől?

Rozina, az aranymívesné, miután télen és tavasszal Szindbád karjába kapaszkodva bejárta Pest környékét, rejtett utakon Budán, amelyeket csak szerelmesek ismernek, csókolóztak, és a színházban a páholy hátterében komolyan, összefont karral állongott Szindbád, Rozina a forró nyári hónapok elől falusi házba vonult, ahol nagyanyja, egy forradalombeli asszonyság régi arcképekről törölgette a port és pókhálót.

- A csöndes életben majd megnyugszom, és sikerül elfelejtenem önt - mondta Rozina, midőn búcsúzóul három mérföldet sétáltak a budai hegyek között. (Szindbád földre szegzett fejjel a cipője orrát nézte a hosszú délutánon, és szívében remegve kérdezte: „elhágy, csakugyan elhágy?" Azt hitte e percekben, hogy életét viszi magával Rozina, míg az aranymívesné elutazása után csodálatosan megnyugodott, fellélegzett, mintha fogságból szabadult volna. „Táncosnőt keresek, aki ezentúl a szeretőm lesz" - gondolta magában, mikor Rozina váratlanul sürgős levelet irt: „könyörgöm, hogy azonnal jöjjön, nem tudok aludni az egerektől". Szindbád gondolkozás nélkül útra kelt.)

Az állomás mellett kis kert volt - mintha az állomásfőnöknék Magyarországon mind a fuksziát választották volna kedvenc virágjokul - és a kert végében napernyője alatt, mint egy német képeslapból való illusztráció, Rozina állott. Szindbád mind a két kezét megcsókolta az asszonynak, meghatott, értelmetlen szavakat mormolt, és imádattal szemlélte a három szeplőcskét, amelyet a falusi nap küldött az asszony arcára.

- Tehát még szeret? - kérdezte Szindbád életbevágó fontossággal.

- Lehet is magát elfelejteni - felelt Rozina, mire Szindbád karjába kapaszkodva, a falu felé ballagott.

Szindbád azt gondolta magában, hogy akkor sem lehetne bátrabb, biztonságosabb az asszony, ha ő most törvényes férje volna, hosszú utazásból tér meg, a falusi nyárfák a nagyanyai birtokon ismerősen bólogatnak feléje, és a kuvaszok a lába elé hemperegnek. Az almafák a kertekben Rozina fehér lábát látják, amint mezítláb sétál a harmatos füvön. A diófára kifeszített nyugvóágy alatt a fűből kibújt egy kandi kis sárga virág, amely alantról Rozinát lesi. Rigó ül a falevelek között, és azt szeretné eltalálni, mire gondol félig lehunyt szemmel az asszony.

- Itthon vagyunk - mondta Rozina egy régi urasági ház előtt, ahol az udvaron egy vén, molyette hajdú-kabát lógott egy ágasfán.

- Szeretem a régi házakat, éjjel a falakból megszólalnak az elhunyt lakosok, mert a hangjuk itt maradt.

Rozina sóhajtott:

- A házat valóban még dédapám építette. Sok dió terem ezen a vidéken, s az egerek elszaporodtak. Senki sem tudja felállítani az egérfogókat. Önre gondoltam, Szindbád, ön olyan ügyes ember, hogy mindenhez ért.

Szindbád bizonyos önérzettel válaszolt:

- Gyermekkoromban meglehetős ügyes voltam.

(Ugyan ki nem volt már orvos, betegápoló, asztalos, csizmadia, szerelő, ha szíve hölgye így kívánta? A férfiak, a szerelmesek mindmegannyian hősi kalandokról álmodozó gyermekek. Szerelmük kedvéért éppen olyan ünnepélyességgel verik be a szeget a falba, mint birokra kelnek a medvével.)

Szindbád ledobta a kabátját.

- Hol vannak azok az egérfogók? - szólt nekigyürkőzve.

- Vajon jók lesznek-e? - kérdezte aggodalmasan Rozina, midőn a drótból és fából való kis fogdákat előkerítette.

A forradalombeli öregasszonyság vastag botra támaszkodva állott a verandán, és kerek szemüvege mellől nézte Szindbádot, amint a szerkezetekkel foglalkozott.

- Csinos honvéd - súgta az unokájának.

A hold feljött a messzi erdőség felett, és a nagymama, miután mankóját többször utána dobta az ügyetlen szobaleánynak, dörmögve, sóhajtozva aludni ment.

- Vigyázz, hogy e honvéd meg ne szökjön a háztól - figyelmeztette halk hangon Rozinát.

A hold a veranda vadszőlő levelei között Rozina arcába világított. Fehér volt és ábrándos, mint a színésznőké, midőn a kulisszák mögül az ügyelő a lámpát irányozza. Szindbád elragadtatással nézte az asszony holdfényes arcát, mert csak késő öregségében tudta meg, hogy a nők mindig látják a saját arcukat egy láthatatlan tükörben. És visszafojtott, halk szavakkal, amelyekben a nemes érzelem úgy csengett, mint a folyó felett egy távoli kis harang szava, arról beszélt Rozinának, hogy már gyermekkora óta keresi ezt az arcot... Ifjú kora álmaiban, midőn a tanulóasztal lámpáját eloltotta, tündökölve ragyogott fel e női arc. Utazásaiban, céltalan bolyongásaiban ez az arc hívogatta, csalta maga után. Ez az arc, amellyel született, és már a bölcsőben ott ragyogott a lelkében, míg végre, férfi korában az Aranykéz utcában egyszer megpillantotta egy erkélyen.

- Szenyóra - mondá mély elkomolyodással Szindbád -, én már többé nem tudnék maga nélkül élni.

Rozina viszonozta Szindbád kézszorítását.

- Beszéljen - sóhajtotta halkan. - A szavai úgy repkednek a fejem körül, mint láthatatlan madarak csodálatos éneklése.

A fejét féloldalra hajtotta, mintha a hold útját követte volna. Fekete szemét olykor csodálkozva felnyitotta, mintha nem tudná, hová került. Erősen a férfi karjába kapaszkodott, és sírós hangon szólott:

- Nekem senkim sincs, csak maga... Ha te is elhagynál, Szindbád, árva volnék, Beszélj hozzám szépen, gyöngéden. Mintha igazán szeretnél.

Szindbád egy felhőbe nézett, amely a hold előtt úszott, és meg volt győződve, hogy a jáspisszínű vitorlákra voltak írva azok a szavak, amelyek most eszébe jutottak... szerelem... szerelem...

Az asszony megremegett, talpra állott, és a kezével a sötétbe mutatott:

- Egér! - mormogta iszonyodva.

Halálos sápadt lett, a keze remegett, és kétségbeesetten zokogott.

- Egér! - ismételte borzadva.

Szindbád hősiesen mosolygott, gyertyát gyújtott, és az első egérfogót, amely már elvégezte a dolgát, zsákmányával együtt az udvarra vetette.

- Ördög - kiáltotta az asszony dühtől remegve -, hát azt akarja, hogy most már az udvarra se tehessem a lábam! Undorodom, irtózom az egerektől.

Szindbád bágyadtan mosolygott.

- Kis egér - dörmögte.

- Menjen, nem akarom látni. Egeret ölt, gyilkos - fuldokolta az asszony. - Megvetem, nem szeretem. Ne nyúljon hozzám többé a kezével. Takarodjon.

- Kis egér - ismételte Szindbád, miután könnyedén megsértődött, mint általában a szerelmesek - kalapját, köpenyegét vette, és a ház előtt egy darabig várta, hogy szíve hölgye visszaszólítja. A ház csendes volt. És Szindbád most már jogos szomorúsággal ballagott az állomás felé, hogy az éjszakai személyvonattal elutazzon. - És később, kísértet-korában nagyon haragudott az egerekre.

[1915]

A SZENTIMENTÁLIS FÉRFIAK

- Május végén, 1916-ban a szerelmi féltékenység revolvert nyomott egy komoly, meggondolt férfiú kezébe, hogy nejét, a Télikert primadonnáját megbosszulja. A cél a Korpaközpont hivatalnoka volt, akiből a golyóbisokat már ki is szedte H. professzor. Történt a dráma Rákosszentmihályon, egy nyárilakban. És most mondd, kedves Szindbád, aki annyiszor keresztül-kasul utaztad a világot, és az emberi szívek, szenvedélyek labirintusában sokáig bolyongtál, voltál nők lovagja és nők barátja, mindent megtanultál, amit életnek neveznek, kinek van igaza e történetben, a Bajazzo históriájában és a régmúlt francia színművek felújításában, a féltékenységben, a nő imádatában, régies megbecsülésében, oltárra való állításában, akiért egyik férfiú hajlandó volna megölni a másik férfiút, mint az őskorban vagy a nyolcvanas években: meddig tart még az idő és divat, hogy a nők okot és alkalmat adnak a pisztoly előhúzásához; mikor okosodnak meg végre a szegény, szentimentális férfiak?

Szindbád, a hajós, kérdésemet meghallgatva, fehér fürtjeire hívta fel a figyelmemet...

- A „Szentek életében" járatos vagyok, ám a színésznők viselt dolgait már régen elfelejtettem. Remete-rák életmódját választottam, Budára járok a Vadgalambhoz, ha valamelyik régi nőismerősöm névnapját észreveszem a kalendáriumban. Hagyj békén a színésznőkkel. Nem szeretek mindenféle apró-cseprő női dologért felkelni a kanapéról.

Én azonban tovább kérleltem Szindbádot, mint az ifjú hírlapírók és költők egykori barátját, regénykönyvek hősét, a szép élet rokkantját, az ifjúság megrontóját és tapasztalt férfiút, aki dalárdista is volt régebbi években a színésznők ablaka alatt. Szindbád végre megfordult a kanapén, és pókhálós szemét felém fordította:

- Tagadhatatlan - kezdte -, hogy a színésznők érdekes és kedves lények. Ismertem parfőmjüket, rizsporukat és bolondos kis szívüket; kendőzött arcukat és rejtély nélküli lelküket; ideges, táncos lábukat és halálos hiúságukat; természetes nőiességüket és rafinált fogásaikat; púderjaik, szívük, arcfestékjük, sikerük, udvarlójuk, féltett ifjúságuk, mint a pillanat szeszélye, az életük; meghalnak egy hiú bánatért, egy nem sikerült előadásért, egy szerelemért, amelyet másnapra elfelejthetnek; a súgó és a rendező a családtagjuk, és a legfinomabbnak közöttük szívében sem zenélnek különb versek, mint amelyek a mézeskalács-szívekre vannak nyomtatva. Gyermekek és démonok; ha akarnak, tudnak gondosak, aggodalmasak és anyáskodók lenni, mint a híres Laborfalvi Róza az ifjú Jókai mellett; máskor a táncban, énekben kifáradva, a rizsport megunva, a tenort felejtve, jó feleségek és anyák; néha ellenben tovább játsszák a házaséletben is a trikós-szerepet, leples szép Helénát, táncos Fatinicát... Két-három húr van a szívükön, mint a kobozon, amelyet a régi festők a színpadi függönyre festettek az álarc és a koturnus társaságába. Dédelgető szavak, meztelen hízelkedések, mámoros dicséretek, mint a bukéták, virágzanak napjaikban. Csendes, boldog álmot vonz szemükre a késelés, amely az utcán, ablakuk alatt érettük történt; majd gyermekesen ragaszkodnak a templomhoz, hol először esküdtek örök hűséget (a május fehér lombjai között vitt az út), és házi teendőik, gyermekruhák rakosgatása, férjuram simogatása közben arra gondolnak, hogy életben van-e még a pap, aki majd ezüstlakodalmukon is újra megesketi őket?... Tisztességükre, szívnemességükre, megközelíthetetlenségükre, érintetlen alsószoknyájukra - amely dolgok a civilnők háztartásában oly mindennapi ugorkásüvegek, hogy nem is érdemes róla beszélni - oly büszkék, mint az ékszereikre. Akinek sok tisztessége van, aki lakat alatt tartja úgynevezett becsületét e pályán: gazdagabb, mint a briliáns-szubrett. Ezért élnek a mamák, férjek a színészi világban. A megközelíthetetlenség illata itt az a parfőm, amelytől a legtöbb férfi elszédül. A házierények, az ugorkásüvegek a színpad tájékán biztosan hódítanak. Pajtás, szentimentális,

igazszívű, ábrándos pajtásom, szeresd őket, mint a tavasz nefelejcseit, és kóborlásaidban elkerüld a tájat, ahol a nefelejcsek nyílnak.

A bölcs Szindbád lehunyta vörös-karikás szemét:

- Most veszem észre - jegyzé meg az elmondottakra -, hogy csaknem minden francia könyvben megtalálod ezeket, ha kellő helyen ütöd fel a lapot.

- És az udvarlók? - kérdeztem némi szünet után. - Uraságod hírneves lion és arszlán volt Pesten, amíg lábai könnyedén vitték a báli terem sikamlós parkettjén, és a szalonban nem döntötte fel a csecsebecsés asztalkát.

Szindbád legyinteni akart kezével, de félt a fáradságtól.

- Az udvarlók a színészhölgyek körül megannyi elkoptatott aforizmák... régebbi időben a Karthauziból, korunkban Wilde Oscar vagy Shaw könyveiből. Mint örök patronok, szinte jelmezben járnak-kelnek ők a világban. Messziről felismered a színésznő udvarlóját, e furcsa vőlegényét az áhítozott művészi életnek; ez ünnepélyes és zavart férfiút, aki a színpadi díszítőknek sört fizet, hogy a kulisszával fejbe ne vágják, szivart ad a tűzoltónak, a részeges komikus a barátja, a csokrot viszi a kocsiba; és a hattyúprémes hölgy mellett cilinderben helyet foglal. Ő az a mindig szolgálatra kész vőlegény, aki korán kel és későn fekszik, jegyző-könyvecskéjébe írja a másnapi próba idejét, könyv nélkül tudja a színésznő szerepeit, a kalaposbolt előtt várakozik, és a divatszalonban hölgye kíséretében megjelenik, hogy megrémítse a fűzőt próbáló dámákat. Élete úgy múlik, mint a ministráns-fiúé. A színésznő körül megtanulja a toalett-titkokat, harisnyásokkal, kesztyűsökkel, suszterekkel ismerkedik meg; felvigyáz, hogy a szerződés mindig rendben legyen, valamint az irigy barátnők pletykáit elereszti füle mellett. A nagydobosnak éppolyan barátja, mint a kritikusnak. Izgatottan olvassa a premierről írott tudósítást, és ő az a falu bolondja, aki elhiszi a színházak megfizetett kommünikéit a hírlapban. Haragszik azokra, akikre a színésznő is haragszik, és ok nélkül ölelkezik régi vándorszínészekkel, akik a kisasszonnyal egykor falusi csűrökben együtt játszottak. Azt mondhatnám, hogy a színésznő udvarlójának élete hasonlatos a szentéletű szerzetesek életéhez. Minden órának megvan a tennivalója, soha sincs szabadság, és mindegy, hogy a kalaposné a harmadik emeleten lakik, akihez egy fátyoldarabért fel kell rohanni...

Találhatók azonban udvarlók, akik nem rohannak fel a harmadik emeletre, s itt kezdődik a színésznő tragédiája. Hallottam színésznőkről, akik komolyan beleszerettek a tenorba vagy a zongorásba. Akik komolyan hitték, hogy a szerelem szót nagybetűvel kell írni, még tán imádkoztak is a tapőr életéért. Hallottam, hogy akadtak udvarlók, akik hatalmukba kerítették a színésznő egyszerű szívét, meggyötörték, megkínozták, a temetőkertbe irányították. Régebbi hírlapíróink és tenorjaink labdáztak a primadonna-szívekkel. Ilyenkor a színésznő szaladt ész nélkül a harmadik emeletre... De ez már nagyon régen volt, tán nem is igaz.

- Szindbád - mondom -, a férfiak szentimentális magaviseletéről nincs szava?

S bölcs elhárító mozdulatot tett...

- Talán jobb lett volna, ha ezt nem kérdezed meg tőlem, aki nők miatt szenvedve, hosszú éveken át csodálkoztam azon, hogy reggel van, és életben vagyok a dúlt éj után. Szegény, érzékeny, szenvelgő férfiak, akik mindig azt hiszik, hogy egy női kéz tenyerében jó helyen van az életük, a becsületük, a boldogságuk... Szentimentális, fájdalmas lelkű, borongó férfiak, akik kimeresztett szemmel bámulnak éjszaka a sötétségbe, lehorgasztott fejjel bandukolnak, sokszor keresik a helyet, hol legmélyebb a folyó, és megtanulják a fegyverkezelést. Szenvedő férfiak,

akik mindig csodálkoznak, ha a legkisebb kéz (amelynél szebb Angliában nincs) elereszti a tenyerébe rakott ékességeket, férfi-koronákat, életboldogságokat... Bánatos férfialk, akik a párbajkódex szigorúságával ragaszkodnak bizonyos régimódi szerelmi féltékenységhez, gyilkossághoz, elégtételhez... Mintha szívük feldúlt nyugalmát megtalálhatnák, akárhányszor nyomják meg a forgópisztoly ravaszát.

A férfiak szentimentalizmusa örök és végtelen, mint a tenger. A társadalom és a nő élete: a férfiak érzelgősségén épült. A szerelem a férfi életében ritkán változik fáradt madárral, amely bágyadt szárnycsapkodásokkal hagyja el a régi várost. Hiszen, ha ez a madár idejében elrepül, táncolhatnak a nők a torony tetején, egyetlen pisztolyt nem sütnek el a kedvükért. Be jó megöregedni!

[1916]

VADKÖRTEFA

1

Abban az időben, amikor ez Szindbáddal történik: már nem szólalnak meg a kakasok este nyolc órakor a Tisza-parton, mert Szindbád a faluba vagy a városba megérkezett. A kakasszó híján tehát gazdasszonyok sem gondolkoznak el sem a piszkafa különös árnyékán, sem a fülemilék énekén, amely ének ezen a tájon akkor is felhangzik, ha szép és meleg a Vénasszonyok nyara... Szindbád nem keltett feltűnőséget megjelenésével a vidéki városban, bár régi szokása szerint minden udvarba, minden ablakba benézett, ha a kaput vagy az ablakot nyitva találta; régi természete szerint füttyszóval vagy halk dúdolgatással kísérte a szobákból kihangzó női éneket vagy zongoraszót; tiszteletteljesen megemelte a kalapját azok előtt az ismeretlen nők előtt, akik az ablakdeszkára könyökölve rajta felejtették tekintetüket a városkába vetődött idegen férfin; szívfájdalmat jelezve, sóhajtozva nézett a girbegörbe, kisvárosi utca kövezetén szép léptekkel járó kisasszonyok után, mert még messzire van az az idő, amikor a gonosz kövektől elferdülnek a gyenge talpak és a szarvasbokák; valamint megállott estefelé ama házak elé rakott vagy ásott padok környékén is, amely padokon a szomszédság fiatal hölgyei szoktak estefelé kuncogó történeteket mesélgetni, de Szindbád csak annyiban vehetett részt az ártatlan mulatságban, hogy néhány aranypénz az ő szürke fejére is lehullott a szeptemberi akácfáról... Úgy látszott, hogy a kalandok most már végleg elkerülik a szerelmi kalandort. Ugyanezért a Morgó-temetőbe vette útját egy szelíden melankolikus délután, hogy talán a sírhalmokban megtalálja azokat a nőket, akik valaha szerelmesek voltak belé a városkában. Szép káposztafejek és répák teremtek a temető elhagyott részében, ahol valamikor Szindbád hölgyeivel találkozásokat rendezett. De hajh, a bodzafák és a szomorúfüzek sűrűjébe hiába vetett kandi pillantásokat Szindbád, elhárítván a hervadó gallyakat, egyetlen hölgyet sem talált ott, aki látszólagosan egy sír felett merengene, miközben valakire várna.

- Úgy látszik, randevúikhoz jobb helyet fedeztek fel a helybeliek! - dörmögte Szindbád. - Tele van mindenféle újításokkal az ifjúság. Én már nem tudom a helyet, ahol a szerelmesek találkozni szoktak.

Emígy morfondírozva magában, mendegélt rozsdás rácsok, kidőlt-bedőlt sírkerítések, elmosódott nevű fejfák, még talpon álló márványok környékén; egyik-másik név ismerősen közeledett feléje, mintha üdvözölni akarná, de Szindbád lehunyta a szemét, elfordította a fejét, nem akart találkozni a szomorú ismerőssel.

- Minek keseríteném magamat? - mormogta, amikor éppen egy Hatfaludi Kamilla nevű halottnak fordított hátat, akiről némi emlékei voltak, amelyek bizonyára olyan nyomokat hagytak a lelkében, mint a vércsék körmei szoktak a kazlak tetején.

De nem ugrott meg a találkozás elől, amikor egy vadkörtefa alatt Dalondai Boriskával került szemközt. Igaz, hogy Boriska már a föld alatt volt, de sírját magasszárú virágok fedték, amilyen lába egykor a hölgynek volt. Arcképe - igaz, hogy fotográfiában - a márványoszlopba volt illesztve... Szindbád most is büszkeséget, elbizakodottságot és jobbágyi hódolatot érzett szívében a halott előkelő hölgy közelében, aki magas társadalmi állásából hozzája egykor leereszkedett, mintha fáklyásmenet, ünnepélyes katonabanda kíséretében vonult volna be Szindbád szívébe.

Nincs a világon felemelőbb érzelem, mint egy igen előkelő hölgy vonzalmát bírni... Szindbádnak most is kidagadt a melle, megroggyant az alázattól a térde, fátyolos lett a szeme, amint az arckép előtt állott, amelyhez hamarosan hozzáképzelte a vanília-bágyadt szőke hajzatot, az egykedvű, szenvedélytelen szürkéskék szemeket, amelyek csak kivételesen mondtak valamit, de akkor nagyon sokat beszéltek.

És amint Dalondai Boriska sírdombja felett állott, hogy az örökzöldekből, régi koszorúkból felépítse magában a hiúság, büszkeség, férfias önérzet gyönyörű légvárait, az ősz lehulló lombjai zizegésén át falevél-könnyed lépések hangzottak a temetőben, és Dalondai Boriska monumentális síremlékéhez megérkezett valaki, akit Szindbád nyomban az Utolsó Szerelemnek nevezett el magában.

Leánya vagy testvére volt a megboldogultnak?

Vadgalamb-szürke ruhája volt, amilyent a holt asszony is igen kedvelt. Amelyben néha olyan előkelő megjelenésű volt, mint egy régi hercegnő, aki csak azért nem vonul a kolostorba a világ unalmai elől, mert valahol egy messzi országban bolyong egy hírhedt kalandor, aki első csókját és szívét elrabolta... Ha visszatérne a lovag, esetleg jégszürkén, megrokkanva. - E ruházat szerint ifjabb, álmodozóbb nőtestvérnek kellett lennie a temetőlátogatónak, aki egykor estenden az ágy végén üldögélt, simogató hangon beszélt, együtt rajongott Dalondai Boriskával Szindbádért és az esetleges többi lovagokért (ha ugyan voltak ilyenek is!), és ugyanabból az okból elfelejtett férjhez menni.

De lehetett lánya is a sír-látogató a megboldogultnak, mert éppen olyan előkelő, senkit észre nem vevő magatartással, féloldalra fordított fejjel, félig lehunyt szemmel, zárt léptekkel jött, mint ahogy Dalondai Boriska járt-kelt egykor a világban.

Mert a lépések módjáról körülbelül megismerni a nőket; miután vannak olyan járású nők, akik még a legnagyobb magányban is úgy mennek, mintha ezer és ezer szem figyelné őket - ezek a nők a nagyvilágnak, az embereknek, a külsőségeknek élnek, szörnyethalnának, ha az utcán elszakadna a harisnyakötőjük... De vannak nők, akik magukban járnak még akkor is, ha majálison vannak, ha tisztelgő gavallérok kísérgetik őket a déli korzón, ha epekedő lovagok követik őket, ütemes lépteiket ugyancsak az ütemekhez igazodó léptekkel: - ők a zárt járású nők, akik a maguk egyéni útjait járják be a földön, akármit mond a világ... Elmennek a legszűkebb sikátorokba is, nem félnek belépni a leggyanúsabb házakba, szívdobogás nélkül mennek végig kanyargós folyosókon, ha a Szerelem éppen ott várja őket. Ah, Boriska nem félt a Kamaraerdő vörös hangyáitól sem, ha Szindbád éppen a hangyabolynál várta őt szíve túláradó érzelmeivel!

És a jövevénynek ugyanaz a zárt, egyéni járása volt, mint a megboldogultnak. Szindbád a szívére szorította a kezét csillapítólag, mintha hallgatást parancsolt volna ennek a régi duhajnak, aki valaha tomboló éjjeli zenélésekben, vad csörömpölésekben és áradozó éneklésekben fejezte ki érzelmeit, ha egy hölgy jelenléte megihlette.

2

A jövevény egyáltalán nem mutatott meglepetést azon, hogy Szindbádot Dalondai Boriska sírja mellett találta.

Kesztyűs kis kezét - amelynek formája nem tudott sem a hajnali nagymosásokról, sem az esti tehénfejésekről - olyan természetesen nyújtotta Szindbád felé, mintha tegnap találkoztak volna.

- Tudtam, hogy ezen a helyen meglelem, mert az ön szíve alapjában véve jó és nemes; a legderekabb ember lehetne, ha lemondana néhány fertelmes szokásáról...

- Mely szokásokról? - kérdé elámulva Szindbád.

- Például, ha tiszteletteljesebben bánna a nőkkel. Nem bánna úgy velük, mintha minden nő a szeretője volna...

Szindbád csendesen nevetett. Ezt a megjegyzést már hallotta valaha oly felejthetetlenséggel, hogy íme, évek múltával is frissen csendülnek fel benne a szavak visszhangjai... Most már tudta a temetőlátogatóról, hogy az sem testvére, sem leánya a megboldogultnak, hanem a legjobb barátnője, aki egykor hol ellene, hol mellette volt ama viszonylatnak, amely Dalondai Boriska és Szindbád között keletkezett. Csak még a neve nem jutott hirtelen eszébe az önfeláldozó jó barátnőnek. De ezt könnyű volt elintézni...

- Még mindig olyan gyönyörű monogramok vannak a zsebkendőjében, kedves nagyságos asszonyom?

A hölgy, aki a megboldogult előkelőségét örökölte, természetes mozdulattal nyúlt karján függő kis táskájához - amely táska hímzéséről, finomságáról, nemes külsejéről lovagregényt lehetne írni -, a táskából lehelet könnyű, bárányfelhőszerű zsebkendőcskét vont elő, és nyugodtan, félelem nélkül Szindbád kezébe adta, holott akkoriban még divat volt, hogy a férfiak elsajátítsák a nők zsebkendőit.

Szindbád a kendőre nézett. Liliomjárású betűkkel Bella név volt abba hímezve. Szindbád oly feszesen állt sarkain, mint egy táncos, aki tökéletesen biztos a francia-négyes következő figuráiban is. Az ajkához szorította a zsebkendőt:

- Sohasem csókolhattam meg a kezét sem. Engedje meg, hogy legalább a kendőjét megcsókoljam, kedves Bella.

Bella nevetett, de csak oly csendes rezignációval, amint azt előkelősége és a temetői környezet megengedte.

- A kezemet akarja?... Nos, tessék!

Könnyed, de nem túl gyors mozdulattal levonta a galambszínű kesztyűt a baljáról. Valóban büszke lehetett erre a kézre tulajdonosnője - régi királyok mentek ilyen kézért a Szentföldre.

- Bella - mondta Szindbád, kezébe véve az ajándékba nyújtott kezet -, maga mindent tud szenvedéseimről, szívem sajgása miatt való kóborlásaimról, a felejtés útját kereső csavargásaimról... Tudja, hogy egykor halálra sebezve, lesántult szívvel, női cipő hegyes sarkától összetiport lélekkel jöttem ebbe a városba, hogy itt oltalmat, megnyugvást, sőt érdemtelen boldogságot találjak ama drága nő közelében, aki immár sírjában pihen... Nos, a helyzet ma ugyanaz. Boldogtalanabb vagyok, mint valaha, mint jó barátnője, Boriska idejében.

Bella nem tudta, hogy nevessen-e vagy részvétet mutasson e hévvel előadott szavakra, amelyekről nyilvánvaló volt, hogy Szindbád őket ifjúkorából idézi, amikor még alig terhelte hamis eskü a lelkiismeretét. Bella, előkelő hölgyhöz illően, csendes részvéttel ingatta a fejét:

- Nem tudok önnek hinni, Szindbád, mert kiderült legutóbbi látogatása óta, hogy csaknem minden valamirevaló nőnek ugyanezen szavakat mondta valaha e városban. Tudja, azóta sok ősz múlott el, és őszi estéken a kötött kendő alatt, borzongva és félve, a nők gyónni szoktak egymásnak. Ön sokszor megcsalta nemes barátnémat, holott ő igazán szerette kegyedet.

Szindbádot nem találta készületlenül a szemrehányás:

- Ó, asszonyom, csak nézzen a szívébe, és gondolja meg, hogy vajon mindig igazat mondanak-e a nők, amikor bizonyos életkorokbon azzal dicsekednek, hogy ez vagy amaz akarta őket megszöktetni Bécsbe, Velencébe, Miskolcra, már ahová a nőket szöktetni szokás? Ugyebár, asszonyom, Miskolcra a legtöbb hölgy szívesen elszökött volna, ha erre pozitív ajánlatot tesznek neki.

Bella megzavarodott, veszített előkelőségéből.

- Miért Miskolcra? - kérdezte bizonyos álmélkodással.

- Az egyetlen állomás, ahová éjfélkor érkezik a személyvonat. Deresbajuszú, ködszagú, helyeslő vén kocsisok várnak az állomás előtt a kis poggyásszal érkező szökevényekre... Az egymásba karoló szerelmesek, miután a csókok üdvét a személyvonaton nem kísérelhették meg a szomszéd fülkében hortyogó kereskedelmi utazó, valamint a folyosón mellre akasztott lámpájával csetlő-botló vasúti kalauz miatt - a miskolci kocsin először is hosszú, boldog csókot váltanak, mintha messzi távollét vagy huzamos viszálykodás után találtak volna egymásra... Ah, milyen megnyugtató az őszi köd a hosszú miskolci utcákon éjfélkor, amikor a ködön át cimborás megértéssel nézegetnek át a gázlámpák a szökevények felé... A Korona-fogadóban még opera-melódiákat játszik a zenekar az udvaron levő étteremben, bizonyosan a főispán vagy más előkelőségek tiszteletére... A fogadó lépcsőin piros bársonyszőnyeg édesdeden titkolja a szökevény hölgy zergelépteit a boldogság csúcsai felé... És, becsületszavamra mondom, még a folyosón is érzik, hogy aznap becsinált malacot főztek a fogadóban a nagyitalú Krúdy úr tiszteletére.

- Becsinált malacot? - kérdezte némi megrökönyödéssel Bella, mintha nem tartaná elég nobilisnak ezt az ételt ahhoz a mérhetetlen áldozathoz, amelyet egy előkelő hölgy tesz, ha Miskolcra szökik a szerelmesével.

- Becsinált malacot, de csak a csontos részekből - ismételte Szindbád halálos komolysággal.

Bella megboldogult, legjobb barátnője sírjára függesztette váratlanul könnybe borult tekintetét.

- Engem a konyha nem nagyon érdekel, inkább a szép és jó könyveket szeretem - mondá olyan hangon, mintha darab időre elveszett előkelősége most tartaná diadalmas bevonulását a városba, ahol tollbokréták bólongatnak a paripák fején...

Szindbád némileg megcsalódva érezte magát, mert régi időkben a nők körül meglehetős eredményeket ért el a becsinált malac hangsúlyozásával. Nem szólt tehát darab ideig, amely idő alatt szemügyre vette azokat a csodálatos hajfodrozatokat, amelyeket a nők a képes levelező-lapokról, valamint a divatlapokról oly ügyesen sajátítottak el, hogy legalábbis romantikus érzelmű, csodálatos lelkületű, valódi és képzelt reményekkel bajlódó nőkre kell gondolni e frizurák láttára. Vajon a sütővason kívül mely drágalátos gondolatok is fodrozták e fürtöket, amelyek néha úgy tűnnek fel, mint kis kezek, amelyek a férfiakat kiemelik a mindennapiságból, a megunt közönyösségből; máskor kis kampóknak látszanak ezek a göndör hajszálak, amelyek az akasztófák sűrű sorrendjét jelképezik, amely akasztófákat senki nem kerülhet el, aki nők kezébe tette az életét... Szindbád elkényszeredve mosolygott:

- Talán a megboldogult is jobban járt volna, ha meghallgatja előterjesztésemet, miszerint szökjünk el Miskolcra...

Mielőtt e mondatot követő nagy sóhajtást befejezhette volna Szindbád, Bella hirtelen felvetette könnybe borult, fekete szemét - amelynek határozottan az volt a hivatása, hogy útjába álljon mindenféle férfiúi elhatározásnak -, és dacosan így szólott:

- Igen, én tanácsoltam neki, hogy ne hallgasson a maga csábító szavaira, és maradjon meg békén otthonában, ha megszakadna is szíve.

3

A vadkörtefáról szálldostak a levelek. Próbálgattak ugyan szárnyra kelni azon a láthatatlan szellőn át, amely a régi temetőkben olyanforma, mintha a holtak sóhajtásaitól eredne, de végül mégiscsak elérkeztek égi aranyköntösben a könnyes felejtéstől nedves földre. Szindbád olyan mozdulatot tett, mintha beretválni akarná a hölgyet.

- És mi lett Kisunyomival? - kérdezte hirtelen való nekilendüléssel, mintha csak most jutott volna eszébe az a kanászos bajszú, öblös, hajóteher mozgású férfiú, akit régebbi időkben lábatlankodni látott Bella körül.

A nő zavartalanul felelt:

- Itt fekszik ő is nem messzire. Ha kívánja, szívesen megmutatom a sírját. Legkedvesebb barátnőmet csakhamar követte hűségesen barátomi is...

Ezután meglehetős közönyös léptekkel elindult a nő a temetői avaron, mintha csak egy öreg negyvennyolcas honvéd sírját akarná megmutatni, aki a hazáért elesett. Szindbád szívszorongó ámulattal tapasztalta, hogy mennyire hasonlítanak léptei Bellának ama nőéhez, aki még sírjából is olthatatlan szerelmet és tiszteletet ébresztett Szindbádban. Nyilván, a jó barátnő nemcsak Dalondai Boriska előkelőségét, de járását is örökölte.

Bella egy sírhalomra mutatott:

- Itt nyugszik Kisunyomi. Meghalt, mert szeretett.

Szindbád összevont szemöldökkel vizsgálta hölgyét. Vajon, komolyan gondolja azt, amit mondott? A nő olyan egyszerűnek látszott, mint azok a nagyon előkelő régi hölgyek, akik megszokták, hogy gyermekkoruk óta vadászó sólymot tartsanak a kezükön.

Szindbád egyetlen pillantásra sem méltatta ellensége sírját, mert magában Kisunyomit is okozta azért, hogy egykor Dalondai Boriskát nem szöktethette meg Miskolcra.

- Gyerünk vissza a vadkörtefához - mondá némi epedéssel, mintha valami olyan helyre invitálná Bellát, ahová boldog, soha be nem vallott titkok vonzanák a szerelmeseket... Ott, ott a vadkörtefa alatt voltak boldogak.

Figyelmes, alázatos, szinte megalázkodó hangon kezdett beszélni Bellához, mint egykor jó barátnőjéhez szólott:

- Tehát, nagyságos asszony, nem hiszi, hogy boldogtalan vagyok? Milyen kényelmes dolog is beülni a „nem hiszem” hintaszékébe! A dalnok kionthatja vérét az ablak alatt a havon, a dalnok felhurkolhatja magát a vadkörtefára, és nagyságodék csendesen hintáznak a székben, és mindvégig azt mondogatják: Nem hiszem, nem hiszem...

Bella most Szindbád kezére helyezte kesztyűtlen kezét, és oly hangon szólalt meg, mintha valamely fogadalmat tenne:

- Szindbád, maga nem hiszi, hogy barátnőmmel együtt mennyit szenvedtünk önért. De én voltam az erősebb. Addig tartottam vigasztaló szóval barátnőmet, amíg az felejteni kezdett. Igaz, hogy nehezen ment, amíg lebeszélhettem a miskolci útról, de mondja meg igaz lelkére, mi értelme lett volna Miskolcra szökni?

- Nem sok - felelt Szindbád hirtelen manőverrel -, hiszen a csókok édessége, a karoknak az önfeláldozó ölelése, a suttogásoknak az üdvös zenéje nincsen stációkhoz kötve. Csak olyan régi babonaság az, hogy Miskolcon durranósabb a csók, kiadósabb az ölelés, tartósabb a törvénytelen szerelem. Igaza van, Bella, nem sok értelme van annak, hogy a hölgyeket Miskolcra szöktetik. Soha többé nem proponálom egyetlen úrnőnek sem, hogy üljön föl velem egy miskolci személyvonatra.

Bella nagy szemeket meresztett - mint köznyelven mondják - Szindbád váratlan szavaira. Régi időben éppen úgy szerette ő is e kalandos szójárású, nőzavaró, különös kalandort, mint akár Boriska barátnője. Nem is lehet az, hogy jó barátnők ne ugyanazon férfiba legyenek szerelmesek.

A vadkörtefáról egy levél hullott le, éppen a Bella kesztyűtlen kezére, hűvösen, kedvesen, mint valami másvilági figyelmeztetés. De már későn volt, Bella ajkán kitódultak a szavak:

- Tehát már le akar mondani mindenről, ami az életben gyönyörű, drágalátos, amiért érdemes élni vagy meghalni?... Lemond a szerelemről, Szindbád?

Szindbád olyan fanyarul felelt, mintha annak a fának a gyümölcse lett volna, amely alatt álldogáltak:

- Nem akarok Kisunyomi sorsára jutni.

- Ah, az egy részeges fráter volt - röppent el a szó Bella szájáról. - Kétszer ivott bort életében. Először a lábát törte, másodszor a nyakát szegte. Mondtam is, miért iszik bort az ilyen ember.

- Bizonyosan oka volt rá.

- Ah, Kisunyomi - röpködött tovább Bella. - Őreá valóban csak annyiban volt szükségünk, hogy eltitkolhassuk érzelmeinket, amelyekkel az ön irányában vagyunk. Elefánt volt, szegény feje. Mondja, sohasem vette észre, hogy Boriska lába helyett néha más láb is megtapogatta a térdét az asztal alatt?

- De igen. Gyanakodtam.

- Kisunyomiét - esküszöm - sohasem tapogatta meg se az én lábam, se a barátném lába. Most már bevallhatom, Szindbád, hogy maga volt a fűszer az életünkben, a pezsgő a poharunkban, a kívánatos álom, mikor a párnára tettük szegény fejünket. A vadgesztenye nem koppan akkorát a kalapon, mint a maga megjelenése koppantott a szívünkön. De nem becsülte meg magát. Mindenféle fürdetlen nők után vetemedett, akiket szolgálóknak sem fogadtunk volna fel.

Szindbád kesernyésen nevetett:

- Hát azt hitték kegyedék, hogy el lehet felejteni ily drága hölgyeket bármely más nő oldalán? Azok a nők csak arra voltak jók, hogy kézzelfoghatótag példázzák a különbséget, amely maguk és a többi nők között van.

Bella lesütötte a szemét. Darab ideig csendesen gondolkodott, majd valamely olyan hangon szólalt meg, amely mintha nem is az övé lett volna, hanem a sírban fekvő barátnőjéé.

- Ilyen körülmények között megbocsátunk önnek, Szindbád, mert egyebet nem tehetünk. És, hogy lássa, hogy a megbocsátás valóban szívből jött, szegény megboldogult barátnőm helyett elutazom önnel Miskolcra, ha maga is úgy akarja.

- Ez volt szívem vágya - felelt a vadkörtefa nyelvén Szindbád.

[1924]

A KÖDMÖNÖS NŐ

Nehogy azt higgye valaki, hogy Szindbádnak őszi időben mindig csak éppen azok a nők jutottak eszébe, akiket imitt-amott elhagyogatott, mint a kertekben a lángpiros körtefákat (amelyek őszi színeikkel már előre példázzák, milyen nagyszerű zsarátnok lesz belőlük vénségükre), a császárnésárga almafákat, amelyek zászlóikkal szinte búcsút integetnek a padlásra költözött gyermekeiknek - nem, Szindbádnak eszébe jutottak ama nőismerősei is, akik bizonyos jeladásnak veszik a stiglicek füttyét az országúton, valamint az ó-barackfa bekívánkozását a ház belsejébe, mintha csak annál a tűznél akarnának felmelegedni, amelyet maguk gerjesztenek... Ezek a nőismerősök, régi szokásuk szerint, szeretnek papucsban járni az őszi harmatban, mindenféle olyan nagykendőket felkötni, amilyenekben a nagymama érte el a századik életévét - de bizonyos vidékeken nagyon kedvelik az úgynevezett ködmön-viseletet is, ezt a rövid bundácskát, amely olyan magyarossá, háziassá, családiassá teszi a barna asszonyokat. Őszidőben, a cinke csengetésére, a varjú papolására, a favágó fejszéjének távoli hangszaporulatára: Szindbádnak a ködmönös nők jutottak az eszébe.

Az mindnyájunk előtt ismeretes körülmény, hogy nem mindig szólítjuk a nőket gondolatainkban is azokon a neveken, amelyekkel a szájunkkal vagy az írásunkkal illetjük őket. Sok nő van, akit konvencionális „Csillagom”-nak vagy „Orvosságom”-nak nevezünk, míg belső világunkban e hölgyek egészen más neveken szerepelnek... A legjobb esetben „Töltött Káposztám”-nak mondjuk őket, de bizony megesik, hogy hallgatnak ők az „Ócska bocskor” vagy;„Kutyateremtette” névre is, amint ezt már megérdemlik. - Szindbád hölgyét szemtől szembe „Virágos Ákácfám”-nak szólította, míg odabévül bizony csak „Disznótor Borcsának” mondta őt. A ködmönös nő viszont Szindbádot megadással és szerelemmel, mint egy virágzó ákácfához illik: „Nyírség fiának” mondotta; hogy az ő elfeledkezett szendergéseiben vagy belső káromkodásaiban (amelyhez igen jól ért némely menyecske) minek nevezte Szindbádot, az jó darab ideig nem derült ki.

Szindbád, mikor ismét útrakelt, hogy szemügyre vegye elmúlt világát - a nőket, akik hajdanában az ő szemtükrében igazgatták meg a hajukat, ha komoly sikert akartak elérni a kontratáncban, vagy gazdag öregembert kívántak meghódítani a batyubálban, természetesen nem hagyhatta ki régi ügyfelei közül a ködmönös nőt sem, mint ahogyan a kereskedelmi utazók évek múlva is felkeresik azokat a cégeket, amelyekkel üzleteket kötöttek.

A ködmönös nő portörlő-rongyot rázott ki az ablakon ujjatlan kesztyűiben - azokat a láthatatlan porszemecskéket rázta ki, amelyek éjszakának idején leszálldosnak a plafondról, a szekrény tetejéről, a szemöldök-fáról, hogy az ember nem is tudja másnap, hogy miért álmodott olyan bolondot. A porszemecskék megint csak néma, rejtélyes, semmitmondó kis idegenek lesznek a nappal világosságában, mintha semmi közük se volna az álmok előidézéséhez.

- Még szép dolog, hogy nem önt le valamivel az emeletről, csak a port rázza a nyakamba! - kiáltott fel vidáman Szindbád, gyakorlott utazó módjára, aki minden alkalommal szem előtt tartja, hogy milyen adjonistennel kell beállítani a vendégszerető házakhoz vagy a rosszkedvű fogadókba.

- Pedig megérdemelné, mákvirág, hogy kancsó vízzel öntsem le az ablakból - felelt a ködmönös nő, hirtelen jött nekividámodással, mint ahogy az ember sohasem tudja bizonyosan a jókedvének vagy a szomorúságának az okát. (Hiszen könnyű volna akkor orvosságot írni a bánatok ellen!) - Ki után töri megint a nyakát ebben a városban?

- Mindig csak nagyságodért, Virágzó Ákácfám! - felelt Szindbád egy színlaposztogató pózával, mert tudta, hogy ez tetszeni fog a ködmönös nőnek.

Az asszony kezében valóban megállott a portörlőrongy - pedig egyébként jó gazdasszony volt. Állva maradt a nyitott ablaknál, mint Kossuth képe, amelyet Lajos napjának előestéjén szoktak az ablakokba tenni e vidéken. A késő őszi napon megpirosodott a kis emeletes ház ódon vakolata, megpirosodott a falba épített gömbölyű kapu (amely csak akkora volt, hogy a legkövérebb vőlegény és holtember is kiférjen rajta), piroslani kezdtek az ablakok is, mint az olyan házon, ahol már várják a szívtolvaj cigányokat, és a konyhán a mezítlábas szolgáló még a lába ujjait is figyelmezteti, hogy el ne felejtsék azokat a nótákat, amelyeket majd a cigányoktól hallani fognak... Piros lett odafenn az emeleten a ködmönös asszony is, mint akár a piros ász - vagy talán csak Szindbád látta ily meglepőnek a kanális- és sörház-szagú, jámbor öregemberek egyszerű cselszövényességével kanyargó utcákat ez őszi délelőttön?

Akármint volt: a ködmönös nő darab idő múlva intett az emeleti ablakból, oly meggondoltsággal, mintha hosszú alkudozás után határozná el magát valamire:

- Nem bánom, feljöhet egy kis időre, ha tisztességesen viseli magát.

Ez utóbbi megjegyzés Szindbádnak ifjúságát és elmúlt bolondságait hozta emlékezetébe, hogy örömében csaknem visszaköszönt annak az almafejű, veresbor-képű vén toronynak, amely a kandúr-hátú háztetőkön át figyelte az utcabeli eseményeket. Talán a torony is köszönt volna ez alkalomból, de kalapja régen benőtt öreg fejébe, mint a kopasz emberé, ha hűvösödik az idő. Odafent azonban a harangozó meglódított egy harangot, talán éppen azt, amelynek felavató-ünnepélyén Szindbád egykor báli rendező volt.

- Isten hozta nálunk - döngicséltek a szűk diófalépcsők, a karfák, az ajtók, amelyek miatt csendes olaj-szaga volt a ház belsejének. Egy rézkilincs az ajtón csaknem elnevette magát, amikor Szindbád ráhelyezte a kezét. Valahol a szomszédban felrettenve törött be egy ablak, amint az ámuló szomszéd az üvegen át akarta kitolni a fejét, hogy mit se mulasszon el az eseményekből.

Az ajtón túl a kis négylábú zsámoly, amelyre a vidéki asszonyságok a lábukat szokták helyezni, csaknem farkcsóválva jött Szindbád elé, mint egy eb, amely megismeri régen látott gazdáját.

- Ugyan, miféle gimpliket keres megint a városban? Közeledik András és Miklós napja, amikor szellős, hideg kamrákban legkönnyebben felkötik magukat a nők a ruhaszárító kötélre - kezdte a ködmönös asszony.

Szindbád ámultan tette össze a két kezét:

- Ne mondja! Még mindig olyannak látszom, akiért a nők sírdogálni szoktak az almaszagú kamrákban? Én azt hiszem magamról, hogy inkább egy komoly, megbízható varrógép-ügynöknek látszom, mint valami szeladonnak. Drága, Virágos Ákácfám, régen volt az, amikor a padláslyukból a nők bosszúságukban télikörtével hajigáltak meg.

- Kár, hogy jobban el nem találták. Ilyenkor még meglehetősen kemény a körte.

Szindbád, bár olyan formában helyezkedett el az asszony előtt, mint egy Margittay Tihamér képeiről való alak, bizonyos nagyvilágiságot vegyített szavaiba:

- Így beszél a város legintelligensebb asszonya? Ezért volt nyaranta Vöslauban, Grácban és a Sóstó-fürdőn? Erre való volt az a sok utazás, hogy végül megkérdezze tőlem, mért nem hajigálnak meg körtével a helybeli nők? Egy külföldet is járt nőnek tudni kell, hogy vannak leküzdhetetlen szenvedélyek, a szívhullámok, amelyeket a művelt embereknek meg kell bocsátani! Miről írnának regényeket az írók? Miről játszanának a színészek?

- Miről pletykálkodnának a vénasszonyok, ha még szerelem sem volna a világon? - vágott közbe fölényes gúnnyal a ködmönös nő. - Igaza van, sokat utaztam boldogult férjem jóvoltából, bejártuk az egész világot... Azt elfelejtette, úgy látszik, fogyókúrán a magas Tátrában voltunk. Férjem csak alulról nézte, hogyan kapaszkodtam fel a Lengyel-nyeregre, de viszont az ő névjegyét is leadtam abban a barlangban, ahová minden tátrai vendég bedobta a névkártyáját... Nem tudja, véletlenül, hogy mi történt ezekkel a névjegyekkel?

- A tátrai múzeumba tették őket - felelt egy gyakorlott turista biztonságával Szindbád. És szemügyre vette az asszony lábát, amelyen hímzett piros papucs volt, amelybe olyan cifraságok voltak szőve, mint a népdalokba.

- Igazán nem vártam vendéget - mondá az asszony, lábait hátrább huzogálva. - Tulajdonképpen mit is néz a lábamon?

- Csak úgy véletlenül, régi rossz szokásból, amikor még romlott ember voltam, és néha az életemet is szívesen föláldoztam volna azért, hogy egy női lábat megfogjak. Régi dolog ez.

A piros papucsok útközben megálltak menekülésükben, miután a vadász közömbösen elfordította tekintetét a futamodásukról. Megálltak és kíváncsian visszanéztek, mintha legalábbis a seprőbajuszt keresték volna, amely elől megszaladtak. A seprőbajusz azonban megállott a legközelebbi utcasaroknál... Így aztán a papucsok megint csak előbátorkodtak a zsámoly közelébe, amelyen Szindbád helyet foglalt „régi hódolata jeléül". Pedig szokatlanul finom harisnyák voltak a lábakon, amely harisnyákat a vidéki nők leginkább hetivásáros napokon szoktak felvenni...

- Rossz szokásaimmal együtt a természetem is megváltozott - mondta Szindbád a délelőttiesen kitakarított szobában, ahol minden olyan rendbe volt rakva, mint temetés után szokás; a virágos-zöld szőnyegeken csak egyetlen lábnyom, a Szindbádé, mint valami vőlegényé, aki a nap bizonyos órájában meglátogatni szokta a menyasszonyát; a kályha hófehér, mint a délelőtti gondolat, és benne pirosan sustorgott az akác, még őszies illatokat hozván magával, amolyan fanyarkás csokoládészagot, amilyen szaga a még ki nem száradott fának szokott lenni. A falon a különböző arcképek ragyogtak aranyrámáikban, mintha frissen borotválkoztak volna ők is. A névjegy-tartó ezüstdaru oly választékossággal emelkedett felfelé a szalonasztal közepén, mintha csupa prépost-plébánosok hagyogatták vonna benne látogató-jegyeiket. Még a székek is tisztábbak voltak, mint estefelé, amikor a környéküket mindenféle sarakkal és porokkal hordják ide a látogatók. Még nem volt szükség a szobafüstölőre, maga a ház ontotta magából a reggeli takarítás utáni jó szagokat.

- Mennyiben változott meg a természete? - kérdezte a ködmönös nő, és az egyik piros papucsot úgy emelte fel, mintha taktust akarna verni valamihez.

Szindbád a legnagyobb szórakozottsággal nézte a papucs játékát, és körüljártatva szemét a szobában, így szólt:

- Például nem szeretem többé a kanárimadarat, nagyon örülök, hogy magánál csízt látok a kalitkában...

- Őszidőben mindig kismadarat veszek a házhoz, amelyet télen táplálok, hogy tavasszal elbocsássam.

- Nem szeretem többé a vinnyogó kis ebeket a szobában, mert erkölcstelenné, kutyatermészetűvé teszik az embereket. Azokat a nagy, komor ebeket kedvelem, amelyek a téli förgetegekben is odakünn alusznak a havon, a szobába csak ünnepnapokon szabad bejönniök vagy legfeljebb olyankor, mikor a haldokló gazda el akar tőlük búcsúzni.

A ködmönös nő ábrándosan felsóhajtott, és a másik papucsának is engedélyt adott, hogy közeledjen Szindbádhoz:

- Akkor vagyok a legboldogabb, amikor álomtalan éjszakán hallom odakünn a házőrző kutyám tompa ugatását. Mintha nem volnék egyedül virrasztásomban... Mintha volna valaki, aki megvédelmez a trágár korhelyek elől, akik dalolva mennek el kapum előtt... Egy férfi van a háznál.

- És nem szeretem már a töltött káposztát sem - mondá a lehető legközönyösebb hangon Szindbád, mire a kis papucsok szinte rohamlépésben visszavonultak, és az asszony hirtelen talpra állott:

- Még megérem, hogy engem sem szeret többé!

Szindbád egy borbély hevével szabadkozott, mint aki elevenbe vágott, de a ködmönös nő most már ragaszkodott a maga igazához:

- Persze hogy nem szeret... Mit is szeretne egy ilyen papucsos vénasszonyon? A fiatal, hajlítható rózsafákat így őszidőben a föld alá dugják a kertben, mert vigyáznak reájuk. A vén rózsafákat szalmába öltöztetik, nekik így is jó. Szalmába vagyok már én is téve.

- Ó, asszonyom - sóhajtotta Szindbád érzelgősen. - Mily könnyű magának, aki telve van igényekkel, szándékokkal, akaratokkal! Éppen olyan könnyű szívvel megkappanozza kiskakasait, mint ahogy elbánik a férfiakkal. Szebb, mint valaha volt!... különösen mióta ezt a testhezálló kis ködmönt viseli. Olyan benne, mint egy muszka regényhősnő.

- Parasztikus viselet, de praktikus olyan asszonynál, akinek magának kell utánanézni mindennek, napjában százszor is kimegyek a fűtött szobából. Azt hiszem, maga is egészségesebb volna, ha rókaszőrben járna, mint fiatal korában. A rókaszőr ravasszá és jó étvágyúvá teszi azokat az embereket, akik viselik. Ez a ködmön csak fekete báránnyal van bélelve, azért vagyok olyan szelíd.

Szindbád megcirógatta ültéből a kis ködmön bélését. Valóban meleg és lágy volt az, hogy Szindbádnak nyomban falusi dunyhák jutottak eszébe és e dunyhák alatt való barátságos álmok, amikor odakünn elfehéredik a torony süvege. Ha pedig komolyan felébred az ember, gömböcökbe üti a fejét, amelyek a kamra léceiről lecsüngenek. A fiatal szolgálólányok arculatai úgy nekipirosodnak, mint a cseresznyebefőtt. S ilyenkor már megtudhatni, hogy a miskolci rőfös az őszi vásáron jóravaló, alsószoknyának való barchentet adott-e el?

- Én most már csak álmomban lakom jól az ételekkel és a nőkkel! - duruzsolt Szindbád a fekete bárányt simogatva, és mindenféle prémekre gondolt, amelyeket életében tapogatott. - Felsálszeletet, két nagy darabot ettem például az éjjel is álmomban. Miután ezzel készen voltam, hajnaltájban meglátogatott egy régi hölgy, akire már esztendők óta nem gondoltam. Olyan fülledt illatot hozott magával, amilyent őszi tengeri-morzsoláskor vagy téli fosztókában érezni a parasztlányok között.

- No látom, hogy még mindig olyan romlott a természete, mint fiatalkorában volt, mikor mindenféle repedtsarkú nőszemélyek után bitangolt - kiáltott fel a ködmönös nő. - Ezért kellett elhagyni a tisztességes úrinőket, hogy megint csak visszatérjen a züllött életre, ahonnan a női önfeláldozás kimentette? Bizonyosan megint korhelynótákkal mulatja magát, hisz ebben a társaságban nem tanulhat egyebet. - Így szólt a ködmönös nő, és visszavonta a fekete bárányt Szindbád kezéből, mintha az nem érdemelné meg, hogy hozzányúljon.

Szindbád bűnös emberként lehajtotta a fejét, mire a ködmönös nő hamarosan megszánta, és megszelídülve így folytatta:

- Pedig mikor megpillantottam, azt hittem, amit valamikor szegény uram is gondolt: no, végre nekem való ember jött a városba!... Szegény uram ezt úgy gondolta, hogy jött végre egy ember, akivel lehet művelt dolgokról is beszélgetni. Akinek el lehet szavalni a Goethe-verseket, amelyeket hiába tanult meg Selmecen, itt semmi hasznát sem vette, ha idegen ember érkezett a városba... Akivel lehet Schubertről meg más bolond muzsikusokról beszélgetni... Aki megérti az embert, ha csak annyit mond, hogy: nicsak, bicsak...

- Fel kellett emelni a poharat - szólt közbe fanyarul Szindbád.

- És az anekdotákat kinek gyűjtögettük, ha nem a nekünk való embereknek?... Lássa, én is azt gondoltam magamban, hogy egy nekem való ember érkezik, aki különb, mint ennek a rongyos kisvárosnak a férfinépsége. És íme, már az első órában a legnagyobb csalódást érzem. Vajon miért tanultam én a töltött káposztát úgy megfőzni, hogy a másik vármegyében is beszélnek róla?

Szindbád szerelmesen nézett a barna asszonyra, mint valami szent nőre, és alattomos hangon kérdezte:

- Tudja, hogy ki írta ezt a verset: Ábrándozás az élet megrontója, mely kancsalul festett egekbe néz?...

- Hogyne tudnám - felelte durcásan az asszony.

- Hát mondja meg nekem, mert én még nem találkoztam utazásaimban olyan nővel, aki ennek a versnek a szerzőjét biztosan tudta volna, pedig a verset mindenki ismeri.

A ködmönös nő összeráncolta a homlokát. Az arcán látszott, hogy úgy számlálgatja magában a magyar költőket, mint az aprópénzt. Megzavarodva, félve pillantott Szindbádra, mint a gyermek tanítójára:

- Azt hiszem, Petőfi írta, ő írt minden magyar verset.

Szindbád nevetni kezdett olyan hangosan, hogy vele nevettek a különböző arcképek is a polcokon, mintha ők mind tudnák, hogy ki volt ama versnek a szerzője... (Pedig dehogyis tudták.) Az asszony bosszúságában a piros papucsával Szindbád felé rúgott, és kimondotta igazi nevét, amint magában nevezni szokta:

- Maga Vén Korhely!!

Kimondta, és erre megkönnyebbülni látszott. De abbahagyta Szindbád is a sértő hahotázást, és angyali mosolygás terült el arcán; úgy simult az asszony lábához, mint egy vadszőlő tőke a ház falához:

- Hát lássa, én éppen azért jöttem ebbe a városba, hogy a maga töltött káposztájából egyek. Már régen elveszítettem a jó étvágyamat az élethez, az ételhez, az álomhoz; gondoltam magamban, hogy kell valahol keresni valakit, aki megint a régi vasgyomrú, bölényegészségű emberré tesz. Aki visszaadja a hitemet a déli harangszóba, aki megtanít arra, hogy miért kell örvendeni annak, mikor az első lámpavilág feltűnik a városban... Aki megszoktatja velem, hogy megint hűséges olvasója legyek a kalendáriumnak, és el ne tévesszem se az Andrást, se a Miklóst. Akinek a kedvéért recsegéssé válik a hangunk, mint a csizmánk sarka alatt az első jég. Aki a pincehideg boroskancsót kemencemeleg szóval teszi elibénk. Aki a besavanyított káposztafejek közül a hordóból a legnagyobbat válogatja ki a kedvünkért. Aki az igazi nevünkön nevez végre...

- Vén Korhely - mondá hízelkedve, turbékolva, megadással a ködmönös nő.

- No, nem bánom, tegye a fejemre a pirospapucsos lábát. Régen látom, hogy ezt akarja.

[1924]

A PARADICSOMFOLT

Korántsem kell azt hinnünk, hogy Szindbádról darab ideig azért nem hallottunk, mert elérkezett volt ahhoz a korhoz, amikor a férfiak minden esztendőben vastagabbak lesznek egy-egy évgyűrűvel, a vaskos anekdotákat, tenyerestalpas nőket és a zsíros koncokat kedvelik. Nem, Szindbád még olyan regényesen karcsú férfi volt, mint azokat a férfiakat képzeljük, akik a jégszürke hajjal és tapasztalt szemmel is bármikor készek meghalni a szerelemért a regényekben és a színpadon. Még mindig illik rá a régi mondás, csak addig ér az ember valamit, amíg a szülője él - Szindbádnak valahol, valamerre élt öreg édesanyja.

Nyugodjunk meg tehát abban, hogy Szindbádról azért nem hallottunk volna darab ideig, mert padra tették a csizmáját. (Nem volt annak még református formája sem, mint a Tiszából kifogott holttesteken szokott lenni.) Csak éppen leült egyszer bolyongásaiban egy mesemondó, kedves, fiatal nő mellé, aki arról regélt neki, hogy nincs szebb dolog a hűségnél, becsületnél, kitartásnál. Szindbád jó darab ideig ottfelejtkezett a fiatal mesemondó mellett, amíg egyszer észbekapott, hogy itt is, amott is várnak reá a világban - őszi tájakon nézik miatta elgondolkozó szemek a lappangva szálldosó varjakat; udvarházak kerítésénél ugatja meg az unatkozó házőrző a holdvilágot, mert más nem jár az ablak alá. Várják szüretkor ízes fürtök, amelyeket a legdrágább kéz szakít le számára, és várják a pohárköszöntők, amelyeket hű barátok mondanak el a mindig bánatosnak látszó cimborának. Várja a tiszavirágos folyamban a hosszú orrú kecsege, és várja egy vidéki torony, amelynek nézésétől alig bírt megválni, amikor elment a torony környékéről.

Tehát ismét visszatért, mikor már azt hittük hogy többé sohasem hallunk róla. A Tisza mellé érkezett egy városkába, ahol macskafejű köveken sem perdül ki a nők lába, ellenben jó dolga van a cipőkereskedőknek, mert a nők versenyeznek abban, hogy kinek legyen a legszebb lába a városkában.

- No, jó leszek én itt bírónak - gondolta magában Szindbád, amint jövendő állása felől törné a fejét.

A férfibarátaival hamar végzett. Azok naphosszat azon mulatnak, hogy a nyugalmazott alezredes új kalapját (a másodikat ez életben) eldugdosták vagy sétapálca végén a levegőbe forgatták, amiért a nyugalmazott katonatiszt nagyon aggodalmaskodott. Az alezredes kalapján kívül más szenzáció nem akadt a városkában, Szindbád tehát Malvin bűvkörébe jutott.

Ki volt ez a Malvin?

Nem tartozott sem a felvéghez, ahol a rőzsét hordják hátukon az asszonyok, sem az alvéghez, ahol a nagy protestáns imakönyvet cipelik a hónuk alatt.

Sőt korra nézve sem volt idősebb, minthogy a második ingen kívül, amelyet harmincéves korukban kapnak a nők, még más ing kellett volna neki. De bölcs volt, mert nyomban ezt kérdezte Szindbádtól:

- Talán megint azzal a mesével jön, uracskám, a városba, hogy itt boldogtalansága ellen keres gyógyulást? Nem hiszünk már szerelmi csalódásaiban.

- Pedig most már igazán nem szeret - mormogta Szindbád lesütött szemmel.

- Kicsoda? - kérdezte Malvin fürkésző tekintettel, és kifelé hajolt az ablakon, amelyben a helyi szokás szerint Szindbád első látogatását fogadta.

Az akácokról hullott a levél, sárga ló búsan állott sárga kertben, az esőcsatorna már megtelt száraz falevelekkel, amelyek most mindenféle cifra hazugságokat zizegve sugdostak a vén esőcsatornának. Szindbád felsóhajtott, mint akár a múlt időkben:

- Semmi különösebb dolog nem történt, csak kiadta az utamat. Azt mondta, hogy húsz évvel öregebb vagyok nála, és már sok színdarabot néztem végig a páholyokból, holott ő csak most szeretne páholyban ülni, és kezét, lábát onnan kilógatni, hogy az udvarlók megbecsülhessék.

Zöldpaprika és érett paradicsom feküdt a kertben, olyan nagy kosarakban, mintha Malvin a piac összes kofáinak komaasszonya volna. Az udvarhátterében hordókat mostak a közelgő szürethez. A hordók kotyogtak, pufogtak, mint az öregemberek vaskos udvarlása. De Malvin hátra sem fordult, Szindbádra szegezte a szemét, és áhítatosan ejtegette ki a szavakat:

- Pedig tiszta szerelemből lettek egymáséi... Sokat beszéltek annak idején erről a szerelemről a mi vidékünkön is. Őnagysága több szerelmes levelezést visszaküldött írójának erre a vidékre, ami azt jelentette, hogy most már vége van mindennek, komaságnak, sógorságnak e vidékbeliekkel... Szerencsére, én sohase írtam magának egyetlen levelet sem, így nem volt mit visszaküldhetni kedves nejének.

- Pedig az egri apácáknál akkoriban is jól megtanították írni a növendékeket.

A szekér, amely ebben a percben az udvarra befordult, fekete szemű napraforgókat és kisember nagyságú sárgatököket hozott. Malvin, bár jó gazdasszony hírében állott a városkában, csak úgy odavetőleg mondta a kocsisnak:

- Oda rakjátok az udvar sarkába.

Aztán folytatta a szót, amint szürke, kiösmerhetetlen szemeivel és szőkés-barma, álmokat és gondos reggeli fésülködést jelentő fodros fürteivel Szindbád felé fordult:

- Ami az írást illeti, arról bizonyságot tehetnének naplóim, amelyeknek tizedik kötetét írom leánykorom óta.

- Napló? A mai világban? - kérdezte Szindbád hitetlenkedve. - Ó, ha igaz volna, hogy ezekben a naplójegyzetekben itt-ott előfordul az én nevem is!

- Előfordul - felelt Malvin, és hirtelen elpirult, mintha még mindig növendék volna az apácáknál.

De csakhamar észrevette háziasszonyos pillantása, hogy a vályoglábú szolgáló az udvar végében a szomszédos mindenessel kezd hosszadalmasabb tereferébe, mire hirtelen felkiáltott:

- Rozi, megtépem a kontyod.

Majd az ablak előtt fotográfus pózban állongó Szindbádra nézett ismét.

- Ha akarja látni egy régi naplómat, szívesen megmutatom.

Halk rebbenéssel (amely házipapucs-viseletről tanúskodott) tűnt el az ablak mellől. Valahol a szobában egy kulcs kattant, mint valami kis szobai kakas, amely kukorékolásával az alvókat felébreszti. Az asszony hamuszürkébe kötött könyvecskével tért vissza. Felnyitotta a kellő helyet, és folyamatosan olvasni kezdte:

„Ma megismerkedtem Szindbáddal, akiről barátnőimtől már annyi mindent hallottam. Nos, az ellenállhatatlannak vajszínű kesztyűje volt és nyakában kék-babos kötött nyakkendő. Kivágott lakkcipője volt, pedig se vasárnap, de majális sem volt a városban. Néhány szeplő van az orrán, de a nyakán is, ami határozottan árt megjelenésének..."

- Erre nem is emlékszem! - kiáltott fel megrökönyödve Szindbád.

„Alattomos, hízelkedő hangja van, mint valami kupecnek, aki olcsón szeret vásárolni. De én csak fél füllel hallgattam oda, mert észrevettem, hogy a fehér mellénye felső részén egy paradicsommártástól eredő folt van. Ezt a foltot néztem egész idő alatt, amíg Szindbád kedveskedő, alázatos hangon beszélt hozzám arról, hogy már hányszor csalódott a nőkben, mennyit szenvedett miattuk, hányszor akart öngyilkos lenni értük... - »Most is éppen öngyilkosságon töröm a fejem, ha nem akad egy drága kéz a városban, amely megmentse életemet« - mondta szó szerint Szindbád, és olyan merően nézett rám, mintha engem szemelt volna ki élete megmentőjének. Én erre megkérdeztem tőle, hol ebédelt? Szindbád azt felelte: - A legdrágább, a legjobb nőnél a városban. Mire én azt feleltem neki, hogy a nő lehet a legdrágább, de úgy látszik, hogy asztalkendőt nem adott az ebédhez...”

Szindbád darab ideig szótlanul állott az ablak előtt, aztán kesernyésen nevetni kezdett:

- Lehetséges, hogy valamikor hajlandó voltam bizonyos bolondságokra, de a férfiak idő jöttével rendszerint megkomolyodnak.

A Napló halkan összecsapódott Malvin kezében, és a hamuszürke szem most már jóságosan nézett a Szindbád szomorú arcába.

- Az asszonyok azonban sohase komolyodnak meg. Én hálás vagyok azért, hogy valamikor udvarlására méltatott, és ezt nem felejtem el halálom órájáig. Meghívom holnapra ebédre. Lesz kedvenc paradicsom-mártása, és az esetleges foltok ellen tiszta asztalkendője...

Szindbád megcsókolta Malvin kezét, és megkönnyebbedett szívvel ment tovább.

[1924]

A VENDÉGLÁTÁS

Élt egy özvegyasszony M.-ben, akihez Szindbádot bizonyos régebbi ismeretség fűzte, úgyhogy a végzet kiszámíthatatlanságából az asszony özvegy lett, Szindbád megjelent a városkában, hogy a megboldogult hátrahagyott ruháit felpróbálja. Talált is egy sárga felöltőt, amely kedvére látszott lenni.

- Ebben járt a megboldogult a vásárokra, és mindig sok bankót hozott haza a zsebében - mondta az özvegy, hogy kedvet csináljon Szindbádnak a kabáthoz.

Szindbád a kabátban elölről-hátulról nézegette magát, kipróbálta a szarvasagancsból való gombokat, a zsebekbe mélyesztette kezét, pár lépést tett a tükör előtt.

- Mintha csak a szegény uramat látnám! - kiáltott fel Ibolyka. - Hátha még a bajuszát is kipederné, mint ő szokta!

Ibolyka a sárga felöltőben a javában álló szüretre is meginvitálta Szindbádot.

- Helyes. Úgyis bánatot szüreteltem pár esztendőn át, nem árt egy kis édes must a sok fanyarság után - sóhajtott fel Szindbád. A kocsi kerekei úgy pörögtek a szőlőshegy lábánál, mintha azokat a rakétákat utánoznák, amelyek majd estére kavarognak a magosban. A zöld kapu a szüret tiszteletére újonnan volt festve, hogy a vendég örömmel nyisson be. Kerek kő mélyedésében, barackfa tuskói alatt a venyige keserű füstje, életvidámító lángja repkedett, mintha ezzel örökre el volna felejtve minden bánat, amely a földön volt idáig. A szőlőszedő lányok kövéren guggoltak a levéllombok alatt, mintha azokat a nőket példáznák, akiktől ezentúl csak jót és kellemeset várhatunk.

Ibolyka, bár romantikus nő volt, nyomban észrevette Szindbád lázas érdeklődését a szedőlányok iránt.

- Tolvajok ezek mind, lelkem. Kicsipegetnék a legszebb szemeket a fürtből, ha ki nem fognék rajtuk. Reggelenkint egy félóra hosszáig szabad nekik szőlőt enni. Addig úgy telerakják magukat, hogy elmegy az étvágyuk.

Szindbád búcsúpillantásokat vetett a szőlőillatú menyecskék felé, vége van annak, hogy velük együtt szedhesse a fürtöket. Egy karót vett tehát a kezébe, és a tüzet piszkálta, mintha ez volna a legfőbb gondja a világon. De egyszerre feleszmélt, mert lacipecsenye finom illata szálldosott feléje a szomszédos szőlőből. Csakhamar fel is fedezte azt a formás asszonyságot, aki a szomszédban a pecsenyét forgatta, és közben úgy hajolt a tűz fölé, mintha szerelmes volna bele.

Ibolyka figyelemmel kísérvén Szindbád kalandozó pillantását, így szólott a lovaghoz:

- Az idén nagyon döglik a disznó, azért sütnek mindenütt lacipecsenyét a szőlőkben. Mi majd roston csirkét sütünk.

Szindbád nem vetett többé epedő pillantásokat a pecsenyés asszonyság felé, mert most új látnivaló kötötte le a figyelmét. Fiatal kisasszonyok hemperegtek, bukfenceztek, pajkoskodtak egy közeli szénaboglyában. Mielőtt Ibolyka bármilyen megjegyzést is tehetett volna, Szindbád talpra állott, és a kisasszonyok közé keveredett. Már javában hányta a bukfencet a boglyában, miközben valami alattomos módszerrel jól megkacagtatta, megvisongatta a hancúrozó leányokat, amikor Ibolyka a helyszínére érkezett, és méltóságteljesen körülnézett:

- Valóban nem hittem volna, Szindbád, hogy arra tanítja húgaimat, hogyan rongálják ruháikat, elveszítgessék hajfésűiket, elszaggassák kötényeiket. Azt hittem, hogy már benőtt a fejelágya vén ember létére.

- A bácsi meghúzta a hajamat - jelentkezett egy kisasszony, aki kedvében szokott járni Ibolykának.

Szindbád védekezőleg mormogta:

- Szüret van, vagy mi a szösz.

De szégyenkezve lecsúszott a szénaboglyáról, és elkullogott abba az irányba, amelyet Ibolyka felemelt keze jelölt ki neki. Az irány pedig a présház felé vezetett, ahol már megterítve, felvirágozva, edényesen, mint valami kicsípett lakodalmi vendég várakozott az asztal. A poharakba szakértő kéz vegyítette a mustot az óborral. Az eresz alatt feltűnő apró legyek azt jósolták, hogy nemsokára beköszönt az esős időjárás, sietni kell tehát az élet örömeivel. Az evőkések fényesre súrolt lapjain utoljára csillant meg a hunyó napsugár. A közeli Bükk-hegység őszi gyászruhában, elnémulva merengett a szüreti táj felett, mintha őt már ilyen csekélység nem érdekelné.

Ibolyka fehér köténytkötött, és úgy sürgött-forgott a tűzrakás és a présház körül, mintha azt akarná elhitetni Szindbáddal, hogy most már így fog történni mindig az egész életen keresztül. Szindbádnak eszébe ötlött, hogy Ibolyka nagyapja fogadós volt a városkában, nyilván itt tanulta gyermekkorában az asszony a szíves vendéglátás különböző fogásait. A csirkecombokat oly gondosan forgatta a roston, mintha gyermekei lettek volna. Az olvadó zsírokat, szalonnákat olyan lágy cipóra csurgatta, amilyen cipót Szindbád még életében nem evett. A kasokból a legépebb fürtöket válogatta ki, mintha egy herceget várna vendégségbe. Szabó nénit, egy öreg asszonyságot úgy megfuttatta a présház körül, mintha nem is egyszerű szüretről, hanem legalábbis eljegyzésről volna szó.

Szindbád csak nézte, nézte azt a repkedő fehér kötényta tűz körül, amelynek környékén most mindenféle régi ízek, zamatok, szagok jutnak eszébe... Régi fogadók, amelyek előtt alkonyattal állott meg a postakocsi az utazókkal, és a konyhában már nagy piros láng emelkedett, mint a beteg ember előtt a jó egészség képe. Kövér asszony siet elő kövér konccal, amelynek fűszerein, ízén át újra virulni kezd a koplalásban hervadó gyomor. Piros bort tesznek piros abroszra, és piros ablakon át néz be az ebédlőbe a piros napsugár. Szentkép van a falon, amely áldólag tekint le a falatozó utazó felé, úgyhogy az utasnak kedve szottyan néma, de annál bensőségesebb felköszöntőt rebegni a fogadó pátrónusa felé. Majd papucsaival jókedvű ütemeket verő szolgálóleány viszi előre a gyertyát a kanyargós grádicson, ahol kellemetes ágy várja a fáradt utazót, hogy abban szülőföldjéről álmodjon.

- Mily jó volna elutazni! - mormogta Szindbád félhangon, hogy Ibolyka darab időre abbahagyta a pecsenyeforgatást.

Elámulva nézett Szindbádra:

- Hová az ördögbe menne? Nem jó tán itt a szüret, nem eresztett elég bőven a hegy, nem kísérte el idáig étvágya vagy szomjúsága?

Szindbád egykori utazásaira gondolt, száncsörgést hallott képzeletében, mikor is piros derekú tornyok felé nyargalt a Kárpátok között.

- Mit ér, ha nem enged megismerkedni idegen nőkkel, akiknek újra meg újra elmondhatnám azokat a bevált szép szavakat, amelyeket a nők állítólag életök végéig nem tudnak elfelejteni?...

Ibolyka villájára tűzött egy csirkecombot, és figyelmesen vizsgálta, hogy mennyi sütés szükséges még a jóízűségéhez. A villa két ága között fürkésző pillantást vetett Szindbádra, és minden harag nélkül azt kérdezte:

- Hazudni szeretne nőknek?

Szindbád szótlanul bólintott.

Ibolyka felelet helyett elővette a kávédarálót, és két térde közé szorítva, letelepedett Szindbád szomszédságába:

- Ne mondja, hogy nem látom szívesen. Az én vendégszeretetem híres messzi vidéken. Nem akarom, hogy elégedetlen legyen nálam. Hazudjon tehát, Szindbád. Hazudjon, amíg a csirke megsül, és ezt a kávét megdarálom.

- Szerelem - kezdte Szindbád azon a régi szélhámos hangon, amelynek hallatára nyeregben száguldó svindlerek, feldühödött apák és férjek pisztolyai elől menekülő nőcsábítók jutnak az emberek eszébe, de nem a nőkébe, akik ezeket a hangokat meghallgatják.

- Szerelem - ismételte lágyan tremolázva, hogy a hallgató azt hihette volna, hogy az előadó öngyilkossági tervének végrehajtása végett jött éppen ebbe a városba, ahol majd egy sírkeresztre ráborulva megtalálják holttestét.

- Szerelem - búgott fel még egyszer Szindbád, miközben a kávédaráló halkan pörgött, duruzsolt, döngicsélt, mint a szép, nyugodalmas, hosszú élet hangja, amely a csendesen parázsló baracktuskók puffanásai mellett hangzik. „Mindig, mindig csendben élünk” - mondogatta a kávédaráló, amíg hirtelen elhallgatott, mintha Szindbád szavai állították volna meg.

Az asszony a tűzhöz lépett, és villájára tűzött egy csirkecombot.

- Majdnem odaégett a huncut! - mondá, és vidáman nyújtotta Szindbád felé az ízletes falatot. - Maga is útonálló, mint az én szegény uram volt.

[1924]

ADDIG ÉR AZ EMBER VALAMIT, AMÍG A SZÜLEJE ÉL

Szindbád, ez a nevezetes kalandor, azon a napon, mikor a haja olyan fehér lett, mint egy dérlepte fa, amelyre többé egyetlen fekete varjú sem telepedik, még egyszer útrakelt, és fölkereste édesanyját, hogy végre kedve szerint kisírja magát...

- Csakhogy itt vagy! - mondta a kis fazékhoz hasonlatos öregasszonyka, aki mindig kormos volt, mert folyton a tűznél kellett állongania, hogy éhes gyermekeinek leveskét főzzön.

- Csakhogy eszedbe jutott a főztem! - ismételgette lelkendezve, amint megint csak a tűzhöz igyekezett, mint egész életében mindig, ha valamelyik gyerekét megpillantotta.

A jégmadár-fejű, régi fényképalbumból előlépett Szindbád elérzékenyülve nézegette a szobában fel és alá mozgolódó ócska szoknyát, mintha valamely láthatatlan szél, az anyai szeretet hajtogatná. Aztán egy zsámolyra ült, amelyre gyermekkorában szokott telepedni, ahonnan anyja szépséges arcában és szépséges mesemondásaiban gyönyörködött.

- Hallom, hogy kártyát szokott vetni a parasztoknak - kezdte egy sóhajtásnyi szünet után Szindbád. - Tán nekem is tudna valamely jó tanácsot adni.

A kis fazék nevetve pöfögött, mintha örülne a lángnak, amely ismét bekormozza:

- Ó, a vetőkártya csak amolyan bolondság, parasztoknak való mulatság. A füveim, a teáim sokkal többet érnek, mert magamon próbálom ki előbb. Nem fáj tán a gyomrod? Nem hasogat a lábad?

- A szívem - felelt egyszerűen Szindbád.

- Igen, atyád is szívbajban halt meg. Ismerem... A Vág-folyó partján feküdt egy halászkunyhó eresze alatt, amíg a komp a túlsó partra járt-kelt. De sohasem jutott eszébe elindulni a vásárosokkal. Csak mindig szomorúan nézett az elmúló habokra és a halakra, amelyek a beteg ember kedvéért néha kidugták a fejüket a folyóból.

- A szívem - ismételte Szindbád, mert gyermekkorában meglehetősen makacs természetű volt.

A kis fazék már javában kormosodott. Szindbád képzeletében már érezte a gyermekkori levesek illatát - sőt messziről édesded tejszag is közeledett feléje, amilyen édes az anyatej lehetett.

- Sokat jártunk atyáddal mindenféle búcsúkra, jósnőkhöz, gyógyító asszonyokhoz. Akkor tanultam meg, ami keveset tudok. Vannak bizonyos teák, amelyek úgy meggyógyítják a vért, mintha újonnan kezdődne az élet. Nagyon egyszerű dolog ez... A vér felszed magával bizonyos anyagokat rosszul sikerült ételek ízéből, hamis borokból, még hamisabb asszonycsókokból. Nem akarnál ebből a teából inni?

- Ó, jaj nekem! - felelt Szindbád, mintha ismét gyermek volna, és leesik az eperfáról.

A kis fazék a tűzhelyen abbahagyta a pöfögést, és csodálkozva felkiáltott:

- Hát nem hiszel nekem, anyádnak? Nem hiszed, hogy meg tudlak gyógyítani? Csak rám hallgass, csak az én szájamra figyelj, úgy megetetlek abból orvossággal, mint a madár a fiát. Nagyon rossz volt az az asszony?

- Nagyon jó volt! - nyögte Szindbád.

- Este fésülködött vagy pedig reggel?

- Mindig csak reggel, és olyan hosszú haja volt, mint Csillag Annának. Kétfelé fonta szárba a haját, amelyet alig fogott a fésű. Nem is tudott egyedül fésülködni, a szobalánya fésülte, és ilyenkor mindenféléket sugdosott a fülébe.

- Milyen színe volt a papucsának? - kérdezte darab idő múlva a kis fazék.

- Lángpiros volt, és a sarka nem volt soha elferdülve, akármilyen hosszúra nyúlott a tél és az otthonülés.

- Mit mondott álmában? Nem figyelted?

- Olyan halkan aludt, mint az esti szél, amely a falevelek között bogarászik. Égi tünemény volt ilyenkor az arca, mert nyilván angyalokkal álmodott.

- Sarkantyús angyalokkal - pöffent közbe a kis fazék.

Szindbád olyan izgatott lett a gyermekkori zsámolyon, hogy körülnyargalt a zsámollyal a szobában. Az otthonszőtt szőnyegek nagyot néztek a lovagló hosszú lábakra, az arcképek előredőltek a falon, régi székek ijedten tértek ki, a gömbölyű ebédlőasztal csaknem kimenekült a szobából, csak a kormos kis fazék rotyogott egykedvűen a tűzhelyen.

- Majd megvizsgálom a szíved verését, mert úgy látszik, megétettek. Mondd, nem volt nagyon édes a víz, amelyet éjszaka ittál poharadból? Mondd, sohasem találtad álmodból felocsúdva az ujjaidat női hajszálakkal összekötözötten? Nem volt borsószem a csizmádban? Sem gombod, sem nadrágszíjad nem volt hibás, amikor reggel fölébredtél?

Szindbád alábbhagyott a lovaglással, mintha végleg megkötötte volna paripáját az asztal lábánál.

- Miért kínoz? Nem tudok róla semmi rosszat sem mondani, csak annyit, hogy szeretett, szerettem... A pattanásokat kinyomkodta a nyakamon - amíg szeretett. A harisnyámra foltot vetett - mintha attól félt volna, hogy lyukas harisnyában kerülök el valamerre, valahová. Megnyírta a körmömet, amíg aludtam; kétoldalt megsimogatta az arcomat, ha felnyögtem álmomban. Dalolt a fülembe, hogy ismét elaludjak.

A kis fazék csak a fejét csóválgatta:

- De azt mondd meg már végre, hogy mit főzött neked? Halat vagy madarat? Kakast vagy tyúkot? Levette-e a borsónak a héját, mit mondott a káposztának, a paszulynak, a keménymagos levesnek, amikor a tűz mellett főzte? Megszámolta-e a lyukakat a nadrágszíjadon, a mellényeden? Örvendezett-e, ha kövérséged miatt toldani kellett inggallérodat? Tudott-e valami orvosságot a hasfájás, a forróság, a lidércnyomás ellen? Szerette-e, ha jól megverted néhanapján?

- Úrnő volt, anyám.

A kis fazék a csodálkozástól elhallgatott:

- Úrnő? Mi az? - kérdezte. - Hamis haja volt, mint a bábuknak? Kente-fente az arcát, a kezét és egyéb testrészeit? Hamis pénzverőktől vette a mosolyát, házalóktól a szavát, rossz nőszemélyektől a kézfogását és a járását mihaszna táncosnőktől? Talán bizony a barchentet sem kedvelte már, hanem selyemben járt olyan helyen is, ahová a férfiak sohasem láthatnak?

- Gyászruhában járt.

- Mert bizonyosan szőke volt...

- Olyan szelíd volt, mint a galamb...

- Mert így leplezte alattomosságát.

- Sohasem csókolta meg a szájamat.

- Mert bizonyosan rossz szaga volt a szájának a fűzőviselettől.

Szindbád a szívéhez nyúlt, és könyörgő hangon szólott anyjához:

- Itt - itt, nagyon fáj!

A kis fazék már forrott, pattogott, süstörgött, mert közeledett örömteli ideje, a főzés teteje:

- Majd én meggyógyítalak... Igaz, hogy legegyszerűbb dolog volna kártyát vetni, amint a nyavalyás parasztjaimmal csinálom - de én magam sem hiszek a kártyában, mióta nem vetette ki se a bajodat, se az érkezésedet. Ámde, ha akarod, megemelheted.

A fazekacska a földre telepedett, mintha apró gyermekekkel készülne a játékhoz. A kerekre kopott kártya a szokásos pattogó hangot hallatta, mintha megérkezett volna az a bizonyos szellem a szobába, akit a kártyavetők mindig megidéznek. Szindbád előrehajolt, és anyja kidolgozott kezét nézte:

- Gyógyíts meg, anyám, kérlek, gyógyíts meg...

Az öregasszony a kártyáiba nézett, és a homlokát összetáncolta:

- Amitől legjobban féltem: a Halál meglehetősen távol esik még tőled. Tudod, nagyon szegény asszony vagyok, nem tudnálak eltemettetni, ha véletlenül a fedelem alatt halnál meg.

- Mikor halok meg? - kérdezte szepegve Szindbád.

- Ó, sokan vannak előtted... Itt vagyok én is, a menyasszonyi ruhámban. De mit látok? Egy szakállas férfi is előtted hal meg... talán csak nem ez forgatta el fejét asszonyodnak?

- Esküszöm...

- Jól van, elhiszem. Te mindig az én gyermekem maradtál, hiszékeny, álmodozó, akit minden vásáron megcsalnak. Mit is mutatna még a kártya? Ej, bolondság!... Hagyjuk... Hadd tapintom meg a szíved.

- Itt, itt van és nagyon fáj.

- Az én kezem már öreg, hiába simogatnám, a fájás csak nem állana ki belőle. De majd hozok neked valakit, akinek a keze még olyan ibolyaszagú, hogy megríkatja a vén emberek szemét is, ha hozzájuk ér... Majd hozok neked valakit, akinek a hangja olyan, mint a furulyázó fecskéé - akinek a lába olyan fürge, mint a fiatal kecskéé, amely még nem volt füstön - akinek az íze olyan, mint tavaszkor a bárányé. Itt lakik, nem messze az utcasoron, és Magdalénának hívják.

- Magda - mormogta Szindbád, és amíg az anyja a szíve gödrét simogatta, megjelent előtte egy kép, amelyet gyermekkorában sokszor látott. Az anyja képe mirtusszal, menyasszony-ruhában, Jeney műterméből, ama Jeneyéből, akit később bankóhamisítás miatt bezártak. Az arckép mindig a falon függött, és az örök ifjúság egyszerű bájával mosolygott, akármint növekedtek a gyermekek. A fiúk kardot hordtak, és levagdalták a lányok bábuinak a fejét. De az arckép csak szelíden, mint egy ábrándos dal, csak mosolygott a messziségből.

- Itt lakik nem messzire, és amint bealkonyodik, elmegyek érte, hogy jönne el meggyógyítani az én egyetlen fiamat. Bizonyosan megteszi, mégpedig szívesen, mert hiszen jóságomban bőven volt része, amikor rászorult katonák vonultak végig a városon... Vadász urak fújták a kürtöt... Diákok énekeltek az ablakai alatt... Névtelen üzeneteket küldtek a túlvilágról kis angyalok,

akik a földre kívánkoztak... Ilyenkor mindig ott voltam én a jó tanáccsal. És az én varrógépemen varrta azt a ruháját, amelyben a legszerencsésebb volt.

- Eljön?

- Majd én megtanítom, hogy úgy fésülje a haját, mint én leánykoromban, ne essen le a kontya, ne süsse ki túlságosan a frufruját. Jól gombolja be a kapcsokat ruháján, mert a férfiak szeretnek az ilyesmivel bíbelődni. Egyforma csokrot kössön a cipőjére és a szoknyájára. Szelíd és szemérmetes legyen, mert ez áll jól a leánykának. Ne sokat fecsegjen; csak akkor szóljon, ha kérdezik. Mindig mosolyogjon, és az egész kezét adja oda, ha kérik... Majd estefelé felveszem a nagykendőmet, és elhívom a szomszédból.

Szindbád az ablakra pillantott:

- Már alkonyodik, anyám.

[1924]

AZ ELJEGYZÉS

Az utazó-bricska az országúton pörgött, a szarka-madár a sövényen csörgött, a kakasok az udvarokon kukorékoltak, Szindbád a kocsin egy dalt dúdolgatott magában, amely dalnál az éjszakát töltötte:

Csak az fog fájni majd -
Ójuhhé,
Hogy a sírban nincsen kanapé.

Közben elmaradoztak a tiszamenti falvak, a sárgatökös mezők, sőt messzi elmaradt Szindbád útitársa, Szolid Madár tiszaháti szolgabíró is, aki 182 kilós ember létére éppen ama bécsi professzorhoz vette az útját, aki tavaly már tizenkét kiló hájat kivett a testéből, de a külön faragott karosszéket még mindig magával kellett hordania a kocsin, amelyen utazásait tette.

Szép októberi nap volt, utazáshoz való idő, a környékbeli harangok mondogatták már a déli verset. „Nincsen kenyér Rádon" - panaszkodott a messziben egy kis harang. „Itt sincs, itt sincs!" - sietett a felelettel a kemetyei harang. Az aranylábú kéki harang tűnődve kérdezgeti a távolból: „Én istenem, miből élnek a komék?" „Mibelőlünk élnek!" - kiált a nagyhalászi harang. Feltünedezett ezen közben a „Lufercsi"-csárda.

Éppen agarászat volt a környéken. Macskabajszú, rövid pipaszáras, lóhátas, öregebb urak és hintókban üldögélő asszonyságok tanyáztak a pusztai csárda küszöbén, az agarászat végére várakozván. Az asszonyságok végigmustrálták Szindbádot, mint a lovat vagy a bikát szokták, tetőtől talpig egyetlen pillantással; egy köpcös, vállba nőtt nyakú férfiú, aki a szabálytalan testtartása miatt jóformán egész életét nyeregben töltötte, rákiáltott Szindbádra:

- Hát a kövér embert hol hagytad?

Recski volt, ama nevezetes Recskiek maradványa, akik tréfáikkal, duhajságaikkal annyi víg percet szereztek Magyarországnak.

- Nem bírják a lovak a szolgabírót! - felelt Szindbád, mire Recski unottan megjegyezte:

- Nem is értem, miért utazgat az ilyen ember.

Az ismerkedés hamarosan megtörtént a csárda környékén, mert hiszen a Lufercsinél nem sokat szoktak teketóriázni. Az agarászok még messze jártak, Szindbád hamarosan egy termetes asszonyság hintójában találta magát; az asszonyság szeme úgy vonzotta hősünket, mint a pusztai pásztortűz vonzza a vándorlókat. Recski csak annyi magyarázatot tartott érdemesnek az asszonyságról, mielőtt Szindbádot bemutatta volna:

- Az övé a Kisisten-földje meg az Öregisten-földje ebben a határban.

- Miféle földek azok?

- A Tisza hozza és a Tisza viszi őket. Néha száz holdja is van Etelkának, máskor meg egy szál fűzfavesszőt sem tud eladni a kosárfonóknak, mert a szeszélyes Tisza elviszi a földjét. Az idén jó esztendeje van, bőven hozott a Tisza-vetés.

Etelka agarakról, lovakról, rossz szolgálókról diskurált Szindbáddal, rövidesen kiderült, hogy megveti Pestet és a pesti életet.

- Nem terem ott egy szál árvalányhaj sem. Mit keresne ott egy piricsei asszony?

A hintó bakjáról csakhamar lekerült egy elemózsiás kosár, Etelka szíves szóval kínálgatta Szindbádot:

- Addig egyen, jó uram, amíg a szolgabíró ide nem érkezik. Mert akkor aztán nem marad egy falat étel, egy gyűszű bor sem a csárdában és a kocsikon.

Sült, hideg kacsacomb került a Szindbád kezébe, amelyről eszébe jutottak neki mindenféle vidéki udvarok, ahol életében megfordult. Eperfák és bodzafák, amelyek alatt kacsák rázogatták farktollaikat. Kopott, hosszú kerti kerítések, amelyekre mindenféle olyan fehérneműeket teregettek ki, amely fehérneműekről könnyen meg lehetett ítélni a házban lakó nők életkorát. Szénapadlások, amelyekre kövér szolgálóleányok jártak fel titkon szundítani. Vermek, amelyekből piros répákat ásnak ki. A zsindelyes tetőn düledező kémények, amelyek felett elrepül a gólyamadár tavaszkor, míg őszi éjszakákon besóhajtozik az eső és a kísértet.

Etelka jó szívvel nézte Szindbád falatozását, majd hirtelen megkérdezte tőle:

- Maga talán házasodás céljából jár ezen a tájon? Ha igen, tudnék valakit kommendálni. Mondja, van felesége?

- Sajnos, nincs feleségem - felelt Szindbád áhítatos hangon. - Mindig elkéstem az eljegyzésről, könnyelmű barátok, könnyelmű nők miatt elvesztegettem az időmet; néha meg minden különösebb ok nélkül elüldögéltem mindenféle csárdákban, mint valami időmilliomos, vagy pedig mint olyan ember, aki örökké szándékozik élni. Így aztán eltelt az idő, nem gondolhattam nősülésre.

- Pedig ugye szeretett volna? - vágott közbe hirtelen hevességgel Etelka. - Hiszen végeredményben minden férfinak az a célja, hogy megházasodjon. Mit csinálnának a szegény nők, ha csupa kocsmatöltelék járna a világon? Javuljon meg, uram, én mondom magának, még nem késő.

Szindbád a szavak ócska lomtárában keresgélt valamely megfelelő frázis után, amellyel lecsillapíthatná a házasítani vágyó asszonyságot, de hirtelenében nem jutott eszébe semmi okos dolog. Etelka pedig nem adott sok időt a gondolkozásra, újabb attakot rendezett:

- Nézze, van egy barátnőm, ugyanott van a birtoka, ahol az enyém. Van pénze, kelengyéje, három szoba berendezése... Mondhatom, hogy nem megvetendő parti. Az szívesen hozzámenne az ilyen magaformájú emberhez, pedig most is kérők ostromolják odabent a Lufercsi csárdában.

...Valóban ott ült a két kérő a csárdaszoba hosszú, X-lábú asztalánál. Revolvert tartottak a kezükben, és egymás lábát lövöldözgették az asztal alatt. Az egyik lábuk ugyanis fából volt, ott maradt az alig elmúlt háborúban az igazi lábuk. Dörrent a pisztoly, és darab forgács leszakadt az egyik kérő lábáról. Most majd ő veszi célba a barátja lábát.

A jövendőbeli menyasszony az ablaknál állott, és az ablakfalra akasztott pókhálós tükörben sorban felpróbálgatta azokat a kalapokat, amelyeket az agarászó-lovagló hölgyek a csárdában hagytak hátra. Éppen a bágyi jegyzőné kalapját próbálgatta, amely felett nyáron tulajdonosnője széles, kerti szalmakalapot szokott lekötve viselni.

- Nem áll jól neked ez a kalap - mondja mindjárt az ajtóból Etelka. Mire a menyasszony-jelölt mérgesen letette a jegyzővé kalapját.

-. Bemutatom neked Szindbád urat, aki feleséget keres ezen a tájon, de nem hiszem, hogy találna, mert kissé idejét múlta már őkelme - folytatta Etelka, és bizalmasan hátba vágta Szindbádot, mintha Isten tudja, milyen régen ismernék egymást.

Hogy hívják a menyasszony-jelöltet? Margitnak vagy Mariskának? Szindbád elfelejtette megjegyezni a nevét, csak azt vette tudomásul, hogy a csillagszemű Etelka őt oly anyáskodó szeretettel hátba vágta. Fél szemmel tehát a jókedvű Etelkát figyelte, míg a másik szemét alighogy rászánta, hogy a menyasszony-jelöltet is szemügyre vegye. Halkan hervadozó, kissé megecetesedett kisasszony volt a jelölt, akinek a tekintetéből révült csodálkozás könyökölt ki afelett, hogy az utazó-kocsik megállás nélkül mennek az ablaka előtt. „Hát már sohasem áll meg egyetlen fogat sem?" - kérdezte ez a szem. Pedig milyen baracklekvárokat tudna csinálni!

Az új férfiú megjelenésére az asztalnál ülő kérők megint elkezdték szokásos lövöldözéseiket, mintha ilyenformán szeretnék felkölteni a kellő érdeklődést a menyasszony-jelöltben. Szindbád a lövöldözés elől jobbnak látta a szabadba való kivonulást.

- Azt hiszem, hogy mégsem házasodom meg - mondta csendes, rezignációval. - Eljárt az idő, és meg kell nyugodnom árvaságomban. Majd én csak magam főzöm meg reggelenként a teámat, nem lesz senkim, aki ágyamhoz hozza a reggelimet.

- Bolondság! - felelt elsóhajtva magát Etelka. - Kár magáért.

Szindbád lehajtotta a fejét, mint a támadásra induló bika, és mély torokhangon, amint már ilyenkor szoktak, megszólalt:

- Ha megházasodnék is, akkor sem kedves barátnőjét venném el, hanem valaki mást, aki sokkal közelebb áll magához, Etelka...

Az asszonyság hevesen védekezett:

- Ó, nekem nincs senkim a barátnémon kívül... ő a testvérem, húgom, az anyám. Nem tudom, ki állna közelebb hozzám...

- Hát saját maga - felelt vidékies egyszerűséggel Szindbád, és olyan határozottan nézett Etelka szemébe, mint a vetőkártya sorrendjéből az a kártya, amelyet Szerelemnek, Szeretőnek szokás nevezni.

Az asszonyság megint csak fölemelte kövérkés tenyerét, és jóízűen Szindbád hátára ütött.

- Ezt az ütést tekintem az eljegyzésünknek - mondá bizonyos boldogsággal a lovaggá ütött férfiú.

[1924]

A TETSZHALOTT

...Szindbád akkoriban különös körülmények között meghalt.

Kedvesénél volt látogatóban, mert a zsebnaptárában levő ceruzajegyzetekből pontosan megállapította, hogy éppen idejében fog megérkezni Terkához, aki elvált asszony volt, mint egy falevél. (A fiatalkor szüli ama bolondságot, hogy a férfiember, mint ahogy a költők szerelmes verseiket írogatják, noteszébe jegyzi a váltott szerelmi csókok számát, hogy később, magányában e feljegyzéseken elandalogjon... A nők is feljegyzik csókjaik idejét, de a rossznyelvek szerint, ők ezt más okból teszik.)

Tehát ismét Terkánál volt Szindbád, megérkezett, mint egy várva-várt karácsonyi csomag, és elhelyezkedett a sültalma szagú kályha mellett, mint egy koros ember, aki ezentúli életcéljául azt tűzte ki, hogy mindig a kályha mellett üldögéljen. Igaz, hogy néha a kályhából kihallatszott az országutakon csavargó akácfa ropogása, sustorgása, amely hang vándordalokat szokott a hallgatóban ébreszteni. Igaz, hogy a falusi délután aluszékonyságát néha zenehang is kísérte, amely csengettyűszó alakjában érkezett el Szindbádhoz: - vásárosok vagy lakodalmasok mennek valamerre szánkóikkal, és a férfiak a lelküket borral melegítik, míg az oldalaikat a kövér mesterasszonnyal. Az asszonyok a hideg elől lezárják a szájukat, és senki sem tudja, hogy mit gondolnak magukban, amikor hólepte feszületet vagy mezei madárijesztő férfias kalapját pillantják meg a hó lepedőjén. Szindbád, bár mindig kíváncsi volt az asszonyok gondolataira, még ha a legegyszerűbb sorsból is származnak vala, most az egyszer csupán Terka papucsainak kopogására figyelmezett. Ezek a papucsok a megérkezés első óráiban úgy kopogtak, mintha betlehemesdit járnának a faluban, felszaladtak, mint a harkály a fatetőre, például a padlásra, hogy ott kiválogassák a legszebb téli körtéket és almákat Szindbád részére, lementek a verembe karalábéért és sárgarépáért, amelyet Szindbád nem nélkülözhetett a levesből, mióta észrevette, hogy betegsége érelmeszesedés; lefutamodtak a pince télmeleg lépcsőin, hogy csapra verjék a nyirkos homályban azt a hordót, amelyben a Szindbád kedvelte könnyű kertibor volt eltéve, miközben a szomszédos hordón (az esperesén) beleegyező békességgel pislogott az odaragasztott gyertya... De csattogva mentek ezek a papucsok a dunyhás ágy felvetésére is, ha netán Szindbádnak az utazás után kedve volna lefeküdni (de Szindbád egyelőre csak a kályha mellett üldögélt, amiért odakint az udvaron egy libalábú szolgáló két pofont kapott). A papucsok szorgoskodása ezután csendesedett a házban, sőt darab idő múlva megállottak a küszöbön.

- Miért nem fekszik le? Hová siet? Tán a felesége várja?

Szindbád fájdalmasan legyintett:

- Az én feleségem már régen nem vár engem.

- Ha őt szereti, miért jött hozzám?

Szindbád tréfával akarta elütni a dolgot:

- Nem tudnék addig meghalni, amíg el nem búcsúztam tőled.

És mikor Szindbád e tréfát kieresztette száján, nem is tudta, hogy milyen igazat mondott.

Mert amint estefelé kezdett hajolni az idő, és Terka a kályha mellett rákezdett szokásos mesemondásaira, abból az időből, mikor még egyedül őt szerette Szindbád - regélvén mindenféle ligetekről, ahová egykor kettesben kirándultak, ahol egy hangyabolyon üldögélve, Terka láb-

szárait megcsipdesték a vöröshangyák -, szinte dalolgató szóval beszélvén arról a tüllfirhangos tükörről, amelyben így nézegették egymást, mint ahogy egykor majd a városi fotográfus műtermében elhelyezkedni fognak, amikor is Szindbád „Édes Párom”-nak nevezte a falevélsorsú asszonyságot - könnyes szemmel emlegetvén azt a napot, amikor Vácott a Kúria szállodában nyittattak maguknak szobát egy hetivásár után, és a bejelentőlapon férjnek és feleségnek tüntették fel magukat - másvilágian hangon beszélve arról a máriabesnyői búcsúról, amikor ezernyi búcsú járó közül is felismerte őt (Terkát!) Szindbád a lába tartásáról és a járásáról. Szindbád bóbiskolni kezdett, mint valami boros ember, akinek álmában sokkal szebb képek mutatkoznak, mint amilyenről földi halandó beszélhet.

- Talán csak nem aludni jött ide? - kiáltott fel hangot változtatva Terka, aki még a mostani korában is kedvelte a férfiban a délcegséget és az udvariasságot.

- Ne papolj! - felelt Szindbád, mintha egy legyet hajtana el, vagy otthon a feleségével beszélne.

- Tudja, hogy jószóval egeret lehet velem fogatni, miért gorombáskodik tehát? - szólt most könnyes hangon Terka, és mind a két kezével megfogta a pipaszárat, amelyet Szindbád a térdén tartott.

Szindbád ezután követte el a legnagyobb sérelmet, amelyet életében elkövetett. Így szólott álmában:

- Milyen rongyos falu! Nincs is benne egy fogadó, amelyben az ember kedvére kimulathatná magát!

Az asszony felágaskodott, mint akár fiatalkorában, amikor az első férjével voltak ütközetei.

- Te kocsmahős! - mondta olyan hangon, hogy Szindbád helyében mindenkinek másnak a föld alá kellett volna süllyednie. - Már megint csárdáslányok repedt sarkán járatod az eszedet? Ha már én nem kellek neked, legalább a törvényes feleségedhez, ahhoz a vén Cézárinához menj vissza, aki úgyis tízkörmével vár. Legalább nem sül ki a szemem miattad, hogy ismét kasszíroslányok kivágott cipőjéből iszol knikebájnt.

És ezzel arcul ütötte Szindbádot.

- Most pedig alómars az ágyba, aludd ki magad.

Terka (mert történetesen felindult hangulatban volt) egészen elfelejtkezett csodálkozni azon, hogy Szindbád nem térdepel a gyomrára, mint régebbi verekedéseiknél ez szokása volt... Sőt, hogy szerelmét megmutassa: átnyalábolta két kenyérdagasztó karjával a férfiút, hogy az ágyhoz cipelje, de csodálatosképpen nem bírta megmozdítani a holtembert...

Pedig Szindbád mindenről igen jól tudott, ami körülötte történik.

Látta az asszony arcát megmérgesedni, mintha legkedvesebb kakasát lelte volna döglötten a tyúkketrecben, aztán látta gyermeklányosan elpityeredni az eltört bábu felett, majd hörögve felzokogni és kezét összecsapdosni, mintha valamely lidércnyomásos álomból akarna kimenekedni, amely álom ébredése után sem akarja elhagyni... Ez a torokból és bendőből jövő üvöltés olyanforma volt, amilyent a méhgörcskor vagy szüléskor hallatnak csak a nők - valódisága nem lehetett kétséges, mert a bábák éppen olyan szívtelenek, mint a holtak. Az asszonyi üvöltésre egy kendermagos tyúk rebbent fel a konyhában, amely ijedt kotkodácsolással kérdezte, hogy mi történt a háznál. Elbődült egy tehén az istállóban, amely tehén a bibliai idők óta szeret részt venni a családi eseményekben, a havon alvó házőrző eb az udvar közepére ment, hogy jobban lássa a lelket, amely a szikrázó csillagok felé szállt, és a maga vonító gyászszertartását elvégezte.

Miután Terka háziállatai részéről ily megértő részvétet tapasztalt, lassanként alábbhagyta az üvöltést, és révedezve nézte a holtembert, vajon nem indul-e meg makacs elhatározásában, nem tér-e vissza a másvilágról, hogy itt a jól ismert, dunyhás ágyban, a disznótor-szagú Terka társaságában, az éj csendjében, segítsen jó és rossz álmokat megfejteni, valamint széndarabbal lutriszámokat felírni a falra, habár a temesvári lottót már régen eltörölték?... Vajon igaz volna-e, amit mindig ígérgetett, hogy egyszer csak elalszik, és nem tér vissza a másvilágról, ahová az ember többnyire álmában megy?... A férfiak olyan különösek, hogy akkor sem lehet nekik hinni, amikor már meghaltak... És talán éppen azért halt meg Szindbád, hogy végleg megszabaduljon Terkától.

- Legalább reggelig várt volna, akkor van valami értelme dünnyögte Terka, és most már javában arcára volt írva a gondolat, hogy nagyon szeretné odakünn az ajtón túl a holtembert.

- Vajon mit fog csinálni - kérdezte magában nagy ravaszdian Szindbád, mert szerette kitalálni az asszonyok gondolatait, mint akár a vásáron az utolsó árakat.

Terka kiment a házból, oly felindulással, mintha arról volna szó, hogy a reggeli nagymosáshoz szükséges pofonokat kiosztogassa; ugyanezért oldalba rúgta az udvaron vonító kutyát, benézett a tyúkketrecbe, hogy a kakas valóban becsületből gyászolja-e Szindbádot, nem pedig görény jelenléte miatt kotkodácsol?

Szindbád kocsis nélkül szokott utazni azon a kétkerekű talyigán, amelyet a kocsmárosnék messzi vidéken ismertek. Nótája volt ennek a zötyögő, rossz talyigának, legtöbbször azt énekelte: „Egye meg a fene magát, ameddig ér ez a kabát!” - Már ahogy a gazdája fülébe szokták dúdolgatni a fogadósnék.

Ott várakozott a rossz talyiga most is az udvar sarkában, mintha egy cinkostárs tartaná a zsákot - de az ostor regényesen, lakodalmasan, szinte kipederve volt az ostortartóba dugva -, nyilván azt hitte gazdája, amikor idetette, hogy még sokat lesz szükség ostorára.

Terka az istállónak tartott, és Szindbád almásszürke, rézfoltos lova okosan hátrafordította a fejét a jászol felől.

- Csak én vagyok, te! - mondta Terka a lónak, amely különben arról is nevezetes volt, hogy fiatalkorában egy vándorcirkusznál szolgált, és színéről mindenfelé meg lehetne ismerni a környéken, ha netán valakinek eszébe jutna elkötni. Hej, de sokszor szerette volna, már a rokonság révén is kivallatni Terka ezt a tízesztendős kancát azokról a helyekről, amelyeken Szindbáddal együtt megfordultak! Néha rózsaszínű vagy más frivol szalagot talált a ló sörényébe fonva, volt ilyenkor dolga az ostornak. „Éppen olyan kicsapongó vagy, mint a gazdád!” - mondta Terka a lónak.

De most bizonyos részvéttel közeledett a lóhoz, elkötötte a jászoltól, mert jól ismerte Szindbád furfangos kötését, amelyet ruházatán is szokott alkalmazni.

- Hazaviszed a gazdádat - mondta a lónak, amíg befogta azt a talyigába, mint máskor is szokta, sötét téli hajnalokon, amíg Szindbádnak még egyet húzni volt kedve a dunyha alatt. - Hazaviszed a vén feleségéhez.

A talyigát olyan csendesen vezette a házajtóig, mintha saját magát szándékozna meglopni... Aztán összeszedte minden erejét, a sárga csizmájánál fogva kihurcolta Szindbádot a szobából. Igaz, hogy Szindbád haja a földön való vonszolás következtében felberzenkedett, mint a gácsér tolla. De mégis minden nagyobb baj nélkül érkezett ki az udvarra, itt aztán elkövetkezett az a csoda, amelynek véghezvitelére egyedül a nők képesek. - Terka a talyigára emelte a holtembert, mint egy szalmazsákot. Aztán jól megtámasztotta a hátát, kezéhez kötötte a

gyeplőt, és a fogai között szisszentett a lónak, ahogy már máskor is hallotta Szindbádtól. Az okos kis ló a nyitott kapu felé fordult, és vitte az ismerős úton Szindbádot a téli estében.

A holt Szindbád tehát utazott... Azon a rossz talyigán, amelyen már Cézárina, gazdag, de koros felesége, a tenyeres-talpas Terka és más asszonyszemélyek után is mászkált, akiknek lábikráját itt-ott megkívánta az életben.

Ha valóban holt lett volna, többször le kellett volna neki fordulnia a rossz talyigáról, de így, tetszhalott korában tán még a talyiga szokásos nótázását is hallgatta. Legalábbis bólongatott a kátyús úton, ahol a kerék akkorákat ugrott, mintha minden varjú nyomban fennakadt volna.

Most megállás nélkül haladt el a keresztutak nyavalyás bokrai, útonjáró ember felakasztására várakozó egykedvű ákácok mellett, pedig máskor az ilyen helyeken stációt szokott tartani Szindbád, vajon mit izengetnek a vándorcigányok a bokrokra kötött tarka rongyaikkal. Vajon nem nyújtja ki valamely fa tövében országjárásban megbütykösödött lábát valamely vándorló, aki itt végsőt álmodott az angyalokkal, és mosolygó arccal megfagyott? Vajon nem maradt-e itt az árokparton valamely elhasznált lópasszus, amelyet elbúsult lótolvajok hajítanak el maguktól, miután nem sikerült a lólopás - vagy valamely levél, amelyből valakinek néha egész élettörténetét kiolvasni lehet, amíg a hó és eső el nem föd minden hiábavalóságot...

De nem állott meg a nyikorgó talyiga ama betyárzsíros kocsmák mellett sem, amelyeknél sohasem haladt el Szindbád anélkül, hogy a vén juhásznéktól meg ne kérdezze, hogy nem vittek-e erről a tájékról valakit Mária-Nosztrára, kinek született leány- vagy fiúgyermeke, és kit vertek agyon az elmúlt héten? A csárda-virágok a kis vasrácsos ablakok mögött hasztalan hallgatták a talyiga ismerős nyikorgását, a dudás a hamurakásból hiába meresztette ki télinap-pirosságú szemét, a kocsmáros akár odapecsételhette hosszú szakállát az asztalához... Az útszéli fogadók nyoszolyái nem ropogtak a beborozott Szindbád alatt - békességük volt a vasas, vásárosládán utazgató mesterasszonyoknak, Szindbád nem faggatta többé őket arról a fontos kérdésről, hány szoknyát vettek magukra a téli útra.

Nyikorgott a talyiga a holtemberrel, s a tanyákon nem kaptak vasvillára a parasztok, akik fiatal feleségüket féltették a csavargó uraságtól... Pedig innen-onnan a tanyaházak szobácskáiból még világosság szüremlett ki, mint kandi leányszem, amely nem tud éjszaka sem becsukódni. Bizonyosan áll valahol, valamerre a tollfosztóka is, amelynek mesemondásait áhítatosan hallgatta Szindbád, hogy lappangva megközelítse a mesemondót, és azt jól megcsiklandozza. Illatokat vitt el magával, amely illatokról Cézárina nyomban megállapította, hogy parasztházból származnak...

A tanult lovacska megállott, és nagyot nyerített a sötét udvaron. Cézárina ködmönben és istállólámpással lépett ki a házból, mint valami átkozott káromkodás... Szindbád még tetszhalott korában is megremegett ettől a nőtől, aki olyan kemény és sovány volt, mint a nagybetű, amellyel a zsoltáros könyveket nyomják.

- Hát ennek már, úgy látszik, kampec - mondá rövid vizsgálódás után Cézárina, egy tyúkász özvegye, aki a baromfi hullása idején még magától is pontosan ki tudta számítani, hogy mennyi kárt jelentenek az elpusztult kakasok és tyúkok. (A csirkéért nem nagy kár, mert az terem, mint a gyerek. De Szindbád hasznos, öreg kakas volt...)

Az asszony nem sokáig kesergett, sőt különösebb lármát sem csapott volt férje láttára, hanem gyorsan határozott a teendők felett. Kétszer-háromszor pofon ütötte az istálló felé igyekvő cirkuszlovat - megnézte, hogy nincs-e valami tarisznya vagy hasonló értékes dolog a talyiga saroglyájában - lehúzta Szindbádról a rövid bundát, mert vadmacskából való volt az, amelynek

még hasznát veheti valamely jóravaló férfi... Sőt rövid habozás után asztrakánsapkájától is megfosztotta Szindbádot, mert ezt a sapkát még ő vette neki miskolci kereskedőtől.

- No, most mehetsz vissza a szeretődhöz, a Terkához, én bizony nem bíbelődöm a temetéseddel, miután nem itthon haltál meg - mondá az asszony, a férje holmiját lerakosgatva a pitvarba.

Mielőtt a talyiga a holtemberrel kigurult volna az udvarból, az asszony utánafutott a kétkerekűnek, és kivette tokjából a gavalléros ostornyelet is.

Most már aztán ment vissza Szindbád talyigája a jól ismert úton Terka házához. Az okos lovacska megállott az udvarban és nyeríteni kezdett. De ugyan nyeríthetett, Terkának eszeágában sem volt ajtót nyitni. Csak úgy tett, mintha aludnék, pedig bizonyosan nagyokat káromkodott magában. Ám hajnalban, mikor növekedett a hideg, Szindbád hangja hallatszott az ajtó előtt:

- Nyiss már ki, mert idekünn megvesz az Isten hidege!

[1925]

A BALATONI SELLŐ

- Csak még felfelé a fejjel! - mondá magában Szindbád. - Utóvégre az nem sokat számít, hogy Almásról éjszaka kellett megszökni, Almás csak egy rongyos mezőváros.

(Almáson ugyanis az a félreértés történt, hogy felháborodott férfiak azzal gyanúsították Szindbádot, hogy egy módos özvegyasszonyt akar megszöktetni. Ha már férjhez megy az özvegy, válasszon helybeli embert, maradjon itt a vagyon.)

Ugyanezért Szindbád most másfelé vette útját, hogy legalábbis a Duna folyam válassza el a kellemetlen almásiaktól! „Stuart Mária" jutott eszébe, aki egy Balaton-parti ódon vadász-kastélyban éldegél a szőlőhegy alatt, és mindig terem annyi borsó a kertjében, hogy vendégül láthatja azokat a férfiakat, akik tisztelettel és hódolattal közelednek feléje.

Stuart Mária aranyszőke volt, többnyire piros slafrokot viselt, a papucsát kihajította az ablakon is, ha valakire megharagudott, káromkodásokat tudott, amelyeket az 1848-49-i hadjárat egyik komáromi kapitányától tanult, aki kilencvenhárom esztendős korában vette el feleségül, ugyanezért a katolikus lelkész nem akarta eltemetni az istentelen hadfit, Tapolcáról kellett elhozatni a kálvinista papot. De az öreg úr jól kinevelte Máriát, regénykönyveket olvastatott vele, divatlapokat járatott a címére, a helybeli postahivatalban mindig nagyot nézett a kisasszony a legújabb Egyetemes Regénytár kötetein, amely piros vászonba kötve nagy szenzációt hozott Őrbe. Az egykori Eszterházy-kastély bolthajtásos bejáratára bizonyos tisztelettel nézegettek a Balaton-parti országút utasai.

- Nemcsak kulacsgyűjtemény van ott - mondogatták -, hanem könyvtár is.

A honvédbajnok végre is belehalt süketségébe, amelyet Komáromban szerzett, amikor egy puskaporos hordón pipázott. (Persze, a hordó felrobbant.) Stuart Mária csalékony egérfogó szemeivel kipillantott a gledícsia-kerítésen, hogy Szindbád csaknem a nyakát törte ki, amikor leugrott az alig lassító személyvonatról. (A poggyászát majd Tapolcáról hozza vissza a vasúti kalauz, akinek szabad volt szűzdohányt termelni a kastély kertjének rejtettebb részében.)

- No, nemhiába csergett a szarka! - mondá minden meglepetés nélkül Stuart Mária, amikor Szindbád benyitott a házba, és az ajtó mellett szemügyre vette az öregúr parapléi, sétapálcái, bunkós botjai között azt a furfangos fokost, amely lőni is tudott.

- Úgy látom, még senki sem viseli a fokost!

- Ritkán vetődik művelt ember erre a környékre - sóhajtotta Stuart Mária. - Itt legfeljebb a Borászati Lapokat olvassák. Nem értem, hogyan élhetnek a helybeli férfiak olvasmányok nélkül. (Amint leesik az első hó: nyomban prenumerálok valamely hírlapra, azonkívül egy láda könyvet készítek az ágyam mellé. Megesik, hogy napokig sem kelek fel, ha valamely érdekes regényre találok. A *Bolygó Zsidó*t háromszor is elolvastam.)

Szindbád észrevette a fogason az öregúr taplósapkáját. Felpróbálta:

- Nem csodálom, hogy személyesen járt a pincébe az öregúr, jó meleg ez a sapka...

- Dehogy, dehogy - felelt rezignáltan Stuart Mária. - Éppen az volt a baj, hogy lassankint minden teendő reám hárult. A pincébe kellett járnom, holott tudom, hogy őszidőben mindenféle legyek és bogarak jönnek a borral együtt a szobába. Dohányt kellett vágnom, mégpedig finom szálakra, leányhaj vékonyságúra, mint az öregúr mondta, mert végül rákapott a cigarettára, és mindenütt eldobálta a csutkákat, hogy alig győztem takarítani utána. Még a szövetkezeti bolttal is nekem kellett számolnom, pedig testem-lelkem utálja a számokat. Alig

értem rá egy-egy regény elolvasására, arról pedig szó sem lehetett, hogy napokig ágyban maradhassak. Nem, Szindbád, nem voltam én olyan boldog, mint messziről látszottam.

Szindbád a díványt próbálgatta, amely komoly lószőrrel volt töltve, és valóban arra látszott teremtve lenni, hogy rajta beszélgetve töltse el életét az ember.

- Hiszen a kanapéra nem volt panaszom - sóhajtotta Stuart Mária -, de rosszak ebben a házban a kályhák. A grófék csak amolyan nyári lakásnak használták, ezeket a vaskályhákat szegény, boldogult uram rakatta a szobákba. A vaskályháról pedig maga is tudhatja, hogy minden percben rakni kell!... Mily unalmas felkelni a díványról, ha az ember nem akar megfagyni! Sohasem olvastam egyetlen regényben sem, hogy a hősnőnek magának kellene befűteni.

- Pedig maholnap befagy a tó - ábrándozott Szindbád, az ablakhoz állott, és hosszadalmasan elnézegette a nádast, amely most fagyosan, hangtalanul állott. Csak egy-két cigánykacsa próbálkozott a partig, de az is inkább a víz alá merült, mert a parton semmi ennivalót nem talált.

- Még akasztott ember sem szeretnék lenni ebben a házban - mondta fogvacogva Stuart Mária. - Egyszer majd felkapom magam, eladok Schwarznak mindent, és belemerülök a fővárosi élet zajongásába. Pesten élni - ez a vágyam.

Szindbád regényes gravűrök közepette nézegette a Badacsony felé kanyargó országutat, amelyen boroshordókat szállítottak fuvarosok. Piros téli délután volt.

- Vajon estére Tapolcára érnek-e? - kérdezte elgondolkozva.

- Az a kérdés, hol fúrják meg a hordókat - válaszolta unottan Stuart Mária. - Mind gazember az ilyen fuvarosfajta. Láthatatlan lyukat fúrnak a hordóra, hogy azt senki észre ne vehesse.

Szindbád rajongott, mint romantikus férfiúhoz illik.

- Itt szeretnék élni, mint a Himfy költője. Borházban, régi, oszlopos házban, nyáron diófa árnyékában, télen a kályha mellett, és néha egy jó kutyával sétát tenni a környéken.

- Hát csak maradjon, ha kedve tartja. Én az esti vonattal Pestre utazom. Legalább egy moziba is jussak már életemben - felelt keserűen Stuart Mária. - Ha még egyszer szerelmes lennék életemben, csak egy parkett-táncost választanék. Ó, milyen jó lehet az, amikor az embernek a mulatóhelyekre szabad bejárása van!

[1925]

VALAMELY SZÍVHEZ SZÓLÓ TÖRTÉNET

- Amint a pulykapecsenye mellcsontjának a színe télidőben megmutatja a hideg időjárást; ugyanígy lehet olvasni a nők szájának, arcának, fejének alakjából is, anélkül, hogy megnéznéd kalendáriomjaikat, amelyekbe legbizalmasabb feljegyzéseiket teszik... Óvakodj a vízicsikó fejű nőktől.

Így beszélt Szindbád egy reggel, miközben fagyos csirkepecsenyét falatozott - amelynek íze legszebb éveit juttatta eszébe, és mellé piros bort ivott, amely oly áttetsző volt a reggeli napsugárban, mint valamely kellemetes emlék egy nőről, aki sohasem csalt. Kihez beszélt Szindbád? Senki máshoz, mint a törvénytelen fiához, akit bizonyos véletlen körülmények folytán feltalált, és most utazásaiban mindenfelé magával cipelt. Kacsafark-hajú, akácfa növésű, az élet bámulatában kerek szemű ifjú volt ez a törvénytelen fiú, akit Szindbád öregségére felszedett. „ Már nem tudnám egyedül kimenteni a nőket az égő házból! Engedd, hogy a fiam is segítségemre legyen” - mondá Szindbád a fiatalember anyjának, aki nagy nélkülözések közepette nevelte fel gyermekét. „Félek, hogy rossz házakba cipeli el a fiamat, ahol majd a kiskakast nevezik el a fiamról, miután az öregkakast levágták” - felelt az egyetlen támasztékáért aggódó anya. „Énrólam is sok kakast neveztek el valaha az országban, mégse történt semmi bajom. Sokkal jobb, ha én ismertetem meg a madárijesztőkkel és vándor cigánylányokkal, falvak végén kapargáló tyúkokkal és leselkedő rókákkal, mintha ő egyedül indulna neki az életnek. Hagyj fel, Johanna, a sok hiábavaló női fecsegéssel, tudod, hogy ezt nem szeretem” - felelé Szindbád, és bár a jobb vállán még elbírt volna egy búzás-zsákot, rigó módjára ugró fiát magával vitte, hogy az segítségére legyen az égő házakból a nők megmentésében.

Így érkeztek el P.-be, ahol a fogadósné, egy kalendáriomi képecske módjára fakuló nő: Szindbád régi ismerősei közé tartozott. „Arcán az Égi Jegyekből a Halak képe van felírva. Jól főz őnagysága, mégpedig mindig libazsírral” - súgta Szindbád a fia fülébe. A fogadósné is végigmustrálta a fiatalembert:

- Nyilván olyan gazember lesz, mint maga! Már most is úgy kunkorodik a haja, mintha legalábbis valami nő pedergetné álmatlan éjszakáján - vélekedett a fogadósné.

Szindbád az utazásban elfáradva, ledőlt a fogadó pamlagjára, amelyen valaha annyit heverészett, míg sorsának jobbrafordulását várta.

- Menj a konyhába Vénusz után, és tudakozódj nála a hold járásairól. Tudományos fiatalembernek fog tartani - adá ki utasítását fiának Szindbád; ő maga pedig csakhamar kilépett a hátulsó ablakon, mert ott a csirkekaparásokon, kakas-sarkantyúk nyomain túl, a jégveremnél egy leányzót látott, aki nagyon hasonlított a kalendáriombeli Szűzhöz. „Legalább kikérdezem, hogy ki üt mostanában kilencet a kuglizóban!” - gondolta magában Szindbád, és úgy repült ki az ablakon, mint a vén vadlúd, amikor piros lábú társát a magasból megpillantja.

Vénusz serpenyőivel beszélgetett, zsírt sustorgatott, elgondolkozva tartott egy villát a kezében. Mérgesen felemelt meg visszacsapott egy fedelet a kis fazékra, amely olyan sokatmondólag pöfögött, mintha valami nagyon fontos közlendője volna:

- Tudom, tudom - felelt neki a fogadósné. - Tudom, hogy megjött a gazda.

Azután Szindbád fiához fordult, akit a konyha sarkában egy kőportól fehérlő székre ültetett le.

- Ez így tart reggel óta, mióta maguk megérkeztek. Megbolondultak a kutyáim; úgy szaladnak felém, mintha felborítani akarnának. A nagy kakasom, mely egyébként mindig körülöttem lábatlankodik, mint valamely féltékeny ember, most felrepült az istálló tetejére, és onnan kukorékol, mintha nem férne a bőrébe. A kerítésre ment sütkérezni az iromba kandúrom, pedig csak éjszaka szokott eljárni a háztól. Mondja, maga milyen égi jegy alatt született, hogy már az állatok is észreveszik megérkezését, akárcsak valamikor az apjáét?

- Október havában - felelt Szindbád fia.

- Persze, skorpióban, mint akár az apja, azért hasonlítanak úgy egymáshoz. Melyik asszonytól?

Szindbád fia kicsit zavartan mondá:

- Anyámat Johannának hívták.

A fogadósné megint csak kénytelen volt lecsillapítani az örömében táncoló kis fazekat:

- Ez a legrégibb fazekam. Ez olyan régi, mint akár a poharam vagy a kávéscsészém. Még lánykoromból való. Ez részt vett életem minden bújában, örömében. Nem engedett szomorkodni, mert szomorkodni csak az unatkozó emberek szoktak. - Hallottam arról a Johannáról. Ibolyaszínű szeme volt. Volt egy fácántollas kalapja, amelyet felülről fekete kendővel kötött be, amikor a téli vásárra ment. Van nekem is egy lányom, most a szövetkezeti boltban van bevásárlás végett... Az ilyesmit nem bízhatom a cselédre, mert a segéd azt ír be a könyvbe, amit akar. Annak is ibolyaszeme van. De ne merje ezt megmondani. Neki még nem szabad szóbaállni a férfiakkal.

Szindbád fia erre mit sem válaszolt, mert apjától már annyit megtanult, hogy nem kell a nők minden szavára feleletet adni. (És talán ez a pillanatnyi hallgatás volt okozója a későbbi eseményeknek...)

Most valami kiáltozás hallatszott az udvarról, amelyhez segítettek a kutyák, tyúkok, kakasok. A tarka macska befutott a konyhára, mintha panaszt jött volna tenni.

- Mi az istennyila - kiáltott fel Vénusz. Kisietett az udvarra, ahonnan a zavarodottan nevetgélő Szindbáddal tért vissza.

- Hiszen már ismerhetné a természetemet! - hallatszott már kívülről Szindbád hangja. - Szeretek körülnézni a ház körül, ahol megszállok...

- Hogy tudjon tűzvész esetén merre menekülni - mondá a kis fazéknak Vénusz, és kanalával rákoppintott.

- Szeretek megismerkedni az új borjakkal, a piros szemű kis csikókkal, lecsalogatom a gólyát a fészkéből, és barátságot kötök az eresz alatti fecskékkel. Látom, hogy már sok új hagyma, retek, miegymás van a kertben, hogy a salátabokrokról ne beszéljek. Sok ribizkéje lesz az idén, Vénusz.

Ezeknek a bókoknak hallatára valamiképpen megenyhült a fogadósné, de a kis fazékkal azért közölte csendes elhatározását:

- Azt a sáros lábú nőszemélyt nyomban kilököm a házból, ahogy más akad helyébe.

Szindbád úgy tett, mintha nem is hallaná; így folytatta:

- Hol vannak azok a zeneszerzők, akik mindenféle bolond dolgokat kottára szednek, csak a zöldségeskert szimfóniáját nem tudják muzsikába önteni? Milyen dalt lehetne írni a sárga lepkéről, amely legelsőnek bátorkodik ki a világba, és olyan bizonytalanul repdes el a kert felett, mint első bálján a leányka! Mily muzsikát lehetne komponálni az emelkedő fagallyakról,

amelyek téli időben feketén és olyan mélyen leereszkednek, hagy megütik a kertész csodálkozó kalapját; míg tavasz felé mindig feljebb emelkednek, mintha a kipattanó rügyek, az első falevelek láthatatlan karocskáikkal az ég felé emelnék az elbúsult fagallyakat. Amint az első szerelem emeli fel az embert a földről...

- Te lator - mondá Vénusz a kis fazéknak. - Mit érdemel az az ember, aki mézeskalács-szívekről való verseket mond a szolgálónak?

- És a tavasz füveiről milyen dalt lehetne írni! Bolondok a férfiak, amikor a tavasz első fűszálacskái helyett mindenféle női hajszálakat hordanak szívük fölött.

- Mutassa a bugyellárisát! - kiáltott fel hirtelen Vénusz, és lecsapta a főzőkanalat.

Szindbád hamiskodva csippentett a fia felé, mire Vénusz hirtelen jövő féltékenységgel karon fogta, és a szoba felé tuszkolta.

- Ne aggódj miattam, fiam - mondá Szindbád a küszöbön megállva. - Mostohád a levéltárcámban már nem talál női hajból való koszorúcskát. Ajánlom, dobd a tűzre, ha ilyesmi volna nálad. Gyerünk, őrmester, és végezzünk a motozással.

A konyha tűzhelyén éppen az a nedves akácfatuskó kezdett pattogni, amelyet Szindbád fia már az előbb megfigyelt, hogy az késői téli vágás, tehát nem lesz kellő mulattatására a különböző fazekaknak és ibrikeknek. Egy nagy fazék máris csak párolgott, mint heves indulat után az ember. - Odabent a szobában, ahol a birsalma és befőtt szaga volt, mint a fogadósnék legbelsőbb szobájában szokott lenni: a falról mindenféle olyan régi fotográfiák tekingettek alá, mintha a lakó valamely tönkrement vidéki fényképész egész raktárát megvásárolta volna; a szekrények csukva voltak, de véletlenül nem azért, hogy átutazó kupecek holttetemeit őrizgessék, mint a legtöbb vidéki fogadóban, hanem csak azért, mert a fogadósnénak kulcskarikája volt, amelyen különböző neve volt minden egyes kulcsnak.

- Miért rontja a fiát, maga hétországra való gazember? - kérdezte fojtott hangon Vénusz.

- Azt akarom, hogy tanulja meg az életet - felelte ásítva Szindbád. - Én a szemléltető oktatásnak vagyok a híve, mert tudom, hogy fiatalembernek hiába beszél az ember, nem hiszi el úgysem.

- Mit akar neki megmutatni?

- A világot, a nőket... Magukat. Akiktől én valaha olyan nehéz leckéket kaptam, hogy csaknem rámént a fél lábam.

Vénusz elég bátor nő volt, hisz falusi fogadósné létére nem félt a betyároktól sem, ezért Szindbád szavaitól sem ijedt meg:

- Maga taníthatja azt a fiút, amire akarja, mégis azt teszi, ami majd jólesik neki. Egy atyának példát kell adni.

Szindbád felsóhajtott:

- Hisz éppen azt akarom tenni.

- A szolgálóval, a hajszálakkal, a beszédeivel?...

- Nem - felelt egyszerűen Szindbád. - Azért hoztam magammal, hogy átessen az első szerelmi csalódáson. Bizonyos, beleszeret majd a maga leányába, hiába keresztelte a szegény gyermeket az Orsolya névre. Akkor azután megmondom neki, hogy Orsolyát nem szabad szeretnie, mert az ő testvére.

Vénusz oly elszántan nézett, mint egy késpenge:

- És ha a leányom is beleszeretne?

- Annál jobb. Orsolya is megismeri a csalódást.

De hát amíg az „öregek” beszélgetnek a fiatalok sorsáról: ezalatt a sors elintézi a maga dolgait, anélkül, hogy akár a bölcs Szindbád, akár a mindentudó fogadósné tanácsaira hallgatna.

A faluból megérkezett Orsolya... Lisztesen (mert azt is vásárolt), mint egy molnárleány és kopogósan, pirosan, tavaszosan, mint egy fogadósné lányához dukál, akinek anyját valaha a betyárok is felkeresték. Nem lépett rövidebbet, mint amilyen hosszúra a szarkaláb szára megnől, mégis olyanformán járt, mintha mindig táncolt volna. Virágozni látszott a haja, mint tavaszkor a Tisza. Az orrcimpája mozgékony volt, mint valami remegő kancacsikóé, amely még nem ismerkedett meg lovasával. A száján még a hivő mosoly, mellyel a falusi fonók, tollfosztókák mesemondásait hallgatta. A szemét talán az imént találta egy orgonafa alatt, ahol az első ibolya helyezkedett el trónusára. - Szindbád fia, atyja tanításaira gondolva, mégis másféle jegyet keresett ezen a leányarcon. Az Ikrek ölelkező képét látta ezen az arcon: csakhogy az egyik ikertestvérnek (a balfelőlinek) szomorú mesemondás volt az arcában, mintha egész életében mindig csak a ház előtti nagy nyárfa panaszkodását hallgatta volna; - míg a másik ikertestvér (a jobbfelőli) olyan betyáros tűzzel kancsalított, mint egy mindenkinek nótázó csárdáslány, akit nőisége miatt úgyis mindenünnen szabadon bocsátanak, ahol komisszáriusok és egyéb legények törölgetik a nadrágszárukhoz a kezüket. Ez a jobbfelőli arc volt az anyja, a Vénusz asszony arca... míg a balfelőli, a szomorkás, talán éppen Szindbádé.

- Maga mit árul? - kérdezte Orsolya Szindbád fiát a kancsalító szemével tetőtől talpig végigmustrálva.

- Lányoknak való pirosítót - felelt Szindbád fia, és elkapván a leányt, egy-egy csókot nyomott annak mindegyik arcára.

Orsolya birokra ment támadójával, ami nem járt minden székfelfordulás, topogás, dulakodás nélkül. Legurult a kis fazék a tűzhelyről, és mint egy hasznavehetetlen rokon, elbujdosott egy sarokba. A gyúródeszka és a gyúrófa ingadozni kezdett a falon. Egy földre hullott pohár vészkiáltást hallatott, amire Vénusz félrecsapott konttyal a konyhába léptet. Az ajtót még olyan heveskedve vágta ki, mintha duhajkodó vendégek közé lépne be, rendcsinálás okából. Talán már a száján is volt az ilyenkor szokásos káromkodás... De, amint a két kipirult fiatalt meglátta egymás mellett, amint lángolva tekintettek egymás arcába, így kezdett beszélni:

- Ejnye, nézze, fiatalúr, el is felejtettem kérdezni, hogy mi a kedvenc étele? Mit szokott otthon az anyjától kapni?

Szindbád fia mondott valamit... Vénusz elfordult, hogy ne lássák könnybe borult szemét. Csak darab idő múlva tudta rendbehozni a hangját, hogy az szigorú legyen, mint a tormareszelőé:

- Orsolya, takarodj ágyat húzni a vendégeknek!

- Én majd segítek - ajánlkozott Szindbád fia, olyan elszántsággal, mint azt bizonyos körülmények között atyjától tapasztalta.

A fiatalságra tehát a fogadósné vigyázott, hogy egymásban kárt ne tegyen: egy kis szerelem, az nem árt, hisz úgyis megtudják majd egyszer, hogy testvérek. Egy-két csókot, ölelést testvérek között nem lehet eltiltani. Meg aztán Vénusz szíve se volt más, mint női szív: jólesett látnia, hogy annak a férfinak (akit valaha legjobban szeretett az életben) a fia: milyen mézeskalács-arccal fordulgat az ő lánya felé... Nem is bánta már, ha úgy megszeretik egymást, hogy sohase

válnak el az életben... mindegy az, hogy testvérek, csak szeressék egymást. - A nők az ilyen dolgokban engedékenyek.

Ellenben az öreg Szindbádnak szolgálati ideje letelt úgy a fogadósné, mint a szolgálója körül. Vándor cigánylány nem akadt ezen a tájon. Nyugtalankodni kezdett, mehetnékje támadt, pedig Vénusz, a megenyhült, már akkor sem tett szemrehányást neki, amikor a padlásra éppen akkor ment fel körülnézni, amikor a piros lábú szolgáló is ott időzött. A fogadósné elbágyadt a fiatalok szerelmétől...

- Mehetnénk már - mondta Szindbád egy ebédnél, amikor kevés paprikát talált a pörköltben. - Kifelé áll a szekerünk rúdja.

Vénusz sírva fakadt, pedig ez nem volt szokása:

- Maga mindenkit boldogtalanná tett eddig a világon. Most a szegény fián folytatja. Azt akarja, hogy ő is kísértetté váljon ebben a házban, mint egykor maga volt itt kísértet. Hát nem látja, hogyan szereti egymást a két gyerek?

Szindbád legyintett:

- Még sokat fognak szeretni. Senki se halt meg szerelemből. A mi életünk, férfiaké, végre akkor a legnyugodtabb, amikor kísértetekké váltunk.

A fogadósné olyam elképedve nézett Szindbádra, mint az árván maradt rózsakaró. Eltorzult az arca a dühtől:

- Hát nincs magában egy csöpp érzés sem a gyermekei iránt?

- Nincs - felelt egykedvűen Szindbád.

- Akkor légy átkozott! - tört ki a fogadósnéból mind az a sok keserűség, amelyet évtizedek alatt magába fojtott. - Tudd meg, te cudar, hogy a szolgáló holdfeljövetelkor felköti magát a kamrában.

Szindbád a tenyerébe nézett:

- Nem hiszem. Több nő már nem hal meg értem.

...Fiát maga mellé ültette a szekérbe, és egész úton úgy rázogatta a lábát, mint az őszi szél nem hagyja békében a faleveleket.

- Miért nem udvaroltál néha egy kicsit a vénasszonynak is? - kérdezte fiát, amikor már messze voltak a fogadótól.

[1925]

AZ ÉLETMENTŐ KÉKFESTŐ

Régi templomok gyóntatószékeinél könnyebben megy a gyónás, mert nagy vigasztalásunkra szolgál már az is, hogy a gyóntatószékhez vezető úton, kimélyedt, kikopott templomköveket ér lábunk, amely kövek bizonyára sokkal nagyobb bűnösök léptei alatt vájódtak ki, mint amilyen bűnösöknek mi érezzük magunkat. Ugyancsak megkönnyebbülésünkre szolgál, hogy a gyóntatószék rostélya olyan sűrű, hogy nem ismerni fel a rostélyon át sem a fejedelmet, sem az útszéli rablót; nem ismerjük meg a dúsgazdag polgár arculatát, valamint nem a hamispénz-verőét sem: - legfeljebb bevallott bűneik mondják el csak kiről-kiről, hogy ki micsoda... Habár a bűnök között sincs olyan nagy különbség, mint azt messziről hinnénk az áhítatosan meggörnyedt vállaltról és a térdeplő-zsámolyról, amelyet tölgyfából faragtak szentéletű ácsok, hogy az le ne szakadjon a lelketrázó bűnbánat vonaglásai alatt sem. Szívesebben gyónok olyan helyen, ahol már előttem hercegnők és királyok gyónták meg bűneiket - ahonnan a bűnbánat már olyan jól tudja az utat az ég felé, mint a sas, amely az odvas toronyban lakik, mert hiszen a sas erős szárnyaira van szükség eme előkelő bűnösök bűneinek szállításánál, nem pedig a galambokéra, amelyek a városi templomok párkányain tanyáznak, és csak apró bűnöket bírnak el postaútjukon. - Egy régi kolostorba megyünk tehát a húsvéti gyónás elvégzéséhez - mondá Szindbád fiának, akit most már mindenféle csavargásaiban magával hordott.

- Inkább állok bíbornokok tanácsa előtt vádlottként, mint valami falusi bíró előtt - szólt még biztatásul Szindbád fiához, amikor az egykori lengyel határszélre megérkeztek, ahol az a bizonyos ódon kolostor kipillantgatott a hegyek közül, mint a hosszú útban halálosan elkeseredett utazók bizonyos menedéke, ahol már a fenyőfanagyságú kapustól gorombaságot vagy kupa bort kaphatnak...

A poprádfelkai fiákeres, aki olyan széles hátú volt még, mint azok a régi kocsisok, akik a tátrai fürdőhelyeket látogató kövér alföldi asszonyságoknak mutogatták az ostornyéllel az útközben feltünedező hegyeket, és ugyanakkor arról panaszkodtak, hogy milyen nehéz oda a feljuthatás, holott ők maguk talán soha életükben nem szállottak le a fiáker bakjáról... akik csak azért hívták fel a pasasérok figyelmét a különböző vereshajú tornyokra, amelyek a távolból közeledni látszottak, hogy ama bizonyos torony alatt fekszik egy kocsma, ahol egy késhegynyi túróhoz is nagy kupa sört adnak, és ahol majd meg lehet igazítani a kocsi szerkezetében előforduló rendetlenséget... A poprádfelkai fiákeres nagyot nézett, mikor Szindbád egy gyalogútnál, amely a hegyoldalon át kanyarodott, megállította a hajtást.

- Maga csak menjen P.-be, álljon meg a cókmókkal annál a fogadónál, ahol két legkövérebb asszony a határszélen a kocsmárosné. Mi majd gyalogszerrel megyünk, mint ahogy a búcsúsok szoktak. Ha meglát a toronyból a harangozó: legalább eszébe jut neki a vers, amelyet harangjaival játszania kell.

Aztán fiához fordult Szindbád, és így folytatta:

- Mert jegyezd meg magadnak, hogy a harangozás nem olyan könnyű dolog, amint mi itt a földön látjuk. A harangozónak pontosan kell tudnia, hogy milyen alkalomkor melyik harangját szólaltassa meg. Más harangot kell meglódítani ünnep előtti estéken, és több verset kell elmondani a haranggal, mint valamely közönséges estén. Másképpen folyik a harangozás búcsúnapokon, amikor már mindenki részeg, csak a harangozónak kell józannak lenni. És mást játszik a harang, például, a király nevenapján. Ezeket mind tudni kell az embernek, aki nem akar eltévedni az életben. Ha történetesen nincs kalendáriom kéznél, akkor is meg lehet állapítani a harangszó alapján, hogy mely táján tartunk az esztendőnek.

Szindbád egy darab ideig vezette fiát a kolostor felé, hogy Szindbád fia már azt kezdte gondolni atyjáról, hogy az az utóbbi időben valamilyen bankócsináló bandába keveredett, és ilyenformán akar könnyíteni a lelkiismeretén. A kolostor bástyái előttük kerekre koptak, mint sokat használt vetőkártyák. A bástyákról lengyel királyoly szobrai unatkozva nézegetnek alá, amely régi királyok azért faragtatták ki magukat szentek ismert ruháiba, hogy ilyenformán tán könnyebben beszökhettek a mennyország kapuján. (Tavaszodott; a folyó alant sustorgott, mintha összegyülekezett volna benne a sok mesemondás a téli csend alatt - no, lesz majd mit hallgatni a tutajosoknak, horgászoknak, rákászoknak és a partokon bámészkodó nyájőrzőknek, mire valóban beköszönt a tavasz. A nyárfa kérgének még eszeágában sem volt tündökölni; megviseltek voltak a fák, mint akár a télvizet járó bocskorok és a böjtölő emberek.) Szindbád itt a kolostor közelében, egy útszéli kápolnánál egy pillantást vetett a kápolna belsejébe, ahol olyan tündöklőnek, ifjúnak, gyermeknek látta meg Szűz Máriát, amilyen az Gyümölcsoltó Boldogasszony napja előtt szokott lenni: - és itt hirtelen magába szállott:

- Nem, mégse léphetem át ennek a kolostornak a küszöbét mondta a fiának. - Valamikor, ártatlan gyermek koromban idejártam a papok iskolájába. Mit szólna páter Göbi, ha éppen ő ülne a gyóntatószékben, ha mellette gyónás végett letérdepelnék? Mi lett az ártatlan fiúcskából, akinek sohasem voltak bűnei?... Majd inkább megpróbálkozom a bűneim eladásával, mint gyermekkoromban tettem.

Így szólt Szindbád, és a hegyoldalban útját az alant elterülő városka felé vette. A mese-mondásos vén fenyők közömbösen néztek utána. Az ő ágaik úgysem alkalmasak arra, hogy valaki felkösse magát reájuk.

A kolostorban - mint már ilyenkor szokás - harangozni kezdtek.

- Ó, már megint azért a Lubomirszkyért harangoznak! - kiáltott fel Szindbád, és babonásan nézett hátra a bal vállán. - Ez az öreg Lubomirszky már emberemlékezet óta nem tud meghalni, pedig a harangozók ugyancsak siettetnék a temetés alkalmából kijáró borporció kedvéért. Minden templomnak itt a határszélen ő, a herceg a kegyurasága. Nem mindig jó kegyúrnak lenni.

Szindbád fia följegyezte ezt is ama többi tudományok közé, amelyeket atyjától utazásaiban elsajátított, és csendesen ballagott Szindbád oldalán P. felé.

A fogadó udvarán - amely tágas volt a sok határszéli csőcselék, csavargó és utazó miatt - a poprádfelkai már jó ismerősökre talált, és ama régi kocsisszokás szerint, fogata mellett álldogálva, sörözött cimboráival. Szindbád borúsan megjegyezte:

- Ez a jó ember nyilván azt hiszi, hogy már megkönnyebbültem bűneimtől a kolostorban, így tehát nyugodtan nekivághatunk a határszéli utazásnak. Pedig hol vagyunk még a meg-könnyebbüléstől!

A fogadóban olyan alacsony, füstös, kis étkezőszoba volt, mintha darab ideig határzár lett volna, és a jámbor utazók itt hosszadalmas pipázgatással töltötték volna ráérő idejüket. A két kövér kocsmárosné (akiről Szindbád mindig lelkesedéssel beszélt) alig akarta felismerni az utazóban azt a bizonyos fiatalembert, aki állítólag valaha erre járt, és csaknem felgyújtotta a házakat és a szíveket. Az egyik asszonyság hosszában kövéredett, mint a tepsiben a diós-patkós a másik nő úgy dagadt, mint a gömböc a fazékban.

- Ejnye - mondta a gömböc. - Akkoriban észre sem vettem, hogy sántikálni tetszik a bal lábával.

Szindbád zordon pillantást vetett az emlegetett bal lábra, aztán hozzáférhetetlen hangon kérdezősködött egy helybeli kékfestő, egy bizonyos Valentin nevezetű után.

- Üzletet akar Valentinnal kötni? - szólalt meg most a diószpatkó. - Lám, kegyed is megjavult vénségére, komoly üzleti dolgokkal is foglalkozik. Mikor legutoljára nálunk járt, akkor - úgy emlékszem - nem csinált semmit, csak a drága jó időt lopta.

- Kérem, hölgyeim - tiltakozott Szindbád szertartásosan -, most a fiammal utazgatok, és éppen arra akarom őt megtanítani, hogy hölgyekkel szemben mindig udvarias legyen.

A két kövér asszonyság szemügyre vette Szindbád fiát, mint a bábák szokták az újszülöttet. Még a haját is megtapogatták (mire Szindbád fia összerázkódott, mert félt a boszorkány-nyomástól).

- Nem valami jó koszton tartotta eddig a fiát - jegyezte meg az egyik asszonyság, mintha a másik helyett is beszélne. - Mi lesz belőle?

- Matematikus - felelt Szindbád, és a söröspohárra szegezte a szemét.

A kocsmárosnéknak nyilván imponált a sohasem hallott foglalkozás, ezért bizonyos ideig hallgattak, majd így szóltak:

- A legényt elküldjük Valentinért, ha úgy parancsolja a nagyságos úr.

A kocsmárosnék ettől az időtől kezdve változott magatartást tanúsítottak. Mindenféle virsliket, túrókat, sajtokat hordtak elő, amelyeket Szindbád fiába akartak diktálni:

- Ne féljen a kolbásztól, mi magunk öltünk a télen.

Szindbád mogorván közbeszólott:

- Egy pohár jó borovicskát adjanak neki, és hagyják békében. Mit lengetik itt a harisnyakötő-jüket, amely úgyis elfonnyadt már?

De már jött is a kékfestő.

Csak amúgy kötényesen, felgyűrt ingkarokkal és térden felül érő csizmában, amelyben vásznait szokta áztatni a Poprádban. (Az ismerkedésen hamar túlestek, mert Szindbád és Valentin valamikor iskolatársak voltak a kolostorban.)

- Gyóntál már a böjtben? - kérdezte Szindbád, amikor a kocsmárosnék visszavonultak a konyhájukba, hogy tanácsot tartsanak arról, mivel kellene Szindbád fiát megvendégelni.

- Még nem gyóntam. Én ezt mindig nagypéntekre tartogatom felelt a kékfestő, aki olyan egyszerű embernek látszott, mintha azokkal az olajnyomatú szentképekkel volna rokonságban, amelyeket felvidéki vásárokon árulnak, és otthon az ágy fölé akasztanak, hogy legyen kire nézegetni a nagybetegnek. (Szindbád fiának az tűnt fel, hogy a kékfestőnek szőke szakálla volt, mint egy hittérítőnek, haja pedig természettől fogva hullámos volt, mint azoké a jó embereké, akikkel a kupecek biztosan megcsinálják a maguk üzleteit. Azonkívül nagy darab ember is volt a kékfestő, mint a gyolcsos tótok általában, akik néha értéken alul is adják a portékájukat, ha a vásár vége felé közeledik.)

Szindbád fia csodálkozva hallgatta, hogyan ért jó atyja az üzletkötéshez is:

- Nézd, Valentin, én látom a te kék szemedből, hogy az gyermekkorunk óta nem változott. Én pedig most is úgy ülök itt melletted, mint egykor a kolostorban az iskolapadban, bámulom a te nyugalmadat, életerődet... Most is olyan vagy, mint egy juhász, aki tavasztól őszig a hegyek között őrzi nyáját, egy krajcárért vendégeli meg zsendicével, juhtúróval a kolostor kiránduló diákjait, és nem fél a farkastól sem.

- Egy krajcárért - mormogta a kékfestő, mintha valamely távoli gondolat kezdene motoszkálni kemény homloka mögött, amely homlokot bizonyosan valamely templom-képről, egy apostol képéről bámult meg az anyja.

Szindbád tovább öltögette egymáshoz a szavak hímzéseit:

- Én sohasem tudom neked elfelejteni, hogy valamikor az életemet mentetted meg. Kihúztál a lékből, ahová bezuhantam. Fehér habsapkája volt a Poprád lelkének, az én sapkám fekete báránybőrből volt, és fennmaradt a lék tetején, hogy arról te megismerjed a helyet a partról, ahol atyádnak a vásznak áztatásánál segítettél. Nehéz korcsolyám miatt nem bírt elsodorni a folyó sebes árja, és te a jég alá nyúlva megragadtad üstökömet. Megmentettél...

- Igen - felelt a kékfestő, homlokát végigsimítva. - De a korcsolyáidat azután sem adtad kölcsön, pedig a korcsolyákat külön húztam ki a Poprád fenekéről. Pedig arra kértelek, hogy egy héten egyszer kölcsönözd a korcsolyákat.

Szindbád észrevette, hogy nem marad kellő vízfolyásban a beszélgetés, ha így folytatja, azért gyorsan rászólt a fiára:

- Matematikus, csókold meg a kezét a barátomnak, aki atyád életét megmentette.

Szindbád fia engedelmeskedett, mire Valentin zavarodottságában a sótartó helyett a paprikába mártotta azt a kenyérdarabot, amelyet majszolgatott.

Szindbád most a kékfestő vállára tette a kezét:

- Hát arra emlékszel-e, amikor bűneimet a gyónás idején vállaltad, mert neked nem volt meggyónni való bűnöd a jó páterek részére.

A jó Valentin felvillant:

- Igen, de nem ingyen tettem. A vállalt bűnök darabjáért egy krajcárt kellett fizetned.

Miután a derék kékfestőnek sikerült magát ilyen bűnös színben is feltüntetni, megelégedetten dőlt hátra székében. Szindbád lelkendezve átölelte:

- És vajon megbocsátottad-e nekem valaha, hogy egyszer elloptam a zacskót a nyakadból, amelyben a vállalt és meggyónt bűnökért összegyűjtött pénzt a nyakadban hordtad? Hetvenöt krajcár volt a zacskóban, hetvenöt bűn, melyekért te vezekeltél, te mondtad el értük a jó páterektől kiszabott Miatyánkokat és Üdvözlégyeket, amely bűnöket nem te követted el, hanem én. És én elloptam tőled a zacskót.

A kékfestő nagyot nézett:

- Hát te voltál? - kérdezte hosszadalmasan.

- Én voltam - felelt Szindbád, és bólogatni kezdett, mintha szánná-bánná bűnét, száraz kortyokat nyelt, míg végre maga a kékfestő jött segítségére.

- Sok hetvenöt krajcárt elveszítettem én azóta... Igaz, hogy ezen a bizonyos hetvenöt krajcáron köténykét akartam venni a Marikának. Csak amolyan kis kötényt, amelyet az őszi vásáron árulnak.

A kékfestő, ha pipázó ember lett volna, most nagyot nézne a múlt időbe a füstökön át. De nem volt dohányos, azért csak a homlokán jelentek meg a vándordarvak vagy a csapatostul járó vadludak árnyképei, a ráncos elgondolkozások. Szindbád a zsíros terítékes asztal fölött két tenyerébe hajtotta a fejét:

- És most megint arra kérnélek, hogy a nagypénteki gyónásodba vennéd fel az én bűneimet is, mert nekem nincs lelkierőm ahhoz, hogy a jó pátereknek meggyónjak, miután gyerekkoromban mindig ártatlannak vallhattam magamat előttük, a te jóságod folytán. Vállald megint a bűneimet, Valentin.

A kékfestő egy darabig olyanformán üldögélt, mintha önmagával vitatkozott volna.

- Mindegy - mondta végre, nagyot nyögve, miután leküzdte magában az ellenkezés rossz szellemét. -- Halljuk, mit vállaljak?

- Csaltam, loptam, hazudtam, káromkodtam, nem tartottam meg a böjtöket, templomba nem jártam, mindent elkövettem az emberölésig - felelt daráló hangon Szindbád, mint gyermekkorában megszokta a gyóntatószék mellett.

A kékfestő, mint gyónási szakértő, feltolta ujjával a szemöldökét, és féloldalról nézett Szindbádra.

- Hát a paráználkodással hogy állunk?

- Az is volt - felelt Szindbád lesütött szemmel. - Mindenáron el akartam csábítani egy gyermekkori barátom kedves kis kedvesét... Talán el is csábítottam. És lopott hetvenöt krajcáron köténykét vettem neki.

A kékfestő mozdulatlan maradt:

- És mit fizetsz, ha mindezt magamra vállalom nagypénteken?

- Mit adhatok neked, aki már annyiszor megmentetted az életemet?

Valentin olyan csendes maradt, mintha kővé vált volna. Kimérten, lassan beszélt:

- Értesz az ördögűzéshez?

- Hogyne - lelkendezett Szindbád.

Valentin úgy rakta egymás mellé a szavakat, mint a kőművesek a téglákat:

- Nos, hát a fizetség az legyen, hogy kiűzöd Marikából, a feleségemből az ördögöt. Vagy te, vagy a fiad.

- Marika? - kiáltott fel Szindbád, és a torkában verni kezdett egy ütőér, pedig akkor még nem volt hajlamos a szívbetegségre.

- Igen, Marikát feleségül vettem - folytatta nagyon komolyan a jó kékfestő. - Húsz esztendeig elég csendesen éltünk. Néhány hónap előtt azonban egy új legény került a műhelyembe. A Tisza mellől jött, tilinkózik, és vasárnap verekedik a kocsmában. Marikával azóta nem lehet bírni. Szememre veti, hogy a nagyheti passiójátékban én játszom a Júdás szerepét - talán valójában én vagyok a Júdás a játékon kívül is... Az én csizmám mindig mocskos, de a legényé gyakran van kitakarítva. Nem engedi, hogy keresztet vessek a kenyérre, mielőtt azt felszelném, mert azt hiszi, hogy akkor nem adhatna másnak belőle... Te ismered Marikát, könnyen kiűzheted az ördögöt belőle.

Szindbád csippentett a szemével a fia felé:

- Marikából kiűzzük az ördögöt.

Már éppen kezet akart fogni az üzlet megkötése jeléül a derék kékfestővel, amikor felpattant a fogadó ajtaja, mintha lidérc nyomta volna le a kilincset. Hullaszínű öregasszony jelent meg, aki olyan félelmetes volt, mint az ábécében az x, y és z betűk, mikor az ember még nem tudja végig az ábécét. (Szindbád sem tudta.) A kékfestő a látományra mutatott, amely régi házak padlásairól, pincéiből, kéményeiből jöhetett elő. Megkozmásodott, mint a tűzhelyen felejtett étel. Összeszáradt, mint egy saru, amelyet nem von senki a lábára, legfeljebb a tavaszi kutyák hajigálják ide-oda a szemétdombok környékén. Kökény, amelyet bokrán felejtenek... A szája szélét nyilván valamely átokmondás tartja összehúzódva, azért nem tud mindjárt megszólalni.

De beszél helyette a jóravaló kékfestő:

- Íme, Marika, akiről az imént beszéltem neked.

A látomány közeledik az asztalhoz, anélkül, hogy egyetlen pillantást vetne Szindbádra vagy a fiára. Nem, ez a látomány nem érte meg, hogy olyan nagy bűnbe keveredett egykor miatta Szindbád... A jövevény a Valentin vállára tette a kezét:

- Latrokkal ülsz együtt, ahelyett, hogy vásznaidat áztatnád a folyóban?

Szindbád, aki darab ideig azt hitte, hogy ért az öregasszonyok nyelvén, erőt vett magán, és komédiás hangon szólt közbe:

- Egy ital bor a hazáért sohasem árthat.

Az öreg nő Szindbádra vetette tekintetét, figyelmesen, megvetőleg, hosszadalmasan nézte, mint az öreg koldusasszony az előtte elrobogó fogatot, amelyben valamely régi férfiismerőse ül.

- Nem engedem, hogy megrontsa ezt a jó embert - mondá végül olyan hangon, mintha szeget vernének a koporsóba. És hóna alá nyúlt a kékfestőnk.

...Amikor végre megint a kövér poprádfelkai háta mögött üldögélt Szindbád, és a kövér kocsmárosnék ételillatai, amelyekkel benépesítették már a házat, hogy úgy az öregnek, mint a fiatalnak kedvére lehessenek, elmaradoztak, így szólt a fiához:

- Mindig csak rosszul sülhet el a dolog, ha az asszonyok idő előtt az üzletbe avatkoznak. Nem, még az én bűneim sem érnek meg annyit, hogy ezért engem te megváltsál.

[1925]

LEGJOBB OLYAN ASSZONYT ELVENNI, AKINEK ELSŐ URÁT FELAKASZTOTTÁK

- Ha az ember megöregszik: nem nagyon válogat a megélhetési módozatok között. Így tehát meg kell ismerkedned Szerenádi Szerafinnal is, aki mostanában abból él, hogy azokat a cipőket és papucsokat árusítja, amelyeket valaha a szeretőitől emlékbe kapott. Sajnos, nemigen egyeznek egymással a cipők. Szerenádi vevői tehát az egylábúak közül kerülnek elő... Ritka az olyan bátor ember, aki kétféle cipőt, mondjuk egy hegyes és egy tompa orrú sarut merne viselni a lábán - kezdte Szindbád egy napon, amikor felébredt benne a lelkiismeret, hogy fia nevelésével keveset törődik.

Szindbád fia mekegett, mint a bárány:

- Már megint mindenféle vénasszonyokkal akar összehozni, akik azzal gyötörnek, hogy fejtsem meg az álmaikat?

- Korántsem - felelt ünnepélyesen Szindbád. - Szerenádi Szerafin nem vénasszony, hanem férfi. Női névre azért keresztelte az apja, mert az öreg előrelátó ember volt. Nem akarta, hogy fiát besorozzák katonának.

- Nagy kötnivaló lehet - mondá Szindbád fia, és most már öklelő kosnak képzelte magát, hogy csak egy mihaszna öreg embert kell meglátogatni.

Hol lakott Szerenádi Szerafin? Nem is lakhatott másfelé, mint a Bakonyban, ahol még manapság is akadnak bolondos vénemberek, akik azzal fenyegetik dologtalan öreg cselédjeiket vagy megunt hozzátartozóikat, hogy majd elmennek a Sobri Jóska nyomába, szégyent hoznak a családra.

Szindbád az útra összecsomagolta azokat a szivaros skatulyákat, amelyek nagyatyja örökségéből maradtak, amely ládikók színültig meg voltak tömve szivarvégekkel. Ki pipázhatná el ezeket a szivarvégeket, ha nem Szerenádi? Arcképeket vett magához - amelyeket valaha képes- és divatlapokból vagdosott ki ugyancsak a nagyapja, amely képekkel közönségesen a vidéki emberek a hátsó kamráiknak a deszkafalát szokták beragasztani. Hadd izguljon az öreg Szerenádi, ha majd megmutatja neki a mexikói császárné vagy Renz lovarművésznő képeit. És az utazáshoz egy olyan régi borjúbőr ládát választott ki, amelyet az utazók mindig a kocsi végébe csatoltak, és a koffer kopott szőrében világosan látszott egy pisztolygolyó nyoma...

- De azt hiszem, akkor járnánk a legjobban, ha a bakra, a kocsis mellé libavirág színű, kendős kis pesztonkát ültetnénk, és így robognánk be Várpalotára - mondá fiának Szindbád, miután a veszprémi fogadóban még egyszer szemügyre vette a málhákat.

Tavasz volt; az út a Bakonyon át olyan mulatságos is lehetett volna, mint a szuplikáns-diákok utazása, akik mindenütt mernek dalolni, mert egyetlen krajcárjuk sincs. A veszprémi fiákeres inkább a söröspalackok kedvelője volt, mint a borosedényeknek; amint az útszéli csárdában a fogadós kipattantotta a dugót az üvegből, a fiákeres nyomban a szájához kapta az üveg nyakát, mert véleménye szerint nagy kár volna a kifolyó habért... Szalonna fehérségű derekú nyárfák, aranyvirágos sombokrok, a tavasz friss zöldségeire emlékeztető nyírfák és betyárkalapokhoz illő sötét orgonavirágok után ritkult az erdő, és még abban is szerencséjük volt az utasoknak, hogy egyetlen nyúl sem futott keresztbe az úton. De Szindbád mégis elégedetlenül dohogott:

- Úgy látszik, nincs igazi szerencsénk. Se a kocsmában, se az útszélen nem találkoztunk se betyárokkal, se betyárnőkkel. A kocsmárosnék errefelé már nem étetik meg az utazókat, hogy azok a föld másik oldaláról is visszakívánkozzanak hozzájuk. Szó sincs arról, hogy egy csizmadiás szekérrel találkozzunk, amelyen széles derekú asszony hajtja a lovakat, akivel aztán itt az erdőben darab ideig alkudozni lehetne egy pár csizmára. Nem érdemes már utazni Magyarországon. Vajon, hol fogok neked feleséget szerezni, hogy végre már magam is nyugalomba vonulhassak? - panaszkodott Szindbád a fiának, és ezenközben szőlődombok tűntek fel, amelyeken félrecsapott kalappal álldogáltak itt-ott füstös présházak, mintha még mindig be volnának csípve valamely régi mulatságtól. Majd egy helyen, ahol az árok vizében fehér háziludak próbálgatták olyan pirosra festeni a lábukat, mint a gólyáké, a veszprémi fiákerosnak eszébe jutott a palackba fojtott sör, és hátraszólott cipópiros arculatával:

- Mindjárt Palotán vagyunk.

- Csak jól nézd meg itt a házakat, az ablakokat, a kerteket, a kerítéseket és kéményeket; a lugasokat és a kiskapukat; a filagóriákat és a ruháskötélen száradó fehérneműket; a muskátli-cserepek mögül egerésző leányszemeket és az özvegyasszonyok portáit, ahol már a fiatal kocsis olyan nagy nyugodalmassággal vagdalja kenyeréhez a szalonnadarabokat, mintha többé semmi gondja se volna a világon. Jól nézz körül az udvarokon, ahol ilyenkor ássák a virágágyakat, amelyekbe mindig eltemetnek valakit a múlt időkből. És ügyelj arra, hogy ki jár a padlásra és a kamrába és a pincébe és a jégverembe a leánynép után. És ne menj be olyan házba, ahová sok keréknyom vezet, és a tornácon nagy úton járó csizmákat szárítanak, mert ott neked nincs semmi keresnivalód. Legjobb dolog olyan udvarokon megfordulni, ahol a gyalogutat benőtte a fű, a kisasszony a kút tükrében nézegeti az arcát, az özvegyasszony pedig olyan elgondolkozással pödörgeti kezében a ruhaszárító kötelet, mintha azzal valamely különösebb célja is volna. Általában, ahol valami gyász vagy bánat mutatkozik a háznál: olyan helyen érvényesülhet a tapasztalatlan fiatalság is. Mert ismétlem, hogy már végre kedvemre akarok élni: megházasítlak - intette Szindbád fiát, amikor a régi várkastély előtt elhaladt a kocsi, amely várkastély ablakában az akkori tulajdonos éppen állatbőröket szárított.

- De hát miért akarja, hogy mindenáron megházasodjak? - mekegett ismét Szindbád fia. - Talán bizony valamely régi szeretőjét akarja a nyakamba sózni?

- Ez se volna éppen a legrosszabb eset - vélekedett Szindbád. - Mert legalább előre kitaníthatnálak, hogyan lepjed meg ügyünk érdekében a kiszemelt szívecskét. De mégse ezt szándékozom tenni, mert jobban szeretem azt a festék-szagot, amely festékkel az új nyoszolyákat szokták bevonni az asztalosok, mint a régi ágyakat, amelyekben nagybetegek siránkoztak, haldoklók kapaszkodtak az ágy deszkáiba. Engem már csak a fiatalság érdekel - fejezte be szavait Szindbád, amikor egy öregember, aki az utolsó napsugarakat lopkodta egy kapuelőtti kövön, elszáradó kezének egy fáradt mozdulatával megmutatta az utazóknak azt a házat, ahol Szerenádi Szerafin lakott.

Az arc, amely egy ablak mellett feltűnt: olyanforma volt, mint egy Vexir-kép, amelyet a régi magyar házakban lehetett látni. Elölről tán Deák Ferencet mutatta a kép, de jobbfelől nézve bízvást Kossuthot, míg baloldalról Garibaldit vagy más titkolni való férfiút. A ház ablakában mutatkozó öreg kép jelenthetett bízvást egy megöregedett lókupecet, aki összevont, kimélyült szemöldökével egész életében azt az utat kereste, amelyen lopott lovaival tovanyargalhat. Őszülésében is veresedett ez a haj, mintha még mindig fűtenék alulról a szenvedélyes gondolatok. A szürke bajusznak az egyik hegye fölfelé állott, mintha ámulatában úgy maradt volna, amikor valamely női kéz utoljára megpedergette. A zergeszakáll olyan egyenesre volt

fésülve, mintha az imént került volna le valamely kalandozó fiatal vadászkalapja mellől. De mégis némi gonoszság mutatkozott ezen a szakállon, mintha mindig azon törné a fejét, hogyan dörzsölhetné pirosra ifjú nők arculatait... Mert az öregemberek szakállainak már nincs sok ráérő idejük, hogy szenvedélyes indulataikat eltitkolják. Sietni kell minden csókkal, amelyet hengergő álmukban még hátralevőnek gondolnak életükben.

Bizonyára megijedt volna ettől a rablólovag arctól akármilyen férfi; erőszak, erő, emberölésig menő elszántság és az önzés hörcsögpofazacskói duzzadtak ezen az arcon, még ha az a legnyugodtabbnak látszott is. A zsarolók arca ilyenforma, akik a nőknek utolsó pendelyét és csókját veszik el...

Még oldalról nézve annyi jelentősége se volt ennek az arcnak, mint egy kusza szarkafészeknek. Nem mondott ez az arc semmit annak, aki oldalról nézte. Az orr szinte igyekezett eltűnni; a fül a koponyához simult; a szem nem rakétázott. Ez az arc megszokta, hogy mindig szemtől szembe álljon, mint a hipnotizőr médiumával.

Szindbád nagy tisztelettel közeledett az öreg lókötőhöz, de az le sem tette kezéből az olvasott könyvet, amint félszemmel Szindbádra sandított:

- Miféle szél hozott ide? Én már öregember vagyok, nem foglalkozom semmiféle görbe dolgokkal, így leányrablással sem - kezdte az öregember rideg, visszautasító hangon.

- Leányrablás! - kiáltott föl Szindbád. - Engedd meg, tisztelt barátom, hogy most is, mint minden alkalommal, a legnagyobb elismeréssel szóljak azokról a dolgokról, amelyeket a te társaságodban volt szerencsém elkövethetni. A te nagy kiszámítóképességed okozta, hogy sohase kerültünk bajba legvakmerőbb csínytevéseinknél sem.

A rabló legyintett:

- Nem érdemes beszélni az egész dologról. Nem csináltunk semmi nagy dolgot, tiszta lelkiismerettel, nyugodtan várom halálom óráját. Ugyan mennyi van még nekem hátra az életből? - Látod, éppen Shakespeare színdarabját olvasom a véres királyokról. Ezek vittek véghez emlékezetes tetteket.

Szindbád, miután hiába várta, hogy az öregember hellyel megkínálja, maga vont elő egy faszéket, és akármilyen kajánul nézett házigazdája, sima szóval így beszélt:

- Igazad van, Szerenádi, minden második emberrel megtörténhetik, hogy üstben akarják megfőzni a felbőszült férfiak azokban a falvakban és városokban, ahol darab ideig tartózkodott. Igazad van, Szerenádi, nem olyan nagy dolog asszonyokat, lányokat lopni lakodalmakról, bálakról, templomokból...

- Hát miért engedték magukat? - fortyant föl a tisztelt úr, de most már korántsem volt olyan visszautasító, mint kezdetben. Darab ideig még a könyvbe nézegetett, mintha a megkezdett mondatot akarná befejezni, aztán csendesen begyűrte a lapot.

- Hát most miben sántikálsz? - fordult Szindbádhoz.

A kérdezett őszintén felsóhajtott:

- Elhibázott életemet akarom jóvátenni. A fiamat akarom boldoggá tenni, mert én egész életemben szenvedtem a nők miatt. Hol ezért, hol amazért voltak halálsejtelmeim, csodálatos dolog, hogy életben maradtam.

- Én úgy tudom - mondá igen gúnyosan Szerenádi úr -, hogy tisztelt barátom mindig tisztában volt a következményekkel, amikor egy és más dologgal megterhelte a lelkiismeretét. Régen meghalt az az öregasszony, aki tisztelt barátomat tudatlan gyereknek ismerte volna. Tisztelt

barátom nagyon is jól tudta világéletében, hogy bortól és nőtől lerészegedni, aztán betegen kijózanodni szokás. Miért csodálkozik tehát úgy elhibázott életén?

- Azt hittem, hogy örökké tart a mámor - védekezett Szindbád.

- Maga hitt ilyesmit? Maga, tisztelt barátom, aki még azt se szokta elhinni, amit a két szemével lát? - csúfolódott az öregember. - Remélem, nem azért jött ide, hogy engem is bolonddá tegyen, mint annyi férfit és nőt életében?

- Tekintettel arra a szövetségre, amely bizonyos körülmények között kettőnk között fennállott, így például akkor is, midőn egy megfiatalító csodaszert árultunk öreg, gazdag embereknek és asszonyságoknak, és akkor is, amikor az elmegyógyintézetből kellett megszöktetni egy zsidó bárónőt, akit féltékeny férje ide bezáratott, amikor a dáma azt kezdte hangoztatni, hogy csak azokat a férfiakat szereti, akik olyan barnák, mint a fokhagymás lacipecsenye...

Szerenádi borúsan közbeszólott:

- Hagyjuk régi üzletkötéseinket, a kuncsaftok nagy részben már a másvilágra szökdöstek előlünk. És én remeteéletre adtam magam. Itt van a szomszédomban a mészáros, akihez csak a palánkon kell átkiáltani, ha egy kis húsra megéheztem. Egy öreg takarítónő hordja a bolhákat hozzám a község minden részéből (azért nem is ajánlom, hogy itt maradjanak éjszakára). Hál' istennek, annyi bolhám van, mint a Vadkanfő istállójában, amelyről Shakespeare írt.

A beszélgetés eddigi folyamán is észrevehette Szindbád fia, hogy atyja minden tisztelete mellett, bizonyos főnöki fölényességgel beszél Szerenádival. A remete magázta Szindbádot, míg az kedélyesen tegezte az öreget. Szindbád most már nem is sokat teketóriázott:

- Ismétlem, hogy föltétlenül számítok a segítségedre. Minden törvényszéki írnok, adóhivatalnok, útmester meg tud házasodni, ha ehhez kedve van. Miért ne tudna megházasodni az én fiam is? Kettőnket is eltarthatna egy asszony, és különben is szeretnék fiam vagyonával magam spekulálni, amellett, hogy nagyon kívánkozom a csendes családi otthon után. Egy nagy fa alatt, napsütéses padon akarok üldögélni, amikor a fiam felesége a virágmagvakat tavasszal elvetegeti. És én előre elmondom neki, hogy melyik magból milyen virág lesz.

Szerenádi dörmögött:

- Megérem, hogy olyan szent ember lesz a végén, hogy felmászik valamely toronyba, hogy onnan elrepüljön, mint valamelyik középkori szerzetes.

A remete ezután megmutatta házát... Kis, falusi ház volt; a cserepek felborzolódtak a tetőn, mint a barátságtalan ebek szőrei. Az ajtónál egy gödör volt, amelyben kitörhette a lábát a látogató. A ház végében ablaktalan szoba volt.

- Itt lakik a kísértet - mondta a remete.

- Hogyan jutottál ehhez a házhoz? - nevetett Szindbád.

- Végrendelet-tanú voltam egy öregasszonyság mellett.

- Hát egyébként vannak még cipőid, amelyeket eladogatsz?

- Régen eladtam már a hercegné papucsát is, pedig erről azt hittem, hogy szívem fölé tétetem, mikor a koporsóba zárnak! - szólt a remete, és valóban könnyezni kezdett.

- Hát akkor miből tudsz megélni?

Szerenádi szipákolt:

- Zongoraleckéket adok. (A házban valóban volt egy rossz zongora.)

- De hát tudtommal: sohasem értettél a zongorához!

- Most sem. De valahogy megélek belőle. Két növendékem van. Sohasem szerettem az egynejűséget.

- No, vén lókötő - kiáltott fel Szindbád. - Hát végre eljutottunk oda, hogy régi barátodnak, aki helyetted annyi szerelmes levelet irt, mert te magad sohasem voltál barátja az irka-firkának: most vallomást teszel. Miféle növendékeid vannak?

- Mindjárt itt lesz az egyik - felelt Szerenádi, és a falu közepén álló torony órája felé nézett.

- Pontosságra szoktattad őket - szólt Szindbád elismeréssel, amikor valóban megérkezett egy falusi leány, aki nyomban nagyon izgatott lett, amikor Szindbádot és fiát megpillantotta.

- Klein Sári kisasszonyt bemutatom a „főigazgató" úrnak.

Szindbád csippentett szemével fia felé.

- Vedd karodra Sárikát, és nézzétek meg a kertet, amíg én a tanár urat levizsgáztatom.

Szindbád hosszasan nézett a fiatalok után. A leányka olyan piros volt, mint az újszülött.

- A derekára tedd a kezed - kiáltotta ki az ablakból Szindbád, és a zongorához ült, hogy egy nehéz, hosszadalmas zenedarabot eljátsszon, mintha azt maga a vén Szerenádi játszaná.

- Tekintélyt kell tartanod a faluban - mondá Szindbád a remetének, amikor a zenedarabbal végzett.

- Hm - felelt Szerenádi. - És ha a fiad elcsábítja a növendékemet?

- Ott a kísértet-szobában? - nevetett Szindbád.

- Akár ott, akár a káposztáskertben... Ti tovább utaztok, én itt maradok.

- Nem történik semmi... Ne bolondozz, öreg. Sárika annál hűségesebb növendéked lesz, mert gondoskodtál mulattatásáról.

Ám most megérkezett a második számú növendék is. Erre már Szindbád felállott a zongorától. Strucckalapja volt... Gyűrű gazdag szeme nézett Szindbádra kezéről. A fülledt selyemszoknyából falusi unalom és vágy áradozott, hogy szinte megszédítette melegével Szindbádot. A regálbérlőnek volt az özvegye, és iskoláit Pesten végezte. Az orra, amely eddig szomorú volt, mintha valami örök bánat miatt nyúlott volna meg, szinte piszévé változott, amint a „főigazgató úr" ajánlkozott, hogy a mai zongoraleckét ő adja a tanár úr helyett.

- Te csak menj a kocsmába, kedves kollégám - biztatta Szindbád barátját, és olyan pillantást vetett a kezekre, mintha még sohasem látott volna ily húsos, fehér és izmos kezeket, amelyek nyilván megfojthatnának egy férfit. Vajon őt is megfojtják-e? Szindbád így kezdte mondókáját:

- Barátom leveleiben sokat olvastam nagyságodról... Valóban igaz volna, hogy a legszebb hangja van egész Várpalotán? A zongorában virtuóz és lelke nemességével senki sem veheti fel a versenyt?

Fogorvosoknak vannak ilyen biztató szavaik.

Szerenádi nyilván fulladási rohamot kapott útközben, mert haragos köhögéssel állott meg darab ideig az ablak alatt.

A növendékek már eltávoztak, Szindbád az ajándékba kapott szivarvégeket és divatképeket rendezgette. Szindbád fiának kacsafarkához hasonlatos haja még jobban meggöndörödött; kijelentette, hogy Sárit feleségül veszi szívesen; gondoskodjon atyja valamely üzletről, amelyből itt Palotán megélhessenek.

- Legjobb volna mindjárt zongoramesternek felcsapni - vélekedett Szindbád.

Szerenádi ekkor lépett a szobába, és komoran nézett Szindbádra:

- A régi időben, amikor még üzleteink miatt gyakrabban találkoztunk: az volt a szokás, hogy ha valahol elvégeztük a dolgunkat, onnan lehetőleg sürgősen elutaztunk... Vajon most más szokások vannak divatban?

Szindbád a fiára mutatott:

- Nem lehet utazni. A fiatalúr házasodni akar. Sárival már megegyezett a dologban.

A remete egy darabig tetőtől talpig nézegette a fiatalembert. Nem krákogott, nem káromkodott, a hangja mogorvaságán sem sokat változtatott, amikor így kezdett beszélni:

- Sajnos, nekem nem volt szerencsém ahhoz, hogy fiam szülessen. De ha fiam volna, azt úgy nevelném, hogy tartózkodjon a fiatal nőktől. A fiatal nők csak rontanak az emberen... Először azért, mert semmi hasznos tudományt nem lehet tanulni tőlük, csak érzékenységet, amire az embernek nincs szüksége az életben. Másodszor a fiatal nő szereti magát rábízni az első férfira, akivel megismerkedett. A nyakába ül, dermeszti a szívét, és éjszaka rossz gondolatokat terjeszt. A fiatal nők nekünk, öregembereknek valók, akik már nem egykönnyen kaphatók bolondságokra.

Szindbád nagyon helyeselt a remete szavainak, mire az ismét gunyorosra fordította szavait:

- Azon csodálkozom, hogy nekem kell elmondani mindezeket a fiatalembernek, amikor tisztelt úratyja, az én zenekedvelő barátom ezt jobban tudja nálam.

- Hát mit tegyek? - kérdezte Szindbád fia, és már megint a gödölye hangját utánozta.

Szerenádi Szerafin hidegen, mint egy szigorú, erkölcsös emberhez illik, a következőket mondta:

- Az embernek számolni kell azzal, hogy miből fog megélni öregségére. Zongoraleckéket akar adni vénségére Palotán, vagy pedig kocsikázni akar Veszprémben és egyéb fővárosokban? Élvezni akarja az életet, vagy pedig rabszolgája akar lenni a létnek? Harangozó akar lenni vagy pedig megrendelő, akinek a harangozó elhúzza a nótáját?

- Fiam természetesen rendelő akar lenni! - szólt közbe Szindbád, fia védelmében.

- Nos, ebben az esetben, azt vélném, hogy akkor cserélni kell a növendékeim között. Sárit át kell engedni az én igen tisztelt barátomnak, a regálbérlőné pedig amúgy is özvegyasszonyság, tehát éppen arra való, hogy férjhez menjen.

- Azt a vén duennát? - mekegett Szindbád fia.

Szerenádi Szerafin erre már nem is tartotta méltónak a válaszadást. Szindbádhoz fordult:

- Sajnálom, tisztelt barátom, hogy fia még mindig azt hiszi szavaim után, hogy az évszámok jelentenek valamit egy házasságkötésnél.

Szindbád fia (nyilván Sáritól tanulta) felkiáltott:

- És a szerelem?

Sz. Szerafin már búcsúzóra nyújtogatta a kezét. Az ajtóban mondta a vendégeinek:

- Legjobb olyan asszonyt elvenni, akinek az első urát felakasztották.

- A bérlőnéét is? - kérdezte összeborzongva Szindbád. (És ezután jó darab ideig igen kedvetlen volt.)

[1925]

ISZKIRI

Egyszer Szindbádot, sok szerelmi bolondságoknak a hősét, üldözőbe vette egy nő. Ez pedig ilyenformán történt:

Pálma, bármilyen nemesen hangzik is ez a név: olyan szenvedélyes asszonyság volt, hogy ha megmérgesítették, harapott. Sok férfit megharapva életében... így a márciusi ünnepélyeken, a belvárosi kocsmákban mutogattak egy barna atillás, kék sapkás alhadnagyot, aki kezdettől végigküzdötte az 1848. és 1849-i hadjáratot, és egyszer sem sebesült meg. Mégis, egy titkolhatatlan forradás látszott az arcán: Pálma harapásának nyoma. - Ugyanebben az időben a budai bástyasétány vadgesztenyefái alatt szürke napernyővel, totyogós professzorléptekkel csónakázott egy tiszteletre méltó tudós, akinek soha életében nem volt köze másokhoz, mint a pókokhoz, akik nyilván nagyon kedvelték a tudóst, mert mindenféle könyveket írt róluk. És a pókok költőjének arcán is egy szabályos harapás nyomai látszottak, egy aranyfognak is a nyoma, mert a tudományos ember már második férje volt Pálmának, amikor a napernyő helyett még az asszonyságot hordozta karján. - De még az alhadnagy, valamint a pókpoéta idejében üldögélt Pesten, a Józsefvárosban koporsói között egy úriember, akinek az volt a híre, hogy a legudvariasabb ember a kerületben, mert hiszen többnyire gyöngédségre szoruló, gyászba borult egyénekkel érintkezett. Ez a komoly, fekete ruhás, mindenkire őszinte tisztelettel és bizalommal mosolygó úriember, aki már csak azért sem lehetett kétségbeesve, mert bizonyosan tudta, hogy előbb-utóbb mindenkinek szüksége lesz az ő portékájára, a koporsóra, mondom, még ez a mézes ember is, aki a lehető legnagyobb udvariassággal tessékelte boltjába a vevőket, ő is harapást viselt az arcán, mert mielőtt a búskomor foglalkozásra szánta volna magát: harmadik férj volt Pálma mellett. - De bizonyosan akadtak még mások is a városban, akiknek nem voltak hivatalos papirosaik arról, hogy Pálma törvényadta, feleségi jogon harapta meg őket. Pálma ugyanis szerette a divatos táncokat, lehetőleg mindegyiket megtanulta már idejében, mikor is meglátogatta a tánctermeket, és így megismerkedett különböző férfiakkal, akik rövidesen azt kezdték érezni magukon, hogy Pálma szerelme nélkül nem élhetnek tovább... Amíg aztán Pálma megharapta őket. És ez a harapás fájt, mert Pálmának évről évre több hamis foga lett. A hamis fognak pedig az a tulajdonsága, hogy nem érzi, meddig mélyed bele az eleven húsba. Hát a leírt úrhölgy vette üldözőbe Szindbádot.

Lesett rá a Nagyopera árkádjai alatt, olyan ártatlan arccal, mintha csak a színlapot olvasná, és mikor Szindbád arra járt, hirtelen Szindbád mellett termett: „Maga gazember, már megint kivel csal meg, hogy hetek óta nem látom?" - kérdezte olyan hangon, hogy a sarki rendőr már jegyzőkönyvecskéjét kezdte tapogatni, hogy abba majd hivatalosan is bevezesse a szerelmesek nevét. Szindbád udvarias ember volt, nem válaszolt tehát Pálmának, mert nem akarta a hölgy érzékenységét megbántani. Csendben menekülésre fogta a dolgot. Az Andrássy út egyik oldaláról a másikra cikázott, mert komoly futamodást nem lehetett rendezni a népes útvonalon. Csodálatosképpen a kocsik nem gázolták el a mindenütt Szindbád nyomába iramodó hölgyet... Sőt annál inkább szitkozódott, örök szerelmet emlegetett, amelyet Szindbád ígért volna. A lovasrendőr már éppen sarkantyúba akarta kapni lovát, hogy utolérje a menekülő férfit, de Pálma rákiáltott: „Ne merjen a mi dolgunkba avatkozni!" A lovas ijedten szalutált, pedig ezek a rendőrlegények nemcsak a lovat, de rendszerint a nőket is összeverik. - Így történt aztán, hogy Szindbád egérutat vett, és mindaddig futott, amíg a Soroksári út végére érkezett, ahol ama bizonyos 1848-49-i Honvédmenházban Pálmának a férje, az alhadnagy lakott.

- Hadnagy úr, hoztam magának egy jó szivart - kiáltott fel megmentve és lelkendezve Szindbád. (Erre a helyre nem merészelte őt Pálma követni.)

Lesben állott Pálma a Lánchídnál, gróf Széchenyi szobra előtt, amikor arról értesült, hogy Szindbádnak Budán van dolga. (Gépolajat kellett vinni egy kedves kis varrónőnek.) Pálma a mozdulatlanságra ítélt grófot kérdezte: „Mit érdemel az olyan ember, aki idecsábítja a nőket, aztán faképnél hagyja őket?" Mit, mit nem felelt a gróf, azt sohasem lehetett megtudni, mert Szindbád megpillantván Pálmát a szobornál, futamodásra vette a dolgot. Persze, Pálma sem molesztálta tovább a szobrot, hanem Szindbád után vetette magát... Szindbád ilyenkor következetesen azon a hídoldalon menekült, amely oldalon a Budáról jövők szoktak dolgaik után járni. Ezek a járókelők mindig oly sebbel-lobbal igyekeznek, mintha valahol tűz volna Pesten, amelynek az oltása az ő dolguk. Nem hallgatták el tehát kevésbé hízelgő megjegyzéseiket a szemközt futamodó Szindbádról, de ezeket a megjegyzéseket már többnyire a Szindbád nyomába igyekvő Pálmának kellett lenyelni. A Lánchíd után következik a Várhegy, amelyre Szindbád könnyű szerrel menekült, részint azért, mert pontosan tudta az utat errefelé, részint pedig Budán, a szerelmesek városában mindig hétmérföldes csizmákban járt, mint Ámor futárjához illik. Pálma, aki testi terjedelme miatt már nem mászott fel a hegyre szerelemből (de annál inkább féltékenységből), kimerülten követte szerelmesét. Ha történetesen arra hajtott a miniszterelnök, ezt a jó urat hívta segítségül. De a miniszter ritkán járt errefelé, azért Szindbád rövidesen elérte a Várat és ott a bástyasétányt, ahol ama tudós ember szürke napernyője alatt sétálgatni szokott:

- Professzor úr, hoztam magának egy gyönyörű pókot - kiáltott fel Szindbád, és az egykori férj karjába kapaszkodott. (Pálma ugyancsak nem merészelte követni szerelmesét e helyre.)

Ám Pálma fáradhatatlan volt akkor, midőn arról volt szó, hogy Szindbádot megint üldözőbe vegye. Pálma, miután egy hordár piros sapkáját kicserélte egyik régi férje kemény fekete kalapjával, és az átöltözött hordárt Szindbád nyomába szalajtotta: rövidesen megtudta, hogy a csalfa férfiú egy józsefvárosi kiskocsmába szokott lengő léptekkel benyitni, és ezen a helyen az a különös szokása van, hogy a borospoharakat hosszadalmasan nézegeti. „És miféle vendéglősné van ott?" - kérdezte Pálma, aki türelmetlenül hallgatta végig a privátnyomozó jelentését. „Egy kövér asszonyság!" - felelt a hordár. „Ez az!" - kiáltott fel Pálma, a hordárnak csaknem a karjába kapaszkodott, midőn ama bizonyos vendéglőbe elvezettette magát.

A vendéglő az Ecetfához volt címezve, de a ravasz cím nem vezette félre Pálmát, nemhiába volt már bánatos, hosszú orra a sok szerelmi csalódástól: azt sejtette, hogy az Ecetfánál édességet is mérnek. Most az egyszer valóban tetten érte Szindbádot. Az a nő, akit a tudatlan hordár „egy kövér asszonynak" nevezett, úgy ült Szindbád ölében, mintha lovagolt volna. Vöröses volt. - Pálma, barna nő létére, mindig gyűlölte az alattomos szőkéket; kövérkés volt, de nem a zsíros koncoktól, hanem a szerelemtől - holott Pálma gyermektelen és sovány volt... Olyan ártatlan, kék szeme volt, mint a méregkeverőknek, holott Pálma szemével is mindig azt fejezte ki, amit a szájával.

Pálma tehát radikális módját választotta a törvénycsinálásnak. Kiállott a vendéglő ajtajába, és telitorokkal elkiáltotta magát:

- Segítség! Gyilkosság!

Szindbád már tapasztalatból tudta, hogy mi szokott az ilyen kiáltozás után következni, ezért hamarosan elmenekedett az oldalajtón, de a szegény „kövér asszony" helyén maradt, és kénytelen volt az idegen nő esernyőcsapásait elviselni.

Ezek az esernyőcsapások okozták, hogy Pálma Szindbádot már csak a József körúton tudta utolérni, mégpedig nem messzire a harmadik férje, a koporsókereskedő boltjától. Szindbád bemenekült a boltba, és lelkendezve így szólt a nyájas kereskedőhöz:

- Főnök úr, egy testemhez szabott, kényelmes, korrekt koporsót szeretnék vásárolni.

A kereskedő vidoran bólintott, és a legközelebbi koporsóra mutatott.

Szindbád leemelte a koporsófedelet, elhelyezkedett a koporsóban, de mielőtt kényelmesen kinyújtózott volna, a koporsófedelet magára húzta. Mire Pálma megérkezett volt férje kereskedésébe: Szindbád eltűnt...

- Talán egy koporsót parancsolsz? - kérdezte a nyájas kereskedő volt feleségétől, és fogait mosolyogva villogtatta. - Vagy pedig iszkiri innen kifelé!

[1925]

A DOBOGÓ SZÍV SIMOGATÁSA

Szindbád akkoriban azon törte a fejét, hogyan dugaszolhatná ki mocskos pipáját, miután az utolsó női hajtű is elfogyott a háznál - amikor egy igen előkelő megjelenésű hölgy kopogott ajtaján:

- Már nem bánom, akármit is gondol felőlem, de felkeresem, hogy személyesen is megismerkedjek magával.

- Hercegnő! - felelt Szindbád, és csaknem térdre vetette magát a hölgy előtt, aki körülbelül olyan idegrendszerűnek és finomnak látszott, mintha abban a percben szállott volna le valamely nagy európai expresszvonatról, amely boldog napnyugati országokból indult el kelet felé. És a hölgy köpenyének valóban olyan illata volt, mint a Havanna-szivarok füstjének, amelyet előkelő utasok szoktak a fogaik között szorongatni, amikor a határállomásokon átdöccen velük a vonat.

- Én a spanyolországi szigetekről jövök, hogy magával beszélhessek - szólt a hölgy.

Szindbád körülnézett bagolyvárában. A bútorzat itt valóban nem látszott alkalmasnak egy baleári úrnő fogadtatására, mert az sem volt egészen bizonyos, hogy melyik széknek van kimenőben a lába. A szőnyeg pedig már akkor kopott el, amikor a nádorispán járkált rajta sarkantyús lépteivel... Mindössze annyiban volt kedvező ideje az előkelő hölgy látogatásának, hogy Szindbád szerencsére nemrégen csukta be a faliszekrénybe azt a bolond, öreg kísértetet, amellyel éjjel és nappal társalogni szokott. (A kísértet ugyan hümmögött néhányszor a szekrényben, de azt is rá lehetett fogni, hogy egy kutya nyugtalankodik odabent.)

Szindbád végre talált egy széket, amelyen sem egérfogó, sem ócska, szárnyas frakk nem foglalta el a helyet, a hölgyet leültette, és megkérdezte:

- Valamely álomfejtés ügyében méltóztatott a nagy utat megtenni?

A hölgy bánatosan nézett maga elé. Szindbád ezalatt szemügyre vette arcát, amelynek festéséhez a hölgy leginkább a napsugarat használta. Szinte kreolszínű volt ez az arc, amelyből a mindent kifejező szemek diósan világítottak. Az orra élénk, kíváncsi, mindentudó orr volt, amely valamivel kisebb volt, mint az okosság görög istenasszonyáé, de reményleni lehetett, hogy valamikor még nagyobb is lesz ez az orr. Amikor már mindent megismer a világon, ami érdekelné. Ugyancsak nagyobb formája volt a szájnak, mint azoknak a szájaknak, amelyeket mézeskalácsokra szoktak rajzolni. Ez nyilván azért van, mert az úrnő nem spórol a szóval, gyorsan kimondja azt, amit magában gondol. No, majd kisebb is lesz ez a száj, hogyha nem akad figyelmes hallgatósága minden szavának. - Szindbád megfigyeléseit éppen tovább akarta folytatni a fülön (amely olyan kerek volt, mint a búgó csiga, amely azokat a másvilági hangokat is hallja, amelyeket a földi fülek általában nem hallanak), a hajon (amely olyan dús volt, hogy még az ajak felé is jutott belőle mutatványképpen), a kézen (amelyet egyelőre szárnyas bőrkesztyű védelmezett tisztátalanságok - így a tekintetek elől is -), mikor úgy röppent fel a nő száján a sóhajtás, mint a halk fenyvesmadár:

- Azért jöttem a spanyol szigetekről, mert azt hallottam, hogy magának van egy házi kísértete... Én pedig mindent láttam a világon, csak kísértetet nem.

Szindbád nem szeretett a maga kísértetéről beszélni, ezért inkább földrajzi tudományát vette elő:

- Mondja, nagyságos vagy felséges asszony: a spanyol szigetek melyikéről jött vala látogatásomra? A Mallorcáról vagy a Minorcáról?

- Én mind a két helyen laktam a szigeteknek ama részeiben, ahol egész nap ruha nélkül lehetett járni! Mert nem bírom elviselni testemen a ruhaneműt. Éget, zavar, boldogtalanná tesz. Legjobban szeretnék itt is ruha nélkül járni, de tudom, hogy ez lehetetlenség Európában.

- Holott, amint látom: ruhái a legutolsó európai divat szerint készültek - jegyezte meg Szindbád.

- Mit tehetek én arról? - kiáltott fel panaszosan a hölgy. - Utam Svájcon vitt keresztül, és Zürichben így varrnak a szabók.

- Mondjon még valamit magáról - szólt Szindbád rövid elgondolkozás után.

- Huszonnégy óra óta nem ettem egy falatot, mert szép akartam lenni, amikor magát felkeresem. Megfigyeltem ugyanis, hogy sokkal szebb vagyok, ha darab ideig semmiféle táplálékot nem veszek magamhoz. Ez az én legegyszerűbb szépségápolásom a mindennapi fürdőzésen kívül.

- És egyébként mit szokott enni?

- Nagyon szeretem a narancsot. Hét-nyolc darabot megeszem. Némi teasütemény mellé nehéz óbort szeretek hajtogatni mindaddig, amíg némi kis kábulat nem jelentkezik az agyamban.

- És az embereket szereti-e?

- Az Embert (nagy e-vel) szeretem, de sehol se találom. Azért többnyire egyedül vagyok, egyedül utazgatom, és helyemet nem találom. Nem mondhatnám, hogy szerencsétlennek érzem magamat. Nem mondhatnám, hogy boldog vagyok. Azt hiszem, hogy semmi sem érdekel más a világon, mint a testem tisztasága, valamint a napsugár a tengerparton.

Szindbád, mint ez rendes szokása volt: igen helyeslőleg, megértőleg bólongatott azoknak a nőknek, akik gyónás végett őt felkeresték. De most minden biztatás hiábavaló volt, a nő nem akart többet mondani. Magába merült, mintha valami kútba nézegetne, és másvilágias hangon szólott:

- Ha maga olyan mindentudó, mondja meg nekem, hogy mi történik az én gyermekemmel odaát a másvilágon?...

Szindbád sóhajtott: ez volt tehát a rejtélyes nő titka... Az idegen nő pedig így folytatta:

- Nyolcadik éve, hogy meghalt a leánykám, és nyolc év óta minden hónapban, újholdkor meglátogat. Most már tizenhatodik évében van, és a haja alul ér a derekán, mert a holtak haja a sírban is növekedik. Eljön minden holdújuláskor, és leül az ágyam szélére: megcsókolgatja a kezemet, az arcomat, simogatja a derekamat, mert éppen az ő születése idején epebajt kaptam.

- És valamikor, amíg élt a kisleány: ő dörzsölgette a fájó testrészt az epegörcsök idején? - kérdezte Szindbád.

Az úrhölgy, amennyire előkelő magatartása megengedte, némi lelkendezéssel felelt:

- Igen, mikor már nem használtak a meleg cserepek, sem a különböző orvosságok, leánykám masszírozgatta fájó derekamat, mindaddig, amíg álom ereszkedett a szememre. És azóta is, amióta eltemettem őt ama svájci temetőben, ahol a világon a legbánatosabb fák állonganak, leánykám hűséges maradt hozzám betegségeim idején. Eljött és meggyógyított, mikor már nem bírtam elviselni a szenvedéseket. Kilépett a szekrényből, az ablakfüggöny mellől, vagy előbújt fejét a paplan alól, amikor újhold járt az égen, a szél szomorúan sóhajtozott odakint, és az úton

járó kocsikerekek úgy lüktettek, mintha mind az én testemen mentek volna keresztül. És nagy fájdalmaimat többnyire nyomban elfelejtettem, amikor ő megérkezett a másvilágról... Igen gyakran kapott odaát új ruhát, amely többnyire megfelelt az én ízlésemnek is. A divatlapokban, kirakatokban, szabónőknél ugyanis mindig megnézegettem azokat a gyermek-leányoknak való divatos ruhákat, amilyent én varratnék a leánykámnak - ha élne. És leánykám megérezte a másvilágon a gondolatomat, valóban olyan ruhában látogatott meg, amely az én ízlésemnek megfelel. Csak néha találtam egy fölösleges szalagot a ruháján vagy a hajában.

- Így múltak az évek - ismételte Szindbád.

- Leánykám évről évre növekedett... Úgy fejlődött, mint narancs a fán. A lábai tartásán láttam, hogy végigjárta ugyanazt a tánciskolát, amelyben valaha én tanultam táncolni... Persze, csak egy vidéki kis városban, ahol azóta sem fordultam meg, de leánykám, elment oda, ahol a francianégyest nyilván úgy tanítják most is a behavazott téli délutánokon, mint az én időmben, és a táncmestert csak akkor látják szívesen az úriházaknál, ha az lengyel nemesnek adja ki magát. - Az ujjacskáit vizsgálgatva észrevettem, hogy zongoraleckéket vesz - nyilván azon a nagy, komoly Beregszászi-zongorán, amelyen én tanultam skálázni egy elszegényedett, de jó családból való felvidéki kisasszony vezénylete mellett. Ó, hányszor csókolgattam meg ezeket a szegény, kis elgyötört ujjacskákat, mert emlékezetből tudom, hogy a kisasszony milyen szigorú tanítási elveknek hódol... Néha még tollpihét is vettem észre a hajában, mint az én hajamban is volt, amikor télen a nagy dunyhákat még megtetéztük atyám hatalmas utazóköpenyegével is. Talán ugyanaz a tollpihe volt ez, amely valamikor az én hajamban is megakadt.

- Egyszóval végigélte, asszonyom, a gyermekkorát álmaiban?

- Ha én azt tudnám, hogy mindez álom volt, akkor bizonyára nem ülnék itt ebben az elátkozott kastélyban, hogy a maga bájos arculatát nézegessem. De ezek a dolgok már néha túllépték az álmok határvonalait... Mert nem mindig viselkedett irányomban egyformán az a jó kis szellem, aki megkedvesítette velem a mindenkori betegségeimet. Volt olyan idő, hogy kimondhatatlan szemrehányás és szomorúság ült az arcán, és tekintete majdnem kétségbeesetten tapadt rám mind az ideig, amíg az ablakaim világosodni kezdtek. Akkor szánt meg, mielőtt elment volna mellőlem, és kezének néhány varázslatos simogatásával eloszlatta görcseimet. Ez pedig akkor történt, amikor egy katonai attaséval utazgattam külföldi országokban. A kísérőmnek fontos diplomáciai teendői voltak a különböző országokban, míg énnékem csak az volt a dolgom, hogy attasém udvarlását fogadjam. Nem, másvilági leánykám sehogy sem helyeselte ezen ismeretségemet, amelyet aztán rövidesen megszakítottam.

- Bizonyára igaza volt leányának, asszonyom.

- A leányom és köztem levő jó viszony - ez a másvilági barátság mindig felbomlott: valahányszor egy-egy férfi tolta elő a pomádés bajszát vagy beszagosított borotvált arcát. Nagyon haragudott a tenoristákra, a parkett-táncosokra, általában a színészekre. Ilyenkor még a széket is felborította az ágyam mellett, és dacosan, makacsul, elszántan ült messzire tőlem. Hiába nyújtottam ki feléje a karjaimat, nem jött a közelembe. Lehajtott fejjel hallgatta kedveskedő szavaimat. Száraz szemmel volt képes nézegetni szenvedéseimet. Amikor valamely olyan férfival kötöttem ismeretséget, aki a lámpások előtt keresi kenyerét. Hiába sírtam, hiába kértem bocsánatot tőle, hiába térdepeltem le előtte - másvilági leányom arca nem szelídült, szája meg nem nyílott, keze simogatásra nem hajolt... Így aztán beláttam, hogy a színészek nem nekem való társaság, és búcsút mondtam a festett világnak.

- Talán nagyságod is foglalkozott színészettel?

- Amennyiben színészetnek lehet nevezni azt, hogy engedtem egy céllövő artista ostromlásának, és a céltáblához én álltam ki esténkint az orfeum színpadára (természetesen fekete, selyem álarcban). Az artista körüllövöldözte fejem, derekam, lábam körül, és nekem nem volt szívdobogásom, mert tudtam, hogy leánykám vigyáz reám.

- Tehát mégiscsak megbocsátott mindig leánya, és kibékült édesanyjával? - kérdezte Szindbád.

- Igen. Megbocsátotta ismeretségemet a lovascsendőr-kapitánnyal, elfelejtette, hogy egy csempésznek voltam a pártfogója, és együtt szökdöstünk át a határon; fátyolt borított még arra is, hogy félbolond muzsikusok, jókedvű diákok dörömböltek az ablakom alatt, pedig ő éppen nálam tartózkodott, hogy kínjaimon enyhítsen... Igazán abbahagytam volna az én vándormadár életemet, ha ő nem jön utánam idegen országokba is. Így félig-meddig ő is az okozója annak, hogy annyit bolyongtam a világban. Megjelent határszéli fogadók nehézálmú kis szobáiban, ahol az első sötét éjszakát vártam, hogy átkelhessek a gránicon. Világhotelek szolgaszemélyzete között látatlanul érkezett, ha fájdalmamban hívtam. Hózivatarban jött utánam, a Kárpátok közé, a titokteljes vadászkastélyba. És karjaiba vett a bálteremben, amikor ott váratlanul rosszul lettem. De most elhagyott. Már hat hónapja nem jön felém... Istenem, mi történhetett vele a másvilágon?

- Valaminek történni kellett, asszonyom?

Az idegen nő sokáig nézett maga elé, és lassan eltakarta a két kezével az arcát, mintha valami láthatatlan leplet borítana magára, és a láthatatlanság alól felzokogott:

- Férjhez mentem, és anyának érzem magam.

Miután kimondta titkát: megkönnyebbedett. Most már nem is volt többé kíváncsi Szindbád ama fogva tartott kísértetére...

- És a simogatásokkal hogy vagyunk?

- Érzem őket - felelt a nagy lelki felindulás után nekividámodva az idegen nő. - De mintha nem is kézzel simogatnának, hanem egy dobogó szívecskével.

[1925]

A SZERELEM LEXIKONA

Szindbád, ez a kalandos művész-egyén, mielőtt halálát érezte volna közeledni, elhatározta, hogy valamely jó és nemes cselekedettel meghálálja embertársainak mindazt, amit vele szemben elkövettek: ugyanezért tervbe vette, hogy annyi haszontalan lexikon mellett - szerkeszt egy új lexikont, amelynek az lenne a célja, hogy a szerelemben járatlan fiatalokat és a szerelmet felejtő öregeket kitanítgassa azokra a dolgokra, amelyeket a szerelemmel foglalatoskodóknak tudni kell.

A lexikon-szerkesztés akkor is igen komoly munka, ha mindenféle tudományos bolondságokról van szó. Elképzelhető, hogy milyen nagy feladatra vállalkozott Szindbád, amikor a világ leghatalmasabb tudományát, a szerelmet akarta lexikonba gyűjteni.

Messzibb utakra kellett neki elmenni, mint Kolumbusz Kristófnak. Mert hiszen a szerelem azokon a világtájakon is van, ahol még ez a nagy utazó sem fordult meg. Így például azoknál a néptörzseknél, amelyek olyanformán adnak szerelmi jelt, hogy taposni kezdik egymás lábát az asztal alatt, ahelyett, hogy nyíltan bevallanák érzelmüket.

El kellett vándorolnia ismeretlen tartományokba, álöltözetben, mint akár Vámbéry Árminnak, hogy hírt hozhasson azokról az emberekről, akik némán tartják a szájukat, amikor szeretnek; de annál inkább foglalkoztatják a kezüket, mégpedig oly mohósággal, mintha a gyűrűviselésre való ujjuktól, a kötőtű vagy a kardforgatásra való csuklóktól, a támaszkodásra való könyököktől, sőt a hőmérő szorítására való, rejtett hónaljaktól akarnák megtudni embertársuk hajlandóságát.

Bejárt városokat, ahol a szerelem járványossága ellen olyanformán védekeznek az emberek, hogy messziről nézegetik egymást még a templomokban is, ahol külön helyük van a nőknek és külön helyük a férfiaknak. Rámeresztik egymásra a szemüket még a színházban is, pedig a komédiásné és a hisztrio azért kapja a fizetését, hogy mindenki őket nézze, amikor a lámpásokat felgyújtják. De ugyancsak bámulják egymást az utcán is, pedig az utcákat azért találták fel, hogy azokon ügyes-bajos dolgaik után járjanak az emberek. A fogadókban is nézik egymást azok, akik szeretni szeretnének, márpedig a fogadókat valóban azért építették, hogy ott vörös borban főtt vadkant egyen mindenki, aki megéhezett. Szindbád bejegyezhette a lexikonába, hogy ezek a szemek, amelyek hosszadalmasan nézegetik egymást: előbb-utóbb kancsalítani kezdenek. Jó szerencse, hogy a legtöbb városban már akad szemorvos is, aki a kancsiságot elmulasztja. Nagy baj kerekednék abból, ha minden szembetegséget azzal az orvossággal gyógyítanának, amellyel a tudatlan beteg szeretné, tudniillik: csókkal.

Benézegetett házakba, ahol külsőleg semmiféle jel nem mutatta, hogy ott a szerelmet ismernék. Így: hiányzott a gyaluforgács, amely nappali lengedezésével megmutatná az utat, amint az éjszakai lámpás azokra a tájakra, ahol a szerelmet ismerik. Nem száradtak az udvaron női nadrágok a kifeszített kötélen, sőt még öregasszonyok barchent alsószoknyái sem. De még csak címtábla se volt a kapura szegezve, amely táblán piros lábú gólya pólyás kisbabát tartogatna csőrében, ahol minden bizonnyal meg lehet találni a bábaasszonyt, akinek annyi sok mindenféle köze van a szerelemhez... Nem, egyetlen jel sem mutatja a házon, hogy ott Szindbád megfelelő anyagot talál a Szerelem Lexikonához, és ez a nagy cselszövő a legjámborabb, galamb-dúcos házakban is felfedez valamely tudnivalót, amelyet gyorsan feljegyez lexikona részére. Így például kiderítette, hogy az asszonyok öregségükre miért szeretnek foltozni? Semmi másért, mint azokért a mellényekért és nadrágokért, amelyekben azelőtt szép, derék férfiak voltak elbújva, akik aztán itthagyták emlékbe a mellényüket és

nadrágjukat, miután ők maguk Soroksárra vagy még messzibb elutaztak. Ezekkel a mellényekkel és nadrágokkal szerelmeskednek foltozás közben az öregasszonyok. Vajon megértik-e a foltnadrág jeladásait a messzire ment utazók?

Bepillantgatott ablakokon, pedig nem mindegyik ablakból lógott ki száradó női harisnya, amely a legbiztosabb jele annak, hogy valamely útja van a házban lakó nőnek - útja, amely esetleg halállal is végződhetik, mert hiszen a szerelem miatt meghaló nők rendszerint tiszta harisnyát húznak lábaikra. (Miért van ez így? Szindbád ezzel nem sokat törődött, de mindenesetre felvette lexikonába a tüneményt.) Mondom, bepillantgatott ablakokon, pedig az ablakban nem is állott tótágast valamely hölgy, aki emígy akarja tudtul adni az egész világnak, hogy szerelembe esett. Sőt még csak varrógép pergése sem hallatszott ki az ablakon, pedig ez a pergés a legtisztább jel arra nézve is, hogy a nők mindenféle nyugtalanító álmokat akarnak elűzni magukból. Nem; csend volt az ablak mögött, de valami láthatatlan fuvalom mozgatta a csipkefüggönyt, amelynek fehér anyagába egy fekete cérnába fűzött varrótű volt betűzve... Szindbád nem sokáig habozott annak az eldöntése felett, hogy ez a fekete cérna a fehér függönyön néma jeladás akar lenni annak a részére, aki az ablakon betekint. Azt jelenti tán, hogy: „itthon vagyok és várlak”, vagy pedig azt jelenti: „ma ne gyere”. A Szerelem Lexikona könnyen megmagyarázza az ilyen dolgokat, mert hiszen a mindentudó lexikonnak azt is kell tudnia, hogy miért mennek a hirtelen, elhamarkodott kötés folytán néha görcsbe a női ruhákon alkalmazott szalagok, harisnyakötők és alsószoknyazsinórok. (A lexikon azt mondja, hogy a görcs mindig szerelmi csalódást jelent.)

De lexikonja szerkesztésénél Szindbádunk mégiscsak legjobban szeretett elmenni az álmok országába.

Kitapasztalta, hogy az álmok, amelyek a szerelemre is vonatkoznak, nem a legkülönfélébb időkben szokták meglátogatni a nőket és férfiakat, hanem azoknak megvan a maguk rendes idejük. Így például a férfiakról feljegyezte, hogy többnyire akkor álmodnak szerelemmel, amikor ebédutáni álmukban a pipaszárat leejtik a dívány mellé. A nők pedig akkor engedik át magukat a szerelmi álmoknak, amikor nincs kenyérsütés, sem nagymosás, tehát a hajnali órákat is az ágyban tölthetik. Kitapasztalta, hogy ezen hajnali álmok után olyan révedezve szoktak másnap nézni a nők, mint valamely elröppent lepke után. És gyakran még a legjobb barátnőjüknek se merik bevallani, hogy mit álmodtak hajnalban.

Kitapasztalta ez a szorgalmas gyűjtő, hogy a szerelem sem más, mint egy hajnali álom, amely dolgot már előtte is többen felfedeztek. Amint az álomban történnek a lehetetlenségek, ugyanúgy megesnek azok a szerelemben is.

Így például az öreg nyoszolyában az emberi kor legvégső határáig perceg a szú. Az ágyban fekvő nem is gondol arra, hogy a szú beszélgetésén kívül más dolgokat is hallhat valaha álmában. (Legfeljebb egy gazdátlan egér pörget meg egy földre esett diót.) És egyszerre mégis azzal ébred fel álmából, hogy kóborló zenészek mentek el az ablakai alatt. Vagy pedig tél közepén is madarak éneklését hallja, mintha tavasz volna. Úgy érzi, hogy kinyitják a kaput, pedig ő maga verte rá a lakatot besötétedéskor. A tükör előtt valaki áll - képzeli magában az álmodó... A nő rendszerint álmában idegen arcú férfit lát borotválkozni vagy szakállát fésülgetni; míg ha férfi látja az álmot, akkor ez a szakállas egyéniség a tükör előtt átváltozik nővé, aki hosszú haját fésülgeti, vagy pedig bolhát keres. Mit jelentene ez mást: mint hirtelen jött megszerelmesedést, amelyhez az ágy deszkái között őrlő szúnak semmi köze sincs, hisz ő mindig csak becsületes, tisztességes életre tanítgatta a nyoszolya lakóját?

Szindbád tehát a Szerelem Lexikonában emígy írt:

- Szú. Láthatatlan, faőrlő rovar, amely régi bútorokban szeret lakni, és a hagyomány szerint addig él az ember, amíg a szú hangját hallja. A legújabb tudomány kiderítette, hogy ez a haszontalan kis kártevő bogár is Ámor szolgálatában van, mert hangját néha úgy tudja változtatni éjszakánként, mintha fuvolázna vagy dalolna... és ezzel a huncutságával hozzájárul, hogy az álomba merült emberek akaratukon kívül is megszerelmesedjenek. Azért legjobb kipusztítani a szút a minket körülvevő bútorokból. Sajnos, elpusztításának módját még nem találták fel.

[1925]

SOK BÁBA KÖZÖTT ELVÉSZ A GYEREK

Abban az időben történt, amikor Szindbád bábaasszonyokkal tartott fenn jó ismeretségeket, mert már nem volt hajlandó senkinek sem hitelt adni ezen a világon, mint ezeknek a tudós nőknek.

A történet pontos megértéséhez tudni kell, hogy Szindbádnak a nyakába ugrott egy nő az első emeletről, mert, mint mondá, régen vágyódott vele megismerkedni. Elszánt, kis termetű nő volt, nem több ötven kilónál sem, de mégis leginkább egy állatszelidítő mellé illett volna feleségül. Szindbád persze ezt még akkor nem tudta, amikor a Nefelejcs utcában egy gömbösfejű akácfa tövéből, ahová az ugrólány válláról lezuhant, fölszedte a kisasszonyt. Fölemelte már csak azért is, mert a leányka egy szál ingben és mezítláb volt, az időjárás pedig a kaján öregembereknek adott igazat, akik mindig azt prédikálják, hogy nem jó a kályha mellől elmozdulni.

- Fáj valamije? - kérdezte a leányzót, akinek arcát már eltakarták a megrázott akácfa összesodródott levélkéi, amelyek hasonlatosak azokhoz a levelekhez, amelyeket a lépcsőházakban szokás a fiatalemberek kezébe csúsztatni. - Fáj valamije?

A leányzó eleresztette az egyik mezítelen karját, amelynek tenyere a gyomra tájékára esett.

- Itt - mondta olyan szégyenlősen, hogy Szindbád nyomban felismerte, hogy vidéki származású nővel van dolga. Szindbád tehát odakiáltott körülötte lebzselő fiához:

- Keress valahol egy orvost vagy egy bábát.

Ezzel csöngetett annak a háznak a kapuján, amely házból a kisasszony kiugrott. Éjszaka volt, a házmester álmában huszárrohamot vezényelt. (Mint később kiderült, valóban sarzsi volt egykor az önkéntes tűzoltóságnál.)

Szindbád kacsafark-hajzatú fia tehát szaladt a Nefelejcs utcában... Miután atyjától mindig azt hallotta, hogy minden körülmények között a nőket kell előnyben részesíteni, azoknál a házaknál dörömbözött, amely házakon gólya tartott csőrében leheletnyi emberkét.

- Az asszonyságnak dolga van éppen egy gyümölcsárus nejénél itt a szomszéd utcában, de amint hazajön, el fogom küldeni a megadott címre - mondta az első házban a házmesterné, aki nyilván érdeklődött a bábaasszonyi mesterség iránt, mert melegen, kövéren, álomtól fülledten felsóhajtott:

- Legalább fiú lenne a kicsike!

Szindbád fia nem tudta elgondolni, hagy miféle haszna lehetne abból a már érettkorú asszonyságnak, ha a Nefelejcs utcában még egy fiúval több lenne? Visszahagyván tehát a címet, tovább futamodott a legközelebbi házig, amelyen a piros lábú gólya megállította, mint egy kapuőr... Itt sem volt szerencséje, mert az asszonysághoz éppen az esti vonattal érkezett meg egy vidéki ismerőse, aki elég tennivalót ád neki egész éjszakára.

A gázlángok azonban tovább mutogatták a házakat, amelyekben azok az asszonyságok laknak, akik a világra jövő, új kis életek körül szoktak kertészkedni. Némelyik helyen, ahol a házmester valóban végigharcolta a boszniai okkupációt, és így rangján alulinak tartotta, hogy a bábák járásáról, keléséről tudomást vegyen: be is juthatott Szindbád fia a házba, és elmehetett egészen a bábaasszony lefüggönyözött lakásáig. Szindbád fia örömmel állapította meg magában, hogy láthatatlan, mezítelen lábú kis kölykök futamodnak előtte, mintha májusi esőben

járna. Nyilván azok a kisgyermekek tanyáztak az asszonyság lakása körül, amely gyermekek búra, búbánatra, korai elmúlásra jöttek erre a világra. De a sárga függöny nem mozdult meg az asszonyság lakásának üvegajtaján, akármint visongott a csengettyű kiskutyája. „Vajon hol lehet?" - kérdezte magában Szindbád fia, amint a néma lakásba nézett. „A bábák nem szoktak meghalni." - Megint csak tovább ment egy házzal (mert atyja megbízásának mindenáron eleget akart tenni), ahol a házmesterné invitálta magához várakozás céljából mindaddig, amíg az asszonyság „innen a szomszédból" hazaérkezik.

Szindbád fia elgyötörve nézett a házmesterné éjjelimécses halványságú arcába. „Nem, gondolta magában, nem akarok beteg mellett virrasztani." És ezzel tovább bandukolt az ismeretlen házak mentén, mindenütt megállva, ahol a szép fehér gólya barátságosan rákelepelt... Már csaknem bejárta a kerület összes bábaasszonyait, megismerkedett azokkal a nehéz gőzökkel, amelyek az ilyen külvárosi házakban olyan régiek, mint azok a kakasok, amelyeknek tollazatával a párnák vannak megtömve; megtanulta, hogy őszidőben nemcsak a falusi házaknak van besavanyított káposztaszaguk, hanem a gondos pesti asszonyságok is elraknak maguknak télire való káposztát; megtapasztalta azokat a csodálatos éjjeli ruhákat, amelyekben a nők és férfiak megmutatkoznak, amikor az éji órában rájuk csengetik az ajtót, hogy bízvást elmehetnének akár kísértetnek is a vetőkártyába; megnézegetett kitaposott papucsokat öreg házmesternék lábán, amely papucsok oly puhák voltak, mintha akkor vették volna ki őket horkoló férjek szájából, és a konyhák alvó kövein csengetésére jöttek feléje az álom mezőiről visszavont meztelen lábak, amelyek néhol olyan kövérek voltak, mintha álomban a bibliai hízott tehenek után járkáltak volna, máshol meg soványak ők, mint a nyűtt bőgővonó, amely éjszaka is csak dörmögni tud... Látott özvegy kapcsokat ajtónyitó nők keblén, amelyekről már egy tegnapi éjszakán lepattant a kapocs másik fele, és látott kezeket, amelyek mindig valamely bibit vakargatnak álmukban... Csak éppen bábaasszonyt nem talált még, mert valamennyi másfelé volt elfoglalva ezen a különös éjszakán. „Mennyi gyerek születik ezen a környéken!" - mondta magában Szindbád fia, amikor egy mézeskalács képű, vasárnapi sütemény-forma házmesterné, aki nyilván megszokta a nőtlen kvártélyosokkal való katonás bánásmódot, így szólt hozzá: „Most már nem engedem tovább menni, az asszonyságnak mindjárt itthon kell lenni, várja meg az én lakásomon." A jószívű házmesterné tán „kecsketúrót" is adott volna Szindbád kacsafarkhajú fiának, ha az vonakodnék meghívását elfogadi. Az ágy fölött az asszony egy cifra, üveg alá rejtett kéményseprői diplomára mutatott. „Lássa, ilyen ember az én uram, és egész éjjel a kocsmában ül" - mondta, és sírva Szindbád fiának nyakába borult.

...Ám e helyen is hiábavaló volt a bábaasszony hazatérésére várakozni, Szindbád fia tehát megint csak elindult kereső munkájában, és babonásan nézegetett vissza a háta mögé került holdra. „Agyonüt az apám" - gondolta magában, és elhatározta, hogy ismét csak fölkeresi azt az asszonyságot, akiről azt a hírt hallotta, hogy vidéki ismerős szállott meg nála. Hátha elvégezte már dolgát a vidékivel? Ugyanezért nagy bátran becsengetett a világos lakásba; az ajtó nyitva volt, és az oldalszobában kék párnákon, mennybéli szelídséggel, koszorúba font hajjal, a kínszenvedések után orgonázó angyali mosollyal az ajkán egy leány feküdt, akiben Szindbád fia nyomban felismerte egyik leányismerősét: „Mária-Magdolna, hogy kerül maga ide?" - kiáltotta Szindbád fia.

„Nem kell kiabálni. Huszár lesz az istenadta!" - felelt hátra sem fordulva a bábaasszony, amint az ágy mellett az újszülöttet csomagolta.

Szindbád ezalatt fölvitte (a házmester segítségével) az ugrós kisasszonyt az első emeletre, és a leányzót az ágyra fektette, majd olyanformán kezdett föl és le járogatni a külvárosi lakásban, mint egy vidéki nagybácsi, aki unokahúgát a rossz élettől akarja visszatartani, hogy otthon

falusi gazdasszonynak alkalmazhassa. Néha rá-ránézett az ájuldozó leányra... Rá-ránézett a kopott bútorokra, amelyek olyan egykedvűen állongtak, mintha már emberöltők óta megszokták volna a közönyt, részvétlenséget mindazoknak az örömei és bánatai iránt, akik közöttük megfordultak. Ó, nem csüngött itt alá a mennyezetről ama függőlámpák egyike, amelyek úgy megkedvesítik a családi jeleneteket, hogy a vándorlegény alig tudja levenni a szemét az ablakhasadékról. A sovány szekrény ajtaja úgy sírt, mint egy elkergetett macska a háztetőn. Egy hajdan politúrozott szék pláne oly tolakodással állotta útját Szindbád sétálgatásainak, mint valamely hivatalos ember, valamely goromba kézbesítő, aki a fenyegető tartalmú iratokat szokta hordozni a házakhoz. (Szindbád meg nem állhatta, hogy egy jól irányzott rúgással elkergesse a szemtelen széket a kis szoba közepéről.) Az ágy fölé kirakva szobalányok álomszíneiben pirosló, aranyló képes levelezőlapok mutatkoztak nagybajszú vagy szakállas férfinevekkel aláírva. (Volt köztük néhány „Feri”-től, akinek Szindbád becslése szerint olyan nagy bajsza lehetett, mint egy fogház-őrmesternek.) A hölgyet magát már előbb szemügyre vette Szindbád, ráismert benne a Pástétom című mulatóhely egyik pincérnőjére, akinek többször szerelmet vallott, ha piros bor állott előtte, és a zenészek kedvére való nótákat vontak. Sőt úgy emlékezett, hogy már ebben a lakásban is megfordult, de erről most nem beszélt. Inkább komolykodó hangon diskurált az ágy lábánál:

- Remélem, hogy megbánta tettét, többet nem akar a fejemre ugrani - szólt olyan hangon, mint az egyházatyáktól hallotta, amikor még gyónni járt.

A leányzó belemarkolt fájó testrészébe:

- Majd még a kést is magába vágom! - mondta a fogai között. - Az én apám masiniszta volt, én nem szoktam félni.

Szindbád belátta, hogy a sebesült hölggyel nem sokat ér el a vitatkozással, ezért tovább sétálgatott, és legfeljebb magamagát átkozta, mint az utasok a rossz időjárást: mert eszébe jutott neki éjszaka a Nefelejcs utcában járkálni. Gondolta, hogy legalább felnőtt fiát tiszteletben tartja ez a nő... Nem, a pincérnő senkit sem tisztelt, mert azt hitte, hogy jól ismeri a férfiakat.

- Tehát reményem van egy késszúráshoz is - mondogatta Szindbád, dédelgetve ejtegetvén ki a szavakat.

- Igen - felelt az ágyból a nő. - Mindaddig, amíg meg nem ismerem magát, amíg ki nem ábrándulok magából.

Ekkor csengettek a búskomor lakás ajtaján. Szindbád oly örömmel sietett ajtót nyitni, mintha karácsonyi betlehemeseket várna. Csak az első bábaasszony jött meg, akinél Szindbád fia az első jelentést tette.

- Asszonyom - kezdte Szindbád -, a maga foglalkozása istenfélő foglalkozás, habár nincs is fölemlítve a bibliában. A természetfölötti jóság az, amely a maga tudatlan kezét vezeti az új kis életek fölkutatásában... Én olyan természetű ember vagyok, hogy már felnőtt férfikoromban is kezet csókoltam az öreg Fitkonidesznének, aki engem a világra segített. Nincs magának férjhezadó lánya? Mert én valaha feleségül akartam venni a Fitkonideszné lányát. Hálából azért, hogy a jóasszony annyit foglalatoskodott körülöttem. Sajnos, Fitkonideszné elfelejtette a lányát megtanítani a maga mesterségére, így aztán füstbement a házasság, mert nem tudtunk volna megélni. Örökké azt hiszem, hogy az a legboldogabb férfi, akinek vizsgázott bábaasszony a felesége. A bábaasszonyok hivatásuknál fogva nyugodtak, alkalmazkodók, csendes járásúak, tiszták, értenek a beteg megnyugtatásához és fölvidításához, márpedig erre van szüksége a legtöbb férfiembernek, nem pedig arra, hogy a felesége táncolni tudjon...

A nő most felnyögött az ágyból:

- Ne higgyen ennek a gazembernek, engem is így csábított el. De különben se nyúljon hozzám, mert megrúgom.

És már valóban emelte is a lábát a féltékeny perszóna a paplan alatt. Mire Szindbád néhány pénzdarabot adván az asszonyságnak, udvariasan ajtóhoz kísérte. Éppen jókor jött. Az ajtón a csengő helyét keresgélte az a második bábaasszony, akit Szindbád fia a balesetről értesített, aki hazaérkezése után a tett helyére sietett.

- Kedves asszonyom - fordult Szindbád a sietős asszonysághoz -, én tudom, hogy a bábák titoktartó, hű, megbízható nők szoktak lenni. Sőt azt is merném mondani, hogy tudomásom van arról is, hogy a bábák inkább kitüntetik rokonszenvükkel a férfiakat, mint a nőket. A nők szeszélyesek, és nem becsülik meg mindig azokat a kezeket, amelyek rajtuk segítettek, de a férfiak sohasem felejtenek. Én például legénykoromig szívembe zártam annak a bábának képmását, aki valamely gyermekkori betegségemben segített rajtam. Felkerestem őt nagy nyavalyámban, szerelmi betegségemben is, hogy krisztérjeivel, gyógyfüveivel, vetőkártyáival segítsen meg nagy bajomban. Mondhatom, nem csalatkoztam a gyermekkori bábában. Csak éppen a szívhez szóló címer lett valamivel kopottabb a kapufélfáján, de ő maga olyan nyájas és szelíd volt, mint akár a galambjai, amelyek a nyitott konyhában ki- és besétálgattak. Nagyon örült, hogy eszébe jutottam; fölemlítette, hogy a bábák szempontjából nagyon helyes volna, ha sok ilyen férfi élne az ország keleti részében, akik nem felejtik el bábáikat. Mondhatom, asszonyom, hogy szerelmi nyavalyám, amelyet egy igen előkelő, nagyvilági, kesztyűben alvó és szavaiban, valamint ékszereiben egyformán válogatós nő oltott belém, bábám gyógykezelése folytán hamarosan javulni kezdett. A gyógykezelés alatt annyira megtanultam ezt a titokteljes mesterséget, hogy utóbb már magam is tanácsokat adhattam azoknak a hajadonoknak, akik mindenféle okból a bábákat fölkeresni szokták.

A sebesült nő a fogával tépte a párnát.

- Asszonyság, ha jót akar, nyomban kotródjék innen. Ez a nyomorult férfi, akiért öngyilkosságot akartam elkövetni, még itt a szemem láttára megcsalna.

Szindbád segített az asszonyság táskáját rendbehozni, annak különböző tartalmával, és már éppen sajnálkozni kezdett a bába távozásán („bár annak másfelé is van még dolga hajnal előtt”), amikor ismét zörögtek az ajtón, és megérkezett a harmadik bába, akit Szindbád fia atyja segítségére küldött.

- Csakhogy itt van, asszonyom - mondá Szindbád most a meglehetősen takaros nőnek, aki friss kis életek illatát hozta magával -, végre itt van megszabadítóm, aki a beteg nő mellett töltendő unalmas napokat megosztja velem barátságosan. Mert bevallom, hogy nem vagyok én sem más, mint gyönge férfi, aki bizony nagyon rászorul a támogatásra, amikor az egyetlen nő betegágyban fekszik. Tudom én, hogy a jó bábák szívjósága kiterjed arra a férfira is, akinek a hitvesét éppen kezelés alatt tartják. Az ilyen férfiúról tudnivaló, hogy még akkor is felébred benne a csavargóösztön, ha mind ez ideig láncos kutya volt a háznál. A jó bába kezeléséhez az is hozzátartozik, hogy az elárvult férfit leszoktassák csavargó hajlamairól. Inkább mellé ülnek a díványra, ahol délutáni emésztéseit szokta elvégezni. Nem, a jó bábák nem hagyják, hogy a mezítlábas szolgáló akkor hajladozzon a szobában mindenféle ringy-rongy dolgok után, amikor a férfi is a szobában van, mert az ilyen dolgok csak izgatják a beteget. Márpedig a betegnek elsősorban nyugalom kell, a jó bába tehát inkább maga hajlik le, ha valamit ki kell venni például az ágy alól, és ugyancsak a jó bába inkább maga mászik fel a gyümölcsfára, ha a beteg körtét

óhajtana enni, mintsem a szolgálólányt vagy más nőszemélyt engedne a fára menni. Mert a gyümölcsfa már a biblia óta csábítója a férfiaknak. Tudja azt a jó bába, hogy a férfi feleségének betegsége alatt olyan esendő, mint egy gyermek. Szabad prédája a vizitbe jövő szomszéd-asszonyoknak, akik csak azért is időzgetnek a beteg mellett, hogy a lábukkal és a kezükkel mindenféle babonás jeleket adjanak a beteg körül sürgölődő férfinak. Tudja azt a jó bába, hogy a komaasszony se mindig a vörös kis új gyerek kedvéért látogatott el oly gyakorta a házhoz, hanem azért is, hogy vigasztalva koccintson a lábát dologtalanul lóbázó férfiúval. A jó bába még azt is észreveszi, hogy az unatkozó férfi nyújtózkodásait már olyan nőszemélyek is figyelemmel szokták kísérni, akik egyébként a lábukat sem tehetik be a házba, ellenben az utcáról kacsingatnak be. - Ezért tehát a jó bába inkább feláldozza saját magát az árva férfiú mulattatására, hogy annak ne jusson eszébe se a hajladozó szolgáló derekára nézegetni, se a szomszédasszony kötőtűinek a csörgésére figyelni, se a komaasszonnyal koccingatni az újszülött egészségére, se pedig idegen, házhoz nem tartozó nők után, hosszadalmasan, vállropogtatással nézgelődni az ablakból. A jó bába a beteg nyugalma érdekében a házhoz láncolja az unatkozó férfit.

A beteg nő az ágyban megfordult:

- Elég. Most már megismertem magát. Elmehet - mondta keserves zokogás közepette, és ezután hálás kézzel nyúlt a bábaasszonya fehér köténye felé, amelyet az szokás szerint maga elé kötött.

Szindbád fiát a kapu előtt találta. A kacsafark-tollas ifjú nem merészelt mutatkozni azon a helyen, ahová a bábák sietnek kézitáskáikkal.

- Majd megtanulod azt is - mondta Szindbád legyintve. Majd némi elgondolkozás után így szólott:

- Attól tartok, hogy egy kis mostohatestvérrel lettél árvább ezen az éjszakán. Sehogy se tudom megszeretni azokat a nőket, akik az ablakból a nyakamba ugranak.

[1925]

ÚTKÖZBEN

- Azt hiszem, valahol imádkoznak ellenünk - mondta fiának Szindbád, midőn ahhoz a városhoz közeledtek, ahonnan négylovas kocsin kellett volna elszöktetni egy nőt.

- Miből következteted, hogy ellenségeink a mi megrontásunkra térdepelnek? - kérdezte Szindbád fia.

- Abból, fiam, hogy semmiféle fogadtatásban nincs részünk. Azokban a városokban, ahol valamikor szerencsém volt: rendszerint már a pályaudvaron vagy az első vendégfogadónál mutatkozott valamely jeladás arról, hogy a városban szívesen látott vendég vagyok. A pályaudvaron találkoztam olyan asszonyságokkal, akiknek csomagjait segítettem cipelni az Arany Bárány vagy az Elefánt omnibuszáig, pártfogásomba vettem őket, és a vörösbajszú londinerrel megbeszéltem, hogy melyik szobába helyezze el őnagyságát... A vendégfogadónál a kocsmárosné éppen a vörös alsószoknyáját viselte, amelyet megmutatott, amikor a rántani való csirke után szaladozott az udvarban... Vagy legalábbis egy virágcserepes ablakból valamely unatkozó nő hosszadalmasan, romantikusan nézett a városba érkezett idegen férfi után, amely ablak alá aztán estefelé el lehetett menni, hogy az ember megtudja, hogy mit is jelentett voltaképpen az a merengő tekintet... Még azt sem tartottam rossz jelnek, ha egy idegen városba érkezve, valamely más gazember férfi miatt tévedésből az én kalapomat öntötték le a virághlocsolóval vagy egyébbel - ilyenkor legalább kimagyarázkodás következett... Csak az olyan várost nem szerettem, ahol az asszonyok a piacon nem hagyták abba a liba vagy a kakas emelgetését, méregetését, miután én a városba megérkeztem.

Szindbád fia rosszallóan nézett atyjára:

- Már megint ismeretséget akar kötni minden trafikosnéval meg kasszírnővel?

Szindbád felsóhajtott:

- Az embernek sohasem lehet elég nőismerőse... Nem tudhatni, hogy kinél találjuk meg a szerencsénket.

- Hagyja már a szerencse hajszolását. Mindig csak ráfizettünk, amikor úgynevezett szerencsét csinált valamelyik városban. Alig tudtam kikaparni mindenféle özvegyasszonyságok konyhájából, amely hölgyek már senkinek sem kellettek a városban, csak az ilyen unatkozó idegennek... Sajnos, a piros cédulákról látom, hogy vándorszínészet van a városban - mondá bosszúsan Szindbád fia. - Vajon nem bolondul-e meg a szubrett tarlatánszoknyájáért, amelyben a Rip van Winklében játszik?

- Nyugodt lehetsz, az első a kötelesség, a püspök unokahúgát kell megszöktetni - felelt Szindbád, és kihúzta magát, mint egy katona, akinek a harctérre kell menni.

Az omnibuszablakok abbahagyták idegtépő zörgésüket, amelyek még a kipróbált kereskedelmi utazókat se hagyják mindig kényük-kedvük szerint bóbiskolni - megérkeztek a Bárányba, amelyben ezen a napon halat főztek, amely eseménytől mocsárszaga lett az egész fogadónak.

- Határozottan nincs szerencsénk - dörmögte Szindbád. - Egész idő alatt savanyú malacra gondoltam. Tudod, úgy levesformában és a kis malacoknak csak a körmöcskéjüket, bokájukat főzik a levesbe, a kemény májak és a vesék nem az én érzékeny fogaimnak valók.

K, ódon város volt - minden valamire való háznál meg lehetett volna állni, hogy az ember tisztába jöjjön azokkal az eseményekkel, amelyeket itt a régi emberek előidéztek.

- Kár, hogy már kimentek a divatból azok a nagy ruhásszekrények, amelyekből az ebédutáni alvás közben (amikor tudnivalóan megszerelmesedni szoktak a férfiak) mindig előlépett valamely hölgy. Néha csak a szobalány, máskor a ház úrnője... Sajnos, a nők már nem bújnak el a ruhásszekrénybe, ha a férfiút álmában meglepni óhajtják - mondá remegő hangon Szindbád, amint az ablakokat szemügyre vette a városban, mintha valami betörést tervezne.

Szindbád fia nem engedte elmerengeni atyját a vidéki korzón. Ez a fiatalember csupa realitás volt... Egy percig sem állott meg, amikor atyja csaknem a kapufélfának dőlt, ha valamely kisvárosi Bovaryné végiglejtett a korzón, és ha árnyékban tartott szemével nem is, de cipője tartásával és harisnyája színével jelt adott arról, hogy nagyon szeretné idegen férfiak idegenszerű udvarlását is hallani a megszokott, helybeli bókok helyett...

- Persze, a Kecske - mutatott Szindbád egy boltjából kikukkantó boltosra - mindig csak ugyanazt mondja... Amint ezt a tekintélyes szakállú férfiút nézegetem, azt kell gondolnom, hogy ez mindig csak azt csiripeli a nőknek, hogy zsámoly szeretne lenni a lábuk alatt. Voltam én is valaha vidéki ember, tudom, hogy vidéken egyformán ugranak az emberek, mint akár a verebek. Nagyon szeretném megismertetni a helybeli női közönséget a vérhevítő szenvedélyekkel.

- Tudják azt maga nélkül is - legyintett Szindbád fia.

- Nem látom a helybeli újságban, hogy valaki öngyilkos lett volna szerelem miatt.

Szindbád fia karon fogta atyját, amikor az négykrajcáros módjára kezdte gurítani szemét egy helybeli dáma fehér, kékszegélyes, kivágott cipője után, hogy még a lélegzetét is visszafojtotta.

- Még szüksége lesz a szemére... Ki tudja, hogy milyen fürdetlen lába van a hölgynek a cipőben? Csak a susztereket kell megkérdeznie, hogy mit mondanak a nők lábairól, amikor azok két tucat cipőt is végigpróbálnak! Most pedig gyerünk a püspökhöz, utóvégre vele van dolgunk.

- Sohasem lesz belőled jóravaló ember - felelt keserűen Szindbád, midőn nagy nehezen visszavonta szemét az ismeretlen nő lábáról. Mennyi mesét tudna ő ujjaival elmondani ennek a női lábnak - attól a gyermekmesétől kezdve, melyben a hüvelykujj elment mindig vadászni, a mutatóujj halászni - egészen addig a modern meséig, amelyben a gyűrűsujj, mint a leggyöngédebb, a nők hajból való gyűrűit kipróbálgatja.

- Nem bánom, gyerünk a püspökhöz. Majd vigyázni fogok, hogy a pásztor-gyűrűt csókoljam meg.

Mielőtt azonban a hűvös püspöki palotáig eljutottak, Szindbád még egyszer meg akart retirálni a feladat elől:

- Nem csodálom, hogy megijednek tőlünk az emberek... Úgy megyünk itt párosan, mint azok a bőrnadrágos, csizmás, rosszképű vándorlók, akik az állatokat, lovakat és disznókat szokták nemüktől megfosztani, csak éppen a drótkarikás táska hiányzik az oldalunkról, a kezünkből a kutyaütő botok, mert az ebek messziről megérzik, hogy vér tapad a kezünkhöz.

- Én szívesen elmaradhatok, ha szégyell velem járni - felelt érzékenyen Szindbád fia.

- Sajnos, nélküled nem hajthatom végre a vállalatot. Téged szerepeltettelek eddig a kisasszony vőlegénye gyanánt.

És ezzel befordultak a kapun, mintha csak azzal a célzattal lépték volna át a küszöböt, hogy a szentéletű püspök áldását megszerezzék.

A püspök karcsú, halovány, finom öregember volt, mint egy művészi iniciálé-betű valamely ritka misemondókönyvben. Olyan gyöngéd, örökimádásra kulcsolódó keze volt, amellyel bizonyára megmenthetné a pokloktól a legbűnösebb lelkeket is. Mosolygott, mintha örvendezett volna, hogy olyan sok mindenféle hájjal megkent ember került elébe, mint Szindbád; talán azt remélte, hogy ebből az úriemberből még jámbor búcsújárót nevelhet vénségére. Bizonyára szívesen cselekedett volna valamely csodatettet, hogy megtéríthesse azt az embert, aki olyan alattomosan állott előtte, mint az örök Tagadás.

- Tehát könyvekre gyűjtesz előfizetéseket, fiam? - kérdezte a püspök, miután türelmesen végighallgatta Szindbád mondókáját. - Mely könyvek azok, amelyeket nekem ajánlanál?

- A klasszikus könyvekről, a műveltségek könyveiről, a nagy lexikonokról, az örökbecsű művekről nem is merek beszélni kegyelmes atyám előtt, mert hiszen ezek a könyvek bizonyosan régen birtokában vannak. Egyszerű falusi plébános és káplán urakat szoktam megkínálni ezekkel a könyvekkel, és ők valóban is hálásak lehetnek, hogy körutamon nem feledkeztem meg róluk. Kegyelmes atyámnak Kandúr Gyula sorozatos műveit ajánlanám olvasgatás céljából.

A püspök a bölcs emberek szelídségével hunyorított:

- Ki volna az a Kandúr Gyula, akinek a nevét eddig nem hallottam?

Szindbád kiteregette az előfizetési ívet a püspök előtt:

- Kandúr Gyula a fiatal magyar irodalom büszkesége... Főnököm, a félszemű Grünstein - akinek a nevétől ne méltóztassék megijedni, mert most van kikeresztelkedési eljárás alatt, és keresztapának éppen csekélységemet választotta -, mondom, a Félszemű alig várta, hogy Kandúrnak hat kötetre való munkája összegyülekezzen. Ezt a hat kötetet vászonba köttette - csak azért, mert a bőrkötés mostanában nagyon drága, és csekély havi részletfizetésre árulja.

- Még mindig nem tudom, fiam, hogy ki ez a bizonyos Kandúr Gyula? - ismételte a püspök, némi nyomatékkal.

- Ha a gyóntatószék mellett térdepelnék, bevallanám kegyelmes atyámnak, hogy bizony én magam sem tudom, hogy miért van elragadtatva a Félszemű Kandúr műveitől - felelt őszinteséget szimulálóan Szindbád. - Ezt az írót korhely, elvetemedett embernek mondják, aki már sok alkalmat adott arra, hogy miatta a nők kétségbeesésükben felkeressék a maguk felekezetének papjait... Csak méltóztassék tudakozódni a pesti plébános uraknál, sőt akár a főtisztelendő rabbiknál is, hányszor mentek panaszra a nők eme bizonyos Kandúr ellen! Nagyon üdvös volna, hogy ezt a Kandúrt megtérítené egy szent ember, mielőtt a vesztőhelyre kerülne. Egyébként azt mondják, hogy tehetséges ember... Becsületemre mondom, a minap magam is nevettem egy bolond regényén.

- Hm - mondta a püspök. - Te magad is szoktad olvasgatni azokat a könyveket, amelyeket árulsz?

- Úgy vagyok vele, mint a sajtügynök, aki végül megeszi a mintába kapott sajtot, hogy az meg ne romoljon.

A püspök aranyszínű, lila tintába mártott egy hollótollat, és a középkori papok kalligrafikus betűivel írni kezdte nevét arra a helyre, amelyet Szindbád mutatóujjával megjelölt:

- Mondd meg annak a Kandúrnak, hogy csak azért rendelem meg műveit, hogy leszoktassam az istentelen írásokról. Tudja meg, hegy egy püspök is olvasgatja írásait, vigyázzon tehát a tollára.

- Köszönöm a Félszemű nevében is, aki bizonyára pontosan fogja szállítani a megrendelt műveket - mondta Szindbád, és hosszadalmasan megcsókolta a püspök gyűrűjét, mintha darab időre szabadulni igyekezne a benne rejtőző rossz szellemektől.

- Hát most mi lesz a püspök unokahúgával? - kérdezte Szindbád fia.

- Magam sem tudom - feleli elgondolkozva Szindbád. - Ez a derék, szent ember nem érdemli meg, hogy ellene valamely vétket elkövessünk. Ó, azt gondoltam magamban, hogy legalábbis lecsukat a palota pincéjébe, amikor az istentelen Kandúr műveit megvételre kínáltam neki! És íme, a megrendelés zsebemben van. Úgy látszik, hogy a legszentebb emberek is tartogatnak maguknál titokban mindenféle képecskéket, könyvecskéket, amelyek nem valók volnának egy fiatal lány kezébe. Ám ezek a szent emberek ezekből a látnivalókból, olvasmányokból csak a maguk erkölcsét erősítgetik.

...Tisztaéletű nők álmaiból való kert terült el a püspöki palota mögött. Az iharok száz esztendő messziségből jöttek, és a tavaszi esőkben, hosszú telekben megszabadultak minden földi gondolattól, csak mindig az ég felé nézegettek, és ugyanerre tanítgatták növendékeiket, a bokrokat is. Az orgonák éppen virágzottak, de csak azért, hogy a májusi ájtatossághoz feldíszíthesse velük a sekrestyés az oltárokat. (Milyen boldogok lehetnek azok a párok, akik ilyen oltároknál esküdnek! - gondolta magában Szindbád. - A fiatalasszony bizonyára virágillatot lehel magából mindaddig, amíg az orgonák el nem hervadnak.) Légyóvó diófa alatt kertipad és asztal, rajta olyan kézimunka, amelyről minden férfi azt álmodná, hogy ennek a készítésénél hűséges marad hozzá a felesége vagy a szeretője, amíg ő a messzi országutakat járja... És a kertiasztal alatt nagy kutya, amely éppen olyan hűségesen vonja a gyermekek kocsiját, mint amilyen hűséggel őrködik a fiatal nők lábainál. És a kertben valóban felvillant egy kékszalagos szalmakalap, amint Szindbád darab ideig a vasrácsos kerítés mellett állongott, és esedezve kérte a kihajló málnabokrot, hogy üzenje meg a virágágyakban ébredező lepkék útján a kert kisasszonyának, hogy itt van az a bizonyos Szindbád, és kihallgatását kéri a kerítésen át. A lepkék, ezek a báva hírhordók engedtek a málnabokor rábeszélésének, és a kisasszony rövidesen a kerítés mellett állott.

- Menjen innen - mondta a püspök unokahúga -, mert ha nagybátyám meglátja: bizonyára lezáratja a városi kapitánysággal.

- A börtönben is jó dolgom lesz, ha magáért szenvedhetek felelt egyszerűen Szindbád.

- Miért jött ebbe a városba? Mikor utoljára találkoztunk Pesten, a koronázási misén, megmondtam önnek, hogy engem soha, semmi körülmények között ne keressen fel... Szükségem van az idegeimre, az alvásomra, a nyugalmamra... Miért jött mégis ebbe a városba?

- A méltóságos úrnak azt mondtam, hogy Kandúr Gyula műveit árusítom, de magának bevallom, hogy azért jöttem, hogy magát ebből a világoszöld börtönből elszöktessem.

- Ó, gonosz, képes volna ezt megtenni? - kiáltott fel őszinte méltatlankodással a kisasszony. - Ki adna enni szegény madaraimnak, hisz nagybátyám elfoglaltsága miatt nem érne rá magot adni a tengelicéimnek, csízeimnek? Ki ültetné el a tulipánokat, mikor azok már a szabadba kívánkoznak az üvegházakból? Nagybátyám egy salátafej, egy zöldpaprika elültetéséhez sem ért - arról nem is beszélek, hogy az ebédjét, vacsoráját nekem kell ellenőrizni, hogy az mindenben megfeleljen az orvosi rendelésnek.

Szindbád hümmögött:

- A pesti fogadókban is kapni jó salátákat. Kimennék magával a piacokra, és segítenék hazahordani a kosarakat. Meglátná, hogy tudok alkudni a rákokra, a halakra, a borsókra, különösen olyan helyen, ahol fiatal kofaasszony áll portékája mellett. Megbízhatna bennem. Semmit sem vennék drágán. Még szerelmet is vallanék a kofának, csakhogy megelégedésére vásárolhassak.

A kerti szalmakalapon remegni kezdett a világoskék szalag, a szívecske hevült, a kezecske a málna virágait tépdeste:

- Én vallásos nevelésben részesültem. Megtartom a böjtnapokat. Tudom, hogy melyik nap mit szabad enni... Vajon böjtölt már maga életében?

- A kedvéért akár egy hétig sem eszek.

- A húsok gonosz ösztönűek, legjobb kertiveteményekkel táplálkozni, különösen abban az időben, mikor a tavasz a földre száll. Sok spenótot kell enni, uram. Tudna maga délben és este is spenótot enni?

- Már ma megkezdem a spenótkúrát.

- Hát akkor majd beszélhetünk tovább, ha a szeme nem dudorodik majd véresen a húsoktól és a nehéz ételektől... Ha az arcáról és a homlokáról elsimulnak azok a gyanús foltok, amelyeket a mértéktelen evés, ivás szokott előidézni... Ha majd múladozni kezdenek a rezek az orráról és annak környékéről, amely rezeket a fűszerezett ételek és a nagy kortyokban nyelt italok idéznek elő. Ha majd a fogai között nem lesznek húsmaradványok, amelyek mérgesebbek azoknál a húsoknál, amelyeket a vadőrök a rókák pusztítására szoktak használni. Ha majd garatján nem jönnek fel a borsos, fokhagymás, paprikás uborkasaláták ízei, és a leheletén nem érzik meg valamely kövér hentesasszony szaga, aki vaskos kézzel tömködi a disznósajtot.

- Tehát milyen legyen a leheletem? - kérdezte fanyarul Szindbád.

- Mint a fűevő tavaszi bárányé... Forrásvízízű, mint azoké a halaké, amelyek gyors patakokban növekednek. Mint a rigóé, amely csak gyümölccsel és bogyókkal táplálkozik... Majd ha nem lesz olyan érdes a hangja, mint a húsevő szarkáé, a mindenben turkáló varjúé és a döghúst kedvelő keselyűé. Akkor jöjjön megint erre a helyre, uram, akkor is olyan tiszta homlokkal, mint a húsvéti reggel.

- És a vérhevítő szenvedély? - kérdezte Szindbád a málnabokrok mögött eltünedező kertikalaptól. - Az öngyilkos szerelem, a minden ízében remegő vágy, a forró hullám, az észvesztő kísértés? Amelyeket éppen ama Kandúr írt művében, amelyeket éppen szerencsés voltam nagybátyjának eladhatni?

- Nagybátyám már öreg ember, tévedhet - felelt a püspök unokahúga, és a bokrok összezárultak.

Szindbád a déli harangszó idején jó darab ideig nézegetett ama fogadói konyhák környékén, amelyeknek táján mindig szeretett ácsorogni, míg végre a kedvére való szakácsnét megtalálta. Olyan szenvedélyes szeme volt, mint csirkeölő konyhakésének...

- Talán lesz a konyhán egy kövér sertéssült? - kezdte Szindbád az ismerkedést.

- De hiszen a püspök unokahúga ezt megtiltotta! - szólt közbe Szindbád fia.

Az öreg utazó legyintett:

- Ha mindazt megtartottam volna, amit a nők megköveteltek tőlem, már réges-régen magam is püspök volnék egy kisebb egyházmegyében.

[1925]

PÉNZZEL JÁRJÁK A BÚCSÚT

- Akármint forgatja is csodatévő jóanyám kártyáit, akármint gyűjtögeti kisházunk padlásán a különböző füveket, amelyek majd a kellő időben megifjúsítanak, hogy aggodalom és habozás nélkül vezethessem oltárhoz a tartomány legcsinosabb, legfiatalabb hölgyét is: valamely sohse múló sejtelem azt mondja bennem, hogy rövidesen meghalok egy nő miatt... Csak azzal nem vagyok tisztában, hogy melyik az a bizonyos nő, aki miatt nekem meg kell halnom? - borongott egy napon Szindbád, amikor az életunalomtól már akkorákat nyújtózkodott, hogy görcs szállott az inába.

Kacsafark-hajzatú fia, akihez e szavakat intézte, éppen azzal foglalkozott, hogy atyja nevében szerelmesleveleket intézett bizonyos nőkhöz. (De ez nem tartozik a történethez, szerelmeslevélnek neveznek bizonyos tésztát is, amelyet a fogadókban olyan öreg borügynökök részére is elkészítenek, akik már emberemlékezet óta nem kaptak női kéztől származó levelet.)

- Hogyan gondolja ezt az egész üzletet? - kérdezte Szindbád fia, miután az egyik mondata végére pontot tett, és a hajában megtörölte a tollat, mint Dickens regényeiben olvasta.

- Úgy gondolom, hogy meg kell szökni magam elől. Nem szabad találkozni magammal, mert ebből igen nagy baj származnék. Elveszíteném minden bátorságomat, önérzetemet az élet folytatásához. Bűneim annyira összegyülekeztek, nem merek miattuk éjszaka egyedül lenni a szobában. Valamit tenni kell, hogy megszabaduljak bűnösségemtől - mondja Szindbád, és olyan komoly volt, mintha csakugyan tudna valami módot arra nézve, hogy elhagyja valahol a lelkét, mint a vándorlók szokták bokorra vagy fára akasztani megunt rongyaikat.

Szindbád fia még sokkal ifjabb volt, semhogy hozzászólhatott volna a dologhoz, csak amúgy bizonytalanul tanácsolta:

- Valamely pappal kellene beszélni erről a dologról. Azt mondják, hogy vannak kegyes emberek, akik még a másvilágra is átvezetik az embert anélkül, hogy félelmet érezne.

Szindbád nem mosolyodott el fiának mondásán:

- Nagyon helyesen beszélsz, de a búcsújárásokat azokra az időkre tartogatom, amikor már sehogyan sem tudok segíteni magamon; akkor szőrcsuhát öltök, és elmegyek a kegyes helyekre.

Szindbád olyanformán hozta mindezt fia tudomására, mintha még mindig volna valamely titkos módszere, amelynek segítségével védekezni tud ama lidércnyomások, kísértetjárások és hölgyi látogatások ellenében, amelyek éjszakának idején meglátogatnak minden ötvenedik életéve felé ballagó férfiút. Még mindig bízott abban, hogy a hajnali harangszóra elröppennek ágya széléről a tüzesvastestű leánykák, elmúlnak a titokzatos kopogások, amelyek a félálomból felriasztják, nem látja káprázataiban a széles vállú hóhért maga felé közeledni, hogy szinte felsikolt az ijedelemtől. Még mindig bízott abban, hogy valamely utazásban elfogyasztott reggeli sódar és ugyanakkor egy pohár frissen csapolt sör megváltoztathatja egész kedélyvilágát, még reménykedett, hogy porciója nem tellett be: valahol várakozik reá egy tarka szoknyácska, amelynek meglendülésére, megrázására visszatér étvágya a véresre sütött húsokhoz, a fanyar mustárokhoz, a hagymafejekhez és a ropogós retkekhez, valamint újra fel tud ébredni könnyű álmából olyanformán, hogy megint valami dal vagy füttyszó csiklandozza a torkát, amelyet nyomban ki kell adni magából, amikor a szűzi reggeli napsugárral kivágja ablakán a zsalugátereket. Még nem mondott le magában arról a hiú reményről, hogy vár valahol reá egy női ölelés, amelynek érzetére rendes helyére táncol vissza a mája, mint a francia négyesben a dáma; megnyugszik

végre a vese, nem akar mindig vándorolni menni, mint egy rossz kutya; a gyomor pedig olyan öblös lesz, mint egy karosszék, amelyben jóízűen lehet végighallgatni a legvalószínűtlenebb történeteket is. Szindbád még reménykedett, hogy van valahol egy nő a tartományban, aki az ő részére dagasztja a kenyeret, valamint próbálgatja a mosolyokat tükrében, hogy majd ő a kenyerétől, mosolyától megint boldog és megelégedett legyen.

...Az okos Szindbád ez egyszer tévedett, egyetlen olyan nő nem volt a tartományban, akinek eszeágában volna Szindbádunkat meggyógyítani, és a kacsafark-hajú ifjúnak lett igaza: a papokhoz kellett fordulni, ha Szindbád azt akarta, hogy még valamely irányzatot találjon az életben, amely irányzat felé haladva, legalább némi ízét is megérezze a sónak és kenyérnek, a bornak és a gondolatnak. Búcsúra kellett menni, a búcsúsokhoz kellett szegődni, az egyszerű emberek lábanyomába kellett lépnie, arra kellett haladnia, amerre a búcsúvezér kormányozza mindazokat, akik mögötte sorakoznak. Öreg ember volt a búcsúvezér, olyan járása volt, mint a halálnak, a verebekkel olyan jó barátságot tartott, hogy azok a kezéből ették a kenyérmorzsát, a félénk vadgalambok sem repültek tova, amikor az éneklését meghallották, a búcsújáró nők pedig jobban engedelmeskedtek neki, mint akár apjuknak. Csak világos kék szeme mutatta, hogy ez öregember fiatalkorában alaposan megtanult nézegetni, lehet, hogy börtönben is ült, hogy megszokja az aszkétaéletet.

A búcsúvezér pártfogásába vette Szindbádot, miután az a legkomolyabban közölte vele, hogy azért keveredett a búcsúzók közé, mert a betegségétől akar megszabadulni.

- Hát a híres pesti doktor urak? - kérdezte a búcsúvezér. - Egy rongyos kis lidércnyomásnál is megáll a tudományuk?

Szindbád bevallotta, hogy nem mert még a doktorokhoz fordulni, mert fél tőlük. - Magától, Búcsú bácsi, nem félek, mert tudom, hogy nem ad rossz tanácsot.

- Hát most csak üljön vissza a gyékényes kocsira - mondta ki Búcsú bácsi a rendelkezést. - Nem való ilyen úriembernek itt egy sorba menni a parasztokkal. Ha hozott magával kulacsot: megtekerheti a nyakát. Szalonnát is ehetik cipóval. Hagymát is vághat a bicskájával. De estére, mire a szenthelyre érünk, ott legyen a templom fala mellett. Majd a búsi asszonyok között fog aludni. Ezek az asszonyok tudják legjobban a módját az altatgatásnak.

Szindbád hálásan megköszönte a Búcsú bácsi pártfogását, visszaült a gyékényes szekérre, és kedvére elhelyezkedett a szénában. Az elöl sietők búcsúsok mögött mind vörösebb lett a fölszálló országúti por, mintha az ördögök füstölögnének mérgükben, amint az ájtatosak mind közelebb érkeznek vala a kegyhelyhez. Mire a kolostor két fehér tornya hűvös ujjmutatásként kibukkant a nyári erdők sötét lombjai közül: a por a búcsúsok lába nyomán lángolni látszott. Bizony fölgyújtja azt, aki hátramarad, még ha csizmába dugná is a lábát, míg a leányok, asszonyok mezítelen lábaikkal minden pörkölés nélkül sietnek át a lángokon. Igaz, hogy újult erővel kezdtek énekelni amikor a tornyokat meglátták. Az öregebb nők azokat a hangjaikat veszik vala elő, amelyet már évek óta nem hallanak tőlük a férfiak, a lányok pedig olyan hangon énekelnek, amely hangot szemérmetességükben eddig nem mertek torkukon kiereszteni; a menyecskék pedig annak a gyermeknek énekeltek, aki a búcsújárás után minden bizonnyal végre megérkezik a földre.

A lángoló porból erdő sűrűjébe szakadtak. Itt az ördögök még egy rohamot megkísérlettek a hivők ellen. Jöttek szúnyogok alakjában, és ijesztgettek az országúton átfutamodó szürke nyulak képében. Jelentkeztek az erdő mélyében morajló puskalövés hangjában, és megmutatkoztak, mint karikázó kígyók, amelyeket Búcsú bácsi botjával egyszerűen agyonverdesett. Csak akkor keletkezett némi zavar az ájtatos társaságban, amikor az erdőből kiérve, egy

magas, fekete, elátkozottan egyedül álló fa mellett énekelve elhaladtak. A fáról fölreppent nagy gyorsan egy fekete holló, és csőréből aranygyűrűt ejtett az asszonyok csoportjába. Kezdődött erre kapkodás és tülekedés a gyűrű után. Búcsú bácsi azonban most is visszaverte az ördögöt, a gyűrűt lehúzta egy megtermett leányzó ujjáról, és kijelentette, hogy azt ama adományok között fogja fölhasználni, amelyet a sekrestyés gyűjtöget össze a hívek között.

És ezzel már el is érkeztek vala a kolostor falához, melyből pincehűvösség áramlott, és amely falra penicilusával csak nagy üggyel-bajjal tudta nevét fölkarcolni Szindbád, mintha valaki előtt szükségesnek tartotta volna igazolni itt-tartózkodását. Az asszonynép már leheveredett a kolostort körülvevő réten, árkok mentén, amelyben már úgy borongott a sötétség, mint az utazó szomorúsága; széles fejű vadalmafák és vadkörtefák alá, amelyeknek legalábbis annyi águk imádkozott az ég felé, ahányan elfértek alatta. Barátságosak ezek a fák; még sohasem hallottam, hogy vadalmafára akasztotta volna föl magát valaki. Az asszonyok virágkelyhet csináltak a fejükre a felső szoknyájukból, lefektették az arcukat a földre, mintha arra készülődnének, hogy álmukban egy szentember fogja őket meglátogatni. A búsi asszonyok egy csomóban maradtak, talán tízen is, az út porától megfeketedve, mint a fazekak valamely nagy konyhán. Szindbád úgy állott a heverő nők fölött, mint valamely halászgató gólya; falusi kóborlásaiból tudta, hogy kifáradt asszonyok olyan érzéketlenül tudnak feküdni idegen szállástkereső férfiak mellett, mintha nem is láttak volna soha csillagos éjszakát. Ah, bolondság azt hinni, hogy virrasztani szoktak a nők, amikor kifáradtak napi munkájukban. A virrasztásra valók a bakterek, de azok sem teszik.

A búcsúvezér most Szindbádhoz lépett:

- Ezeknek most úgyis hiába jön föl a vacsoracsillag, a holnapi szentmise végeztéig nem esznek. De maga, mint afféle úriember, nem tud vacsora nélkül meglenni. Hát csak jöjjön velem.

Szindbád elhatározta, hogy gyógyulása érdekében mindenben engedelmeskedik ennek a villogó szemű öregembernek. Utóvégre ez már betöltötte hetvenedik évét is, bizonyosan tudja valamely titkát az életnek. Merre kell járni, hogy az ember annyi ideig ne találkozzon a keresztutaknál álldogáló halállal.

- Én két almát vagy körtét szoktam enni vacsorára, de maga csak egyen, amit akar - mondá Búcsú bácsi. - Van itt egy derék, megtermett özvegyasszony, a kocsmárosné.

- Megint csak a kocsmárosné - dörmögte Szindbád. - Éppen a kocsmárosnék miatt vannak olyan különös ízek reggelenként a torkomban, amely ízeknek magyarázatát nem tudom. Halott íze van a torkomnak.

- Nono - felelt Búcsú bácsi. - Úgy nézem, maga még messze van a holtaktól, nincsen varjúnyom az arcán. Ez az asszony nagyon tudja a pörköltet.

Szindbád ugyan némileg megcsalatkozva érezte magát, hogy Búcsú bácsi is kocsmárosnék gondjaiba akarja őt ajánlani, ama bizonyos pörköltek tudósnőjéhez viszi, amely nők szemügyre veszik a fogakat és mellényterjedelmeket, mielőtt elkezdenék babonázásaikat konyháikon... De meg kell adni, hogy a búcsújáróhely kocsmárosnéja értette a maga dolgát, a marhapörköltnek olyan levet készített, hogy Szindbád áldani kezdte a kenyérsütőket, akik a piroscipót is kitalálták. Egyébként is olyan kemény, tagbaszakadt asszonyságnak mutatkozott, aki a beteget egymagában is meg bírja forgatni az ágyban. Az arca olyan hűvös volt, mint a kovászos uborka, de szemének volt valamely villanása, amely ígéretteljes volt, mint a beköszöntő éj, és a kísértet egy szál ingben, mezítelen lábbal megy végig a házon, hogy megigazítsa az alvók álomtól duzzadó takaróit. Az öreg Szindbád már némi hajlandóságot mutatott, hogy a Búcsú bácsi ösztökélésére mégiscsak ebben a házban próbálja meg, hogy vajon utánatalálnak-e az

éjféli lidércek, a fejvesztő, a szívtépő, a koporsószagú álmok egy búcsújáróhely fogadójának a vendégszobájába is, de Szindbád fia nem engedélyezte a dolgot:

- Utóvégre azért jött ide - mondta atyjának ez a reális fiatalember -, hogy mindenféle vajákosság által meggyógyuljon. A kocsmárosnékat már eleget próbálgatta, csak rontottak az egészségi állapotán. Remélem, hogy nem az a célja, hogy egy útszéli csárdában fejezze be életét? Magának már nyugodalomra meg egyéb kényelmes dolgokra van szüksége, nem pedig arra, hogy féléjszakán is azt lesse, hogy mikor megy el a csendlegény a csárdából, és a kísértet a vendégszoba kilincsére teszi a kezét.

Szindbád fejét csóválta:

- És ha véletlenül az volna megírva a sors könyvében, hogy kocsmáros legyek ezen a búcsújáró helyen? Talán kitagadnál?

- Ne okoskodjon - felelt Szindbád fia. - Ennek az asszonynak bizonyosan vannak mindenféle férfiismerősei, akik úgysem nyugodnának meg abban, hogy itt egy öregember kedvére heverésszen, amíg nekik legfeljebb az eresz alatt szabad állongani. Disznóölőkést akar a torkába?

Búcsú bácsi, miután szentéletű ember létére nem állapodhatott meg egyébben az özvegy kocsmárosnéval, mint csak annyiban, hogy neki vendégeket szerez, akik főztjét megeszik: nem szólt bele az apa és fiú torzsalkodásába. Kék szemét gondolkozva forgatta, a veszekedés végét várván, amíg a termetes özvegy kihívóan, derekára tett kézzel állongott konyhája ajtajában, és az öreg Szindbádra hosszadalmas, elgondolkoztató pillantásokat vetett: mintha az legalábbis szolgabíró vagy gazdag borkereskedő volna.

- Különben is, feljelentem a papoknál, ha nem hagy békét ennek a kövér nőszemélynek! - fejezte be Szindbád fia atyjához intézett intelmét. - Ha már mindenáron házasodni akar: vegyen el egy feddhetetlen, tiszta életű, falusi hajadont.

- Az ördögbe! - felelt Szindbád. - Nagyon a végét járhatom már, hogy tanácsokat merészelsz nekem adni nők dolgában. - És már indult volna is a diadalmaskodva nézegető fehér kötény felé.

Búcsú bácsiban ekkor fölébredt hivatottsága:

- Fuccsba megy az egész búcsújárása - szólott. - Szabad ég alatt kell aludnia, ha azt akarja, hogy az ördögök meg ne találják.

- Az ördögök! - mormogta maga elé Szindbád, amikor végre nem hallotta háta mögött a gyaluforgács zizegő hangját az éji szélben, és két kísérőjével az országúton a kolostor felé ballagott. - Vannak-e általában ördögök?

- Természetesen, hogy vannak ördögök - felelt odavetőleg Búcsú bácsi. - De erre a helyre nem mernek utánunk jönni.

Nyári éj, amelynek ölében bokrokká, cserjékké, földre ereszkedett falombokká változtak a búcsújáró nők, amint beleolvadtak egyszerű álmaikba... Búcsú bácsi, mint egy öreg kerülő, vezetgette az alvó nők között Szindbádot. Az árokpart, a fák szembehúzott kalapjainak árnyéka, a bokrok kis enyhe fészke és a rétek verejtékező lepedője telve volt velük. A csillagok átnézegettek a faleveleken, és kiválasztgatták azokat a nőket, akiknek szerencsés, boldog álmot küldenek erre az éjszakára. Denevér suhant, mint valami remegő sóhajtás, mintha ezen az éjszakán termett volna valakinek a boldogtalan múltjából. Bagoly huhogott valamerre a bástyán, amelynek hangjától amúgy sem tudnak aludni azok a szerencsétlenek, akik sohasem

tudnak beljebb jutni az álom pitvarából a legbelső, legékesebb szobába... mindig csak hivatalos, egyenruhás, röpködő bajszú kézbesítőket látnak megjelenni a pitvarajtóban, és a dézsák, teknők, fazekak nagymosáshoz vannak előkészítve, mintha az egész életüket nagymosásba akarnák venni.

...Az árokparton olyanformán feküdt egy asszony, mint a kelőkenyér, amely abrosszal van letakarva, és azt várja, hogy mikor kezd zümmögni a hajnali légy az ablakon... Amott egy másik kiflivé vagy holdsarlóvá alakult át álmában, és olyan ízesen mutatkozik a dereka, mint valamely kalácsé, amellyel a vándorlegény az első lopást elkövetni akarja. És egy harmadik, egy öreg, a bokor aljában, a fülledt nyári éjben is okulárés, ködös téli alkonyt lehel magából, amikor a napraforgó szára is nehéz, fojtó szagot terjesztget a tűzrakásról. És a negyedik olyan szélesen terpeszkedik el a rét füvén, mint valamely dudva, amely széles levelei alá rejti a gyíkokat, szarvasbogarakat, békákat. És az ötödik rózsafának látszik, amelynek a fejét a gondos kertészek eldugdosták a föld alá a hideg időjárás elől, és a rózsafa feje olyanokat álmodik, amely álmokat sohase mondanak el senkinek. A hatodik csak úgy aludt, mint egy üres tarisznya, amelyben legfeljebb az emlékezetes szagokat kereshetnék az egerek. A hetedik kinyitotta a száját, mintha gyermekkorát álmodná, amikor a tanítónő hangja után az A-betűt kell ismételni. A nyolcadik összekulcsolta lábszárait, mintha attól félne, hogy egér vagy béka surran be a testébe alvás alatt. A kilencedik úgy hortyogott, mint a téli éjszaka, amikor az alvó hirtelen felébredve a kapuhoz siet, mintha onnan hallana valamely dörömbölést, pedig a saját hortyogása volt az, amelytől felébredt. A tizediknek végre sikerült üstökön ragadni az ördögöt, egy árva csalán alakjában... Ezt költötte föl Búcsú bácsi néhány rúgással. Öregasszony volt... Mérgesen nézett fel, mintha az ördög szövetségese avatkozott volna a dologba, amikor már éppen végzett volna a gonosszal, csirkeölőkésével.

- Búsiné - mondta Búcsú bácsi -, itt van ez az úr, aki nem tud aludni, altassátok el, két pengő forint napszámot kap minden asszony.

Búsiné visszahozta a másvilágra szállott tekintetét, olyan guggoló mozdulatot tett, mint a szarkamadár, mielőtt elrepülne, és az ócska szoknyából kinyújtogatott mindenféle lábakat, amelyekről eddig tán senkinek sem volt tudomása.

- Feküdjön le az úr itt a rétre, akkor majd tud aludni - mondta, még mindig azon a hangon, amely álomvilágból jött.

Szindbád gondolkozás nélkül engedelmeskedett. A földre vetette magát, és jótékonyan elnyújtózott. Búsiné tetőtől talpig végigmérte a fekvő embert.

- Adja előre a két pengőforintokat.

Szindbád egy tízest nyújtott át a vénasszonynak, mire az furcsán, alig kiegyenesedve, mint az éji bogár dudorászik egyik növénytől a másikig, végigpörkölte, végigguggolta a körülötte alvó asszonyokat. Mit, mit nem mondott nekik? Azt úgyse értené meg soha férfifül. Csak annyi bizonyos, hogy az alvók megmozdulni kezdtek, felültek, kinyújtott lábaikat visszavonták, begörbített lábaikat kinyújtóztatták, ásítottak, vakaróztak, mormogtak, és közeledtek a visszafojtott lélegzettel figyelő Szindbádhoz, aki az ügy érdekében alvást szimulált.

...Először egy olyan nő hengeredett le jobb oldalára, aki álmában bizonyára érett napraforgótányér volt, és olajszagát féltette a seregélyektől. Nagyot sóhajtott és mindjárt tovább aludt is, szoknyáiba burkolózva. Baloldalról ezalatt valamely leányféle nyomta az inához a meztelen talpát; Szindbád csak annyit tudott megállapítani, hogy olyan furcsa termete van a leányzónak, mint azoknak a kövér verebeknek, amelyek a nádfedelű, lóval vontatott malmok ereszeiben laknak. Aztán különböző öregasszonyok közeledtek feléje a réten, olyan alattomos lépésekkel, mintha csalánbokrok indultak volna meg az éjszakában. Lehemperedtek a rétre, és úgy terültek

Szindbád környékén, mint molyette, öreg bekecsek. Öt asszony és asszonyféle telepedett a fűben fekvő Szindbád köré a régi kolostor falai alatt. Bizonyára volna annyi erejük, hogy jól megraknák az alvó férfit, ha az valamely illetlenségre gondolna. De Szindbádnak eszébe sem jutott ilyesmi. Búsinéra figyelt, aki két térdét guggolás közben átölelve, valamely zümmögő mesemondásba kezdett, amelyre a félálomban levő asszonyok nagyot nyögtek, nagyot sóhajtottak... És Búsiné, az öreg búcsújáró asszony mesélt a kolostor fala alatt, amíg Szindbád elkomolyodva nézett a csillagokra. Majd lehunyta a szemét, és azon kezdett gondolkodni, hogy melyik régi nőismerősétől hallotta valaha ezt a mesét. Búsiné az ördögökről mesélt, amelyek éjszakának idején szerte járnak a világban.

[1925]

A BETEG NŐ

Szindbád fia egy rókavörös, galléros, régivilágbeli utazóköpenyeg alatt (amelyet tavaszkor tulajdonosa azzal az ígérettel hagyott hátra, hogy majd eljön érte, amikor leesik az első hó) lakott egy olyan rongyos kanapén, amelyet már csak Pesten tartanak szolgálatban a hónapos lakásokban - maga Szindbád egy ágy szélén feküdt, és az ágydeszkával való folytonos érintkezés folytán úgy érezte magát, mint egy kurtavasra vert katona; és a nő, aki Szindbádot és fiát egyszerre rabságban tartotta, a fal felé fordulva haldoklott. Haldoklott már egy hete, mióta állítólag Szindbád miatt leugrott az emeletről.

- Reménylem, hogy jó cselekedetünkért még valamely nagy szerencse várakozik reánk az életben - mondta suttogva fiának Szindbád a sötét előszobában, ahol néha pillanatnyilag négyszemközt találkoztak, amikor a haldoklónak vizet, borogatást, hasmelegítőt kellett vinni.

- Már megint trafikálnak? - kiáltotta a haldokló komoly elkeseredéssel, és Szindbád a többi mondanivalóját már csak szemével közölhette fiával. (Ebben a szemtekintetben benne volt a biztatás, hogy csak Szindbád fia is tartson ki a beteg nő ápolásánál, és ezért majd elnyerendi jutalmát valahol, valamiképpen. Szindbád fia ugyan még sokkal messzibbre érezte magától a másvilági elszámolást, mint például atyja, akinek elég volt egy nem sikerült kalandot átélnie, hogy nyomban a síri sötétségbe kívánkozzék, de azért Szindbád fia hűségesen szaladt a bábaasszonyokért, ha a beteg nőnek ez volt a kívánsága. „Ugyan, megkapom-e atyámtól azt a tajték szivarszipkát, amelyen mezítelen emberek ölelkeznek, s amelyet biztos sikerrel lehet elővenni női társaságban?" - kérdezte magában Szindbád fia, mert még sokkal tapasztalatlanabb volt, mintsem a másvilági jutalmakkal megelégedett volna.)

- Tudom, hogy összeesküdtek az elpusztításomra - mondá a beteg az ágyban -, de az én eszemen még nem járt túl egyetlen férfi sem. Azért is jegyezzék meg maguknak, hogy hiába susognak odakint a konyhán, én minden szavukat megértem, mert például az öreg Szindbádnak mindent elmesél az orra.

Az öregnek nevezett Szindbád az orrához kapott. Ezt az orrot eddig csak dicséretben részesítették a nők - az egyiknek az tetszett rajta, hogy fehér, érzékeny, puha, mint azok az orrok szoktak lenni, amelyek soha nem hazudnak, akármilyen figyelmesen tapogatják őket - a másik nő viszont azt hozta fel Szindbád orrának javára, hogy az hortyogni tud alvás közben, és ez a hortyogás alkalmas arra, hogy ébren tartsa a női érdeklődést -, a harmadik hölgy viszont azért dicsérte meg Szindbád orrát, mert az hasonló volt ama régi királyok orrához, amelyek kopott aranytallérokon megnövekednek, amely tallérokat már csak amulettekben szokás viselni. - De még senki se mondta erre az orra azt, hogy árulkodó volna.

Szindbád elhatározta, hogy vigyázni fog az orrára, de a beteg nő rövidesen egészen új dolgot talált ki: Szindbád fülét kezdte figyelgetni:

- Már megint úgy mozgatja a fülét, mint a káposztáskertben lapuló nyúl... Mondja, maga vén kötnivaló, melyik rongyismerőséhez akar elszökni azon idő alatt, amíg nekem orvosságot hoz a patikából?

Szindbád hiába esküdözött, hogy neki rongyismerőse nincs, minden ismerőséért hajlandó bedugni kezét a szentelt vízbe, de a beteg nő csak gúnyosan csóválgatta a fejét:

- Tudok én mindent... A múltkor, amikor aludt, jól szemügyre vettem. A kezén van egy harapásnak a nyoma. Miután tudom, hogy úgy szokta magát megkedveltetni a kutyás nőkkel, hogy előbb a kutyájukat hódítja meg: ez a harapás nem eredhet mástól, mint női harapástól.

Mondja meg őszintén, melyik szolgálóval vagy grófnéval ment birokra? Megbocsátom, hiszen én beteg nő vagyok.

Szindbád éppen annak elmesélésébe akart hozzákezdeni, hogyan mentett ki az égő házból egy öregasszonyt, és ekkor kezén megsebesült, amikor a kezén érezte a beteg nő szívós, billogos tekintetét, valamint hallotta hangját, amely most olyan frissen pattogott, mint mikor a kacsák szórják le tollazatukról a vizet.

- Talán csak nem valami vén, kimustrált nő volt az, akivel erőszakoskodott?... Itt van annak a fognak a nyoma, amely csak hamisfogtól származhatik. Sokkal mélyebb, mint a rendes fog nyoma. Nagyon ízléstelen portéka lehet, ha már a szemfoga helyén is aranyfogat visel.

A beteg nő mély megvetéssel nézett Szindbád kezére.

- Nagyon csodálkozom magamon, hogy valaha is meg tudtam fogni ezt a kezet.

Természetesen rákerült a sor Szindbád hajára is, amelyről rövidesen kiderült, hogy előbb, valamikor más frizura alakjában fésültetett...

- Látom, hogy valamikor középen választotta el a haját, mint a borbélyok és egyéb szép emberek. Ugyan, miféle ostoba nő lehetett az, akinek a kedvéért így fésülködött? Én még az oldalt választott frizuráknak sem hiszek, mert ezek is alattomosságot jelentenek. Én azokat a férfiakat kedvelem, akiknek úgy áll a hajuk, mint a drótszög, egyenesen felfelé, kényen. Ezek a férfiak alkalmatosak arra, hogy feleségül mehessünk hozzájuk. Ó, ha egyszer megkérne egy nyugalmazott altiszt vagy egy kiszolgált csendőr!

Egy más alkalommal Szindbád belépvén az ajtón, éppen annak az elmondásába akart fogni, hogy a patikaszerért, amelyet a beteg nőnek hozott, éppen csak Budára, a Tabánba kellett gyalogolnia, mert ott árulják azt a furcsa orvosságot a régi ráctemplom tövében, amely orvosság már a régi időkben is használt a megtévedt lányoknál - amikor a beteg nő fölényesen közbevágott:

- Én nem tévedtem magában, az első percben tudtam, hogy micsoda nőpecérrel, szoknyahajcsárral van dolgom. Mindig tudtam, hogy nyomban megcsal, amint hátat fordítok. Tudom, hogy még azt a vörös barchent alsónadrágot is megbámulja, amelyet a kimustrált szomszédasszony a konyhája ablakában szárítgat - tudtam, hogy a kövér házmesternét simogatja a lépcsőházban, és azt ígéri neki, hogy zöldségeskertet ajándékoz neki a Zuglóban - tudom, hogy csak azért adja be az altatószert, hogy azalatt leveleket írogathasson mindenféle nőszemélyeknek a városban.

- Azért költök annyi pénzt levélbélyegre, mert a fiamat akarom megházasítani. Maga nem tudja, hogy milyen aggodalom apának lenni - mondja Szindbád, hogy végre a jobb érzéseket is felébressze a nőben.

- A fiával meg éppen tisztában vagyok. Éppen olyan gazember, mint az apja. Őt futtatja azon nők után, akiket maga reszketős lábaival már nem tud utolérni. A fiát uszítgatja mindenféle repedt sarkak, kövér vádlik, pulykamellek, spirituszba való derekak után. A fia fogja le a nőt, mint valami vadászkutya a vadat, amíg aztán a vén vadász szép csendesen beéri a zsákmányt.

Ezt a diskurzust Szindbád fia is végighallgatta a kanapéról, ahol lakott, azért kerek szemével várta, hogyan fog védekezni jó atyja a vádakkal szemben. De Szindbád csak áhítatosan nézett maga elé:

- Mondjál, fiam, te is egy Miatyánkot, hogy ezen szegény megzavarodott nő visszanyerje elméjének tisztaságát.

Amire a beteg nő csaknem kirúgta maga alól az ágyat:

- Énértem ne imádkozzon senki, imádkozom én magam helyett, és bizonyos vagyok arról, hogy az én jó Istenem megsegít, hogy betegségemből felépüljek. Majd találok én még olyan férfiakra, akik megbecsülnek.

Szindbád keresztet vetett, mire a beteg nő a papucsát kereste, hogy azt a férfiú fejéhez vágja:

- Engem is ezzel a régi fogásával akar bolonddá tenni, amellyel a Várban szokta behálózni a nőket?.... Kiadja magát vallásos embernek, és ólálkodik a templomok körül. Áhítatot színlel, és a térdeplő nők derékhajlásait nézegeti bűnös szemeivel. És ha megismerkedik valamely templomjáró asszonysággal: szentképecskét kunyerál az imakönyvéből, hogy azt mindig szíve felett viselhesse... Ó, én tudom, nagyon jól, hogy miért nem fognak magán az én átkaim. Bolonddá tart Budán néhány öregasszonyt, akik leimádkozzák a bűneit. De majd kitalálom én azt az átkot, amelyet ezek a vénasszonyok se tudnak elsimítani a fejéről.

Szindbád jámboran fiára nézett, és így szólt hozzá:

- Valóban nem tudom megmondani, hogy valaki imádkozik értünk - hacsak te nem biztattál valakit erre?

Szindbád fia atyjával együtt csóválta a fejét, mire a beteg nő kirántotta a párnát feje alól, és Szindbád fiához vágta:

- Nekem ne hazudozzanak. Tudom bizonyosan, hogy mindketten arra kérik mostanában úgynevezett „hölgyi" ismerőseiket, hogy fokozottabb buzgalommal térdepeljenek a templomokban. Azt hazudják nekik, hogy veszélyes helyzetben vannak - pedig én megmozdulni sem tudok, azt csinálnak velem, amit akarnak.

A pörpatvartól végre kimerült a beteg nő, és fejét aléltan lehajtotta:

- Istenem - rebegte -, mennyit kell nekem szenvednem egy férfi komiszsága miatt!

Szindbád lehajtotta a fejét, és a csendességben így szólott fiához:

- Reménylem, hogy jó cselekedetünkért még valamely nagy szerencse várakozik reánk az életben.

És ezzel hozzálátott, hogy a beteg nő feje alatt a párnákat kellően elhelyezze... A beteg nő gúnyosan szólott kimerültségében is:

- Még nem haltam meg, hiába csinálja már a ravatalomat!

A beteg nő valóban nem is halt meg, ellenben, mint mondá, napról napra bizonyosabb lett arról, hogy Szindbád szemérmetlen módon megcsalja őt betegsége idején:

- Mondja, azért ugrottam le a maga kedvéért az emeletről, hogy most félrecsapott kalapban járjon, mint valami öreg nőbolond? - kérdezte hegyesen a beteg nő, amikor Szindbád a szobába lépett, és történetesen a fején felejtette vadászkalapját, amelybe zergeszakáll volt tűzve, még abból a korszakból, amikor ez a kalapdísz szükséges volt a nők meghódításához. - Tegye le rögtön azt a kalapot, engem hiába akar bolondítani, én beteg nő vagyok.

Szindbád védekezett. Elmondta, hogy a beteg nő érdekében felkereste ama óbudai asszonyt, aki kártyáiból kiveti, hogy milyen füveket kell használni a beteg nőnek, hogy az ismét egészséges legyen... „Csaknem lejártam a lábamat, amíg azt a házat megtaláltam" - fejezte be Szindbád előadását.

- Látom a cipőjén - felelt a beteg nő. - Éppen úgy kunkorodik a cipőjének az orra, mint valami kandúrmacskának a farka. Jól tudom én, hogy mikor szokott a maga cipője így meggörbülni: akkor, midőn rosszul kövezett utakon rosszhírű nőszemélyek után töri a nyakát. Csak mondja meg őszintén, hol és merre randevúzott, milyen utcákban és milyen házaknál állt meg hölgyével valamely kanálisszagú városrészben, azzal a hő óhajtással, hogy itt volna jó, a világtól elvonulva lakni...

Szindbád esküdözni próbált, hogy azon idő óta, mióta az 1848/49-es honvédekkel együtt rohammal bevette Budavárát, nem járt ama kacskaringós utcákban... De a beteg nő tovább folytatta szemlélődését:

- A nadrágján is látom, hogy valahol térdepelt... Csak mondja meg őszintén, hogy a Kamara-erdőben térdepelt rá egy hangyabolyra, mire a megmérgesedett hangyák hölgyestül együtt jól összecsipkedték, vagy pedig valami kemény padlón törte föl a bőrt a térdkalácsán... Maga már olyan öregember, hogy térdre kell ereszkednie, ha valamely nőt meghódítani akar. Régen volt az, amikor maga eloltotta a gázlámpát, hogy a lámpaoszlopnak szorítsa a nőt, hogy az a szerelmi vallomását meghallgassa. Különben is beteg nő létemre nem lennék féltékeny senkire.

Szindbád nadrágja gyűrődöttsége felől azt hozta fel mentségül, hogy egy régi templomban a sekrestyéstől megtudta azt az oltárt, amelyért a beteg nők felépüléséért szokás imádkozni... A beteg nő gúnyosan nevetett:

- Talán a nyakkendője is azért csúszott félre, mert ájtatos magaviselettel töltötte napjait? Talán a kabátját is azért könyökölte ki, mert nem nő után búsult a kocsmában? Talán a gallérját sem a közelgő gutaütés miatt vetette le, mert a nő olyan érdeklődést ébresztett, hogy azt hitte, megpattannak véredényei a szerelemtől?

Szindbád felemlegette védelmére, hogy nyakkendője állásával azóta nem törődik, mióta a nő megbetegedett... A gallért pedig azért szokta levetni a nyakáról, mert már úgysem akar tetszeni a nőknek, mint afféle öregember.

Ámde most a beteg nő hirtelen észrevette, hogy Szindbád mellényének az alsó gombja lepattant, és cérnadarab fityeg a helyén. A mellény pedig női hajtűvel van összetűzve.

A beteg nő erre már nem szólt semmit, csak egyetlen ugrással talpon termett, kiment a konyhába, hogy megkeresse azt a nagy kést, amellyel a kakas nyakát szokta elvágni... Szindbád fiával együtt elmenekült, és azután ballagtában így szólt fiához:

- Ugye, megmondtam, hogy jó cselekedetünkért valamely jó szerencse várakozik ránk. A beteg nő meggyógyult, többé nem kell őt ápolnunk.

[1925]

ÚTNAK, SZÓNAK, HÁZASSÁGRÓL VALÓ TANÁCSKOZÁSNAK NINCS VÉGE

- Nagyon rendetlen életet folytatunk, azért nincs szerencsénk - panaszolta egy napon Szindbád a fiának. - Most is esik odakünn a kedves délutáni eső, amely időt az isten is udvarlásra való időnek teremtett, mi pedig nem tudunk kimozdulni a haragos asszony kocsmájából. Meg kell tartani úgy a böjtöket, mint az ünnepeket. Pedáns ember, aki valamire viszi az életben: a szerelemben is rendes program szerint él. A hét bizonyos napján elmegy udvarolni, és kibeszélgeti magából mindazt, amit hét napon át összegyűjtött. Még a mennykő sem vághat bele az olyan emberbe, aki csak a hét egy bizonyos óráját szenteli annak, hogy nővel foglalkozzon.

Szindbád fia gyanakodva hallgatta atyját; sokkal tapasztalatlanabb fiatalember volt, hogy mindjárt rájöhetett volna, hová akar kilyukadni a bölcs ember.

- Azt mondanám tehát - indítványozta Szindbád -, hogy a szerdai délutánokat ezentúl szenteljük a nők udvarlására. A szerda szerencsés napnak mondatik, nem jár rosszul, aki szerdán házasodik. Hátha ez a szerencse kiterjed a házasságon kívül is.

Szindbád fia boldognak mondhatta magát, hogy atyja ezentúl csupán egyetlen délutánját akarta feláldozni azoknak a haszontalanságoknak, amelyek egyébként egész életét elfoglalták. Szerdai napon tehát már jó előre bejárta annak a városnegyednek a fogadóit, amely negyedben ez idő tájt tartózkodtak. Szent Terézről volt keresztelve a városrész, de voltak benne olyan kocsmák is, ahol zsidósan főztek; akadtak kosztadó asszonyságok, akik a nagy testi munkát végző táncosnőknek főztek; találódtak özvegyasszonyságok, akik még azért tudtak divatban maradni, mert jó házikosztot adnak a nőtlen fiatalembereknek, akiknek egyéb örömük se volt az életben, mint olcsó pénzen jól megebédelni, és utána nagyot ábrándozni; sőt voltak itt tisztes családok is, akik állandóan fizető vendégeket láttak az asztaluknál, és a leányok rendszerint férjhez mentek, ha megfelelő ételnemű került az asztalra.

Szindbád fia mindig vigyázott atyja táplálkozására, ugyanezért déli harangszóra nagy örömmel jelentette, hogy a vértanú feleségénél olyan kövér kacsát látott sülni, amilyen kacsáról még a legéhesebb vándorlegény sem álmodott.

- Megmondtad, hogy bőségesen öntözzék a saját zsírjával? - kérdezte némi izgalommal Szindbád, amint nadrágszárába beleugrott. - Kitelik tőled, hogy elfelejtetted megmondani.

- A vértanú feleségének nem lehet tanácsokat adni, nagyon jól tudja - felelt a fiatalember, amikor atyjára a kabátot fölsegítette.

A vértanú felesége éppen a napokat számlálgatta, alulról fölfelé és felülről lefelé a nagy falinaptáron, amilyenek a fogházak irodáiban szoktak függni, hogy mennyi ideje van még hátra az urának. (Ez a férfiú hajdan falusi jegyző volt, és Pestre költözködése után is hamis lópasszusokat meg egyéb írásokat gyártott. Nagyon csodálkozott, mikor minden esztendőben becsukták. „Ennek a piszkos városnak a vértanúja az uram - mondogatta a felesége -, sohasem történik semmi baja, ha falun maradunk.”)

A vértanú felesége olyan volt, mint a legtöbb pesti asszony, aki még nem rázta ki szoknyájából a rozmaringillatot. Nem törődött a világon semmivel, csak azokkal a pletykákkal, amelyeket a házban, a fűszeresnél, a mészárosnál, a piacon hallott. Ha újságot akart olvasni, elővette a régi *Vasárnapi Újság* bekötött évfolyamát, amelyet még az anyjától örökölt. Szindbád természetesen többszörösen börtönviselt embernek adta magát ebben a házban, hogy a ház úrnőjének

kedvében járjon. (Amint hogy más nőknél való udvarlásaiban neki is megvolt mindenféle betegsége, amely betegségekben azoknak a nőknek férjei vagy egyéb hozzátartozói szenvedtek.)

- Hát mit tud a kacsa? - kérdezte Szindbád, miután fiának tuszkolására nagy nehezen fölérkezett a harmadik emeletre, és nem mászott be minden útbaeső ablakon, amely mögött nők fésülködtek, valamint a konyhaajtók mellett is sikerült őt elvezényelni, anélkül, hogy a szakácsnéktól és szobalányoktól a szeretőik felől kérdezősködött volna. - Mit tud a kacsa?

- Most éppen sül, nem szabad őkegyelmét háborgatni - mondta a vértanú felesége, mintha valami élő emberről beszélt volna. Szindbád nem egykönnyen mondott le az élvezetről, hogy a kacsát megtekintse, ezért így szólott:

- Nézze, asszonyom, mi, börtönjárt emberek a rossz, keserves ebédek előtt gyakran elgondolkoztunk azon, hogy vajon mit sütnek-főznek a városban mindenfelé a konyhákon, miközben mi nyomorult levesünkre várakozunk. Egy valódi rabember tíz-tizenöt konyhában megfordul képzeletében, mikor érzi a delet közelegni. Még azt is meg tudja mondani a rab, hogy rágondol-e az asszony, amikor a pecsenyét süti... Kérdezze csak meg becses férjétől: vajon hazudtam-e?

A vértanú felesége erre kitört a flegmájából:

- Tán azt akarja rám fogni, hogy nem a szegény uramra gondoltam, mikor ezt a kacsát sütöttem? Hisz kire gondolok én valaha a földi életben? Nézze meg ezt a kacsát. Akkor se volt különb, mikor az uram még itthon volt.

Szindbád megelégedéssel figyelte meg a sütőben levő kacsán, hogy az zsírral bőségesen volt öntözve. Ugyanezért nem is avatkozott többé a dologba, csak a tüzet igazította meg, hogy a kacsában kár ne történjék. Ezután levetette a kabátját, és régi jó tanácsok szerint szundikált a pamlagon.

Nagyon rendes asszonyság - mondta elismerőleg Szindbád, midőn a szomszéd szobából vízcsobogást hallott. - Hallod, hogy paskolja a vizet? Mintha a derekát is megmosná, mielőtt föladja az ebédet.

A víz valóban nem olyan hangokat hallatott, amelyekről csupán arc- vagy kézmosásra lehetne következtetni.

- Nagyon rendes asszonyság - folytatta Szindbád -, úgy megmosakodik egy hétköznapi ebéd előtt is, mint a falusi menyasszony.

A mosakodás kihallgatása végén Szindbád olyan bizalmasságot érzett az asszony iránt, mint azok iránt szoktak érezni, akiknek apró, diszkrét cselekedeteit, öltözéseit, vetkőzéseit kulcslyukon vagy egyéb ajtóhasadékon át kikémlelik. (Nem hinné is az ember, hogy hány lovagja van a kulcslyukaknak a fogadókban, fürdőházakban és más olyan helyeken, ahol egyet-mást látni lehet.)

A vértanú felesége fehér blúzban, hátrasimított hajjal, szappanillatú arccal hozta az asztalra a paradicsomlevest. Szindbád jobbján ült az asszonyságnak, és így jól szemügyre vehette, hogy annak az arcáról nem mosott le a mosdóvíz mindenféle olyan álmot, amely éjszaka szokta meglátogatni a nőket. Regények, kalandok rejtőzködtek e tisztességes barna hajzat fül melletti csavarintásai mögött. Nyilván az álom a jobb fülén át szokott belopózni hozzá, ugyanezért Szindbád erről az oldalról a következőket mondta:

- A paradicsomleves, különösen olyankor, mikor csak annyi az íze, mint annak a csóknak, amelyet megszokásból váltanak férfiak és nők egymással, mielőtt elbúcsúznának, a paradicsomleves savanyúságával arra biztat, hogy még derültebb napok, izgalmasabb percek is következnek. Nem lesz mindig híg az életünk, hanem elkövetkeznek abban vérhevítő, húsos, vérmes szenvedélyek, azoknak az eledeleknek alakjában, amelyeket a véletlen fölkínál. Ha nem tudnám biztosan, hogy kacsa következik, becsületemre: kövér lúdra is gondolhatnék a leves után.

- Vigyázzon a fehér mellényére! - mondta figyelmeztetőleg az asztal túlsó oldaláról Szindbád fia.

- Egyszer láttam egy kövér embert valamely vidéki fogadóban, aki a fehér mellényére esett paradicsomfoltot az evőkéssel ügyesen levette, azután a szájába vette. Nagyon szívesen cseréltem volna ezzel az emberrel. Mint ahogy nyomban kalapot váltanék azzal is, aki úgy szokta enni a levest, hogy a tányérból az utolsó csöppet kanálba csurgatja.

- Mi jó lehet azon? - kérdezte most az asszony, aki olyan csendesen, észrevétlenül evett, mint a szemérmes nők.

Ez azt jelenti, hogy ez az ember utolsó cseppig, legkisebb porcikáig ki tudja élvezni az élet örömeit. Az ilyen férfi tud vőlegény lenni egy esztendeig, és minden vőlegénységi napnak megtalálja a maga üdvösségét. Persze, nem kell minden délután arra gondolnia, hogyan csalogatja el valamely sötét erdőbe a mátkáját. Az ilyen kanalas ember tud ezüst meg arany házassági évfordulókat tartani, és még mindig talál valamely izgalmasságot a házaséletben: ha egyebet nem, mint egy szöget, amelyet neki kell bevernie a falba, amelyre a felesége alsószoknyáját akasztja esténkint. Az ilyen apró örömű ember még az ünnepélyt is megtartja, amelyet elhalálozása okoz. Végrendeletet csinál, holott semmije sincs; elbúcsúzik macskától, kutyától, ruhásszekrénytől, szomszédtól és komától. A feleségének pedig azt mondja, hogy: „te pedig maradj itt, és fogd a kezem". Sokszor elgondoltam én azt a börtönben, hogyan kellene élni és meghalni. Egy csöpp levest sem szabad hagyni megevetlenül.

A vértanú felesége fölállott, és Szindbád észrevette, hogy vállát vonogatva viszi ki az üres levesestálat. Jó, falusi, őszinte mozdulat volt ez; körülbelül annyit jelentett, mintha ama verekedő nők módjára, máris rácsapott volna a Szindbád kíváncsiskodó kezére.

- Megállj csak, fussál le egy kancsó sörért - fordult Szindbád fiához. - Meg kell törni a makacs asszonyt.

A vértanú felesége ezalatt elrendezte odakünn a konyhában a kacsadarabokat. Szindbád mindjárt észrevette, hogy a kacsa combjai feléje vannak elhelyezkedve a tálban.

- Mondja, igazán úgy unja a szavaimat hallgatni?

Az asszony, amíg Szindbád fia visszatért a sörrel, a szünetet a következők elmondására használta föl:

- Én szegény asszony vagyok, és abból élek, hogy úriembereknek ebédet adok. Mindennap más úriemberek ebédelnek nálam, így meglehetősen ismerem a férfiakat, mert hát már falusi asszonykoromban is láttam valamit. Minden férfi szerelmes, ha ízlik neki az étel, amit elébe adnak. Jár ide egy öreg méltóságos úr hétfőn, akinek igen szép nyugdíja van, még tüzelőt is olcsóbban kap a könyvecskéjére: minden ebédnél megkéri a kezemet, amikor olyan rántott csirkét készítek neki, amely kedvére van. Kedden egy mérnök szokott nálam ebédelni, aki német ember létére a töltött káposztáért rajong. Alig bírok tőle megszabadulni, amikor tele ette magát. Csütörtökön az ügyvédünk jön, aki a csöröge bolondja, és ha elég nagy tál csörögét adtam elébe, szidni kezdi szegény uramat, hogy ilyen asszonyt kénytelen özvegységre juttatott.

Pénteken a falunkbéli plébános úr szokott meglátogatni, mert ilyenkor van dolga Pesten. Télen, mikor káposztás csíklevest főztem neki, kijelentette, hogy a mostani gazdasszonya helyett engem vesz magához. Szombaton két kártyás jár ide, akik itt mindig veszekedni szoktak elmúlt dolgok fölött. De a főztemre kibékülnek, és megfogadják, hogy nyomban tisztességes életet kezdenek, amikor olyan asszonyra találnak, amilyen én vagyok. Vasárnap a szegény uramnak főzök ebédet.

Szindbád villájával célba vette az egyik kacsacombot.

- A szerdát elfelejtette, asszonyom.

- Szerda az én böjtnapom, azért ne is csodálkozzon, ha nem eszem a kacsából.

Szindbád hahotázva kapta a szájába a kacsacombot:

- Bizonyosan valamely olyan fűszer van belesütve, amelytől szerelmi gerjedelmei támadnak a férfiúnak. Nem baj, én nem félek még a szerelmi bűvitaloktól sem. Eleget kotyvasztottam életemben, tudom a módját, hogyan lehet a szerelmi mérgezésből kigyógyulni. Sós vizet kell hinteni az embernek a nyelvére. Vagy pedig a nők szájából kell vizet inni, mint a hímgalambnak. Némelyek esznek mindenféle gyanús mézeskalácsot is szerelmi nyavalya ellen, amely mézeskalács már maga is betegséget okoz, ha a férfi gyomrába jut. A mérgezésnek nagyon jó ellenszere, ha a páciens felkötteti magát valamely keresztfára, mint Krisztus urunk mellé kötötték a latrokat. Csak hadd csattogjon az ostor a lator mezítelen hátán. Megérdemli a kutya elkövetett bűneiért...

- Magát meg szokták verni a nők? - kérdezte most hirtelen az asszony, és különös, meglepett tekintettel nézett Szindbádra, mintha valamely titkos gondolat ébredt volna föl sima, egyszerű frizurája mögött.

Szindbád végzett a kacsacombbal, ugyanezért susogósra vette a hangját, mint a szél szokott borongani a vadgesztenyefák lombjai között:

- Mit tudja azt maga, asszonyom, hogy mily jólesik méltatlan bánásmódot tűrni alacsonyrendű nőktől, amikor az ember szívből szerelmes egy hercegnőbe? Mit tudja azt maga, hogy mily kibékítő érzelem az, amikor a reménytelen szerelmest mindenféle szolgálók szennyes vizekkel öntik le az emeletről? Mit tudja azt, hogy mily végtelen elégtétel durva, műveletlen, tudatlan nőkkel beszélgetni, amikor az ember egy szívében viselt oltárképért kimondhatatlanul szenved? Csak legyenek minél komiszabbak, alacsonyabbrendűek, emberi szóra nem alkalmatosak a többi nők mind, akik ezen a világon vannak, amikor az ember egyetlen nő gondolatával zarándokol végig a világon!

A vértanú felesége látszólag figyelmesen hallgatta végig Szindbád szavait, kérdését mégis így tette föl:

- Tehát maga szeretné, ha a nők megvernék? Miért nem házasodik meg az ilyen ember?

Szindbád egy bölcs mondással felelt:

- Útnak, szónak, házasságról való tanácskozásnak nincs vége.

Az asszony a füle melletti vidéki frufrukat igazgatta, mintha azok segítenék az emlékezésben, amíg Szindbád a kacsapecsenye zsírját törölgette. A vértanú felesége pedig elgondolkodva beszélt:

- Azt még csak megértem valahogy, hogy a házastársak verekednek. Elkerülhetetlen az olyan emberek között, akik egymásnak minden titkát ismerik. Természetes dolog, ha a férfi a kocsmából vagy a börtönből hazajön, elsősorban megveri a feleségét. A felesége persze a legközelebbi alkalommal, amikor megsavanyodott a kovász, vagy odaégett valamely pecsenye, visszaadja a férjének a verést. De azt nem értem, hogyan engedheti magát valaki idegen, sohasem látott nőktől megveretni?

- Csak Krisztus urunk latraira gondoljon, asszonyom.

Az asszony tovább merengett, mint ahogy egy dongó dudorászik valamely bezárt szobában:

- Mert éppen azt akarom mondani, hogy a mi házaséletünkben éppen az okozta a bajokat, hogy az uram sohasem engedte magát megbüntetni. Ha elvállalta volna a házifenyítéseket, sohasem jutott volna ennyire a dolog.

Szindbád megértőleg bólogatott:

- Igen, magam is akkor kerültem mindig börtönbe, amikor nem volt mellettem valamely szigorú asszony.

- Szegény uram ott követte el a hibát, hogy mindig elszaladt hazulról, amikor méltó büntetésben akartam részesíteni egyért és másért. Elment kocsmárosnék meg más nőszemélyek izgató beszélgetését hallgatni, hogy ő jött nekem a kocsirúddal, mielőtt én még a kutya-korbácshoz hozzányúlhattam volna. Ő vert meg engem, holott a verést inkább ő érdemelte meg. Nem is lehetett másféle szomorú sorsunk:

Szindbád mézédes lett:

- Nos, és vendégei között nem akad egyetlen önfeláldozó férfi sem, aki elvállalná azokat az adósságokat, amelyeket szegény jó férje hátrahagyott?

- A férfiak mind gazemberek! - felelt rövid gondolkodás után a vértanúné.

Szindbád ezalatt kibarátkozta magát a kacsával, inni szeretett volna azokra a zsíros falatokra, amelyek élete legjobb vidéki éveire emlékeztették. A kacsafark-tollú fiatalember azonban csak akkor talált föl a harmadik emeletre, amikor a sör habja már leszállott.

- Bizonyosan valami gyalázatos dolgot műveltél útközben, szóba álltál mindenféle nőkkel - dörrent rá Szindbád a fiára. - Egyél, és aztán lódulj, nem akarlak látni.

Az önérzetes fiatalember mérgesen megette a kacsamaradékot.

- Máskor küldhet, hogy körülnézzek a Terézvárosban kacsapecsenye után! - mondta, mikor a kalapját a fejére vágta.

Mikor Szindbád egyedül maradt a vértanú feleségével, megtöltötte az asszony poharát sörrel, és hozzákoccintotta a magáét.

- Lássa, ilyen neveletlenek azok a férfiak, akik nem kaptak nőktől elég verést életükben! Ijesztő ez a mai fiatalság. Semmi regarddal nincs a női nem iránt. De én még a régi gavallér iskola híve vagyok, akár életemet is feláldoznám bajba jutott nőkért. Szívesen vállalok egyet és mást szegény bajba jutott férfitársam helyett is.

A rendes asszonyságnak határozottan élénkebb lett a hangja:

- Lássa, ez a baja egy tisztességes nőnek. Sohasem tartottam szeretőt, hogy azon bosszulhattam volna meg a férjem igazságtalanságait. Csak némán szenvedtem, mert becsületes voltam. Gyűlöltem a férfiakat, és gyűlölöm ma is. Szegény uramnak börtönben kell ülni, míg a többi gazember férfi szabadon jár.

- Ismétlem, hogy szívesen feláldozom magam - mondta ebédutáni kedélyességgel Szindbád.

Az asszony hirtelen felállott, és az ajtóhoz ment, amelyre gyors mozdulattal ráfordította a kulcsot:

- Tehát azért a hat hónapért, amelyet legutóbb az uram kapott, legalább hat botütést érdemel.

Szindbád nevetett:

- A szerdai délutánt úgyis arra szántam, hogy a nők udvarlására legyek. Nincs feleségem, aki a jó útra téríthetne.

[1925]

TOLLFOSZTÁSBAN NEM SZAKAD MEG AZ EMBER

- Szakítani kell eddigi életmódunkkal - mondá egy reggelen Szindbád a fiának, amikor éjszaka valamely kellemetlenséggel, például hivatalos ember látogatásával álmodott. - Előbb-utóbb a pokolba jutok. Nem vigasztalás számomra, hogy te is ott leszel. Valamit tenni kell erkölcsi életünk érdekében is.

Szindbád fia, mint afféle találékony ifjú, arra gondolt, hogy jó atyja megint búcsújárásra készülődik, mikor is cipelheti majd Gödöllő és Besnyő között az abrakos tarisznyát, valamint a kulacsot. Vagy legalábbis azt hihette magában Szindbád fia, hogy az öreg valami szökött barátnak akar meggyónni, ami szokása volt, ha bűnei összegyülekeztek. És majd megint csodálkozik, hogy a gyónással mit sem könnyített lelkiismeretén: persze, mert a barátnak nem volt többé tonzúrája.

Idősb Szindbád így folytatta:

- Van nekem valahol egy nőismerősöm, aki legjobban érti azokat a dolgokat, amelyeket a vezeklés irányában elkövetni kell. Ő maga is megtesz mindent azért a célért, hogy valahol, valamerre bűnbocsánatot nyerjen. Gyakran egy hétig sem eszik húst, ha valami nyomja a lelkiismeretét. Napokig hagyja a szekrényben függeni az új ruháját. Ez az asszony bizonyára legjobban tudja mindegyik között, hogy mit kell tenni az embernek, hogy megszabaduljon a lidércnyomástól.

- Már megint valami vén satrafával akar megismertetni, hogy ismét az ablakon kellessen kiugornom? - kiáltott föl riadtan Szindbád fia.

Szindbád komolyan, szinte áhítatosan felelt:

- Eszem ágában sincs bonyolult női ügyekbe keveredni, elég bajom van az egészségemmel. Csak éppen egy látogatásról van szó, vizitről, mint mondani szoktuk. Készítsd ki a ferencjózsef-kabátomat.

Az úrnő olyan előkelő volt, mint egy királyi kézirat.

Erzsébet királyné-korabeli uszályos ruhában és ugyancsak ama királyné által divatba hozott frufrus frizurával, valamint fekete strucctollas legyezővel fogadta Szindbádnak és fiának látogatását. És a régi divat szerint nyomban Szindbád kezére koppintott legyezőjével, amikor az arról tudakozódott nála, hogy vajon mostanában is megjelölgeti a kalendáriomban a különböző napokat karikácskákkal és kezdő és végződő vonalakkal, mint pedáns asszonysághoz illik?

A társalgás ezután más irányt vett, miután a botor Szindbád azt hitte, hogy sikerült kellő zavarba hozni a hölgyet.

- Angyalom - ha még megengedi, hogy így nevezzem négyszem között (mert hiszen a fiatalúr nem számít), valami kellemetlenséget álmodtam magáról az elmúlt éjszaka, ugyanezért kötelességemnek tartottam, hogy tiszteletemet tegyem. Hátha szüksége van reám egy és más ügyesbajos dolgaiban.

- Itt van Krantz, ha adó dolgában el kell járni a hatóságoknál - felelt hűvösen a nyakig gombolt ruházatot viselő hölgy, aki nyílván önmagának is imponált.

Szindbád fia ezalatt körülnézett a lakásban, ahová atyját elkísérte. Budai ház volt, olyan erkéllyel, amely nyilván a török hódoltságot is látta. És az erkély sarkára, isten tudná, milyen

okból, zöld luftballon volt kötve, amelyet nagy csodálkozással fogadott a szél, amely a múlt idők utcáiból kísértetiesen fujdogált. A grádics olyan kacskaringós és szűk volt, hogy a látogatónak el kellett tökélve lenni arra nézve, hogy innen majd csak holtan távozhat, mikor is koporsóját nyilván kötelek segítségével eregetik le a szivattyús kúttal fölszerelt udvar közepére. G. M. és B. betűk voltak az ajtók szemöldökfáin; nyilván nem fizetett rá a harangozó, hogy háromkirályok napján ennyi krétát pazarolt. A falakról kipödrött bajszú, vérmesképű férfiak féltékenykedve nézegettek alá aranyrámáik közül, mintha még mindig arra volnának kíváncsiak, hogy mit csinál ez az asszony, amikor egyedül van. Egy nő is mutatkozott a fal látnivalói között, de ez egy sötétebb sarokba volt elhelyezve, bár már öregebbnek látszott, mint a Fehérvári út. A féltékeny férfiak miatt Szindbád fia jó darabig nem merte fölemelni szemét a háziasszonyra; végre a komóton észrevett egy bronzkutyácskát, amely hűségesen öltögette nyelvét a benne elrejtett óra ketyegésére, mire Szindbád fia fölbátorodott, és megtekintette a hölgyet.

Ő ama divatlapból jött, amelyet Náray Iván szerkesztett, amikor az aulikus urak truccolásból is az orosz cárok nevéről keresztelték el fiaikat és agaraikat. Szindbád fia nem csodálkozott volna, ha a hölgy élettörténetének előadása folyamán arra is kitérne, hogy ekkor meg ekkor udvarhölgyként volt beosztva egy főhercegnő mellé. Szép, energikus, nagy orra volt, mint akár Viktória angol királynőnek azokon az aranyfontokon, amelyeket a kereskedők minden lehető alkalommal a zsebükbe csúsztatnak. Kis bajuszkája volt, amely női bajuszról eleget hallotta Szindbád fia atyja oktatásai közben, hogy azért vannak a földön és a nők ajkai fölött, hogy azokat férfiak csókjaikkal kipödörjék. Igen energikus álla volt, amely akár gyilkosságra is buzdíthatná azokat a férfiakat, akik előttük letérdepelnek. „Vedd a pisztolyt!" - mondhatná ez az áll; és a férfi habozás nélkül nyúlna a lőfegyver után... És arca - vanília torta, szőke, keringős butácska, az élet édességeire emlékeztető arca olyam finom volt, hogy egy valódi férfiember örökké a nyakában viselhetné azt, mint valamely amulettet. (Valériának hívták, mint minden nőt, aki számítani akart valamit az életben, amikor Mária Valéria volt Ferenc József kedvenc leánya.) A fülkagylója kicsiny volt, mintha tegnap szúrta volna ki a bábaasszony, hogy darab ideig vörös pamutot viseljen benne. A haja - szőkén, bodrosan, fodrosan, könnyelműen és dallozva, ingerkedve és meghunyászkodva, álmodozva és rikoltozva mutatkozott a fején, amely fejnek a formája egy nemes kancáéhoz is hasonlított, amely kancáért a legfurfangosabb huncutságokat találják ki a lócsiszárok.

No, most még itt volna a szeme, amelybe Szindbád fia bizonyos ideig nem merészelt beletekinteni.

Majális szeme volt.

Ennek a szemnek a láttára a betegségtől jellegzetes férfiúnak se lehetett egyébre gondolnia, mint bizonyos jóízű mulatságokra, amelyeket itt-ott az életben elkövetett. Sikerek, beváltott remények, készpénzzé lett tervek, eredményes éjjeli zenék, leányszöktetések és négykézre való zongorázások jutottak eszébe még annak a férfinak is, aki azért nem barátja az akácfának, mert gallyai nem bírnák meg a kötelet, amelyre magát fölhurkolná. Az élet, pezsgett ebben a szemben, mint a szénsav a francia pezsgőben. „Nem is olyan bolondok, akik ezt isszák!" - gondolta magában Szindbád fia, és bizonyos irigykedéssel kezdett tekingetni jó atyjára.

A strucctollas legyező olyan mozdulatot tett, mint amikor a francia-négyesben a rendező azt a figurát vezényli, hogy a hölgyeknek kell előre menni egymás üdvözlésére: amikor is a legyezők rendszerint leereszkednek...

- Tehát szerelmi életem érdekli, kedves barátom? - kérdezte Valéria előkelő hanghordozással, mintha valamely emlékkönyvből beszélne. - Szerelmi életem a következő: kiállok az utcasarokra, és fogok magamnak egy férfit, aki egy félóráig vagy egy hónapig tetszik.

Az öregebb Szindbád bizonyos tiltakozást akart kifejezni, ugyanezért megbocsátó arcot vágott, de a hölgy egykedvűen nézett vele szemközt, és még csak lábait sem vetette egymásra, mint ez a nőknek a szokásuk, mikor valamely rendkívüli dolgot eresztenek ki a szájukon.

A nő elbeszélő, úgynevezett társalgási hangon folytatta a maga mondanivalóját:

- Nem egyéb ez, mint vezeklés, mindazokért a dolgokért, amelyeket életemben büntetés nélkül elkövettem... Itt volt például maga, tisztelt nagyatyám, akiről majdnem egy esztendeig azt gondoltam, hogy az öngyilkosságom után megkapott végrendeletemet tiszteletben fogja tartani, mindennap friss virágokat hoz ki a családi sírboltunkhoz... Hát nem kell életem végéig vezekelnem ezért a botorságomért?

- Nem lett öngyilkos - mormogta bocsánatkérőleg Szindbád.

- Mert a pisztolygolyó okosabb volt, mint a kezem. Két ujjnyival a szívem fölött suhant el a halál, és jó paraszt-természetem hamarosan kiheverte a bajt.

Az öreg Szindbád meghatottnak látszott, és remegő hangon szólalt meg:

- Engedje meg, zárdafejedelemnő, hogy megcsókoljam azt a kezet, amellyel halált akart osztani a legdrágább életnek.

- Fölösleges lelkesülnie, mielőtt történetemet pontosan nem hallaná... - mondá a hölgy a társalgási hang olyan egykedvűségével, mintha valamely szakácsnői receptről volna szó. - Kevésnek tartottam a büntetést, amelyet bárgyú szerelmem miatt magamra mértem; öreg szomszédasszonyok addig nyavalyáskodtak körülöttem, addig boszorkánykodtak az ágyam mellett, amíg visszatértem az életbe. De hát most hogyan folytassam tovább? - kérdeztem magamban a néma éjszakákon, amikor itt Budán a baglyok huhognak, és csak azok az emberek vannak ébren, akiket a kaszárnya udvarán kivégeznek. Hogyan folytassam tovább az életemet maga nélkül, akiről azt hittem, hogy mindenem, lélegzetem és ebédem, az ingben talált bolhám, amelyet nem mertem megölni, hanem egy ablakon át kieresztettem?... Hogyan vihetem tovább az életem keresztjét? Kinek a lábát fogom megmosni alázatosabban, mint ama bibliai asszony? Kinek a rám való gondolatára kell fölriadnom éjszaka a legmélyebb alvásomból? Kinek a kedvéért mosom ki saját kezemmel az ingeimet, hogy meg ne érezze rajta a kövér mosónő szagát?... Nem volt más menekvés, mint az utcasarokra kiállani.

Szindbád megértőleg bólongatott, mintha valamely nagyon is természetes dolgot hallana - például csak annyit, hogy a tej kifutott a konyhán; ellenben szavaiban némi izgalom volt észrevehető, amikor továbbfolytatta a tárgyalásokat:

- Legalább bűnbánatból tette?

- Vajon miért tettem volna? Vezekelnem kellett. Szenvednem kellett, mint Mária Magdolnának és mint mindazoknak a nőknek, akik keservesen csalatkoztak az életben. A legnagyobb megaláztatásokat kellett eltűrnöm, hogy fölemelkedhessek abból a szédítő mélységből, ahová a maga szerelme miatt jutottam. Talpra kellett valahogy állnom, hogy még mulatozást találjak abban, hogy éjszaka az eső esik, és nappal fúj a szél.

Az idősb Szindbád szeretett elkomolyodni, amikor ezt helyénvalónak vélte:

- Hát nem emlékezett, mint mondott Hamlet Ophéliának?

Az asszony kezében olyan vidáman lendült meg a legyező, mint mikor a rendező végre a francia-négyes utolsó figurájához ér, és a pincéből a padlásra vezényli a kolónt. Kedvük szerint mozoghatnak a legyezők és a szoknyák. Valéria nevetett:

- Ó, maga vén bolond, aki mindig az írók kigondolásai szerint akarja irányítani az életet... Bármit mondhatott Hamlet Ophéliának, nekem az volt a legfontosabb, hogy meggyógyuljak. Ne járjak egy titokkal a szívemben, amelyet a legvénebb barátnak se merek bevallani a kolostorban. Ne féljek attól, hogy a barátnőim gúnyosan hahotázzanak a hátam mögött. Ne rettegjek, hogy valamelyik régi férjem kiszáll a képrámából, és felelősségre von maga miatt. Ezért kellett a legutolsónak lennem Pest összes nőszemélyei között... Mondhatom, hogy nagyon mulatságos dolgokat tapasztaltam.

Szindbád csaknem megsemmisülve dőlt hátra a székben, amint az imádott nő egyszerű hangon beszélt, mintha a nagytakarításról tartana előadást:

- Természetesen a rendőrséggel kellett legelőször barátságot kötnöm. Két rendőr szokott ezen a tájon járni. Egy kis cigányképű, suszterlegényforma, aki arra volt a legbüszkébb, hogy Várpalotán szőlője van a bátyjának, ahová szüretre szokott járni. Ezt hamarosan zsebre dugtam. A másik: egy szőke, nagybajuszú, kikefélt, kiegyenesedett rendőr volt, aki még éjszaka is kivikszelt cipőben és fehér kesztyűben jött az állomására. Ez a rendőr ismeretségünk elején mindig a tekintélyt tartotta a legnagyobb dolognak a világon. Ám néhányszor ebédet, vacsorát adattam neki a konyhámon, és így rövid idő múlva belátta, hogy a rendőri tekintélynél vannak még egyéb észrevehető dolgok is a földön. Ez a komoly, nagybajuszú, mindig kefélt, szőke rendőr beszélt nekem nagyon sokat a lovasrendőrökről, akik valamely külön kategóriát jelentenek a pesti férfiak között. Sajnos, ezen a tájon nincsen lovasrendőr. Magának tán van némi ismeretsége a főkapitányságon... Nem ártana a közbiztonságnak, ha erre a tájékra lovasrendőrt vezényelnének.

- Majd rajta leszek, Angyalom.

- Tudom, hogy nagyon szeretné hallani utcai ismeretségeimet, hiszen maga a legromlottabb ember, aki Pesten található. Csak éppen azért nem égették meg eddig, mert nem mer hittérítéssel foglalkozni.

- Papot! - kiáltott Szindbád a fia felé, de az mozdulatlanul maradt, mert az előkelő hölgy elbeszélése lekötötte figyelmét.

- Magának arról sejtelme se lehet, hogy mily furcsák a férfiak éjszakának idején, amikor azt hiszik, hogy senki sem látja őket! A szobalányom ruhájába öltözködve vártam őket az utcasarkon, még festéket is tettem az arcomra, ami egyébként nem szokásom. A kendőt a homlokomba húztam, és egy nótát dúdolgattam magamban... Ismétlem, nagyon boldogtalan voltam ebben az időben. - Maga miatt.

- Köszönöm - felelt az illedelmes férfiú.

- Csak a szobalányom cipőjével nem voltam megelégedve, mert hiszen maga tudja a legjobban, hogy milyen kényelmes papucsokat szeretek általában hordani. Az én félcipőm felvételéhez soha sincs szükség cipőkanálra. A harisnyám is bántott, mert nem az én kézzel kötött, londoni vastag selyemharisnyám volt, de mindenesetre elhelyeztem benne néhány bankót, mint ezt a regényekben is olvastam.

- Csak tovább, Angyalom, azért vagyok férfi, hogy elbírjak ilyen dolgokat.

- Tehát dúdolgatva sétáltam az utcasarkon. Jött egy kövér, megtermett férfi, aki legalábbis iskolaigazgatónak látszott messziről. Egyszerre csak azt látom, hogy a tekintélyes ember lépést

változtat. Az eddigi presbitéri lépések helyett hirtelen kakaslépésbe kezd, amint engem észrevesz az utcasarkon. Nyár volt, és ő mégis azt kérdezte tőlem, vajon nem fázom-e? Mire én elmondtam élettörténetemet. Árvalány vagyok, és férjhez szeretnék menni itt a nagyvárosban. Mikor erről értesült az igazgató úr, hirtelen nagyon megmérgesedett. Azt kérdezte tőlem, miért nem dolgozom?... Nem szeretem a céda életet, feleltem én, amire ő figyelmeztette a szőke rendőrt a kikapós nőszemélyre.

- Katonatiszt stiglic-fütyürészéssel közeledett. Olyan nyugodtan mondá, hogy kísérjem el lakására, mintha régi menyasszonya volnék. Azt feleltem neki, hogy egy pincért várok, aki a közeli kávéházban dolgozik. A tiszt eltávozott, a földhöz koppantotta kardját, és azt mondta, nagy kár, hogy nem jár erre az őrjárat, majd ellátná a bajomat.

- Félénk fiatalember jött, aki kétszer is körüljárt, mielőtt megszólított. Elmondta, hogy ő menekült fiatalember, szeretne közös háztartásba menni egy helybeli nővel, mert ő a városban nem ismeri ki magát.

- Vak muzsikus jött, aki nagyon csodálkozott, hogy nem hívom őt meg magamhoz, holott a vak zenészeknek ez kijár éjfél után, amikor az utca hölgyei már unatkoznak. Részeg emberek mondogatták a legmulatságosabb dolgokat. Egy fiatalember bemutatkozott, mint pesti lapszerkesztő, letérdepelt az utcán, és csak arra kért, hogy megsimogassam a haját. Öreg úr kesergett, hogy őt már senki nem szereti a világon... Némelyik férfi kiköpött előttem, másik pedig mindenáron feleségül akart venni. Drótostót ment el mellettem, és azt várta, hogy megszólítsam. Hajnalban nevetve jöttem haza. Nos és mindezek után, kérdem tisztelt úr: szeret-e még?

- Szeretem - felelt igen egyszerűen Szindbád.

Szindbád fia a történet ezen fordulatánál sóbálvánnyá merevedett, majd magához tért, karon fogta atyját, és elvonszolta az udvarhölgy házából.

- Még képes volna egy ilyen mostohaanyát a nyakamra hozni! - dohogott a komoly fiatalember.

- Hagyjad! - felelt idősb Szindbád. - Tollfosztásban nem szakad meg az ember.

[1925]

JOBB LÁBBAL MEGBOTLANI, MINT NYELVVEL

- Ha egyszer meghalok, reád hagyom ezt az egész gyönyörű szép világot - mondta Szindbád a fiának, amikor valamely korhelykedésbe keveredett, és emiatt rosszul érezte magát.

- Tudom - felelte félvállról a reális ifjú. - Az összes régi és megunt szeretőit nekem akarja hagyományozni. De én köszönettel lemondok az örökségről.

- Ó, te borjú! - kiáltott fel Szindbád. - Mit tudod te még, hogy melyik asszony értékes és értéktelen? Megnézed az arcukat, a kezüket, esetleg a lábukat, és már akkor azt hiszed, hogy valamit tudsz felőlük. Megnézed a szoknyájuk vasalását, a hajuknak göndörödését, a derekuknak a mozgását, midőn valamiért lehajolnak... talán még azt is észreveheted, hogy milyen érdeklődéssel hajolnak le a lábasok megkavargatásához, vagy milyen érzelemmel vesznek a kezükbe egy tűt, hogy a véletlenül leszakadt gombokat felvarrják (amivel mindig magukhoz akarnak varrni)... de mit tudod te, hogy milyenek voltaképpen ezek a nők, akik mindig meglepetést mutatnak, amikor egy férfi kézfogás közben a mutatóujjával megtapintja az ütőerüket, vagy amikor azt a dombocskát csókolja meg a kezükön, amelyet a kesztyű szára szabadon hagy?... Mondhatom neked, hogy azok a régi gavallérok nem voltak a legostobább emberek, akik azzal kezdték a nőkkel való ismeretséget, hogy leborultak lábaik elé. Rendesen kiismerhették a nők lábait, amikor még a hosszú szoknya is divatban volt.

- Vajon melyik régi szeretőjének akar már megint elsózni? - kérdezte tűnődve Szindbád fia.

- Egyiknek se, egyetlen fiúmagzatom, mert azoknak a nőknek sokkal jobb ízlésük van, minthogy figyelemre méltassanak egy tudatlan, faragatlan, tapasztalatlan frátert. A nők a férfiaktól éppen úgy megkövetelik az életismeretet, mint ahogy egy valóban művész férfi is elsősorban aranyműves módjára választóvíz próbájának veti alá a kezébe kerülő gyűrűket, karpereceket: - asszonyholmikat, csak azután kezd azok értéke felől magában tanácskozni. Az én régi hölgyismerőseim nagyon elkényeztetett portékák. Hozzá voltak szokva a vakmerőséghez, férfiassághoz és a csendes lemondáshoz egyaránt. És ha néhanapján egy-egy bókot kaptak ajándékba: azt egész életükre eltették maguknak emlékbe. Nem, uracskám, sohasem voltam addig elragadtatva a női kéz formájától, amíg pontosan meg nem tudtam, hogy voltaképpen miféle tudományok is rejtőznek az elragadó kézben...

- Vajon tudják-e hátát kellő helyeken megdörzsölni? - felelt gúnyosan a reális fiatalember.

Szindbád méltatlankodva nézett fiára.

- De a lábaktól sem ájultam mindig el, ha azokon szép harisnya volt. A lábaknak tán több dolguk van, mint a kezeknek az életben. Ajánlanám nevelésed szempontjából, hogy nézzük meg egy asszony lábát, aki itt lakik mindjárt, nem messzire egy kertes házban, mert azt akarja, hogy lábai mindig a virágágyakban termesztett violaszárakhoz hasonlítsanak... Nézzük meg Ripnét, hogy újra feltámasszuk.

Ripné olyan előkelő nő volt, mint egy Ferenc József-rendjel, amelyet a módosabb kereskedők is megérdemeltek néhanapján.

Mondják, hogy Ripné valóban a lábával ért volna el mindent, ami eredményt eddig fel tudott mutatni az életben: lovagkeresztet a férjének és az asztalánál új barátokat és nyugalmazott, régi szeretőket. (A barátnőket nem kedvelte, mert azok többnyire csak szégyent hoznak a gyanútlan nőre, aki barátnője miatt is kénytelen gúnyos mosolyokat zsebre vágni a Váci utcában.)

Szindbád olyan titokzatosan csengetett a kertes ház kapuján, mint akár abban az időben, mikor valóban dobogott a szíve a csengetés alatt. A csengetés hangja, mint egy vidám kiskutya csaholása, futamodott be a házba, amelynek emeleti erkélyén felemelkedett Ripné, és tenyerét a szeme elé tartva, így szólott a kert zizegő útjára lépő Szindbádhoz:

- Nyomban megismertem. Még mindig nyakába vetve viseli a felöltőjét, mint Rózsa Sándor a subáját.

- Egy fiatalembert is hoztam magammal, akit nyomban ki lehet verni a házból, ha megfeledkezne az illemszabályokról - ajánlotta Szindbád a fiát.

- No majd meglátjuk - felelt bizonyos tartózkodással Ripné az erkélyről.

Szindbád fia a hölgyön, akinek bemutattatni szerencséje volt, bizonyára nem vett észre egyebet, mint annak kondor fekete haját, amely még ebben a sötét világban is meglepő volt sűrűségével, fénytelenségével, tisztaságával. Ellenben idősb Szindbád annál inkább tágra nyitotta szemét, amikor régi hölgyét holló-hajzatával megpillantotta, amikor az ő haja már ugyancsak közeledett ama ágypárna színéhez, amelyre fejét boldogtalan gondolatai közepette lehajtani szokta...

Hogy a reális fiatalember meg ne érthessen minden egyes szót, amelyet a hölggyel az erkélyen vált Szindbád, cseles beszédhez folyamodott:

- Mostanában már alig kell megtalpaltatni a cipőimet - mondta némi melankóliával. (A hölgy, ha akarta, megértette e rejtélyes kijelentésből, hogy Szindbádnak azért nincs gondja a cipője talpával, mert keveset koptatja azt nők után.)

- Én pedig elbocsátottam a Mári nénit... Tudja, azt a tenyeres-talpas, mezítlábas szakácsnét, aki magának mindig olyan nagyon tetszett, mert nem ijedt meg, akárhány vendég részére is kellett ebédet vagy vacsorát főznie - felelt az asszony, és ha szavaiból nem is, de kézlegyintéséből, valamint szemének elbomlásából megérthette Szindbád, hogy azt akarja neki mondani: „mióta te a háztól elkerültél, nem fogadunk vendéget".

- Igen, a Mári néni - ismételte szórakozottan Szindbád. - Volt egy kedvence, bizonyos törvényszéki bíró, akinek mindig töltött karalábét akart főzni... Pedig én a borjúhúst akkor sem szerettem - mondá most Szindbád némely féltékenységgel, amelyet nyomban megértett a művelt nő, mert szórakozottan nézett át a nyitott ujjain, amint kezét a levegőbe emelte.

- Az ilyen fiatal bírókat jobbra-balra szokták elhelyezni. Azt hiszem, ezt is valahová vidékre tették. - De hát miért beszélünk mi itt idegen emberekről? Örülök, hogy megint látom, kedves Szindbád, mert eszembe jut, hogy a Császárfürdőnél csak a véletlenen múlott, hogy egyszer el nem gázolt a villamos. Életem egyik legkülönlegesebb emléke.

(Szindbádnak az asszony e nyugodtan, szinte közömbös hangon elmondott szavaira úgy felágaskodott minden emléke, mintha öreg kost kergetne fel heveréséből a juhász kampós-botjával... Igen, a Császárfürdő környékén volt az a találkozás, amely a pokolba jutott Szindbádot megint arra ösztökélte, hogy a női nem kedvéért megint látogassa a borbélyok műhelyeit, valamint mindenféle újmódi kalapok viseletére hagyja magát rábeszélni a kalap-kereskedők részéről.)

Szindbád nyugalmát látszólag megtartotta, amint így felelt:

- Épp csak annyiban emlékszem a Császárfürdőre, hogy innen vezet az út ama óbudai kártyavetőnő lakására, aki hiszékeny koromban annyiszor vetette ki kártyáiból, hogy ez vagy amaz szerelmes belém. Nagyon szerettem az efféle asszonyokat elhívni a félhomályos, fülledt szobákba, ahol már az előszobában való várakozás idején olyan csókszaguk volt a nőknek,

mintha már előre éreznék azt a szerelmi gyönyörűséget, amelyet odabent majd a vetőkártya ígér. A vetőasszony rám emelte pesztonka-ijesztgető szemét, és síri hangon így szólott hozzám: „Uraságodért majd megvesz egy szőke nő!" - Csaknem összeestem a meglepetéstől.

- Pedig annak a kártyavetőnőnek igaza volt - szólt most a kondorhajú asszonyság, csalfán, cigányosan, boszorkányosan, mosolygósan, mintha valamely titkot akarna most, annyi esztendő múltán is Szindbádból kihúzni, amely titoknak bevallása után majd a konyhakés végzi el a maga teendőjét. - Csak vallja be nyugodtan, hogy az a vereshajú, kékszemű nő üldözte magát szerelmével! Talán maga is emlékszik úratyja különös kalandjaira? - fordult most Ripné első ízben Szindbád fiához.

A reális ifjú még nem felelhetett, amikor Szindbád felkapta a szót.

- Miért tagadnám életem alkonyán, hogy lehettek volna sikereim a nőknél, ha visszaéltem volna gyöngeségükkel, hiszékenységükkel?... Valóban volt egy szőke nő a játékban, bizonyos telefonoskisasszony, aki forró beszélgetéseimet, amelyeket hölgyekkel folytattam, önkéntelenül kihallgatta... Ugyancsak ennek a tizenhat esztendős ártatlan leánykának kellett végighallgatnia azokat a beszélgetéseket, amelyeket a szerelmükben fékevesztett nők velem folytattak, amikor reggeli ébredésük alkalmával zűrzavaros álmok után felemelték az ágyuk mellett levő telefonkagylót, hogy túláradó érzelmeiket legalább egy férfihang hallásával kielégíthessék... És miközben izgalmas álmaikat velem közölték, tudója lett annak a telefonoskisasszony is.

- Csak folytassa - mondá most egérfogó, fulladt hangon Ripné, és ezt úgy is lehetett érteni: csak folytasd! - Ugyanekkor Szindbád fia észrevette, hogy az asszonyság egyik lába tapogatózva megindul a kerti asztal alatt. Nem mindennapi láb volt. Ez a láb már iskolás kora óta tudta, hogy nemességénél fogva jogai vannak az életben. Úgy is nevelkedett, hogy akárhová léphetett: akár szívre, akár férfiak fejére. Bizonyosan orron rúgná a nagydobost, ha a színpadra lépne, és a nagydobos nem haragudhatna meg. Piros szattyán papucs volt a mezítelen lábra húzva, és a lábszáron gyengéd madárpihék mutatkoztak... Nyár volt, bizonyára nagyon meleg lett volna a harisnya.

Szindbád fia oldalról, olyan alattomosan, mint egy iskolásfiú, figyelte a láb közeledését jóatyja felé, míg az öreg Szindbád gyanútlanul folytatta:

- Mondom, akkoriban telefon volt felszerelve a lakásomban, mert még bolond fiatalember voltam. Azt hittem, hogy mindig fel kell emelni a kagylót, amikor az emberre rácsöndítenek. Numeró tíz volt a telefonom száma, és ezt a számot valóban akármilyen csirkeagyvelejű nő megtarthatta emlékezetében. Ott volt a számom a miniszterek, zászlósurak és más notabilitások számai között, amely számok kezeléséhez a legügyesebb és legintelligensebb kezelőnőket szokták kirendelni. Hogyan jutottam eme előkelő telefonnumerusokhoz? - kérdezné ön. Megmondhatom azt is. Egy hölgyismerősöm révén, aki erőszakosságánál, elszántságánál irántam való szerelme révén: hatalmasabb volt egy miniszternél is. Ő szerezte a telefonomat, hogy a nap bármely órájában ellenőrizhessen, ilyenformán csillapíthassa féltékenységét...

- Tudok erről a nőről, ha ugyan nőnek lehet nevezni az ilyen elszánt bestiát.

- Szent nő volt - röppent ki hirtelen a szó Szindbád száján, mikor is Szindbád fia leshelyéről észrevette, hogy a piros papucsok már megközelítették szegény atyja bokáit, és kígyó öleléssel átkarolták azt, hogy Szindbád a különös öleléstől darab ideig szóhoz sem juthatott.

Ripné olyan hamiskodva nevetett, mint valamely cifra fülönfüggő egy vándor cigánynő fülében.

- Folytassa no, úgy tetszik. Ábrándozzon hölgyeiről.

Az öreg Szindbád azonban nem olyan fából volt faragva, aki egykönnyen beadja a derekát, ugyan azért tovább beszélt, az igaz, hogy hangfogóval.

- A szegény, ártatlan telefonoskisasszony az erőszakos hölgy beszélgetéseit is kihallgatta, mert kénytelen volt vele. Kihallgatta, amint parancsolgatva, fenyegetőzve vagy könyörögve kérte azokat a találkozásokat, amelyekre a báva férfiak rendszerint ráfizetni szoktak. Szinte hallottam a szegény, ismeretlen telefonoskisasszony izgatott lélegzetvételét, amint a tárgyalások végét várja indulatos hölgyemmel... Szinte hallottam, amikor megkönnyebbülten felsóhajtott, amikor az asszonyság kérését különböző kifogásokkal megtagadtam. De hallottam keserű csuklását is, amikor néhanapján kénytelen voltam elfogadni a szenvedélyes nő óhajtását arra nézve, hogy itt vagy amott találkozzunk. Meg kellett nyugtatni a hölgyet változatlan szerelmemről, és emiatt a szegény telefonoskisasszony nagyon szenvedett.

- Azt hiszi? - kérdezte Ripné az asztal felett kancsalító, téveteg két szemével, míg az asztal alatt a két piros papucs térden alul kulcsolta át Szindbád lábát.

(Szindbád fia nagyon csodálkozott, hogy tiszteletre méltó atyja tűri ezeket a dolgokat, végre is azzal nyugtatta meg magát: „az öreg egész életében bolond volt".)

Szindbád pedig most már alig hallható hangon folytatta:

- Igen, hát a „numeró tízhez" beosztott telefonoskisasszony addig-addig hallgatta az én akkori céltalan beszélgetéseimet hölgyeimmel, amíg megszerelmesedett... Így szokott az lenni a jó barátnőknél, akik együtt hallgatják egy férfi vallomását; így történik a nőtestvéreknél, akik végül közösnek tekintik az egy szál vőlegényt, így történik a serdülő leányoknál, akik előbb-utóbb beleszeretnek anyjuk udvarlójába... Szegénykének sok csalfa, hazug, csábító beszélgetést kellett kihallgatnia ott a telefontábla előtt. Bizonyára nagyon csodálkoztak a zászlósurak, amikor az én beszélgetéseim idején nem kaptak nyomban összeköttetést.

- Mások is voltak, akik nem kaptak magával összeköttetést! - mondá most egy felemelt kés alattomosságával a szívarcú nő, amely arcnak gyöngédségében, önfeláldozásában valóban aligha lehetett volna kételkedni bárkinek, amint a legnagyobb odaadással hallgatta Szindbád történetét.

Szindbád fia azonban oldalról csak az asztal alatti láb manővírozására figyel, és valóban a láb már oly magasan kúszott fel Szindbád térde felé, hogy nagyon valószínűnek látszott: darab idő múltával ő is részt vesz az asztal fölötti beszélgetésben: kidugja fejét az asztal szélén... Míg az öreg Szindbád gyanútlanul folytatta:

- Telefon útján csakhamar megismerkedtem az elég kellemes hangú telefonoskisasszonnyal, és rövidesen megértettem vele, hogy mindazok a szenvedélyes szavak, szerelmi beszélgetések, esküdözések és őrjöngések, amelyeket már telefon útján az ember elkövetni szokott, ha hölgyekkel diskurál: voltaképpen egytől egyig hozzá, a telefonoskisasszonyhoz vannak intézve...

- Elhitte? - kérdezte Ripné a tőr villanásával, míg lábaival Szindbád mellényén megszámlálhatta volna a gombokat.

Szindbád darab ideig nem is felelt, csak legyintett. Borúsan, mint ahogy bölcs férfiak szoktak a múlt emlékein.

- A nők többnyire mindazt elhiszik, amit kellemes nekik elhinni. - Ilyenformán aztán megszokott hölgyeim, akikkel naponta telefon útján szoktam érintkezni, hogy meg nem szűnő tiszteletemről és nagyrabecsülésemről biztosítsam őket, talán még máig sem értik, hogy miért lettem egyszerre oly szenvedélyesen szerelmes a telefonon át. Miért használtam olyan

vérforraló, kiszámított, cseles szavakat, mondásokat, tréfákat beszélgetéseimben, amelyeket odáig sohasem hallhattak tőlem, mert hiszen voltaképpen én akkor nem is nekik tettem már a szépet, hanem a telefonoskisasszonynak, és a beszélgetések végén nemegyszer elhangzott egy halk „köszönöm”, mintha csak egy telefondrót pattant volna.

- No ezt jól csinálta - mondá Ripné, miközben papucsai Szindbád mellénygombjaival cicáztak. - Képzelem azokat a szegény nőket, akik azt hitték, hogy az ő részükre találta ki a bódító, konty alá való hazugságokat...

- Sohasem tudta meg egyik se.

- No és mi lett azzal a távbeszélő frajlával?

- Egy délután - mondá most Szindbád gyónó, alázatos, bocsánatkérő hangon - egy kopott, szegény verébke tévedt a szobámba. Hasonlatosan egy káposztalepkéhez, amely a kert napfényes életéből egy nyitott ablakon valamely komor szobába téved... A szegény leányka nem várt érzelmeivel, és meglátogatott, amidőn egy szabad délutánja akadt. Elmondá, hogy elszegényedett úricsaládból származik, atyja nyugalmazott államhivatalnok, anyja rokonságban van a nevezetes peleskei nótáriussal, fivére - igen, így mondta - fivére ellenőr... Sohase tudtam meg, hol ellenőr a jó fiú, mert a kisasszony az életben sokkal unalmasabbnak bizonyult, mint a láthatatlan telefonon át... Én nem voltam szerelmes belé!

- Ó, maga gazember! Engem akar most bolonddá tenni? - kiáltott fel vércse visítással Ripné, és régen szerzett jogok alapján hirtelen visszavonta lábát, hogy aztán piros papucsával alaposan megrúgja Szindbádot.

- No lássa - mondá Szindbád fia, mikor atyját hazavezette -, ilyenek a nők, akiknek violaszár lábuk van.

Szindbád fölsóhajtott:

- Először mondtam igazat egy nőnek... Tovább kellett volna hazudni. Jobb lábbal megbotlani, mint nyelvvel.

[1925]

NEM VESZIK A LOVAT CSUPÁN A SZŐRIÉRT

- Már torkig vagyok a savanyított meg kovászos uborkákkal, valami másra vágyakozom. Kis, hegyes, a belső hevülékenységtől pirosló, mogyorónagyságú paprikát szeretnék enni, amelyet egy harapással le lehet nyelni, és amelytől aztán úgy égni kezd az ember, hogy kínjában a falra mászik. Új programot kell szabnunk étkezéseinknek.

Szindbád fia gyanakodva hallgatott, nem tudta, hogy hová fog kilyukadni az öreg.

- Tudom, hogy oktalanul babonás, mindenféle női hajtűket, szoknyagombokat, szakadt harisnyakötőket felszed az utcán. A minap még egy eltorzult, fehér kavicsot is zsebre vágott, mert ráfogta, hogy abban valami ázsiai szellem lakik, aki majd hozzásegíti ahhoz, hogy a nők elhiggyék a hazudozásait. Nem értem, hogy mit akar most egyszerre a csípős paprikával.

- Ötvenedik éve felé minden embernek változtatni kell az életmódján, ha nem akar csúnya öregemberré válni, aki terhére van felebarátainak - felelt ünnepélyesen Szindbád. - Iszonyatos dolog az, ha az ember elől azért bújnak el, mert megöregedett. Rendben kell tartani a szívet, a gyomrot, a májat és az epét... Pakolj be a második számú útitáskába, amelyre azoknak a külföldi szállodáknak a cédulái vannak fölragasztva, amely fogadókban sohasem jártam. Van itt a közelben egy nőismerősöm, aki legalább tíz esztendőre visszamenőleg tudja az összes esküvőket, amelyek a környéken történtek. Ezt kell meglátogatnom, hogy darab időre megint gusztusom legyen az élethez.

- Ugyan, miféle hóbortos vénasszonynak fog megint bemutatni? - gondolta magában Szindbád fia, aki egyébként engedelmeskedett apja parancsának: készüléseket tett az útra.

Ez az előkészület nem bizonyult fölöslegesnek, mert az a hölgy, akit Szindbád meglátogatni indult: éppen három napi járóföldre lakott a fővárostól, mégpedig egy olyan kis házikóban, ahol legfeljebb a mesemondás férhetett el. Szindbád mindjárt észrevette, hogy fia legfeljebb a lószerszámos kamrában férhet el, ama régi nyergek, gyeplők, bőrfelszerelések között, amelyek szükségesek voltak a hölgy boldogult férjének ahhoz, hogy egy-egy lovon jó áron túladhasson. A csikók nagyszerűen viselték magukat a nyereg alatt... Emilfi úr Isten tudná hány lovat adott volna még el életében, ha egyszer szerencsétlenségére valamely megjegyzésre nem nyitja a száját a Régi Borkereskedőhöz címzett kocsmahelyiségben. Emilfi úr csak éppen annyit mondott, hogy a konkurrens lókereskedők nagyon szeretnek vak lovakat is eladni, mire azok botokat vettek elő, és Emilfi urat annyira megtámadták, hogy az nem mehetett haza a kocsmából. Emilfiné ezután, mivel megszokta az üzleti életet, házasságközvetítéssel foglalkozott.

Javakorabeli asszony volt - hogy a saját kifejezésével éljünk, amely kifejezéssel a hasonló korú asszonyokat szokta jellemezni. Arra született, hogy a férfiakkal elhitessen mindenféle kellemetes dolgokat, mint a lókupecekkel is megpróbálta ezt, midőn vendégségbe látta őket. Mindig olyan komolyan, határozottan beszélt, mintha szerződést diktálna. És valóban szokása volt, hogy mindenről írást készíttessen azokkal az emberekkel, akikkel érintkezett: „Boldogult uram megtanított arra, hogy a szó elröpül, az írás megmarad.” A szerelmes vőlegényjelöltek akár a halálos ítéletüket is aláírták volna, ha éppen arra kerül sor.

- Még megérem, hogy maga is házasodni akar - kezdte a fekete hajú, bogarászó tekintetű, vidám természetű asszonyság, amikor Szindbádot megpillantotta.

Szindbádnak ugyan esteágában se volt a házasság, de a régen ismert asszonyság kedvéért beleegyezett a dologba.

- Tudja, magának milyen asszonyt kellene elvenni? Olyant, aki megtanítsa enni.

- Itt lakik nem messzire egy barátnőm - folytatta Emilfiné, aki bár a múlt időkben bizonyos hajlandóságot érzett Szindbád iránt, ugyanezért nem engedte meg, hogy annak idején férje egy erkölcstelen csikót Szindbádra rásózzon, amiért aztán nagy verést is kapott a farmatringszíjjal, ám most, a sok mindent felejtő özvegységben elhatározta, hogy Szindbáddal is valamely üzletet köt. - Itt lakik nem messzire egy barátnőm - ismételte lelkendezve.

- Az a kérdés, hogy szokott-e éjszaka szöget verni a falba, hogy a férjét vagy a szeretőjét ne hagyja aludni? - kérdezte óvatosan Szindbád.

- Nagyon rendes asszony, csak a hónap bizonyos napjaiban van pörlekedő kedvében, amit egy gyenge asszonynak meg lehet bocsátani. Higgye el, urambátyám, elég nagy baj az már maga is, ha valaki nőnek születik! Csak arra kérem, hogy adjon egy írást arról, hogy Itt Jucikával maga akart megismerkedni, mert haragosom a csendőrszázados: vigyázni kell magamra.

Szindbád sohasem volt ellensége a levelezésnek, bár végeredményében igen fölösleges dolognak tartotta. Egy régi lópasszus hátára tehát fölírta a kért igazolványt: *„Itt Jucika iránt komoly, tisztességes és józan meggyőződésből származott érzelmeket érez...”* Emilfiné, miután boldogult férje idejéből ismeretsége volt mindenféle lovasemberekkel, lóháton küldött üzenetet Itt Jucikának, hogy férjnek való ember érkezett házához.

Amíg Itt Jucika megérkezett, Szindbád szemlét tartott a szerszámos kamrában, fiával együtt megfaggyúzta a különböző szíjakat, sőt, hogy az asszonynak kedvébe járjon: egy félsarkantyút is felkötött a lábára, amelyet ebéd idején néha megcsördített az asztal alatt.

- Mintha a boldogult uramat hallanám - mondta Emilfiné, hogy a rákleves mérése közben darab időre szünetet is tartott. - Az ollóját szereti maga is? - kérdezte, és furcsán megremegett a hangja.

- A ráknak az ollóját, a csirkének és a menyecskének a zúzáját - felelte vidéki hangon Szindbád, mintha többé sohasem akarna elköltözködni a bogárhátú házikóból. - Vajon mennyi ideig voltak ezek a rákok a hideg pincében csalán közé rejtve?

- Nem sokáig, csak két napig - felelt az asszony, miután egy ráknak a hátából és derekából kiszívogatta az ott található ízes részeket, és nem ijedt meg a keserű epéktől és más részektől sem. - Innen a Tiszáról hozzák a révészek a rákot, de mindig csak estefelé, ugyancsak a szigorú csendőrszázados miatt... Így aztán egy rák este kimászott a fűzfakosárból, és megcsípte a lábamat, amikor éppen a legkellemesebb dolgot álmodtam. Magával álmodtam, urambátyám. Ezért nem is nagyon csodálkoztam, hogy meglátogatott.

- Nagy boszorkány maga - lelkesedett Szindbád. - Éreztem, hogy valahol egy alsószoknya madzagjára oly görcsöt kötnek, amelynek nem állhatok ellent, mert valahol várnak! - fordult most Szindbád fiához.

- Igen, éjfélkor költött fel megint, hogy szedjem rendbe a harisnyáit, mert azok táncolnak az ágya előtt - felelt Szindbád fia, aki idegenek előtt kénytelen volt segíteni atyja hazudozásaiban.

Az asszony okos szemeivel Szindbád fiára pillantott, és így szólt:

- Szerencséje, hogy nem halat főzettem ebédre, mert okvetlenül a torkán akadt volna valamely halszálka. Csak hagyja az öregurat, úgy látom, még érti ő a seftet segítség nélkül is.

Szindbád e megjegyzésből tudomásul vette, hogy Emilfiné még koránt sincs abban az állapotban, amikor a legszemérmetlenebb hazugságoknak is hitelt nyithatna. Elmerengve nézegette a rákok hosszú bajszát, természettudományi alapon megállapította róluk, hogy melyik volt a hímnemű és a nőnemű közöttük.

- Boldogult uram száz darabot is megevett válogatás nélkül - vette föl megint az asszony a beszélgetés folytatását.

- Igen, de nem így, húslevesben és tojásos, petrezselymes rizskásával töltve - védekezett Szindbád az újabb kínálás elől. - Azt hiszem, hogy nem lesz ártalmas az a túróscsusza, amelyet gyúrni és szaggatni láttam a konyhán délelőtt...

- Meg lehet győződve róla, hogy nem egérszagú lisztből gyúrtam. Ismerem kényes ízlését - felelt megint csak a régi elmerengő hangon Emilfiné, hogy Szindbád ismét reménykedni kezdett a szigorú hölgy szívhajlandóságában.

De ekkor hirtelen fölállott Emilfiné, és így szólott Szindbád fiához:

- Mindjárt pofon ütöm, ha nem hagyja abba a lábam nyomogatását.

Az öreg Szindbád szégyenkezve bevallotta, hogy ő volt a vakmerő, és nem a fia... Az asszony elgondolkozott, merengve nézett egy fecske után, aztán megbocsátó hangon így felelt:

- Az élet eliramlik... Csaknem elfelejtkeztem, hogy magának a szokása az asztal alatt lábakat nyomogatni.

Délután a lovasposta híradása nyomán megérkezett Itt Jucika. Gyékényes, mézeskalács szagú, nagy ládával fölszerelt szekéren jött, amilyen szekérről azok a szegény futóbetyárok álmodnak, akik a nádasok, erdőcskék szélén gyomruk korgása elől a kalap alatti alvásban keresnek menedéket.

Itt Jucikának gyertyaöntő-üzlete volt, Szindbád szerencsésnek mondhatta magát, hogy ezen a napon sem nagyvásár, sem búcsú nem volt a környéken... A kisasszony korántsem úgy szállott le a szekérről, mint a kövér csizmadiánék szoktak, akiknek a kocsiról való leszállásukhoz összegyülekeznek a haszontalan férfiak, akiknek nincs egyéb dolguk, mint nevetni egy asszony szoknyás ügyetlenkedésén a kocsiból való leereszkedésnél. Itt Jucika félig-meddig leugrott a kocsiról, miután a kocsist előbb figyelmeztette, hogy fölképeli, ha hátra merészel nézni az esemény alatt. Ama megtermett, vastag gyertyák közé tartozott, amelyeket húsvét előtt szoktak meggyújtani bizonyos templomokban. Kisasszony volt, és igen nagy súlyt helyezett arra, hogy ne úgy beszéljenek vele a férfiak, mint menyecskékkel szokás. Csokonai talán fölvette volna őt Dorottya hadába, ha véletlenül ismeri, de Szindbád gyermekkora óta különös vonzalmat érzett ama nők iránt, akik inkább megmaradtak vénlányoknak, mintsem egy rossz házasság révén a boldogtalanság pecsétjét üttessék magukra... Szindbád tisztelte azokat a nőket, akik egymagukban indulnak el az élet rengetegében, nem a férjük kedvéért vezetik a háztartási naplójukat, csak akkor sírnak, amikor senki sem látja őket, az árgyélusát emlegetik minden bitang férfinak, aki tisztességtelen szándékkal közeledik hozzájuk, éjjel megmosakodnak, ha azt álmodták, hogy férjhez mentek valamely ringy-rongy emberhez, és mezítelen lábukra cipőt rántanak, ha tűzilárma keletkezett a környéken: hátha örökbe lehetne fogadni egy gyereket...

Itt Jucika természetesen szőke volt, miután barna barátnője volt. Megtermett, szőke, kék szemű, aki úgy forgatta az esernyőjét szürke, szárnyas utazókabátjában, mintha mindig azt a szolgabírósági írnokot keresné, aki a hivatalos iratok kiállítása után elkísérte őt a falusi nagyvendéglőbe, és itt sörözés közben, kipödrött bajsza alól kijelentette, hogy ezentúl minden

ügyes-bajos dolgában rendelkezésére áll... „Maga csak ne féljen, Jucika, amíg engem lát” - mondta az írnok, és Jucikának emlékezetében végigfutamodtak azok az események, amelyek férfiakkal való érintkezéseiben voltak. Ujjuk van a férfiaknak, amellyel a nők álla alá nyúlnak, megtapogatják különböző testrészüket, mintha még sohase láttak volna nőt világéletükben, nagyot bámul ez az ujj a harisnyakötőn, mintha azt nem árulnák minden zsidó boltosnál...

A szolgabírósági írnok tehát korhelyszagú bajszával nem mondott valamely olyan dolgot, amelyet visszautasítani kellett volna, mint egy tolvaj veréb föllépését az ebédlőasztalon.

- Az írnokot bizonyos hibás lópasszusok miatt bezárták Nyíregyházán - mondta mesélgetve Emilfiné. - Ki tudná, hogy kinek van igaza az ilyen dologban?

Itt Jucika ezalatt megérkezett a bogárhátú házikóba, összecsókolózott a barátnőjével, mintha csak annak a látogatására érkezett volna. Szindbádra egyetlen pillantást sem vetett, ellenben megengedte, hogy Szindbád szemügyre vegye szürke köpenyegét, amelyet a miskolci kereskedők árulnak a vásárokon; nevetve panaszkodott, hogy a míder mennyit kínozza utazásában... „Azt hiszem, az egyik acéldarab el is törött, mert vérzik a derekam.” És egész úton arra gondolt, hogy mily nagyszerű lesz itt sóban áztatott retket vajaskenyérrel enni, a mészárosnál talán kapni egy darab húst, amelyet lacipecsenye módjára ki lehetne sütni... Jó, egészséges, emésztéses természetesség költözött a bogárhátú házikóba Itt Jucika megérkezésével, egy pillanatig sem éreztette Szindbáddal azt a kötelezettséget, hogy őtet oltár elé kell vezetni.

- Csak csöndesen - mondta Szindbád ájuldozó szívének, amikor szemügyre vette az álmai világából való bolondságmentes, egészséges hölgyet. - Csak csöndesen, te vén bolond, még megérem, hogy szeretője akarsz lenni a gyertyaöntőnének.

A hölgyek olyan magas hátú kanapén foglaltak helyet, amilyen kanapékon a hatvanas években üldögéltek a nők, amikor egymás kezét fogva: a temetőbe szökött férfiak gazemberségeiről beszélgettek a kézihímzéssel bevont bútoron, és nem féltek attól, hogy egy kipödrött alak megszólal a képrámák közül. Üde, új petrezselyem-illata volt a beszélgetésüknek... Szindbád nagyon sajnálta magában, hogy nem pakolt be az utazáshoz valamely régi bálrendezői jelvényt, amelyet most vállára tűzhetne.

- Tehát sok lópasszus maradt Emilfi után? - kérdezte kétszer is Itt Jucika, és fél szemmel szemügyre vette a zsámolyon cigarettázó Szindbádot, mintha ez az úr csak ama lópasszusok végett jött volna három nap és három éjszaka.

- Az üzleti életben nem tudhatja az ember, hogy mely dolgokban, mikor és milyen körülmények között veheti hasznát - mondá most Szindbád, nagyot pöffentve cigarettájából. Mire darab idő múlva megjegyezte Itt Jucika:

- Kár, hogy ez az úr oly mértéktelenül dohányzik. Árt vele az étvágyának.

...Szindbád erre a kijelentésre később válaszolt. Elmondta, hogy az üzleti életben feltétlenül szüksége van az embernek bizonyos pihenésekre, amilyen dolgok az ivás és a dohányzás. Mindezek a káros dolgok jótékonnyá fordulnak, amikor az ember jóllakott velük. Sokkal élesebb az elméje egy olyan férfinak, aki kialudta a részegségét, mint annak, aki sohase volt részeg bortól vagy szerelemtől... A szerencse, ha esedékes: pipaszó mellett is megtalálja a férfit. Más, szerencsétlenségre ítélt férfi letáncolhatja a lábát, nem tud egyetlen jó vásárt sem csinálni.

- Mit mondjak? Az üzlethez csak szerencse kell. Én pedig egész életemben szerencsés embernek éreztem magamat. Rablók támadtak meg, kigyulladt a háztető a fejem fölött, a falon át szöget akart belém verni a szomszédasszony, mert nem kedveltem: íme mégis itt vagyok, a hölgyek szolgálatára vagyok. Gyertyát még nem adtam el életemben, de ezentúl gyertya-árusítással is fogok foglalkozni.

Szindbád szavai annyira megnyerték a hölgyek tetszését, hogy a vacsora után megállapodtak abban, hogy a vendégek a bogárhátú házikó első szobájában fognak aludni, míg a háziasszony Jucika barátnőjével a lószerszámos kamrában. Kevés fekvőhely volt a háznál.

[1925]

A SZAKÁCSKÖNYV ÉS A JÁTÉKOSBOLT

- Az ember jobban szereti otthonát, bármilyen szerény is, ha azt darab időre elhagyta - kezdte idősb Szindbád. - És ugyanúgy vagyunk nagy otthonunkkal: a hazával is. Menjünk egy darab időre külföldre, hogy ráeszméljünk arra, hogy mégiscsak a legjobb otthon lógatni a lábunkat, sehol sem árulnak olyan bajuszpedrőt, mint a Roykó-patikában, Tiszafüreden.

Az ifjabbik Szindbád eleinte nem értette, hogy miért ragaszkodik atyja a bajuszpedrőhöz, amelyet nem is használt, de engedelmeskedett atyja parancsának, mely szerint pakoljon be az első számú utazóládába, amelyet valaha egy tönkrement miskolci csizmadiától vett, amelyre a magyar címer volt kivésve és kifaragva. „Legalább hivatalos embereknek gondolnak, amikor átkelünk a gránicon” - mondá az idősb utazó a címert simogatva.

Szindbád saját vallomása szerint harminc esztendő előtt vásárolta az utazóládát, mikor először kezdett utazni, ám a ládának még most is csizmaszaga volt azoktól a lábtyűktől, amelyeket a miskolci csiszlik a vásáron nem tudott eladni.

- Mindegy: magyar szag - mondá Szindbád. - Már láttam olyan embert is, aki szülőföldjéről való mindenféle füveket hordozott magával utazásaiban, hogy azokat szagolgassa, midőn esténként elborongott a gondolata.

- Talán vinnénk egy kis fokhagymás kolbászt is az útra! - indítványozta Szindbád fia, miután evés dolgában eléggé praktikus volt.

- Igaz, hogy magyar ember otthon sült kenyér és elemózsia nélkül nem szokott útnak ereszkedni; de már csak bízzuk magunkat a sorsra.

És éppen ezen a helyen tévesztette el Szindbád a dolgot.

Valahol a lengyel határszélen volt az a fürdőhely, ahol Szindbád azt a nőt akarta megtalálni, akivel egy negyed század előtt polkát táncolt... Festett arcú nők voltak most is bőségesen a fürdőn, akik vékony selyemszoknyáikat a szél pártfogására bízták, de Szindbád nőjére már nem emlékezett más, mint a fürdőzenekar karmestere, az is csak akkor, midőn a második söröscsizmát állíttatta Szindbád a karmester széke alá.

- Verembe estünk - mondogatta az utazó a promenádon, ahol idegen nyelven beszélgettek körülötte öregasszonyok. „Talán még mindig Bem apót emlegetik” - gondolta magában Szindbád. És hogy némileg megsegítse magát letargiájában, elhatározta, hogy új kalapot vásárol, mert az új kalap rendszerint változást idéz elő a férfiak életében is. Újonnan be lehet gyűrni a kalapot, nem a régi egykedvűséggel állja a kalap karimája az esőt, sőt új tollat is lehet mellé tűzni.

Fenyőfa-szagú bazár volt a fürdőhelyen. A női házakra emlékeztető, nagyon szagos szappanok alig tudtak érvényre jutni a gyanta szaga mellett. A gyermekbabák tágra nyitották a szemüket skatulyáikban, és egy szőrevesztett hintaló ringatózni kezdett, mintha erre volna betanítva, ha vevő jön a bazárba. Tizenkilencedik századbeli bazár volt, a portékákat bizonyára már látta Szindbád nagyapja is, ha erre járt.

Szindbád mindjárt kiszemelt magának egy kalapot, amelyhez darab ideig nem mert nyúlni. Zöld, zergeszakállas, hatalmas vadászkalap volt, amelyet feltétlenül észre kell venni minden nőnek, akár lesüti a szemét a férfiak előtt, akár nem. Ferenc József fotografáltatta le magát ilyen kalapban, amikor tiroli vadásznak öltözött. Mikor Szindbád megpróbálta a kalapot, érezte, hogy még csak újsággal se kell kitömni annak bélését. Nagyon jól érezte magát a kalapban.

- Miskájer-kalap - mondá most Szindbád fia. Ilyen kalapban szoktak faluról falura járni azok az emberek, akiket a kutyák veszettül ugatnak, mert megérzik kezükön az állatvért. A nemüktől fosztják meg a szegény állatokat.

- Csak hagyjad - felelt idősb Szindbád a kalapot begyűrve. - Talán még rám gondol valamely asszonyság, aki kikapós férjét akarja féltékennyé tenni.

A bazárban egy fekete kötényes, barna, életkomoly arculatú nő volt az elárusító, aki most magyar nyelven megszólalt:

- Magam is azt hiszem, hogy kissé feltűnő kalap volna ez a tekintetes úr számára.

Szindbád nyomban letette fejéről a kalapot, és kijelentette, hogy ebbe a bazárba többé nem teszi be a lábát.

De másnap már újra ott volt, mert mérhetetlenül unatkozott. Kivallatta az igen komoly nőt származása felől; kitűnt, hogy az Debrecenben született, Violának hívják, egyébként nagyon szeretné foglalkozását, de a hölgyvilág errefelé még szappant sem vásárol. Az arcfesték pótol mindent. Szindbád, hogy fölvidítsa a hölgyet: vásárolt egy inges babát, amelyről kijelentette, hogy emlékül mindig a zsebében fogja viselni.

Harmadnap Szindbád már panaszkodott is Violának. Elpanaszolta, hogy az itteni nők leheletének kámfor-szaga van, egész éjszaka nem tudott aludni a kámfortól, mert egy nővel szóba elegyedett. Egész éjjel koporsóba képzelte magát...

- Igen - mondá a komoly Viola -, mert a helybeli gyógyszerész a festéken kívül valamely saját találmányú cukorkát is árul, amelynek szopogatása elveszi a száj, és a gyomor rossz szagát. Az itteni nők már csak ezért sem szoktak csókolózni.

- No, akkor szedem a sátorfámat - felelt Szindbád.

Viola nem mosolygott, nem mérgeskedett Szindbád szavain, portékáira nézett, és most már nagy fahuszárt ajánlott Szindbádnak megvételre, amely igen illeni fog az ilyen csókos férfi birtokába.

Szindbád megvette a huszárt.

Ezentúl délelőttjeit, amikor úgysincs vevő, jóformán a játékosboltban töltötte. Megszokta azt még Magyarországon, ahol huzamosabb időkig ácsorgott trafikosnék pultjai előtt, kalaposnék boltjaiban helyet foglalt, mintha ott randevúja volna egy hölggyel, virágkereskedésekben nézegette, hogy kötik a menyasszonyi csokrokat. Sőt volt olyan időpont az életében, mikor női hímzéseket és más haszontalanságokat is segített eladni, ha a tulajdonosnő erre megkérte.

Viola komolyságán azonban ez mit sem változtatott. Végzetesen komoly volt ez a nő hahotázó, bukfencező, tótágast álló játékszerei között. A kis négykerekes csacsikat olyan határozottsággal állította a maguk helyére, mintha azok felnőtt lények lettek volna. És a játékszerek láthatólag bánkódtak a szigorú nő felügyelete alatt, mint akárcsak megkötött ebecskék, amelyek nem mehetnek el játszadozni a gyermekekkel.

Szindbád már mindenfélét bevásárolt, amire szüksége lehet egy utazónak. Vett havasi gyopárt, amelyet majd Pesten tűz föl, és vett kis kézitükröt, fésűt, fogkefét, cipőgombolót. A nő még egykedvűbb volt, mint valaha, holott Szindbád bizonyos vonatkozásokat fedezett föl a testtartása, kontya, tekintete között ama régi nővel, akivel itt hajdan polkát táncolt... „Mikor a táncterem még a fürdőhely másik oldalán volt." - Arra itt már nem emlékszik senki felelt az elárusítóné.

Egy nap azután lelkendezve jött Szindbád a bazárba, és meglehetős hevülékenységgel közölte Violával, hogy a promenád déli sarkában fölfedezett egy nagy fát, amely már „az ő idejében" is itt volt.

„Magyarok fájá"-nak nevezték e platánt, mert a magyarok gyülekeztek alatta, hogy naponta halálosan összevesszenek.

- Ismerem azt a nagy fát! - felelt Viola. - Magányosan áll, ugyanezért az idevalósiak nem szeretnek alatta leülni, mert magányos fába könnyebben bevág a mennykő.

- No, hát mi majd ezentúl minden este ott fogunk ülni, föltámasztjuk a „Magyarok fájá"-t. A fiam elég mulatságos fickó. Eljöhetne a társaságunkba.

Viola mit sem felelt, de estére, midőn boltját bezárta, útja véletlenül a „Magyarok fája" mellett vitt el, és letelepedett Szindbádhoz és fiához. Minden zavarodottság nélkül hallgatta a két férfi udvarlásait, magáról lehetőleg keveset beszélt, nem panaszkodott és nem dicsekedett, csak egyszer jegyezte meg, hogy már öt esztendeje nem beszélt annyit magyarul, mint ma este.

- Szívem - mondá idősb Szindbád nekimelegedve -, csak legyen minél többet a mi társaságunkban, hogy el ne felejtse teljesen a gyönyörű magyar nyelvet. Azt a világért se tegye. Én azok közé a férfiak közé tartozom, akik nyáron szürke napernyőt hordanak, hiába mondják, hogy ez már nem divat. Szóval én régi ember vagyok, szeretem hazámat és fajtámat.

Viola kicsinyt elgondolkozott:

- Milyen messzire van Magyarország! - mondá, de sóhajtását visszafojtotta.

- Itt van a zsebemben - felelt hirtelen az idősebb Szindbád. Miután az itteni kosztot nem tudom enni, egy magyar szakácskönyvet hordok magamnál, amelynek olvasgatásánál mindennap jóllakom. Igaz, hogy csak Rézi néni írta a szakácskönyvet, nem pedig valamely nevezetesség, de én igen kedvemre valóan ebédelek meg vacsorázom ebből a könyvből. Ma estére elolvasom azt a fejezetet, amelyben a paszuly-levesek különböző elkészítéseiről van szó. Mert nagy különbség van a zöldbab és a tavalyi paszuly elkészítésében. Mikor olvasok: mindig hallom a hazai szelet, amely a padláson bogarászik, ahová a paszuly száradás végett van kiöntve. Egy ilyen szakácskönyv a legjobb barát külföldön.

Viola most mintha elmosolyodott volna.

- Tehát nem állják az idevaló kosztot?

- A pisztrángot még csak megeszem... De hát mi az a pisztráng a mi kecsegénkhez mérten! Valóban sorsüldözöttnek hiszi magát az ember, ha elgondolja, hogy milyen másképpen muzsikálnak otthon a cigányok, milyen szenvedélyesen, vértforralóan szólnak a hegedűk - milyen Duna-mélysége van a nő szemeknek, és milyen illata van a konyhának, ha az embernek éppen arra van dolga - mondá elkeseredve Szindbád. - Nem látok semerre egy asszonyt, aki hosszúszárú lábbelieket meg tarka alsószoknyákat teregetne a kötélre... Idegen nyelven ugatnak a kutyák. Erre tán még felhők sem jönnek Magyarország felől.

Viola fölállott, mert az előadást arra használta föl Szindbád, hogy a hölgy kezeivel ismeretséget kezdjen.

- Holnap várjanak itt rám. Elviszem magukat magamhoz, ha éppen vacsorázni akarnak.

Viola, mint afféle magányos, elhagyatott nő, a fürdőhelyen túl lakott egy kis házikóban...

- Ez is hozzátartozik a meséhez - mondá Szindbád, amikor a szemöldökfában megütötte a homlokát.

Csak egy kis marhapörkölt került az asztalra, de amúgy magyarosan elkészítve, zöldpaprikával, paradicsommal. Viola egyszerű, csöndes kis otthonában most már bőbeszédűbb volt:

- Ne csodálkozzanak azon, hogy így élek. Öt vagy hat esztendő előtt - mert az évfordulókat szeretem elfelejteni - bizonyos szerelmi csalódás ért hazámban, a férfi, akit szerettem, méltatlannak bizonyult szerelmemre. Igen jó családból származtam, és a szégyenérzet világgá hajtott. Ne kérdezzék, hogy és miként: erre a lengyel fürdőhelyre kerültem, ahol a bazárt berendeztem. Találhattam volna jövedelmezőbb foglalkozást is, de nem áldoztam föl függetlenségemet, szabadságomat. Most már tudnak mindent, ami reám vonatkozik.

Viola igyekezett egyszerűen és mindenféle színészkedés nélkül elmondani azokat a szavakat, amelyek láthatólag a szívéből jöttek, de éppen ez a körülmény volt az, amely savát-borsát megadta a marhapörköltnek, amelyet a két Szindbád meglehetős jó étvággyal elfogyasztott.

- Ha megengedi - mondta most Szindbád -, én szeretem bicskaheggyel kipiszkálni a fogamat.

- Az apám is úgy szokta.

- Ha megengedi, én szeretem a mellényemet kinyitni evés után.

- Mind így teszik nálunk a férfiak.

- És szeretek bort inni... - tette hozzá félénken Szindbád.

- Van borom - mondá most a bazárosné, és egy palack magyar bort helyezett az asztalra.

Darab ideig csönd volt a társaságban. A magyar hegyek nedve szótlanságot okozott. Mindenféle hazai képek tünedeztek föl. Mintha valahol egy búskomoly magyar dalt énekelnének...

- Mondok én magának valamit, Viola, kettő lesz belőle. Nekünk úgysincs semmi dolgunk ezen a fürdőhelyen, egész nap unatkozunk meg éhezünk. Már csaknem egymást esszük meg a dologtalanságtól... Mi átvesszük a maga bazárját, mi árulunk benne, maga pedig ebéddel és vacsorával vár bennünket. Ez lesz a dolga. Két segédje is lesz a boltban egyszerre. A jövedelem természetesen a magáé - mondá Szindbád elmenőben.

- És meddig tart a szerződés? - kérdezte Viola, kezét nyújtva.

- Két hétig, három hétig, amíg itt vagyunk.

Ilyenformán történt, hogy az idősb Szindbád és fia darab ideig boltos-segédek voltak egy lengyel fürdőhelyen. Igen jól érezték magukat, a vevők is meggyarapodtak, amikor két jól öltözött úriember árulta a boltban a különböző portékákat. Az öregebb Szindbád az ölébe ültette a fürdőhely összes gyermekeit, míg az ifjabb elszántan udvarolt a legkülönbözőbb korabeli hölgyeknek. A kis bolt láthatólag nekilendült.

- Mit ne tenne meg az ember külföldön egy magyar nő kedvéért - vélekedett Szindbád, amint reggelenkint leporolta a játékszereket. - Csak még a trafikot kellene bevezetnünk, hogy kényelmesen élhessünk. Vittél haza már a piacról ebédre valót? - kérdezte most fiát, mire az a kosárral karján vásárolni sietett.

- Egyetlen nő, aki önzetlenül szeretett - mondá Szindbád, amint ősz felé búcsút mondott a kis fürdőhelynek.

[1925]

HOGYAN LEHET MEGSZABADULNI A KÍSÉRTETEKTŐL?

- Nem akarok madárijesztőnek a kertbe kerülni, mint ahogyan az orosz közmondás szerint az öregembereknek dukál. A kályha mellé sem akarok leülni, hogy aztán egész életemre ottmaradjak - mondá Szindbád egy napon, amikor az alig háromszáz lépésnyire álló tornyot sem látta már az őszi ködtől, a park virágai olyan pirosak lettek, mint az utolsó szerelmeiket élő asszonyok, a madarak méla gondolatokként, céltalanul szálldostak. Szóval ősz volt, amikor Szindbádnak mindig mehetnékje támadt, mintha a halál elől menekülne valamely olyan tájra, amelyen őt meg nem találhatni.

Hová menjen egy olyan korabeli férfiú, aki a táncosnők varázslatától már mentesítve érezte magát, az asszonyságok hajfürtjei mögött hazugságokat keresett, és a férfiak barátkozásaiban ravaszságokat fedezett fel? Szindbád ez idő tájt, akármint tagadta: őszi ember volt, a valóság helyett álmában keresték fel a régi szeretői, minden éjszaka másik, mégpedig olyan gyötrelmes szemrehányásokkal, hogy alig várta a hajnali harangszót... Némelyik régi hölgy az ágy szélére kuporodva: boszorkány-nyomást is tudott gyakorolni a tehetetlen Szindbádra, egyenként húzogatta a férfi hajszálait, elzsibbasztotta a karjait, görcsöt kötött a lába ínára, hogy ki ne ugorhasson az ágyból, tüzes patkót ütött a sarkára, megnövekedett, farkashosszú nyelvét dugta a torkába (amitől fuldokolni kell), az agyvelejébe paprikát hintett, a szemét lekötötte egy olyan vastagszárú kendővel, amilyennel a ravatalokat szokás befödni, az orra felé rossz illatokat legyezett, a fülébe sustorgó vizet öntött, és amikor így végképpen tehetetlenné tette: hollókarmokkal vájkálni kezdte a szívét. Mintha azt a szívdarabot keresné, amellyel őt valaha Szindbád szerette... Hiába hallott álmában Szindbád kakaskukorékolást, nem lehetett megmenekedni addig, amíg az éjféli látogató ki nem tépett vala egy darabot a szívéből. Akkor aztán szólhatott a megváltó hajnali harangszó, amely után a csendes szendergések következnek.

Hová menekülhet az ilyen szörnyű éjszakájú férfiú megszokott otthonából, ahová az éjféli órán, az ajtót sarkáig kivágva, mintha hazajönnének: lépkednek be a múlt idők emlékei? Hová menekedhet az ilyen Szindbád-formájú gonosztévő, aki azért nem mer imádkozni az éj kísértetjárásai ellen, mert attól fél, hogy imája őszinteségében kételkednének a megfelelő helyen? Hová menjen a megcsalt nők elől, akiknek lágy ember létére mindig igazat adott az önvád idején? - Elhatározta, hogy elmegy szüretelni. Leszüreteli azt a kis szőlőt, amely valahol, valamerre még termett az ő részére.

Útja természetesen vendégfogadókon át vezetett.

Remélte, hogy ezekben a vendégfogadókban nem találják meg a szokott kísértetek, mert lehetőleg olyan vendégfogadókban telepedett meg, ahol az utasok egész éjszaka csapkodták az ajtókat, a közelben a vonat is hallatta bús éji füttyeit, néha valahonnan, valamerről, talán a kéményből női viháncolás is hallatszott, a portás mindig helyén volt, és ha le is feküdt valaki valamelyik szobában: először hosszadalmas káromkodásba kezdett valamilyen rendetlenség miatt, miközben összeszidott mindenkit, akit ismert vagy nem ismert a világon: majd saruit olyan lármával dobta az ajtó elé, mintha verekedésre készülődne... Ilyen vendégfogadó volt például a Fehér Sashoz címzett is.

Budán egy mellékutcában állott a fogadó legalábbis száz esztendeje, és amióta a gyorskocsijáratok beszűntek, azóta leginkább csak olyan utasok fordulnak meg benne, akiket más kvártélyon nem tűrnek vala. Olyan szaga volt az egész fogadónak, mint a szerb konyháknak szokott lenni. A lépcső egyik fordulójánál paradicsomszag, a következő lépcsőn vöröshagy-

maszag volt észlelhető. Paprikás levek, sült húsok és kivörösödött arculatú, kigombolt mellényű vendégek jutottak az embernek eszébe, ezek a vendégek mindig éhesek, mintha tengelyen utaztak volna a félországon át. A maguk bicskáját használják az evéshez, és sohasem szomorúak. Úgy járnak-kelnek a fogadóban, mintha az övék volna. Végigzörgetnek valamennyi ajtón, ha egy cimborájukat keresik. „Itt vagy, Lukszics?" kérdezték Szindbádtól is, és a kulcslyukra szegezték a szemüket, amikor régente Szindbád ebbe a vendégfogadóba szöktetett egy pesti úriasszonyt.

De most, mikor újra eljött a Fehér Sasba, már nem kérdezte tőle senki, hol van Lukszics, a vörösbajuszú portás úgy unatkozott, mint az őszi pók, a hagymák és paprikák vértforraló szaga helyett valamely ódon szegényszag terjengett a lépcsőkön, amely szag az ócskaruhák piacán észlelhető. Szindbád elfoglalta szállását a numeró négyben, mert úgy emlékezett, hogy ebbe a szobába szöktette mindig a pesti úrnőt, amikor annak kedve kerekedett a kalandozáshoz. Télen, a gyorsaság kedvéért, rendszerint némi kőolajat is öntött a rosszkedvű szobalány a tüzelőre, emiatt petróleumbűz volt a szobában... Most, amikor Szindbád magányosan elterpeszkedett a hideg ágyban: szívesen vette volna a petróleumszagot is.

Az úrnőnek olyan mély zengésű hangja volt, hogy senkivel se lehetett volna összetéveszteni Pesten, ezért csak ritkán szólalt meg a szöktetés alatt. A szeretők némaságával fogadta mindazt a hódolatot, amelyet Szindbád bemutatott. Hálás volt szeretetért, gyöngédségért, szép szóért és simogatásért. „Szeretném látni újesztendő éjszakáján" - mondá Szindbádnak. „Mert hiszen babonás vagyok..." De Szindbádot más dolgok tartották vissza ezen az éjszakán a hölgy társaságától. És ezzel megszakadt a boldognak indult ismeretség.

- Vajon idetalál-e Irma, a Fehér Sasba, ha erősen rágondolok? - kérdezte magában Szindbád, amikor a plafonra meresztette a szemét, és a plafonon észrevette azt a tizenöt esztendő előtti pókot, amelyet kegyeletből tartottak a szobalányok.

És Irma valóban megérkezett.

Éppen olyan sűrű fátyol alatt, mint valaha. Fekete ruhában, félcipőben, frissen, illatosan, ahogyan szerelmi légyottokra szokás menni. Még a lépése is olyan félénk, a kopogtatása habozó, és oly meghatottan lép be, mint a karácsonyi ünnep köszönt be. Csak hosszas kérlelés után teszi le kalapját, mert ezt tartják a nők a legfontosabbnak. És akkor, mint valami váratlan látomás, megmutatkozik szürkülő hajzata, fáradttá vásott egykori szenvedélytől lüktető arca, bocsánatkérő mosoly az egykori öntudatos ajkakon, kalendáriumi emlékek a homlokon, csak fekete szeme néz még azzal az örök nyájassággal, amely őszintén, egyszerűen, probléma nélkül bevallja szerelmét.

- Kár, hogy már nincs petróleumszag a szobácskában - mondja a mély zengésű hangon, mert a hang az, amely legtovább elkíséri az embereket az életben.

Szindbád erre a hangra vidul és derül, mert eszébe jutnak a téli utcák, amelyeken át bandukolt, amikor ezt a hangot hallotta, vőlegénynek, szeretőnek, irigyelt fiatalembernek képzelte magát, mint már ilyenkor szokás. - És a drága hölgy most is a régi anyáskodással helyezi homlokára a kezét:

- Sohasem kértem magától semmit, mert szerelmem önzetlen volt. Most özvegy lettem, arra kérem, vegyen feleségül.

- Igen - felelt Szindbád. Magában pedig azt gondolta, hogy ettől a hölgytől is megszabadult örökre. Nem jön el többé kísérteni az álmaiba. Meglehetős nyugodt éjszakát töltött a Fehér Sasban, szellemek nem zavarták.

A második éjszakát kis utazótáskájával Szindbád abban a vendégfogadóban töltötte, amely egy forrás közelében van. A Régi Fejedelemhez van címezve, és piros, tükrös folyosóin a köszvényes öregurak elfelejtették testi fájdalmaikat, amikor itt hölgyükkel valaha megjelentek. Mert Szindbád gyöngéd, finom ember volt világéletében, a megszerelmesedett úrnőket mindig a város más negyedében fekvő vendégfogadókba szöktette. Isten tudja, miért tett ezt? Talán nem akarta magát kitenni a fogadói személyzet pletykálkodásának...

A Régi Fejedelemnél nyomban felismerte a szemüveges portás, mert ez a portás számon tartotta a betegeket is, akik a fogadóból, a forrás mellől elutaztak másfelé is gyógyulást keresni. Szindbádot is betegei közé sorozta a figyelmes portás, mégpedig a szívbajosok közé.

- A tanácsos úr már jobban van! - kezdte a portás, mintha Szindbád tegnap utazott volna el a fogadóból.

- Az, aki mindig Kyralejzumot tetté felelőssé a reumájért? - kérdezte Szindbád.

- Igen, már táncolni akart, amikor egy kis összejövetel volt Anna-napján az étteremben.

A Régi Fejedelemnél mintha semmi sem változott volna... A csizmahúzók a helyükön voltak, és az ablakfüggöny még mindig ugyanazon a helyen volt megakadva, ahol tizenöt évvel ezelőtt, sőt talán a szobaasszony is ugyanaz, mert íme, alig helyezkedett el Szindbád a numeró tízben (amelyet egykor félesztendeig bérelt arra az időre, amikor hölgyének végre kedve kerekedik megszökni), már jött az őszi falevélhajú szobaasszony, és arra kérte Szindbádot: legyen segítségére egy szerelmeslevél megfogalmazásánál... „Én már nem tudok mit írni annak a türelmetlen embernek."

Szindbád tehát diktált:

„Egyetlen, örök szerelmem, nem tudlak elfelejteni, akárhogy múlnak az esztendők. Nem találom én meg a boldogságomat senkinél, csak nálad. Gyere el hozzám a Régi Fejedelemhez, ahol éppen olyan szívdobogva várlak, mint azelőtt."

A levél lediktálása után Szindbád körülnézett a fogadóban. Igen, az étteremben még mindig azok a vastag porcelán-tányérok, hatalmas kések, villák és tálcák vannak, amelyeket még a civódó házastársak sem tudnak összetörni. A pincérek olyan tiszteletre méltóan öregek, mintha valóban a régi királyságból maradtak volna itt. A folyosókon vastag szőnyegek, amelyeken nem hallatszottak azok a szívdobogva közeledő zergeléptek, akármennyire figyelmezett is Szindbád. Csak éppen a mosdó tükréből nézeget egy másik arc a régi, elbizakodott arc helyett. A homlokon gondterhelt varjak szólnak: „Vajon eljön-e a drága nő?"

Rea olyan pontossággal érkezett meg, mint mindig azelőtt. Olyan könnyed, tréfás mosollyal nyitott be az ajtón, mintha tegnap lett volna itt utoljára.

- Megismert a portás. Azt mondta, kezét csókolom, Szindbádné nagyságos asszony.

- És nem fél, hogy elárulják? - kérdezte Szindbád a régi remegéssel.

Rea nevetett:

- Törődöm is én már valakivel: csak a magam élete fontos. Bolond, félénk, bujkáló, remegő asszony voltam, aki még álmában is a jó hírnevére vigyázott, mert nem mert erkölcstelenséget álmodni. Féltem egyedül járni az utcán, féltem férfival mutatkozni, egyáltalában mindig féltem. Hová lett az a régi gyermek? Engedd meg, hogy az öledbe üljek, egyetlen szerelmem.

Szindbád kissé megzavarodva nézett hölgyére. Rea nem sokat változott tizenöt esztendő alatt. Hajában csak egy-két hajszál vette föl a pókfonál színét. Arcának szívalakja volt, és ezek az

arcok sokáig megtartják formájukat. Tekintete most is mellénygomb nyitogató, mint régente, mintha valamely állandó szenvedélytől hevülne. A kézfogása művészet. A kedve éppen úgy peng, mint az arany, amely tegnap került ki a pénzverdéből. Csalfa, csalékony, megejtő, mintha egyetlen csalódás sem érte volna az életben.

Mikor már Szindbád ölében ült, így duruzsolt:

- Tudtam, hogy vissza fogsz térni hozzám, mert engem nem pótolhat neked senki. Lehetnek fiatalabb, kedvesebb nők a világon, de én ismerlek téged legjobban a világon. No, valld be, hogy én ismerlek?

Szindbád száraz kortyokat nyelt.

- Tudom, hogy miért veszítettelek el darab időre - folytatta Rea. - Mert hencegtem, mert hercegnőnek adtam ki magamat, mert kevély és fölényes voltam, mindig azt vártam a férfiaktól, hogy előttem térdeljenek, fejet hajtsanak, imádjanak. És én ezért néha beléjük is rúgtam... Meg aztán olyan szemérmetes voltam, mint egy zárdaszűz! Dehogyis merészeltem volna veled karonfogva járni az utcán, csak erdők mélységében. Csak ritkán engedtem megcsókolni a szájamat, csak ritkán viszonoztam a kézszorításodat. De ígérem, hogy ezentúl másképpen lesz, mert nem akarlak többé elveszíteni; örülök, hogy újra megtaláltalak.

Szindbád csak hallgatott. Ezért a nőért ő valamikor komolyan öngyilkos akart lenni, álmatlan éjszakákon hentergett tartózkodása, illedelme, félénksége, szemérmetessége miatt. Boldognak mondta azt a napot, amikor Rea bokájából egy vonalnyit láthatott. Megnyugodott, ha a társaséletben Rea néha pillantását viszonozta. Úgy őrizte szívében Reát, mint egy titokzatos szentséget...

- Ezentúl konflison fogok idejárni, mert az út kissé messzi. Elhozom magammal egy pongyolámat, hogy kényelmesen lehessek. Majd bepakolok egy kofferbe mindenféle apró női dolgot, amelyre szükségem lehet. Mert gyakran fogok ide eljönni, akkor is, ha nem hívsz. Én most már a halálomig nem akarlak elhagyni. A szeretőd leszek. Nem titkon, de nyíltan.

Szindbád csak meresztette a szemét, hogyan vonja le kesztyűjét az elérhetetlen hölgy, mily nyugodtan nyitja ki a fogadói szekrény ajtaját, hogy abban felsőruháit elhelyezze. Aztán meghúzta a csengettyű zsinórját, sőt türelmetlenül ki is tekintett az ajtón, aztán így szólott a belépő szobaasszonyhoz:

- Jegyezze meg, kérem, hogy én nem tűröm a rendetlenséget. Miféle rongyos törülköző ez itt a mosdón?

Szindbád az ablakon nézett ki, amíg Rea pörpatvarát a szobaasszonnyal elvégezte. Mintha pofonokat is ígért volna a drága hölgy... „No, te sem fogsz többé kísérteni éjszakáimon!” - gondolta magában a szerelmi bánatokért gyötrődő férfiú.

Így szüretelt Szindbád régi szerelmeiből.

Így szabadulgatott a múltból visszajáró kísérteteitől.

[1925]

AZ ÜVEGLOPÓ

Szindbád fiához intézett tanításait most már szorgalmatosan folytatja, mert minden éjszaka egyik-másik régi szeretőjével álmodik, amely álom a közfelfogás szerint ha nem is minden esetben halált, de mindig hosszabb-rövidebb ideig tartó betegséget jelent... A régi szeretők eljöttek új ruhákban, sőt egyszer vőlegényt is hoztak magukkal, akit Szindbádnak bemutattak.

- Azok a nők, akik bizonyos mértékben megcsalva érzik magukat valamely régi szerelem elmúlásakor, tüntetni szoktak új szerelmükkel. De, kérlek, ne vedd komolyan ezeket a dolgokat - mondá fiának Szindbád -, ezek a nők többnyire féltékenységet akarnak gerjeszteni abban a férfiúban, aki miatt valóban szenvednek. Ne légy féltékeny, még akkor se, ha látnád, hogy régi hölgyed egy kopasz ember fejebúbjáról nyomkodná ki a pattanásokat.

Vajon megfogadta Szindbád fia atyja tanítását?... Nem félt-e, hogy atyja ilyen bevezetés után majd valamelyik régi szeretője elvételére akarja rábírni?

Nézzük magát a bölcs Szindbádot, hogyan viselkedett régi szeretőjével szemközt, akinek „Hortobágyi" név alatt valaha annyi posztresztant levelet küldött.

A Hortobágyinak nevezett hölgy a badacsonyi hegy közelében lakott, ahol már annyi asszonyság tette magát nevezetessé...

Nyilván azért, mert a férfiak nem tudják elfelejteni az idevaló borokat, valamint a kémények füstjeit, amelyek kövér halaktól zsírosak. A halzsír sokkal táplálóbb eledel, mint a sertészsír, mondják itt a Balaton környékén. (Persze, legjobbnak a liba zsírja mondatik.) Ez a bizonyos Hortobágyi nem nagy fontosságot látszik tulajdonítani a szerelemnek, ezért csak éppen annyi szalonnát tétet félre, amennyi szalonna a mindennapi, egyszerű koszthoz szükségeltetik. Híres volt még arról is, hogy a böjtnapokat megtartja, kedden és pénteken sohase nyúlt volna húsételhez, amit könnyen megtehetett, mert magányos hölgy volt, aki húszholdas szőlőjében egyedül gazdálkodott: mégpedig nem is éppen eredménytelenül. Hortobágyi kisasszonyról tehát nem lehetett föltenni, hogy valaha is helyet foglalhasson abban a gyűjteményben, amelyet Szindbádunk készített női ismeretségeiről. És íme, mégis úgy fordult az élet sora, hogy Hortobágyi kisasszony csaknem a legfontosabb szerepet vitte Szindbád életében: fontosabbat, mint az ápolónő, akinek bizony már külön karosszéket kell készíteni az ágy mellé, abban a korban, amelyhez Szindbád közeledett; jelentékenyebbet, mint a pletykahordó szomszéd-asszony, akinek révén Szindbád az egész városnegyed ügyeiről értesült, szinte előre vélte tudni, hol lesz darab idő múlva leányszöktetés: és még komolyabbat, mint Szindbád sánta gazdasszonya, akit ez a jeles férfiú abból a célból tartogatott, hogy az ne mehessen el sehová. Hortobágyi kisasszony ábránd lett Szindbádunk életében. Eljött minden hajnalban, abban az időben, amikor a verebek csiripelni kezdenek, és amikor Hortobágyi kisasszony valószínűleg felébredt badacsonyi szőlőjében, hogy a kapások között megfelelő rendet tartson.

- Valóban úgy osztogatja a pofonokat, mint ahogyan a hír mondja? - kérdezte magában egy reggelen Szindbád, amint megint csak elgondolkozott Hortobágyi felett. Elhatározta, hogy meglepi a kisasszonyt, akivel darab idő óta állandó levelezést tartott fenn. És egy olyan kis állomásra érkezett, ahol a személyvonat sem állott meg hosszabb ideig, mint egy másodpercig.

Hortobágyi kisasszony, mint ezt Szindbád már a levelekből tudta, egy régi Esterházy-kastélyban lakott, aminthogy ezen a tájon az Esterházyakról sok mindent elneveznek. A legfontosabbnak látszott az egész építkezésen a pinceajtó, amely széles volt, mint egy várkapu. Az ablakok inkább kicsinyre voltak szabva, hogy azokon még egy kövérebb fajta kísértet sem

tudott volna utat találni. Az alacsony szobák felett a nagy padlás rogyásig meg volt rakva rozzsal, mert abban az időben éppen háború volt az országban, és így igen keresett portéka lett a rozs. A kastély kertjében is inkább több volt a hasznos vetemény, így a káposzta, karalábé, a bokrok alatt meghúzódó dohány is, mint például a sok haszontalan virág. Szindbád komoly érzelmességgel bólintott egy ágakra akasztott vörös alsószoknya felé: igen, az ilyen barchent szoknyát szerette látni mindig azokon a nőkön, akiket valaha feleségül akart venni.

De még az alsószoknyánál is nagyobb örömet érzett, amikor a kastély mögött méhest pillantott meg. Ez a napkeletről való templom kupoláival azt jelenti, hogy ezen a darabka földön az emberek sokáig élnek. Mert milyen betegségekben szoktak meghalni a rendes férfiak Magyarországon? Rendszerint reumában vagy köszvényben, amely betegségeknek okozói a névnapokra való utazások téli időben, valamint a mértéktelen táplálkozások... És a falusi emberek már régen tudják, hogy úgy a fájdalmas reumanyavalya, valamint az átkozott köszvény ellen: egyetlen segítség van a világon. Ez pedig nem más, mint a méhcsípés. Ugyanezért mézzel szokták bedörzsölni a kezüket vagy a lábukat, ha az ördöngös betegség odaköltözött. A méhek rászállnak a mézre, most már csak a beteg ügyességétől függ: hogyan csípesse meg magát az orvossal.

Viszont az ilyen méhes arra is alkalmas, hogy az ember benne pipázgasson, emlékiratokat, naplókat írjon, amely dolgokba nem szívesen egyezik bele a legtöbb asszony:

- Igen, itt írom meg mindazon szenvedéseim történetét, amelyek miatt öreg és beteg ember lettem... Majd vakaródzik némely asszonyság, ha megtudja irataimból, hogy mennyi fájdalmat okozott nekem! - ezt mormogta Szindbád magában, amidőn Hortobágyi kisasszony a házból kilépett, és így szólt:

- Jó, hogy jött. Nekem ugyanis egész nap dolgom van odakünn a hegyen a szőlőmunkásaimmal. Van legalább valaki, aki vigyáz a házra. Itt van a pince és kamra kulcsa. Égő pipával ne járjon a padláson. Az üvegeimet össze ne törje, mert az mostanában drága portéka.

Hortobágyi kisasszony - olyan hatalmas, mint egy vadkörtefa - kezet fogott Szindbáddal, és a kapások után sietett.

Szindbád körülnézett a kamrában. Igen jól felszerelt helynek ítélte ezt a kamrát, amelyre nyugodtan lehet gondolni olyankor is, amikor a balatoni szél hófúvást idéz elő télidőben, és se kocsival, se vonattal nem lehet járni, legfeljebb szánnal. De az veszedelmes, mert általában lecsúszhatik róla az utazó... Mint ahogy már nagyon sok lábzsák csúszott le a szánkóról.

A kamrában igen sok száraz kolbászt, oldalas szalonnát, befőttet fedezett fel, amelyeket végigkóstolgatott. „Vajon mikor volt itt az utolsó disznóölés, hogy ennyi minden maradt még nyárra is?" - kérdezte magában. Gondolatai közben nem ügyelt eléggé a zöldpaprikára, amelyeket falatozott, és ugyanezért a zöldpaprikák közé betévedt egy mérges, hegyes tekintetű, boszorkány-kedvben ültetett kis paprika is, amely úgy megmarta Szindbádnak torkát, hogy káromkodni kezdett, pedig ez nem volt már szokása a kegyes életű zarándoknak.

Szaladni kezdett a fájdalomtól, és meg sem állott a pincéig, amelyet olyan hevességgel nyitott fel, mintha legalábbis tűz volna a háznál, és itt állanának a tűzoltószerek. Valóban meg is találta az üveg-lopót, amely Szindbád kedvére valóan szivárványos volt a régiségtől. Mármost nem volt egyéb tennivalója Szindbádnak, mint megkeresni azt a hordót, amelyen legrégibbnek látszott a dugóra alkalmazott rongydarab. Az ilyen sárgás rongydarab a hordódugón azt jelenti, hogy a bor, amely a hordóban van: legalábbis tavalyi eredetű. Szindbádunknak e várakozását is siker koronázta: talált egy olyan dugóra, amely Hortobágyinak egy régi harisnyájába volt bebugyolálva. A harisnya valaha fehér volt, de a dugó azóta nagyon sokszor táncolt benne.

Szindbád nem tartotta magát valamely nagy borszakértőnek, de a pókhálók állásáról, a hordók fekvéséről, a pincelyuk helyzetéről megállapította, hogy a borok meglehetősen régiek... Napközben unalmában többször is visszatéregetett a pincébe, mert felfedezett az udvaron egy ágast, amelyre különböző cserépfazekak, lábasok, ibrikek voltak akasztva, hogy ott a napon kellően kiszáradjanak. Kíváncsi volt, hogy nem lyukasak-e ezek a fazekak, azért többször is megtöltötte őket borral.

Hortobágyi kisasszony estefelé tért haza, amikor Szindbád éppen az eltörött üveglopó nyomait akarta eltávolítani, mert a lopót véletlenül a hordóhoz ütötte. A kisasszony bosszankodott, és bosszúságában így szólott:

- A tudomány legújabb állása szerint tudjuk, hogy a méhcsípés részegeskedés ellen is igen hasznos orvosság. Most már alusznak a méhek, tehát az orvossággal reggelig kell várni. Amint feljött a nap, majd megkenem mézzel a fejének a kopasz búbját, és a méhesbe ültetem. Csak olyan férfihoz mehetek feleségül, akire nyugodtan rábízhatom az üveglopót.

...Szindbád még ezen az éjszakán megszökött a kastélyból, amelyet első pillanatban oly barátságosnak ítélt.

[1925]

„KÉREM A KEZÉT...”

1

„Kérem a kezét.”

Ennek a kéznek a tulajdonosnője Fifi volt, de a kézbirtokosnőt az akkori Magyarországon Szindbádon kívül senki se emlegette, még csak gondolataiban sem ezen a néven.

Vendéglátáskor elővett szalvétáin olyan címerek és monogramok voltak házias hímzésben, hogy a járatlanabb vendég alig merte megtörölni bennük a húslevestől csurgó bajszát. (Pedig az egykori Fifi ekkoriban olyan húsleveseket főzött, mintha az lett volna a fogadalma, hogy minden lanyha férfigyomrot megismertessen az egészségesség dallamaival, minden karcsúra szabott mellényt titkon kigombolhasson a kellemeteskedő ebédelés varázshatása alatt: megmozgassa azokat a jó, teli, tekintélyes gallérokba már alig férő gégéket, amelyeknek külső feszületükről kényelmesen ollóval nyírogatták a borbélyok a szakállt, a hetyke borotvát pokolba kívánta a gégetulajdonos komóciójában...

Az egykori Fifi címeres, ropogós, esztendőszámra pihenő asztalkendőit még a legragyásabb nyakakra, a bibircsókos, duzzadt, szőrös nyakakra se merték felkötni olyan istenigazában, amint a nagyságos asztalkendőket szokás, görcsre, szamárfül alakjában, hogy majd a mellényt takaró részen szép emléke maradhasson az elfogyasztott ételeknek. Nem, soha senki nem merészelte az egykori Fifi asztalkendőjébe fújni az orrát ebéd végeztével, még akkor sem, ha tavasz volt, és a mártások megfelelő nyomokat hagytak a kendő hófehér részén. Az egykori Fifi olyan tekintélyt tartott asztalánál, hogy a legvakmerőbb vendégek se próbálkoztak meg azzal a művelettel, hogy az asztal alatt titkon letolják cúgos cipőiket, miközben elmerengve nézegettek késeikkel, villáikkal, kanalaikkal a salátástálakra: „Igen, a zellersaláta” - kiáltottak fel nagy lelkesedéssel, miután némi erőfeszítés árán bal lábuk nagyujjával sikerült a jobb lábukról a cipőt letolni a hosszadalmasnak ígérkező ebéd alatt.)

...Ennek a meghitt, szorításában bátorító és örökhűségű kéznek a tulajdonosnője ugyanaz a régi Fifi volt, aki miután a korcsolyapályákon Andrássy Manó gróf szénkályhái mellett a Redout üvegkelyhekben égő gázlángjai alatt kitáncolta magát: háziasszony lett, és Pest közelében egy kastélyban olyan vendégszobákat rendezett be vendégeinek, hogy egyetlen vendége sem panaszkodhatott a nyugalom ellen. Valamely gazdaasszony-fortély folytán soha, a legkényesebb vendég sem spekulálhatta ki, hogy ki volt elődje például a kertre nyíló vendégszobában, amelynek igaz történetéről majd bővebben szólunk, ha az egykori Fifi kezén kívül őt magát is megismerhetjük. A kertre nyíló vendégszobának olyan jó illata volt, hogy a vendég, mikor ide az ebéd végeztével belépett: először is szimatolni kezdett, mielőtt bármely vendégszobába való teendőjéhez hozzáfogott volna. Valami füstölőt égethettek itt - mert a vendég fantáziája szinte látta a cukorsüvegecske alakú, barna, parázsló szobafüstölőt tekergő füstjében a zöld cserépkályha könyökén. Az ilyen, régimódi szobafüstölő illata mellett valóban hajlamos a vendég, hogy hosszabb ideig maradjon a háznál.

De a füstölőnek nyoma sem volt már a barátságos kályhakönyökön, de még a sült almahéjnak sem, amely nélkül jóindulatú kályhák alig képzelhetők. Szindbád mint az élet örök kíváncsija, tehát jövendőbeli ágyát vette szemügyre, hogy tapasztalatait öregbítse.

Igen, fehérre lakkozott faágy volt ez, amilyenben a német guvernántok szoktak aludni, és szárnyas, kékszemű angyalfejet ragasztanak az ágydeszka ama felére, ahová fejpárnájukat helyezik. Igen, a szárnyas angyalka rózsaszínű képe most is a helyén volt, Szindbád meghatottan nézett, mert szinte könnyáradásként eszébe jutottak mindazok az elzászi származású nevelőnők, akik felnőtt korában jóságosan pótolgatták azokat a hiányokat, amelyeket gyermekkorában elmulasztott.

És aztán felhajtotta a vendégszoba ágyán a különösen simulékony gyapjútakarót, hogy szemügyre vegye a nagyhasú párnákat is, amelyek olyanszerűek voltak, mintha az első hóesés pelyheivel töltötték volná meg őket. Előbb gyanakodva nézett a párnák hattyúszíneibe, a lábzsák bíborpirosságába, de még a paplan gombjain is megpróbálta ujjait, vajon melyiket csavargatta egy álmatlan kéz egy előző éjszakán? A gombok mind helyükön voltak, és a gyűretlen lepedő se mondhatott egyebet, mint azt, hogy legutoljára napfényben szárították a zöld füvön, nem pedig valamely avas padláson, valamely ruhaszárító kötélen, amelyre vásik a foga minden boldogtalan szívű szakácsnénak. És a félig felvetett ágyból megint csak olyan hízelkedő jószag áramlott, hogy a gyanakvó Szindbád sem gondolhatott arra, hogy más is aludt valaha az ágyban: ravaszdi haszonbérlő, aki titokba, éjszaka abba a résbe köpdös, amely rés a faltól az ágydeszkát elválasztja - vagy pedig marhakupec, aki éjszakára a szalmazsákba rejti pénzerszényét, és reggelre kelve az egész ágyat szétszórja, amíg erszényét megtalálandja.

És az éjjeli szekrényben sem volt nyoma, emléke itthagyott régi harisnyáknak, kapcáknak, leszakadt cipőstrufliknak, ismeretlen orvosságos üvegeknek, kenőcsös skatulyácskáknak, törött fésűknek, tűfokában felejtett cérnáknak, pókoknak, legyeknek, egyéb bogaraknak, amelyeket szeretnek éjszakára az álmos vendégek az éjjeli szekrények fiókjába zárni. Csipkézett szélű, fehér papirossal bélelt éjjeli szekrény volt, amelyben Szindbád vikszos cipője bizonyára kellemesen érezte magát, a kaptafa és papucs bizonyára nem mennek el innen vizitbe más vendégszobákba, mert helyükön érzik magukat. „ Még csak egy imakönyvecske kellene a széles talpú gyertyatartó mellé, hogy komótosan várhassam a legrosszabb éjszakát” - gondolta magában Szindbád, amikor végre az ágy alatt a csizmahúzót is megtalálta, amely olyan vendégek részére volt előkészítve, amely vendégeknek vértódulás vagy egyéb nyavalyák miatt a lábukig nem szabad lehajolni.

És egy ruhaszekrény is volt a szobában, mégpedig nem abból a fajtából, amilyent a pestkörnyéki házakban találgatnak, amelyeknek az egyik fele el van zárva a háziak holmijával, miközben a vendég titkos dolgokra, így leveles szűzdohányra, de gyanús fehérneműkre is gondolhat, ennek a szekrénynek mindkét szárnya nyitva volt, tisztára súroltan, fodros papirossal borítva, mintha a vendég érkezése előtt szedték volna ki polcaiból a menyasszonyi kelengyét, hogy másik szobába helyezzék el, mert vannak még komoly férfiak is a világon, akik az ilyen menyasszonyi kelengye láttára, hosszú női hálóingben szeretnék tölteni az éjszakát. De a zsebkendőből biztosan lopnak egyet-kettőt.

A mosdóasztal nem volt hivalkodó, de szegény sem.

Meglehetős terjedelmű, kékvirágos mosdótál foglalt helyet a közepén, amelynek súlyáról feltehető volt, hogy nem veszik le helyéről minden ringy-rongy lábmosásért. Egy kisebb és fürgébb tál volt erre a célra a mosdóasztal alá készítve, mellette fehér locsoló és kanna, amelyekben valódi esővíz volt, a legédesebb a mosakodás benne, mert barackvirágossá teszi a tajtékpipaszínű arcokat is. Helyén volt az orgonavirág-illatú szájmosó-pohár is, égetett nefelejcsekkel megjelölve, hogy mindenki tudja rendeltetési célját.

No és ha már itt tartott Szindbád: a legnagyobb meghatottsággal bontotta ki a monogramos törülköző-kendőket is. Az egyik vastag, bolyhos, barátságos, amely a maga hivatottságát: a dörzsölést, a nyakon vagy egyéb fájós testrészeken való éjszakázást hízelkedve leplezte. A másik törülköző már többet tudott a társadalmi érintkezésből. Közömbös volt, mintha már sok ember beletörölte volna a kezét.

És légsúlymérő is volt a vendégszobában, mégpedig a kertre nyíló ablak rámájára alkalmazva, fénylőn, rezesen, kristályosan, mintha nemrégen került volna ide a pesti boltból, és igazságosan mutatta a vidéki időjárást. Künn nedves tél, azoknak a ravasz teleknek a fajtájából, amikor az úgynevezett hidegkedvelő egyének sem tudnak felmelegedni a szabadban való tipegéstől, topogástól, jóízű káromkodástól, visszhangos krákogástól, párás köhintéstől, orrfúvástól vagy borkóstolástól. Azon ál-telek egyikét jelezte a fehér ablakszárnyra srófolt barométer, amikor a higanyoszlop maga is bizonytalankodni látszik a zérus körül, mintha nem tudná elhatározni, hogy miféle rendelkezést adjon az embereknek, akiknek egy része reggelenként és esténkint, sőt a jó lelkiismeretűek delenkint is megvizsgálják a higanyoszlopot, hogy ehhez szabják teendőiket, mondanivalóikat, kedveiket, káromkodásaikat vagy dicséreteiket. Nem, a kerti vendégszobában levő légsúlymérő egyetlenszer sem akart arra az álláspontra helyezkedni, hogy a szavakkal amúgy is takarékoskodó vendég csak egyetlen szóval is megdicsérje az időjárás keménységét, komolyságát, férfiasságát, amely dicsérettel szinte a maga szavahihetőségét is bizonyította. (Mert télidőben mindenkinek megvannak a maga jelei az időjárás fordulásairól, a vadkacsák repülése, a hízott pulykapecsenye mellcsontjának a színe, a kerti fák között bolyongó esti ködök, vagy a reggelre itt felejtett néma ködismerősök viselkedése, de még a bornak az íze is biztosabb fokmérő minden meteorológiai jóslatnál.) A vendégszobabeli légsúlymérő csalafintáskodva barátkozott a piros zérus alatti vonalakkal, számjegyekkel, mintha egy vagyonos kisasszony válogatna a kérői között... „Nincs semmi szaga az éjszakának, amikor az ember hálóing fölé vetett bundában, kézilámpással járna az udvaron, hogy némi friss levegőt is szívjon a nyomasztó álmok ellen” - mondta Szindbád, amikor körültekintett a házban, és ügyefogyottan sajnálni kezdte a várost, ahol azelőtt kalucsniban közlekedett. „Hó!” - kiáltott fel, de nem nagy lelkesedéssel, amikor bőrbe kötött emlékkönyvet fedezett fel a kertiszoba egyik fiókjában, ahová többen beírták élményeiket és nevük emlékezetét.

Éppen olvadt odakünn és lábcsiszolgatás hallatszott az egész házban, mintha isten tudná, hány vendég közeledne.

2

Szindbád a vendégszobában keresgélve a „nőies” dolgok után (amelyeknél fogva megállapíthatná az egykori Fifi mostani lelkiéletét, amidőn nem táncol többé korcsolyán a Jégkirálynő keringőjére), elfelejtette darab időre a zöld cserépkályhát, amely amúgy is inkognitóban húzódott meg a sarokban, miután valamely rejtekhelyről, bizonyára az üveges folyosóról fűtötték, mégpedig oly nesztelenséggel, hogy a kályhafűtő külön dicséretet érdemelne. Korántsem ijesztett rá a vendégszoba lakójára, mintha rablók ereszkednének lefelé a kürtőn, zajtalanul helyezte el a fahasábokat a kályha belsejében, a vendég bizonyos lehetett, hogy éjfélkor, ha esetleg megered a hófúvás: a zöld cserépkályha nem marad készületlenül. És midőn a kályhát Szindbád átölelte volna, hogy tartózkodási idejére jó barátságot kössön vele, a kályha mögött, a sarokban észrevette azt a tárgyat, amely eddig figyelmét elkerülte.

Egy piszkafa volt ez.

Sokkal magasabb Szindbádnál, karcsúbb minden gavallérnál, hegyesebb minden bajusznál, amelyet nők kedvéért valaha kipödörtek Magyarországon. Feketén, komoran, pörzsölt heggyel

ácsorgott a sarokban, mintha olyan átváltozáson ment volna keresztül, hogy végleg elfelejtette volna az erdőt, ahol hajdanában ifjúságát töltötte. Megtagadott minden atyafiságot bármely fával, gallyal, ággal: Szindbád még fejtörés után sem jött rá, hogy miféle fából szokták faragni a piszkafákat, amelyeknek hivatása leginkább a falusi kenyérsütő kemencék körül érvényesül. De annál gyorsabban eszébe jutottak Szindbádnak azok a mesemondások, amelyeket a hölgyek és a piszkafa kalandjairól szoktak olyan öregemberek emlegetni, amely öregemberek már nem tudnak haladni a korral, és a piszkafának, a hölgynek különösebb jelentőséget tulajdonítanak.

- Hát mégiscsak megcsíptem Fifit - szólalt meg félhalkkal Szindbád, mint akár valami régi regényben.

- Gyere csak elő, barátocskám - mondta ugyancsak a megelégedett kedély hangján a vendég, amikor a piszkafát a sarokból előkotorta, és két kezébe véve azt: végig nézegette, mintha a nyerget keresné rajta, amelyben az egykori Fifi üldögélni szokott, hogy hosszadalmas utazásait elintézze.

Mert a piszkafa láttára Szindbád is olyan lett, mint a legtöbb tévelygő férfi, aki sehogy sem akar hinni az asszonynak, mert különben egész világbölcselete meginogna.

Hát persze hogy megmaradt a boszorkányok rendjében Fifi is, akármilyen dámvadat, koronás címereket hímzett az asztalkendőkbe, hogy a férfiak már az asztalkendő használatakor is lemondjanak az ordináré reménységekről, amelyek minden férfiban felébrednek, ha egy asszonyság közelségét élvezhetik. Nem, csókolózásról szó sem lehet az ilyen asztalkendő-tulajdonosnénál - arra való volt a piszkavas a vendégszobában, hogy kiábrándítsa a vérmes vendéget, aki darab ideig tán abban reménykedett, hogy mindenféle jószagú emlékeket vihet el magával a házból, amely emlékek felidézésekor titokzatosan mosolyogni szokás. - Ez a piszkafa még Szindbádnak se ígért valamely olyan álmot, amely után majd később is kinyújthatná a kezét szendergésében, mikor azt képzelné, hogy a vendégszoba ajtaja éjszaka halkan felnyílott, amikor már véglegesen elcsendesedett a ház... A vendégszoba ajtaja a háziasszony kezének nyomintására nyílna fel, és a háziasszony az ágy szélére telepedve, sokáig mesélgetné élettörténetének ismeretlen részleteit, és az elbeszélésnek azzal vetne véget: „Tegyük el magunkat holnapra, bizonyosan történik még valami az életben, aminek kedvéért ittfelejtett a sors.” - Nem, ez az éjszakai látogatás nem fog megtörténni, miután Szindbád a piszkafával találkozott.

A vendég tehát csak ült, üldögélt a vendégszobában, mégpedig nem is éppen a legkényelmesebben a keskeny kanapén, amelyet nemigen szabhattak a vérmes, egészségtől fulladó vendégek terjedelméhez, akik ebéd után szeretnek horkolni, hogy ugyanannyi idővel megrövidíthessék az éjszakai nyugodalmukat. Ebből a házból hiányzott az a bizonyos kanapé, amelyről még az elkomolyodott urak is azt énekelték, hogy egyetlen tárgy leend, amelyet sírjukban nélkülözni fognak.

„Csak az a bánatorv, ó-juhhé,
Hogy a sírban nincsen kanapé.”

Mint az akkori nótákban énekelték.

Asszony-gazdálkodás volt a háznál, amely asszony-gazdálkodásnak megvoltak a maga rövideszűségei, makacsságai, sőt apró gonoszkodásai is. Ez az asszonyi gazdálkodás azt mondta a kanapéról, hogy a kényelmességével megrövidítője az életnek, a nappalnak, az éjszakai nyugalomnak... Vannak bizonyos dolgok, amelyeket a legbölcsebb asszonyok sem tudnak megérteni, még ebben a barátságos házban sem rendezkedtek be azokra a férfiakra, akik az ebéd utáni álomból, bőséges hortyogásból, a gyomor pihentetéséből, a máj, vese és belek szieszájából krákogva, köpdösve, de friss erőben, új vállalkozási kedvvel ébrednek.

Nem, még ebben a komplett vendégszobában se lehetett kétszer felfrissülni naponta - az éjjeli nyugodalom után, reggel, amikor a pálinkának jött el az ideje, hogy az ember néhány korttyal feledtesse önmagával az éjszaka ízeit, amúgy is megfejthetetlen álmait, sőt különös éhségét is, aminthogy az egészséges ember álmában is eszik, mégpedig sokkal nagyobb étvággyal, mint a valóságban - és felfrissülni másodszor, alkonyattal, verejtékes nadrággomb pattogtató, nyugtalankodó délutáni álom után, amelyhez voltaképpen még a legokosabb ember se vetkezik le, és ruhába öltözötten kínozza magát (még a sláfrokosok, a papucsosok is ritkák), alkonyattal felfrissülni, hogy bizonyos sétát is tehessen az ember vacsora előtt, megállhasson a házipince gádora előtt, ahonnan ilyenkor hozzák fel nagy kancsókban a vacsorához való friss bort, mert mégiscsak az a legjobb bor, amit a pincéből hoznak lehűtve, meglassítja lépteit a konyha nyitott ajtaja előtt, ahonnan olyasféle sistergés hangzik, mintha először főznének itt vacsorát, lelkesen, zajongva, ideálisan, mintha egyetlen vacsora se számítana már többé a világon, amelyet ezen a konyhán főztek... És az állongó vendég néha szinte zavarba jön nézelődésében, mert a főttkrumpli hámozásánál észreveszi azt a tagos szolgálóleányt, aki délutáni álmában százráncú szoknyájában a piszkafán repült. „Töltött káposzta lesz" - mormogja megzavarodva a vendég, mintha nem érezné azt szagáról teljes bizonyossággal. És ha elég bátor ember a vendég, be is kukkant a konyhába, hogy a szakácsné kopogós papucsa, mezítelen lábszárai, fehérpettyes piros kendővel bekötött haja, egészséges keblei után tett lépéseit azzal álcázza, hogy voltaképpen vacsorai étvágyát akarja gerjeszteni, amikor a cserépfazekak legnagyobbjában szortyogó káposztát is megtekintené. Nem kellett panaszt tenni a nyugtalankodó káposztás-fazék tartalma ellen: vannak benne nagy töltelékek, amelyek hatalmas, fejlett, izmos káposzta-levelekbe vannak burkolva, amelyek olyan keményeknek látszanak, hogy verekedni is lehetne velük, ha volna olyan bolond ember, aki már a töltöttkáposzta tálalásakor is verekedni akarna a szomszédjával, de vannak itt apró töltelékek is, amelyek olyan kicsinyek, mintha a nagy töltelékek gyerekei volnának, gyenge zöldlevélbe vannak pólyázva, mint a kisbabák, és szelíden viselik hivatásukat, hogy egyetlen harapással elfogyaszthatók legyenek, és egyetlen nyeléssel elmenjenek oda, ahová már annyi káposztatöltelék ment. Amint nem lehet kifogásolni a káposztás fazekat az alkony nézelődésében, úgy nem lehet igazándiban panaszt tenni a szakácsné magaviselete ellen sem, készségesen bevallotta, hogy Nagykállóban született, az 18**-ik évben, atyja állami szolgálatban volt, az odavaló börtönnek volt az őrmestere, szerelmes csak egyetlenegyszer volt életében, mégpedig egy fiatal fogolyba, s azzal is csak egyszer találkozott a szilváskertben - s miközben Szindbád kérdéseire felelt, a bal szemével valahová messzire, elgondolkozva, megilletődve, szinte ájtatosan nézett, míg jobb szemét nem vette le a fazekairól.

Az erős, olvadékony, semmirevaló időjárás ugyan a kanapéhoz kényszerítette Szindbádot, amikor törhette a fejét naphosszat azon a problémán, hogy Fifi miként helyezkedhetett e kanapén abban az időben, amikor testi terjedelmét még tűzvérrel is nevelte. Tudniillik nemhiába gyanúsították egykor Fifit, hogy bizonyos balerinavér is csörgedez ereiben - a jóisten tudná pontosabban ezeket a dolgokat annyi esztendő múlva. - Fifi a korcsolya-valcerek, vigadóbeli szuppécsárdások, zugligeti gyaloglások mellett is kedvére lehetett a férfiaknak, akik a nőben a komoly, terjedelmes elemet keresik. Súlya már Fifi korában se esett messzire a nyolcvan kilótól, szavahihető atléták mondták ezt, akik a testgyakorlók bálján a táncosnőket darab időre a levegőbe emelték. (Ó, hogy riadoznak ilyenkor az ezerráncúra vasalt tarlatán szoknyácskák a maguk rózsaszíneiben, amíg a bálok női öltözőiben tetten nem érnek egy bizonyos pesti gavallért, akinek az volt a szenvedélye, hogy minden tarlatánszoknya előtt letérdepelt, és zavaros helyzetbe hozta a hölgyeket.) Mondom, az olvadékony időjárásban Szindbád ráért a légsúlymérőről a kanapéig tartó sétára, de amint egyszer, egy hajnalon, fél három óra tájban, amikor a tizenhárompróbás álmatlanok is megtalálják végre a fekvésnek azt

a módszerét, amellyel nyugalomba ringathatják bősz vagy szenvedő szíveiket: láthatatlanul havazni kezdett, nem remélt másvilági üzengetések érkeztek a pestkörnyéki házba, a meggyfa, a fenyőfa, a hársfa az ablak előtt, amely nyár végeztével inkognitóba rejtőzött, mintha többé semmi köze se volna az emberi élethez, még csak annyiban sem, hogy ruhaszárító köteleket feszítsenek rájuk, mondom, a meggyfa fehér kabátban állott a vendégszoba ablaka alatt, és ugyanekkor csillogós és csendes időjárás keletkezett, amikor nagy messziségből lehetett hallani a favágó fejszéjének döngését, Szindbád elhagyta a filigrán kanapét, mint valamely nyálkás, bátortalan, szemrehányásos, gyáva ifjúkori emléket, és kedvét, jelenét, nadrágszíjjal is fékezett temperamentumát a vendégszobán kívül eső, vadas, szilajas életbe vetette.

A vendégszobából kilépve most az első pillantásra megállapította, hogy sok minden hiányzik itt a háztartásból, hiányoznak például megzsinegelt nyulak, a fácánok nem lógnak a kellő helyeken a fagyos reggelen, nem találja azt a helyet sem az udvar végében, ahol a hóban fekete, kormos, pernyés küzdőtérnek nyoma látszanék, ahol a hentes az első reggeli órákban birokra ment a disznójával.

Nem, semmi sem emlékeztette az eddigi barátságos házban a beállott télidőre, fenyőfa gyanta-szagát hiába szimatolta az előre készített tüzelőben, csak akácfa szerénykedett ott, amelynek sírását, könnyezését, nyögdécselését szívesen hallgatja a vendég esős, késő őszi időben, de télire mégiscsak azok a vén fagyökerek, tuskók, görcsök tudnák a tennivalóikat, amelyek nagyot durrantanak a kályhában, hogy kedve kerekedjen az embernek az élethez.

„Látszik, hogy asszony ül a nyeregben” - mormogta Szindbád, amikor vadkacsa után keresgélt a konyhán, hogy a vadkacsának tollát kalapja mellé tűzhesse. Vadkacsát nem készítettek ebédre, ugyanezért Szindbád meglehetős elégedetlenséggel jegyezte meg: „Vadkacsa nincs, de légy még mindig van a házban.”

...Téli kedvét azonban már nem fékezhették az efféle apróságok, amikor ropogni, válaszolgatni, szinte káromkodni látszott a fagyos út léptei alatt, önfeledkezett találékonysággal kereste a hóban azokat a helyeket, amelyekre még senki se lépett rajta kívül.

Szép, kiadós lábnyomokat helyezett el szorgalmával a kertben, amely bizonyára azt hitte már, hogy többé senki se bolyong útjain. Kétszer is körüljárt égy szomorú kőrisfát, amelynek az a legendája, hogy nyári bogaraival eszeveszetté teszi a nőket.

Elment a bozontos sövényhez, a kert végében, és szemügyre vette azokat a helyeket, ahol az emberi számítás szerint a rókák járnak a házi tyúkok látogatására, de néha legény-nyomot is találni az ösvényen, amelynek végét voltaképpen senki sem ösmeri. Se róka, se legény nem ólálkodott a sövény körül, mióta megszakadt az égi dunyha.

A filagória fehér-pirosságában, a kert álmodozó helyén olyan ártatlannak mutatkozott, mintha fennállása óta egyetlen élmény se fűződne történetéhez. Sohase öklendeztek itt férfiak bortól vagy szerelemtől. A nők pedig, akik idevetődtek, céltalanul nézegették, hogyan terebélyesedik lábuk a fehér harisnya alatt. Tél van, felejtsünk régi bohóságokat, amikor a csalitban nyomtalanul lehet járni madárnak és embernek. De Szindbád minden kegyes elhatározása mellett is észrevette, hogy egy fagörcs az időjárás folytán kibukott helyéből, a filagória deszkafalából, és egy lyuk alakult a helyén, amely deszkalyukból félhomály szűrődött. „Gazember volnék, ha he nem néznék a lyukon, ha már erre járok” - gondolta magában Szindbád, és a lyukhoz lépett.

A lyukból egy félhomályos padláskamrácskába lehetett látni, amely kamrácska a tetőzet közelébe vágott kerek nyíláson át nyerte világítását, ócskaságok, lim-lomok, régi bútorok hevertek itt, éppen Garibaldit pillantotta meg Szindbád egy fametszet alakjában, a fametszet egy régi képesújságból volt kivágva, és a kamrácska deszkafalára ragasztva. Már régebbi

gavallérok és úrnők képei is voltak a kamrácska falára ragasztva, itt volt például III. Napóleon olyan kipödrött bajusszal, amint a Vasárnapi Újság fametszője elképzelte őt. Nyájasan rengette a szakállát Lesseps Ferdinánd, és okos tekintetével egy divatkép turnéros hölgyére nézegetett, amely divatkép a híres mérnök baloldalára volt ragasztva. Máshol a török szultán turbános figurája mulattatta a kamrácskájukban üldögélőket. Bizonyosan volt valami ok arra nézve, hogy e kitűnő férfiak a képeslapokból a félhomályos kamrácskába kerültek. „Csak nem a török szultánba szerelmes Fifi?" - kérdezte némi megdöbbenéssel Szindbád, amikor végignézegette leshelyéről a kamrácska képtárát. Azonban még el sem készülhetett az arckép-csarnok szemügyrevételével, amikor siető lépések hangzottak a kamrácska felé, az ajtó zárja pattant, és bolyhos vállra vetett hárászkendőjében megérkezett az egykori Fifi, aki annyi emléket hagyott maga után a férfiak szívében, amint ahány nyolcast vágott korcsolyájával a városligeti tó jegén. Fifi helyet foglalt a kamrácskában. Az ábrándozások, a régiségek kamrájában.

3

Fifi ekkoriban annyi esztendős lehetett, mint Mária Valéria, Ferenc József legkedvesebb leánya, akivel egy napon s egy esztendőben született.

Erre a különös rokonságára néha büszke is volt Fifi, mert minden bölcsessége mellett mégiscsak asszony volt. Szőkeségét, kövérkésségét, nyakának gömbölydedségét, hajának hullámzását és frufruinak élénkségét - fülének és állának feltűnő rózsaszínűségét, vállának vajszínűségét, tenyerének fészekpuhaságát, bokáinak izmosságát, „turista"-szoknyájának rövidebbre szabottságát, valamint annak szorosságát, gumi harisnyakötőinek csinosságát, magas sarkú cipőinek kopogását, mindig frissen vasalt blúzainak testhezállóságát, a nyakán alkalmazott egyenruhás gallérokat, a pattogó kutyabőrkesztyűket - de nyakán fodorintott pelyheket, ajka felett alig észrevehető aranyszőke bajuszkákat, a derekán csatra járó bőrövet, a jobb kezén viselt rubintgyűrűt és pecsétgyűrűt - ám a nagyon fehér, szinte férfiasnak látszó fogazatát, duzzadt, húsos ajkát, vastag és hosszú veszekedő nyelvét, de még suhancos fütyülési tehetségét is, amely fütyülésre a fene ette meg a szobaleányait, mert tapasztalatból tudták, hogy ezután következnek a szobalányi kontyok megtépései, az olvasatlanul osztogatott pofonok, a rúgások, hogy boldognak mondhatta az a frájla, aki csak néhány nőies karmolás emlékével szabadulhatott az indulatos Fifi karmai közül mondom, Fifi jó és rossz tulajdonságait szívesen írta Mária Valéria kontójára, akivel együtt ugyanabban az órában született Budán, igaz, hogy nem a palotában, hanem egy sárga földszintes házban, amelynek udvarán zöld szivattyús kút állott, és ezért a ház lakói sokáig megvetőleg beszélgettek szomszédaikról, akik a hatósági vízvezetéket engedték be házaikba.

Fifi belépése a kamrácskába bizonyos légáramlattal járt, amire egy régen csirizelt, félig-meddig elválóban levő garibaldista-képű úriember az arcképcsarnokban lengetni kezdte a hosszúra pödört bajuszát. Sőt megmozdult a deszkafalra akasztott zöld háló is, amelybe régi újságszeletek oly gondossággal, renddel voltak elhelyezve, mintha valamennyi újságszeleten bálinévsor lett volna, amely névsoroknak az elolvasása végett Fifi vállra vetett hárászkendőjében bizonyos időre az emlékek kamrácskájába zárkózik. Asszonyságok: - kezdték a régi bálnévsorok a jelenlevők felsorolását. Lányok: - folytatták, mintha az újságszerkesztők erkölcsi bizonyítványt is árusítanának előfizetőiknek. A bálitudósítás végén Berkes vagy Radics zenekara „szolgáltatta" a talp alá valót, amióta a pesti prímások is új szavakat fedeztek fel. Fifi az ábrándok, ócskaságok kamrájában eleinte keserves arccal futtatta türkiszkék szemét az olvasmányon, mintha azon keseregne, hogy nevét nem találja a bálinévsorban. Vajon hol is járhatott azon az estén, amikor a Bölcsőde-bálon egy renegát magyar mágnás rendezte a francia négyeseket, aki állítólag pincér volt Párizsban, hogy a táncmesterek titkait elleshesse? Mily nyomasztó

körülmény tartotta távol a bálkirálynőt ez estén a vigadói gázlángos kelyhek alól, hogy szívfájdalmat mutat egyébként nyugodt, fájdalom-ráncok ellen kitelt, kissé hízott arculata most is, amely arculat akkor szokott jelentkezni, amikor fehérre edzett bőrrel, s némi kappanhájjal kell küzdeni a szembe, homlokra, orra, ajakra ülő, ráncokat okozó szenvedélyek ellen. A Fifi-formájú nőkről nem gondolná a férfiember, hogy porcelánozott tekintetük valaha is könnybe borulna, virágvázává keményedett arcuk megmozdulna, tiroli szoknyába merevített alakjuk a fűző, halcsont, bőröv, szoknyakapocs felügyelete mellett, mint akár a katonatiszteké atilláikban: valaha is emberi fogyatékosságokat elárulna... Nem, ezek az arcok „képtelenek" a szenvedésre, az igazi érzelem kifejezésére. Hercegnői arcok ők, fodrász tanácsával kezelt frizurával és testápolónő hozzájárulásával létesített arckifejezéssel. És a szépségtapasz is divatba volt még a korban...

- Vajon miért szenved szegény Fifi, amikor az emlékkamrácskában a régi bálinévsort olvasgatja - kérdezte magában Szindbád, aki a maga korát, bármily előre haladott: szerette a bölcsesség, a mindentudóság aranykorának nevezni. Fifi a régi kamrában a derékfűzőjétől szabadította meg magát.

Az acélpántos, halcsontos, kőkeményre feszített derékfűző ugyan megtette a magáét, sok nagy ádámcsutkájú, gyérszakállú, mellbetegnek látszó férj köszönhette felesége ragaszkodását ama körülménynek, hogy segédkezett a fűző felvételénél, amikor már a cselédek sem tudták a fűzőzsinórokat kellőképpen megfeszíteni, húzni, markolni, kötni, s a férfi letette darab időre hosszúszárú pipáját, hogy a fűző felvételénél, a kapcsolásoknál, a kötéseknél megfelelő rendet csináljon.

Igaz, hogy félórákig tartott a fűzők helyes felvétele, elhelyeztetése, megkötése, a gombok, kapcsok csattintgatása, de annál gyorsabban ment a fűző levétele, amelyhez senkinek se kellett a segítsége. Egy bizonyos zsinórt kellett megrántani a háttérbe, a kebelnél kezdődő kapcsokat egyetlen rántással szét lehetett nyitni, pattogott, ropogott a felnyíló derékfűző. - A kamrácskában, miután a bálinévsort Fifi hátulról visszafelé is elolvasta, és arckifejezése mind szenvedőbb lett, gyors elhatározással levetette derékfűzőjét, ismerős ujjainak, erélyes kezének habozás nélkül engedelmeskedtek még azok az alattomos gombocskák is amelyeket minden találkozásnál hegyes tűvel és kemény cérnával kellett figyelmeztetni kötelességtudásukra. Fifi a gombok alját is körülcsavarta cérnájával, mert határozott jellemű nő volt. Ezért nem gurult el semmiféle tárgyacska a kamrában, midőn Fifi szinte egyetlen mozdulattal megszabadította derekát fűzőjétől. Összevont szemöldökei még az újságra szegeződtek, de lélegzése, szívdobogása, szenvedése láthatólag enyhült, pláne azután, hogy derekát körültapogatta. És a leslyuknál álló Szindbád, a szív tájékán ugyanolyan címeres, dámvadas, kékkel, zölddel, pirossal hímzett monogramot fedezett fel, mint az ebédnél használt szalvétákon. Miután minden férfi bolond némileg, a tapasztalt Szindbád megörvendezett a látványnak, mintha valamely államtitkot fedezett volna fel.

És most egymás után következtek a meglepetések, miután Fifi keserves arca a derékfűző összegöngyölítése után a régi, komoly megfontolt, mondhatnánk jó gazdasszonyos kifejezést öltött fel. A kezében tartott bálinévsort gyűrögetni kezdte, mintha eleinte férfias fidibuszt, majd utóbb gombolyagot gyúrna a papirosból, mint valamely szerelmes levélből, amelynek írója régen a temetőben fekszik, ismételt esküvésekkel nem erősíti hazugságait. Emlékké, semmivé vált a régi névsor... Vannak házak, ahol a savanyúvizes vagy borosüvegek dugóit nem dobják ki az ablakon, hová jutnánk, ha meg nem tanultuk volna, hogy a levélborítékot ki lehet fordítani, mint a kabátot, és apró-cseprő ügyekben fel lehet használni? Azok a régebbi, jó emlékezetű asszonyságok, akik még vőlegényeiknek írt soraikat is szerették dugóhúzó

formájúra idomítani, hogy megtakarítsák a levélborítékot - ők a megmondhatói, hogy mennyi kínlódás volt egy kuvertával, amelynek címzésére ügyelni kellett, spanyolviaszk-pecsétet illett hátára ütni, állami bélyeget ragasztani annyi mennyiségben, amennyiben az elkeseredett postáskisasszony megszabta... És Fifi mégis eltépte a meghívót.

Gyűrűs kezével most Fifi a tiroli szoknya huszárosan szabott zsebébe nyúlt, és onnan egy levelet vont elő, amelyről Szindbád az első pillanatra megállapította, hogy a levélborítékon az ő neve volt (Tekintetes Szindbád csavargó úrnak, Ibi-ubi, de leginkább Pest környékén, egy faluban, egy Lotti nevű nő házánál, amely nő Fifinek is szereti magát neveztetni), és a magyar királyi posta hűségesen kézbesítette a levelet abban a házban, ahol Szindbád elbujdosott. Talán az olvasó magától is kitalálja, hogy az említett levelet Szindbád egy hölgyismerőse küldte a javakorabeli, de még mindig féltékenységtől cikázó női szemek csillagai alatt bandukoló férfi után.

Fifi a kamrácskájában hajtűvel, körmöcskével, ügyességgel oly pompásan nyitotta fel a borítékot, hogy azt ismét le lehetett ragasztani. És e művelet után oly megelégedett sóhajtás hallatszott a kamrácskából, amilyent a nők akkor szoktak hallatni, ha hosszú fáradságok után komoly eredményt értek el.

Azt hitte a kamrácskájában ábrándozó, hogy valamely olyan titoknak jött nyomára - a falusi postás legény hanyagságából, aki még nem kapta meg a félig szívott szivarokat, amelyekért a vendégeket szokás reggel felkölteni -, valamint a helybeli postáskisasszony indolenciájából, akit még nem kérhetett meg Szindbád arra nézve, hogy esténkint érkező leveleit abban a „nem hivatalos" fiókban tartsa vissza, amely fiókban a postáskisasszony a törülközőt, szappant, fésűt, szőrcsiptető harapófogót és egyéb nőies dolgokat szokott tartogatni - igen, ebben a fiókban, ahol még az ügyvédek expresszleveleinek is mósusz-szaguk lesz darab ideig való tartózkodás után, amíg a címzett (Szindbád) krákogva, kedvetlenül, szinte csak kötelesség-érzetből ellátogat a postahivatalba, levelei után látszólag a legnagyobb közömbösséggel kérdezősködik, mintha legfeljebb egy debreceni disznóalkusz jelentését várná. A levelet, amint Szindbád leshelyéről szemügyre vehette: természetesen Lotti írta, akinek régi szokása volt az irgalmatlan levelezés, ha Szindbád darab időre kihúzta lábát a fővárosból. Lotti valamely rejtelmes összeköttetés révén mindig megtudta, hogy Szindbád hol és merre ütötte fel sátorfáját, ugyanezért nyomban leveleket kezdett irkálni a megfelelő címre. Tollforgató nő volt, stílusára súlyt helyezett, még ha napjában két, három levelet is kellett írnia, hogy Szindbád újabb „cselszövészet"-ét felrobbantsa. Mindig számított arra a körülményre, hogy Szindbád hanyagságából mások is elolvashatják levelét, polgári iskolát végzett szobalány vagy guvernánt, sőt esetleg a háziasszony is, aki érdeklődne a vendégszoba tisztasága iránt, már azon idő alatt is, amíg vendége a szennyes fehérneműeket, orvosságos üvegeket, drogista-felszereléseket nem zárta volna utazóbőröndjébe... Lotti levele szokás szerint becsületsértéssel kezdődött: „Gazember, sorsát nem kerüli el a pestvidéki törvényszék előtt sem, mert ismerőseim ott is vannak a bírók között, akik a szerelem vén szélhámosait számon tartják... De hát miért is mentél el mellőlem, amikor minden kérésednek eleget tettem?"

- Lotti! - mondta magában végtelen elkeseredéssel Szindbád, aki leshelyéről darab ideig együtt olvasta az érkezett levelet annak elkobzójával.

Bölcs embernek hitte magát, ugyanezért Lotti levelét már nem is kísérte tovább figyelemmel, ezt a figyelmes érdeklődést átengedte Fifinek, akinek látszólag először volt szerencséje Lotti-féle levélhez. No, majd jönnek a szerelmi mámorokra emlékeztető sorok is, amikor Lotti minden kandi szobacica előtt kompromittálni akarná Szindbádot. „Emlékszik?..." kezdődnek ezek a passzusok, Szindbád már évek óta nem fordult hátra, hogy sarkantyúinak pengését keresse, mint a civillé vedlett lovastisztek se szokták tenni. Ellenben Fifi (mint ahogy ezt

másképp várni nem is lehetett egy konzervatívtól, aki ecetvirág színű barchetszoknyáit még mindig térden alul szabatta, aki különös női erénynek tekintette azt is, hogy ujjain, körmein a konyhakésnek nyomai látszanak), aki Lotti levelét borítékába visszahelyezvén komolyan gondolkozni látszott azon a lehetőségen, hogy azt a címzettnek kezéhez juttatja, mert az emlékek kamrácskájában mindig becsületes volt Fifi, mint a legtöbb nő, amikor tennivalóival egyedül marad: ellenben Fifi komolyan felsóhajtott Lotti panaszain...

Lotti, mint mindig, leveleiben pénzt kért hat gyermekének, hogy cipőt vehessen nekik a téli időjárásban. Fifi elhatározta, hogy valamely úton-módon eljuttatja a pénzösszeget Lotti kezeihez, s midőn elhatározásában idáig jutott: látható megkönnyebbültséggel, bút-bánatot felejtve, az élet újabb fájdalmas viszontagságaira felkészülten hagyta el a kamrácskát... S alig várta, hogy kérőjének, a kipödrött bajszú Szindbádnak megmondhassa, hogy kénytelen kosarat adni, mert „véletlenül" a férfi múltját itt-ott homály fedi. De Szindbádnak a tapasztaltak után nem is volt többé kedve e házassághoz, és csendesen vette a sátorfáját.

[1929]

SZÁZESZTENDŐS EMBEREK BÚCSÚJA

(Ódonságok városa)

Szindbád, az alább következő feljegyzések szerzője akkoriban az óbudai százesztendős emberek búcsújára járt májusban, holott tavaszi időben más tennivalói voltak azelőtt. De a feljegyzésekből majd megtudjuk, hogy miért járt Szindbád a százesztendős emberek búcsújára.

Kétségtelenül megállapították, hogy Óbuda Magyarország legrégibb városa, már Béla király idejében is helyén volt, de hogy alapítási éve egybeesik Krisztus születésének idejével, az első keresztények megjelenésével, azt sokféleképpen bizonyítani lehet.

Ha voltak Krisztus előtt keresztények: azaz jó, tisztességes, istenfélő emberek, akik tán akkor is lehettek, amikor Darwin ősembere először találkozott Istennel, aki bizonyára éppen olyan hatalmas Világura volt akkor is, mint azóta mindig, mióta lelkes és lelketlen lények vannak: az első keresztények Óbudán telepedtek meg.

Különösen bebizonyosodik ez most is a pünkösd előtti, áldozócsütörtök körüli búcsújárásokban, amikor a százesztendős, azaz a legöregebb emberek búcsúra járnak Óbudán, miután az emberi kor véghatárait elérték, sőt némelyek felül is múlták.

A százesztendős emberek búcsúnapján mindig szép májusi hajnal van, és az óbudai házak felnyíló kapuin a fecskékkel együtt repülnek ki az öregemberek. (Itt ugyanis a fecskék is a kocsin járnak ki és be az udvarokban levő fészkeikbe; minden fecskepárnak megvan a maga házszáma, amelyet olyan pontosan tudnak, mint az emberek.)

De nem ébredez olyan korán sem óbudai fecske, sem óbudai ember, hogy azt az óbudai harangozó meg ne előzné. Itt a plébánia harangozója tán sohasem alszik, vagy tán csak olyan rövidet a harangjai között, amilyen rövid a vers egyik harangozás és a másik harangozás között.

A százesztendős emberek búcsújának reggelén már hat órakor szólaltatja meg mind a három harangját, s úgy húzza, hogy azt a hétalvó sem téveszthetti össze más harangozási versekkel, például temetési verssel vagy más ünnepnapi verssel. Olyan áhítatot, hálás imádkozást visz bele a harangozó a búcsújárási harangozásba, hogy a plébánia tornyai körül és még távolabbi részekben is mindenki ráeszmél, hogy a harangozó most búcsújáráshoz, a százesztendős emberek búcsújához húzza a bevezetőt.

És bár olyan közel van a torony némely udvarokhoz, hogy úgy tűnik fel néha, mintha a toronyóra az udvar kellős közepén vagy valamely házbeli szobában ketyegne, az udvar közepén, ahol a fehérneműk kötélre akasztva száradnak, a harangok szele libegtetné az óbudai alsószoknyákat és óbudai alsónadrágokat - bár a harangozó könnyen lekiálthatná az ablakából az udvarra, hogy mikor, milyen alkalomból harangozik: a harangozó ezt sohasem teszi. Még közvetlen a torony alatt fekvő udvarukban sem adatik meg az az előny senkinek, hogy a harangok szaván kívül máshonnan is értesült legyen arról, hogy mi készül a májusi reggelen Óbudán.

A Szentlélek téri zárdában, ahol az apácák laknak növendékeikkel, talán még a harangozónál és a toronyban fészkelő fecskéknél is korábban ébredtek, mert még csak hangtalanul lengi első taktusait a harangok nyelve (hogy kellő pillanatban, a nagy harang a kisebbeket megelőzve, adja az első érces hangot), az apácák hófehér fejkendőikben, kék ruháikban, növendékeikkel

már lejöttek a zárda lapos háztetőjéről, ahol a napfelkeltét várják a Duna túlsó partján elterülő Rákos mezeje felől, már itt vannak frissen a reggeli imádkozástól s hideg víztől, mint újonnan restaurált szentképek, és a plébániatemplom irdas fala mellett sorakoztatják fel kék és fehéres ruházatú leánykáikat.

Áhítatot hoztak ők magukkal a Szentlélek térről, mert ha lett volna olyan gondolat, amely a kora reggeli órában a zárda nyitott ablakain légy módjára berepülni akart volna: arra valók a szentléleki zárda fecskéi, amelyek a nyitott ablakon is benyilaznak az üldözőbe vett rovaralakú gondolat után, hogy azt idejében elcsípjék.

A plébániatemplom fala mellett úgy sorakoznak fel, mint nefelejcs-kék virágkoszorúcska, amely a régi falak között is megterem.

S anélkül, hogy a sekrestyésnek, ennek a borpiros arcú, öreg sündisznó hajzatú férfiúnak különösebben intézkedni kellene: szinte magától, ősi hagyományokból alakul ki a búcsújárás rendje.

A zászlóvivő tán százesztendők óta viszi a zászlót, hogy tudja nyomban, melyik lobogót kell kiválasztani erre a napra a templom számos lobogói közül.

A pirosruhás ministránsfiúk, bár alig látszanak ki a földből: jobban tudják, mint az operaházi rendező, hogy mely helyre kell állniok az alakuló menetben, hogy mindig a lobogó árnyékában maradjanak, mintha az árnyékot őriznék, amely a friss utcaköveken a kelő napban keletkezik a felemelt lobogó nyomában.

És a százesztendős férfiak, a plébánia híveinek legöregebbjei, akik hajadon fejükön fehér hóval, halavány arcukon a tekintéllyel, másvilági hittel, vallási áhítattal és fehér bajusszal vagy kísértetszakállal karban énekelnek. Honnan tudják a búcsújárás dallamát ugyanabban a hangnemben, ahogyan ötszáz esztendő előtt ugyancsak az óbudai utcákon fújták ilyen májusi napon, amikor II. Lajos és Mária királynő a budai várból mulatni mentek erre Visegrádra?

De már indul is a két zöld, szentképes lobogó a plébániatemplom fala mellől, ahol eddig állongáltak régiesen, befelé sugárzó fényekkel, mint a lehunyt szemek fényei. S egyszerre kinyitják a szemeiket a zöld zászlók, amint a nap fényében körültekintenek az előttük elterülő Templom utcán, amelyet repülő fecskék a levegőben szálldosó bogaraktól, az osztráksapkás utcaseprők pedig az éj szemetjétől, az útbaneső tánciskola itt felejtett papírszalagjaitól tisztítanak meg a búcsújárók előtt.

(Szindbád, eme feljegyzések készítője: azt hitte a lobogók felzöldülésekor, hogy neki ott van a helye, ahol a májusi lombok módjára lengő zászlók legközvetlenebbül legyezhetik arcát, mire kiderült, hogy még jó darabig várakoznia kell, amíg elhangzik a toronyból a harangoknak az a verse, amelyre ő is a sorba állhat.)

A tavaszt jelentő lobogók alá az apácafejedelemasszony lépett mindenki előtt. (Főnöknőnek mondták őt Óbudán, de szebbek a régi kifejezések az újabbaknál.)

A fejedelemasszony jelt adott kezével, mint egy fölemelt virággal, mire a zárdanövendékek nagyobbacska leánykái értették meg legelőször a főnöknő intését, és mint előcsapat, helyezkedtek el a búcsújárásban. De hát ugyan kiknek is lett volna helyük közelebb a plébániatemplom tömjénillatú zászlóihoz, e magasztos selyemlombokhoz, amelyek régi budai királynék ruháiból készültek, amit nekik adtak, a jövendőbeli apácáknak? Dalolhattak az elmúlt éjszaka a tánciskolában, gajdolhattak a holdvilág zenészei, izzadhattak rímeket a költők bármennyit a földi szerelemről, a májusi varázslókról: - az mit sem jelentett e tavaszi reggelen az Ég udvarhölgyei előtt, még csak annyit se, mint az eső, amely a zárda falain kívül zuhogott

az óbudai háztetők felett. A zárda hölgyei úgy léptek a rövid templomi lobogók mögé, mintha ezért a reggelért, ezért a felejthetetlen, szinte élettörténeti reggelért éltek volna mindeddig, tizenöt, tizenhat évig, a leányságuk kikeletjéig, mikor a fejedelemasszony virágkezének intésére felsorakoztak a lobogó lombok mögé, amint azok a plébániatemplom ódon falától elváltak, és életrekelésük első percétől kezdve az áhítatot szolgálnák a maguk tárgyiságában is. Pedig nem... Éltek, lengtek, néznek és lengedeznek a lobogók, mint a mögöttük levő Szentlélek téri zárda leánykái, mikor szinte első útjukat tették a nagyvilágban, tavaszi búcsú napján, a százesztendős emberek búcsúján Óbudán. És aztán mentek, mendegéltek a gyönyörű zöld lobogók arrafelé, amerre az ódon háztetők felett még ódonabb hegyek emelkedtek ki a messziségből, ugyanolyan ifjú zöld színben, mint a tavaszi búcsújárás közelgő lobogói.

[1931]

A VADEVEZŐS MEGTÉRÉSE

(Az ódonságok városában)

Szindbád olyanformán vetődött az óbudai partra (a hajógyári sziget környékén), mint egy hajótörött, akinek nem volt válogatnivalója a menekülés módjában.

Ott szállott partra, ahol lehetett, akár csak egy sekélyes, reménytelen parton is, ahol elhasznált pléh kályhacsövek, lyukas bádog, gyermekfürösztő teknők, öregasszonyok megfoltozhatatlan edényei (ibrikei) között, ahol a hasznavehetetlen tárgyak között haszontalannak érezte már önmagát is. De sajkája léket kapott, vihart talált, sziklába ütközött, egyszóval tönkrement a Dunán, csak puszta életét mentette meg a csatából, amelyet az elemekkel vívott, amikor is minden percben agyonzúzhatta volna magát.

Ő, mint a neve is mutatja, „vadevezős" volt egész életében, így senkinek a pártfogására nem számíthatott, mikor érzése szerint összetört bordákkal, kimerült tagokkal, a pokoli látományoktól elgyávult lélekkel, csak éppen egy paraszthajszálon függő szívvel, nehézkes testtel, mint egy kővel megrakott szekér a sivatagban, a hajótörésből megmentette puszta életét, és annak is örült, hogy még egy saru van a lábán.

Tehát nem mehetett el a plébánia mellett, hogy annak küszöbén be ne sántikáljon, és az öreg plébános úrtól pártfogást kérjen arra az időre, amíg messze a nagyvilágtól, az óbudai partokon újra felépítheti a maga hajócskáját. Vagy pedig, ami valószínűbbnek látszott, egy kis temetés irányában pártfogolja őt az apátúr, mert nem akart elhasznált éjjeli edényként a parton elhagyatva lenni.

- Úgyis mindig az óbudai temetőben akartam nyugodni, ha már nem tölthettem egész életemet Óbudán, a nagyon tiszteletre méltó városban. Itt szeretnék adót fizetni - mondta Szindbád szívbeli meggyőződéssel, mert hajótörése után ő se volt takarékoskodó a kegyes elhatározásokkal, amelyekkel kegyelmet kér további életben maradásához.

Tehát beköltözött Szindbád Óbudára, mint egy tönkrement vadevezős, aki soha többé nem mer kalandokra indulni a nagy Duna mentén, hogy ott olyan dolgokat fedezzen fel, mint egy új Kolumbusz Kristóf.

- Legfeljebb kocsin járok, ha járok valahová - gondolta az alig magához térő hajótörött, amikor a plébániai templomban ráeszmélt, hogy még vannak jó emberek. Szent András, Szent Flórián és más oltárképek szentjei ezen a világon, akiknek támogatására lehet számítani.

Az apátúr maga is olyan jó öregember volt, mint egy jövendőbeli szent szobor a plébániai templomból, csak a sekrestyés nézegetett gyanakodva a bevándoroltra tövig nyírt haja alól, és magában mormogott, mert megjegyzését nem hallgathatta el, mielőtt azt elfelejtené a plébániai templomból csak ezer lépésnyire nyitható vendéglőkben.

S a sekrestyésnek mindennap meg kellett tenni az ezer lépést, mormogván könnyelmű fiatalsága felett, mikor még az ezer lépést éppen ő mérte ki a borménő helyekig.

- Legfeljebb kocsin járok - ismételte az alig magához tért hajós, mint azoknak szokása, akik valami hosszú nélkülözés után valamely égi vagy földi pártfogást éreznek a hátuk mögött, s ezért kissé elbizakodnak.

Kisütött a nap Óbuda felett, és a pünkösdi ünnepekre való ruhákat mind megszárította az udvarokban kifeszített köteleken: világoszöld falombokká, rétek sárga virágaivá, mennybeli angyalokká, sőt cukrászdák vaníliafagylaltjaivá lettek a nők a május ünnepi öltözetek révén, de némelyek még a cseresznyeréteshez is (magjával) hasonlítottak, különösen azok, akik régi divat szerint rózsaszínű harisnyát húztak a rózsaszínű ruhához, és úgy mentek mindig a templomba, mintha a saját esküvőjükre mennének, amely után való lakodalomból elmaradhatatlan a rétestészta, amilyen hosszant a boldogságnak kell nyúlni.

A napsütésben a tavalyi fehérneműek, alsószoknyák és alsónadrágok között az udvaron valami része volt Szindbádnak is, mert váratlanul búcsút mondott a ruhaszárítókötélnek, amellyel néha véget vetni akart életének, és előlengedezett, mint egy vasalt ing, amelyet az ünnepi nap jól kifehérített, a gazdasszony keze kivasalt, régi, tisztességes gombokat kapott kölcsönbe, hogy inggombjai révén maga is tisztességes polgárnak számítson, ne pedig csak afféle vadevezősnek, akit a szelek játéka sodort az óbudai partokra.

Úgy közeledett Szent Antal szobrához a templomban, mintha a szent legalábbis régi keresztkomája volna.

Éppen a nagyon fehérre, nagyon tisztességesre vasalt ing tette, hogy egy gyermeknek lett a keresztapja, első állását elnyervén ezzel Óbudán.

Tudniillik az idő tájt, mikor Szindbád vasalt ingében örvendezett az életnek: két szegény asszony egy kis gyermeket hozott keresztelni. Tarka ruhás, a romantikából való cigánynők voltak, akik Óbuda környékén laktak, és mint a népmesében: kártyavetéssel, jóslással, tenyérolvasással és más mágiákkal foglalkoznak, mert csak ehhez értenek. Fiatalok és frissek voltak az asszonyok, mint az erdei vadak, a szemükben ezeresztendős titkok bogarásztak, sötétlettek, gyermekei azon törzsnek, amelynek Fábián vajda volt a főnöke, Óbuda és Pomáz között az országúton.

A cigánynők a gyermekkel a karukon - mert felváltva és dédelgetve vitték, azzal a csodálatos szerelemmel, amellyel csak a cigányok tudják szeretni a purdéikat - a plébániai templom körül leskelődtek, és nyomban szemügyre vették Szindbádot nagyon fehérre vasalt ingében, amelyet úgy viselt, mint valami rendjelet, mint valami csodálatosságot, amelyben hosszú idők óta először van része.

A bűbájos szemű cigánynők persze nyomban észrevették Szindbád büszkélkedését, és mialatt a gyermeket egymás között cserélgették, a maguk hipnotizáló nyelvén arról kezdtek beszélni a plébániai templom ódon fala mellett, hogy hiába várják Fábiánt, a vajdát, akinek a gyermek keresztapaságát kellett volna vállalni, Fábián valami okból meggondolta magát, és nem lép óbudai területre, mert van az úgy, hogy néha maguk a cigányvajdák sem merészelnek bizonyos városokba belépni. A purdénak pedig keresztapára volna szüksége, aki a helyén legyen, amikor az öreg plébános a keresztvízzel meghinti a gyermeket.

- Fiú vagy lány? - kérdezte bizonyos érdeklődéssel Szindbád, miután a cigánynők beszédének bűvkörébe került, és miután ezt a kérdést megtette, többé nem menekedhetett meg a varázslattól, amelyet a cigánynők elkövettek arra nézve, hogy a gyermek keresztapaságát Szindbádra bízzák.

Már jött is a plébános úr, és Szindbád a két cigánynő rábeszélésére vállalta a keresztapaságot az apátlan purdé mellett.

- Mi legyen a neve? - kérdezte a plébános úr.

Mielőtt Szindbád felelhetett volna, az asszonyok egyértelműlelt válaszolták:

- Fábián legyen a neve, mert ez a neve a vajdának is, habár nem jöhetett el a keresztelőre.

Szindbád tűnődve, elgondolkozva nézett a kis Fábiánra, akinek keresztapaságát vállalta a távollevő vajda helyett. Állt a cigánypurdé felett, aki csak abban különbözött a többi gyermektől, hogy már néhány napos korában fekete volt, mint a lurkó. Milyen lesz mikor felnő Fábián? Akasztófán csizmában vagy mezítláb ágyban végzi-e életét? Amint már a keresztapák szoktak gondolkozni az új hívecske felett, akit a plébános úr éppen most lát útravalóul az életre, a szent keresztséggel.

- Mit mondjunk neki komám uramról, ha majd Fábián felnő, és keresztapja felől kérdezősködik? - szólalt meg a cigánynő, aki komaasszonya lett Szindbádnak, és a gyermek nyakára egy aranytallért, aranyláncon akasztott (amelyet bizonyára visszalopnak Fábiántól, ha felnő).

- Mit mondjanak rólam a keresztfiamnak? - tűnődött Szindbád, és még elgondolkozottabban nézte a purdét.

Eleinte azt akarta felelni, hogy Fábiánt, ha felnő, elküldhetik hozzá vályogot vetni vagy muzsikálni, de aztán hirtelen elgondolkozott.

- Mondják meg neki, hogy az első inget én ajándékozom neki - felelt Szindbád, miután Fábián tetőtől talpig anyaszült meztelen volt.

Levetette büszkeségét, a maga fehér, magavasalt ingét, és keresztfiának adományozta.

Ez a vadevezős megtérésének története.

[1931]

KÖTÉLTÁNCOSNŐT SZERETNI!

Szindbád beszélte az alábbi történetet, amelyből megtudjuk, hogy milyen önzők a férfiak:

1

- Szerettem azt az angyalképű lányt, aki kibontott, hosszú fürtjeivel esténként a céltábla elé állott a Kraváll-orfeum színpadán, amíg partnere, Carter úr, különböző mutatványokat végzett körülötte.

Vad indián törzsfőnöknek öltözött, lóháton jelent meg a színpadon, és az övébe dugott késeket mindaddig hajingálta a nyeregből a céltábla előtt álló hölgy felé, amíg késeivel körültűzködte a leány alakját. A hajintós kések, hegyükkel a deszkába fúródva körülremegték a szűz alakját. Mikor utolsó kését is eldobta övéből Carter úr, felkiáltott, mint a saskeselyű, az orfeum zenekarában megszólaltak a dobok és trombiták, az érzékeny nagybőgős két karjával kapott hangszere után, és a diadalmas mars hangjaira: kékszemű, porcelánképű angyal lenge ruhájában kiugrott a kések közül, és bukfencet vetett az ájultságából alig magához tért közönség előtt. - S ilyenkor nemcsak a pincérek tapsoltak az orfeum nézőterén, hanem mindenki, aki a kezét tudta mozdítani.

- Szerettem Carter úr éjszemű hölgyét, akinek színe piros volt, mint a szerelmes szívé, és ugyancsak szívalakú volt az arcocskája; fekete bársonyból való szív volt mellére varrva, üvegszívet tartott feje felé emelt kezében, amelyet Carter úr minden este ellőtt a Kraváll-orfeum színpadán, miután mormon létére több felesége volt. Hosszúcsövű puskával jelent meg e mutatványhoz Carter úr, minden tárgyat lelőtt, amelyet az éjszemű, szívzsibbasztó tekintetű barna hölgy a kezébe vett vagy a lába ujjaira helyezett, amidőn az egyik lábszárát a feje felé nyújtotta, és idomai felejthetetlen emléket hagytak a néző szívében, hogy még a parókás karmester is visszafojtott lélegzettel ült pulpitusán, holott az volt a szokása, hogy a muzsika nélküli, életveszélyes mutatványoknál hátat fordított a színpadnak, és kajánul nézegette a pártér közönségét.

Mindig üresen állott a söröscsizma karmesteri széke alatt, így tehát ráért a szemhunyorgatásra s egyéb arcjátékra, amellyel a színpadon folyó spitztáncot kísérte. (Ráknak hívták; kövér ember volt, mint Balzac, és bemutatta a táncosnőket az orfeum söntésében azoknak az úriembereknek, akik valóban rajongtak az orfeumért.)

De mikor a velencei üvegből való szívet lőtte le puskájával Carter úr második számú felesége szűzmáriásan sima, egyszerű hajfrizurájáról, és a szív csörömpölve összetört; Rák megkönnyebbülve rúgott elefántbakancsba bújtatott elefántlábával a mellbajos első hegedűs felé; „Ne aludjunk, Koncerti úr” - dörmögte, és a zenekar dicsőségteljes indulóba vágott.

- Szerettem előadás után az orfeum söntésében üldögélni, ahová többnyire csak a művésznők, művészek járnak teendőjük végeztével a maguk pohár sörét felhajtani, mert bármily későn végződött a „szám”: a művészek s hozzátartozóik csak a „szám” után vacsoráztak, amennyiben vacsorának lehetett nevezni azokat a kis gulyásokat, pörkölteket, amelyeket a művészek éjszakára magukhoz vettek, miután eszük ágában sem volt testi terjedelmüket növelni.

Itt, az orfeum söntésében, ahol civil ruhájukban jelentek meg a kígyóemberek, az ekvilibristák, a műlovarok és zenebohócok... az illuzionista és a külföldi énekesnő hurutját forralt borral kezelte... a kardnyelő elmerengve kente érett sajtját kenyérszeletkékre... Johnson úr, a világ

legerősebb embere, aki láncokat tépett szét a műsorban, olyan vékony hangon szólalt meg, mint egy kecske, miközben aludttejét fogyasztotta... „Egyiptom csalogányának", egy közelről ugyancsak szép szakállú énekesnőnek sohase volt elég köpőláda a helyiségben... „II. Bosco", a világhírű bűvész sváb dialektusban pörlekedett a bűvészinassal, egy trabális német asszonysággal: - itt, az orfeum söntésében, éjfélkor, midőn lepergett minden „szám", a királynői parókák aludtak az öltözők ládáiban: itt szerettem Valeryt, a kötéltáncosnőt.

- Rozsnyay Valery! - mondta róla a színlap.

- A Rozsos - nevezték a barátnői, ha ugyan voltak.

- A drót királynője - jelentették a hírlapok.

- Álmatlanságomban - mondtam én, midőn Valery száma után megjelent a vendéglőben, anélkül, hogy törődött volna azzal, hogy melyik lábával lépi át először a küszöböt, keresztet se hányt magára, csak jött bársonykalapban, amely fakult volt, mint az artistanőké általában, mantilljában, amely alig tartott valami meleget a téli estéken, de ott volt melegítés szempontjából a parázskabátka, amely testhezállóságával, csuklóig érő ujjaival, kopottságával ellentéte volt az angyali kosztümnek, amelyben Valery a magasban repülni szokott.

Csak nagy, csónakformájú félcipője mutatta, hogy Valery lábával keresi kenyerét.

Csak a kakasülőn tanyázó költők mondják kicsinyeknek a táncosnők lábát. Mi, akik közvetlen közelből ismerjük a tündérek lábait, jól tudjuk, hogy a táncművészethez nagyobb lábakra van szükségük a művészeknek, mint a mindennapi járás-keléshez. Lábujjaival felvett egy cigarettát vagy egy tallért is a földről, a talpán olyan kemény volt a bőr, hogy mezítláb inkább kopogtak léptei, mint cipőben.

Bokája mint acél, és lábszárán bolhát lehetett szétpattantani.

A drótkötélen könnyedén siklott, mint csónak a tavon. Bokáját pergette a zene taktusaira, és lepke módjára hintázott fél lábán a magasban. Meg lehetett bolondulni láttára, amikor napernyőjét vállán forgatva, a kötelet alig érintve repült át az orfeum nézőterén.

Sohasem lehetett a valódi okát megtudni annak a balesetnek, amely 19** egy decemberi estéjén bekövetkezett a Kraváll-orfeum színpadán. Tízméternyi magasságból lezuhant Valery, és bal lábával előbb koppant a színpadi deszkán, mint többi testrészével. Ugyanezért bokatörést szenvedett, és ájultan vittem ki őt a színpadról, mint egy holtat.

2

- Bár inkább a nyakamat törtem volna - mond Valery a szálláson, abban a kis szállodában, ahol táncosnők szoktak megszállni, és a fogadó az Aranylábhoz volt címezve.

A nagyvilág csillagai, amelyek Budapest horizontját érintették: a nyugatról keletre utazó táncosnők és énekesnők, akik csodálatos ifjúságukban könnyedén veszik a legnagyobb távolságokat, szárazföldtől, tengertől, idegen országtól eszük ágában sincs megijedni, amíg lábukat bírják, és hangjuk elbizakodottan jár a karnagyok feje felett: - az Aranyláb táncosnői és énekesnői vették ápolás alá Valeryt.

Az első napokban csak annyit engedtek meg a hű lovagnak, hogy a félszemű portással beszélje meg aggodalmait.

Az artistáknak mindenütt van orvosuk, Pesten is. Imogén doktor, aki éjszakáit amúgy is a táncosnők tanyáin töltötte, tíz esztendő óta tudott minden zenei slágert oboán és klarinéton, a kötéltáncosnő valcerét dúdolgatta, amely valcert Bécsben szerzett a Valery tiszteletére Stranszky karnagy úr.

„Ha a fejére esett volna, már nem lenne vele gondunk!" - mond bizalmasan Imogén orvos úr.

Megállapítása szerint a kötéltáncosnő lelkivilágát egy szokatlan szerelem zavarta meg, amely szerelemhez hozzájárult még egy különös körülmény, amely éppen az esés folytán derült ki. Valery anya lett volna, és ez különös komplikációkat idézett volna elő pályáján.

Imogén tovább folytatta a valcer dúdolgatását ott, ahol abbahagyta.

Az Aranyláb fogadóban Carter úr és feleségei: a kékszemű porcelánasszonyka, aki késdobálásnál állott célban, és a szívpiros fekete asszonyka, aki a puskalövéseknél tartotta a velencei üvegből való szívet a feje fölött: meghallván Valery tragédiáját, nyomban a kötéltáncosnő ápolására siettek az első emeletről a földszintre. Naphosszat könnyes szemmel, kipirosodott orral, szipogva és a legnagyobb aggodalommal üldögéltek Valery ágya körül, aki Imogén doktor kijelentése szerint anya lett volna, ha a kötélről le nem esik.

- Mama lett volna Valery! - mondogatták egymásnak Carter úr hölgyei, és olyan tisztelettel néztek Valeryre, mint egy másvilági csodára. A kék szemű, késes hölgy naphosszat fogta Valery kezét, mintha azt soha többé elbocsátani nem akarná. Sohase volt még olyan ismerőse, aki majdnem mama lehetett volna.

- Anyácska! - rebegte a szívalakú arcú hölgy, aki esténként nyitott szemmel szokott nézegetni Carter úr fegyverének csövébe, miközben a fegyverdurranásra kihullt kezéből a velencei szív. És szinte magánkívül üldögélt most ez a hallatlan nyugalmú hölgy is Valery ágya mellett, aki majdnem anya lett volna, ha a végzet ebbe beleegyezik.

- Miért is esett le Valery, mikor anya lehetett volna? - szállt a hír meghatottan, sajnálkozva, szinte áhítatosan az Aranyláb-szálloda artistavendégei között. Mindenkinek volt valamely mondanivalója az esetről. A táncosnők, énekesnők, a vándor művésznők, akik nyugatról keletre való vonulásukban stációt tartottak darab ideig Budapesten, a félszemű portástól mindig Valery állapotáról tudakozódtak, lábujjhegyen mentek el a kötéltáncosnő ajtaja előtt, és halkan, a maguk módja szerint: franciául, angolul, spanyolul, németül megkérdezték, hogy nincs-e szüksége valamire Valerynek aki az egyetlen volt az egész Aranylábban, aki anya lehetett volna, de a sors megtagadta tőle ezt az örömet.

Esti előadás előtt a karnagy is bemászott rákszerű, széles léptekkel az Aranylábba, hogy tudakozódjon Valery állapotáról, és kijelentette, hogy a számot, a kötéltáncosnő számát (a hozzávaló zenével együtt) leveszi a műsorról, és kéri, hogy ezt Valerynak megmondják, mert a művésznő úgyis mindig félt a konkurrenciától.

- Nem, senki se fog Valery helyett fellépni, amíg fel nem gyógyul! - jelentette a karnagy.

És Carter úr, a késdobáló és lövészmester két hölgyével, a kék szeművel és a fekete szeművel hármasban egy angol bölcsődalt énekelt az emeleten, mielőtt az orfeumba mentek volna. S kijelentették, hogy a bölcsődalt a majdnem anyává lett Valerynek ezentúl is minden este eléneklik az emeleten, mielőtt a Téli kertben szokásos mutatványukhoz elindulnának. Ha sajgott is a fájdalomtól a lábtörött kötéltáncosnő bokája: erre minden bizonnyal enyhülnek szenvedései.

- Csak én - mondja Szindbád, mielőtt a történetet befejezte -, csak én voltam igazán boldogtalan az Aranyláb fogadóban.

- Miért? - kérdeztem, aki Szindbád történeteinek leghívebb hallgatója voltam.

- Azért, mert sohase tudhattam meg, hogy Rozsnyay Valery kötéltáncosnő fiúval vagy lánnyal ajándékozta volna meg az Aranyláb fogadót, ha a kötélről le nem esik. Sohasem tudtam meg, mert nem tudhattam meg. Valery néhány hét múlva felépült ugyanis, és szerencsétlensége színhelyét, Budapestet búcsú nélkül elhagyta. Vajon, került-e még abba a csodálatos helyzetbe életében, mint Budapesten? Nem tanácsos kötéltáncosnőt szeretni.

[1931]

BÚCSÚFIA

(Az ódonságok városából)

Óbudán több tyúkszemvágó nő lakik, mint a főváros egyéb részében. Most majdnem annyi tyúkszemvágó nő ajánlja szolgálatát, mint hajdanta bábaasszony, mikor ők voltak divatban. Vajon miért szaporodtak el a tyúkszemvágók Óbudán? - kérdezte Szindbád, amikor körülnézett a városrészben.

Az óbudai kövezet elferdíti a lábakat. „Megöli a legszebb lábat!" - mint mondani szokták, ezt pedig úgy kell érteni, hogy az öregasszonyok nem tudnak többé úgy lépni, mint az őzek, a gémek, a csikók. Lábuk elromlott a javíthatatlan kövezettől. (De bezzeg, tudtak délcegen járni ezek a lábak valaha, akár a drótszegeken is!)

Az óbudai nőknek nehezebb dolguk van a járás körül, mint másoknak. Magassarkú cipőben kell ifjú és ruganyos léptekkel járniok, hegyes, gonosz köveken, amelyeknek szinte csak egyetlen céljuk van ezen a földön: a szép lépéseket megnehezíteni.

Amikor a legszebbet, a legdiadalmasabbat, szinte másvilágiasat lépné az ifjú nő az óbudai köveken: akkor szúr belé alulról a fájdalom, mintha a gonosz kövek nem győznék eléggé figyelmeztetni a lépőt, hogy csak a földön járunk és nem a csillagokban.

A leggonoszabb kövek persze azokban az utcákban foglalnak helyet, ahol a legszebb lányok laknak.

Ezek a kövek a kihűlt szívű holdvilágból hullhattak csak le, ahol a csalódott lelkek laknak, akik mindenképpen a földiek bosszantására kívánnak lenni. A hideg holdból jöttek ezek a kövek, hogy megsántítsák a repülni akaró meleg szíveket.

Vagy nehéz, vasalt szekerek hozzák őket a Duna-partról, amely szekerek kilógó nyelvű lovaktól vonatva, emberfölötti döcögéssel, földalatti morajlással, a kőszállítók embertelenségével, e legkegyetlenebb fuvarral, így vitték már Egyiptomban is a követ a gúlák felépítéséhez. Itt az utcák kövezéséhez viszik, és a kövezőre bízzák, hogy eltalálja a kőnek azt a helyzetét, azt a fekvését, amellyel megsántítja a rálépő emberi lábakat.

Sehol annyi sánta, mankós, botos öregasszony, mint Óbudán, éppen ezek miatt a gonoszul elhelyezett kövek miatt. Minden második öregasszony bottal jár, minden öregasszony biceg, minden öregasszony az ifjú lábait sajnálja, amelyeket otthagyott az óbudai utcákon, amikor azokon táncos, lelkes, szerelmes léptekkel járkált hajdanában.

Ottmaradtak az ifjúság lépései a szív- és lábtépő köveken, amelyekkel a kövező kirakta az utcákat, a gonoszabbik felükkel fordítván a köveket a föld felé.

Nyilván a föld alatti szellem tanácsolta ezt az óbudai kövezőnek, akihez amúgy is mindig bekopogtat a kalapácsával.

„Itt vagy, ördög?" - kérdé a kövező, amikor végigkopog az egész földön.

„Hol vagy, ördög?" - keresi minden kalapácsütésével a hegyoldalban lakó, föld alatti idegent.

„Megtaláltalak, ördög!" - mondja a kövező, amikor a hegyes követ elhelyezi, hogy az emberek is tudják, hol lakik az ördög.

És az emberek mégis arra járnak, amíg lesántulnak, amíg csak botocskára támaszkodva mendegélnek, amíg ezen a földön járnak.

A kőfuvarosok pedig mindig járnak újabb és újabb szekereikkel a világ teremtése óta, mert kő a legrosszabb esztendőben is terem. Lassan, meggondolva hordják a követ az óbudaiak megsántítására, hogy idővel sánta legyen az asszonyok mellett az a férfi is, aki lábát nem hagyta el se a napóleoni, se a közel múlt világháborúban.

Így lesz lassan sánta mindenki Óbudán, amíg a kőfuvaros ráér arra is, hogy veres bajuszát borzasra, bokrétásra, bokrosra nevelje. Minden kőfuvaros a bajuszát ápolja bakon való üldögélés közben. Ők a sánták táncmesterei a kövezőkkel együtt. Illő, hogy csinos bajuszuk legyen, ha már megnyomorítják a világot. Az ő feleségeik azok a tyúkszemvágónék, azok a masszírozónők, akik a beteg és lesántult lábak gyógyításával foglalkoznak.

- Ki az ura? - kérdezte Szindbád a tyúkszemvágónét, amikor az dalolva vágta le lába egyik ujját, amely lábujj éppen Óbudán maradt, miután hatvanhatszor végigjárta előbb a Kiscelli utcát, hogy bizonyos nő nyomait keresse a köveken.

- Az én uram kövező. Kövező Óbudán, és nála nélkül nem tudnék élni, mint ahogy a bábaasszony mondta a komájának, aki minden gyereknek keresztapja volt Óbudán! - felelt a vidor tyúkszemvágóné, és jól belevágott Szindbád fájós lábába.

- Tehát a maga ura miatt sántikál mindenki Óbudán?

- Az én uram kövező! - ismételte a kövér menyecske, dédelgetve ejtve ki a szót, mint aki a fájdalmat akarja csillapítani, amikor Szindbád lábaujját levágja.

- Most már tudom, hogy honnan fúj a szél - felelt Szindbád, amikor az operációért járó díjat kiegyenlítette, és fogadalmat tett, hogy ezentúl nem jár női nyomokon, hegyes, gonosz köveken.

- Megnyugtatom! - búcsúzott a tyúkszemvágóné, midőn a fogadalmat átvette. - Őnagysága talpából egy akkora tyúkszemet vágtam ki, mint az orosz cár Orloff-gyémántja. Elküldte önnek emlékbe az óbudai séták emlékére.

- Még jó szerencse, hogy egyebet nem küldött emlékbe - vélekedett Szindbád, amikor a különböző mézeskalácsból való kis huszárokra és egyéb babákra gondolt, amelyeket például a józsefvárosi vagy Tutaj utcai bácsik után szoktak az odavaló nők ajándékba adni.

[1931]

AZ ORGONISTA NŐ SZERELME

1

- Azon a területen, ameddig délben tizenkét órakor a plébániatemplom árnyéka ér, semmi hatalma sincs az ördögnek, akármilyen közel jönne a városba az erdőből. Tehát a torony árnyékába kell költöznünk - mondá Szindbád, akinek ekkor az volt a célja, hogy hátralevő életét lehetőleg távol töltse az ördögtől, miután jól tudta, hogy ennek a hitelezőjének sok elszámolnivalója volna vele.

Sokkal tartozott az ördögnek, azért költözött a torony árnyékába, a sekrestyés házába, tömjénszagú udvarba, ahol a plébániatemplom oltárairól maradt gyertyacsutkákkal világítottak esténkint, és Adventivel, a sekrestyéssel mindig megbeszélte egy kerek kőasztalnál (és egy korsó bor mellett) a mindennapi teendőket. „Temetésünk" vagy „esküvőnk" mindig volt, mert kegyes városrészben lakott Szindbád, ahol pap nélkül még a legszegényebbek se merték elkezdeni a házaséletet. (Igaz, hogy befejezni sem.) És ha mégis akadtak volna olyanok, akik „balkézről" esküdtek egymásnak örök hűséget: azoknak úgyse volt sokáig maradásuk a városban: az asszonyt rendszerint elvitte az ördög, a férfit pedig addig rázta a hideg, amíg előbb-utóbb megjavult, és visszatért a tisztességes életre.

- Habár azt nem tudom kellő bizonyossággal, hogy miért ne lehetne „balkézről" éppen úgy szeretni, mint, „jobbkézről"? - mondá Szindbád Adventinek, akivel esténként a kerek kőasztalnál üldögéltek, és titokban abból a borból iddogáltak, amelyet a plébánia papjai a szentmiséhez fogyasztanak.

- Ne is beszéljünk erről - felelte Adventi. - A plébánia területén ne mondjon ilyet, uram, mert valaki meghallaná a dolgot, és mind a ketten bajba keveredhetünk.

- Ugyan miféle baj lehet az igaz szerelemből? - ellenkezett Szindbád, akinek még akkor is mindenféle bogarai voltak, mikor látszólag a javulás útjára tért.

- Hát először is az a baj lehet, hogy az Angyal, aki minden esküvő előtt kipróbálja a plébániatemplom orgonáját, hogy az tudja a magáét - az Angyal könnyen itt hagyhat bennünket, ha meghallja, hogy megint bűnös házastársi viszonyról beszélgetnek a városban. Éppen elég volt már a bűnös szerelemből abban az időben, mikor forradalom volt az országban, és mindenki úgy házasodott, ahogy akart... Még az öreganyját is elvehette. De a forradalmi házasságokból aztán elég is volt - szólott Adventi, és többet nem akart erről a témáról beszélni, mert még nem merte beavatni Szindbádot a plébánia „titkaiba".

De ennek is nemsokára elkövetkezett az ideje.

2

Miután Szindbád a torony árnyékából a már említett ok miatt amúgy sem mozdulhatott, mint egy bűvkörből, amelyet átlépnie nem lehetett, hacsak régi, kegyetlen hitelezőjével nem akart megint találkozni, aki már egyszer amúgy is emlékezetesen megrakta, hogy a verés miatt a Szent Margit-ispotályban alig tudták összerakni a csontjait az ápolónők: - a bűvös körben, a torony árnyékában Szindbád magától is megtudott sok mindent, amit házigazdája, a sekrestyés nem akart neki elárulni.

Így megtudta, hogy mely napokon veszik fel a legszebb ruhájukat a fiatal nők, akik a plébániatemplomba járnak imádkozni; mely napokon jönnek le cserkészek a hegyoldali utcákból (mikor

is a nagydobot biciklin hozzák), amikor korán reggeltől délig mindazokat a dallamokat eltrombitálják a sekrestyés ablaka alatt, amely dallamokat tudnak a trombitáikon, még ha nem is illenek azok egészen az ünnepi áhítathoz; mely napokon kötelező a régi egyenruha felvétele a városbeli hadastyán-egyletek tagjai részére, amikor is világoszöld tollbodrozatok lengnek fekete keménykalapjaik mellett, ezüst gallérjaikon láthatók a rangjelzések, amelyet az egyletben viselnek, a kezükben viszik fekete tokos kardjukat, mint a tisztek, és jobbra-balra szalutálnak ismerőseiknek (vagy egymásnak), mintha azt akarnák bebizonyítani, hogy apáiktól örökölt egyenruháikkal együtt, tiszteletben tartják a régi veteránszokásokat, így a zászlószenteléseket is. Szindbád megtudta, hogy mely napokon szokott orgonázni az Angyal a plébánia-templomban, és így meglesni őt nem tartozott a legnehezebb feladatok közé.

Az Angyal olyankor jött, amikor a templom üres volt; ez pedig csak éjszaka lehetett, mert hál' Istennek a mi plébániatemplomunknak már épülése, az 1657. esztendő óta a nap minden órájában van látogatója.

Az Angyal este jött, amikor Adventi takarított, rendezkedett, készülődött a másnapi esemé-nyekhez, vasárnaphoz, ünnephez, bérmáláshoz, esküvőhöz.

Az Angyal háromszor kopogott a sekrestye ajtaján, és bő köpenyegében, fátyola alatt a plébániatemplom ódon, sárga falának lapulva várta, amíg Adventi óvatosan, csak úgy félig, kinyitotta a vasalt ajtót, és az Angyalt beeresztette. Rövid idő múlva hallatszott az orgona fújtatása, mert régi hangszer volt, amelyet kézzel, egy faemeltyű mozgatásával lehetett fújtatni, majd nemsokára a „Nászinduló" dallamai búgtak fel a néma, néptelen templom boltozatai alatt...

Májusban, amikor az öreg apátúr fekete szalmakalapot kezdett viselni, és a sekrestyésnek nagyon sok lett a teendője, a közeledő pünkösdi ünnep, búcsújárás, bérmálás és más májusi ájtatosság miatt: Szindbád, hosszas ígéretek után rávette a házigazdáját, Adventi urat, hogy engedje át neki az orgonafújtatás teendőjét.

- Legalább több ideje marad tisztelendő úrnak a virágokra, amelyekkel a templomot feldíszíti - mond Szindbád a kerek kőasztalnál, ahol a nagy toronyóra árnyékában, a torony védelme alatt, tehát a gonosz lélek incselkedésétől mentesítve, igazán csak tisztességes szándékokkal gondolataiban, üldögélt Adventivel.

Lehet, hogy a szentéletű sekrestyés már maga is azt hitte, hogy Szindbád elérkezett a megjavulás ama emelkedettségéhez, hogy az orgona fújtatását rá lehet bízni; vagy talán hízelgett a sekrestyésnek az a „tisztelendő" megszólítás, amellyel őt Szindbád illette, mióta tervét eszében forgatta; elég az hozzá, hogy a sekrestyés nem utasította el kellő eréllyel és eszéllyel Szindbád kérését.

„Talán az orgona fújtatását mégiscsak rábízhatom, akármilyen megbízhatatlan ember egyébként?" - tűnődött magában a sekrestyés.

Szindbád észrevette a tűnődést, és ezzel nyert ügye volt.

3

Mikor az Angyal a legközelebbi májusi esték egyikén megkopogtatta a plébániatemplom ajtaját, hogy abban szokásos orgonázását elvégezze, a fújtató rúdja mellett Szindbád állott, aki látszólag nem törődött egyébbel ezen a világon, mint csak azzal, hogy elég levegője legyen a régi orgonának, ugyanezért egész lelkével a fehér rúdra látszott ügyelni. Úgy kapaszkodott a rúdba, mintha egyike volna azoknak a bibliai hajósoknak, akik az evező rúdját fogták, míg Krisztus a viharos tengeren vergődött.

Nem tett a fejére hadastyáni, zöldtollas kalapot, nem kötött a karjára rózsaszínű szalagot, amelyben az ő korában (és ebben a városban) a férfiak hódítani jártak; lovassági zsinórt sem alkalmazott a vállán, amellyel az Albrecht főherceg egylet tagjai megkülönböztették magukat a többi egyletek tagjaitól: mégis feltűnt Angyalnak a fújtató rúdja mellett, miután „Nász-indulóját" játszotta a kihalt, sötét templomban, pedig csak egy gyertyavég, egy lélegzetnyire való gyertyacsonk világított az orgona tájékán, a lépcső lejáratánál, hogy az orgona fújtató rúdját megtalálhassa Szindbád... „Hátha még a rendjeleimet is felraktam volna: amely rendjeleket az egykori kotillionokban és a különböző Szívkirálynőktől szereztem!" - mondta magában Szindbád, amikor észrevette az orgonistanő érdeklődését.

Pedig az csak egy kézmozdulatot tett, amellyel ruháját lesimította az orgonánál való ültében, de ezt a kézmozdulatot bizonyára nem csinálta soha, amikor Adventi, a tömjénszagú sekrestyés fújta körmeit a fújtató mellett. Ez a kézmozdulat az új orgonafújtatónak szólott, és Szindbád valóban megigézetten hallgatta az orgonajátékot, féltérdre ereszkedett, és tekintetét sem vetette fel (amit bizony inkább szeretett felvetni, ha nőket kellett nézegetni azelőttiben), mikor Angyal az orgonajáték befejezése után elsuhant, eliramlott, elálmodott, elszállott mellette, mint egy önfeledt, rajtakapott tekintet, mint egy nyájas ráncolat a női arcon, amely a nők ajka és orra tájékán azt a titokzatosságot jelenti, amely a női tetszést, vonzalmat, barátságot, sőt szerelmet megelőzni szokta. Elrepült mellette az Angyal; és az orgona kulcsát a kellő helyre akasztotta, a szegre, a lépcső mellett.

Nem kellett nagy emberismerőnek lenni Szindbádnak, hogy az orgonistanő érdeklődését a szívébe zárja, és azt kellő alkalommal gyümölcsöztesse.

Adventinek, a sekrestyésnek persze nem szólott arról az áramlatról, amely közte és az orgonistanő között az első pillanatban, az első szemtalálkozáskor folyamatba lépett. „Egy gyöngéd, szívből jövő női tekintetet jobban kell őrizni még annál a lepkénél is, amelyet kalapunkkal elfogtunk" - gondolta Szindbád még más városokban is, ahol életében megfordult, és emlékeket gyűjtött. Hát még itt, a plébániai városban, ahol a nők úgy fukarkodtak a tekintetükkel, hogy csak az utcaköveknek juttattak belőlük, mindig becsukták szívük és házuk ablakát, amikor Szindbád bemászni akart valamelyik helyre a kettő közül... Itt igazán őrizni kellett azt az önfeledt tekintetet, amelyet egy nőtől véletlenül kapott.

Hallgatott tehát a sekrestyés mellett a kerek kőasztalnál, akármint faggatta Adventi, hogy mennyire jutott az orgona fújtatásával.

- Nem hiszem, hogy sok szél maradt volna az orgonában - mondta Szindbád kitérőleg, mint akár egy harangozó, aki a harangozásról referálna felettesének: minden hangot kiharangozott a harangokból.

4

Most már csak attól nem tudott aludni Szindbád, hogyan folytassa az orgonistanővel való ismeretségét? Nem volt még példája az ilyen nőhöz, aki egymagában jár orgonázni a templomba. „Praxisomban nem fordult elő" - mondta magában Szindbád érthetőbben. „Csak a véletlen, a szerelmeseknek ez az örök segítsége tehet valamit az érdekemben, most is, mint már annyiszor" - mondogatta Szindbád magában, miután a plébániai városban senki, de senki nem volt, akivel hasonló titkot közölni lehetett volna.

- Mondja, tisztelt lakó úr, aki annyi poggyásszal költözött hozzám, mint egy fecske, miért nem jön az Angyal orgonázni? - kérdezte a sekrestyés szemrehányó hangon Szindbádot, mert az orgonistanő valóban elmaradt egy darabidőre.

Szindbád nem magyarázhatta meg a sekrestyésnek, hogy az orgonistanő csak azt teszi, amit ilyenkor a legtöbb nő szokott tenni. Időt akar nyerni, hogy a szívében felébredt szerelmet lehűtse, vagy végleg kiirtsa magából, hogy az élete nyugalmát ne zavarja. Ezért tartózkodik az orgonázástól... De a sekrestyés ezt úgyse értette volna meg.

Honnan értette volna meg?

Csak Szindbád és a hozzá hasonló férfiak hiszik azt még napjainkban, hogy a nők a távolban folyton ugyanazon a szerelmen gondolkoznak, amely őket közelről gyötri. Ez a szerencséjük a Szindbádhoz hasonló férfiaknak, mert különben könnyen megbolondulnának, ha pontosan megtudnák, hogy a nőik nem törődnek a szerelemmel, ha azt nem látják.

De már egy hét múlott el, amennyi idő alatt még a legritkább orgonistanő szívében is meg kellett érni, ki kellett virágozni a szerelemnek. S Szindbád úgy nyugtalankodott, hogy akkor is fújtatta az orgonát, amikor azon senki se játszott, a világoskék alsószoknyából (amelyet első alkalommal viselt az orgonistanő) egy leheletnyi csíkocska sem látszott, és Szindbád csak gyakorlat kedvéért fújtatott.

Ez már szerelmi kínszenvedésnek volt a jele, annak a kínszenvedésnek, amely minden okossága mellett Szindbádot lepte meg, nem pedig a kiválasztott hölgyet, akit ebből a célból kiszemelt.

- Csak ez hiányzott még az életemből ebben a plébániai városban, ahol megehet a fene, míg egy nő szívére szorított kézzel kihajoljon hozzám az ablakon, és ezt mondja: Kapunk a jobbkéz felől esik, és nyitva van! Szenvedhetek itt vigasztalás nélkül.

És már valóban szenvedni is kezdett, amikor a sekrestyés házából, az ódon templom körül keletkezett forgószelecskéket észrevette, amelyek májusban idáig követték a lányokat, hogy nyári szoknyáikat és tavaszi gondolataikat még egyszer megforgassák, miközben azok bemenekülnek a templom hajójába, a szentek védelme alá.

- Csak ő nem jön! - rebegte magában a sekrestyés bánatos lakója. És már kerülgette a régen nem ismert szívfájás, amikor a helybeli szokásoknak megfelelően, négy fehér ló által vont, koszorús, gumikerekű hintóban, amely máskor a zászlóanyáknak szolgál: megjöttek a fehérruhás menyasszonyok, hogy életük első és utolsó uszályos ruhájában örök hűséget esküdjenek a plébános úr előtt Péternek vagy Pálnak, és a sekrestyés háza előtt utolsót igazítottak a ruhájukon, míg Szindbádot a fene megehette...

„Csak ő nem jön, hogy ruháján igazíthassak!" - gondolta a toronyóra rabja, akinek tudvalevőleg nem volt szabad kimozdulni a bűvkörből, amelyet ellensége miatt vont maga körül.

És akkor is szenvedhetett már Szindbád, amikor fehér csomagokba burkolt gyermekeket hoztak keresztelni, mert a keresztelőnél is mindenkinek megvolt már a maga komája. Akinek történetesen nem volt még keresztapja, arra nézve itt volt Adventi, a sekrestyés, aki itt sem engedte lakóját szóhoz jutni.

- Majd ha megint háború vagy egyéb zavaros idők lesznek! - mondta a sekrestyés, aki borpiros arcával és kegyes életmódjával örökéletűnek látszott úgy a templomi alamizsnagarasok beszedésére nézve, mint egyéb teendőkben, amelyek a plébániai hívek legbensőbb életével összefüggésben vannak.

- Nem irigylem Adventit, csak ő jönne megint, hogy együtt orgonálhatnánk - mormogta Szindbád a toronyórának, aki nagy bajuszánál fogva férfibarátjának számított ebben az időben.

A toronyóra ütött. Ő jönni fog. Az apátúr kinevezte őt a plébániatemplom másodorgonistájává.

5

Szindbád örömteljesen üdvözölte az új orgonistanőt, midőn az állását elfoglalta a plébánia-templom karzatán, amelyet csak az egyházi énekkarokhoz tartozóknak volt szabad látogatniuk.

- Remélem, megtart állásomban - rebegte, amikor a fújtatórúd mellett elfoglalta ő is a helyét, és ragyogó szemmel, megifjodva, ünnepélyesen „segédkezett" az új orgonistanőnek.

- Majd adok önnek is igazolványt, mint az énekkar többi tagjainak, mert a rendet meg kell tartani! - szólt az Angyal, akiről íme, kiderült, miért járt esténként orgonázni a plébánia-templomba.

Szindbád nagyon helyeselte, hogy az új orgonistanő rendszabályok bevezetésével kezdi hivatalát.

- Minden megváltozhat a világon, csak a szerelem és az egyház szertartásai nem változnak meg, ezért bűnhődik mindenki, aki ezek ellen a magasztos szertartások ellen véteni merészel - mondá Szindbád, amikor az orgonistanő kézírásában engedélyét megkapta arra nézve, hogy a karzatot látogathassa.

Emlékezete szerint, soha, egyetlen szerelmeslevélnek sem örült még ily igen szívből eddigi életében, és az orgonistanő papirosát amulettbe zárta, amelyet a szíve fölött viselt. Az igaz szerelem boldogságát érezte... Mert meg kell adni, nehezen jutott az orgonistanő bizalmába.

- Könnyebb volt az uralkodó hercegnőt elszakítani a maga várából, amely miatt még most is üldöznek ellenségeim, mint engedélyt nyerni az orgonafújtatáshoz - mondta későbbi időben Szindbád, midőn esetére visszaemlékezett. - Bár maradtam volna sekrestyésnek!

[1931]

ISTVÁN NAPJA 1931-BEN

A szentistvánnapi vendégek között megérkezett a fővárosba régen látott barátunk, Szindbád, és a helybeli viszonyokról tudakozódott az állomáson.

Szindbád, miután néhány esztendeje egy fogadalom következtében nem lépte át a főváros határát, nem volt teljesen ismerős a mostani viszonyokkal, azért régi szokás szerint idegenvezetőt fogadott egy nagyfogú, pirossapkás hordár személyében, aki a régi időkből maradt meg targoncájával a nyugati vaspálya előtt. Grubernek hívták a hordárt, és Szindbád felismerte abból az időből, amikor jogászkorában zsebóráját küldte véle a zálogházba.

- No, barátom, mely fogadó van most divatban a fővárosban, mert természetesen divatos helyen akarok megszállni, ha már Pestre jöttem - kezdte Szindbád oly bizalmassággal, amilyen bizalommal szokott lenni az úriember a hordárja iránt, akire titkait (és szerelmesleveleit) rábízza.

- Melyiket ajánlja a sok közül, barátom? A Tigrist vagy a Váci utcai Nemzeti Szállodát? A Budapestet vagy az Európát? Holzwarth-Frohner Continentálját vagy Marchall Angol királynőjét? Vagy talán a Párizst, ahol nászúton voltam valamikor?

Az idegenvezető kijelentette, hogy ezek a szállodák részint a múlté, részint más célt szolgálnak, mint azt, hogy nászutasok bennük megszálljanak.

- No, majd csak elhelyezkedünk valahol, a maga vezetése alatt - mond Szindbád, mert a régi időből tudta, hogy a pesti hordárban nem lehet csalódni.

- Nem fogja a jég elverni a nagyságos urat.

- Mindenesetre úgy kell intézkedni, barátom, hogy szemtanúja lehessek mindennek, ami hazánk fővárosában Szent István napján történik, és ne lopják ki a lóvonaton a Népszínház és Hatvani utca között az erszényemet.

- Majd a csizmaszárba dugjuk.

- Nem jó politika, mert a sok járás-kelésben összetapossuk a bankókat, hogy azt még a Bankban sem ismerik fel.

- A hátára verünk a pénznek, hogy ne legyen vele gondunk.

- Ez is álláspont, de addig is, amíg a pénz tart, ott akarok lenni mindenütt, ahol a mulatságokat rendezik. Így tehát az Orczy-kertben is, ahol a Magyar Gazdasszonyok Egyesülete léghajózást és disznóversenyt rendez.

- Félő, hogy a léghajó elszökik, mint tavaly is, a disznót pedig nem lehet kihajtani a pocsolyából azoknak, akik a hátán lovagolni akarnának.

- De a vasparipa-versenyen mindenesetre ott akarok lenni. Azonkívül a gyaloglóversenyen is, amely arról szól, hogy ki megy tizennégy kilométert leghamarább az ügetőversenypályán. És akarom hallani a telefont is, amelyből Blaháné éneke hangzik az Orczy-kertben, amint az Igmándi kispapot a Népszínházban énekli.

- És a Nemzeti Színházban nem nézi meg, nagyságos úr, „Bozóti Mártát", Csiky Gergely színdarabját, amelyről az egész főváros beszél?

- Hallottam, hogy Podmaniczky Frigyes, az intendáns még az egyik ujját is összeroncsolta, amikor rácsapta a színházi portás a kocsiajtót a „Bozóti Márta" előadása után. Rossz ómen.

- De a színdarab mégsem bukott meg. Minden vidéki ember megnézi.

- Hát a fiákerversennyel mi van mostanában Pesten? - kiáltott fel Szindbád, mintha éppen evégett jött volna a fővárosba.

- A fiákerversenyt az idén is megtartjuk. A fiákeresek menyasszonyai foglalnak helyet a hintókban, és a vőlegények hajtanak. Minden évben Vampetics nyeri a fiákerversenyt 7-es számú bérkocsijával, ugyanezért tengernyi már a menyasszonyai száma.

- És a Budapesti-díjjal mi van, barátom?

- A Budapesti-díjat most már Szent István-díjnak hívják. Ötezer forintot jelent, és az ország legjobb lovai versenyeznek érte. De érdekesebb ennél a mezei gazdák versenye, akik ugyancsak a lóversenytéren, lobogó ingben, gatyában versenyeznek ugyanakkor a saját nevelésű lovaikkal.

- Kár, hogy nem lóháton jöttem a fővárosba, magam is beállanék a versenyzők közé. Ámde, ha itt már nem szerepelhetek, okvetlenül részt akarok venni a körmenetben Budán. Aki nem látta Simor János hercegprímást, az nem látott semmit Pesten. Fel Budára, barátom!

- És onnan le a Vérmezőre, nagyságos uram, mert a pesti mészároslegények fehér ruhában sütik meg az ökröt, amelyet a nép mulatságára leütnek.

Szindbád, aki már erősen fellelkesült a mulatságokra, amelyek rá a fővárosban várakoznak, most bizalmasan így szólt a hordárjához:

- Ez mind nagyon szép, barátom. Semmi esetre sem maradok el egyetlen helyről sem, ahol a vidékieknek megjelenni illik, hogy a fővárosi életet Szent István napján tanulmányozzák. Még a tanítógyűlésre is elmegyek, amelyet ilyenkor szoktak megtartani, miután a falusi tanítóság az aratásból megkapta a maga fizetését. Lemegyek a budai forrásokhoz is, ahol ingyen lehet Szent Istvánkor megfürödni. Felmászok a Városligetben a virslivel koszorúzott póznára, és részt veszek a lepényevésben is, amelynek közepébe egy körmöci arany van belesütve. Felmászok a Gellérthegyre, hogy közelről láthassam a tűzijátékot. Viszek fáklyát a kezemben, amikor fáklyásmenetet rendezünk a Vár alatt. Csak azt nem tudom, hogy hívják mostanában azt a hölgyet, akiért már ötven esztendő előtt illett rajongani Pesten, és aki ma is divatban van? Ki az a nagyra becsült hölgy, aki a szíveket megdobogtatja, akinek színét viselni illik?

- Mily furcsa kérdés! - kiáltott fel az idegenvezető. - Ki volna más, mint Pálmay Ilka, aki ötven esztendő előtt Szent Istvánkor ugyancsak a Lilit játszotta a színpadon, mint ahogy most is játssza. Ő az a hölgy, akiért Pesten lelkesedni illik.

Szindbád felvillant, mintha talált volna valamit.

- Köszönöm. Most már látom, hogy megérkeztem az én régi, szép Budapestemre.

[1931]

„VALAMIKOR A BABÁJA VOLTAM!”

(Ódonságok városából)

- Már sokat vitatkoztak arról, hogy mi a különbség férfi és nő között, nemcsak szorosan vett fizikai értelemben, hanem lelki dolgokban, így gondolkodásban és egyéb szellemi tulajdonságokban is, Hogyan érez a férfi és hogyan érez a nő? - kezdte történetét Szindbád azon az udvaron, amely a „Három Gesztenyefához és Ecetfához” volt címezve.

- Magam részéről jótékony hatásúniak vélek mindenfajtájú vitatkozást, amely végeredményben az emberiség megjavítását szolgálná, amikor is a vitatkozás során kicserélt eszmék megkönnyítik közállapotainkat, amelyekről bevallhatjuk, hogy betegek - folytatta Szindbád, miközben az érdemes vendéglős házaspár, akihez szavait mindig intézni szokta, felfigyelt.

- Nézzük csak Carmen történetét, amelyről már beszéltünk.

Meg kell adni Carmennek, hogy még akkor megható volt, amikor (mint mondani szokták) szépségének már csak romjai maradtak: karcsú dereka mint a bajor Wittelsbach hercegnőké általában; csodálatos formájú keze, amelynek alapján rokonságát bármikor bebizonyíthatta volna a Teck (az angol uralkodó) hercegekkel, fenséges nyakszirtje, amelyen úgy volt elhelyezve feje, hogy legalábbis hercegnői korona illett volna a fejre...

- Murány gróf, amely álnév alatt tudvalevőleg egy király rejtőzik: volt a keresztapja! - mondogatták Carmen ismerősei, de Carmen csak legyintett, mert Óbudán sok álmában élő öregasszony élt, aki még különb ismerősökkel is dicsekedhetett, ha a két mankót letette két kezéből, és időt adtak, hogy az álmait, emlékeit összeszedje.

- Minden sánta öregasszony boszorkány volt fiatal korában, azért sántult meg - mondta erről az ügyről általában a pepita nadrágjában a hasa miatt alig beszélő építész két fal között, ti. egy sarokban üldögélve és fröccsét iszogatva. És az ecetfa illatát szagolgatta, amelyet a legkegyelmesebb esti szél egyformán fújt öregasszonyok és nagyhasú urak felé. „Most virágzik. Vajon megérem-e gyümölcsét?” - kérdezte az építész, hogy a vénasszonyokról a beszédtémát elterelje.

De Carmen ott ült, igaz a legutolsó asztalnál (holott régen mindig az első és a legfőbb asztalnál ült), és udvarló nélkül most sem volt, és az udvarló felelt az építésznek:

- Akkor minden öregasszony boszorkány volt Budán? - szólt feddőleg. - Mert mind fájdítja a lábát!

- A kövezet is teszi! - ismételte az építész, mert eszébe jutott, hogy haza is kell mennie, amikor az öregasszonyok még felelősségre vonhatják útközben, mint már mással is megesett Óbudán.

- A kövezet! - jelentette ki nyomatékosan a Carmen udvarlója, mintha tudomásul venné az építész bocsánatkérését.

De Carmen egykori szép szemével, amellyel oly megadással tudott nézni a férfiakra, amely megadással elismerni látszott, hogy a férfiak a teremtés urai, Carmen bogarászó hangon megszólalt az utolsó asztalnál:

- Lehetséges, hogy többé-kevésbé mind boszorkányok voltak azok, akik vitték valamire az életben, boldogsághoz jutottak, szépszámú családra tekinthetnek, áldozhatnak az ünnepnapoknak, és megmaradhatnak finomaknak, mert nem laknak közös mosókonyhás és közös gangú

házakban. Én például azt szerettem volna, hogy fürdőszobám legyen az életben, amelyet egyedül én használhatok. Csak egy kis kamra, akkora, mint egy gyermekfürösztő teknő, akkora, mint egy ruháskosár. De nem... A szomszédban most is lakik egy leány, aki mindig akkor megy a mosókonyhába, amikor én akarok. Ez az elviselhetetlen életemben, a többit nem bánom...

- A többit nem bánja! - mondta ismét nyomatékkal Carmen udvarlója, egy házikabátos, barna arcú, szalmakalapos, francia szakállú, igen öreg ember, ki úgy jött a vendéglőbe, mintha a szomszédból jött volna. Pedig sokkal messzebbről jött, a hajó fenekéről, ahol fűtő volt negyven esztendeig, amíg teljes nyugdíjjogosultságát elérte, és használt kezdte venni az életnek, amely addig a hajó mélyén telt el, tűzrakás közben, szénporban és lángban, piszokban és koromban, anélkül, hogy a napvilágot a fekete füsttől valaha igazán látta volna negyven esztendeig, amíg szolgálati ideje letelt, hatvan esztendős lett, mire kedvére fehérre mosakodhatott, és ugyancsak hatvan esztendős lett, mire francia szakállt ereszthetett, amelyre egész életében vágyva-vágyakozott, de fűtői mesterségénél fogva álmát nem valósíthatta meg.

Igaz, hogy amint szakálla megnőtt, megbokrosodott, alakot és tekintélyt nyert: nyomban herceg is lett Óbudán az egykori hajófűtőből. Kis házikót vett a Duna-parton, amelyet a legkényelmesebben rendezett be, zöldséget is termelt, és méhészetet is berendezett magának, mert a méhessel mindig álmodott a hajó mélyében, miközben a kazánt fűtötte, és csak fekete kőszénfüstöt termelt méz helyett. Gyakran mosott házikabátban, igen fehér szalmakalapban járkált, kezét-lábát háromszor is megmosta, és a „Három Gesztenyefához és Ecetfához" járt udvarolni ifjúkori imádottjának, Carmennek, akire fűtő korában csak nagy messziségből a hajó fenekéről nézhetett.

A fehérszakállú herceg tehát „indignálódva", mint ezt újabban megszokta, ismételte a nagyhasú építésznek:

- Hallotta? Egy lány elfoglalja előle a mosókonyhát!

...De az építész még mindig nem látta idejét, hogy visszavonja a boszorkányokról tett kijelentését. Fröccsöt ivott, és hozzá csettintett nyelvével. Carmen tehát folytatta:

- Az a fekete leány ellenben mást is tett. Ez az a leány, aki bepiszkította a pincémet. Mindenféle csúnyaságokat rakott le ott, ha a mosókonyhát zárva találta. Ott rakta le szennyes ingét, lyukas harisnyáját és egyéb holmiját, amit már nem használt. Nem is hiszik a férfiak, hogy egy felülről kifestett, kifehérített képű lánynak milyen szennyes szokott lenni az inge! És amikor megkérdeztem a leányt, hogy merte a rongyos alsószoknyáját az én pincémbe dobni, azt felelte, hogy én már öreg vagyok, és mossam ki, ha nem tetszik. Én mossak, takarítsak egy leány után!

- Ő mosson és takarítson egy leány után - ismételte az egykori hajófűtőből lett lovagias herceg, és reszketett a bal lába.

De a nagyhasú építész még mindig gondolkozott pepita nadrágjában, mintha nem akart volna elhamarkodott véleményt mondani a nagy fontosságú ügyben. Elgondolkozva forgatta meg kőmíves kezében immár kiürült poharát, és bele-belenézett.

- Azt a leányt kellene látni előbb! - mondta ki végre az ítéletét.

- Valamikor a babája voltam! És most a leányt akarja előbb látni! - szólalt meg Carmen az ítélet elhangzása után.

- Sok minden volt a világon - felelt az építész.

Csak a tegnapi hajófűtő maradt meg változatlanul a tárgyalás további folyamán Carmen oldalán, miközben lelkesen, lovagiasan védte Carmen igazságát a leánnyal szemben. De a végén ő is egy pengőt kért Carmentől, hogy a vendéglői bor- és szivarszámláját, amely pengő és tizennyolc fillért tett: kifizethesse.

Az építész maga fizette számláját, ugyanezért megengedhette magának azt a „luxust” - mint később mondta -, hogy szemügyre vegye előbb azt a bizonyos leányt, mielőtt ítéletet mondana felőle.

[1931]

GYŐZTÉL, KOSSUTH!

Szindbádnak szokatlanul sok dolgot adott egy rettenetes erejű szerelem, amely égiháború módjára lepte meg, mint valami régi regényben, és a szerelem hősnője nem volt más, mint Bercsényi Dánielné, akit elsősorban a magyar történelemtől kellett elhódítani.

Bármilyen elbizakodottnak látszott a hajós a régebbi kalandjaiban, mikor sikerrel vagy sikertelenül ostromlá a női szíveket, még nem volt dolga olyan ellenfelekkel, mint amilyenek Bercsényi Dánielnét körülvették: szentszakállú, régi magyarokkal, vértanúságot szenvedett hazafiakkal, históriai zászlótartókkal, költeményekben is megénekelt szabadsághősökkel... Bercsényiné eleinte magába az öreg Kossuth Lajosba volt szerelmes, amíg élt; az óriás halála után pedig átvitte szerelmét annak fiaira.

Hogyan konkurrálhatott volna Szindbád egy Kossuth-fiúval?

Bercsényiné, egy asszonyság, aki maga is oly ünnepélyes volt, mintha derékig egy hazafias albumban, Vahot Imre vagy Gratza György képeskönyvében töltötte volna addigi életét; akinek merengő szemtekintetéből látszott, hogy nála a férfi annál kezdődik, aki legalábbis esztendőkig ült nehéz vasban a hazáért Kufsteinban, Olmützben vagy azokban a börtönökben, ahol a múlt századbeli honfiak tarka hálókabátban, törökös házisapkában, csibukozva várták halálos ítéletüket vagy megkegyelmeztetésüket... Bercsényiné, egy honleány, aki a Kossuth-fiúkat látta vendégül, főzvén nekik töltött káposztát, sütvén lacipecsenyét, és vetvén kényelmes fekvőhelyet az ebéd utáni pihenéshez: nem adhatta alább nőies kegyét, mint egy honvédtábornoknak vagy egy ezredesnek, aki végigszenvedte az emigrációt keleten vagy az Újvilágban.

Szindbád tehát majdnem minden remény nélkül kísérletezett volna Bercsényiné meghódításán, ha egyszer nem veszi észre, hogy a gyászruha igazándiban olyan ragyogó női lábakat takar, amely lábak operettekben is bátran szerepet vállalhattak volna, de szerelmi költeményben teljes bizonyossággal dalolásra ösztökéltek volna egy költőt.

Kalandra termett lábai voltak a legtiszteletreméltóbb asszonyságnak!

Már a fehér harisnya, amely a lábat födte, választékosabbnak, keresettebbnek, finomabbnak látszott, mint az e nembeli harisnyák szoktak lenni.

A térd alatt egy rózsaszínű szalag odaadóan ölelte át a lábat, és a szalag olyan pillangó formájú csokorra volt kötve, amely csokor feltételezte, hogy művészi kéz kötötte meg.

- Az ilyen csokrokat nem azért kötik, hogy egész életükben láthatatlanok maradjanak a gyászruha alatt - mond megfigyelése után magában Szindbád.

Ezenkívül a saru (a félcipő) is sokat elárult viselője titkaiból. A fekete, apácás papucsnak a lábszár karcsúságával egyező, karcsó sarka volt...

Ha valaha áruló volt egy cipősarok: Bercsényiné cipősarka egy jeladás volt a bizonytalankodónak. Ezenkívül a különböző szalagok, amelyekkel a rendkívüli finom (talán krokodilusbőrből készült) cipőcskéket a bokához erősítették, a cipőszalagok, amelyeknek rendezettsége feltételezte, hogy a hölgy, aki őket megköti: öltözködés közben gondol arra, hogy kifogástalan legyen öltözéke ott is, ahol emberi szem nem láthatja, így a szoknya alatt is... a szalagok Szindbáddal azt hitették el, hogy lehetetlenség az ilyen öltözködés azoknál a honleányoknál, akik mindig csak az aradi vértanúkért mondott gyászmisékre kívánnak járni a hosszú életen át. Titkos találkozókra szokták ilyenformán, csokorra kötni a szalagokat.

- Megengedem, hogy Bercsényiné derékig, a szíve felett viselt nemzetiszínű kokárdával csak a történelemnek, a Kossuth-kultusznak szenteli életét. De lába még nem öregedett meg eléggé, hogy mindig csak térdepeljen, mindig csak templomokat látogasson. Teste fiatal maradt, mint akárcsak némely asszonyoké, akiknek nagymama korukban is ékszerdarabhoz hasonlít a kezük, lábuk... Csodálatos asszony! Sokkal szebb, mint a szabadságharc előtt volt! - rajongott Szindbád.

Honnan tudta Szindbád az ősz hajú dámának fentebb elmondott titkait?

Ó, nem kell mindjárt azt gondolni, hogy a hajós valamely fürdőház hasadékán vagy alvószoba kulcslyukán leskelődött, hogy hölgyéről intim dolgokat megtudjon! Amint ez némely férfiak szokása, akik a nők titkait gyűjtögetik.

Szindbád egy kocsikerékre és onnan egy bakra látta felszállni Bercsényinét, és ezen mozdulata közben többet látott az asszonyságból, mint eddigi találkozásokkor.

Igaz, hogy nyomban az asszonyság után Szindbád is felmászott a bakra, és a kanca gyeplőjét kezébe vette.

Megindította az öreg lovat, és szüretre hajtott a szőlőskertbe, miután ezek a dolgok éppen szüret táján történtek. Valamely hazafias összeesküvés volt tervbe véve ezen a szüreten, a Bercsényi Dánielné szüretjén...

De Szindbád nem gondolt az összeesküvésre, a várható veszélyekre, ellenben egész úton, amíg a kancát a szőlőskert felé hajtotta, úgy akarta lábát a Bercsényiné lába alatt elhelyezni, hogy annak cipőtalpát érezze. A karcsú, francia cipősarok kétszer önkéntelenül vagy önkéntesen megnyomta Szindbád lábát. Ez nagyon jólesett a vállalkozónak, mert egy nőnek, akit nem ismerünk még: a tapodása is jólesik.

„Vajon mit jelentsen ez a két érintés?" - kérdezte magában Szindbád.

Ha vonatban ült volna szemközt egy ismeretlen nővel, bízvást arra magyarázhatta volna a kétszeres lábnyomást, hogy az ismeretlen nő innen a második állomáson fog leszállni.

Ha omnibuszon utazott volna hölggyel, a két érintés a második utcát jelentette volna, ahol a nő majd elhagyja az omnibuszt, és követhető.

Ha toronyóra alatt történik a jeladás: nem jelenthetett volna mást, mint azt, hogy két óra múlva találkozunk itt és itt... De a magas bakon, ahol Szindbád Bercsényiné mellett a kancát hajtotta, nem tudta nyomban megmagyarázni a kettős érintés jelentőlegét.

Csak sokára jött rá, hogy a két lábnyomás a két Kossuth-fiút jelentette, akikbe Bercsényiné halálosan szerelmes volt, és a vendégség alatt a lábaikat nyomogatta. Szokását később is megtartotta, és mindig kétszer telegrafírozott az asztal alatt, ha csak egyetlen hazafi meghódításáról is volt szó.

Bercsényiné arca azonban egész idő alatt teljes közömbösséget mutatott a mellette ülő férfi iránt.

Ha Szindbád levette a szemét a kanca füleiről, és Bercsényiné meleg madonna-szemének bársonyát kereste, a bársonynak mindig csak a visszáját látta. Zavartalanul, szinte babonásan keresett egy távoli látnivalót az asszonyság, mikor Szindbád szokása szerint bűvölve függesztette rá szemét. Talán a Kossuth-családot kereste a távolban.

Ha kis fehér fülét nézte őszülő haja alatt: az nem pirult el mint a női fülek szokták! Ha gömbölyű, formás állát nézte, amelyen nyoma se volt a borotválkozásnak, mint némely sűrű hajú nők állán - ha kivágott ruhájába mélyesztette szemét aranyásó bányászként, ha kezének

formáit szemlélte, hogy elképzelje e nagyon fehér kezeket abban a helyzetben, hogy nyakát átölelik, ha ajkát nézte, és arra gondolatban forró, nyelves puszikat rakosgatott, mint rímeket a versben: nem történt semmi változás az elgondolkozott Bercsényinén. Látszólag a haza sorsán gondolkozott.

Meg kellett maradni tehát a lábak figyelésénél; itt kellett lesben állni, minden mozdulatra figyelni, mert a lábakkal különben is egyoldalú ismeretsége volt már Szindbádnak, miután a magas bakra felszállni látta őket.

Igaz, hogy ez az ismeretség nem jelentett sokkal többet, mint az a furcsa ismeretség, amelyet egy véletlenül ruháját igazító nővel, anélkül, hogy a nő látna bennünket. De mégiscsak ide, a lábakhoz kellett a bizalmat koncentrálni: innen kellett valamit remélni a jövőre nézve... Innen kellett a szerelemnek jönni, ha van általában szerelem a világon! - gondolta Szindbád már kishitűen magában, miután csak hajtott a szőlőskert felé, és egyetlen hangot sem tudott kiejteni.

Hallgatott Bercsényi Dánielné is.

A magas hajtókocsi (Tillbury gyártmánya) gurult; a szőlőskert szabadtüzű füstjével és összeesküvőivel, azaz szüreti vendégeivel már látszott a hegyoldalban, amikor Bercsényiné így szólt:

- Álljunk meg: itt volt valaha az isaszegi csata, amelyben Kossuth Lajos zöld dolmányban, személyesen megjelent, hogy a honvédeket bátorítsa. Szálljon le, és szedjen fel néhány göröngyöt, Szindbád, a szent földről.

Így az asszonyság, és Szindbád felkiáltott:

- Még Kossuth kedvéért se száll le?

- Nem, mert nem tetszett, hogy olyan vadállat módjára néz reám, uram! - felelt Bercsényiné, és a gyeplőt, ostort kivette Szindbád kezéből. - Mint Görgei.

- Elvesztettem a csatát! - gondolta magában Szindbád, míg a földgöröngyöket gyűjtögette kalapjában. - Győztél, Kossuth!

[1931]

MIÉRT JÁRJÁK A RÓKATÁNCOT?

Szindbád akkoriban úgy folytatta életét, mint egykor Sherami Párizsban, amelyből Paul de Kock regényt írt: ellátogatott az esküvőkre és lakodalmakra, akár hívták, akár nem hívták. - Ez jár nekem - mond Szindbád -, mert eleget szenvedtem a magam és mások házasságai miatt. Sohase árt egy-két jó tanács a fiatal pároknak. Ők nem ismerik még a házaséletet. Illő, hogy mi, tapasztalt emberek mellettük legyünk. - Felvette szalonkabátját, drogista ismerősénél beszagosította magát, megállott a templomok mellett, ahol a násznép volt gyülekezőben, és a kántor a Nászinduló szólamait próbálgatta orgonáján.

Akkoriban két helyen tartották többnyire a lakodalmakat, a Soroksári utca és környékén, az itt lakó muzsikus cigányság, valamint Óbudán az ottani polgárság, amely még ragaszkodott ősi hagyományaihoz.

A cigányok esküvője többnyire a Kálvin téri templomban történik, mert az annak a városkának van a közelében, ahol a szép cigánylányok megigézik a cigánylegényeket. Szindbád nagyon jól tudta, hogy milyen nagyon jó dolog az, amikor a banda már hetekkel előre félrerakosgat a keresetből valamely esküvői célra. Gyűlnek a garasok, gyűlnek a pengők, szaporodik a banda vagyonkája arra az egy napra, amikor az „egész szakácskönyvet megfőzik" a lakodalomra, minden finom bort megisznak, ami a környéken kapható, és minden tányért, csészét összetörnek a lakodalom örömére.

Nem is igazi cigánylakodalom az, amely ne tartana legalább két nap, két éjszaka. Készülni kell legalább jó előre az eseményre, a főzéssel, sütéssel. Néha, ha valamely nevezetesebb prímás leánya megy férjhez, mint például Kóczé kisasszony az ifjú Magyaryhoz, az egész Ráday utca minden házában sütöttek valamit a cigánynék a lakodalom napjára.

Itt egy pulykát, ott egy libát, máshol malacot, mézeskalácsot, dióskiflit, de olyan mennyiségben, mintha ezer lakodalmas vendégre számítanák az eledeleket. No hát, ha kerek ezren nem is voltak a vendégek, de néhány százan bizonyosan lehettek, akik különböző időben jöttek, mentek, este, éjjel, hajnalban, reggelire, ebédre vagy uzsonnára, mert addig nem szedték le az asztalt, amíg Magyaryék és Kóczéék minden barátja, ismerőse jól nem lakott a lakodalomban.

Muzsikaszóval mentek el a cigányok a messzire lakó ismerősökért, és úgy ültették be a fiákerbe, mint akár követválasztáskor. Egy cigány a bakon húzta, egy másik a kocsi belsejében. Traktálták nótával, amíg a lakodalmas házhoz értek, ahol a második emeleten már ember és asszony egymás ölében ült, egymás fejetetején táncolt, mert mindig volt egy soros banda, amely a talp alá valót húzta.

És csodálatosképpen ebben az emberbozótban, amelyben úgy nyíltak a cigánylányok, mint a vadrózsák: mindig és mindig találódott egy üres szék (igaz, hogy néha a harmadik szomszédtól kellett kölcsönkérni), akadt egy báránygerinc vagy egy sült galamb, zsírral bőségesen leöntött kappanpecsenye vagy egy darab lakodalmas torta és egy hely az asztalnál az ingujjra vetkőzött két após közelében. Az apósok, az öreg Kóczé Anti és az öreg Magyary ugyanis azzal is töltötték az időt a gyermekeik lakodalmán, hogy felváltva hegedültek egymásnak.

- Ajánlom ezt a nótát az én kedves nászuramnak! - mond Kóczé Anti, akiről dőlt a víz a lakodalom második napján, és elővéve hegedűjét, ritka, régi nótát játszott el az asztalnál mellette ülő Magyary Imrének.

No de elhozta magával Debrecenből a fia esküvőjére az öreg Magyary is a hegedűjét.

- Én pedig ezt a nótát ajánlom ipamuramnak! - felelt Magyary Imre egy másik, még régibb nótával, amelyet tán nem ismert a világon már senki rajta kívül.

Így folyt két nap, két éjszaka a két öreg prímás barátkozása a gyermekeik lakodalmán.

Dehogyis tudott elmozdulni Szindbád a lakodalomból, amíg nóta volt a szárazfában.

Persze nagy divatban volt ott a szerelem is, ahol ilyen ritka muzsika dédelgeti a szíveket.

A cigánylányok szeme csillagból van, az arcuk pedig hajnali homályból, a hajuk fekete selyemből, a derekuk virágszárból. Ott volt pedig a lakodalmon minden régi cigányleány, aki akkoriban a Ráday utcában és környékén élt. A lakodalmas házak levegője amúgy is alkalmas arra, hogy az embernek kedve kerekedjen a nősüléshez. Hiszen itt van kéznél Teca, Vica, Ica, Mica - ahogy akkoriban a legszebb cigánylányokat nevezték a városrészben.

Teca egy nagybőgősnek volt a lánya, és pirosból és zöldből volt a szoknyája. Kis aranykarika a fülében, korállal. A leheletének olyan illata volt, mint a legfinomabb csemegeszőlőnek.

Az első táncot vele járta Szindbád, és megesküdött, soha még ilyen táncosnője nem volt.

Vica a cimbalmos lánya volt, és fekete fátyol volt az arcán, mert akkoriban szerelmi csalódásban szenvedett. De a fátyol alól is úgy perzselt a szeme, mint az éjszakai parázs. Szindbád nem győzte a fejét kapkodni a sütögető szempár elől. Ha megfordult: még a hátán is érezte. Mikor első nap beesteledett: már őt választotta menyasszonyának.

De kireggeledett az idő, a hiábavaló szerelem és epekedés mellett a gyomor is megkívánta a magáét. A cigányok és uraságok gyomráról pedig Ica, a kontrás lánya tudott legjobban gondoskodni, mert ismerte mindazokat a szereket, amelyekkel a beteg gyomrokat kell gyógyítani a korhelykedés után. Az Ica borlevesétől a halott is talpra állott, amellett olyan nyájas volt a szája, mint a mesemondás, mint az angyalok mesemondása, amikor gyógyszerét kínálgatja. - Meghosszabbítja az életet, amit megrövidített a szerelem! - mondta a bűbájos, aki éppen abból a szempontból látszott a világon lenni, hogy helyrehozza azt, amit a többi lány vétett a férfiak egészsége ellen.

És Ica meggyógyította a lakodalom második napjára Szindbádot, mintha az akkor kezdte volna elölről a mulatozást; meggyógyította Micának, aki a cigányvajda leánya volt, és éppen ezért elbizakodott és elkényeztetett, ami abból is kiviláglott, hogy nem várta meg, amíg Szindbád annak rendje és módja szerint letérdepel előtte, hogy ilyenformán elmondja azt, ami a szívét nyomná, hanem Mica magától perdült táncra, és kígyózó derékkal, toporzékoló bokával, ágaskodó lábfejjel, térdig emelt szoknyában odaperdült, mint egy nőstény csiga a magányosan gubbaszkodó Szindbád elé.

- Szerette már cigánylány uracskámat? - kérdezte Mica a lakodalom második napján, amikor már mindenkit meghódított az uraságok és cigánylegények között, még a vendégségbe jött öreg grófokat és nyugalomba vonult prímásokat is, mert az volt a szokása, hogy mindenkit meghódítson maga körül, mint ez a vajda lányához illett.

- Nem szeretett engem még senki se ezen a kerek világon felelt Szindbád szokásaként, mert mindjárt észrevette, hogy hová megy ki a leány kérdése.

- No, hát ezen nem kell búsulni, mert az igazi szerelem még hátra van uracskámnak. Mutassa a tenyerét! - szólt a vajda lánya, megnézte Szindbád kezét, és nyomban felkiáltott, hogy jóslata beválott, mert a szerelem vonalát éppen most pillantotta meg a férfi tenyerében.

- Fekete szemű, fekete hajú lány nincs az ismerősei között? - kérdezte Mica, a vajda lánya.

- Egy volna. Az, aki éppen a kezemet fogja.

- Hát csak gondolkozzon ezen a lányon, uracskám - felelt Mica, és azt hitte, hogy kacérságával, kedvességével, őszinteségével Szindbádot is meghódította, mint eddig mindenkit a lakodalmi vendégek között.

Csakhogy Mica most az egyszer tévedett.

A cigánylakodalmak végén, mikor már minden jóból kivették a részüket a mulatozók, mikor már minden táncot eljártak, minden nótát elénekeltek: a rókatánc szokott következni, amit magánosan járnak a fiúk és férfiak. Lekuporodnak a földre, és egymagukban járják a rókatáncot. A bánat tánca ez. Nem kell nő hozzá, csak egy földbe ásott lyuk, amelyet körültáncol a legény. Szerelmi csalódás után szokás táncolni.

Szindbád nézte a táncot, és úgy megszerette azt, hogy nyomban kijelentette, hogy ez a tánc az ő tánca. És még két deci erős bort ivott, hogy magát megerősítse elhatározásában. S így nőtlen maradt.

[1931]

A FÉKTELEN SZENVEDÉLY TÖRTÉNETÉBŐL

- Csak hallgasd meg Szabó Szindbád történetét, akit éppen a kalandos hajós tiszteletére Magyarországon egykor erre a névre kereszteltetett apja, miután sokáig habozott a Napóleon, Garibaldi, Stanley nevek között, amelyek a tizenkilencedik században divatban voltak! - mond a félkeményre vasalt inggalléros öregúr, aki mindig egyformán szólalt meg, mintha ő tudná egyedül az igazságot a földi történetek között.

- Napóleon neve már nem volt eléggé aktuális, Garibaldi nevét hivatalnok emberek is viselték, Stanley-nak mondotta magát minden utazó, aki Püspökladányig merészkedett. Érthető, hogy az öreg Szabó fiúgyermekét valamely nem mindennapi útravalóval akarta ellátni, amikor a hatóságnál bejelentette újszülött fiát. Szabó Szindbád! Lehetett volna olyan népszerű, mint Cézár vagy Konstantin, Algernon vagy Arisztid, amely nevekre a tizenkilencedik században kereszteltek.

- Nézd meg az anyakönyveket. A Lajos és Ferenc nevek mellett sok nevezetes nevet találsz a rubrikákban.

- Szindbád lett a neve a század végén született gyermeknek, vitte magával mint egy ezeregy-éjszakából való batyut, a nők elnevették magukat, mert nem tudták nyomban, honnan való a különös keresztnév, a férfiak inkább megfigyelték őt, mint a korabeli Jánosokat, Mihályokat.

- A monogram-varrónők megkérdezték, hogy Sz-szel vagy S-sel hímezzék ingébe vagy zsebkendőjébe, alsóruháiba kezdőbetűit. A szállodaportások feltették cvikkerüket, amikor bejelentőlapját tanulmányozták a rendőrség részére. „Vajon mit akar?" - kérdezték a szalonokban, olvasván elfogadás végett névjegyét, beküldte a mogorva komornyikkal, aki csak a ház régi barátait szerette bejelenteni, régi Ferenc-József-kabátjában, amikor közfigyelmet irányított magára, midőn egy-egy látogató nevét a kellő hangsúlyozással kihirdette a szalonban, amelyben együtt ültek ők mindnyájan, akik a tizenkilencedik században valamit számítottak, mindig frissen, skatulyából kivéve, legszebb tulajdonságaikkal felcicomázva, lendületes hangulatban, legénykedő kedvvel, újabb és újabb tervekkel, gondolatokkal, kiszámításokkal felszerelten jártak vizitbe, abban az órában, amelyre a meghívás szólt. „Egy kis barátságos összejövetelre" - mond a levélpapiros, de sejteni lehetett, hogy az egyszerű meghívás mögött zenélés, szavalás, éneklés, tánc, vacsora, új eszmék kihirdetése, esetleg borozgatás, sőt hajnali korhelyleves is rejtőzhet. Néha valami szerelem is egy régen látott hölggyel, aki esedékes lett a korábban elhintett udvarlások révén, amikor ígéret tétetett, hogy meg nem hallgatás esetén halál áll a házhoz. A hölgy eltette az eszmét, és hónapok múlva megakadályozta a teljes összeomlást egy idejében alkalmazott, mindent ígérő mosollyal, egy meleg kézszorítással, egy lábnyomással az asztal alatt egy önfeledt szóval a koccintásnál, egy tánccal, egy dallal, egy elfelejthetetlen pillantással, egy visszacsókolt csókkal, egy hozzásimulással, egy megértett gondolattal, egy magánkihallgatáson egy üres szobában, ahol a férfiú hirtelen letérdepelt a dáma elé, és megigazítván annak harisnyakötőit, érzelmeiről is nyilatkozott...

- Mit tudják azt manapság, hogy egy kis „barátságos összejövetel" mennyi, regénykönyvben is alig elhihető eseményekkel volt összekötve a fővárosban, Pándon, Pécelen és a legtöbb barátságos háznál, amely akkoriban nyitva volt a vendégek előtt? - Szabó Szindbád, amikor névjegyet nyomtatott, magában sohasem gondolt, csak annyit, hogy megelégszik a ház úrnőjének udvarlásával, ellenben a vendégkoszorú hölgyeit is tekintetbe vette.

- Ez a kis vörös Cilinderiné már régen nem fér a bőrében, amikor az utca túlsó oldaláról köszönni szoktam neki - mond Szabó, amikor névjegyét átadta a régi családi bútordarabnak számító Györgynek, a komornyiknak, aki ezüst tálcára tette a kartonlapot, áhítatos arccal vitte be a kisszalonba a tisztelgő üzenetet a vadonatúj ruhákba öltözött, frissen mosott, fésült, változatosságot áhító, kedves ismeretségeket tervezgető és egymás között a világ legunalmasabb dolgait, háztartást, nagymosást, gyermeknevelést és cselédkérdést megbeszélő hölgyeknek.

Mintha elakadt volna valami a szokásos menetben, némely hang mélyebb, másik élénkebb lett, az alsószoknyák zsinórjain levő görcsök érezhetőbbekké váltak, a cipők kikandikáltak a fodrok alól, rejtett pillantások röppentek a tükör felé, bizonyos ellenségeskedés történt a beszéd rendjében a legjobb barátnék között, Magdaléna szívből elpirult, mint valami szigorú vaskályha, amelybe hirtelen begyújtottak, a füle is kivörösödött, amelyen eddig az elhalványodott koráll-fülbevaló lelki és testi betegségről beszélt a hozzáértőknek, a nyaka kiemelkedett a diszkréten kivágott ruhából, hogy lélegzethez jusson, míg a jelenlevő „grófné", aki máskor mindig büszke volt a szabadságharcban vértanúságot szenvedett, hegyes szakállú és III. Napóleon-bajszú tábornokára, akinek arcképét a nyakán függő fekete csontmedalionban viselte, mintha elrejtette volna az érzelmeit nyilván eláruló medáliát a bőven alkalmazott ruhafodrok közé; nincs szükség a tábornok örökös jelenlétére, amikor Szabó Szindbád küldi be névjegyét az ünnepélyes komornyikkal; Grabovszkyné, egy Felvidékről származott asszonyság, aki egész életében a késmárki kränzchenekről, a diákmajálisokról, a Méze-kertről, a szepesi vászonról, Szignárovics podolini vászonvégeiről és a felvidéki lekvárokról szeretett beszélni, az új látogató hírére elővette kassai emlékeit az ottani apácákról, akiknek zárdájában növekedett, mielőtt Grabovszky, „ez a fékezhetetlen tanfelügyelőségi segéd" szinte „erőszakkal" meg nem szöktette, mert Szindbád, akibe titkon szerelmes volt, nem érkezett meg a kellő időben: vajon, hol járt ez idő tájt ez a csélcsap, megbízhatatlan, lengén lengedező, árvalányhajhoz hasonló, pödrött, hevült ifjú, akit a kassai zárdában mindig úgy képzeltek el a kisasszonyok, hogy olyan sarkantyúi vannak, mint az orosz táncosoknak? - Ugyanekkor Bombayné, egy romantikus arcú, regényes hajviseletű, nagy keblű, de vékony lábszárú asszonyság, akinek élveteg mosolyát csupán a kártyafigurák élvezték odáig, amely kártyafigurákkal reggelenként a vetőkártyában barátkozott az ágya paplanján, midőn kirakosgatta őket, délutánonként pedig azokon a pesti zsúrokon, ahol a korabeli asszonyságok kártyán eljátszották a kosztpénzüket, ugyanekkor Bombayné Szabó úr jöttének hírére olyan mosolyt élesztett halovány ajkai között, amely mosoly azt látszott mondani, hogy: (ismerem az urat, eleget térdepelt lábaim előtt, mint egy nyomorult koldus, aki szerelmi kínoktól szenved!). - Másrészt Andaloghiné, egy látszólag beteges, orvosság szagú asszonyság, aki a legkülönbözőbb pirulákat hordta a neszesszerében, hogy mindig alkalma legyen elbúcsúzni az élettől egy pohár víz és egy pirula keverékével, miközben búcsúzkodva nézett körül, mint egy szerencsétlen asszony, akinek úgy kell elmúlni, hogy nem ismeri meg az élet igazi üdvösségét, a minden bajért, betegségért kárpótló titkos, drágalátos, bűnös szerelmet, amiért kárhozatba menni az egyetlen érdemleges cselekedet, a tizenkilencedik század végén, az új század elején, ezen a romlott, hideg, szívtelen Pesten - Andaloghiné, aki komolyan vette a kalandokat, amelyeket azoknak az íróknak a műveiben olvasott, akik életük java részét rossz nők házaiban töltötték, világfelfogást és romantikát akkor tanultak, amikor egy éjszakai kisasszonyt kellett kimenteni St. Hermandad körmei közül az erkölcsrendészeti razzián; Andaloghiné, ez a vagyonos dáma, aki férje kétüléses batárján beteges arckifejezéssel, mint egy „meg nem értett nő", mint egy epedéstől hervadó szfinx robogott Pest utcáin: Andaloghiné két piros rózsát kent arcára hirtelen elővont kézitükrében, cseppet sem titkolva, hogy muladozó életére való hivatkozással az előszobában várakozó Szabó Szindbád révén akar megismerkedni a gyönyörteljes szerelem üdvével, mert az élet

rövid, a sír örök, a perc mulandó, a halál a legjobban berendezett szanatóriumban is utoléri azt, aki előle menekül.

És még más nők is várakozólag figyeltek fel a szalonban, ahol azon ürügy alatt gyülekeztek össze, hogy meguzsonnázzanak (minden héten más barátnőnél), aztán kártyajátékkal szórakozzanak, amíg a színházba menés ideje elkövetkezik. Beöthy színigazgató éppen akkor találta el a pesti publikum ízlését, amikor édesded, piros melódiájú, ábrándos operetteket játszatott színházában, a Sybill grófnéért és más operett-hercegnőkért rajongani divat volt. Tehát még a kártyázás szempontjából összegyülekezett hölgyek is érezték magukban annak a lehetőségét, hogy szenvedélyes szerelemre gyúljanak, ha szabad, társaságmentes idejük van. Az operettdallamokat komolyan érezték a szívek, nem is számíthatott igazi pesti dámának egy olyan úrnő, akinek valamely regényes szerelme ne lett volna ez idő tájt.

Szabó Szindbád megjelenése, illetőleg névjegyének kihirdetése ezért keltett érthető feltűnést a szalonban.

Csak egyetlenegy hölgy akadt a jelenlevők között, aki nem érzett semmi lelki és testi izgalmat a jelentékeny lovag érkeztére.

Ez az érzelemmentes, meglepetés nélküli, szinte csúfolkodó magaviseletű hölgy nem volt más, mint éppen Cilinderiné, akiről megírtuk, hogy nagy részben okozója volt Szabó Szindbád megjelenésének. Vöröskés, télen is szeplőcskékkel díszített, kistermetű, aki jól tudta, hogy hajszálaiban villamos szikrák rejtőznek, amelyek árvillanyoznak a férfiakra, akik a hajszálakat megérintik. S ugyanezért eszeágában sem fordult meg, hogy Malvinnal vagy más, sokat emlegetett kozmetikusnőkkel irtassa hajszálait, mint a legtöbb delhölgy ezekben az években. Cilinderiné szinte tüntetőleg viselte dús hajkoronáját, mint egy ókori nő. Csak titokzatosan mosolygott, mikor barátnői arról beszélgettek, hogy egy mai időkbeli úrnő már megszabadulhat bajuszkájától, szakállkájától, felesleges szőrszálaitól, miután a tudomány állása szerint ez könnyen lehetséges.

Cilinderiné, mondom, csak csendesen mosolygott, amikor barátnőitől a kozmetikusok ügyességét dicsérve hallotta emlegetni. Tudta, hogy hol van mágnese, amely ellenállhatatlanná teszi a férfiak bizonyos átlagánál.

...És most is, amikor a komornyik körülhordozta Szabó Szindbád névjegyét a szalonban, mint valami zászlót, amelyet az ellenségtől vettek el, mint valami skalpot a vad néptörzseknél, mint valami ritka természeti tüneményt, amely a jelenlevő hölgyvilág tiszteletére mutatkozik - az elcsodálkozott, szinte áhítatossá vált hölgyek között csak Cilinderiné tartotta meg hidegvérét.

Az akkori pesti dámák szerettek különböző kifejezéseket használni, amely kifejezéseknek eredete a tolvajvilágba, az úgynevezett „jassz”-világba vezethető. Divat volt, és senki se mentesíthette magát alóla. Az ünnepélyes pillanatban, amely Szabó Szindbád érkezését jelentette, az említett Cilinderiné a hajába mélyesztette körfésűjét, simított egyet-kettőt halántékánál előtolakodott fürtein, ezeken az egzotikus, vöröskés füveken, amelyek egy másik csillagtesten, talán a rejtelmes holdvilágon teremnek, és csak kivételes földi lényeknek adatnak, mint valamely másvilági ajándék. S a használatos jassz-nyelven megszólalt:

- Alma, sajttal.

Hogy szavai érthetőbbekké váljanak mindenki előtt, németül is megismételte azokat:

- Äpfel, mit Krem.

Így nevezték egymás között a mostani táncpaloták, bárok, lokálok, mulatóhelyek elődjeiben, az éjjeli kávéházakban működő pincérek azokat a vendégeket, akiknek fogyasztóképességéről kétségeik voltak. A kispénzű, kis tehetségű, mondhatni jelentéktelen vendégeket jelezték egymás között ilyenformán Wiener és Budafoki urak, az éjjeli kávéházak pincérei, üzletvezetői, tulajdonosai. A vendéget, aki a gazdag és hosszú étlapból csak a lakoma legvégső (és legolcsóbb) tételét, az almát sajttal rendeli.

Cilinderinének a jelenlevő hölgyek társaságában nem kellett így hosszadalmasan megmagyarázni szavait, mint az uraságokat kiszolgáló írónak. Megértették a hölgyek bővebb instrukció nélkül is, hogy Cilinderinének milyen véleménye van az ünnepélyes formák között jelentkező látogatóról.

...Csak a későbbi időben derült ki, hogy ez a nyilatkozat Cilinderiné részéről közönséges hamisítvány volt. Tudniillik még az est folyamán eltűnt Cilinderiné és Szabó Szindbád is a társaságból. Megszöktek együtt Budapestről, mint valami régebbi operettben. Szerelmesek voltak egymásba, és féktelen szenvedélyüket másként nem elégíthették ki, mint szökés segítségével. Képes levelezőlapokat küldtek Velencéből, ahová Ámor vezette őket. Egy német hotelben vettek szállást, mert a külföldi nyelvek közül csak a németet tudták. A barátok, barátnők, más hozzátartozók sokáig beszélgettek róluk Pesten. Az általános vélemény szerint Cilinderiné azért használta az említett, becsmérlő jelentőségű kifejezést Szabó Szindbádra vonatkozólag, hogy a figyelmet elterelje titkos szándékáról, amely már akkor javában élt szívében. Megszökni, mint a nagyhercegnő a színpadon! Szökésüknek eredménye volt. Gyanús szemmel nézegették azokat a jó társaságbeli hölgyeket ez esemény után, akik almához (sajttal) hasonlítgatták udvarlóikat. Különben az élet mendegélt tovább Pesten a maga útján.

[1932]

MÁJUSI CSODÁK

A gyomor örömeiben

1

- Mint azt már régen megállapították, május hónap a szerelem, azaz az emberi megújhodásnak hónapja. Minden májusban szokatlan érzelmek költöznek a legjobban lelakatolt, örök rabságra ítélt szívekben is. Ha másképpen nem: - újra kezd szeretni a szív május jöttével, holott azt hittük, hogy már túlestünk az úgynevezett nagy érzelmeken - kezdte Szindbád mondanivalóját.

- Természetes, hogy a szív leghűségesebb társa életünk fenntartásában, a gyomor: - szintén változatosság után vágyakozik május, az igazi tavasz jöttével. Ez a gyomor, amely a téli ételek, a nehéz zsírosak, friss vagy füstölt, de mindenesetre fűszeres ételek feldolgozását, megemésztését, a szervezetben való szétosztását olyan buzgalommal végezte, mint egy igásló: ez a gyomor ugyancsak szabadítani akar a tél emlékeitől.

- A szívünk mellett gondunk legyen a gyomrunkra is, amikor május, az újjászületés korszaka elkövetkezett.

Így Szindbád, aki meglehetős bölcs ember volt, amikor a gyomor, a konyha, a táplálkozás dolgairól kezdett véleményt mondani, de annál gyarlóbb, sőt naivabb, amikor a szív-szerelem ügyei kerültek megbeszélés alá. Mindig a szerelmeseknek adott igazat.

De most táplálkozásról van szó, követhetjük tehát Szindbádot.

2

- Májusban az ételek ifjúhercegi családja jön látogatóba gyomrunkhoz, amely annyira szomjazta a megifjodást - mond Szindbád a gyomorbajos Úriembernek, aki a szabadban, jószagú fák, hársak, platánok, orgonafák alatt, egy pirossal, kékkel és más ringató színekkel terített vendéglőben mellé csatlakozott.

- Bizonyára a magánháztartások is megérzik május jelenvalóságát, mert eddigi konyhai receptjeiken változtatnak - szólt közbe az Úriember, miután már ismerte Szindbádot, aki a körülötte levő (vendéglői) életet szokta magasztalni, miután élete nagy részét vendéglőben (vagy mint ő mondta: „kocsmában") töltötte.

- Ó, a „magánháztartások" - sóhajtott fel Szindbád, amint a gyönyörű múlt időre terelődött figyelme, és eszébe jutottak az esztendők, amikor boldogan kanalazott kisházikókban zöldborsólevest, spárgalevest, kaporlevest, karalábélevest, sóskalevest, karfiollevest, idei burgonyalevest (majorannával) és birkagulyást, amellyel a „magánháztartások" a május jöttét rendszerint megünneplik. Igen, minden jó volt, különösen a zöldséges csirkebecsinált. De már engedelmével, mélyen tisztelt nagyságos uram, előnybe kell részesíteni a májusban szokásos zellerlevesnél is például a ráklevest, amelyet „magánháztartások" nemigen tálalhatnak; - a töltött karalábé helyett az idei libapecsenyét, kapros uborkasalátával; - hogy az eperről és velejáró italokról ne is beszéljünk.

- Tudom - felelt az Úriember -, hogy ön mindig a vendéglősnék pártján van, akik bőségesebben vásárolhatnak foglalkozásuk folytán, mint a szegény háziasszonyok...

- Ez nem pártkérdés, uram, de a gyomornak egyszerű tiltakozása például amaz ünnepnapi ebéd ellen, amelyet a „magánháztartásban” például a családfő születésnapján tálalnak, ha a születésnap május havára esik. Igaz, hogy ilyen napra megvásárolják a fiatal libát, de mennyi minden történik az ilyen fiatal libával, amíg az embernek a kedve is elmehet tőle. Csinálnak belőle libaapróléklevest, utána tálalnak libamájas rizottót. Majd jön maga a libapecsenye. Nem, uram, még az idei libából is sok az ilyen mindenféle. És még estére is fenyegetőzik a hideg liba, de most már a déli uborkasaláta helyett majonézes fejessalátával. Míg a vendéglőben hálát ad az Istennek a vendég, ha már a libapecsenyétől egyszer megszabadult. Nem mindennapi tápláléknak való.

- Igaza van - felelt az Úriember. - De mit meg nem tenne az ember a barátai, a baráti házak kedvéért, hogy kellemes emléket hagyjon maga után! Ám most mondja meg ön, Szindbád úr, miként gondolna egy jól sikerült májusi ebédet, ha a születésnapja például május havára esne?

3

- Előre kell bocsátani, hogy nem májusban születtem, így pusztán elméletileg foglalkozhatom a kérdéssel - mond Szindbád, körültekintve a kerti vendéglő virágzó fáin, néhány szippantást véve magába az étvágygerjesztő levegőből (mert ebéd előtti idő volt, amikor az ember még szeret beszélgetni az eljövendőkről), a lombok alatt a tavasz illataival együtt úszkáltak a konyha illatai.

Az Úriember, mint olyan, akinek a gyomrával állandó viszálykodása volt, elengedte volna a konyhai illatokat, de Szindbád némi rábeszéléssel magyarázta:

- Vajon nem a hercegek levesével, a ráklevessel kellene kezdeni az ünnepélyt?

- Valóban ráklevest főznek a konyhán, mert ez nagy felfordulással jár - felelt az Úriember, miután körülnézett a konyhán. - A szakácsnénak be van kötve az ujja, amelyet a rákollók megcsíptek, a szolgáló pedig rákhéjat tör a mozsárban.

- Szerencse, hogy egyéb baj nem történt, mert a rákleves főzésénél szinte elkerülhetetlen a veszekedés, miután annyi munkát ró a konyhai személyzetre, mint talán egyetlen leves sem a világon. (Igaz, megéri a fáradságot.)

Szindbád mondanivalóját így folytatta:

- Vannak asszonyságok, némely vendéglősnék is, akik a rákok elkészítésének módját a világért sem bíznák senkire attól a pillanattól kezdve, amikor a fekete vendégek, természetesen halk nyüzsgéssel, amely életkedvüket jelenti, nádkosárban vagy kasban, bőséges csalánban megérkeznek a házhoz. Már akkor megkezdődik velük a tennivaló, amikor még a kasban hentereg-nek, amikor szét kell választani őket, külön az apró, úgynevezett tiszai rákokat (amelyeknek ízletességével nem versenyezhetik semmi, százat is meg lehet belőlük enni egy nyári délután, de lábvizet kell használni fogyasztásuk közben.) Külön a nagyobbfajta, úgynevezett „Szóló-rákokat” (zalai rákokat), amelyeknek hazájuk a Dunántúl. Ezekből a nagyobb fajta rákokból készül igazában a leves, amelyhez az apró rákok csak a tölteléket adják.

- Ne siessük el a dolgot - szólt közbe az Úriember. - Hogyan főzték meg a rákot?

- Természetesen marhahúslevesben, miután előbb eleven állapotban úgy megkefélték őt, mint valami huszárcsizmát. Persze, a rák nem szereti, ha a hasát kefélik, kapkod is az ollójával a kéz felé, amely a hátánál fogva tartja, valamint a kefélő kéz után, de ez már elkerülhetetlen. Fürdetést is kap, miután helyét elfoglalhatná a lázadozó lobogó húslevesben.

- Eleven állapotban megy a kínhalálba? - kérdé az Úriember nagy szemeket meresztve.

- Hát itt vannak némely eltérések a szokások között. Némelyek, különösen a jobbszívű asszonyságok a forró levesbe való bedobás előtt végeznek a rákkal, tudniillik előbb kirántják helyéből a rák farkát, ami múlhatatlan halált okoz. Én a magam részéről az olyan rákot szeretem, amely eleven állapotban, kalimpálózva kerül a lázongó fazékba. Egyetlen romlott, döglőfélben levő rák is elronthatja a nagyszerűnek ígérkező levest. A forró húsleves amúgy is egy perc alatt végez a rákkal, amely már ekkor megnyugodva várja a fazékban a sót, köménymagot, zöldpetrezselymet, miegyebet, amelynek társaságában félóráig főlni kell a lázongó fazékban. Mire innen kijön, különösen az apróbb fajta, olyan engedelmes, hogy mindent lehet vele tenni. Farkát, ollóját letépni, héjából a fekete és a keserű részek helyébe petrezselymes, tojásos rizskását tölteni. Csak a sárga részeket kell bennhagyni. Ezután vissza megy a rák a leszűrt húslevesbe, és nyugodtan fő tovább, amíg tálalásra kerül. Némelyek nagyon szeretik szopogatni a hasaalját, az ollóját, a farkát, a töltelékét kanállal veszik ki, és kanálnyi levessel fogyasztják. - Ez a kis rák, a tiszai kis rák története.

4

- De megálljunk csak! - kiáltott fel az Úriember, aki figyelemmel kísérte Szindbád elbeszélését. - Ön nagy rákokról is beszélt. Mi történt a nagy rákokkal?

A számonkérésre Szindbád így válaszolt:

- Itt van az a pont, ahol a ráklevesek egymástól való különbözőségét meg lehet állapítani. A nagy rákok megeszik a kicsinyeket.

- Még főtt állapotukban is? - kérdezte hihetetlenkedve az Úriember.

- Ekkor leginkább, mert a kis rákoknak nincs hová menekülniök, menthetetlenül belekerülnek mindenestől a nagy rákok héjába. Tudniillik a szakácsné az apró rákot csak tölteléknek használja, amely töltelékkel a nagy rák héját - húsával és csontjával, vajjal és grízeslisztttel, rizskásával és rántással megtölti, és tejfellel, tojással tálalja a csontlében a nagy rák húsával együtt. Egyszerű áldozat lesz a kis rák a nagy rák mellett. Ha nem tudnánk különös ízeiről a múlt időből, amikor még egymagában szerepelt a Felső-Tisza mentén; - ha nem tudnánk, hogy ízesség dolgában (miután folyóból való) vetekedik az állóvizekben hízó nagy rákkal; - ha nem tudnánk, hogy a lusta nagy rák mellett ő ugrik ki, mint a gumilabda a csalánfészekből és a kasból: - talán nem is hinnénk már neki, miután ideje lejárt. - Most válogathat, mélyen tisztelt nagyságos uram, hogy mely leves megkóstolásával kezdjük meg az annyi csodálatosságot ígérő májushónapot!

Mond Szindbád, és maga is gondolkozóba esett.

[1932]

SZÜLETÉSNAPI KALANDOK

- Bár nem lettem tartományi gróf, de még báró sem az országban: csak szegény, többnyire sorsüldözött nők lovagja lehettem, hogy tetézzem szerencsétlenségüket: mégis sikerült ötvenharmadik életévemet elérni - mond Szindbád egy napon, amely mindig más volt a kalendáriomban, mint a többi napok. Piros frakkos rókavadászok lovagoltak tán át az októberi tájon: azért volt olyan piros ez őszi nap?

- Nézzük csak meg a horoszkópot, hogy mit mutat a további időre nézve! Az embernek az én koromban már a hasznos időbeosztásra kell főként törekedni, nem bámészkodhatik hiába vörös cipős, taktusra lépkedő hölgy után a Mókus utcában, aki egy fiatalembert vezet a karján, ugyanezért merészel kacérkodni az idősebb úriemberekkel; de nem ácsoroghat cél nélkül ablak alatt sem, a függöny megől babuskálva hangzó női énekre leselkedve. Soha annyi igazsága nem volt a közmondásnak, hogy*:* minden percnek leszakaszd virágát, mint éppen az én időmben. Nem szabad a szívet felesleges izgalmaknak kitenni, hiábavalósággal fárasztani a fantáziát, elérhetetlen nőkkel sétálgatni, regényes gondolataikat követni, belemenni nőies ábrándozásokba, érzelgésekbe, hosszant tartó viszonylatokba. Lehetőleg gyorsan le kell bonyolítani a hátralevő üzleteket. Így Orsolyát és Bettinát! - biztatta magát Szindbád a nevezetes őszi napon, amikor utoljára voltak emlékezetesek a hegyoldali bokrok, zölden, sárgán, kökénykéken, lángpirosan tüzeltek, mint ékszerek, amelyek most adják ki utolsó, de legtermékenyebb erejüket. Hegyoldali szívek, amelyek fák és bokrok alakjában élték át jámbor tavaszukat, fülledt nyarukat, de most késő ősszel, mintegy az utolsó napon megengedhetik nekik, hogy emberek, színes szívek, őszi szeretők lehessenek. A pókfonál megköti még egy napra a vadgesztenyefa lehullóban levő levelét, hogy meg ne kopaszodjon egészen, és átvehesse vallomását az ecetfának, hogy egész életében őt szerette. (Ezt akarta Szindbád is a vénkisasszony korú, de a megszokás folytán legszebb Bettinának elmondani.) A tegnapi játékos kökénybokor meglombosodik, mintha egyetlen nap alatt megérett volna, hogy gyümölcse élvezhetővé legyen, fanyar ízébe édeset is vegyítsen, és egy öreg vándorlólegénynek, aki zarándok útjában a tájon átvonul: szolgáljon csemegéül. (Ezt akarta mondani Orsolyának, aki a zárdanövendékek kék ruhájában, bocskorában, vallásosságában, tizenöt esztendejével valósággal regényhősnője lett apránként Szindbádnak, majdnem annyit ábrándozott Orsolyáról, mint valami gonosz démonról, aki a férfiak minden gondolatát lefoglalja a maga részére, amíg él és uralkodni tud. Persze, a mesemondás végén ajtófára szegezik denevér módjára a démont is és a zárdanövendéket is.)

Tehát Orsolya és Bettina alakja mutatkozott a horoszkópban, amelyet a napfénnyel, harsogó természetszínekkel, az elmúlhatatlan élet ábrándjaival pazarul bánó őszi napon Szindbád magának felállított. Orsolya és Bettina! Ez a két egymástól annyira különböző hölgy, vénkisasszony és zárdanövendék van kiszemelve arra, hogy Szindbád életét továbbra is foglalkoztassa. Megcukrosodott tavalyi befőttes üveg az egyik, amelyben tán a dió ízei lesznek megérezhetők az üveg felnyitása után, míg a másik csak zöldfüge (Szindbád orrán), amelynek ízeit szentelt vízen, ostyán, szent éneken át kell megtalálni. De ott bizonyosan valamely szenvedélyes íz lelhető, mint ezt már Szindbád a legártatlanabb és legfehérebb nőknél tapasztalta. Lehet, hogy az ördög éppen a zöld fügébe bújtatta azt a szerelmi mámort, amely öl... - De nem baj - mond Szindbád felkészülődve még a víziókra is, amelyek bizonyára körülveszik a zárdanövendékeket, ha a szerelmét kellő adagolással, mint egy bölcs patikárius beadogatja nekik. - A nők sorsa úgyis meg van jelölve. Inkább én legyek megrontójuk, mint ők gyötörjék meg gyengülő életemet.

Így magában („félre”, mint a színdarabban mondták) Szindbád, amíg a vénkisasszony Bettina - egy kebleiben legérzékenyebb, alig hervadó, de már dércsípett, aszúszőlő-édes hölgy őszivirág csokrát Szindbádnak átnyújtotta, mondván, hogy már azért is kívánja, hogy hosszú életet éljen, mert Szindbád ígéretet tett, hogy férjhez adja. „Adjon már férjhez!” - ismételte Bettina ezen a napon is követelőzve, mert feltette a hajósról, hogy annak ez is lehetséges. Szindbád a jó barátság örve alatt megcsókolta Bettina húsos nyakát, megtapogatta izmos karját, és kijelentette, hogy Bettina valóban megérett arra, hogy férjhez adassék. Szindbád szavaitól vaníliaillatú lett Bettina, a férfit és szerelmet csak tüzes álmokból ismerő vénkisasszony gerjedelmével tette vállát Szindbád vállához. És forrón, mint egy vidéki kasszírnő, de amellett pontosan, körülményesen, mint egy fővárosi rajztanárnő, leírta azt a férfit, akihez feleségül menne. Körülbelül olyannak kellene lenni, mint Szindbád húsz év előtt volt, amikor kislány korában volt szerencséje megismerhetni őt, és Szindbád tóparti háza körül ácsorgott, mint annyi más leány, de a hajós akkoriban nem törődött a kisleányokkal, keleti királynők, elhízott asszonyságok után evezett... „Mint akkor volt, Szindbád, mikor szerelmes voltam önbe!” - ismétlé pontosan a rajztanárnő, és születésnapi virágait úgy állította fel Szindbád szobájában, hogy az mindig szem előtt lehessen.

Szindbád elnézegette a szobában motoszkáló vénkisasszonyt, és megállapította magában, hogyha nem ismerné családi diplomáját, azt hihetné róla, hogy egyszerű takarítónő, aki a takarítónők örök hajlandóságával mindig rendelkezésére áll a szobaúrnak, akár bál után, akár szerelmi bánatában. „De diplomája van!” - intette magát Szindbád. „Még sok ceremóniám lesz vele éppen ezért, meg kell tehát fontolnom, hogyan tegyem meg neki szerelmi ajánlatomat, hogy annak sikere legyen. Széppé kell varázsolnunk eljövendő szerelmi jelenetünket, nem pedig csak amolyan véletlen találkozóvá, amely megeshetik mindenkivel. Diplomás nő!” - mondogatta Szindbád, mert mindig valamely áhítatos tiszteletet érzett az okleveles nők iránt.

Bettina meghallgatta Szindbád tervét elcsábításáról, és mindenben helyeselte azokat a ceremóniákat, amelyek az eseménnyel kapcsolatban szükségesek. „Ott szeretném, ha történne velem valami, ott a tóparton, ahol ön fiatal és hódító ember volt” - mond Bettina. „De addig is váltsa be ígéretét, adjon férjhez, mert istók uccse: megecetesedem itt a nyakán!”

Bettina iskolaillatot hagyott maga után, mint egy tanárnőhöz illik, midőn a születésnapi üdvözlők között megérkezett a tervbe vett második hölgy, Orsolya - egy zárdakék, kórusról való, templomhideg arcú, modorban és testtartásban máris apácás leányka, aki élete legfőbb céljának eddig azt tekintette, hogy a fejedelemasszonynak tetszését megnyerje. Szindbád különös figyelemmel szemlélte meg virágait, miután megtudta róluk, hogy azok a régi városka zárdakertjéből valók. Máskor oltárokat szoktak díszíteni az apácák virágaival, kivételes kegyessége a főnökasszonynak, hogy a zárdai virágokat világi célra, így Szindbád „meggratulálására” átengedte. „Csókoltatom a kezét a fejedelemasszonynak” - üzente Szindbád, majd szokásos vallatás alá vetette Orsolyát, a matematikáról és földrajzról tudakozódott főként, és ámítva emlegette a zárdanövendéknek, hogy ezeket a tudományokat tartja a legméltóbbaknak arra a célra, hogy egy leánylelket foglalkoztassanak. Orsolyáról kiderült, hogy mind matematikában, mind földrajzban a legelső a vele egykorú leánykák között. „És a koszt milyen a zárdában?” - csapott le Szindbád szinte lélegzet után kapkodva, mert egészen mást akart kérdezni a leánykától. Gyónásról és penitenciákról folytatván további vallatásait, megmegsimogatta a leányka vállain térdeplő nyakát; mintha valamely szórakozott mozdulat volna ez, holott kemény, öreges tekintete mögött már javában égtek a lámpások, amelyek a leánnyal való szerelem változatait, lehetőségeit, jeleneteit a képtelen színpadon megmutatnák. „Nem szabad megfeledkezni, hogy úriember vagyok, mégpedig egy bácsi, akinek elsősorban imponálni kell, mint egy püspöknek” - mondogatta magában Szindbád, amíg a zöld fügécskét különböző ürügyek alatt megcsókolta. „Nagy szerencsétlenség ötvenhárom esztendősnek lenni,

tiszteletre törekedni, holott az ember egészen mást akarna elérni... De mondd, ó mondd nekem, hogyan volna az elérhető, hogy ez az apácanövendék valóban szívből megöleljen egy szürke főt, amelynek baloldalán már hálósodnak az erek, meszesednek a véredények, durvulnak a nemes arcvonások, a ráncok hosszú vonalakban mendegélnek, mint végtelen útjai a könnyeknek, amelyeket majd akkor sírunk, midőn rövid idő múlva meg kell halni?... Mondd, te álomtalan, tűztelen, játékok felett érzékenykedő ifjúság, megértenéd-e, ha vágyaimat feltárnám előtted, mint a pokol kapuját? Meg tudnád-e fogni két kis kezedbe a szíveket, mint egy öreg varjút? Tudnád-e tisztelni és hevülten szeretni egyszerre Szindbád bácsit?" - Ezeket gondolta Szindbád, míg a zárda virágát (és növendékét) nézegette, amíg a születésnapra jött leányka egy szentképecskét nyújtott át a révült öreg gavallérnak. A szentképecskére gyermekes betűkkel e szavak voltak írva: „Szindbád bácsinak emlékül a jó kis Orsolyától."

Szindbád átvette a szentképecskét, külön helyre állította az asztalkán, és így szólt:

- Ez mind nagyon szép és helyes, amit felőled hallottunk és láttunk, Orsolya, de vajon tudnád-e megnyomogatni a hátamat, mint a fejedelemasszonyét szoktad, ha az köszvényétől szenved? Ezt a tudományodat mutasd be, aztán elmehetsz Isten hírével.

A jó kis Orsolya erre vállalkozott, Szindbád születésnapi kalandjai ezzel véget értek.

[1932]

JÓ ÉS ROSSZ NAPOK SZINDBÁD ÉLETÉBEN

1

Erről a régen elment figuráról (madárijesztőről, ruhafogasról vagy emlékkönyvbeli préselt rozmaringról) most már meg lehet írni, hogy voltak bizonyos napjai is életében, amikor egyetlen sánta öregasszonnyal se találkozott, a vendéglők előtt elhaladtában könnyű laci-pecsenye és fokhagyma illatok ütötték meg az orrát, hölgy ment keresztül a kocsiúton, még-pedig teljesen hozzáillő ruhában, akinek utána lehetett bámészkodni: milyen a bokája, milyen a nyakszirtje, alkalmas volna-e a dereka az átölelésre, keble a megnyugtató pihenésre, amelyre minden embernek szüksége van, aki ezen a földön komolyan működik, véleménye (és a társadalom véleménye) szerint is hasznos munkát végez.

Mert hiszen körülbelül ezek az első szempontok, amelyeknek alapján egy hölgyet szemügyre lehet venni: van-e benne megértés egy elszerencsétlenedett férfi szenvedései iránt?

Gödöllői Irénben volt megértés (bár Szindbád néha kénytelen volt Iróniának nevezni a megszokott Iréne neve helyett).

Volt benne megértés... Mindig eltalálta a jó napokat, amikor Szindbáddal kedvére kisétálhatta magát a régi óbudai temetőben, ahova már nem járt temetkezési menet, az újabban elhunytakat a hegy alá viszik, egy síkságra. A hegyoldalban, pláne, a jó magasan alvó budaiak, akik amúgy is csak a bal vállukon át tekingetnek vissza ebbe a világba, mint a fogyó holdra szokás, sohase szemközt, mert az elmenőben levő holdvilág mindig elszívja bizonyos életerejét az embernek, amelyről nem lehet tudni, hogy lehet-e pótolni? - ezek a régi óbudaiak, úgy hallgatták az alantról felhangzó, jó bőséges temetési harangozásokat, mint akiket nem érdekel többé, hogy kit visznek kocsin a földszintes, új temetőben. Az életkoruknál, a helyzetüknél fogva sikerült bejutniok a holtak főrendiházába, fel, a hegyre, családi kriptákba, régen megvásárolt sírhelyek-re, amelyekre nézve kontraktust kötöttek valamely hatósággal, amely mindig intézkedik, ha temetésről van szó. Mint csupa régi grófok, zavartalan magányban (egyedül, mint a varjú), alig zavarva látogatóktól, lárma csináló vigécektől, rosszindulatú hitelezőktől, de még a földön maradt asszonyságoktól is mentesen (akik hajdanában még a vendéglőben is utánuk jártak a férfiaknak, pedig többnyire nem volt szükség rájuk) aludgattak itt a régi óbudaiak, amíg Iréne rájött a rejtek temető előnyeire, elmélázásra alkalmas pihenőhelyeire, a sorstól más helyen nem élvezhető hangulataira. És elkezdte a temetőlátogatást, mintha legalábbis legközelebbi rokonai nyújtóztatnák itt lábaikat (a sok haszontalan járás-kelés után), hervadt leveleket szedett össze a sírokról, amelyeket összekeverve vetett valamely egészen elhagyott sírra, mintha a temető módosabb lakói nem felejtkeznének el méltatlanul elhagyott kollégájukról. Sőt voltak napjai, amikor nagyobb feladatokra is vállalkozott. Kicserélgette a sírkereszteket, mert így akarta végleg elrejteni kedvenc halottait. Az altábornagy, egy igen régi és szinte már csak álmoskönyvben (vagy katonai sematizmusban) szereplő katona sírjára egy tímármester sírkeresztjét állította.

- Nem kell hogy az altábornagyot megtalálják azok, akik elhidegültségében végleg elfelejtették.

Iréne ugyanis valamely földöntúli összeköttetés révén tisztelte, sőt szerette az altábornagyot.

„Ilyen lehetett apám, ha ismertem volna!" - gondolta az altábornagy sírján üldögélve.

És a sírkereszt elcserélése révén csak ő tudta egyedül, hol nyugszik az altábornagy, aki bizonyára megtett mindent az életben, hogy neve emlékezetes maradjon. Lám, Iréne a nevébe lett szerelmes.

Fabritzkynak hívták.

2

- Idegen jár a házban - mond Iréne, amikor Szindbád az altábornagy sírja felé közelgett.

Természetesen, nem voltak semmiféle ünnepélyesebb léptei, mert a temetőtől szívéből undorodott, mint olyan ember, akinek még sok tennivalója van az életben (mint ezt gondolják magukban némely férfiak, akik régen megértek a halálra, de nagyon különböző tárgyalásokat, találkozásokat, megbeszélési időpontokat találnak ki arra nézve, hogy a megsemmisítő halál még darab ideig hagyja őket futkározni, spekulálgatni, gondolatokkal, nőkkel bíbelődni. Így: Szindbád ürügyül a továbbéléshez Irént, az altábornagy kedvesét hozta fel. „Mi, civilek is vagyunk valakik, ha rákerül a sor!" - mond Szindbád a hátrafelé ülő lovasnak, aki minden éjjel megjelent ablaka alatt, hellyel kínálta meg a jámborságot, megtértséget, sőt vallásosságot színlelő Szindbádot a nyeregben, hogy egész úton rámosolyoghasson, amíg a nesztelen, patkó nélküli ló viszi a pasasért a maga megszokott útján).

A temetői randevúnál tehát meglehetős lanyha kedélyt mutatott Szindbád.

- Uram Istenem, adjál ennek az öreg szívnek nyugalmat - mond a kalandor, amikor Gödöllői Irént megpillantotta az altábornagy sírján üldögélve és kézimunkázva.

Tudniillik: régi szokás szerint bizonyos szívzavarok jelentkeztek szervezetében, amikor kézimunkázó hölgyet látott, önfeledten egymásra vetett lábakkal, a kötő- vagy horgolótűvel turkálva hajában, elgondolkozva és közben babonázó öltéseket végezve a vásznon, csipkén, más semmiségeken, amelyek látszólagosan darab időre lefoglalják a nők gondolatait.

De persze hogy a babonás öltéseknek megvolt a maguk céljuk, gondolatilag egy messze bitangoló, lábszárait meresztgető, bajszához, esetleg fodros pofaszakállához nyúlkáló férfit is célba vehettek a kézimunka öltései. - Hol van az a tudós, aki kiszámíthatna egy női gondolatot, amely a világűrben elröppen egy másik gondolattal együtt, amely például öreg tudós homlokából keltezve a Hold és a Csillagok meghódításáról szól - amíg a kézimunkázó hölgy gondolata megmarad itt a földön, és nem kíván se többet, se kevesebbet, mint csak annyit, hogy egy bodrozott (szóval vőlegény külsejű férfiú) jöjjön elő valahonnan, és itt nyomban letérdepeljen, mint ez úriembereknek a szokása? (Szindbád már régen nem viselt strupflit a nadrágszáron, hogy a térdepelési jelenet kellően sikerülhessen. Bőszárú nadrágot hordott, amely a letérdepléshez mindenkor alkalmatos volt.)

- Az ön rám való gondolása hívott ide, Iréne, miben lehetek szolgálatára? - kérdezte Szindbád szabályszerűen összeütve bokáját (előbb az egyik lábával bizonyos félkört írva le a levegőben, mint ezt a budapesti rendőröktől látta).

- Igen, gondoltam önre, mert attól tartok, hogy az utóbbi időben nem viselkedik gentleman módjára - felelt Iréne. - Vallását akarja változtatni egy metodista nő miatt.

- No, legalább asszonyhangot is hallok még ebben az életben - fohászkodott fel Szindbád őszinte örömmel, mint aki valóban boldogságot érez arra az eseményre nézve, hogy egy asszonyhang szól hozzá, mégpedig azon az althangon, amely komolykodva a férfiak mellénye alá látszik bujdosni.

- Azt hiszem, a mai napot a jó napok között jelölöm meg a naptárban, nem csekélység, ha egy női hang is beleavatkozik az ember szürke életébe. Én amúgy is haragban vagyok azokkal a hangokkal, amelyeket hallani szoktam. Minden felébredésemkor a másvilágról jövök vissza, ahol az altábornagy úr már kényelmesen elhelyezkedett, valószínűleg fájós lábait áztatja egy tálban...

- De velem kötekednek tovább is a hangok, amelyek értelmetlenül, érzelemtelenül jönnek ki az emberekből. Milyen rettentő megszólalások vannak a koldusok jól betanult sirámaitól kezdve az adóvégrehajtók kopogtató, elbizakodott, úgynevezett törvényes megszólalásáig! Egy olyan skálája a hangoknak, amelynek mindegyike arra született, hogy embertársát elüldözze e földről. Köszönöm, hogy most végre Nagyságod is szólt hozzám, akinek hangja nem mondható kellemetlennek - szólt Szindbád, amint igyekezett megtalálni a talajt, illetőleg az álláspontot, amelyet elfoglaljon a fentebb említett hölgy kívánságaival szemben.

Iréne azonban ironikusan - van-e borzalmasabb magatartás egy fiatal hölgy részéről? - hallgatta Szindbád védekezését.

- Ezeknek a túlvilági hangoknak a hallását, amelyről már többször panaszkodott nekem, uram, többnyire az idegek rendetlensége szokta okozni, amely pálinkaivás vagy egyéb zavaros álmokat okozó körülmény miatt jön létre. Ismerjük a diagnózist, nem csodálkozunk, ha folytonosan pénzbeszedők hangjait hallja maga körül. Ugyan nem mindenben helyeslem a taktikát, ahogyan a főváros vezetősége a villamos áram számláit behajtja... Kellemesebb embereket is ismertem már Budapest főváros pénzbeszedőinél.

3

Szindbád bólogatni kezdett a gúnyolódó hölgynek, mintha mindenben egyetértene vele, mert nem szerette sohasem egy nő előadását megzavarni. Irénének a pénzbeszedőkkel volt baja, hadd mondja el teljes egészében tapasztalatait. De Iréne váratlanul fordított egyet a dolgokon, amint kézimunkájára nézett és rájött, hogy voltaképpen mi is a teendője a megidézett úriemberrel.

- Igen, széltében azt beszélik, hogy mormon (vagy tán mohamedánus) akar lenni, és több feleséget tartani. Mindenféle ócska asszonyságokat akar összegyűjteni maga körül. Való volna ez?

Szindbád megtörten állott a temetőben. Igaz, hogy betegségeiben, amelyek meglátogatták, gondolt bizonyos nőkre, akik jól tudnák ápolni, párnáin megforgatni, éjjel betakargatni, elaltatgatni, megtörölgetni verejtékező homlokát, de hát ezek a nők nem mindig voltak alkalmatosak arra is, hogy feleségül vegyék őket. Hogyan magyarázhatná meg ezt a kérdést az ironikus Irénének, aki a rajtacsípett bűnösön legeltette szemét, miközben így morfondérozott...

- Eddig legalább nem vétett az ország törvényei ellen. Most majd azt is megérhetjük, hogy öregségére becsukdossák, mint valami gonosztevőt. Én nem szabadítom ki, előre figyelmeztetem. Már csak azért se tehetném azt, mert nincs többé életben az altábornagy, nemes pártfogóm, aki felkötött karddal elment azokra a helyekre, ahol szükséges volt közbelépnie.

- Sajnos, az excellenciás úr csakugyan nincs életben - mond Szindbád szemlesütve. - Goromba egy fráter volt, pisztollyal akart kényszeríteni, hogy kegyedet nőül vegyem, Iréne. No, de sohasem ijedtem meg a pisztolyoktól.

- Ne folytassa! - kiáltott fel Iréne. - A halott mindent hall.

És ebben valóban igaza volt.

A koporsó megmozdult a föld alatt, mert az történt vele, hogy a kövér emberből kifejlődő gázok szétnyomták az egyszerű katonás koporsót, és a sír felülete emiatt besüppedt.

Iréne úgy érezte, hogy süllyed alatta a föld, ugyanazért nagy örömmel fogadta a segítségére siető Szindbádot. Kezét kezébe adta, és el sem bocsátotta sokáig, mert a gúnyolódó nők is megrendülnek néha (különösen akkor, ha a föld elnyelni akarja őket).

- Vigyen messzire az altábornagytól, mert még valamit csinál velem - mond a hölgy visszanézegetve a beomlott sírra.

[1932]

SZINDBÁD ELMEGY DESZKÁT ÁRULNI

1
Hogy vette a fát?

- Sajnos, elmúlt az az idő, amikor ősz elején egy-egy tutaj fára alkudozhatom, amely a Dunára a Vágból, vagy Tokajba, Szolnokra a Felső-Tiszáról érkezett, ahol a tótok pihenőt tartottak, és vevő után néztek - de régi szokásomból azt még megtartottam, hogy hasábban veszem meg mindig a télire való tüzelőt - kezdte elbeszélését Szindbád, ez a régi regélő, amikor a sok elhangzott szerelmes-asszonyos dolgok után végre a praktikus, a reális életet szolgáló ügyek után is érdeklődtünk - így a téli fűtés iránt is.

- Hasábban? - kérdeztük.

- No igen, mert sorsom úgy alakult, hogy nem ültem búboskemence mellett, amelynek fűtéséhez elég a venyige, a tengericsutka, a napraforgó kóró, szalma, nád és más potomság, hanem olyan kályhához jutottam, fehér porcelán kályhához, amelyen angyalkák figurái voltak, de amelynek fűtéséhez múlhatatlanul fára volt szükségem. Ezért vettem hasábfát, néha fenyőfát, nyírfát, vegyítve nyárfával, pattogó akácfával, amelynek melegét és hangját kimondhatatlanul kedvelem. - Senki se tud úgy duruzsolni, mint a vén akácfa, amely már megérett a kivágásra!

- Hozzá képest csak dadog a vén szilvafa, pedig az is tudna valamit. Az eperfa pedig csak sóhajt. De az akácfa a legjobb barát télen, különösen akkor, ha hasábban rakattuk le udvarunkra, hogy legyen ideje megszáradni, és két egymáshoz tanult favágóval fűrészeltettük, vágattuk, boglyába rakattuk. Fontos dolog a favágók összetartozósága. Legjobb persze: a férj és feleség, de ilyen favágópárhoz ritkán jut az ember. De megteszi a magáét két régi cimbora is, akik között az egyik mindjárt az alacsonyabb helyre kuporodik a kecskebak mellett, az összegyúrt szűrére, először ő kortyint a pálinkásüvegből, mielőtt a munka elkezdődne, mert ő végzi a nehezebb teendőt. Alulról kell rángatni a fűrészt, ami nehezebb, mint állva fűrészelni a kecskebak másik oldalán. Ne vegyétek tehát udvariatlanságnak, amikor a tuskóra terített rongyszűrén a férfi ül a házastársak közül, és az asszony áll, és szalonnával kenegeti a fűrészt, ő teszi a fűrész alá a hasábokat a bakra, és ő kortyint rövidebbet a pálinkásüvegből. A tuskón ülőnek van nehezebb dolga...

- Majd a felfűrészelt fa felaprításánál is övé a generális teendő, mert az első hasítást a baltával neki kell tenni a fába, amely ilyenkor még nagyon szeret ellenállni. De amint az első fejszecsapást, az első szakadást megkapta a favágó fejszéjétől, magától is rájön, hogy meddő minden ellenkezés. Amint először megismerkedett a fejszével, elveszti életerejét. Felaprózni már könnyű a balta sújtotta fadarabokat. Így vagyunk az emberekkel is...

- Hogy vagyunk az emberekkel? - kérdeztük. De Szindbád most már megmaradt favágó emlékeinél, és élvezettel magyarázta a felaprított fa boglyába való rakásának történetét.

- A kőművesek nem tudnak olyan szép házat építeni, mint a megfelelő favágók az apróra vágott fából. Sapkaalakja van minden boglyának, mint valami embernek, akinek a fejét, a haját kezdi ki először a téli fehérség. Amikor az első hó leesik, és a boglyát odakint találja az udvaron.

Ott áll a boglya a kert felé, oly némán, akár egy síremlék, amely alatt valaki fekszik. Éjjel a holdvilágnál szokatlan árnyékot vet az udvarra, mert még nem szokta meg őt a holdvilág a maga helyén. A keletről jövő szél, a nyugatról jövő felhő, az északi oldalról támadó hófúvás a barátja, és a kísértet sétál körülötte éjfélkor fehér lepedőjében. Látja a háztetőn füstölgő kéményeket, amelyeken a régi boglyák halotthamvasztó füstjei szálldosnak ki. Látja a gyalogutat a hóban, amely mindinkább közeledik felé. Még jóformán nem is élt, máris meg kell halnia. Azon a gyalogúton jön érte a halál... Nem sok öröm lehet egy boglyafa életében - mond Szindbád, kicsit elborultan, mert már abban az életkorban volt, amikor minden elmulandót sajnált a világon.

2
A boglya összedőlése

Szindbád így folytatta mondanivalóit a felaprított és fűtéshez boglyába előkészített tüzelőanyag életéről:

- Az öregemberek, akik már nem szeretnek mindent meghallani pamutot, vattát dugnak a fülükbe, van olyan is, aki a bundájára fekszik, és szőrös sipkát húz a fülére, amikor „szőrösödik az idő", tudniillik a téli ruházati anyagok, szőrös mellények, fejvédők, kesztyűk előkerülnek.

- A boglyafa azonban olyan fehér koszorút rak a fejére, hogy az udvar királyának látszik. Utolsó hivalkodó napjai ezek, mert amúgy barnán tán elállonghatott volna ismeretlenül az udvar végében darab ideig, de hókoszorúval a fején észrevételi magát. (Még tán tavaszig itt marad és kilombosodik, amint megtörtént már a földben felejtett gyökerekkel, tuskókkal, amelyek új életet akartak kezdeni vénségükre a régi elhibázott élet helyett. Aki egyszer meghalt, annak nincs semmi keresni valója a földön, éppen elég időt vesznek el a holtak az eltemetésük, eltüntetésük ceremóniájával az élők életéből.) - A boglyafa halála is szertartással jár. Férfiembernek kell először hozzányúlni, mégpedig vasvillával, mert asszonyra menthetetlenül rádőlne. Az asszony nem tud kellő időben elugrani az összeroskadó boglyafa alól, amikor annak oldalát megbontják a kellő helyeken.

- Azt mondjátok, hogy könnyebb volna a boglyát a koronájától lefelé szétrakosgatni, mint ahogy egy házat bontanak. - Én pedig azt felelem erre, hogy nincsen a világnak olyan cselédje, aki erre a teendőre vállalkoznék. Amikor másként is össze tudja dönteni az örök időkre megtelepedettnek látszó boglyát. Lyukat ás az oldalába, és a lyukat a vasvillával addig tágítja, amíg az mind mélyebb és tágasabb lesz. S ekkor egy pillanat alatt meginog a boglya, mintha a föld indult volna meg alatta. Nagyot rottyant, mint egy összedűlő élet. Az előbbi percben még hatalmas alakként állott a ház végében, tekintély volt az udvar felett, nappal a kakas nézett szét tetejéről, éjjel a kísértetnek volt a barátja - és most egyszerre semmivé lesz, mert egy konyhaszolgáló azt jelentette, hogy fogyadozóban van a tüzelő...

- Megvallom, barátaim, mindig bizonyos mélabút éreztem, amikor udvarom végéről eltűnt a megszokott boglya látóképe, mintha vesztettem volna valamit az életemből. A boglyával együtt elveszítettem azt a bátorságomat, amellyel a tél folytatása elé néztem, de elveszítettem a kedves kis madarakat, az országutak sármányát, a kertek cinkéit, amelyek szeretik az öreg boglyafák fejeit megkapirgálni, és e célból negyedóráig időztek udvarunkban. Egy gazdasági illúziót is veszítettem ugyanakkor - a gazdagság érzetét -, amely minden boglyatulajdonost megillet.

3
A fadarab durrantása

- Összedűlt a boglya, de legalább kéznél volt a tüzelő - vigasztaltuk Szindbádot, hogy végleg búnak ne eressze a fejét.

- Igen, a porcelánkályha körül (amelyen szarvas és vadász figurája is volt, hogy el ne felejtsem) valóban megtelt a fáskosár azokkal az akácfadarabokkal, amelyeket úgy szeretek nézegetni, mintha mindegyik egy-egy darabja volna ifjúságomnak. - Kezembe vettem a fadarabot, megnéztem, megszagoltam. Igen, ez akác, bizonyára találkoztam vele valahol azokon az országutakon, amelyeket életemben bejártam. Akkor talán még kis fácska volt őkelme, amikor én a bajuszomat már pödörtem. De az akác gyorsan növekedik, hamar utolért a fa, és íme, az elmúlásban is megelőzött.

- Különösen tél elején, amikor az ember még nem szokta meg a fűtést, minden darab fához, mielőtt a tűzre vetettem volna, volt valamely mondanivalóm.

„Te ott virágoztál akkoriban az országúton, mikor Málcsi után jártam lóháton" - mondtam az egyik akácdarabnak.

A fadarab, miután más nyelvet nem tudott, később a lángok közül: durrasztva felelt. Mintha így tett volna pontot a Málcsi és az én ismeretségemre, amelynek valóban vége lett.

4
S... dorombolása

- Boglyatulajdonos koromban persze megengedtem a reggeli tüzelésen és a nappali melegedésen kívül azt a passziót is magamnak, hogy az esteli, az úgynevezett borongós órákban is a tűz előtt üldögéljek, holott a lányosházaknál, a bormérőhelyeken is mindig fűtött szobára találhattam volna. De mit meg nem tesz az ember, amikor boglyában áll a fája, odakint az ablakon havas eső kopogtat, az utcáról még a szél füttyentését is hallani lehet, amely szél más hiányában a lombtalan fákkal birkózik, vagy öreg kalapokat táncoltat a sárban, de mindent átzúg a kályhában lobogó tűz megnyugtató dorombolása.

- Mit dorombol az akácfa? - kérdeztük lelkesen, miután nem kellett tartanunk attól, hogy Szindbád, mint fegyveréből a vadász, durrasztó hangot fog adni, hogy az akácfa beszédét híven utánozza.

- Az akác a hosszú, magányos estéken tudott igazán dorombolni, amikor úgy fűtögettük a porcelánkályhát, mintha valami szertartást végeznénk. Én az esti tüzelést sohasem bíztam cselédre vagy bármely idegenre, mint ahogy okos ember maga önti poharába borát, maga vall szerelmet a kiválasztott hölgynek, nem pedig kérő útján. És ugyancsak magányosan hal meg, hogy senkinek alkalmatlanságot ne csináljon. (Hiába az egész világ segítsége, amikor elkövetkezett a halál órája, nincs kedves szerető, nincs hű barát, magányosan kell lenni, még ha annyi gyerekem volna, mint ahány ujjam.)

- A téli esti tüzelgetés azonban korántsem olyan szomorú, mint a magányosan végzendő szertartások némelyike. Kellő észjárással fel lehet vidámítani az estét, amelyben az akácfa rendezi koncertjét. Hogy mindjárt a legelején kezdjem - felesleges a tűzén kívül más világítás is a szobába. Kár a lámpáért, olajért, gyertyáért, amikor a tűz lobogva ég este a kályhában, és bevilágítja a gondolatoknak azokat a részecskéit, amelyeknek lakói csak ebben az időpontban

mernek életre kelni, amikor a tűz lobog a sötét szobában, és valamely csodálatos dorombolás hallatszik a tűzből, mintha láthatatlan vendégek léptek volna a kéményen át a házba. Körülülik ők is a porcelánkályhát, és kezüket dörzsölik, mint a messzi útról jött vándorlók. Egy-egy kéz, amely a tűz körül melegszik: nem tud nyomban visszahúzódni a sötétségbe, mielőtt a láng hirtelenségével rá ne világítana. És te alig feleszmélve pillantasz meg egy régi kezet, amely ott mozog, dörzsölődik, töpreng vagy kitárul körülötted a sötétben. Hol is láttad már valaha ezt a kezet? Mikor érezted tapintását, barátságát, simogatását, jóságát, gyógyító hűsét, csillapító langyosságát vagy bátorító melegét?

- Csak egy szempillantásnyi az idő, amikor a régi kéz a sötét szobában a tűz dorombolásánál, a lángnyelvek fényénél megjelenik. De ha jó szemed van: ha jó emlékezeted van, és tisztább lelkiismereted van: felismered a lángnyelv váratlan fényénél, a tűz dorombolásánál egyikét azoknak a kezeknek, amelynek köze volt életedhez. Ez pedig így történik.

5
Kié a sötétből megjelenő kéz?

Miután kedvenc fád, az akácfa lángja világított rá hirtelen a sötétben körülötted lévő kézre, amelyet más fa lángja tán nem tudott volna napvilágra hozni, az a teendőd, hogy az akácfák életútját vedd szemügyre, azon a tájon, amerre jártál valaha, és az akácokkal barátkoztál. Ez az út pedig elvezet ifjúságodba, esetleg gyermekkorodba, mert az útnak nincs sorompója visszafelé haladva, akármilyen messzire visszamehetsz azon az úton, amelyet már megtettél (csak a jövő felé vezető utat zárják el a sorompó őrei). Akármilyen mélyre mehetsz vissza az életedben bejárt úton, mindenütt találsz elmaradt ismerősöket, vámőröket, ott megállott halottakat és akácfákat, amelyek hosszú-hosszú sorban kísértek el idáig az úton, amíg idejutottál a magányos szobába.

- Igen ám, de most kézről van szó, nem pedig akácfáról - vetettük fel Szindbádnak a kérdést, hogy ne távolodjon el messzire, régi sorompóőrök közé, ahol utol nem érhetjük.

- Pedig az akácfa szoros összefüggésben van a kézzel, amely magányos szobánkban az akácfa lángja mellett egy pillanatra megmutatkozott. Éspedig azért van összefüggésben, mert ezt a kezet akkor mutatja meg nekünk az akácfa, mielőtt dorombolva végleg meghalna kályhánkban. Mikor talán utolsót lobban, mikor az utolsó jelet adja magáról a fadarab, akkor figyelmeztet egy titokra is, amelyet elfelejtettünk.

- Az akácfa múltjában kell tehát keresni a kéz megjelenésének magyarázatát, ami az én magányos estémen, doromboló tüzem mellett nem is volt olyan nehéz! - mond Szindbád a legnagyobb egyszerűséggel, hogy el kellett neki hinnünk, hogy megtalálta a kéz tulajdonosát, azaz megfejtette a titkot.

- Az a kéz, amelyre az akácfa lángja a sötét szobában rávilágított: Hedvig keze volt, akiből nem maradt meg más az életemben, mint a keze. Hedvig keze látogatott meg, azon a magányos estén, mielőtt elmennék deszkát árulni (azaz meghalni), mint a fákat szerető embertől ez kitelik.

- Vajon, mit tett ez a Hedvig, akiről igazán sohase hallottunk?

- Nem is hallhattatok róla, mert Hedvig csak egyetlen pillanatra szerepelt az életemben, minden romantikusabb vonatkozás vagy hozzáképzelés nélkül. Csak a kezével szerepelt. És éppen azért csak a keze jött elő abból a nagy-nagy múlt időből, amelybe egy pillanatra bevilágított a tűzből az akácfa lángja.

6
Hedvig keze megállítja útjában a fiatal deszkakereskedőt

- Hedvigről most is csak annyit tudok, mit akkor tudtam, amikor keze életembe avatkozott.

- Hedvig német kisasszony volt a szomszédban a gyermekek mellett, fiatal volt vagy öreg, valószínűleg szőke, mert az én nótám fiatalkoromban az volt: *Szép a szőke szebb a barna - mert a barna magyar fajta.* Nem mondhatok tehát többet Hedvigről. Bár ő tán többet tudna mondani rólam, ha még él valahol. Szerelmes voltam, és ugyanezért egész fiatalon elhatároztam, mint vidékünkön tréfásan mondogatják: felcsapok deszkakereskedőnek a másvilágon, azaz meghalok. Egy akácfa állott abban az udvarban az ablak alatt, ahol Hedvig tanítgatta a gyerekeket. Hogyhogy: ezt a fát választottam ki arra, hogy felkötöm rá magam, nem gondolva arra, hogy majd mennyire megijesztem vele a német kisasszonyt, és talán még hírbe is hozom, mint olyan nőt, akiért a férfiak felakasztják magakar. (Jobb híre is lehet egy német kisasszonynak.)

- Fiatal, boldogtalan fejjel az ember nem gondolja meg a dolgokat, mert ha jól vesszük: Hedvig hírbehozatalán kívül lett volna még más okom is, hogy a deszkakereskedést elhalasszam. De én csak a szokatlanul nagyra nőtt, megterebélyesedett, a szegedi árvíz évében ültetett fát néztem, amely minden tekintetben kedvemre valónak látszott: nagy volt, bár akác volt. És éppen virágzási ideje volt, amely időpontról mindenki jól tudja, hogy legveszedelmesebb az akác életében. Megbolondul ő maga, de megbolondít másokat is.

- Ma tapasztalt szemmel az akácnak inkább a téli életét kedvelem a boglyában, majd a kályhámban, a virágzási, bolond életkorára nem sokat adok. Nem tud voltaképpen semmi egyebet, mint a legtöbb nő, hogy kell csinosnak lenni, hogy kell bolondítani, de a fűtésről, melegítésről még sejtelme sincs. De akkor belebomlottam a virágzó akácba, és egy hajnalon felakasztottam a fára magam, mint egy veréb vagy egy csavargó.

- Ekkor jelent meg a történetben Hedvig, aki ablakából látta a történteket, és kézimunka-ollójával elvágta a nadrágszíjat.

- Se azelőtt, se azután, mindaddig az estéig, amíg kezét a magányos szobában téli estén megmutatta Hedvig, nem tett egyebet, mint kézimunkaollójával nadrágszíjat nyisszantott el. Ez volt minden tennivalója, és a sok kéz közül, amely a láng fényében megjelenhetett volna a szobában, a jó kezek, a rossz kezek, a boldogságot osztó kezek közül Hedvig keze jelent meg, amikor az akácfa utolsót lobbant.

[1932]

A KAPPANHÁJ TÖRTÉNETE, VAGY A CSACSIHASÚ EMBER

1
Még a kása is bűnös

- Néha elegendő egy karéj fokhagymás, bőven zsírozott pirítóskenyér vagy egy kanál leves, amelyet megfelelő helyen fogyasztunk, hogy az emberben meginduljon a hízási folyamat, létrejöjjön az úgynevezett „kappanháj", amely bizonyos életkorban utoléri a férfiakat, szép, kövér emberek lesznek azok, akik odáig soványak voltak, pedig rendszerint egy falattal sem esznek többet a megszokottnál. - De az az egyszerű jóízűen elfogyasztott pirítóskenyér vagy kanál leves már megtette a magáét. - A hízás, „kappanháj", kövérség, öregség, elindult a maga útján. Én azt hiszem, hogy ezektől a megkívánt, kigondolt, előre elképzelt falatoktól óvakodjanak azok, akik nem akarnak megöregedni.

...Így szólt az „Úriember", aki Szindbád asztalához szokott néha letelepedni az Arany Kakasban, és Szindbáddal különböző vitákat kezdett ételekről és italokról; azt mondhatni, hitvitákat. Egy pohár sört vagy egy hosszúlépést rendelt, sohase többet, de kiélvezte a vendégeskedésnek minden gyönyörét.

Szindbád éppen letette a kanalat, amelybe a sikerült gombalevesnek utolsó maradékát a tányér felbillentésével kiöntötte, gyertyaszentelőnapi hangulattal ült; és a rántott borjúkotlettet várta, mégpedig káposztával, csak egyszerű káposztafőzelékkel vagy inkább káposztasalátával, azért ugyancsak kissé fanyar, óvakodó hangon válaszolt:

- Nem merném a magam részéről azt mondani, hogy egy falat elegendő a „kappanháj" megszerzéséhez. - Sokkal többet kell ott közremunkálni, míg az ember azon veszi magát észre, hogy nadrágjai, mellényei, gallérjai megszűkültek, sőt mintha a kalapkarima is szorítaná, és ebéd után egypár percre úgy alszik, mint egy sótartó, amelyet estig félreállítottak. Ez a pár perces alvás nagyjelentőségű annak az életében, aki nem akar kövér ember lenni.

- Étel nélkül nem lehet hízni - vetette oda a vitatkozó Úriember.

- Természetesen, de az ételek közül ne az ártatlan pirítóskenyéren vagy levesen akadjunk meg, hanem például nézzünk körül akár a mindennapi zsíros főzelékeken, vajas tésztákon, a népszerűségnek örvendő, félkövér húsokon... Itt még a kása, borsópüré, a böjtös lencse is akkor számít ételnek, ha pecsenyezsírral bőségesen van leöntve, a mártásba a majonézen, a tojáson, tejfelen, olajon és citromon kívül még mustárt is kevernek.

- Azt tessék figyelembe venni - mond Szindbád belemelegedve -, hogy ebben az országban még a savanyú malacot, ezt az egyházatyák által is megdicsért, böjtös ételt is, úgy készítik, hogy az embernek okvetlenül jól kell lakni, meg kell hízni tőle, pedig éppen böjtölni szándékozott aznap. Tojás és tejfel, forró zsír, babérlevél, bors, reszelt citrom, tárkony, grízes liszt - mind hozzájárul ahhoz, hogy a savanykás malacot az ember lehetőleg az utolsó falatig elfogyassza, még böjtben is. De hát ahol még töltik is a gyenge kis malacot...

- Mint a káposztalevelet vagy libanyakat - mond bólogatva a vitakereső Úriember. - De azért még se kell elhízni.

2
A kappanháj lehetőségei

- Nem kell elhízni, de jóformán kikerülhetetlen, hogy az ember harminc-, esetleg negyvenesztendős koráig, ha csak addig meg nem hal, egy kis kappanhájat ne szedjen magára; persze, nem olyan aranysárgát, mint az igazi kappané, amelyért el lehet utazni egyik városból a másikba, ahol a kappanok hizlalásához értenek, de némely ember nagyszerűen tudja a maga kappanhájának az ápolását is - mond Szindbád elgondolkozva, miután rövid kivétellel (csendes asszonyok mellett) nem volt többször kappanhája, mint kétszer-háromszor. Mert az asszonyok elvették, amikor elmentek.

- Csak tessék megfigyelni a nyak, fül, toka és az arc bévülről jövő rózsaszínű sugárzását, amely legelső jele annak, hogy a szervezetben elindult valamely mozgolódás, mint akár a télen trágyázott földekben tavaszkor. Az emberi szervezet éppen úgy mutatja domborodásával, zsírosságával a benne lejátszódó eseményeket, mint akár a dédelgetett zöldségeskert a ház alatt, a melegágyakat (míg a szántóföldek mennyire szenvednek az ég alatt). Igen, ezek azok az ugyancsak dédelgetett étvágyak, kedvek, vágyak, ételek iránti gondolatok, amelyeket az emberek úgy hordanak magukban, mint akár asszonyaik iránt érzett érzelmeiket (ha ugyan nem önfeláldozóbban, néha egy tál lencséért), ezek az evési érzetek teszik, hogy az ember aránylag végigélheti éveit a földön, de legkésőbb hatvanesztendős koráig hasat kell eresztenie, akármilyen kis hasat, *csacsihasat,* mert tovább nem bírja.

- Nem bírja a levesek miatt. Mert nem hizlal ugyan egy kanál leves, de ha az úgy van elkészítve, mint a *rákleves,* amelyről egy régi könyvben olvastam, és már magától az olvasmánytól, a készítési módjától, a fáradtságosságtól, a hozzávaló szerektől úgy jóllaktam, hogy mozdulni se tudtam - ilyen ráklevestől meghízik az ember. Igaz, hogy meghízhat a tyúklevestől, de a majorannás egyszerű krumplilevestől is, különösen ha sok tejfelt és sűrű csontlét adunk hozzá, nem úgy, mint aratóknak csak vöröshagymát és paprikát.

- A szép „kappanháj" létrejövetelét nagyban elősegíti a gondolat, amellyel például a libamájpástétomot vagy nyúlpástétomot, a töltöttpaprikát és a gombát nézzük, pedig azt hihetné az ember, hogy ezektől az ételektől nem lehet meghízni, pedig még az úgynevezett koldus kotlettől is felhízhat az ember, pedig abban aztán igazán nincs más, mint krumpli, paradicsommártás és tojássárgája. De vadászatok, utazások, téli járás-kelések és éhes gondolatok közepette még az ilyen hitvány ételeknek is megvan az a bátorsága, hogy valamely rejtelmes úton zsiradékká váljon, és elhelyezkedjen például a tenyérnek belsejében, amelytől oly puha lesz a tenyér belterülete.

Most azonban az Úriember, Szindbád Arany Kakasbeli asztaltársa, türelmetlenül rázta meg söröskorsóját, hogy a benne megállapodott maradék sört egy kissé mozgásba hozza.

- Az igazi „kappanhájnak", amely az embereken bizonyos korban mutatkozik: mégiscsak más oka van, mint a krumplileves.

- Igen - felelt Szindbád jámboran -, még az ilyen maradék sör vagy egy jó szippantásnyi levegő is. A kellő időben, például ebéd előtt sóval és paprikával fogyasztott kenyérszeletnek is, az ebéd után evett kenyérnek, amelyről némely ember nem tud lemondani. Hát még az ártatlan zsíros pogácsának, amelyet friss állapotában olyan gondtalanul dugdosunk magunkba, mint a kacsa a gilisztát, amikor megpillantja!

3
Mikor „törvényes” a kappanháj?

A vitatkozó Úriember azonban mégse adta be a derekát, pedig maga is azok közé tartozott, aki zsebében kenyérdarabokat, pogácsákat hordott, és eszegette őket... Akár minden időben, mert enni mindig jó.

- De hát hogy van az, hogy éjjel élő emberek, például a nagyurak és vasutasok, lumpok és bakterek, rendőrőrszemek és a lámpásokkal foglalkozók, akiket nappal nem láthatni, többnyire megmenekülnek a „kappanhájtól”, még ha netán betöltötték volna is a hatvan évüket?

- Nagyságos uram - felelt Szindbád, mert bizonyos életkorba jutván maga is mindenkit tisztelt, aki őt tisztelte, mert csak így lehet az életben valóban csendesen boldogulni -, a nagyurak életmódjáról nem sokat tudok, de annyit bizonyosan, hogy esti étkezéseik előtt gyomrukat mindenféle hideg gyümölcsökkel, ananászdinnyékkel, fagylaltokkal lehűtik, szeretik a meleg langyos leveseket, a hideg vad- és marhapecsenyéket, a legkülönbözőbb mustárokat, amelyekhez tulajdonképpen mindennapi ember nem érthet, mert a mustároknak, ezeknek az ördöngös „extragónok”-nak annyi válfaja van, hogy az ember törheti a fejét, amíg egy zöld salátát (télidőben) a kellő állapotba tud hozni. A nagyurak kevés bort, igen kevés sört, de annál több pálinkát isznak, mert hiszen nekik dolgoznak a konyakgyárosok. Nem hallottam soha, hogy olyan, úriember, aki tokaji bort, francia konyak-, császárkörte-, benediktiner-keveréket valódi kínai teában fogyasztott volna lefekvés előtt, másnap lázasan, náthásan ébredt volna fel. Persze igazi rum és a szív teherviselőképessége is kellett a dologhoz.

- A vasutasok, bakterek, lámpagyújtogatók, szóval az éjjel járó emberek már kevesebb gesztenyével töltött fácánt vagy az abbék receptje szerint készült foglyot fogyasztanak, inkább hasa aljából, tokából való fokhagymás, babérleveles, korianderes abált szalonnát vagy az abahúsból való alig fűszerezett, füstölt májas hurkát, vagy véres hurkát eszegetnek éjjeli foglalkozásuk közben. De nem rossz a fagyos, rétesben főtt kolbász sem, amelyet például hosszú útjára visz zsebében az éjjel járó ember, persze asszony kell hozzá, aki türelmesen foglalkozik a kolbásszal, amíg abból tészta lesz. Azt mondják, felér a fürjpecsenyével, amelyet gombával, piros paprikával, zöld paradicsommal (vagy fordítva), de rizskásával tálalnak. A fürj-fogyasztó nyugodtan el lehet készülve a kappanhájra, de nem így például az uborka-fogyasztó, aki a kapros, babérleveles, szőlőfürtös, tormás uborkákat, vagy a koratavaszkor az éjjeli állomáson vagy a hajnali stáción a zsebében hozott fiatal hagymát jó darab kenyérrel és hideg sertéskarmenádlival eszegeti.

...Így beszélt Szindbád a „kappanháj” kérdéséről az Arany Kakasban, az Úriember azonban meggyőzhetetlen volt, s felkiáltott:

- Legjobb mindig spenótot enni!

[1933]

HÓNAPOS RETEK KALANDJAI

- Bármilyen mostohán bánik is velem sorsom, tavaszkor, minden tavaszkor azt mondja valaki, hogy: „szeretlek” - mond Szindbád (régi barátunk), és csendes megelégedéssel nézett az asztalterítőre abban a régi budai vendéglőben, amely nem messzire esett a Retek utcától.

Lélektudomány és a tapasztalat megállapítása szerint minden magányos vendég (mint Szindbádunk) asztalánál üldögél egy láthatatlan asztaltárs, akihez szavait intézhetné a magányos vendég: a láthatatlan asztaltárs a következőképpen válaszolt:

- Ez a szerelmet valló egyéniség bizonyára nem más, mint uraságod szabója vagy kalaposa, aki tavasz jöttével szíve érzelmeit elmondandja?

- Se nem szabóm, se nem kalaposom a tavasz, a tél elmúlásának kedves hírnöke, hanem „hónapos retek” őnagysága, mintha egy regénykönyv lapjairól lépne elém.

- Halljuk, mit mondott „hónapos retek” őnagysága? - kérdezte a láthatatlan asztaltárs.

- Azt mondta, hogy „szeretlek” - felelt Szindbád nem minden meghatottság nélkül. - Ugyanis a korai, tavaszi termények azok, amelyek leginkább elárulják érzelmeiket, mint akár a tapasztalatlan, fiatal nők elárulják magukat a szerelmi vallomásra.

Szindbád láthatatlan asztaltársa ekkor így szólt:

- Miután már megfelelő táplálékot szedett magába uraságod gyomra; levesek és húsok raktára lett: illendő, hogy a tavasz regényességeinek is áldozzunk, amely regényességek között (mint valamely évenként megújhodó „első szerelem”), a különböző ételszerelmek között; nagy szerepe van a „hónapos reteknek”.

- Annak a felejthetetlen piros bőrű „hónapos reteknek”, amely a koratavaszi kerti veteményeink társaságában az ő gyönyörűséges színével, ízével, friss, szűzies ropogásával úgy jön elénk, mint valóban az „első szerelem?” - kérdezte Szindbád láthatatlan asztaltársát.

- Igen - felelt az asztaltárs, akit lehetne Emlékynek is nevezni -, a „hónapos retek”, különösen liptai túróval, puha sajttal vagy első sódarral keverve, mindig megteszi a maga szolgálatát. Én valamikor az élet gyönyörű körülményei, mint például a kirándulás alkalmával, mindig a „hónapos retek” (és hasonló tavaszi bolondságok) pártján voltam. Igaz, hogy a tavaszi időben nyúlványossá váló sajt sem ízénél, sem szagánál fogva nem csábít a csókolódzásra. Ámde, ha pici, piros, az életörömtől dagadozó életörömök vidám, kistermetű emberek életkedvéhez hasonlatos boldogságával fogyasztjuk a tavasz első hónapjaiban szokásos piros retket a garnírozott „liptói” túróval - „hónapos retket” vajjal, szalámival vagy egyél társasággal, akkor észrevehetjük, hogy életkedvünk éppen úgy beköszöntött, mint a megnevezhetetlen, gyönyörű tavasz, a „hónapos retek” idénye.

- Sok szó férhetne ehhez a megállapításhoz - mond Szindbád. - Csak maradjunk most annál az egy megállapításnál, hogy a „hónapos retek” liptói túróval körítve: vajon miért igényel még különösebb fogyasztási rendszert az egyéb ételeknél?

- Nagyon egyszerű a dolog. Mert tavasz van - felelt Szindbád asztaltársa. - Amint én ismerem a világot, úgy tapasztaltam, hogy annak a gömbölyded, hosszúbajuszú, különös ízű jövevénynek, amilyen a „hónapos retek” (amely egyesíti magában az élet minden ropogós, piros színnel, frissen, gyönyörűen ígérkező élvezetét beköszöntő tavaszkor, amikor a fekete föld alól oly tündökölve jön elő, mint az új élet), annak a meglepő jövevénynek - a „hónapos reteknek” más célja is van a feltűnésen kívül. Igaz, hogy szeret csókolódzni; tavaszi hangulatot terjeszteni;

szeret öreg kofaasszonyok sátraiban vagy tündöklő bolthelyiségekben, kerti földben vagy almos sárban, téltől tavaszig várakozni arra, hogy mikor jött meg az ideje. A nagyétű Szűcs Pátri vagy herceg Festetich Tasziló, Küry Klára mindig ropogós fogaival vagy az ország legnagyobb evője: bizonyos Földvári úr, akit sokan ismertek felejthetetlen cúgoscipőiben a legjobb és leggazdagabban főző pesti éttermekből - a nagyehető Hadik Sándor vagy a kisétű, de változatos Szemere Miklós idejéből.

- Nagyon egyszerű dolog, mikor hosszú, fehér tél után a fekete földből kijön a piros retek. Életünk bús eseményeit a nagyhasú Szűcs Pátriba vagy a röpke, de zamatos Küry Kláriba vetett bizalmainkat még nem veszítettük el.

- A „hónapos retek", amelyet ismerőseink eddegéltek - vajjal vagy kaviárral, sóval vagy fekete kenyérrel -, a drágalátos piros, egészséges, a tavaszt jelképező, az újonnan jelentő életet hirdető „hónapos retek" régi sajtjaival felvonul, olyankor mindig a „hónapos retek" barátjára, a tatai, a régi Esterházyra gondolok, aki így szólt a „hónapos retekről":

- Szép volna, ha az emberek vágya teljesülne. De mit csináljunk a régi „retekkel", amely tavalyról itt maradt, és mindig az elmúlt esztendőt jelképezi?

- A téli retket ki kell dobni - feleltünk a tatai Esterházynak.

[1933]

A SZÍVALAKÚ HÖLGY TITKA

191*-ben, tehát a háború előtt, voltak hölgyek Magyarországon, akik nemcsak bensőjükben viseltek jóságos, adakozó, kérésre-könyörgésre engedékeny szívet, hanem már külsejükben elárulták női gyengédségüket, soha meg nem hálálható, adakozó kedvüket, szívósságukat, amellyel szinte természetszerűleg megjutalmazták azt, akit bizonyos ideig (amíg megérdemelte) szerettek.

Ezek közé az érzelmes, bár látszólagos mindennapi életet folytató, de igazában szerelem nélkül nem élhető (és hiányában unatkozó) hölgyek közé tartozott Musy, a felejthetetlen Irma, akit Szindbád úgy hódított meg, mint a legislegrégibb regényekben volt szokásos, ti. szemtekintettel. Szindbád ugyanis kertekben, sétányokon, cukrászatokban, vendéglőkben, a Duna partján bolyongván (amint még akkoriban szokása volt a ráérő úriembernek), egy csodálatosan fénylő, nyájas, hívogató, csak barátságos barna szem által éreztethető tekintetet érzett maga körül. Szív alakú asszonyka volt, aki a törvényes és törvénytelen utakon csavargó úriembert (Szindbádot) minden különösebb ok nélkül figyelgetni kezdte, amikor az itt-ott feltünedezett, hogy sört igyon a Korona vendéglőben, vagy a vaníliaszínű cukrászkisasszonytól tudakozódjon olyan dolgokról, amelyeket csak négyszemközött lehet megkérdezni. Musy (Irma) rokonszenves, anyáskodó, barátnős, megismerkedésre és a továbbiakra hajlamos szemtekintete jóságosan követte Szindbád mozdulatait, amikor az a megfelelő helyiségekben körített liptai túrót kenegetett kenyérszeletekre, vagy erdei málnát szagolgatott a nyári kertben, amely málna tudvalevőleg később érik, mint a kerti málna. Musy - vajon ki adta neki ezt a nevet? - csak egy szívtolvaj lehetett az illető - fehér pongyolában (sláfrokban) kisétált nyaralója kertjéből, ahol gyermekeit ozsonnával traktálta és hajadonfővel, csak egy 191*-ben szokásos csipkekendőcskét vetvén vállára, fehér harisnyában, fehér félcipőben, ismétlem, boldogan repkedő és jószagú hajadonfővel követte Szindbádot, amikor az a kert alatt sétálgatott vala, mintha valamit mondani akarna a kert lakójának. Üzenetet egy távoli csillagból vagy álommagyarázatot az elmúlt éjszaka álmáról; sürgönyt hozott a fővárosból, vagy kedves mondanivalót egy régi ismerőstől. Musy szívalakjában - drága vállaival, keblével, mindig kicsit fűzőbe szorított derekával, lefelé mind karcsúsodóbb, finom bokában végződő lábszáraival, szívvéghez hasonló cipősarkaival kijött a kertből, hogy szinte a végzet, a felettünk rendelkező sors akaratából induljon el a gyalogösvényen, amelyre Szindbád tiszteletreméltóan, kicsit meghatottan, bizonyos fokig izgatottan és a jövő ismeretlenségétől való szívdobogással hívogatta. „Vajon mi lesz ebből a dologból, a hölgyből, akit néhány odavetett pillantással magam után hívtam?" - kérdezte magában Szindbád, mert nem volt egészen lelketlen ember, aki a „későbbre" ne gondolt volna. Megérezte ti., hogy e szokatlanul önfeláldozó, minden társadalmi szokásokkal (és női hiúságokkal) dacoló, csupán naturális érzelmeitől irányított hölgy jön mögötte, aki bizonyára rábízandja majd lelkét, gondolatait, sőt szív alakú, szépkeblű, Vénusz-derekú, átölelésre hajlamos térdeiről ne is beszéljünk.

„Nyilván örökbe fogad, ha jól viselem magam!" - gondolta magában Szindbád, amíg mindig előrement a gyalogúton, kissé megijedt nyakával és szürke nyári nyúlszőrkalapjában, amelyről úgy érezte, hogy másvalaki tette a fejére, nem nézte meg magát a tükörben, mielőtt elindult. „Én bizonyosan a végzet embere vagyok, akire megcsalódott, vagy valamely ok miatt boldogtalanságot érző nők rábízzák titkaikat" - mond Szindbád, amikor hirtelen végiggondolt korabeli nőismerősein, ezen a hét-nyolc tagú galambcsapaton, amely szüntelen keringett feje fölött, mint a napsütésben, hogy a rosszindulatú felhőket nem is lehetett látni miattuk.

Íme, Musy (Irma) is beáll a galambok csapatába, akik karikában mindig azon hely felett repülnek, ahol tanyámat felütöttem! „Ó, ha hozna fején piros, fekete-bojtos török sapkát, vaníliaédességet, délutáni álmot, töntörögtette mesemondását!” - fohászkodott Szindbád és a gyalogút végére érve, egy fapadra leült, amely 1862 óta állott e helyen, miután egy környékbeli uraság nagyon szerette innen végignézni a hegyeket és felhőket. Az öregúr elment, de az ódon fapad a helyén maradt, mohos zöld szakállt eresztett, itt-ott felvette hátrahagyott emlékiratait is látogatóinak, akik szív alakú vonalak közé monogramjaikat vésték - ki tudná manapság minden betű történetét? - most magányosan merengett, mint egy jobb időket is látott ember, akinek azonban alkalomadtán mindig hajlama van a kedveskedéshez, s ugyanezért szólította meg Szindbádot, hogy itt van az ideje a letelepülésnek és a szív alakú hölgy bevárásának, aki barátságosan, mintha alkonyati sétáját végezné, a konyhai és családi gondoktól darabidőre szabadulva, bizonyos andalgó szerelemtől ösztönözve, mintegy félálomba, alig hallható zengzetekbe mélyülve, és azokon merengve: jön utána a kígyó alakú, itt-ott rozsvetéssel, napraforgóval, de a mindenütt imádott vadalma- és vadkörtefával szegélyezett gyalogúton.

Olyan vidéki illata van a tájnak, mint egy vőlegénység legszebb emlékezetének. (A kisasszony zárdába ment inkább.) A távolban már frissen kaszált szénaboglyák álldogálnak, mintha a szerencsés vándorlegényt várnák, aki először beléjük fekszik. (Négykézláb, az emberek megvetésével és ugyanezért embereket bolondító hazugságok kitalálására felkészülve.) A nap éppen lemenőben volt, mint Petőfi versében. Bár senki sem énekelt, mégis mintha ének ment volna által az ébredő szerelemről. Musy (Irma) a legkomolyabban, alig picinyke igézettel, szokatlan és a hevékeny szívet elgondolkoztató alt hangjával így szólt a padon, ahová természetes egyszerűséggel leült Szindbád mellé: „A jövő héten Pécsre utazom a gyermekeimmel; ha van kedve: elkísérhet” - mond, amint a békebeli úrnők megtartották a szerelem fejlődésének szabályait, nem siettek, még ha a szívük is belefájdult, nem rontották el dolgukat egy visszatarthatatlan érzelemből adott kézfogással, vagy egy leplezetlenül felkínált kézcsókkal. Mindennek megvolt a maga ideje, amelyet meg kellett várni, akár az érzelmetlennek látszó, akár a szív alakját már külsejében viselő úrnőnek. „Ó, úrnőm, Kamcsatkába is elkísérném, ha erre engedélyt adna!” - felelt Szindbád, mert más feleletet az emlékezetében megörökített kis padon, szemben a visegrádi felséges hegyekkel, a tájon lappangó nőies délutánban: nem is lehetett várni tőle. „A szüleim látogatására megyek Pécsre, gyermekeimmel, nagyapóhoz és nagymamához. Kedves volna kísérete...” - mond Musy (Irma) álmodozva, elgondolkozva, azon az érzelmes alt hangon, amely aztán a legkülönbözőbb helyzetekbe sodorta Szindbádot. Még a vándorlegények szénájára is. De a történet további része nem tartozik tollunkra. Szerelemmel és szeretettel végződött.

[1933]

AZ ÓRAMUTATÓ VIGYÁZ AZ ÓBUDAI KISASSZONYOKRA

Némely esztendőben (talán amikor sok szilva terem) igen sok szép, fiatal nő jött ki az óbudai utcákból. Ilyen esztendő volt az 19**-iki esztendő, amikor kevés volt a mák, de annál több a széplány. - Kedvezett nekik a női divat, mert mind térdig mutogathatták a lábukat, majdnem mindig fújt az északnyugati szél a hegyoldali temető felől, hogy meglobogtassa a szoknyákat, a pendelyeket, a kedveket, a hajfürtöket, a verőfényt, amely arcukon tükröződött. Csak nevetni lehetett a nevetőkkel, amikor a Kiscelli utcából például harminchárom szépleány jött ki egy reggel, hogy harminchárom szor elmenjen a sarokkő mellett, amely egy férfi alakjába volt kifaragva. Még a vallásos rómaiak idejéből maradt itt a sarokkő, és valamely ókori szent embert ábrázolt - már, amilyenek akkoriban a szentek voltak, akik az erdőkben, a vízmerítő kutaknál, a szőlőhegyeken, az országutakon szerelemre buzdították a fiatalságot. Harminchárom szépleány ment el a sarokkő mellett, és a sarokkőbe faragott, antik emberfő a régi világ erkölcseire intette a leányokat: „Szerető nélkül ne lássalak benneteket többé a Kiscelli utcában!”

1

A harminchárom szépleány között voltak feketék, akik hajukkal és szemükkel adtak fényjeleket, ha az eresz alól kiléptek. Voltak szőkék, akik felnőtt korukban is azokhoz a tengericsövekhez hasonlítottak, amelyekről hajdan bábuikat választották. A tengeri haját hajuk közé fésülték. Voltak pirosak, akik Kisasszony napja körül születtek, mert hajszínük hasonlatos volt a koraőszi kerthez, amikor a szélfüttyre kezdenek táncolni a hervadásuk előtt kipirult virágok.

Szellő Szilvia, a harminchárom szépleány egyike így mondta el élettörténetét:

- A nagymama, akinél nálunk a világ teremtése kezdődik: fiatal korában a Szalon Mimihez járt kalapot varrni. Innen a Váci utcából szöktették el a kalaposlányokat gróf Podmaniczky és herceg Pejácsevics. A nagymama eleget emlegeti, hogy milyen áldozatot hozott a családja kedvéért, amiért megmaradt tisztességes lánynak, és a Szalon Mimitől egyenesen Óbudára költözött nagyapával, holott egy mágnás, bizonyos Podmaniczky, lovat nevezett el róla a lóversenytéren. „Fifi”-nek hívták a versenylovat, s ez jelentette nagymamát.

Szellő Szilvia, a harminchármak közül így szerzett magának és mondanivalójának tekintélyt, amidőn Szindbád öregségére Óbudán telepedett meg, s arról beszélgetett, hogy valakit örökbe fogad, mert maholnap rákövetkezik a végrendelkezés ideje, és nincs senkije, akire nyugodt lélekkel hagyományozhatná azt a nagy kapcsos könyvet, amelybe már emberemlékezet óta eldugni szokták a bankókat.

- Szeretném, ha jó kezekben maradna az a csekélység, amit életemben összegyűjtöttem - mondá Szindbád Szellő Szilviának az óbudai rakparton, ahol alkonyattól a kisasszonnyal őgyelgett. Folytasd történeted, leánykám!

- Mama, aki nagyanyám betegsége óta meg szokott verni nagyanyám helyett, ha jó kedve van, ha rossz kedve van, mert az óramutató szerint osztogatja a pofonokat: mama Ősbudavárában árult pezsgőt a Francia kastélyban. A Francia kastélyban megfordult minden gróf, olyan is, akinek a nevét se lehet már tudni, és parancsolt. Pomeryt! Klikó özvegyét! Imperiált! Mindig ezeket a szavakat hangoztatták a grófok. Mama az omnibusz imperiálján utazott Ősbudavárába, és gyalog jött haza a nagymamához Óbudára. Sohase hallgatott se Pali grófra, se Béla kapitányra, akik mindig fiákerezni akarták vinni a Stefániára. Csak hallomásból ismerte a

Víztorony melletti csárdát, ahol hajnalban terítettek a grófoknak és a táncosnőknek, a büfédámáknak és a pincérlányoknak. Itt táncoltak minden reggel mama barátnői, mintha nem lett volna elég a muzsikából Ősbudavárában. A bolondok. Az eszeveszettek. Az elveszettek.

Szellő Szilvia bizonyosan sokszor hallotta ezeket az utóbbi szavakat a Kiscelli utcában anyjától, mert többször ismételte őket, hogy Szindbád nem győzött eleget bólintani.

- Jó és helyes felfogása volt a mamának, amikor nem járt a Víztoronyhoz táncolni.

Szellő Szilvia, hogy fokozza Szindbád örömét, még így szólt anyjáról:

- Általában igen szigorú nő anyuska. Sehogy se egyezne bele, hogy vasárnap elmulasszam a szentmisét. Tud egy helyet az udvaron, a tyúkól tetején, ahonnan mindig megnézheti a toronyórát. S ezért nekem is pontosnak kell lenni, mint az óramutatónak. Ez a nagybajuszú óramutató vigyáz Óbudára.

Szindbád tőle telhetően helyeselte a mama álláspontját. - Legjobb lett volna már őt örökbe fogadnom - mondta, de később eszébe jutott, hogy ezt életkora miatt tán mégse tehette volna.

- Különben hány esztendős a mama?

- Szeptemberben, Kisasszony napján szokta nevenapját tartani - mond Szellő Szilvia.

Szindbád számolgatott magában, aztán kijelentette, hogy a mamát nem fogadhatná örökbe.

- Meg kell elégednie, kis Szilvia, hogy egyedül magát fogadom el leányomul. A mamát legfeljebb a végrendeletem végrehajtójának lehet felkérni, ha ideje elérkezik. Megnyugszik ebben, gyermekem?

- Megnyugszom - felelt Szellő Szilvia nem messzire attól a helytől, ahol egy szén- és faraktár van, és egy rakpartra néző boltban egy éjjeli pincér alszik, miközben a lábát kinyújtja az utcára. Egy asszony vasalja a pincér ingét, és egy lombtalan, koravén vadkörtefán még néhány fehérnemű-darab szárad, amely ugyancsak vasaló alá kerül.

Nem messzire innen azt indítványozta Szindbád, hogy miután az örökbefogadás dolgaival körülbelül tisztába jöttek, Szellő Szilvia csókolná meg az arcát azon a helyen, ahol a császárszakállnak vagy legalábbis a „pakombart”-nak kellene nőni, ha a borbély azt megengedné. De a borbélynak is élni kell, és Szindbád jószívű ember módjára lemondott a szakállnövesztésről, pedig minden csínját-bínját tudja a szakállápolásnak. Nem az a szakáll, amelyik nő, mint a csalán az árokban, hanem az a szakáll, amelynek minden egyes szálára gondja van a szakálltulajdonosnak. Kezelni tojássárgájával, melegített állóvízzel, vagy hamuzott, hordóban felfogott esővízzel kell öblögetni a szakállt - elsősorban. Másodszor a szakáll formájának mindig kifejezőnek kell lenni, mégpedig olyanképpen, hogy a szakállforma lelki érzéseknek is kifejezője legyen. Ő sohasem tudna vad, köldökig érő, bozontos szakállt viselni. Oldalszakáll volna a kedvence, amilyent Wekerle Sándor viselt. Ugyanezért arra a helyre kérte, szorgalmazta a csókot, amelyet arcán éppen Szellő kisasszony csókja miatt hagyott szabadon.

- Megcsókolnám, ha nem volnánk Óbudán - mond bizonyos hallgatás után Szilvia, mert okos leány létére nem akarta mereven visszautasítani Szindbádot, bár idáig még nem tudott többet róla, mint azt, hogy az elöljáróságtól utcájának új elnevezését kérte, amikor ott egy kis házba beköltözött, mely kis ház (férfilakóval) legfeljebb disznóólnak vagy (nőlakóval) galambdúcnak volna jó. Az elöljárósági kérvényben Szindbád azt indítványozta, hogy utcáját „Isten hozott” utcának nevezzék el. („Ugyanilyen erővel kérhetett volna személyliftet is a házba” - mond egy vicces hivatalnok az elöljáróságon.)

- Ha nem volnánk Óbudán? - ismételte Szindbád a leányka szavait. - Hát hol legyünk, kedves kis barátom, aki nemsokára huszár módjára fog a nyakamban lovagolni, ha így haladunk? Tátraszéplakon legyünk tán, kedves kis álmatlanságom, aki mézeskalácsbarna arcocskájával, szívalakú állával, rövidre nyírt fiúhajával, Kleopátra szemöldökével, cigarettafüsthöz hasonló tekintetével, komoly, meggondolt arcvonásaival, a végtelenség jeléhez, a ∞-hoz hasonló homlokával, makrapipa kihívóságú orrcimpájával, tengerikagyló búgású hangjával, rózsaszínű csigához hasonló fülével, akasztófahumorával és harisnyakötőjének vaníliaszínével előbb-utóbb rávesz, hogy hátatfordítsak eddigi példás, apostoli tisztaságú életmódomnak, és felcsapjak kalóznak, tengeri rablónak, nősténYoroszlán idomítónak itt Óbudán? Te szfinx, akiért majd megint hajómra szállhatok, hogy messzi tartományokba járjak csörgőkért, amelyeket a tiszteletedre rázogassak! Te kis fészkes-fene, akit ördögszekerecske alakjában elémbe sodort az északnyugati szél, hogy megkapaszkodjál tiszteletreméltó ősz fürtjeimben! Azonnal jer karomba, amíg szépen beszélek veled!... vagy mit is mondana őrültségemről valaki, aki halland.

Szerencsére csak egy görögdinnyeképű finánc járt ekkor a Duna-parton, aki a szentendrei vicinális mentén ballagott, és legfeljebb ámuldozott, amikor Szellő Szilvia engedelmeskedett gyámatyjának, és többször megcsókolta azt a helyet arcán, ahol a császárszakállnak kellett volna nőni. Az erényesség még használ valamit. Habár az ördög tudna eligazodni, hogy mit is gondol magában egy olyan lány, aki a harminchárom szép leány közül váratlanul megigézte Szindbád „ne nyúlj hozzám”-szívét, amelyre igazában már nem bíztak malomban megőrölni való, tiszta búzát a párkák, akik az emberi szívek sorsát kormányozzák.

2

Szindbád örökbefogadási hajlamosságával más alkalommal is megpróbálta a varázsló szavakat Szellő Szilviánál, de a varázsló szavak is olyanok, hogy idővel elvesztik hatásukat.

Így például az óbudai temetőben, ahol annyian feküsznek megcsalódva vagy nem viszonzott szerelem miatt.

A temető is olyan, mint egy utca. Napközben is járnak erre a piacra, a boltba, egyik városrészből a másikba az asszonyok kosaraikkal, mondanivalóikkal, pletykáikkal, és a férfiak, akik a temetőn innen és túl is tudnak egy-egy barátságos bormérőhelyet, ahová betérnek, mielőtt helyüket a temetőkertben elfoglalnák.

Kiment volna a divatból a szerelem? - kérdezte magában Szindbád, amikor az óbudai temetőben hiába várakozott Szellő Szilviára, harminchármak egyikére, akinek a tánciskolából ide kellett volna jönni, hogy fogadott apjának beszámoljon mindazokról a tudományokról, amelyeket a tánciskolában tanult. Bár halálraítéltnek érezte magát Szindbád a „vonzalom” miatt, amelyet Szellő kisasszony iránt érzett, mégis érdekelték a modern táncok, a „vad-emberek tánca”, amint mondogatta, holott ő maga akkor szeretett volna elmenni a világból, amikor még a nők egy bécsi valcer mámorában éltek, álmodtak, szerettek és boldogítottak. Persze, akkor is szenvedtek már néhanapján, de talán kevesebbet, mint azóta, mióta a szuppé-csárdást elfelejtették.

Kiment volna a divatból a szerelem a régi táncokkal együtt? - kérdezte magában Szindbád, amikor Szellő Szilvia még mindig nem jött a tánciskolából, holott éppen ezen az alkonyaton akarta neki felolvasni végrendeletét, amelyben minden vagyonát Szilviára hagyja, aki ragaszkodásával, gyengédségével jobban kiérdemelte azt, mint az aszódi javítóintézetben lévő fiúk, akiknek korábbi végrendeletében alapítványi helyekről gondoskodott Szindbád.

Kiment volna a divatból a szerelem? - ismételte Szindbád, amint vidéki szokás szerint szerelmeskedő párokat keresett alkonyattal az óbudai temetőben is, amely szerelmes párok a

holtak útmutatására teendőiket végzik. Az özvegyasszonyok látszólag elment férjeik sírdombjai mellett üldögélnek, kertészkednek a hervadt virágok között, hervadt leveleket tépegetnek elárvult jegygyűrűs ujjaikkal a síri virágcserepekről, de félszemmel az özvegyembert lesik, aki a közelben elhunyt felesége sírját látogatja. Jobban meg lehet ismerni egy férfit a temetőben, mint a bálteremben. Olyan özvegyasszony pedig nincs, aki végleg lemondott volna a férfiak ismeretségéről. Az ilyen temetői találkozások már gyakran végződtek házassággal. - De Szindbád szerelmet s nem házasságot keresett, mert azok közé az elbizakodott, javíthatatlan férfiak közé tartozott, akik késő vénségükig bíznak az elvarázsoló tekintetükben, a mézesmázos szavaik hatékonyságában és a női nem esendőségében, s ezért a szerelmet még házasság nélkül is elképzelgette magában a vén bohó.

Még mindig várakozott azzal a csábítószerrel, amelyet „házassági ígéretnek" neveznek a Szerelmi Tanácsadó utolsó fejezetében, még mindig inkább kalandorkodni szeretett volna a szerelem rózsás kertjében, mint a „jó párti" alakjában mutatkozni a hölgyvilág álmaiban; hitt, remélt, szeretett... Azt hitte, hogy szerelmi kalandocskákból lehet összeállítani egy élettörténetet, mint akár a múlt században, holott az élet hallatlanul megkomolyodott.

Ebben a percben megjelent Szellő Szilvia az alkonyatban, és már méltatott alakjában a temetőn akart keresztülhaladni, hogy a tánc utcájából a kötelességteljesítés, a „rideg otthonokkal" teli utcába menjen. A tánciskolából és fürdőből mindig felhevülten jönnek vissza a mindennapi életbe a nők. Szellő Szilvia egy folyammérnökségi fiatalemberrel táncolta az estén a rókatáncot, és tánc után a fiatalember megmutatta azokat az amatőr-fényképeket, amelyeket egy barátja készített a Kevély-hegyi turistakirándulás alkalmából... „Vasárnap turistakirándulásra megyünk a Bandával. Remélem, velünk jön, Szilvia? Majd én leszek a partnere. És újra fotografálunk." Nem mondott többet a folyammérnökségi fiatalember... Szindbád, amidőn a temetőben Szellő Szilvia mellé csatlakozott, mégis azt vette észre, hogy a leánnyal valami „változás" történt. Szilvia szórakozottan hallgatta a tervezett végrendelkezést, a gondolatai láthatólag másfelé jártak (a tervezett kiránduláson és a tervbe vett turistapartneren), csak odavetőleg kérdezte, hogy mit is jelentenek azok a „kint levő követelések", amelyeket Szindbád halála esetén, nagylelkűen ugyancsak Szellő Szilviának hagyományozott? - Gyermekem, ez nagyon csinos összeg! - mond komolyan Szindbád, és levette csíptetőjét, amely mindig piros nyomot hagyott az orrán, ugyanezért csak addig használta, amíg feltétlenül szüksége volt rá.

Szellő Szilvia cifra kis cipőjét nézegette, amelyben még remegett a tánctól elábrándozott lába, mintha a zene hangjai nem távoztak volna el bokájából és sarkából.

Szellő Szilvia nem is tudta, hogy milyen nagy hibát követett el, midőn nem csókolta meg Szindbádot (azon a helyen, ahol vörhenyes barnán, mint egy angol lordé: növekedett volna a szakáll, ha erre Szindbád alkalmat adott volna), nem csókolta meg Szindbád jótékony kezét, amely a harmadik kerületnek abban a részében, ahol Fővárosi Gázművek már nem világítanak: mindig pártfogóan simogatta a leányka hajszálait. Szellő Szilvia eltűnt az Öregasszonyok házában, és a folyammérnökség egyik tisztviselőjére gondolva töltötte estéjét.

3

- A regényíró királynét is Szilviának hívják, de ebben a lányban semmi sincs egy regényírónőből, se egy királynőből, pedig bizonyosan Carmen-Sylva kedvéért keresztelték Szilviának, amikor ez a név az egész világon divatba jött - mond Szindbád, midőn megrendülten, mint szerelmi csalódások idején szokott kivert kutya, állástalan hivatalnok, tengeri viharban tönkrement kereskedő módjára, foglalkozás nélkül ballagott a Bánat utcában, ahol a kenőasszonyok laknak. Régi ember volt, és mindenféle nyavalya ellen, így a szerelmi csalódások ellen is, kenőasszonnyal gyógyíttatta magát. Mialatt a kenőasszony dörzsölgette fájós, a sok mendegéléstől fáradt térdét, Szindbád felnyögött:

- Megváltoztatom a végrendeletem. Ancengrubernénak hagyom javaim tekintélyes részét.

Miután éppen Ancengrubernénak hívták a gyógyítással foglalkozó asszonyságot.

[1933]

Szindbád
ÁLOMKÉPEK

MIT MUTATNAK
ÁLMAINK ÍRÁSBAN
ÉS KÉPBEN

ELSŐ ÉJSZAKA

amelyben mesemondás történik arról az emberről,
aki álmát elfelejtette, és emiatt nagyon szomorú

Mindenki álmodik. Csak az a különbség az álmodók között, hogy egyik ember sokáig magában hordja álmát, amíg a másik nyomban elfelejti: elfújta a hajnali szellő, mint a viráglevelet.

Legtöbbet persze a nők álmodják. A nők között ritka az olyan, aki álmát nyomban felébredés után elfelejtené. Nyitott szemmel is utánanéz az álom tovaszálldosó lepkéjének, amely néha olyan igénytelen, mint egy káposztalepke, máskor pedig nyugtalanító, mint akár a nők hajába akadt halálfejes pillangó.

A nők után az álmok karavánjai nagyon szeretnek éji tanyát verni ama vasrostélyos ablakok körül, ahonnan sápadt képű emberek nézegetik a hold fogyását vagy telését. A *rabok álmai* könnyűvé teszik a mérlegnek azt a serpenyőjét, amelybe szomorú életsorsuk van vetve, a másik serpenyőbe pedig a kegyetlen törvény. Csak nézzük meg azokat a képeket, amelyeket felébredése után rajzol a szegény rab a börtöne falára. Vagy hallgassuk meg, hogy a börtönlakók hogyan magyarázgatják egymásnak álmaik jelentőségét! Rájövünk, hogy olyan helyen járunk, ahol az álmokat nem szokás nyomban elfelejteni.

Hát még a vízpartokról hányan néznek a reggeli napsugárban eltáncoló szitakötő után? Nem kevesebben, mint a *halászok,* akik álmaikban is mindig halakkal foglalkoznak. Az álom vizein felveti magát az aranyhal, amelyet minden halász szeretne megfogni egyszer életében. Álomban színültig telve van a háló zsákmánnyal, és az álombeli csuka se talál menedéket a halász elől.

A szabadban élő emberek, *pásztorok,* gazdák, földmívelők szebbeket álmodnak, mint a királyok, mert az ő álmaikhoz az éji szél és a *kosok bégetése* szolgáltatja a muzsikát, amit azok nem hallanak. Az álom tengeréből jönnek a nyájak, amelyeknek aranynapsugárból van a bundájuk. Az álom földjein nő meg a búzakalász olyan magasra, hogy azt ember el nem érheti. Az álom mezőin olyan kövér a legelő, mint akár a bibliai József hét bő esztendejében.

És ha betekintünk a *meddő asszonyok* álmaiba, mit látunk ott? Ha nem is egész gyermekkertészet kacag és hempergőzik az álom tavaszi mezőségein, de az ikrek, azok a várva várt kis égi jövevények ott vannak minden gyermektelen asszony álmaiban, még ha napközben irtózna is a gyermeksírástól. Nem ritkaság, hogy ezek a karban fogódzó csecsemők olyan nők álmaiban is előjönnek, akiknek nincs még bekötve a fejük, és a leányzó nem meri senkinek bevallani álmát.

Hát azok a *komor férfiak (a bikák),* akik látszólag oly magányosan álldogálnak életük folyamán, mint a fenyőfa a hegytetőn: vajon nem álmodnak-e azok is olyan dolgokról, amelyekre bizonyos szívdobogással gondolnak vissza felébredésük után? Nincsen az a zordon, asszonytalan férfi, akit álmában valaha meg nem simogatott volna valamely láthatatlan asszonynak a keze. Felébredéskor ám hiába nyúlnak a szívük gödréhez, már eltűnt onnan az a drágalátos női kéz - ám az álom velük marad darab ideig, mintha valami virágoskert illataiból jöttek volna ki.

Az álom nemcsak a jövő időt példázza (amelyben a babonások hisznek), hanem az *elmúlt időket* is, amelyben az álmodó rák módjára visszafelé megy azokon a bejárt életutakon, amelyekre már nem is emlékszik. Azért eszmélünk fel, hogy az álmainkban látott arcokat már láttuk valahol, valamerre, de ébrenlétünkben azokra sohase emlékezünk. Ezeket az arcokat hívják álombeli ismerősöknek, akik elmaradtak valahol a múlt időben.

Hát azt az embert nem ismered-e, kedves mesehallgató, aki álmában mindig *oroszlánokat győz le,* és az oroszlánok kitépett sörényét még felébredésekor is keresi a kezében? Gyáva kis papucskészítő ő valahol a damaszkuszi kapu mellett, ahol a Keletre utazók igazíttatják meg vele sarujukat. És a kalapálás aznap vígabban folyik, amikor a suszter néhány oroszlánt legyőzött.

Nem mind bátor ember az, aki oroszlán módjára a jobb oldalán alszik. De ahhoz már bizonyos bátorság kell, hogy az emer a *szívére feküdjön.* A szív tele van mindenféle ismeretlenségekkel, amelyek sokkal korábban kelnek fel olyankor az ember mulattatására, valamint kínzására, ha őt testünk nyomásával hallgatásra akarjuk kényszeríteni. Hiába nyomjuk el a szívet álom közben: a nyilas akkor is eltalálja őt, ha kéznél van. Nagyon rossz dolog az álombeli megszerelmesedés, mert nagyon ritka esetben talál kielégülést az ébrenlét óráiban. Az álmában megszerelmesedett ember vagy asszony mindig tanácstalanul nézeget a világban. Mindez pedig azért van, mert a szívet védeni akarjuk a nyilas elől.

Ha a hold kulcsa XI-et mutatna, mint éppen száz esztendővel ezelőtt, a babonás-könyvek mindenféle következményeket fűznek ahhoz, ha az ember álmában *vízcsobogást hallana.* Pedig az nem más, mint a testnek a szomjúsága. Nagyobb baj van azoknál, akik úgy érzik, hogy a szívük szomjúhozik álmukban.

Mikor született a *féltékenység?* Száz eset közül kilencvenszer álomban jön elő ez a kínzó, gyötrelmes érzelem, mert álmában az álmai elől nem hunyhatja le az ember a szemét, mint azt éber állapotban tenni szokta bizonyos nemszeretem dolgok felett. Vigyázzunk az álombeli féltékenységgel. Vigyázzunk az álombeli bakkecskével. Nyomban költsük fel azt, akit álmában sírni, sóhajtozni hallunk.

No most végre elérkeztünk ahhoz az emberhez, aki *elveszítette az álmát.* Elveszítette, és soha többé nem tudja megtalálni, és ezért kínozza magát. A *skorpió* módjára. Tudja, hogy valamikor nagyon jót, nagyon kedveset álmodott, amely álom boldoggá tehette volna akár egész életére is - de álmát könnyelműen elfelejtette. Most már aztán szaladhat utána. Az elveszített álmot soha, soha nem találja meg.

MÁSODIK ÉJSZAKA

amelyben említés történik arról az emberről,
aki álmában annyi rosszat követ el, hogy napközben
alig győzi jóvátenni

Ez az ember rendszerint azzal kezdte az álmát, hogy az erdőben elfűrészelte a fák derekát, hogy azok majd agyonüssék a jámbor utazót, aki a rablók bunkója elől megmenekült.

Nappal aztán az emberünk kiszaladt az erdőbe, és bocsánatot kért a fáktól. De azok szomorúan néztek rá - mit sem ért a bocsánatkérés, miután már egyszer elfűrészelték őket.

Ez az ember álmában mindig verte az állatokat, vasvilla nyelével a jámbor barmokat, amelyek bőgtek a fájdalomtól, a szíjostorral a szegény lovakat, amelyek keservesen rángatták kötőfékjeiket, de bántalmazta még a fiatal ebeket is, amelyek pedig a kutyák szokása szerint hízelkedve húzódtak lábaihoz... És ha elérhette a galambok dúcait, akkor kitépdeste e szelíd madarak tollait.

Emberünk alig várta, hogy a verebek megszólaljanak, amelyek csiripelésükkel mindig azt szokták megbeszélni, hogy mi történt az éjjel. Bizonyára tudták ezek a koránkelő madarak, hogy emberünk hány állatot pusztított el az éjszaka, és ezért lármáztak. Mit tehetett a szegény, álmában elfáradt ember? Elment a gyapjas kosokhoz, és megvakargatta a tavaszi szarvuk tövét, mert tudta, hogy ez jólesik nekik. Elment a tehénkékhez, és friss sarjút vitt nekik ajándékba. De az állatok szeme továbbra is szomorú maradt.

Ez az ember még mást is csinált álmában: rablókkal cimboráskodott, segített nekik a pecsenyéjük forgatásánál, hamispénzverők odúiban tanyázott, és mindenben helyeselt e sötétképű embereknek, akasztásoknál segédkezett a hóhérnak, és még akkor sem rendült meg, amikor azt vette volna észre, hogy az akasztásra ítélt ember nem más, mint a legjobb barátja; haldoklók feje alól rángatta ki a párnát, pedig a haldoklóban éppen öreg édesanyját ismerte fel: gyermekeket dobott bele a Dunába, és nem törődött keserves sikoltásukkal. Végül aztán mindig felakasztotta magát, hogy fuldokolva ébredt fel.

Emberünk nappal hiába ment el bocsánatot kérni az akasztófadombhoz: a szél ott most is keservesen sóhajtozott, mint akárcsak az éj óráiban. Hiába ügyelt arra, hogy valahogy ne kerüljön erszényébe ólomból öntött tallér, sem pedig karimáján körülreszelt arany: - nem tudott szabadulni a gondolattól, hogy álmában hamispénzverőkkel cimboráskodott. Legjobb barátját pedig megölelte és megcsókolta, amikor találkozott vele. De hiába volt a sírás, a legjobb barát csak szomorúan nézett rá, mintha tudta volna, hogy álmában őt felakasztották.

Az álmok pedig mind gyötrelmesebbek lettek... Például sohasem emberünket kergették álmában a zsiványok és vadállatok, mint ez a jó emberekkel történni szokott, hanem emberünk kergetett hosszú husánggal olyanokat, akik az égő házból menekültek. Nyulakat üldözött, amelyeket aztán széjjeltépett, hogy véres lett mind a két keze, mint a vérrel foglalkozó embereké. Virágzó fákról tépte le a taréjat, mint valami szörnyű fanyüvő, mint valami medve...

Hiába vetett pénzt a táncoló medvének, nem tudta elfelejteni azokat a fákat, amelyekről ő húzta le a ruhát.

Mikor emberünk már nem tudott hova lenni az álmai rettenetességei elől, felkereste azt az Embert, aki álmok kitalálásával és megmagyarázásával foglalkozott. Az álomfejtő végighallgatta emberünket, aztán így szólott hozzá:

- Gyere el mához egy hétre hozzám. Addig majd gondolkozom álmod jelentősége felett. Most erre az egy kérdésre felelj nekem: Sohasem hallottál álmodban kiáltó vadludakról?

- Nem hallottam - felelt az ember, mert elhatározta, hogy igazat mond az álomfejtőnek.

- Akkor tudom, hogy egy hét múlva el fogsz jönni. Semmi csalárdság, kigondolás nincsen álmodban.

HARMADIK ÉJSZAKA

azokról a piros színekről, amelyeket álmában lát az ember,
amelyek különbségüknél fogva: hol örömöt, hol bánatot jelentenek

Szindbád ebben az időben a piros színeknek volt a barátja - így szerette a piros abroszon vörös árnyékot vető bort és a kocsmáros ópiros arcát, amely alkonyattal a naplemente színeit mutatta a csárda ablakánál. (A piros abroszon felvillanó piros borról az volt a véleménye, hogy abban ama boldogtalan utazók vérének a színei mutatkoznak, amely utazók szerelmi bánat elfelejtése miatt járnak az országutakon - míg a bormérő arcának pirosságát ama aranynak fényléséhez hasonlította, amely aranyakat azok a habzsoló étvágyú és kedvű lovagok hagyták itt cserében a felvilágosodásért, amelyet a kocsmáros borából merítettek - amikor is könnyedén megfeledkezhettek különböző rablásaikról.)

Szindbád szerette a piros ruhás, ünnepélyes nagymiséket, amikor a papok királyt koronáznak, valamint a kis csikók piros szemeit, amelyek akkor is világítanak az istálló félhomályában, amikor a hanyag legény elfelejtette a lámpát meggyújtani. (A piros misemondó-ruháknak azért volt barátja, mert ilyen alkalmakkor rendszerint mennybeli muzsika szálldosott alá a karzatról, vegyítve dörgő férfibasszusokkal, melyeknek hallatára a kalendáriumból azok a napok jutottak eszébe, amelyek a Bika jegyével voltak megjelölve, és vegyítve szoprán- és alt-énekesnők hangjaival, amely hangok hallatára megjavult Szindbád, és könnyedén tiszta szerelembe esett szomszédnője iránt, ha az kecsesen, őzike módjára mindig térdre ereszkedett, amikor odafent a karnagy orgonájával, az oltárnál pedig a ministráló erre jelt adott... A kis csikók pirosló szemét miért szerette Szindbád? Semmi másért, mint azért az édes ábrándért, hogy a *kis csikók* valamikor paripává növekednek, amikor majd repülni lehet hátukon ama erkélyes ablakok alá, amelyekből csak a gyalogosokra szoktak mindenféle kellemetlen folyadékokat önteni, de korántsem azokra, akik lóháton érkeznek... Ugyancsak ezek a kis csikók vonhatják valamikor azt a nászhintót, amelyre élete folyamán a legtöbb férfi felülni szeretne.)

Szindbád nagy kedvelője volt a piros reteknek, amelyet harsogó zöld leveleivel helyeznek elébe a barátságos fogadókban, és kedvelte a tűzgyűjtő rubintot a nők elefántcsont fehér kezén, valamint a piros korállt a fülekben, amelyeket azért viselnek ott, hogy a szemek lángját magukhoz szívják. (A piros retek ugyanis mindég ifjúságát vonta elébe a megpókhálósodott függönyök mögül, mikor még fogai úgy ropogtatták a retek ízes húsát, hogy attól irigykedni kezdtek a beteg emberek, és ugyancsak a piros retken lévő hűvös, zöld uszály ama nők ruháit hozta emlékezetébe, amely ruhák mindvégig csukottak és hidegek maradtak - sohase pattantották le kapcsaikat a forróságuktól. A gyűrűket vajon mért kedvelé? Azért, mert e rubintok mindig tagadhatatlanul bevallották neki azokat az álmokat, amelyeket a nők oly titokban rejtegetnek magukban, hogy még a dajkájuknak sem merik bevallani, akinek egyébként minden álmukat megfejtés végett átadnak. Sz. ujjára húzta ezeket a rubintokat, és a gyűrűk nyomban árulkodni kezdtek... Ilyenformán sok mindent megtudott hölgyeiről, amit egyébként hiába kérdezett volna.)

...De mégis minden pirosság mellett legjobban szerette a vörös fát. A szőlővenyigét.

Erre nézve pedig egyszer, midőn fiával a badacsonyi szőlőhegyek között vándorolt volna, a következő történetet mondá el:

- Akkoriban egy hölgy megbízásából a szőlőhegyek között vadásztam kóbor kutyákra és más szőlőpusztítókra. Lovagias kötelességből tettem ezt, semmi jutalmat nem fogadtam el, kivéve

tán annyit, hogy esténkint megkérjem arra a hölgyet, hogy bizonyos vallási nevelésben részesítsen. (Bár a szentéletű jezsuita-atyáknál tanultam meg a böjtnapokat és a vívókard, valamint az elme cseles vágásait - sok tekintetben elmaradottnak éreztem magamat vallási tanulmányaimban: egy nő mindig többet tud a vallásról, mint bármely civil férfi.)

- Igen, fiam, jól gondolod: ama emlékezetes diófa állott az udvar sarkában - dehogyis állott, hanem uralkodott -, amilyen diófát azzal a messzilátó szándékkal szoktak elültetni, hogy legyen valaki a háznál, aki a rajongásig szeretett gyermekeket, az imádott unokákat a kellő időben, a rossz gondolatok idején fejbe veregesse a lehulló gyümölcseivel. A diófa alatt asztal, amelyen kártyát vetni vagy szent bibliát is szokás olvasgatni, amikor elkövetkezik a hosszú őszi nap, de még nincs foga a napsugárnak. És a kastélyt - mint általában minden házat ezen a környéken - bizonyos Esterházy nevű úriember építette, hogy legyen helye meghúzódhatni a vadliba-vadászatok idején. Ám ez az Esterházy régen elszállott a vadludak útján - most egy bizonyos Baranyai nevű kisasszony rendelkezett arról, hogy mikor feküdjek le. Ugyancsak ő tartotta számon a kalendáriumban a böjtös napokat, amit azt hiszem fejből is tudott volna. Figyelemmel kísérte a hold, szél és az eső járását. Sőt még arra is volt ideje, hogy szemügyre vegye árnyékomat a kert kavicsos útján, és árnyékomról megállapította, hogy az idő kezd muladozni felettem. „Talán kisebb lett az árnyékom?" - kérdeztem riadozva. „Nem - felelt ő -, inkább nagyobbnak látszik, de csak holdsugárnál, napvilágnál nem nagyobb, mint a vincelléremé, pedig az a porosz hadjáratot is végigszolgálta."

- Baranyai kisasszony ajándékozott meg azzal a venyige-bottal, amellyel megtámaszkodhatom, ha elfáradtam a szőlőhegyen való járkálásban. Így szólt, amikor a vörös botot átadta: „Ha gyermek korában ismerem vala, bizonyára más hivatása lett volna ennek a venyige-vesszőnek. Úgy nézem, jó uram, hogy kölyökkorába sok alkalmat adott a venyige használatára. Ha öregségében ismerném: megint más jelentősége volna a venyigének. Öregember már nem élhet meg tűzrakás nélkül, mert ez a mindennapi élete. Kiterjeszti kezét a venyige piros lángja és keserű füstje felé: Megbékül életével, leszámol elmúlt napjaival... Ha vándorlegény korában ajándékoznám meg a venyige-bottal: ennek bizonyára az volna az értelme, hogy meguntam már kuktálkodását a konyhám körül, valamint azt sem kedvelem, hogy éjszakánként olyan lármát csap, mint az egér, amely mogyorókat kerget a padláson. Vándorlegény korában azt jelentené a venyige, hogy fel is út, alá is út, menjen tovább vándorolni barátom-uram."

- Erre én meglóbáltam kezemben a hatalmas venyige-pálcát, és azt kérdeztem Baranyaitól: „Tekintettel arra, hogy sem kölyök, sem öregember nem vagyok, de már a vándorlegénységről is leszoktam, mióta régi csillagomat, a kocsmacsillagot új csillaggal cseréltem fel: kérdem tehát, hogy milyen jelentősége van most a venyigebotnak?"

- Baranyai elgondolkozott: „Legyen barátságos kísértet a házamnál, aki megvédelmez mindenféle rossz emberektől. Így például azoktól a férfiaktól is, akik rossz szándékkal lépik át küszöbömet." Erre én tisztelegtem botommal, miután megérteni véltem a kisasszony gondolatát.

- Rövid idő múlva szükség is lett a venyigére.

- Ez pedig akkoriban történt, amikor Baranyai kisasszony arról panaszkodott, hogy mindenféle piros nadrágos, piros képű, lángoló megjelenésű férfiakat lát álmában. Egyik piros nadrágos sarkantyúpengetéssel ugrik elő a kéményből - a másik kövér ember, akin a pattanásig megfeszül a huszárruha, az ágy alól búvik elő. A harmadik az ablaka alatt vonatja az éjjeli zenészeket, és különös táncot lejt hozzá.

- Felelem neki erre: „Ezek az álombeli jövevények valószínűleg azok a régi Esterházyak, akik valaha itt mulatták magukat. Nem kell velük annyit sem törődni, mint az őszi falevéllel.” Baranyai kisasszony megforgatta a karkötőjét: „Nem, ezek élő férfiak, akik valahol messzire reám gondolnak, akik közül majd egyik bizonyosan eljön értem.” - Amire én szorosabbra fogtam botomat, de a bekövetkezendő eseményeken többé nem segíthettem.

Ősz lett - már megint az a végzetesen piros ősz -, a kóbor kutyák nem rágták le többé a szőlőt, hivatalomnak lassan vége lett. És akkor egy éjszaka azt álmodtam, hogy szép, hatalmas venyigepálcám átváltozott a kezemben. Átváltozott pedig keresztes végű zarándokbottá, amellyel a jámbor búcsújárók, a búcsúvezérek róják kezükben az országutakat. Mire álmomat fejtegetném magamban: máris kiderült a különös álom jelentősége. Baranyai kisasszony egyikével ama pirosnadrágos kísérteteknek, az éjszaka megugrott a háztól. Engem pedig zarándokútra küldött boldogtalan szerelmemmel.

NEGYEDIK ÉJSZAKA

amely megbeszéli azokat az álmokat, amely álmok
a szembetegségeket okozzák, és a szabadulás
módozata ez álmok elől

„Nem éppen a legjobb dolog olyan házban lakni, amelyben kísértétek tanyáznak, de még mindig jobb dolog fedél alatt meghálni, mint a kóborló szelekben tölteni az éjszakát" - mondja egy régi Álommagyarázó Könyv. „Mert - így folytatja a könyv - nincsen olyan gonosz kísértet, amelyet előbb-utóbb meg nem szokhatnánk. És már arról is van tudomás, hogy a kísértet szökött meg a háztól, ahová valaki beköltözött."

Nem akarom azt mondani, hogy elhiggyük a régi Álmoskönyvek nyámmogásait, de sohase árthat elgondolkozni olyan dolog felett, amelyet látszólag meg nem értünk. Így például: hogyan lehetséges megszokni vagy megszöktetni a kísértetet a régi házakból?

A kísértetről mindnyájan tudjuk, hogy ő nem más, mint egy bennünk rejtőzködő és visszavándorló álom. Hiába kopogtatnánk nappal a falat, amerre a kísértetet elmenni láttuk - a kéményből sem hullana más zörgetésünkre, mint tisztátalan korom, pedig a hagyomány szerint a kísértet többnyire a sötét kéményben szeret lakni. Bátor emberek már felforgatták fenekestül a házakat, ahol kísértetet sejtettek. Sőt nagy kocsirudakkal a kezükben lesben állnak azon a keresztúton, amelyen a kísértetnek el kell vala haladnia... Hiába volt minden. A kísértetet nem foghatták meg, nem üthették le - másnap reggel ébredésnél mégis piros volt a szemük az éjszaka után, amely szempirosság a legbiztosabb jele annak, hogy kísértet járt a háznál. Arról a bizonyos lidércnyomásról, amelyből úgy ébred fel az ember, amint fuldokló kimenekszik a víz alól: talán nem is kell beszélni, mindenki ismeri.

A régi emberek mindenféle babonaságokat használtak a kísérteties álmok ellen. Talált lópatkót szegeztek a küszöbre, hogy azon a Rossz át ne léphessen. Légyölő növényeket raktak az ablakaikba, mert a kísértet néha csak egy légy alakjában kezdi el zümmögését az alvó felett - amint hogy a pók is csak ártatlan játékot látszik űzni a hatalmába került darázzsal, mielőtt azt végleg megkötözné. A kísértet-félő emberek az ágyaikba is mindenféle szagos füveket raktak, amelyek részint az egészséges álom jótékonyságát, részben a kísértet elleni védekezést szolgálták.

A kísértet és vele a rossz álom mégiscsak beszökött valahogy a szobába, és másnap olyan piros volt az ember szeme, mintha egész éjszaka holt mellett virrasztott volna, pedig holtember hál' Istennek nincsen a háznál. A rossz álom elbújt a régi széklábba - mondták a régiek -, holott mindnyájan tudjuk, hogy a rossz álom belőlünk jött vala elő. A kísértet megállította a falióra ketyegését, hogy szabadon végezhesse tennivalóját - állították ugyancsak az óemberek -, pedig tudjuk, hogy az órák mindenütt a világon lejárnak. A kísértet elrejtőzött a függöny mögé - mondták nagyapáink -, pedig ha jobban szemügyre veszik az ablakot, bizonyosan találnak azon egy hasadékot, amelyen át a szél és a mozgalmas éjjeli levegő beosonhat a szobába. Ugyanezért mondják a régi emberek, hogy azokban a házakban, ahonnan már sem a széklábból, sem az órából nem lehet elűzni a kísértetet: a hortyogó embert kell alkalmazni.

Kiféle, miféle az a *hortyogó ember,* hogy jelenlétének ilyen jótékony varázslatosságot tulajdonítanak? Minden vidéken van belőle egypár példány. Szemrenézve éppen olyan embernek látszik, mint más közönséges ember: külsőleg mi sem árulja el tulajdonságát. De ha beköszönt az éjszaka, akkor csak arra ébrednek fel a tiszántúliak is, hogy valamely különös okból nem

tudnak aludni - mintha egy egész erdőséget fűrészelnének a Tiszántúl. Sárban, hófúvásban rekedt vásáros-szekerek, amelyek reménytelenül várják a reggelt szerte az országutakon: lovaik végső erőfeszítésével megindulnak. Hétalvók, akiket már azzal sem lehet felébreszteni, hogy a rézmozsárban diót törnek az orruk alatt: felrettennek, és a padlás felé kezdenek szállongani. Mi történt? Megjelent a hortyogó ember a vidéken! Az ilyen hortyogó embert fel kell fogadni néhány éjszakára, és akkor majd rájönnek a ház lakói, hogy puszta álom volt képzelődésük a kísértetről.

Nagyon ritkán, de már az is előfordult, hogy a hortyogó ember sem tudott tiszta munkát végezni a rossz álommal. Megesik ugyanis, hogy a hortyogó megfordul álmában, amit neki megtiltani nem leltet, amikor is darab időre elhallgat. Ezt a pár percet szokta felhasználni a rossz álom éji madara, hogy a sötét sarokból előreppenjen, és megkapirgálja a halántékát azoknak, akiknek halántékán sem csirke, sem kakas kapargatásának a helye nem látszik, de még csak az ókuláré szára sem hagyott nyomot. Az ilyen váratlanul jövő rossz álom ellen a régi álomfejtők ajánlották a kolompot is, amelyet a csuklójára kell kötni annak, akit álmában a kísértetek gyötörnek. A védekező ember okvetlen felemeli a kezét, mire a kolomp megszólal, a megváltó ébredés bekövetkezik. (Gyermekeknél, hajadonoknál elegendő egy karácsonyról maradt kis csöngettyűt alkalmazni, míg a színészeknél és más komédiásoknál hasznos a színházi csengettyű.) Ezt az eljárást a kísértet elriasztásának hívják. Bőséges éjjeli kolompolás után aligha vörös valakinek a szeme.

Ám vegyük most végül azt az alig előforduló esetet is, amikor a kísértetet sem hortyogással, sem kolompolással nem lehet elzavarni... Ilyenkor nincs más teendő, mint meg kell szelídíteni a kísértetet. Ravasz nőknél ez könnyű dolog, mert ők mézes-mázos beszédükkel, hízelkedéseikkel, rábeszélésükkel elbírnak a konok kísértettel is. Rendszerint ajánlanak valamely címet a közelben, ahol a kísértetjárásra szükség van. A vallásos nők is hamar megszelídítik rossz álmaikat - különösen a karácsony előtti időkben, elmennek előlük a hajnali misére. (Még nem volt olyan rossz álom, amely Adventkor a templom küszöbét átlépni merészelte volna.) A gyermekes nők szorosabban karolják magukhoz gyermekeiket, amire a leggonoszabb kísértet is abbahagyja ténfergését. - A férfiak közül könnyebben menekülnek meg a bajtól is a pipás emberek. Mert a pipázás sok mindenféle betegség ellen bizonyult már hasznosnak. Megmenekülnek azok is a makacs kísértettől, akik mindenféle erős italkortyokkal karcoltatják végig a torkukat, ha éppen nagyon rossz álmuk volt. De mit csináljanak azok, akik nem pipáznak, nem isznak, csak tehetetlenül várják a reájuk szálldosó rossz álmot? Ezeknek valóban nem lehet ajánlani mást, mint az ágyuk mellé készített lőcsöt, vagy nehezebb esetekben: a kocsirudat. Sok férfiruhában trabancírozó kísértetről kisült már az első meglegyintésnél, hogy őkelme nem más, mint sírdogáló asszonyember. A kocsirúddal védekezőknek másnapon sohasem tudott piros lenni a szemük a rossz álom miatt.

ÖTÖDIK ÉJSZAKA

amelyben minden recsegő széklábnak és pattogó pádimentumoknak el kell hallgatni, mert a garast egy odvas fog teszi le

Szindbád csak késő öregségére jött rá, hogy a mindenféle álmok különbözőségéhez mily sok befolyása van egy *odvas fognak,* amely az álomhoz becsukódott szájban rejtőzik. Azt lehetne mondani, hogy bizonyos évszakok kezdetén: így a nedves tavasz vagy a csepegő őszi idő kezdetén az odvas fogak dirigálják mindenfelé az álmokat. Egy-egy ilyen haszontalan fognak olyan hatalma van, hogy elővarázsolja a legvénebb ágydeszkák közül azokat az álmokat, amelyektől már a régi emberek is szenvedtek, akik egy másik ágyba mentek.

Aminthogy a vacsora nélkül lefeküdt ember az első kakasszó előtt mindig olyan *hatalmas pástétomokkal* találkozik össze, amelyekkel máskor életében nem jöhetne össze - így, az odvas fogat hordozgató ember látja azokat az álomképeket, amelyekre magyarázatot nem tud lelni. Az ő álmában valamely csodálatosan selymes tapintása lesz a cukorspárga-göngyölegeknek, amelyek egyébként csak befőzés vagy komoly bánat idején szoktak mutatkozni az álom függönyén. Ezeket a cukorspárgákat mind arra az odvas fogára szeretné kötözni, bár egyébként még a nyelvével is fél hozzányúlni a fájó foghoz. De nemcsak felkötözi a spárgát a fogára, hanem kikeresi azt a régi pinceajtót, amely már nem a festéktől, hanem az öregségtől zöldült meg. Most aztán nincs egyéb tennivalója, mint a pinceajtó kilincsére kötözni a spárga másik végét. Akkor aztán leülhet nyugodtan, majd jön valamerről egy elszabadult kósza szélroham, mire bevágódik a pinceajtó, és ő örökre megszabadult fogfájásától.

Ugyancsak a fogfájós ember látja álmában a különböző harapófogókat, ha férfinak a fogába vágott volna bele a le- és felszaladgáló villám, akkor a harapófogó szoknyába öltözködve jön be hozzá, mint akár egy bábaasszony. Ha a női nemen helyezkedett el az odvas fog, akkor ugyanaz a harapófogó csinos huszárnadrágot ölt, mint egy kvártélyt kereső katona.

De nagyon gyakori az odvas fog álombeli csínytevéseiben a szorongattatás érzete. Ez a szorongattatás pedig nem úgy jön létre, hogy az ember bemenne a faliszekrénybe, ahonnan semmi módon nem tudna kijönni, mint akár az egér a fogóból. Ez a szorongattatás úgy sem mutatkozik, mint az egészséges nőknél szokott, hogy emberré változna mögöttük a dióverő pózna, amely derekukat olyan erővel ölelné át, hogy az ölelésből semmi körülmények között megszabadulni nem tudnak felébredésükig. Az odvas fog szorongattatásai rendszerint kezdődnek meleg fürdővel, igen ám, de a fürdővíz telve van mindenféle mocskosságokkal, gumó szemű békákkal és ijesztő kígyókkal. (Ez a meleg fürdőzés egyébként száz eset közül kilencvenben biztos megbetegedést jelent.) A szorongattatás úgy is szokott kezdődni, hogy az alvó csengetést hall ajtaján, de odakint nem az öreg levélhordó áll, akit csengetéséről megismerni szokott, hanem valamely rettenetes hivatalszolga, aki egyenesen a másvilágra akarja vinni a delikvenst. Nem ritka az odvas fog álmaiban a kapun dörömbölést hallani. De a kapu előtt nem a postaszekér áll, hanem fehér kesztyűben, lángpiros ruhában a hóhér. Máskor szűrös fekete rablók.

Ne higgyük, hogy az odvas fog álmai csak a szegény embereket látogatják meg, elmennek ők a királyokig meg a fejedelmekig. Ilyenkor írják alá a királyok a halálos ítéleteket, és ilyenkor mennek háborúba. Mert a királyok sem mentesek az odvas fog esetén a kínzó álmoktól.

A tapasztalat szerint a legtöbb odvas fognak (pláne, ha már meglehetősen régi, nyugalomba vonult az evés és a rágás kötelessége elől) megvan a maga rendes, megszokott álma. Szindbádnak például volt egy ilyen lyukas foga, amely bizonyos éjszakákon oly pontosan jelentkezett, mint valamely hűséges házikísértet. Azt mondják, hogy a lyukas fogra helyezvén nyelvét az ember: jobban tud gondolkodni. Ez lehet napközben. De éjszakának idején, mikor a lyukas fog jelentkezik: még álmodni sem tud az az ember se, aki sárkányzsinegen tudja előrángatni az álmait, mint akár Szindbád is. A lyukas fog leteszi a garast, őneki engedelmeskedik a máskor vándorbotján elkalandozó szív, és dehogyis mer kimozdulni kamrájából még csak a szomszéd álomházig sem, nem pedig messzibb utakra. A lyukas fognak az a természete, hogy megharapja a leggyöngédebb szívet is. Hiába sírdogál a szív kamrájából:

- Csak ide szeretnék menni Virághoz, és megmondani neki, hogy éppen úgy szeretem, mint akár a mézet holdváltozáskor.

- Éjszaka mindenkinek otthon a helye - felel a lyukas fog, és kegyetlen, agyvelőkig ható csikorgással zárja rá a kamra ajtaját a rimánkodó szívre.

De nem kap pardont a gyomor se, amely az éj óráiban rendszerint megüresedik, mint valamely lapos zacskó, és ekkor emlékein szeret tűnődni. Szeretne megint uszályos, kövér asszonyságokat karonfogva az ebédlőasztalhoz vezetni, amikor a termek megnyílnak. Szeretne ráklevessel jóllakni - vagy a venyige fanyar füstje mellett fövő gulyásból kanalazni. Szeretne elmenni a kofák lacikonyhájára vagy mindenhová, ahol finom falatokat mérnek, de az odvas fog rádörren:

- Éjszaka nem szokás enni. Majd móresre tanítom kendet!

Az odvas fog uralkodik a maga éjszakáin, azért az akkori álmokért nem felelős senki.

HATODIK ÉJSZAKA

amelyben szó esik azokról az álmokról, amelyeket a halak úsztatnak magukkal a tavak mélyében vagy pedig a folyamok gyors sodraiban, ugyanekkor arról is megbeszélés történik, hogy mit álmodnak a csípős csalán között a rákok

Szindbád álomfejtései között arra volt a legbüszkébb, hogy a szív álmait mindig külön tudta választani a gyomor okozta álmoktól. A szív mindig hintára, háztetőre, toronyra, felhőre kapaszkodik, amikor álmodni kezd, de a gyomor csak gyalogosan jár-kel álmában is, mint az éjjeli őr. Nagyon fontos dolog tehát az álomvizsgálatnál megállapítani, hogy az álom, mielőtt hozzánk érkezett volna a maga nagy országútján, habzó paripát kötött-e a kapufélfához, vagy pedig csak innen a mészárostól vagy a pincéből ballagott át hozzánk.

A nevezett álmokat a halászok árulják. Ezek az emberek kivetett hálóval járnak, már Krisztus urunk óta, mert a Megváltó egyetlen tanításában sem tiltotta el a halaknak a fogdosását. Nem kell különösebben lesbe állani, hogy megfigyelhessük, milyen álmokat hoznak a halak a péntekről szombatra virradó éjszakákon. De még máskor is megválogatják álmaikat e vízi lények. Azért nem haszontalan dolog a halak okozta álmokkal foglalkozni.

Az a nagy hal, amely emberemlékezet óta a tavak mélyében lakik, és csak olyankor megy fel sütkérezni a napfényre, amikor őt ember nem láthatja: jelenti a fogaskirályt. Az ilyen mélyvizű hal nem egykönnyen kerül hálóba, szereti a magányosságot, sohasem áll be pletykálkodásra vagy fickándozásra a kis halak közé, eszébe se jut neki a szitakötő felé nézni, akármilyen közel jött az a víz felszínéhez, amikor is a kis halak bolondosan ugrálni kezdenek, mintha szárnyat éreznének ők is. Az ilyen nagy halnak az evésétől jönnek azok a nehéz álmok, amelyekben olyan ismeretlen tartományokon utazik el az ember, amely tartományokból alig tud visszatérni.

Hol jártam az éjszaka? - gondolja fejcsóválva az ember, mikor reggel felébred, pedig nem történt más, mint a nagy hal vitte el olyan idegen, soha nem látott országokba, ahová a nagy halak könnyűszerrel eljuthatnak, mint akár a vitorlás hajók.

Más dolog az, ha apró halakkal kedveskedett magának a gyomor az esti órákban. Ezeknek a kis halaknak a szálkái észrevétlenül lecsúsznak az ember torkán, és éjszaka csak azon kapja magát, hogy mindenféle fájdalmakat érez elmúlt dolgok után, amelyekről már azt hitte, hogy a halak útján azok tőle messzire sodródtak. Ezek az apró halak olyanok, mint a női szeszélyek: kiszámíthatatlan, hogy mely halászkunyhó mellett állanak meg éjszakára, hogy ott egy öreg halásznak vagy az öreg halász leányának eldalolják a maguk hangtalan énekét. Az apró hal tapasztalatlan, vidám, az életből még nem ismeri a lehetetlenségeket - ugyanezért az álmodó is az ilyen halakkal a gyomrában leginkább vízitündérekkel találkozik, amelyek kiszöknek karjai közül. Ám, ha nagyon praktikus ember a halakkal álmodó, akkor sem kerülheti el azt, fogy legalábbis koporsót szállító tutajosokkal ne találkozzon, akik néki helyet adnak egy üres koporsóban.

A halak okozta álmok közül talán a legegészségesebbek azok, amelyek gyors hegyi folyók halaitól származnak. Ilyenkor borkereskedőkkel utazik az ember álmában a határszél felé, és olyan piros arccal ébred fel, mintha valóban sok bort ivott volna ama úszni vágyó halak tiszteletére. A hegyi pisztráng, ha nem nagy mértékben fogyasztjuk vacsorára, rendszerint könnyű kerekeken járó álmokat hoz. Ugyanez a tulajdonsága van más hegyvidéki halaknak is - az ember oly könnyedén gurul le álmában a legmagasabb hegyről, mintha legalábbis szárnya volna.

Más dolog a rákokkal való étkezés után következő álmodás. A rák, miután napvilágra került abból a sötét odúból, ahol az életét tölti, teljesen érzéketlenné válik a napvilágos dolgok iránt. A napvilág terményei közül leginkább a csípős csalánt kedveli, amely mindenkinek hólyagokat szokott szerezni, csak éppen a kemény ráknak nem. Hát a rák az álomban is megtartja a maga tulajdonságát: hátrafelé megy az időben, és ollójával fájdalmas csípéseket okoz elmúlt dolgokért. A rákevő ember nem is tudja, hogy miért érez magában mindenféle fájásokat, amikor álmából kimenekült. Annyi bizonyos, hogy a rákevő darab időre mindig visszavonul a múlt időbe.

A gyomor álmai között egyelőre ennyiben maradjunk a halakról és a rákokról való tudományunkban.

HETEDIK ÉJSZAKA

amely azokról a babonás emberekről beszél, akik még álmukban is megrázzák fejük alatt rejtett bugyellárisukat, mikor újhold tűnne fel az égen

El kell nekem mondanom, édes leánykám, hogy tapasztalatlan királyi koromban én magam is azt hiszem, hogy vannak bizonyos bűvös szerek, amelyekkel a jó álmokat megidézni lehet. (Ugyancsak hittem bizonyos varázslatokban, amelyekkel másoknak rossz álmokat lehet küldeni.) A fiatal királyfiaknál ezek az álmok rendszerint a szerelem körül mozognak, és gyakran vonatkoznak táncosnők pörge bokáira. Álmában sokkal jobban látja a bokák és a lábak hajladozásait az ember, mint napközben. Anélkül, hogy az arcokat kellene látnia: meg tudja mondani az álom mennyezetére rajzolódott lábak formáiról, hogy azok fiatal nő lepkekönnyedségét jelentik-e, vagy pedig öregasszony lábát, amelyet olyan nehéz elfűrészelni, mint talán a görcsös fát.

Hogyan lehet a kellemetes hatású, nőies álmokat előidézni?

Nem a boros kancsó hajtogatásával, mint ezt tán némelyek gondolnák. (A bor szerezte álmokról majd a babonás tizedik éjszakán beszélek neked, de előre is mondhatom, hogy a bor álmai nem mindig a legkívánatosabbak.) Nem is mértéktelen esti tánccal vagy az éjjeli zenéléssel, amikor az ember álmában is, kínjában is tovább fújná azt a hosszú trombitát, valamely bezárt ablak alatt. De még az se hoz okvetlen gyönyörűséges álmot, ha az ember a hangszerek anyósát, a nagybőgőt ölelgetné.

Mi szükséges tehát a kellemetes és minden jóval kecsegtető álomhoz?

A tiszta, józan életmód. - Mert már a régi könyvek feljegyzéseiből tudjuk, hogy azoknak a szentéletű embereknek vannak a legszebb álmaik, akik óvakodnak böjtös napokon a húsevéstől, általában az erősen megfűszerezett ételektől és a vérhevítő italoktól. Ezek a tiszta életű emberek, akik mindig lesütött szemmel járnak, éppen álmaikban pillanthatják meg azokat a dolgokat, amelyeknek látásától napközben elvonják magukat. Ezek a drágalátos lemondók kapnak álmaikban mindenféle olyan jutalmakat, amelyekhez például nem juthat a mértéktelen ember, aki este bendőjét töltött káposztával rakta meg. Az éhes gyomorral lefekvő ember nagyon könnyen láthatja magát a királyné Őfelségét is patakban állva, ruhát mosni, ami ugyebár elég jutalom egy közönséges halandó részére?

Azok az emberek sem álmodhatnak éjszaka kellemetlen dolgokat, akik az ebéd utáni hortyogás helyett inkább a litániákat látogatják. A templom hideg kövén való térdeplés, a szentek és a szentnők nézegetése, valamint a buzgó áhítat befolyással van álmainkra is. Az áhítatos ember, miután meghallgatja összekulcsolt kézzel az utolsó harangszót is, amely nádfedele felett elszállt: szelíd álomba merül, amelynek nemegyszer az az eredménye, hogy egy almafáról édes gyümölccsel dobálja meg őt az almaszedő menyecske. (Vigyázni kell a gyümölcsös álmoknál azokra az öregasszonyokra, akik dióverés szempontjából elkérik az embertől sétapálcáját, és azt sehogy se akarják visszaadni. Sok álombeli utazó volt már kénytelen beszüntetni vándorlását, mert vándorbotját dióverés céljára odaadta egy korosabb nőnek.)

Általában azt mondják, hogy azokat a nőket, akikre napközben a szemünket se merjük ráemelni: a szemérmetes férfiak álmukban jobban megismerhetik, mint akár azok a szemtelenek, akik mindenféle kulcslyukaknál szoktak leskelődni. Az álombeli nő habozás nélkül bevallja életkorát is - azért rakták a régi kislutrin annyiszor a 25-től 30-ig érő számokat, mert a nők nem öregednek tovább. Az álombeli nő sírva panaszolja el gyermekeit, akik a másvilágra

mentek, mielőtt apró lábaikkal kellően kifutkározhatták volna magukat ezen a földön. Az álombeli nő még szerelmi csalódásait is elmondja, ha erre megkérjük, pedig erről a témáról valóban nem szeretnek beszélni a nők. - De ismétlem, hogy ezeknek az álmoknak a megidézéséhez feltétlenül szükség van arra, hogy üres gyomorral feküdjünk le, mert a megrakott gyomor okozója gyakran annak, hogy az ember nem tud eligazodni álmán, akármennyire töri is rajtuk fejét.

De még egyéb titkaikat is elmondják a nők álmukban, amelyekről hiába faggatnád őket. Kinyitják a szájukat, és megmutogatják összes hamisfogaikat. (Az ember így megtudhatja azt is: vajon kinőtt-e már a bölcsességfoga az imádott nőnek.) Levetkőzik azokat a díszruháikat, amelyekben mindig esküvőre, királykoronázásra vagy bálba készülődnének, és megmutatják, hogy hány görcsöt helyeztek el alsószoknyájuk zsinórján (amelyet különösen a féltékeny férjek tartanak számon).

Nem restellik bevallani, hogy fűzőjükben a halcsont már nem ad elegendő erőt derekuk megkarcsúsításához, az acélpántokra is szükség van. Sőt leleplezik azt is, hogy öltözködés közben az egyik harisnyakötőjük elszakadt, és azt siettükben egy darab cukorspárgával kellett pótolni.

Ám nem győzöm hangsúlyozni, hogy ezeket az álmokat csak azok a férfiak vehetik szemügyre, akik óvakodnak a bortól, akármint mosolyog is a kocsmárosné.

És hogy végül kedvet szerezzünk minden álmodónak a tiszta életre való hajlandósághoz, megsúghatjuk, hogy azokat az aranygyűrűket, amelyeket a szarkák lopkodnak össze, szerte a világon: ezek a szentéletű emberek találják meg álmaikban. És ugyancsak ők azok, akik mindig felébrednek könnyű álmukból, amikor újhold van az égen, hogy a bugyellárisukat kellő időben megrázhassák az újhold tiszteletére.

NYOLCADIK ÉJSZAKA

amelyben ismerkedni keddünk a babonás lídérccel,
hogy megszabadulhassunk tőle

Már megemlítettük magyarázkodásainkban itt-ott a lidércnyomásos embert, aki úgy szeretne kiszaladni az álmából, mint valami égő házból, de nem lehet, mert az ajtó be van csukva. Ez a lidércnyomásos ember a legszánandóbb minden álmodó között. Ő álmodja azt, hogy engedélyt kap a fejedelemasszonytól, hogy elébe járulhasson, amikor is hiába keresné díszmagyar ruháját, kénytelen az ágyterítőt magára borítani, hogy ne álljon tiszta fehérben a kegyes királyné előtt. És ugyancsak ő az, aki egyetlen szónak sem ura a legnagyobb kihallgatáson, pedig álma elkövetkezése előtt számtalanszor elgondolta, hogy mennyi mindent fog a fejedelemnétől kérni, sorsa megkönnyebbítésére. Kérni fog italmérési engedélyt, mert erre mégsem lehet ráfizetni, akármilyen vörös bajszuk van a fináncoknak. Kérni fogja a fejedelemasszonytól, hogy a szomszédasszonyt, aki mindig az ő udvarába szórja a szemetet: megintse, mert a szomszédasszony a fejedelemasszonnyal nem merészel nyelvelni. - És végül is egy szónak sem ura a lidércnyomásos ember.

A lidércnyomásos álom zárja be az embert olyan régi ruhásszekrényekbe, hogy ott a különböző útibundák és lábzsákok között megérzi az ember a debreceni nagyvásár szagát, amely nagyvásáron a nagyapja fordult meg. És semmiképpen nem tud kiszabadulni a ruhásszekrényből. A lába beleragad mindenféle botosokba, szőrmecsizmákba, belegabalyodik köpenyekbe, pedig az asszony már javában kiabálja, hogy az asztalon van a leves.

Lidércnyomásos álomban nem találja meg az ember a sláfrokján az ujjak bejárását, vagy pedig kétszer egymás után is fordítva húzza fel harisnyáját. Ugyancsak ebben az álomban vesznek el különböző gombok, amelyeknek megkeresése végett az ember egész hosszú éjszakán át az ágy alatt vagy a szekrény alatt hasal, anélkül hogy az elgurult gombot megtalálná.

Ez az álom arról nevezetes, hogy hagymaszaggal kínozza az embert, aki egyébként a hagymát nem szereti. Olyan nagy fokhagymákat hoznak elébe (amelyeket meg kell ennie), mint egy gyermekfej. De az álomban a vöröshagyma sem sokkal kisebb a zsidótemplom toronygombjánál. Nincs hova futamodnia az embernek, mert lépten-nyomon elébe állnak azok a nagy szakajtók, amelyekben a kamrákban a hagymát tartogatják. Ezenkívül a boltok kirakataiból kirepülnek a fokhagymakoszorúk, és az ember nyakába akaszkodnak. De az álomban üldözik az embert a színészek is, akik valaha azt tartották a legnagyobb becsületsértésnek, hogyha hagymakoszorút dobtak feléjük a színpadra, mostanában pedig ők a leglelkesebb hivői annak az új divatnak, amely szerint mindenféle betegséget hagymával kell kikúrálni. Ez a hagymaszag, amelyet az ember álmában érezne, még kínzóbb a valódi lidércnél is. Megszabadulni csak úgy lehetséges tőle, ha az ember káposztát készít az ágya mellé, amelynek áthatóbb szaga van még a hagymáénál is. Különösen hatásos ez a védekezés, ha az ember álmából felriadva: meg is eszi az éjszakára előkészített káposztát.

A régi naptárak és más megállapítások szerint az öreg asszonyoknál, akik mit sem követtek el arra nézve, hogy őket boszorkányok módjára megégetni lehetne: a lidércnyomás olyan ártalmatlan formában is jelentkezik, mint egy bolhacsípés. Bolhával álmodni szerencse, sok bolhával még nagyobb szerencse: mondja Kr. Gy. „Álmoskönyv”-e. A bolhacsípést nem is számíthatjuk ama rossz álmokat okozó lidércek közé. De hát nem lehet mindenki öregasszony a világon, aki nyomban gyertyát gyújt, és megszabadítja magát a két ujja harapófogójával a bolhaalakú lidérctől. A férfiak, akik ügyetlenek az ilyen teendők végrehajtásában: kénytelenek

reggelig is tűrni a bolhák játékát, különösen, ha úton vannak, és a Vadkanfőhöz címzett vendégfogadóban kénytelenek aludni. A tréfás álombeli lidércek után majd folytatjuk elbeszélésünket azoknak a lidérceknek a látogatásairól is, amely látogatások után égfelé borzadt hajjal, verejtékező homlokkal ébred fel az álmodó.

KILENCEDIK ÉJSZAKA

amelyben szóbeszéd történik annak az asszonynak az álmairól,
aki életében és házasságában megcsalódott,
és most már csak álmaiban él

Külön megbeszélést érdemel álom-magyarázatainkban az az asszony, aki a takarójára kénytelen hímezni azt, hogy „Jó éjszakát", mert egyébként senki se mondja már azt neki. Ez az asszony gyakran visszajárogat a kakasszó előtti álmokban azokhoz a kertekhez, amelyekben boldognak képzelt leányságában megfordult. Nagyon szeret labdázni például zárdakertekben, amelyek magas kőfallal vannak elkerítve a világtól. A kis városból csak a torony hegye látszik be a kerítésen. És ez a torony álomban néha különös hangon csalogatja kifelé a kertből a labdázó leányt. Mintha egy szépséges herceg vagy egy bőbeszédű színész ment volna fel a toronyba a harangozó helyett. Ilyenkor aztán hiába illatoznak az ibolyák, bódítanak a fehér violák - sőt még a mosolygó szemű apácák is hasztalan vigyáznak az álmodóra. Ő mindig csak arra a hangra felel, amelyet a toronyból vél hallani. Így álmodik az asszony, akinek senki se mondja: „Jó éjszakát."

Máskor ugyancsak a megcsalódott asszony színpadon találja magát, és olyan rövid a ruhája, hogy szinte szégyenkezik, mert a színpad előtt sok különböző korú és arculatú férfi áll, aki mind őt nézi a bika vagy a kos szemével. De a szégyenkezés érzetét csakhamar felváltja az öröm érzete, amikor a nagydobos belevág, és ő, bár egyébként nem szokott táncolni, olyan táncot lejt, hogy attól mindenki, öreg és fiatal el van ragadtatva. Addig táncol, amíg ömleni kezd róla a verejték, felbomlik a haja, a földre csúszik a fejkötője, és megreped a sarkáig érő hálóinge, amikor is kábultan felébred, és homlokára szorítva kezét, tűnődve kérdezi: Istenem, hol jártam az éjszaka?

Ugyanez az asszony, különösen az esős éjszakákon, amelyek rendszerint a legcsalfább álmokat hozzák: nemzeti szalagos házassápkötőt lát maga előtt. Szép kövér ember az esketű, paragrafus alakjában van kipödörve a bajusza, és az ujján nagy pecsétgyűrűt visel. Sajnos, a férfira, akivel az anyakönyves előtt megjelent: már sehogy sem bír visszaemlékezni.

Az álmok különféleségükben jelentkeznek annál az asszonynál, aki megcsalatkozva érzi magát életében. Így nagyon gyakran álmodja azt, hogy ő valamely nagy műhelynek a tulajdonosnője, aki legalábbis annyi munkás felett rendelkezik, mint valaha az egyiptomi királyok. Ezek a munkások követ törnek, állatokat nyúznak, és csizmákat varrnak az állatok bőréből. A tulajdonosnő szabja meg, hogy melyik csizmára kell sarkantyút verni. Dolgozni, reggeltől estig keményen dolgozni: ez annak az asszonynak az egyik álma, aki magát boldogtalannak véli. Ismét csak verejtékezve ébred, mint máskor a táncból.

A boldogtalan asszony álmaiban van jelentőségük azoknak a bábuknak, amelyek a ruhakereskedők kirakataiban állnak, a szépen pödört férfiaknak, akik a fodrászok boltjait díszítik, a különböző szoborműveknek, amelyek a város sétaterein állnak. A boldogtalan asszonyt szokta például megszólítani Vörösmarty Mihály, amikor álmában előtte elhalad - ugyancsak az ez asszony látja megelevenedni a Víg Hajóshoz címzett kocsma cégérét, azt a borozgató hajósembert.

De van egy felejthetetlen álma a csalódott asszonynak. Ezt pedig ilyenformán írta le nekem egy sokat szenvedett nő, aki velem magyaráztatta meg álmait:

„Nagy sivatagban jártam, körülöttem sárga homok minden a végtelenségig. Közvetlen a látóhatár alatt egy sárga homok alagút nyílása. Fáradtan vánszorgok tovább. Hirtelen éles sivítással jön az alagútból egy végeláthatatlan tehervonat, csupa nyitott kocsival. Őrült gyorsasággal jön felém, most látom, hogy a vonat csak egy sínen fut, s bár egyenes vonalban jöhetne, mégis óriási kanyarodókat tesz. Már mellettem robog - a mozdonyon nincs senki -, teljes gőzzel rohan, sok üres kocsi elhagyott, mikor az egyikből egy kar nyúl értem, felránt magához a nyitott teherkocsiba, a kézen hosszú, hajlott körmök vannak, s a kéz folytatása maga a Sátán. (Szép szabályszerűen kiöltözve.) Nem féltem, és nem voltam meglepve a rablóm kiléte miatt, csak hihetetlenül szorongó érzés tartott fogva - az egy vágányért. Az erős kanyarodóknál ideoda estünk, egyébként a szomszédság nem bántott.

Végre hosszú utazás után egy gyönyörű színű zöld folt töri meg a sárga egyhangúságot. Mellé érünk, egy vaskerítéssel elzárt, rendesnél nagyobb sír, földje tiszta, egyenes, felette fehér márványtábla (üresen), és a kerítésen belül egy tiszta fehér, gyönyörű ló legel. Udvariatlan mentorom, amint közvetlenül a sírhoz érünk: egy erélyes gesztussal kiejt, közvetlen a sír közepére, a vonat nagy sípolással tovább megy, magam pedig ijedten felébredtem.

Jó Szindbádom, nagyon késő van, mesémnek vége szakadt. Jó éjszakát.”

TIZEDIK ÉJSZAKA

amelyben az új házasember is álmában foglalkodni kedd a boroshordók töltésével, fejtésével, habár még nem is gondolhatna arra, hogy mellette alvó felesége kvártélyt kereső huszárral álmodik

Ha jól megfigyeled álmaidat, vagy talán titokban naplót is vezetsz róluk, ami nem volt ritkaság a régi embereknél, könnyen rájöhetsz, hogy házaséletedben a tizedik éjszaka az, amelyen megint a boritallal álmodol holott fiatal feleségednek, valamint szigorú anyósodnak is fogadalmat tettél arra nézve, hogy még álmodban sem jutnak többé eszedbe a legénykori korhelykedések.

Ez pedig rendszerint ilyenformán szokott bekövetkezni: Azt álmodnád, hogy disznótorban volnál kománál, sógornál vagy olyan atyafinál, akinél nyugodtan kigombolhatod a mellényedet. A hurkák és kolbászok olyan hosszúra sikerültek, hogy az orrodhoz nőnek, akármennyit eszel belőlük, nem akarnak elfogyni. Már a fejed búbja is verejtékes, mint az az erősen fűszerezett ételektől szokott lenni, már ugyancsak meresztgeted a szemedet a komámasszony orrára, csípőjére, fehér harisnyájára, amint az szívesen kínálgat az asztalnál, hogy már azt kezded hinni, hogy nadrágszíj nélkül mégy haza a sok lakmározástól: - és a gazda még mindig nem került elő, a pincekulcsot keresi. Kínos álom ez, amelyből felébredve: kicserepesedett szájjal teszel fogadalmat, hogy ezentúl titokban a csizmahúzó mellé egy félmesszely bort is készítsz, amelynek felhajtásával szabadulni lehet az ilyenféle álmoktól.

Másik szomjúsági álom előidézője az országúton való utazás. Az országutakon rendszerint nagy port vernek fel a postaszekerek, amelyek mindig oly vágtatva haladnak, mintha a király futárját vinnék. Egy ilyen nyargaló kocsitól megbolondulnak még a jámbor furmányosok, vásárosok szekerei is. Mind vágtatni kezdenek, és te álmodban hol egy olyan kocsira kerülsz, amelyen nagy csizmadialáda van, hol pedig kövér mézeskalácsosné ölébe pottyansz, hogy már azt sem tudod, hogy mit csinálj, a nagy forróságtól. Az országút porától kiszárad a torkod, és olyan kívánságot érzel egy deci bor után, hogy szinte lángba borulsz tőle, és csárdának híre-hamva sincs a vidéken. És e gyötrelmes álomból felébredve: vajon milyen fogadalmat teend a legjámborabb ember? Azt a fogadalmat teszi, hogy ezentúl nem fog elhaladni betérés nélkül a Betekincs csárda mellett, akármilyen fogadalmat tett is mellette alvó feleségének.

A kocsmárosnék szolgálatában áll az az álom is, amely azt mutatná, hogy egy férfiember pörlekedni kénytelen a feleségével a pincekulcs vagy a kamrakulcs miatt. Egyáltalán ne engedjenek az okos asszonyok ilyen álmot létrejönni, inkább akasszák oda a spájzkulcsot a férjük hálóingére: az szégyenletében úgysem megy ki éjnek idején a kamrába, hogy egy borosüveget felnyisson. Általában legjobb a borivó hajlandóságú férfiakkal még álmába sem seprőre támaszkodva beszélni. A seprűnyelet csak nagyon kevés férfi tudja megszokni fiatalkorában (legfeljebb vénségére, amikor meg már úgyis mindegy), a seprűnyél csak a kocsmárosnék felé kergeti a férfiakat, amely kocsmárosnék szerte az egész világon nyájasan mosolyogni szoktak. Az az igazi jó asszony, aki álmából is felkölti verejtékező férjét, és ha egyébbel nem is, de tejjel megitatja. Higgyék el, hogy a megitatott férfi bármely folyadéktól kegyes báránnyá lészen. (Félek, hogy az álommagyarázat e tételének megértői csak a női vesékbe is látó, tapasztalt férfiak lehetnek.)

A babonás tizedik éjszakán akkor is engedményt kell tenni az álombéli asszonyoknak, hogyha valamely szent búcsújáró helyen tétetett fogadalmat a férjével, hogy nem is fog hallgatni a kocsmák gyaluforgácsainak a szélben való zümmögésére, sem a piros kocsmaablakokra, de

még azokra a terjedelmes barátokra sem, akiknek régi passziójuk a fiatal házasembereket a kocsmákba elcsalogatni. Az ilyen vén kövér ember néha oly kívánatosan mutatkozik meg az álmokban, hogy álombeli szavaiktól nemcsak a kocsmák zsíros asszonyszemélyei iránt érez vonzadalmat az álmodó, de ami még rosszabb, a borok kortyogása, az üvegek koppanása iránt is. Az okos asszony a tizedik éjszakán minden felhívás nélkül odakészít egy félmesszely bort álmodó férje mellé, mert sok ember lett már korhely ébrenlétében azért, mert éjszaka folytonosan szomjazott. Az is előfordulhat, hogy a félmesszely bort érintetlenül találja az asszony, a próbára tett férfi szégyellte magát.

Mit kell még tudni a különös szomjúságot előidéző álmokról? Megérkezhetnek azok akkor is, amidőn az álmodó azt hallaná álmában, hogy odalent egy mély pincében a borok között forradalom ütött ki, egymást akarják túlharsogni a különböző hordók, de nagyon gyakran okozója a szomjúsági álomnak valamely titkolt szerelem, amely olyan rejtetten éldegél bennünk, hogy nem mer előjönni máskor, mint az éjszaka csöndjében. Szerelem valamely leányka iránt (ha a férfiember már kiszolgálta a maga manipulációit), szerelem valamely anyányi hölgy iránt (ha a férfi még újonckorát éli). Az ilyen álmokra azt mondják az álomfejtők, hogy szerencséseknek mondhatók, mert az álom kiéli magát, és nappal sohasem tér vissza. Elmúlt az éjszaka rejtelmeivel együtt. Ezeket az álmokat csókszomjas álmoknak mondják és még azzal sem lehet ellenük védekezni, ha az ember megházasodik, vagy pedig egy akkora kupa bort készít az ágya mellé, hogy abba akár beléfulladhatna. A csókszomjas álom ellen nem tudnak semmiféle orvosságot az álomfejtők. Legjobb nem aludni az olyan éjszakákon... Mert még mindig jobb bortól kábultan ébredni, mint megszerelmesedve kinyitni a szemünket egy olyan nő után, aki sohase lehet a miénk.

TIZENEGYEDIK ÉJSZAKA

amelyben említés történik arról, hogyan álmodják
ugyanazokat a dolgokat egyszerre ketten és hárman is,
akik pedig egyébként nagyon messzire esnek egymástól

Nem kell éppen tömlöclakónak vagy szerzetesi cella rabjának lenni az álmodónak, hogy álmában összeköttetést tartson fenn olyan emberekkel, akik tőle nagyon messzire hajtják fejüket a párnára. Eljön az álom a szabad emberekhez is - néha csak a szomszédos szobából is, hogy az ember álmából felserkentve a kulcslyuknál ugyancsak egy leskelődő szemet talál, amikor maga is éppen a kulcslyukhoz közeledik. Egymásról álmodtak a szomszédok.

Az okos ember felkiált: bizony ebben nincs semmi rendkívüliség, különösen olyankor nem, amikor férfi és nő lakik egymással szomszédságban, előbb-utóbb a kulcslyukhoz mennek, ha az asszony még fel tudja venni papucsait, valamint a férfi bele tud ugrani a csizmaszárba a kellő időben.

De mit szólna az okos ember ahhoz, hogy Dél-Amerikában, Buenos Ayres nevű városban ugyanazt álmodja egy hölgy, amit Budapesten egy férfi álmodik? Szórul szóra ugyanazon álom tartalmával indulnak el a hajók a tengeren át... Van aztán nagy csodálkozás mindkét parton, amikor a levelekből megállapítja, hogy Budapesten és Buenos Ayresben szinte percnyi pontossággal ugyanazok az álomképek mutatkoznak két messzire esett embernél! Erre az okos ember is kénytelen beadni a derekát, mert előre mégse lehet megbeszélni, hogy ki mikor és mit álmodjon.

Általában az álmok azért rendkívüliek, mert emberi hatalom nem tudja őket dirigálni, akkor jönnek, akkor mennek, mikor akarnak... Vannak ugyan bizonyos ravaszságok, amelyekkel bizonyos álmokat megidézni lehet: ilyen varázsszer például a bölcs könyvek esti olvasása, amely könyvek tartalmukkal feltétlenül befolyással vannak az álomra. Illetőleg könnyebben rnegérthetők, megfejthetők lesznek az álmok, ha azok bölcs könyvek olvasgatása folytán jutottak el hozzánk. Sokan ajánlják a világ legbölcsebb könyvét, a Bibliát esti olvasgatáshoz. Nem rossz. Csak Dániel prófétának ne álmodjuk magunkat az oroszlánok ketrecében. Talán még legjobb Salamon királynak álmodni magunkat.

Jó álomszerzőnek mondják a régi levelek olvasgatását. Természetesen nem a záloglevelekre vagy adóslevelekre kell gondolnunk, hanem azokat a leveleket vegyük elő, amelyeket megszerelmesedésünk idején kaptunk. Galamb hozta a levelet, galamb vitte válaszunkat. Akár mindennap is kaphattunk szerelmes levelet, nem gátolt meg ebben senki... Nos, mostanában, amikor nélkülözni kezdjük a kedves, szeretetre méltó álmokat, vegyük elő a régi leveleket. Némelyek véleménye szerint a régi levelek olvasgatásától még bölcsebbek leszünk, mint a Bibliától, legalábbis könnyebben találunk magyarázkodásokat álmainkhoz. Nem árt, ha reggel egy kevés keserű gyomorsavat is érzünk a torkunkban. A reggeli kávésfindzsa elmulasztja.

Hogyan lehet még kellemetes álmokat előhívni? Az imádkozás bizonyára nagy elősegítője a nyugodt álmoknak. Az imának ereje van az álomvilágban is. De jónak mondják azokat a hosszadalmas gyalogsétákat, amelyeket különösen nyáron lehet megtenni a vidéki és pesti utcákon, jónak találtatik a lábak dörzsöltetése valamely öregasszony által, aki egyúttal mesélni is tud, jó a kis párna a fej alatt, és kitűnő az éji mécses, amely mindig világít, akármilyen zavaros volt az álmunk.

Nagyon jónak mondják a nyitott ablakot és az elzárt kürtőt, mert a gonosz álmok többnyire erre settenkednek be. Vigyázzunk, hogy lefekvés előtt lehetőleg senkivel ne veszekedjünk, mert akkor még a langyos lábvíz sem tudja megszerezni a jó éjszakai álmot. Különösen intenek a borital felől, amelyből az emberek este többet szoktak inni. Azt mondják, hogy az álmodik legkönnyebben, aki vacsora nélkül fekszik le.

Vannak még csodaszerek is a boldog, jó álom előidézéséhez: - így talán a legislegfontosabb az, hogy az ember békességben éljen önmagával és az egész világgal. Ne féljen attól, hogy az ellensége az ágy alatt fekszik, valamint attól sem, hogy megharagszik önmagára és a törülközőt a nyakára sodorintja.

Mikor végigtekint elmúlt napján, ne találjon abban olyasmit, amiért szégyenkeznie, bosszankodnia kellene. Mértékletes volt az evésben, ivásban, indulatosságban. Jótékony volt, mert a szegénynek adott. Munkáját elvégezte, adóját befizette, szomszéddal nyájas volt, és egyáltalában senkire nem emelte fel a kocsirudat.

És még mindehhez az is kell a jó álomhoz, hogy a háznál éppen kenyérdagasztás legyen, mert a kenyérsütés illata reggel a legédesebb álmok szülője.

Szindbád
[1925]

Szindbád-regények

FRANCIA KASTÉLY

ELSŐ FEJEZET

amelyben álarcosok táncolnak

Azon az estén álarcos-bál volt a Francia kastélyban.

Szindbád, aki a régi, ábrándos és regényeskedő felvidéki városban gyakran elutazgatott régi házakhoz, régi barátokhoz és régi órákhoz, az álarcos-bálon fekete selyem papi öltönyben jelent meg, mert ebben az öltözetben még jobban tetszelgett magának, mint a középkori zsoldos-vezér pazar bivalybőreiben. Fehér kesztyűt húzott, és lángpiros selyemmel fedte be az arcát, csatos abbécipőit már a tánchoz nyújtogatta, amikor egy szevillai asszony marabu-legyezőjével megérintette a vállát.

- Szeretnék önnel beszélni, Szindbád.

Szindbád végignézett a szevillai menyecskén. Nem ismerte meg, tehát még inkább csodálkozott, hogy amaz teljes biztonsággal fölismerte. A hang kellemesen csendült a fekete álarc alól, az áll gömbölyű volt, szép szavakra és hosszú csókokra való gördülékenység látszott a szájról, és a csipkekendő romantikus hanyagsággal volt a vállakra vetve.

- Mit parancsol? - kérdezte Szindbád az oszlopok mögött. - Miben lehetek szolgálatára, asszonyom?

A szevillai asszony nemes, kicsi füle mellé nyúlt, és meglazította a selyem álarc egyik oldalát. Az álarcot félrevonta, és Szindbádra egy komoly, harmatos, elszánt arcocska nézett gyermekes bizalmassággal. Az arcocska olyan üde és kellemetes volt, mint a múlt századbeli hercegek vagy lordok feleségeinek arcképei az aranyozott bőrtokban, amelyet az urak a szívükre tettek, midőn a császárral vagy ellene hadba mentek. A régi, arisztokratikus városkában, a divatját múlt, ódon hangulatú álarcos-bálon mást is megigézett volna e kedves arc, nem csupán Szindbádot, aki fiatalabb éveiben nagyon szerette magát megigéztetni. A zene nyomban finoman és messziről zengett, és tompán hangzott az ablakok mögött látható folyó jégzajlása. Szindbád közelebb hajolt az asszonyhoz, mint egy illatos ritka virághoz.

- Rendelkezzen velem, asszonyom - ismételte, és mélyen meghajtotta a fejét.

- Ön még mindig nem ismer engem, mert hiszen nem ismerhet felelt halkan az asszony, és az álarcot visszaigazította arcára. Én gyakran láttam önt házunk ablakából, amint ebben a városban barátaival vagy barátnőivel sétált. A város kicsiny, a korzón nyomban észreveszik az idegent. Bár mi sehová sem járunk, de mindent tudunk odahaza. Így például azt is megtudtuk, hogy ön ismét e városkában van, ahol előkelő és kevésbé előkelő barátaival mulatozni fog a mai álarcos-bálon. Öltönye...

- Rendben van, asszonyom, ha szabad így neveznem?

- Igen, asszony vagyok, habár a férjem elhagyott.

- Azt hiszem, a nevét is megmondhatja, hisz holnapra úgyis megtudnám.

- Megmondom. Pálházi Ferencné vagyok. A keresztnevem Georgina.

- A Pálházi nevet ismerem. Előkelő úr, régebben gárdatiszt e névnek viselője. Híres párbajok és kaszinói mulatságok jutnak eszembe...

- Valóban, a férjem tetőtől talpig gavallér, ugyanaz, akire ön gondol. És a mai éjszakán mégis oly merényletre gondol, amelynek megakadályozásához az ön segítségére van szükségem, Szindbád úr.

- Asszonyom, velem rendelkezhet.

- Nos, uram, arról van szó, hogy férjem, akitől már régebben törvényesen elváltam, ma éjszaka akarja elrabolni nálam levő ötesztendős fiacskánkat. Egy börtönviselt, mindenre elszánt ember, bizonyos Sármai társaságában itt van az álarcos-bálon. Ha jelentéseink nem csalnak, Sármai a nagy francia király lovagjának van öltözve, míg Pálházi remekbe öntött alakját bő bohóc jelmez födi el. Mi a Francia kastély szomszédságában lakunk. Az utca, a környék ez éjjelen az álarcos-bál vigalmától hangzik. Éjfélkor Sármai föllép az erkélyre, az ajtóhoz már megvan a kulcsa, a hálószobában egyedül alszik a fiacskám, mert én a bálon vagyok, a német nevelőnő a házmesternél farsangi fánkot eszik...

Szindbád meglepett mozdulatot tett.

- A rendőrségre óhajtja figyelmemet fölhívni? Nem tehetem férjem és gyermekem neve miatt. Barátaim? Nemigen vannak barátaim, öreg háziorvosunkon és Klein bácsin, a bérlőmön kívül, nem érintkezem az emberekkel. Sem én, sem Mariett, férjem első felesége, aki mostanában szintén velünk lakik anyám házában.

- És pontos értesülései? - kérdé Szindbád. - Például rólam vagy Pálházi szándékáról?

- Igaz, hogy emberi kéz útján jut hozzám, de azt a kezet nem használhatom. Mielőtt eltökéltem volna magam arra, hogy Sármait az erkélyen lepuffantom, önnel óhajtottam beszélni, akit már régen ismerek, amint furcsa barátaival a Francia kastélyban iddogál.

Szindbád jó darabig nézett gondolatokba merülve a szevillai asszonyra. Maga sem tudta, hogy min csodálkozik jobban. Az asszony nyugodt, finom szépségén vagy az előadott dolgok rendkívüliségén. Egy regényes helyzet kellős közepén találta magát, amilyen helyzetek után gyakorta vágyakozott, amint kényelmes karosszékében szivarját szívta, vagy a kora tavaszi délutánt szemlélte a téliesen elzárt erkély ablakai mögül. A fantáziabeli vitorlás, amelyen annyi nagy vizet és szép kikötőt behajózott idáig, mindig csak arra vette útját, amerre Szindbád keze a kormányrudat fordította. Nőkhöz és férfiakhoz utazott, akiket szeretett; tájakon szállott végig, ahol a régi fogadók mintha egytől egyig a Györgyhöz volnának címezve, mint az angol regényekben, és a hófödte mezőn még a nyulak és rókák nyomai is jól ismertek voltak Szindbád úr előtt. Az ablakok, amelyek előtt elsétálgatott, már régen kinyíltak, midőn halkan megkopogtatta őket, és az öreg szolgálóasszony köténye alá rejtett lámpással kísérte be ismeretlen udvarokon végig, ismeretlen házba. Így élt Szindbád regényeiben. És most egyszerre egy kalandos, furcsa helyzet teremtődött előtte, anélkül, hogy egyetlenegyszer elsétált volna az ablak alatt...

A szevillai asszony türelmetlen mozdulatot tett.

- Igaz, hogy még messze van éjfél, ám előre akarom elhatározni magam, nem az utolsó percben.

A zene most élénkebben hangzott, és karzatán a karnagy lebegve vezényelte a lágy mazurt. Az oszlopok között, a homályos nagy csillár antik fénye alatt az álarcos párok tarka lepkék módjára szökdécseltek. Mint vadrózsabokor a szélben, repkedett halovány ruhája egy rövid szoknyás, finom lábú nőcskének, lakk csizmájában a gárdista, hajporos parókája alatt izzadva tartotta magát a tánczene ütemeihez, míg egy fehér ruhás, piros gombos bohóc nagy rivalgással aranyabroncsot kergetett végig a báli termen.

Az ablakokra az éjjeli havazás fehér prémje rakódott, és nem messzire innen a folyó, amely most tartja csatáját a régi híd álmos oszlopaival.

- Parancsolja, hogy velem találkozzék Sármai az ön hálószobájában? - kérdezte Szindbád megfontoltan, nyugodtan.

Georgina heves mozdulatot tett.

- Uram, azt kezdem hinni, hogy tévedtem önben!

- Önnek nem kell ott lennie, maradjon a bálban.

- Ez nem lehetséges. Öreg házmesterünkön kívül csupa nők lakjuk anyám házát. Ön nem léphet be éjszaka abba a házba.

- Ha csak nem az erkély ablakán át, mint később Sármai, a betörő - mondta csendesen Szindbád. - A különbség csak az lenne, hogy kegyed maga nyitna ajtót, nem kellene álkulcsot használni.

Georgina lehajtotta a fejét, és finom, félkesztyűs kezével csipkekendőjét morzsolta.

- Az nem lehet, hogy önt nálam találja valaki. Férjem megtudná a dolgot, és én nagyon röstellném előtte. Habár bizonyos vagyok, hogy Pálházi nem merészelne rosszat gondolni.

- Hiszen már régen elváltak egymástól.

- Az mindegy! - felelte határozottan Georgina. - Annyira sohasem válhatunk el egymástól, hogy éjnek idején más férfiút fogadjak a lakásomon, mikor őt magát sem fogadom.

Szindbádnak megvillant a szeme. - Már többször megkísérelte a bejutást önhöz? - kérdezte hirtelen.

Georgina elmélázott.

- Azt hiszem, többször. De mióta Mariett nálunk lakik, azóta jól viseli magát, és többé nem hordja a cigánybandát sem az ablakaim alá. Mariett sokkal szigorúbb nő, mint én. Neveletlenséget nem tud megbocsátani. Nem is mertem Mariettnek Pálházi mai tervét elmondani. Gondoltam, csendben megakadályozom gyermekem elrablását, és Mariett sohasem lesz kénytelen megtudni, hogy mi történt éjszaka a ház másik részében.

Szindbád érdeklődéssel figyelte az asszonyt. Előkelősége, finomsága, gyermekes naivsága már az első percekben megindította. És a kaland mindamellett elég veszedelmesnek is látszott, hogy az ember komolyan meggondolja a dolgot.

- Az idő múlik - szólt csendesen, gyöngéden Szindbád az asszonyhoz -, el kell tökélnie, hogyan fogadja a betörőt házában.

- Lelövöm. És ha nem találom?... Vagy ha eltalálom? Botrány, lárma, rendőrség, újságírók Pestről, és egész nyugodalmas életünknek egyszerre vége van - mondta szinte kétségbeesve az asszony.

- Talán figyelmeztetni kellene a férjét, hogy a terve nincsen már titokban, tehát magától elállana szándékától?

- Az sem tehető. Pálházinak nem szabad megtudnia azt soha, hogy egy bizonyos kéz útján nekünk tudomásunk van minden lépéséről.

- Nehéz dolog.

- A gyermek is maholnap felnő, férfias nevelésre leend szüksége; lehet, hogy igaza van Pálházinak, midőn hatalmába akarja keríteni Gyurkát - mormogta töprengve az álarcos asszony. - Talán a gyermek érdekei ellen vétek, midőn elrablását megakadályozom.

- Merész lépés Pálházitól...

- Nagyon szereti a fiát, és félti Mariett gyűlöletétől, holott Mariett valóban szereti a mi gyermekünket.

- Tehát? Az erkélyen várjam talán be Sármait? - kérdezte Szindbád.

- Az sem lehetséges... Hogyan kerülhet ön az én erkélyemre tudtom és beleegyezésem nélkül. Pálházi joggal lehetne féltékeny, és bánkódna miattam.

- Hiszen már régen elváltak!

- Az mindegy - ismételte erélyesen az asszony. - Mariettől is elvált, és sohasem felejtették el egymást. Mariett büszke arra, hogy az én uram felesége volt.

Szindbád a kezébe vette az asszony kis kezét, amely olyan gyöngéd és finom volt, mint a messzi délről vattában megérkezett virág.

- Mindent megteszek önért, asszonyom. Ne féljen, nem fogom kompromittálni.

Georgina hangja megremegett a nyájas szavakra.

- Tehát kérem, én azt gondolnám, hogy ön éjfélkor ott sétálgatna véletlenül az erkélyem alatt, a folyó mellett. A házunk előtt kert van, és a vasrácsok elég magasak volnának másnak, de nem Sármainak. Kérem, csak véletlenül... Megtalálja a házat?

- Amint én ezt a várost ismerem, a ház, amelyben kegyed lakik, hármasfödelű, sárga ház, amilyent a múlt század elején építettek a franciák.

- A kapun címer van, három sassal és nyílvesszővel.

- Régi jegenyefák állnak az ablak előtt.

- És samoá-függönyök az erkélyen. Tehát ott lesz, pontban éjfélkor. Lehet, hogy látni fog.

Szindbád megcsókolta a drága kezet.

- Kérem. Mindenesetre boldogabb leszek, ha jelt ád, hogy ébren van, és esetleg reám is gondol.

- Én már akkor is gondoltam önre, midőn maga még azt sem tudta, hogy én a világon vagyok - felelte csendesen, elkomolyodva a szevillai asszony, aztán könnyű kendőcskéjét összekapta, és kisuhant a báli teremből.

Szindbád a mennyezetre bámult, ahol pufók reneszánsz angyalok kergetőztek a megbarnult falfestményen.

MÁSODIK FEJEZET

amelyben egy szán jön

- Az első igazi kaland - dünnyögte Szindbád, a csodahajós, amint éjféltájban elhagyta a Francia kastélyt, és farkasbundában az ismeretlen ház felé ballagott. - Éppen háromszáz esztendeig kellett várnom erre az órára.

Így dörmögött Szindbád a bundagallér mögött, mert az ismeretlen nő szépsége, bája, gyöngédsége (amelyet Szindbád már magában barackvirágszínűnek látott) határozottan fölizgatta. A csodahajós - hiszen ismerjük - végigkalandozott ezeregy éjszakát; utazott aranyozott gálya bíbor vitorlái alatt, de mendegélt gyalog, porosan, esetleg éhesen az országúton; nőket hódított meg, kik nem akartak meghódolni; a torony ablakából az alant fekvő polgárházak titkait kémlelte, és egy szoknyafodor után elment a hegyekbe. És bár ennyit tapasztalt, látott Szindbádunk, a farsangi éjszakán komoly megilletődéssel szedte hosszú lábait a Francia kastély környékén - egyetemi hallgató volt ismét Oxfordban, a Themzén evezett, és egy londoni színésznőbe volt szerelmes, miss Toterhaybe. És hetenkint Londonba utazott.

A házat csakhamar megtalálta a Francia kastély háta mögött, a folyópart közelében. Régi uraságí ház volt, amelyben bizonyosan volt valahol egy széles, aranyozott lábú ágy, amelyben a családi hagyományok szerint egyszer Mária Terézia aludt.

A ház most sötét volt, és egyenletes, nyomtalan hóréteg borította a kertecskét a ház előtt. A három jegenyefa olyan szikáron állott helyén, mint sovány jezsuita páterek. A gömbölyű erkély samoá-függönyei habosan borították a jégvirágos ablakot.

Szindbád már jó darab idő óta sétált a ház körül, a merénylőknek nyomuk sem volt. Ha a folyó nem beszélgetett volna a háta mögött a befödött híd régen ismert pilléreivel, akkor valóban elunhatta volna Szindbád az éjszakai sétát. Ám a folyó fáradhatatlanul hozta hátán a jégtáblákat, és olimpusi makacssággal csapkodta a híd lábaihoz.

A Francia kastély báli termének hátulsó ablakai idáig látszottak, és néha elsuhantak a párok az ablakok mögött.

Egy-egy színfolt a jégvirágos üveg mögött, egy cseppnyi rózsaszín egy női arcról vagy nyakról; egy elsuhanó hajbodor, kipödrött bajusz és egy szegletes férfifej: ez volt a bál innen az utcáról, amely bál már hónapokkal előbb izgalomban tartotta Magyarországnak egy jó részét.

A régi vigadóház széles oszlopaival, lapos, messzeálló fedelével (hol a vásárt tartották esős időben) olyan közömbösen hunyorgatott kivilágított ablakaival, mint egy vén éjszakázó, aki vacsora után feketekávéját mindennap táncos helyen fogyasztja el.

Távolabb régi házak, ódon kertek füleltek a folyó hátán történő eseményekre, egy udvari épületen hangos csendüléssel ütött az óra tizenkettőt. Szindbádnak olyant dobbant a szíve, mint bármely regényhősé.

Messziről halk csilingeléssel szán közelgett. Ernyős szán volt, ruganyos talppal, amilyenen falusi uraságok egymás látogatására szoktak járni vagy hetivásárkor a városba, amikor a Francia kastély előtt egész éjszaka vár a szán, és benne búskomor lovak.

A szán hirtelen megállott, és az ernyő alól magas, megtermett férfiú lépett ki. Hosszú bundája alól kinyúlott vékony kardjának vége, valamint harisnyás lába, csatos félcipője. A fején tollas barett, és a kezében kis táska. A szánból valaki megszólalt, a házra mutatott, amely csöndesen

látszott aludni a samoá-függönyök mögött, holott bizonyára halálos aggodalom némítja ott a szíveket.

A nagytermetű férfiú ügyet sem vetett Szindbádra, aki pedig a félhomályból az út közepéig lépett előre. Mintha a világ legtermészetesebb dolgát cselekedné, átvetette magát a kerítésen, amelynek hegyein most kis hósüvegek helyettesítették nyári napok aranyozását. A látogató nemcsak tornászi ügyességét bizonyította be, hanem csakhamar mint mechanikus is vizsgát tett. A kis táskából előszedett szerszámokkal úgy kezdett dolgozni az erkélyajtón, amint a harkály kopog az erdő mélyén. Az erkélyajtó föltárult.

Szindbád akkor háromszor a levegőbe lőtt.

A lövöldözés láthatólag nem tetszett az erkély körül szorgalmaskodó férfiúnak, mert abbahagyta munkáját, a kerítéshez visszatért. A szánban a hórihorgas lovak nyugtalankodva kapkodták hegyes fejüket, és a szánban ülő férfiú keményen meghúzta a gyeplőt, mialatt halkan egy bizonyos szentet emlegetett.

- Valami baj van? - kérdezte a kerítés mögüli férfiú a szánkást.

- Úgy látom, valaki megzavarja a dolgot, Benedek. Hagyjuk máskorra. A szomszédban most világosság támadt, hangokat hallok.

- Kár, mert már a nehezebb részén túl vagyok, furfangos angol lakat volt az ajtóra erősítve.

- Most már a fogadó felől is jönnek. Jöjjön, Benedek, mert itt hagyom.

Az emígy biztatott férfi egyetlen ugrással átvetette magát a kerítésen, majd a szánban termett, és a pompás lovak állóhelyükből hosszú ügetésbe ugrottak. A szán kísérteties gyorsasággal tűnt el a folyópart kanyarulatánál.

Amint a szán elsuhant, a néma és alvó házban is gyönge világosság támadt. A félig nyitott erkélyajtót egy fehér kéz bezárta csöndesen, a függöny egy kissé félrehúzódott. Szindbád mozdulatlanul állott a havas országút közepén.

Aztán csakhamar elaludt a gyönge fény a függönyök mögött. Ismét csendesség lett.

A folyó konok hűséggel csapkodta a jégfejszékkel a régi híd lábait.

Szindbád egy másodpercig arra gondolt, hogy hivatásának immár rendes ember módjára eleget tett, akár el is utazhatik a hajnalban átjáró expresszvonattal a városból, midőn húzni-vonni kezdte valamely benső érzés a ház felé. Már ölnyi mélységben is feküdt a befagyott folyó vizében, elsüvöltött füle mellett a pisztolygolyó, és két szeme közé, szinte tudományos biztonsággal fúródott egy alkalommal a francia úr tőre, tehát nem tudta otthagyni a lakat nélküli erkélyajtót, sem a kertet, amelynek haván mély nyomait már úgyis ott hagyta imént a derék Benedek úr. Mert a táj elcsendesedett, a szánkó messze járt, és a világosság is elaludt a finom régi házban.

Ifjú korában ügyesen mozgott a kötélhintán a magasban, egy hajporos, nefelejcskék szemű lovarművésznő kedvéért félesztendeig utazott együtt a Variante-cirkusszal. A kerítésen átkelni könnyű föladat volt számára, és ujjnyomásra az erkélyajtó is csendben kitárult. Egy másodperc múlva délinövényekkel megrakott erkélyen találta magát, azután finom lakószobákban szokásos könnyű illat lengett arca körül. A kályhából a hamvadó parázs olyanformán világított, mint egy vadállat szeme.

Midőn a szoba közepére ért volna, mialatt a bútorokat tapogatta, hirtelen fölgyulladt a mennyezeten egy antik csillár villamos lámpája. A megvilágosodott szobában az ajtó mellett Georgina állott, a kezében lövésre emelt fényes kis pisztoly, a szevillai nő ruhája helyett immár puha, halavány rózsaszínű pongyola fedte a közepesnél valamivel kisebb termetét. A szívalakú arcocska fehéren tündökölt, a harmatos szempár elszánt komolysággal szegeződött a pisztoly csövével együtt Szindbádra. - Távozzon!

- Szeretem, Georgina - felelte egyszerűen Szindbád, és nyugodtan a pisztolycsőbe nézett.

- Ezt máskor is megmondhatta volna - felelte az asszony. - Valóban nem tételeztem föl önről ezt az elbizakodottságot. Lármát csapok, és elfogatom önt mint betörőt.

- Megteheti - felelt Szindbád igen nyugodtan, mert az asszony hangjában megcsendült a félelem, a megindultság, finoman, mint régi aranypénzek hangjában a hamiskás velencei arany pengése. - Látni akartam magát még ma, a kezét megcsókolni, aztán tovább utazni, hogy többé sohase lásson.

- Ezért tette kockára az életét? - kérdezte kissé megkönnyebbülve a szorongó asszony, és kezében remegni kezdett a pisztoly.

- Mit ér az egész élet, ha egyszerre céltalannak és üresnek kezdjük látni? - rnondá halkan, ábrándosan Szindbád. - Az én életem már elvégeztetett ma este, midőn magát megláttam, Georgina, és hangja szívemre szállott, mint rózsaszínű felleg. Vonatra ülök, messzire utazom, de magát többé már úgysem felejthetem el. Élni fogok talán, de örökös vágyakozásban, álmodozásban, és minden gondolatom ezután csak maga körül borong, mint a szent dervisé Mekka mecsetje körül. Kegyed szerelmes, boldog-boldogtalan férfiúvá tett egyszerre, holott azt hittem, hogy szívem már halott, mint a tél fagyában megdermedt madár az erdő havában. Szeretem magát, csupán ennyit akartam mondani. És most már el is megyek.

Szindbád mélyen meghajolva hátrált.

Midőn az erkélyig ért, fölemelte a tekintetét.

- Haragszik rám?

Az asszony mozdulatlanul, elfehéredve állott helyén.

- Nyújtsa a kezét, és mondja, hogy nem haragszik - szólott esdeklő hangon Szindbád. - Adjon egy virágot a hajából, egy mosolyt, és én eltűnök nyomtalanul, hogy soha többé alkalmatlanságára ne legyek.

Az asszony erre lágy, de vonakodó lépésekkel közeledett. A pisztolyt leeresztette, és bal kezét, amelyen a karikagyűrű mellett egy régi, zöldszínű ékkő ragyogott, csendesen Szindbádnak nyújtotta.

- Nem haragszom - mondta halkan.

Szindbád megcsókolta a kis kezet, amelynél drágább most nem volt semmi előtte a földön.

- Isten önnel, Szindbád - szólott Georgina. - Ha a véletlen is úgy akarja, akkor még látni fog.

Szindbád szótlanul meghajolt, és aztán gyorsan lekúszott az erkélytől.

Később visszanézett az elsötétedett régi urasági házra, és feje körül, mint a zajló Dunán a jégsirályok, úgy röpködtek az ábrándos gondolatok.

HARMADIK FEJEZET

amelyben a színészet is fölbukkan

A Francia kastély piac felőli oldalán volt a színház bejárata. Egy bőkezű, régen meghalt gróf alapítványából tartották itt a színészetet, mert a színház alig jövedelmezett valamit. Magyarországon a vasúti fővonalak mentén az emberek bizonyos távirati stílusban élnek. A „gyorssal" estére Pestre, vagy Bécsbe „szaladnak" - a szegény színészek még nem tudtak a legújabb darabok felől, midőn azt már csaknem az egész város megnézte Pesten. A nemes gróf, akinek címere sok mindenfelé volt látható a Francia kastélyban, a kettősfarkú oroszlán a vörös medvével, amint kőbe vésetten a színház előcsarnokában álldogált, szomorúan tapasztalhatta, hogy a látogatók száma évről évre megfogyatkozik. Az igazgató mélabúsan sétálgatott a hátulsó bejárat körül, ahol a régi színlapok csaknem falvastagnyira fedték a tölgyfakaput.

Narancshéj, hervadt virág, cifra cukorkás dobozok hevertek itt a földön, a színésznők vígan szaladgáltak föl a kopott grádicson öltözőikbe, míg Rápolti, a színházi szolga sört hordott a folyóparti Vörös békából, ahol tudvalevőleg többször csapolnak naponként. Az őszfejű igazgató lelkes Shakespeare-imádó volt, és szerette Hamletet, Leart, Coriolánt, de miután a drámai előadásokra még a rendes bérlők sem váltották meg jegyeiket, kénytelen volt elvei és meggyőződése ellenére az operett múzsájának áldozni. Miközben kedvetlenül fordított hátat a színpadnak, Szirovka, a karmester esténként elfoglalta helyét a zenekarban, amelyet a katonabanda néhány tagja egészített ki, míg Szentlőrinczi, a drámai hős hétszámra nem mozdult ki a Vörös békából. Az igazgató neje - egykor hírneves csillag a vidéki drámában - elhízott, és befőttes üvegeket kötözgetett, míg Szalánczi kisasszony napról napra énekelt az operettekben, és némi tiszteletnek örvendett a városban.

Szindbád természetesen jóbarátságban volt a színészekkel, mert mindig szerette a vidéken csavargó múzsát, és Szentlőrinczivel a régi szép klasszikus darabok fölött együtt búslakodott a Békában, de estére megjelent Szalánczi kisasszony öltözőjében is, ahol mindig volt egy bókja, egy szál virágja a kisasszony számára, aki a színpadról kellemetes jelenség volt. Közelről kissé himlőhelyes volt az arca, és szép szeme körül hajszálait már elhelyezte a hervadás. De finom, jóízlésű teremtés volt, aki sohasem vattázta túlságosan a trikót, bár ezt az első sorban ülő látogatók a helybeli színésznőktől megkövetelték. Edit - mert hiszen így hívták - otthon főzött, és az utcákon alázatosan, fekete kalapkájában csöndesen bólingatva ismerőseinek, sietett végig a városon, és sohasem hordott föltűnőbb ruhát, mint bármely úriasszony a városban. Barna haja sohasem volt boglyas, de a nagyszabású frizurát sem kedvelte. Könnyű kis fátyolt kötött arca elé, amelyet azonban olyan bájosan helyezett el, hogy a városi nők ezt mondták: „Edit mégiscsak színésznő!" Editnek tudniillik sok barátja és még több barátnője volt a városban, mert hírneve kifogástalan volt. Az őszfejű direktor azon furcsa, régimódi emberek közé tartozott, aki ezredes módjára őrködik tisztjei hírnevére. Adósságot, botrányt és egyéb könnyelműségeket nem követhettek el nála a tagok. A színészek az úri kaszinóba jártak biliárdozni, és néha párbajoztak. A nők otthon ültek, vagy látogatóba jártak az úri házakhoz, amelyek egytől egyig nyitva voltak számukra.

Egy este azt kérdezte Szindbád az öltözőben Szalánczi kisasszonytól:

- Edit maga jár biztosan Pálháziékhoz is, abba a folyóparton levő ócska házba?

- Igen, barátnőim a hölgyek. Néhanapján a hatos számú páholyban szoktak ülni, de előbb információt kérnek a darabról.

Szindbád nevetett.

- Sajátságos nők, úgy élnek, mint a középkorban, talán még elpirulnak a kövér Bunkói tréfáin is?

- A mi komikusunkat nem tartják elsőrangú erőnek. A karzatnak játszik, mint már többfelé a városban hallottam. Persze, mert csak a karzaton vannak többnyire emberek.

- Szeretnék egyet-mást hallani a Pálházi hölgyekről - kérte Szindbád a színésznőt.

- Most nem érek rá, mert végig a felvonáson dolgom van. Ellenben a másodikban van egy kis időm, hisz tudja, a „Madarász" megy.

A Postás Milka zöld kalapját már a hajára tűzte, és az ügyelő másodszor nyitotta ki az öltöző ajtaját. Kívülről csengve hangzott a zenekar gyors játéka, a fölvonás megkezdődött.

A pirossal és arannyal díszített nézőtér alig telt meg, a kedves kis színház mennyezetén szinte elárvultan henteregtek a festett angyalok, és a súgólyukból erősen hangzott a súgó hangja az üres szálában.

Szindbád önkéntelenül körülnézett a páholysoron, amelyet a város előkelő hölgyei tartottak megszállva. Idős patrícius asszonyok itt-ott egy rendjeles öreg úr ezüstös feje. Egy páholyban három kipirult arcú fiatal leány, majd egy öreg grófnő társalkodónőjével, továbbá a térparancsnok sovány és számos leányaival. A polgármester egy finom fejű öreg uracska, frakkban és nőies, gyöngyháznyelű látócsövét élénken forgatva jobbra-balra.

A hatos számú páholyban pedig három hölgy, kissé hátrahúzódva a páholy függönyei mögé, de Szindbád nyomban megismerte Georginát, bár most divatos nagy kalap volt rajta, amelyen a hatalmas fehér strucctoll hátrahajlott, mintegy havas fényben tündökölve a fekete bársonyon.

Látta-e Georgina Szindbádot, amint helyét a második sorban elfoglalta, és alig észrevehetőleg meghajolt a hatos számú páholy felé? A színházban, mint mondám, igen kevesen voltak, és mindannyian hivatalos, szinte komoly meggondoltsággal üldögéltek a látogatók, mint olyanok, akik nem mulatságból vannak itt, hanem mert támogatni kell a szegény színészeket. A színpadon Szalánczi kisasszony csaknem elcsúszott, midőn fiatalos fürgeséggel és pajkos jókedvvel beugrott a kulisszák mögül, az énekes olyan buzgalommal fújta Ádám dalát, mintha az élete függne a sikertől, és Szirovka, a szőke, hosszúhajú karmester kézzel-lábbal, lebegve, féloldalra esve, majd hirtelen kiegyenesedve, mint egy kötéltáncos dolgozott a karmesteri széken, míg a nézőtéren az a régies szabású frakkba bújt, kigöndörített pofaszakállú szemüveges úr és valamennyi társa arra gondolt, hogy mennyi terhet kell elviselni a közpályán szereplő embereknek! A patrícius dámák szigorú tekintettel mérték végig Szalánczi kisasszony toalettjét, nem találnak-e benne valami kifogásolni valót? Nem, nem, a ruhácska meglehetősen avult volt, és a fűzőscipőnek elég alacsony a sarka. Csak a szemével ne kacsingatna annyiszor, vagy ezt talán a szerep írja elő? Mindenesetre változtatni kell a szerepen, majd holnap, uzsonnánál megbeszélik ezt a kisasszonnyal. A régi felvidéki városka lakosai, akik hetenkint többször is Pestre vagy Bécsbe „szaladnak a gyorssal", hogy végiglumpolják az éjszakát, megnézzék a balettet az operában, a táncosnőkkel poharat koccintsanak az Olympia földalatti csarnokában, és hajnalban káposztalevest egyenek az artista korcsmában, amely mulatságokban gyakran maguk a patrícius dámák is részt vettek, mint nagyanyáink idejében a fürdőhöz való kirándulásban, a Francia kastélyban szigorú gonddal őrködtek arra, hogy Szalánczi kisasszony sohase mutathassa meg harisnyakötőjét, szegény.

A hercegi páholyban is némi mozgalom támadt. Két fehérköpenyes, merev katonatiszt ereszkedett a bársony fotelekre, és a színlapot oly komolysággal nézték végig, mint a szolgálati parancsot. Aztán szigorúan a színpadra néztek.

Látja-e Georgina Szindbádot, aki, midőn ezt föltűnés nélkül teheti: gyönyörködve legelteti szemét a hatos számú páholyon, a benne helyet foglaló strucctollas kalapon, Georgina kedves arcán, amely meglehetős érdeklődéssel figyel a színpadon történendő dolgokra?

A páholy első székén egy ezüsthajú asszonyság foglalt helyet, akit gondosan szoktak felöltöztetni egy régi kép után, amely kép az ebédlő sarkában függ, és esetleg boldogult Amália Mária főhercegnőt ábrázolja. A kesztyűk könyökig érnek, és a kis legyező szakadatlanul eltakarja az arcnak az egyik felét. Az öreg dáma néha halkan, gyermekes jókedvvel mer nevetni, de csakhamar tetten éri magát, és a legyezőt arca elé emeli.

A másik hölgy, Georgina mellett, lehetne egy angol lady az Anna királynő korabeli képekről, ha Szindbád nem tudná, hogy az illető Roncsy Mariett, Pálházi első felesége. Mariett olyanformán ül a széken, mintha lóháton ülne, nyeregben, kinyújtott derékkal. A kis kalapja mellett egyetlen hosszú fácántoll, amely férfias kifejezést ad arcának. Állát mindig egy kissé hátrahúzza, homlokát előre, mintha a makrancoskodó paripát fékezné a szárakkal. A szeme szürke, nyugodt, szinte szenvedélytelen, mint a nagyon előkelő dámáké Angliában. A grófság első hölgye ilyen a képeken és a regényekben, a kopófalka társaságában a vörösfrakkosok élén lovagol, és könnyedén veszi az akadályokat. Hamvasszürke haja, amely messziről ősznek látszik, arról beszél, hogy ebben a ladyben vagy nagyon kevés, vagy igen sok adag hiúság van. Szindbád pompás lóverseny-távcsövén át teljes biztonsággal látja, hogy a gyöngéden halovány és lassan hervadó arcon csupán a friss hideg víznek van nyoma, rizspor vagy festék hiányzik onnan.

És az előkelő szép hölgyek teljesen magukra hagyva üldögélnek páholyukban, mintha senki sem törődne velük. Egy rendjeles öregúr bólint csupán feléjük a földszintről, akinek üdvözlését az ezüst hajú asszonyság fogja föl, és legyezőjével viszonozza. A hosszúlábú gavallérok ásítozva (mint a színházban szokás) ballagnak ki és be a széksorok között, a császárszakállas térparancsnok tábori kabátjában mozdulatlanul, szinte megmerevedve ül szomszéd páholyában a leányai között, de hirtelen csupa készség, figyelem és előzékenység egy pillantás alatt gőgös tartása, amint a hatos számú páholyból az öreg asszonyság megszólítja, és valamit kérdez legyezője mögül.

A tábornok előrehajlik, nagy tisztelettel válaszol - aztán pufog tovább a nagydob, az előadás csendesen halad, hacsak a földszintről érkező hosszadalmas ásítások valahol majd meg nem akasztják.

Szindbád a hátulsó ajtón a színpadra sietett, mint ezt fiatal korában gyakran cselekedte.

- Gratulálok, Edit - kezdte -, ma ismét tanúbizonyságot tett páratlan művészetéről. A hangja, az egyénisége egyszerre megtölti a színpadot, nem látni ott mást, mint magát. Kérem, fogadja hódolatomat!

A színésznő egy pohár sört hajtott föl, és perecet ropogtatott. Szomorkásan mosolygott.

- Kegyed nem is látott engem - mondta halkan és nyugodtan -, a szemét le sem vette a Pálháziék páholyáról. Azt hiszem, ezt mindenki észrevehette a színházban. Mi dolga van magának Pálháziékkal?

Szindbád vállat vont.

- Azt hiszem, semmi. Csak érdekelnek, mert furcsa népek, két elvált asszony, egy férfiú feleségei együtt élnek, és mondják, hogy még egyik sem akarta megmérgezni a másikat.

- Ah, hogy gondol ilyent? - kiáltott föl becsületes, asszonyos tiltakozással Szalánczi kisasszony. - Élnek, halnak egymásért, és olyan harmonikusan töltik életüket, mint egy szép Chopin-ábránd.

- Hallom, kegyed bejáratos házukhoz.

- Igen, azon szerencsés és ritka kivételek közé tartozom, aki előtt megnyílik jól elzárt szalonjuk. Néha-néha érdeklődnek a színészeti dolgok iránt, és tőlem tudják meg azt, amit a bécsi újságból nem olvashatnak. Másrészt Európa legjobb divatlapját találni náluk, és finom ízlésük gyakran kisegített toalett-gondjaimban. A házban van egy kis princ, az ötesztendős Gyurka. Egy csodagyermek, aki művészi módon zongorázik, mert Mariett művésznő a zongorán.

- Anyagi gondokat nem szenvednek?

- Úgy tudom, az öreg asszonyság meglehetősen gazdag, és különben is igen takarékosan élnek. Bár a városban ők hordják a legjobb cipőt és a legdrágább kalapot.

- Mégis, mivel töltik el életüket?

A színésznő tükre elé ült, és némi javításokba kezdett arcán. Szórakozottan, csendesen beszélt:

- Én már sokfelé játszottam Magyarországon, amint tudja, Szindbád, fölléptem Pesten, Kolozsvárott, és mindenütt ünnepeltek, de ilyen furcsa várost eddig még nem ismertem. Valami régi álomvilágban élnek itt az emberek, mintha egy elzárt leveles-láda vagy ócska ruhaszekrény fiókjaiban töltenék napjaikat. Hangos szót alig hallani a házak belső szobáiban, és a karosszékek a kandallók mellett mindig el vannak foglalva. Knopf és fia, a helybeli könyvkereskedő több német és francia könyvet ád el, mint magyart, de a regényekből csak az ábrándozást, a halk, előkelő, szenvedélytelen hangokat tanulják meg az idevalósiak, nem pedig a gyújtó szenvedélyeket. Azelőtt magam is egy kis ördög voltam a színpadon, mint a kritikusok gyakorta megírták: csupa elevenség, temperamentum, szenvedély égett játékomban. Emlékszik Sebestyén doktor szavaira? Mióta idekerültem, lassan átalakultam, ma olyan vagyok, mint egy porcelánbaba... Nemde porcelánbaba vagyok, Szindbád? Porcelánbaba egy finom üzletből, ahonnan a főhercegkisasszonyok részére is vásárolnak.

- Maga egy csodálatos művésznő, mindig a publikum ízlése szerint játszik, s ez a legnehezebb művészet - felelt bókolva Szindbád. - De hát a Pálházi kastélyban is piros vér folydogál az asszonyok ereiben! A vérnek az a természete, hogy néha nyugtalankodik, akaratoskodik, és nem elégszik meg a divatlappal vagy a karosszékkel!

- Nem értek hozzá - felelte csiklandós nevetéssel Szalánczi kisasszony. - Az én vérem olyan nyugodt lett ebben a városban, mint egy öreg udvari dámáé.

- Nem udvarol nekik senki?

- Minden városban tiz-húsz udvarlóm volt egyszerre, itt csak az öreg katonatisztek fordulnak utánam az utcán. Akik még csatában voltak. Mert a fiatal hadnagyok manapság már csak a cukrásznál biliárdoznak.

A festékszagú kis női öltözőben, ahol a falnak olyan bolthajtása volt, mint egy börtönnek, rózsaszínű púderfelhők közepette még sokáig panaszkodott volna Edit kisasszony a helybeli vízre, levegőre, de a csengő megszólalt, fölvonása kezdődik. Jelentőségteljesen megszorította Szindbád kezét:

- Ha Pestre ér, remélem, írat rólam a lapokban. Önnek jó összeköttetései vannak - így szólt a művésznő, és hívogató mozdulattal nyújtotta meztelen vállát Szindbád felé.

Szindbád tehát gyorsan megcsókolta a bepúderezett vállat, és magában dörmögve sietett a nézőtérre.

- Milyen ostoba minden színésznő! - mormogta. - És én még nemrégen rajongtam Editért!

Midőn a hatos számú páholy mellett elhaladt, és félénken lesütötte a szemét, a páholyból egy jól ismert, igen kellemetes zenéjű hang megszólalt:

- Szindbád úr!

A férfi boldog mosollyal emelte föl a tekintetét.

- Asszonyom.

- Legyen szerencsénk! - ismételte az előbbi drága hang.

Az öregasszony nyájasan legyintett fekete legyezőjével, míg Mariett nem titkolt érdeklődéssel nézett szürke szemével Szindbád halvány arcába. Csupán a kis szívalakú arcocskán látszott a zavarnak, lámpaláznak némi pirossága, mintha valami igen nagy dolgot cselekedett volna.

- Uram, kapitány úr, fogadja köszönetét egy egyszerű asszonynak - kezdte finom mosollyal az öreg asszony. - Megtudtuk, hogy ön lövöldözött azon a kérdéses éjszakán, midőn a rablókat elriasztotta házunkból, kapitány úr, hálás köszönet érte. Azóta intézkedtem, hogy rendőr álljon a folyóparton, írtam a hercegnek.

- Nem vagyok kapitány - felelte Szindbád, és titkosan a Georgina arcocskájára nézett. A kis nő füllentett valamit anyjának, de hisz rövidesen kiderül minden, hogy mennyi maradt meg közös titoknak az elmúlt éj eseményeiből.

A gömbölyű kis széket olyanformán helyezte el, hogy mindig láthatta a páholy rostos függönyei alatt Georgina rózsaszínű arcát, de nem vette le szemét Mariettről sem, aki hallgatagon kémlelte végig Szindbádot, mintha már nagyon régen látott volna férfiembert.

- Ön nem kapitány? - kérdezte hideg, csodálkozó hangon Mariett. - Minket úgy informáltak (és most Georginára nézett), hogy Szindbád úr szolgálaton kívüli kapitány egy sziléziai dragonyos ezredben.

- Bizonyára a testvére - mondta gyorsan Georgina, és hirtelen Szindbádra pillantott.

- Igen, a testvérbátyám szolgál - mondta Szindbád titkon elmosolyodva. Tehát udvarképes foglalkozást talált ki számára a kis nő, mielőtt családja körébe bevezette? Persze, az ő semmittevő foglalkozása nemigen lett volna ajánlatos a régi szalonajtó föltárásánál.

A szíve csendesen, de boldogan dobogott, hisz íme Georgina maga nyújtott segédkezet, hogy közelébe juthasson. Lopva rápillantott Georginára, de miután észrevette, hogy lesütött pillái alól Mariett egyetlen mozdulatát sem felejti ki, csakhamar az öreg asszonysághoz fordult, és míg arca, szíve, szeme szinte megmámorosodva lehelte magába a páholy ifjú asszonyaiból kiáradó gyöngéd illatokat, finom mozdulatokat és lágy vonalakat, az öreg asszonysággal Széchenyi István régi báljairól beszélt.

A beszélgetés végén engedelmet kapott arra, hogy a Pálházi-szalonban másnap, csütörtökön négy órakor megjelenhessen.

- Mert csak akkor fogadunk - mondta most Georgina, és titkos, rejtett pillantást vetett Szindbádra, ama éjszakai kalandra célozva.

NEGYEDIK FEJEZET

amelyben csupán tiszteletre méltó emberekkel találkozunk

Szindbád a régies szalonban, amelynek falán nemegy megholt osztrák császár és főherceg képe díszlett (a család mindig dinasztia párti volt), természetesen a Mariett környékén foglalt helyet csütörtök délután, mert Georginába volt szerelmes.

A császárpiros, aranyozott bútorok kissé megkopott fényben ragyogtak, és az antikságnak valami olyan zománca volt itt mindenen, amely már szinte keresettnek látszott. Kerek rózsakoszorús rámák közé akasztott női fejek, parókás, nyírott bajuszú urak a falakon. Fehér kabátban a fiatal császár, és nem messzire, csaknem a terem főhelyén egy rózsaszínű arcú Metternich hercegnő, aki abroncsszoknyában, ékszeresen uralkodott a szalon fölött. A kép sarkában a hercegi család címere. Fehér bóbitás, szenveteg arcú német szobaleány, egy inasruhába öltözött, strázsamester bajuszú idős férfiú tekintélyesen és unottan jártak a vendégek körül, akik Szindbádon kívül még doktor Corvinusz nevű férfiból (akit Szindbád magában csodadoktornak nevezett) és egy igen előkelő tartású, idősebb grófnőből állottak. A grófnő aranyfoglalatú lorgnettjén át többször csodálkozva nézett Szindbád felé, majd bizonyos méltatlankodással vitte át a franciáról németre a beszélgetést, amelyet az öreg asszonysággal és a csodadoktorral folytatott. A németet lerchenfeldi dialektussal beszélte a tiszteletre méltó dáma, és bizonyos volt, hogy sehogy sem tetszett neki Szindbád, aki igen fesztelenül, bohémes allűrökkel mozgolódott a jószagú szalonban.

(Regényekben és színdarabokban számtalanszor le voltak írva a Pálháziékhoz hasonlatos szalonok. Ezeket egy divat szülte, és egy divat tartotta életben, a Biedermeier. Mondják, hogy Pozsonyban, valamint Bécsnek régi házaiban még ma is ülnek e doktor Corvinuszok az aranyozott, keskenylábú székeken, és a vén dámák a franciát némettel keverik. Régen letűnt szalonélet ez, amelynek fölelevenítéséért most bocsánatot kérek az olvasótól, aki az elmúlt században unos-untalan megtalálta regényeiben a muzsikáló órát, valamint Metternich hercegnő arcképét. És ha csodálkozott az olvasó, hogy ilyen régi szalonba merészelem vezetni, gondoljuk meg, hogy mennyire csodálkozott Szindbád e helyen, aki ugyancsak azt hitte már, hogy az utolsó Biedermeier szalont a múzeumba rakták, lakóival együtt. És kissé vakmerőnek ítélte most meg éjszakai tettét, midőn olyan könnyű szívvel lépett be az ablakon, mint egy diák a varróleánykához. Nem, itt csupán a szalonon át van bejárás a ház kincseihez. Vagy igazán az ablakon volna?)

Mariett, aki szürke, hűvös tekintetű szemét szerette kutatólag szegezni az emberekre, mintha rejtett gondolataikat óhajtaná kitalálni, közelről csakugyan ősz asszony volt. Pedig nemigen lehetett több harminc évesnél. Ez a hamvas, lágy haj, amelynek itt-ott olyan fénye volt, mint az ezüstrókának, kezdettől fogva érdekelte Szindbádot. És míg félszemmel Georginát leste, aki halkan, finomkodva, álmatagon végezte a háziasszonyi teendőket, egy-egy percre alaposan szemügyre vette a Mariett haját, amely olyanszerű volt, mintha egy éjszaka alatt őszült volna meg, de maradtak sötétszürke fürtök is. Az omlatag, könnyedén csinált frizura bizonyította, hogy a tulajdonos igen pontosan tudja sajátszerű hajának varázsát, és nem búslakodik korán jött ősz fürtjeiért.

Természetesen a színházról beszélgettek, ahol tegnap este együtt voltak, midőn is Szindbád megjegyezte, hogy az orosz balett (a szentpétervári) páratlan az egész világon. Írók kerültek szóba, akik szegények tán most körmölnek valahol, vagy megfeszülten lesik a kártyajárást. Mariett a régiek közül Dickenst szerette, az újak közül egy bizonyos Malvi Fuchsot. Szindbádnak barátja volt minden író, és igen csodálkozott, Malvi Fuchsot nem ismeri.

- Igen szép divatleveleket szokott írni a német újságba - mondta csendes hangon Mariett -, mert hisz Dickens óta nem érdemes olvasni más elbeszélőket.

Szindbád (mert egyéb dolga nem volt) eleven írókat, jeles elbeszélőket, majd költőket emlegetett, akikkel „gyakran ebédel együtt a klubban" vagy Bálónénál, a halászcsárdában. „Bródy úr nagyszerűen főzi a halászlét, és a király is megnyalhatná utána a száját."

Mariett csendesen vállat vont.

- Igen keveset szoktam olvasni, mert a szemem gyönge. Ha már olvasok, csak külföldi könyvet veszek kezembe. Legutóbb Carlyle-hez fogtam hozzá, mert azt mondják, hogy majdnem olyan jeles író, mint Boz. Meddig szándékozik maradni városunkban?

- Ezt bizony magam sem tudom. Barátaim vannak itt.

- A színésznők, nemde?

- Ó, mások is. Homonnai tanár úr, az itteni főiskolában a híres régész, Stánczy Pista, a népdalköltő...

- Furcsa emberek, akiket néha ablakomból látok. Kegyed nem nagyon lehet ismerős a helybeli viszonyokkal, mert különben nem dicsekedne a fent említett urak barátságával.

- Horácot hiába keresem e helyen, meg kell elégednem Stánczyval. Az öreg katonatisztek mogorva férfiak, a színésznők igen tisztességesek. Magam sem tudom, miért járok oly gyakran e városba. Tán mert régi házak, régi tornyok vannak benne, és Medve, a Francia kastély régi portása már igen jól tudja minden szeszélyemet. Szeretek végigsétálni a Barátok utcáján, ahol gyermekkoromban iskolába jártam, és örömmel tölti el szívemet itt a téli hó, amely furcsa alakban rakódik le a háztetőkre, mintha nem is egy modern magyar városban sétálgatnék, hanem visszatérve az időben, száz, kétszáz esztendő előtt egy kis német városban volnék. Szeretem a kosztot a vendéglőben, a Szőlőnél, és a dolgaimtól ráérek megállani régimódi erkélyek alatt, ahol fiatal nőt látok.

- Érdekes - mondta Mariett minden érdeklődés nélkül. És nemsokára ezután doktor Corvinusszal, a csodadoktorral kezdett beszélgetni a mostani időjárásnak káros hatásáról az egészségre. Egyszerre, félvállról odafordult Szindbádhoz:

- Edit kisasszony, a színház tagja néha el szokott jönni hozzánk ebben az időben.

- Ma délután is játszik - felelt Szindbád -, ünnep van.

- Sajnálom, egy szép régi tollamat készítettem ki neki. Fölhasználhatná szerepéhez. És mondja, kedves doktor, csupán délben hagyjuk nyitva az ablakokat? Látta Györgyöt mostanában?

- Az előbb tapogattam meg a kis fickó pulzusát - felelte doktor Corvinusz.

Az öreg grófnő már búcsúzott, a teát a térparancsnokéknál issza meg, „bocsássatok meg, édes barátnőim, Mili betegeskedik mostanában!", méltóságteljesen fogadta Szindbád mély meghajlását, és igen kiföstött arcán most már hangosabb volt a csodálkozás: „hogy kerül ez az ember ide", mintha legalábbis régen haragudott volna Szindbádra. Nem, a grófnő nem haragudott, csak már harminc év óta nem ismert senkit, mint néhány háznak a lakóját a Francia kastély körül.

Egy másodpercre Szindbád négyszemközt került Georginával. A szívalakú arcocska már huzamosabb idő óta titkon reá figyelt, és mintha valami rejtett tréfán nevetgélt volna jó előre, halk, nevető hangon kérdezte:

- Igaz, Szindbád, hogy maga amolyan félig-meddig elzüllött ember?

- Lehetséges - felelt Szindbád mosolyogva. - Az ember sohasem tudhatja, hogy mely cselekedete után ítélik meg. Körülmények, hangulatok, leküzdhetetlen érzések. És a többi.

Georgina, mintha valami nagy titkot súgna, szinte egy vonalnyival közelebb hajolt Szindbádhoz.

- Azt mondják, hogy magának nincs semmi foglalkozása? Mondja, miből él? A kapitányi rangot én ajándékoztam.

Szindbád majdnem hangosan elnevette magát, amikor Georgina vidám, titokzatos arcát látta.

- Sajnálom, nem mondhatom kegyednek, hogy vándorlovag vagyok. A lézengő ritterek már kihaltak, de azért mégis félig-meddig olyanszerű ember vagyok. Szeretek cél nélkül kóborolni a világban, kis anyai jussom éppen elegendő ahhoz, hogy beszálljak minden kedvemre való fogadóba, betérjek tetszetős városokba. Néha írogatni is szoktam. Természetesen álnév alatt. Ez is hoz valami pénzecskét a konyhára.

- A színészek azt mondják, hogy... hogy a levegőből él.

- A színészek szeretnek rosszat mondani barátjukról. Vidám, könnyűszívű emberek ők, és csupán egymásnak a gázsiját ismerik mértékadónak a világban, Kénytelen vagyok önnek megvallani, hogy nekem még a derék helybeli színészeknél is előkelőbb barátaim vannak. Főuraink közül nemeggyel volt szerencsém találkozhatni, és herceg F. a múlt évben megengedte, hogy vele utazzam Angliába, midőn telivérlovakat ment venni Newmarketbe.

Georgina kissé elcsodálkozott ezeken a szavakon, és bizonyos meglepetéssel ismételte:

- Tehát ön nem kalandor? Kár, határozottan sajnálom, hagy egy percig meggyanúsítottam. Valaki - sajnálom, hogy nem mondhatom meg, hogy ki - a helybeli színház részéről némi csekélységet kért tőlünk ma kölcsön az előadáshoz. Ez a bizonyos tegnap páholyunkban látta, és ezen módfölött csodálkozott.

- Természetesen, hölgy volt az illető - felelt jókedvű nevetéssel Szindbád, és elhatározta, hogy estére kis virágcsokrot küld Szalánczi kisasszonynak.

- Engedje meg, hogy némi alapos aggodalmaim lehettek ön felől, midőn... De erről ne beszéljünk. Remélem, kigyógyult már oktalan szenvedélyéből, Szindbád úr? - kérdezte halk, barátságos hangon az asszony.

- Korántsem, asszonyom, és azóta ezerféle kötelék támadt, amely mindjobban megláncol állhatatosságomban. Kegyes meghívatásomat korántsem merészelem bátorításnak venni, de mégiscsak arra szolgált, hogy kegyedet közelről láthassam, és elveszendő szívemet még jobban elveszítsem.

- Majd megtalálja - mondta Georgina, és félrefordította a fejét. - Igya meg teáját.

Szindbád természetesen az öreg asszonyság asztalkájánál kérte a tea fölszolgálását a nagybajuszú őrmestertől, míg doktor Corvinusz a fiatal nők társaságában maradt.

- Ismerte ön Wesselényit? - kérdezte az öreg asszonyság rendületlen nyugalommal. - Az este, midőn a színházban elváltunk, kénytelen voltam többször önre gondolni, mert a régi Redut-bálokat oly nagyszerűen tudta elmondani.

- Igen, ismertem - mondta tökéletes bátorsággal Szindbád, miután az öreg hölgyön már tegnap is észlelt némi idegességet.

Az öregasszony arca boldogan elmosolyodott, a megfakult szemek tündököltek, mint havas hegyhát mögött a bujdosó csillagocskák.

- Én többször táncoltam vele - mondta, és teáját örömteli vígsággal kavargatta.

Mariett, aki mindenre figyelt, hirtelen átszólt a szomszéd asztalkától:

- Mama, még forró a tea!

Az öreg asszonyság bólintott.

- Köszönöm, lányom - felelt gyöngéden.

Mariett később néhány teasüteménnyel jött az asztalhoz.

- Mama, ezeket szereti - mondta Georgina anyjának.

Valamint nemsokára így szólott doktor Corvinuszhoz:

- Megnézem Gyurkát, legalább most kéznél van a doktor!

És hosszú, lágy léptekkel kiment a szalonból, hogy a Georgina gyermekét megnézze.

Szindbád bizonyos idő múltával elmerengve jött el a régi házból. A csodadoktorral sietve, idegenül búcsúztak egymástól a kapunál, mintha attól féltek volna, hogy valamelyik nyakán marad a másiknak. Az ezüstfejű ember bundagallérjában fürgén szaladt a havas úton, míg Szindbád meg-megállott, a befagyott folyóra nézett (ahol a jégtáblák olyanformán emelkedtek ki, mint csatamezőn a halottak), és a gondolatait rendezgette. Egy kézszorítás és egy szomorkás-vidám tekintet, amely lehetett éppen úgy búcsú, mint marasztalás. „Isten vele!” vagy „Sohasem látom többé?”, sokáig motoszkált a fejében. Az emlékeiben összezavarodott öreg asszonyka, aki báró Podmaniczky Frigyessel táncolna még egyszer, ha a bárónak is kedve volna ehhez - majd Roncsy Mariett, a vendégként meghúzódó volt Pálháziné a későbbi Pálháziné mellett... A férfiú eltűnt, és ők egymásban ápolják emlékét. Majd egy gyermekkiáltás hangzott feléje, és a strázsamester már medvesüvegben áll a kapuban, hogy a vendégeket tiszteletre méltóan eleressze...

- Néhány napig még e városban maradok - gondolta magában Szindbád

ÖTÖDIK FEJEZET

amelynek a végét az író sem tudja teljes bizonyossággal

A színházigazgató, nagyfalvi Kisfalvi Benedek, a hegyen lakott, ahová grádicson lehetett följutni egy kanyargós, hosszadalmas utca során. A házak tán még a török hódoltságból maradtak ebben az utcában, és sűrűn fölbukkant a régi várfal, amelyhez a lakosok házaikat ragasztották. A kővályúban olvadó hó csurgott lefelé, és a házak minden második bormérés volt. A hegyen szőlő termett, és a kocsmákat közel építették a borházakhoz. Vidám, zöldre festett, nagyon barátságos, de öreg kocsmacégérek üdvözölték itt Szindbádot, aki az idők folyamán csaknem mindegyik kocsmában megfordult. Egy helyen látszott a most hófödte hosszú kuglizó, és a földbe ásott nyári asztalokon varjak üldögéltek. A Hofjáger (amelyben barna sört is csapoltak), majd a Szőlő szinte csodálkozva maradoztak el Szindbád úr mellett, hisz a Hofjágerben mindig megkóstolta a frissen érkezett bécsi kolbászkát, és a Szőlő mellett sem szokott elhaladni anélkül, hogy Stánczy Pista felől kérdést ne intézzen Toncsi kisasszonyhoz, aki mostanában lett menyasszonya egy udvari zsandárnak, és a zsandár az esküvő után maga vezényli a Szőlőt. Mintha a régi város valamennyi kocsmája ezen a helyen gyülekezett volna össze, hogy minél nagyobb barátságban legyenek egymással. Csábító, pohos hordók álldogáltak az udvarokon, és a kisebb fajtájú hordók, amelyekben a bécsi sör érkezik, a behavazott udvar sarkában egymásra borulva szomorkodnak ifjúságuk fölött. Nagyszerű pinceajtók láthatók mindenfelé, amelyekbe éppen most száll le fonott üvegeivel Mátyás, a Zöld sipka csaposa. A pinceajtóból barátságosan integet Szindbádnak, de a jeles férfiú, aki néhanapján a gitározó zenész miatt hosszan elüldögélt a Sipkában, most minden csábítás dacára tovább haladt a grádicsokon.

Ha Mátyás a pincéből utánanézett, biztosan láthatta, hogy minden megindultság nélkül kapaszkodik tova a híres, nevezetes Mária Terézia-kioszk teraszán, ahol nyaranta a szerelmetes polgárbálokon sok fiatal hölgy elveszté a szívét, míg télen a lövészek komor és ünnepélyes tanyája ez, de vasárnaponként vígan szól benne a polgári zenekar.

Ezután már csak nagyfalvi Kisfalvi Benedek színigazgató háza következett, aki itt lakott magányosan a hegytetőhöz közel, mint olyan férfiúhoz illik, aki csupán Shakespeare-rel szeret társalogni, és az újmódi operettek színlapját mélységes megvetéssel ragasztja ki a városban a megfelelő helyekre.

Mintha valamely régi Falstaff-illusztráció nyomán épült volna e ház, vagy talán azért vette meg annak idején a rajongó direktor, mert kedves szerzőjének vélt hódolatot bemutatni: a ház régi volt, hegyes tetejű, magas ablakú, és a keskeny gyalogúton (bizonyára) Benedek úr gyakran látta eljárogatni maga előtt a windsori víg nőket.

A kapun kopogtató volt, és midőn Szindbád kívül jelt adott, az udvarról egy mélyen zengő női hang hangzott föl.

- Pista, szaladj a kapuhoz.

Egy aranyszőke hajú, rövidzekés fiúcska, aki a színházban a gyermekszerepeket szokta játszani, fölnyitotta a kaput, és hamarosan felelt az idegennek.

- Az apám, a színházigazgató nincs itthon. Az irodájában tessék fölkeresni.

A nyitott ajtón át azonban észrevette Szindbádot nagyfalvi Kisfalvi Benedekné, aki a ruhateregetésre ügyelt föl (és benne segédkezett) a mosónővel és a szolgálóval. Piros pongyolában volt - egykor tán Erzsébet köntöse -, és kendővel volt lekötve a feje. Az arca piros volt a hidegtől és a pongyola színétől. Jókedvűen emelte föl a kezét, és mindig megmaradt zengős, drámai mély hangján, rákiáltott a látogatóra:

- Kerüljön beljebb, Szindbád úr, már elkészültünk a dolgunkkal.

Szindbádnak ez az eset igen megtetszett, mert idáig mindig úgy ismerte a színésznőket és más jobb hölgyeket, akik ruhateregetésnél, disznóölésnél és egyéb házi teendőknél szeretnek elrejtőzködni az idegen előtt. Habár a direktornéról - egykor Fátyol Márta néven csillag a vidéki drámában és tragédiában - mindig igen jó véleménnyel volt, aki sohasem fordult különösebb érdeklődéssel a katonatisztek vagy más előkelőségek páholya felé. Sokáig, házasságuk első éveiben sokat civakodtak Benedek úrral, amíg Szindbád (aki véletlenül a városban tartózkodott) a direktor nevében párbajra hívta Margittait, a társulat akkori hősszerelmesét. A pisztolyok igen nagyokat dörrentek, és Márta ezután a legjobb feleség, háziasszony lett, a színpadra sem nagyon kívánkozott vissza, mert hamarosan hat gyermeke született.

Kisfalviné Szindbádot a bolthajtásos folyosóról a házba vezette, miközben jókedvűen csapkodta meg a férfi hátát.

- Régen nem volt nálunk, uram. A haja azóta megderesedett, és az arca olyan kenetteljes, mint egy papé.

Szindbád csöndesen bólingatott, mint aki pontosan tudta jó előre ezen szavak elhangzását.

- Benedek, persze, nincs itthon, mert hisz soha sincs itthon - mondta az asszony, és egy szobába vezette Szindbádot a régi házban, amely szoba tetejéig meg volt rakva könyvekkel, képekkel és hervadt koszorúkkal. Kimustrált színpadi bútorok, mint például vékony szövettel bevont fapadok és székek, amelyek talán egy királyi tróntermet jelképeztek; a falak mentén, a szoba közepén Júlia koporsója, míg a mennyezetről aranyozott facsillár függött le, benne a félig leégett rózsaszínű viaszgyertyák.

Szindbád, bár azelőtt is megfordult a háznál, ezt a szobát még nem látta.

- Magam is tisztelem az ősöket - mormogta -, és szeretem látni, midőn mások is tisztelik.

- Mi csak azóta tiszteljük, mióta kevesebbet játszunk - felelt a színházigazgatóné a trónuson helyet foglalva. - Ezt a drámai szobát azóta rendeztem be Kisfalvinak, mióta kedves szerzője, az öreg Shakespeare végképpen megbukott e városban. Itt szavalhat, tombolhat, dühönghet, és senkit sem zavar a háznál. Kisfalvi már öregedik. És a korral a legjobb ember is elnehezedik egy kissé.

Szindbád egy százesztendős Shakespeare-t vett ki a könyvszekrényből.

- Hogyan „nehezedik” nemes barátom? - kérdezte a sárga lapokat forgatva. - Tudtommal mindig rajongója volt a szépnek, a művészetnek?

Az asszony kedélyesen vállat vont.

- Hisz ez a mesterségünkhöz tartozik. De azelőttiben mégiscsak elismerte, hogy gyermekeket nemzett, akiknek eltartásáról, jövőjéről gondoskodni kell, reggel a piacra kell a pénz, és bár nem vagyok önző, magam is szeretnék már egyszer a városba jutni, amihez egy új fekete kalapra volna szükségem. Kisfalvi (lehet, hogy ebben igaza van) nem ismeri el a kalap szükségességét, nem törődik a piaccal sem mindaddig, amíg kellőképpen meg nem magyarázom a

dolgot, de a hat neveletlen árvát vajon az utcára küldhetjük-e azért, mert Shakespeare volt az egyetlen ember a világon, akivel egyáltalában érdemes ismeretségben lenni?

- Attól félek - mondta Szindbád -, hogy nemes barátomnak ebben is igaza van.

Szólt és bámulattal szemlélt meg egy ritka acélmetszet-gyűjteményt, amelyben régi Shakespeare-figurák sorakoztak ó-angol mesterek ónját hangosan dicsérve.

Fátyol Márta hervadt, de gömbölyű arcán fájdalmas mosoly jelent meg, és a kötényével letörölte a keze ügyében heverő római sisakot.

- Én csak egyszerű nő vagyok - mormogta némi megindultsággal -, de sehogy se tudom elhinni, hogy a saját gyermekeinél közelebb lehessen bárki az ember szívéhez - pláne, miután a Shakespeare-előadások még vasárnap is félig üres ház mellett mennek. Mit akar Shakespeare az én uramtól? Beleegyezem, hogy tiszteletre méltó angol ember volt, bár ott egy ötszáz forintba került rajz nem a leghízelgőbb állapotban ábrázolja egy kocsmaszobában! Belenyugszom, hogy a színészetért sokat szenvedett, és majdnem annyit játszott falusi csűrökben, mint nálunk az öreg Kerékjártó. De már Kerékjártónak megmondtam, midőn ákontó napokon büszkén a mellét verdeste az irodában, és kiállhatatlanul hazudott, hogy bátran elmehetett volna kapálni, ahelyett hogy színész lett volna.

- Asszonyom - felelt nemes hévvel Szindbád -, hisz Júlia Kegyednek legszebb szerepe volt. És Ofélia, amelyben a régi Nemzetiben vendégként játszott!

- Mit ér az, ha már nem játszom - mondta vállát vonogatva a színházigazgatóné. - Gyermekeim vagyonát, kevés félretehető vagyonkánkat mégiscsak elviszi Shakespeare. Ezek a drága régi limlomok. Vagyonba kerültek a falon a képek és azon kézírások ott fenn, a göngyölegek gyakran piacpénzemből az utolsó forintokat is mozgásba hozták, midőn Stronszky, a Kis és Fia könyvkereskedő cég mostani tulajdonosa, egy égetni való gazember, fuvolázni kezdett Kisfalvi fülébe, és zsebéből egy régi Shakespeare-kiadást szemhunyorgatva, titkolózva elővont, mint a tilos dohánylevelet a paraszt szűre ujjából. És a régi szerepeket is mind elfelejtettem már, mert hisz itt a kutyának se kell Shakespeare! Azt mondja, hogy újra megtanulhatom? Melyiket, ha szabad érdeklődnöm? Stronszky, ez a németbe ojtott pénzlopó, egy napon Hamlet anyjának szerepét ajánlotta figyelmembe! Megkapta a magáét. Nem azért lettem direktorné, hogy kimustrált öregasszonyokat játsszak. Ha már nem játszhatom Oféliát, talán az öreg dajkát válasszam helyette?... Nem, nem, Kerékjártó eleget másolta a színlapot vándorszínész korában, de én már mégiscsak a legünnepeltebb színésznő voltam Magyarországon, akinek ajtaja előtt térdepelt a direktor az új szereppel. Az ördög vigye el Shakespeare-t! Azok a lehetetlen kosztümök a legfiatalabb nőből is öregasszonyt csinálnak a színpadon.

A falon, három oldalról régi Shakespeare-alakítók ódon képei lógnak alá. Garrick számtalan alakban és az a bizonyos postakocsi (amely a régi angol városokba, fogadókba vitte az utazókat), hol a Shakespeare-korabeli London, hol Windsor utcáin robogott. Amott Falstaff ült a bormérésben, és mögötte kanyargó utca látszik nyurga, egyenetlen házaival, fecsegve állnak a sarkon a „víg nők", máshol törpe jegenyék látszanak egy folyó pattján, régi fametszetben - és harminc forintot vitt el érte Stronszky - mint Kisfalviné mélabúsan megjegyezte.

- Istenem - rebegte az asszony, ügyesen előcsalt könnyek között -, inkább mentem volna egy színészhez, egy komikushoz vagy Kerékjártóhoz, aki jeles drámai erő minden társulatnál, mint egy direktorhoz. A pénz inkább megmaradt volna. Semmink sincs, Szindbád, pedig tíz esztendeje vagyunk ebben a városban. Elviszi Shakespeare! Habár antik ékszereimet (amelyekkel Kisfalvi néha meglepni szokott) nemigen cserélném el a Somogyi direktorné briliánsaival. Könnyű neki! - De nincs is hat egészséges gyermeke.

Szindbád itt alkalomszerűnek vélte, hogy mély hódolattal megcsókolja az asszony kezét.

- Márta, kegyed a legjobb anya és a legjobb színésznő. E két ellentétes állapotot senki sem oldotta meg oly könnyűszerrel, mint kegyed, drága asszonyom. Mondja, ismeri Pálháziékat a városban? - kérdezte Szindbád, és egy ócska fóliánst vett le a polcról, amelyben csupán arról volt szó, hogy a Shakespeare királyi udvarainál milyen volt az öltözködés divatja.

A színházigazgató neje nyomban bólintott a trónuson, ahol helyet foglalt.

- Nagy rajongóim voltak, midőn még a színpadon játszottam Júliát vagy Oféliát!

- És házuknál gyakran megfordult? Mert úgy hallom, szalont tartanak, hol a színésznők szívesen fogadtatnak?

- Pardon, nem színésznők, hanem a színésznő! - felelt Márta asszony némi büszkeséggel. - Elismerem, hogy sok furcsaságuk, sőt hibájuk van a Pálházi hölgyeknek, de holmi táncosnők vagy ugrándozó énekesnők sohasem foglalhattak helyet nemes, antik szalonjukban. Csupán a drámát tartották művészetnek, amíg az egyáltalán művészet volt ebben a városban.

- Sajátságos hölgyek - mormogta Szindbád egy rongyos füzetet kezében tartva, amely füzetben postakocsikról volt szó, amelyek a régi Angliában ide-oda közlekednek -, sohasem hallottam még hasonló esetről. Elvált asszonyok, egy férfi elvált feleségei, és a legnagyobb barátságban élnek. Regényekben...

- Ördögöt - mondta a színházigazgató neje. - Igen közönséges história az egész. Pálházi, no az egy gazember. Először elvette Roncsy Mariettet. Mariett fölolvasónő volt az öreg Walter Keresztélyné mellett. Egy kamarás özvegye, némi kis birtok, valami készpénz és sok régi ékszerek tulajdonosnője megengedhette magának azt a luxust, hogy az elszegényedett Roncsy lányát házába vegye, habár Georgina lánya már szintén nagyocska volt, és akár nyomban is férjhez mehetett volna Pálházihoz, nem kellett volna előbb a társalkodónőt férjhez adni Pálházihoz.

- Érdekes.

- A manóba! Ez is érdekes? Roncsy afféle kurtanemes volt ezen a vidéken, kocsiján (igaz, csak két lóval) bejárt a cukrászhoz pálinkát inni és a színházba az előadást megnézni. Akkor még sokszor játszottuk Júliát! Egy napon itt járt dr. Stein, a bécsi udvari színház igazgatója, és becsületszavára kijelentette, hogy olyan Júliát, mint én voltam, még nem látott életében. Igaz, hogy az én alakom - karcsú, sugár, eszményi alak voltam -, kevés színésznőnek adatott meg a drámában; a hangom, mint a harang, úgy zengett végig a nézőtéren. Mikor a koporsóban feküdtem, fiatal férfiak elővették a zsebkendőjüket. Kerékjártó (akkoriban ügyelő volt nálunk) bőgött, mint egy tehén, a kulissza mögött, és csaknem eltévesztette a fölvonás végét. Azt mondta, nem tudja a szemeit levenni rólam.

- És Roncsy? - vágott közbe Szindbád, és ásókat, kapákat mozdított meg a sarokban, amelyekkel Hamletben először játszottak.

- Roncsy? - kérdezte a színházigazgató neje, és végigsimította homlokát. - Nem emlékszem, hogy valami nagy rajongója lett volna a színpadnak. A cukrásznál poharazott, dominót, écarte-ot játszott, kockázott a dragonyos tisztekkel, és csak akkor jött be a Francia kastélyba, ha balettet hirdetett a színlap. Akkor ott ült vörös fejével az első sorban. Aztán mikor meghalt, a leánya Walter Keresztélyné jóságából a dobra vert falusi kastélyból fölolvasónőnek (vagy minek) a házukhoz került, onnan Pálházi, a gazember, ki abban az időben (sőt, azt mondják, hogy még most is) első gavallér volt, gárdatiszt, grófok és hercegek barátja, párbajhős, kártyás, kalandor, színésznők után futkosó úriember, egy napon - elvette; azt mondják: szánalomból.

- Szánalomból? - ismételte Szindbád, a falon függő régi színészek arcképeit tanulmányozva. - Azért is szokás megházasodni?

- Hát az ilyenféle cinikus ember, mint kegyed, Szindbád úr, talán nem szokott - mondta szigorú hangon Márta asszony. - Csakhogy nem minden férfi egyforma. Állítólag Walteréknál rosszul bántak volna az árva, elszegényedett leánnyal... Pálházi egy darabig nekem is csapta a szelet. Nem mondhatok róla semmi rosszat. Inkább szomorú ember volt, mint vidám; mint azok a férfiak, akik sok mindent megpróbáltak már az életben. Nagy vagyont elkártyázott, majd milliókat szerzett megint, mert a török követségnél egy jó barátja a kisázsiai vasutak üzletét neki juttatta. Feketeszakállas, egykedvű, életunt, de mindig gavallér. Gárdatiszt korában Bécsben annyi pénzt költött, hogy barátai szomorúan bólintottak a fejükkel, midőn egy napon szabadságot kért és kapott. Szegény fiú elmegy haza a vágmenti hegyek közé, rombadőlt várába, hogy az erszényét pihentesse. A Vágból halat horgász, és szabad tűzhelynél megsüti, amíg erszénye kipiheni a bécsi fáradalmakat, a Ronacher vagy a Jockey-Club éjszakáit és az udvari opera balettcorps-ját, amelynek bőkezű mecénása volt. Addig a halat nyárson süti egy vadregényes várrom udvarán, hol hajdan tán Mátyás király vadászkürtje zengett - mondta Csitvay, kamarás az udvar első hölgyénél, és régi magyar, aki szerette fitogtatni történelembeli ismereteit - amint ezt egykor hallottam.

Szindbád engedelmet kért, hogy szivarját meggyújtsa, aztán lovagló helyzetben letelepedett egy apródi székre, s így szólott:

- Úgy látom, Márta barátnőm, hogy kegyedet mindig érdekelték a jóravaló úriemberek. De nem is érdemes más emberekkel foglalkozni, mint finom, előkelő emberekkel, akik jó mesternél tanulták a táncot.

- Hagyja el! - legyintett Márta. - Pálházi úgy táncolta a csárdást, mint egy falusi parasztlegény. A Francia kastélyban eleget táncoltam vele. Hanem vigasztal az a tudat, hogy nemcsak a báli közönség, de a zenekar tagjai és szolgák valamennyien tudják, hogy Pálházi előkelő úr és gárdatiszt, bizony százszor otthagytam volna tánc közben. Csak illegette-billegette magát, mint Kerékjártó, mikor Göndör Sándort játssza *A falu rosszá*-ban. Az sem perdülne egyet, de még csak a táncosnőjére sem néz valami udvariasan, amit az ember a táncosától legalábbis elvárhatna. Hogy a derekához nyúljon a nőnek? Nyúl, nyúl, de bizony én másképpen tanultam a csárdást kezdő színésznő koromban Morfoki Sámuel társulatánál. Akkoriban az volt a manier - akár dráma, akár operett -, hogy a fölvonás végén jó darabig roptuk a táncot, előadás után bál volt a nagyvendéglőben, és reggelig muzsikált a cigány. Szép idők! Akkor tanultam meg papirossal bélelni a cipőtalpat. És sohasem aludtam! Morfoki ugyan egy gazember volt, mindig azon járt az esze, hogy elcsábítson, de a legjobb szerepeket mégiscsak nekem adta, mert én voltam, aki tudtam is valamit a társulatnál.

- Morfoki - mondta Szindbád és csendesen nevetett. - Jeles színigazgató volt őkelme. Most markőr abban a kávéházban, ahová Pesten a színészek járnak.

- Lehetséges - felelt elmerengve Fátyol Márta. - Mindig különös ember volt.

- És... és - szivarját így szívta Szindbád - Morfoki tán barátságban volt Pálházi úrral?

A színházigazgató neje olyan keserű gúnnyal nevetett, amely nevetés legjobb szerepeire emlékeztetett.

- Pálházi és Morfoki? - Uram, Pálházi lehetett egy gazember (ami nem volt), táncolhatta a csárdást a maga méltóságos hányiveti módja szerint, szerethette a balettet, és rövid kis fekete szakállát mindennap ugyanaz a bécsi borbély hozta rendbe, aki a világ mind a négy tája felé utána utazott, Rómába éppen úgy, mint Szentpétervárra - de mi köze mindehhez Morfokinak?

Morfoki, az elzüllött vidéki direktor, aki minden alkalommal elszökött a társulattól, legszívesebben társulata hölgytagjait bocsátotta volna áruba Marokkóban a piacon, ha ugyan még vannak asszonyvásárok Marokkóban... Pálházi úr volt tetőtől talpig, aki sajátságos lovagi érzületből nyomban feleségül vette Roncsy Mariettet, amidőn a ház asszonya, az öreg Walterné Georgina miatti féltékenységből az elárvult, elszegényedett nemesi kisasszonyt egyszer Pálházival meggyanúsította, és néki ajtót mutatott. Némelyek azt mondják - így többek között az én rajongó, bolondos Kisfalvim is, akit a világért sem számítok a szavahihető emberek közé, habár a tehetséget tőle senki el nem vitathatja -, hogy Pálházi Georginát, az öreg Walterné leányát akarta elvenni. A jómódú család ellenben büszke volt a letört gavallérral szemben, akinek ősei Árpáddal lóháton jöttek be a Kárpáton, míg Walterék legföljebb pásztorok lehettek akkoriban, habár Nagy Frigyes porosz császárral való rokonságuk a helybeli hercegi család által is elismertetett. Erre azután történt, hogy Georgina miatt bánkódó Pálházit bécsi ösmerősei - akik a várromot képzeletükben kirajzolták - költekezni látták Pesten, mint a perzsa sahot. Egyik fejedelmi lakoma a másikat követte. Blahánénak négy fehér kocsilovat küldött, mert a szerepében látta. Pálmayt boldogult Edward király figyelmébe ajánlotta a kaszinóban, midőn estélyt rendezett a welszi herceg tiszteletére. Károlyi Pista karonfogva sétált vele a turfon, és midőn így megalázta a Walter-családot, feleségül vette Roncsy Mariettet, a ház társalkodónőjét. Csak egy vérbeli úr képes erre, higgye el, kedves Szindbád.

Szindbád merően nézett Shakespeare egyik régi acélmetszetű arcképére, mintha mérhetetlenül csodálkoznék a költő kopaszságán, amit Angliában mostanában nem tartanak a legdivatosabb hajviseletnek.

- És Georgina? - kérdezte, majd kibámult a Falstaff utcájára, mintha a „víg nőket” lesné a sarkon a régi ház előtt.

A színházigazgató neje leszállott a trónusról, amelyen, lehetséges, nemrégen, mint Hamlet anyja ült a színpadon.

A francia drámákban szokásos melankolikus mozdulatot tett.

- Kedves Szindbád - mondta régies színpadi helyzetbe állván -, én is csak asszony vagyok. Igazán nem méltó önhöz, hogy a kedvese magasztalását, dicséretét egy más nő ajkáról kívánja zengni hallani -, aki maga is csak egyszerű nő, bár régente eleget működött a színészetnél.

Szindbád tehát ezután nemsokára ajánlotta magát, miután néhány rozsdás dárdát figyelmesen megnézett, amely dárdákkal (hiteles írások szerint) Shakespeare színpadán az őrök jártak Helsingör körül.

A grádicsokon lefelé menet - abban a bizonyos ravasz utcácskában - a Hofjáger előtt hallgatózva megállott. Odabentről Stánczy Pista hangja világosan hallatszott. Szindbád tehát irányt változtatott. Nem a város felé ment, hanem balra tért a Hofjáger felé.

HATODIK FEJEZET

amelyben egy kisgyermek sír

Szindbád tulipánokat rajzolt botjával a hóba a színház hátulsó bejáratánál, mert mostanában mindig tulipánt rajzolt a hóra, amidőn délutánonkint a folyóparton hosszan elsétálgatott. A folyópartról látszott egy erkély, rajta samoá függönyök, és a kis kert haván Szindbád még igen jól látja azon réginek tetsző éjszaka nyomait. Hosszan sétált tehát, mint egy nyugalmazott alezredes az irodából, az erkélyt, a folyót, a messzi halmokat csodálatos érdeklődéssel figyelte, a bástyafalban, mely útjában állott, verebek fészkeltek. Még a verebek számára is volt egy-két megfigyelő tekintete. „Joghallgató vagyok ismét Szigeten!" - gondolta magában Szindbád, és tényleg csak egy jogász ámulhat annyit azon körülmény fölött, hogy az erkélyajtó mind ez ideig nem nyílott ki. Szindbád csaknem harmadik napja nem látta Georginát.

Legutoljára is csupán egy percig láthatta, egy eldugott régiségkereskedés homályos ablaka mögött. A kis bolt a bástyafal tövében húzódott meg, és a kirakatban nemcsak ódon kéziratok, de mindenféle régi ékszerek is helyet foglaltak. Násfák, kösöntyűk és láncok, amelyeket kétszáz év előtt viseltek a dámák. Amott egy régi kis biblia, itt egy megsárgult rózsafüzér. Kardok és forgók, bádogdobozokban régi oltárterítők... Szindbád a kirakat ablakán át észrevette a boltban Georginát és Mariettet, amint Türm úrral az üzletben alkudoztak. Türm úr mindenben olyan volt, amilyennek egy régiségkereskedőnek illik lenni. Kicsiny, kopasz, pápaszemes emberke volt, az arca ellenben olyan finom, mint egy régi kámea. Mondják, hogy a városkában, ahol a nők és férfiak igen szerették az ékszereket, Türm úr holmijai közkedveltségnek örvendenek. Az antik ékszerek többnyire pótolják a megfizethetetlen drágaköveket, a briliáns modern találmány, és a városkában takarékos emberek laktak.

Georgina és Mariett bizonyos képecskékre alkudoztak, amelyek kopott bőrtokokba voltak zárva, és egy-egy régi asszony pasztell-képét rejtették magukba. Szindbád látta a maroquin-kötésű női arcképeket, amint azokat egykoron a megfelelő férfiak a szívük tájékán hordták. Mariett és Georgina finom kezeikkel sorban vizsgálták az elmúlt hölgyek eme emlékeit, és Szindbád lassacskán maga is olyan formájúnak látta a két nőt a régiségkereskedő boltocskájában, mintha ők is maroquin-kötésbe volnának foglalva, finomra csiszolt üveg alatt, és egy késői rajongó ágya fölött függnének valahol, valamerre... A boltajtó kinyílott. Szindbád mély tisztelettel leemelte a kalapját, a nők fátyoluk mögül bólintottak, majd Georgina Mariett karjába kapaszkodva hosszú léptekkel tovább lépkedett a girbe-gurba utcácskában, a vékony hóban. Midőn visszavette volna a tekintetét, a boltajtón át a Türm úr vizsgálódó szemével találkozott a szeme. A finomfejű boltos előbb gyanakodva, majd figyelmesen, később nyájasan pillantott a boltja előtt állongó idegen úrra, és Szindbád már azon gondolkozott, hogy mégiscsak megvásárol egyet a hölgyek által a bolti asztalon hagyott képecskékből, amidőn jobbnak látta kullogó, óvatos léptekkel a sarkon elkanyarodó dámák után venni útját.

A nőket messziről hazáig kísérte, szokott sétáját elvégezte a ház előtt, és midőn megállott a kivilágosodó ablakok alatt, hamarosan tulipánt rajzolt a hóra, mintha abból valaki megtudhatná, hogy Szindbád itt járt és ácsorgott az ablak alatt.

És még sokszor rajzolta a tulipánokat a hóra, éppen a színház hátulsó bejáratánál is, ahol egy ócska ládán ülve a lábát lóbálta délután, mert egyéb teendője nem volt. Egyszerre Szalánczi kisasszony állott meg mellette, és kis, kesztyűs kezét nyújtotta.

- Még mindig búslakodik, Szindbád? - kérdezte pajkos részvéttel. - Igazán sajnálom, hogy megszomorítottam. Nem, többe nem kacérkodom senkivel, ha maga városunkban van. Ilyen költőiesen érzékeny kedélyt valóban nem szeretnék megbántani.

- Kivel kacérkodott? - kérdezte Szindbád némi csodálkozással.

- Helyes, ön büszke férfiú - felelt Szalánczi kisasszony, és az esti színlapra nézett kis kalapja alól, amely fekete bársonnyal volt díszítve, és éppen egyszerűségével volt hajlandó feltűnést kelteni.

A színlapot (persze könyv nélkül tudta) kedvetlenül végigbetűzte az ócska ajtón, amelyen a ragasztószer és a régi színlapok elmúlt esték síremlékeként növekedtek ki a deszkából. Mennyi taps, mennyi szép remény, sóhajtás, boldogság és keserv rejtőzködik az ócska színlapok mögött! Csak nagyfalvi Kisfalvi Benedek igazgató kéri rendületlenül a nagyérdemű közönség kegyes pártfogását.

- Tudom, hogy megvet - mondta egyszerre mély sóhajjal Szalánczi Edit. - Ismerem én magát alaposan, Szindbád úr! Magának középkori szerzetesházi főnöknek kellett volna lenni. Ott kedvére nyúzhatta volna a feslett barátokat! De hogy azért megharagudjon egy okos ember, mert egy színésznő egy virágcsokrot elfogad, amit a zenekarból felnyújtottak! Ilyet igazán még sohasem hallottam! Remélem, legyalázott a sárga földig azóta helybeli ismerősei, barátai előtt. Tán még Stánczy Pistának is elpanaszolta az esetet, és Pista nem ír több népdalt, nekem ajánlva a kottát!

Szindbád, bár ebben az időben meglehetősen szórakozott ember volt (mért nem nyílik ki soha az erkélyajtó a folyóparton?), nyomban észrevette, hogy Szalánczi kisasszony valamely félreértésen nyargalász. A kisasszony nevezetes volt arról, hogy aprólékos dolgokból kifolyólag egész életre szóló haragot kezdett a kollégáival.

- Hát ki küldte a virágcsokrot? - kérdezte Szindbád, hogy valamit kérdezzen.

- Ugyan ne tettesse magát - felelt a kedves művésznő, és negédesen vállat vont. - Maga éppen olyan jól tudja, mint én, hogy Pálházi Ferenc, ki halálosan szerelmes belém, amióta az Uff királyban látott.

Szindbád leszállott az ócska ládáról, amelyen nemcsak a direktor szokta kipihenni gondjait, hanem a kövér komikus és a többi idősebb színészek is, akik nem féltették ruházatukat a ládában leselkedő alattomos szegektől. Még egy utolsó tulipánt rajzolt a hóra.

- Tehát Pálházi küldte a virágcsokrot? - kérdezte. - Ugyanaz a Pálházi?...

- Sajnos, egy kedves, meghitt és örökké emlékezetes szalont veszítek el, midőn a virágokat elfogadom - folytatta elmerengő hangon a színésznő. - A Pálházi hölgyek kedvessége mindig felejthetetlen leend, hisz meglehetősen bizalmas barátnőim voltak. Ők ugyan csak kisvárosi asszonyok, akik nem sokat értenek a művészet, divat és irodalom dolgaihoz, de vajon hol is tanulhatták volna! Elzárkózva, maguknak, magukért élnek a kis városban, és a *Képes Családi Lapok* régi évfolyamaiból másolják a divatot. De azért nagyon kedves, derék nők voltak, és én sok mulatságos percet köszönhetek nekik. Habár, mondom, majdnem műveletlen nőknek merném őket nevezni.

Szindbád meglehetősen bárgyú mosollyal hallgatta végig a színésznő gyorsan elmondott szavait, aki olyanformán vágtatott a mondatokkal, mint mikor nagyon hosszú a szerepe, és tíz órára mégiscsak szeretne hazakerülni.

- Sajnálom a hölgyeket azért, mert rossz szívű teremtésnek fognak tartani, habár ők doktor Corvinusszal nem látják tisztán a modern világot, azt én eleget hangsúlyoztam előttük. És nincs rossz szívem sem! Van a karban egy szegény leány, aki titkon az én régi harisnyáimat viseli, a Takács. Ismeri?

- Pálházi tehát ismét a városban van? - kérdezte elgondolkozva Szindbád.

Szalánczi kisasszony türelmetlen mozdulatot tett, mintha minden eddigi beszédét kárbaveszettnek látta volna.

- Én nem tudom, honnan is tudnám... De hát mégiscsak Pálházi áraszt el napok óta a drágábbnál drágább virágcsokrokkal. Mi is megy ma este? (A karmantyúból aranyszélű lorgnett került elő.) Igen, a *Suhanc*. Már megint trikós szerep. Istenkém, csak a mi drága jó direktorunknak jönne már meg egyszer az esze, és hagyna fel ezekkel a trikós-darabokkal. Szégyellem magam minden áldott este trikóban mutogatni. Az embernek egyebet se hoz a posta, mint szerelmesleveleket. Az asszonyok mind meggyűlölnek, és azt híresztelik, hogy tömöm magam. Pedig abban a vékony francia trikóban igazán nincs egy csöpp vatta sem. Isten önnel, Szindbád úr. Remélem, látom este a nézőtéren. Az öltözőmben nem fogadhatom. Sokat kell vetkőzni. És a virágokért ne haragudjon. Hisz maga is küldött nekem elég virágot. Istenem, milyen boldog is voltam akkor Persze, már elfelejtette!

A kisasszony a kesztyűjét félig lehúzta, és a kezefejét csókra nyújtotta, és a tekintete is harmatos és meleg, szinte búbánatos lett, amint Szindbádra nézett, majd besietett a hátulsó kapun.

Szindbád a vállán keresztül utánapillantott.

- És ezért a nőért rajongtam - gondolta magában elkeseredve, amint tétlenül visszaereszkedett az elhagyott ládára, és még egy, az eddigieknél nagyobb tulipán rajzolásába fogott. A gondolatai, mint a fáradt madarak, szállongtak Pálházi és Pálházinék körül. Vajon mi igaz abból, amit Edit kisasszony itt gyorsan elbeszélt? A csélcsap Pálházi valóban udvarolni merészelne a színésznőnek abban a városban, ahol elhagyott feleségei laknak? Hirtelen felvillant előtte Mariett szürke, hideg szeme, mozdulatlan arca, előkelő alakja, aki bizonyára nem venné szívesen, ha volt férjéről a Szalánczi kisasszonnyal egy napon hallana! Georgina - de Georginával már nem merészelt teljesen tisztába jönni Szindbád, habár bizonyosan ő is szégyenkezne sorsa felett.

Ezután elvégezte a megszokott sétáját a folyóparton, miközben a samoá-függönyök olyan mozdulatlanok voltak, mintha végképpen elzárták volna a házat a külvilágtól, Szindbádtól, mindentől.

A fedett hídnál, hol búsan pislákolt a mécses, a kőszent lábánál, hirtelen Mariettbe ütközött. A szürkeszemű asszony felhevülten, csaknem kétségbeesett arccal állott meg hosszú prémes köpenyében a fülkébe húzódó kőszent előtt, és önkéntelenül összefonta a kezét. Hárász-kendő volt a fejére vetve, és a köpenyegén sem volt minden gomb begombolva.

- Mi történt? - kérdezte megdöbbenve Szindbád, midőn az alkonyi órában e rendkívüli helyen találta a nagyrabecsült dámát.

Mariett hangja szinte megcsuklott a visszafojtott zokogástól.

- Egy óra óta mindenfelé keresik a cselédek doktor Corvinuszt. Most végre magam indultam lakására, és én sem találtam otthon.

- Georginát baleset érte? - kiáltott fel megrendülve Szindbád.

- A kis György rosszul lett... Georginát nem szokta semmiféle baleset érni.

Szindbád megkönnyebbülve lélegzett fel.

- Asszonyom, engedje meg, hogy a kapuig kísérjem, már sötétedik itt a parton, magam pedig azonnal nyakamba veszem a várost, a föld alól is előteremtem doktor Corvinuszt, a csodadoktort.

Mariett hálásan nyújtotta a kezét.

- Nagyon lekötelez vele, Szindbád úr. Kérem, nem felejtjük el önnek. Már úgyis barátunknak tekintettük. Tudja, a magunkféle szegény, elhagyott nőket nagyon könnyű megnyerni. Siessen az Istenért. Most már magam is elérek a kapunkig.

Az asszony alakja eltűnt a régi ház boltíve alatt, Szindbád néhányat fújt bundagallérjába.

- A véletlen, a vakeset az én legjobb cimborám - dörmögte magában. - Íme a séták első gyümölcse. De hát most honnan vegyem elő azt az ördöngös csodadoktort?

Corvinusz urat nem sokáig kellett keresni. Valamiképpen megtudta, hogy a Pálháziék cselédei hajszolják a városban, jött, mint a puskagolyó. Szindbádnak csak éppen annyi ideje volt, hogy a karjába kapaszkodjon, és vele egyszerre suhanjon be az ódon házba, ahol szinte ijedten látszottak égni még a lámpások is a folyosón. Az öreg doktor először az ajtót nyitó nagybajuszú vén inasra kiáltott rá:

- Nem kell mindjárt megijedni!

Pedig egy kissé ő maga is meg volt ijedve.

A szalon közepén ünnepélyesen, brokátruhában állott Walterné, és ezüstszürke haja magas toronyba volt rakva fején.

- Ugye, nem lesz semmi baj, doktor Corvinusz? - kérdezte a doktort, amíg az a szomszéd szoba ajtaját felnyitotta, ahonnan hangos, keserves gyermeksírás verődött Szindbád füléhez.

Walterné méltóságteljesen helyet mutatott Szindbádnak a szalonban, aztán kecsesen bólingatva kihátrált.

- Megbocsásson, jó uram, a kis beteg nékem is hozzátartozóm, a drága életért nagyon aggódom. Au revoir!

Szindbád egyedül maradt a fehérkabátos, hermelines osztrák császárokkal, a nagy óra cimbalomhangon ketyegett a feje felett, és egy pasztell képről élénken figyelni látszott őt egy hosszú lábú, kiskalapos dáma, igen rózsaszínű arccal, ölében tarka ebecskével. A dáma egy padon foglalt helyet, háta mögött tán Versailles tornyai... Szép dáma volt. De Georgina szebb. Sokkal szebb. És mintha most valóban egy kép elevenedett volna meg, a függönyök mögül Georgina rózsaszínű háziruhájában, rózsaszínű szívalakú arcocskájával kilépett és szinte lábujjhegyen osont Szindbádhoz, kezét csókra nyújtva...

- Köszönöm - mondta suttogva. - Már másodszor van segítségemre, Szindbád. Hálás vagyok.

- Adja még egyszer a kezét - rebegte Szindbád. - Mind a két kezét, imádott asszonyom. Boldog vagyok, hogy önnek szolgálatára lehetek. Az életemet szeretném feláldozni önért, hisz oly véghetetlenül szeretem.

- Pszt - intett halkan Georgina. - Ez óra nem alkalmas a beszélgetésre. Megyek vissza a betegszobába.

Forrón, gyorsan megszorította a Szindbád kezét, és eltűnt ismét, mint egy jelenés. Könnyű női illat borongott Szindbád arca körül, és ez hitette el vele, hogy nem álmodott.

A pasztell képről a tornyocskák, az ölebecske, de maga az igen hosszúlábú dáma is bizonyos megértéssel tekintettek Szindbádra. Igen, úgy volt az akkor is, amikor a tornyocskák és a kis kalap alatt a rózsaszínű arc még a valóságban létezett. Már akkoriban is így volt a dolgok sorja.

Később Mariett jött a doktorral. Doktor Corvinusz a lázmérőjét tette vissza tokjába.

- Lázas, igaz, de nem kell mindjárt megijedni.

Mariett aggódó arcát mondhatatlan figyelemmel fordította a csodadoktorráncos arcára. Mintha e vén, fogatlan szájban rejtőznének a megváltó igék.

- Tehát borogatás?

- Igen, és este még egyszer visszajövök.

- Én majd nyomban sürgönyt küldök a fiú apjának - mormogta Mariett. - Hátha komoly a baj. Legyen a gyermeke mellett.

Szindbád halkan megszólalt most:

- Azt hiszem, hogy Pálházi úr éppen a városban időzik. Mintha tegnap a színházban láttam volna.

Mariett szótlanul bólintott.

- Akarja a kis beteget látni, Szindbád úr? - kérdezte később, míg a csodadoktor receptjét írta az asztalnál. - Csak innen a függöny mögül. Látja szegénykét?

A szomszéd szobában, amelynek függönyéig Szindbád lábujjhegyen ellépkedett, fehér ágyacskájában nyugtalankodva feküdt egy kis fiú. Az ernyős lámpánál az öreg asszony, míg az ágy fejénél szoborszerű merevséggel ült Georgina, liliomszárakhoz hasonlatos, félig meztelen karjai összefonva mellén, mintha megérezte volna Szindbád tekintetét, lassan felemelte hosszú pillájú, harmatos szemét, és búsan a függönyre nézett. Bal lábát, amelyen fehér harisnya és keskeny szalagokkal megkötött félcipőcske volt, lassan a szoknyája alá visszahúzta.

- Ugye, nagyon beteg? - hallotta Szindbád füle mellett Mariett lágy, meleg hangját.

Szindbád kénytelen volt a szegény fiúcskára nézni, aki nyöszörögve fordult meg takarója alatt.

- Anyám! - kiáltott fel siránkozó, boldogtalan hangon, ahogyan csak egy megsebzett kis madár vagy egy beteg gyermek tud kiáltani.

Mariett nyomban félretolta Szindbádot a függönytől, és a szobába futott.

Szindbád a csodadoktorral ballagott ki a házból.

- Megmarad a gyerek? - kérdezte Szindbád az utcán.

Az öreg orvos a bunda gallérjába burkolózott.

- Mit tudom azt én! - felelt mogorván, és ellenséges pillantást vetett Szindbádra, mintha ez most az ő mesterségébe kontárkodott volna. Bizonyosan nem tetszett neki a bizalom, amelyet Szindbád az ódon házban élvezett.

HETEDIK FEJEZET

amelyben a pezsgő palackjában marad

A Francia kastély éttermében, amely akkora volt, mint egy lovagterem, a színészek részére hosszú asztal volt fönntartva, ahol többnyire virágbokréta állott. A Francia kastély vendéglősének kedveskedése volt ez a bokréta. Az ország minden részébe eljutott híre (a színészek révén) a gáláns Bercinek, aki nagy murikat és áldomásokat szokott csapni a színészek tiszteletére. Kedvenc színészei évek hosszán át hitelben ettek-ittak nála, és mindennap végignézte az előadást, az állóhelyről, miközben fekete selyem sapkájával meghatottan tapsolt az érzelmes jeleneteknél. Midőn félig üres volt a nézőtér, a komikus Berci barátunk tiszteletére külön vicceket szőtt a darabba, sőt a kisebb színésznők ábrándosan forgatták a szemüket a kis kopasz, kövér férfiú felé, aki többet sírt, nevetett a színházban, mint élete egyéb részeiben. Mintha intendánsa lett volna a városka színházának, minden színházi eseményben benne volt a keze. Kevés szakértelemmel, de annál több rajongással hallgatta végig a premiereket, neki minden darab tetszett, és csak azt sajnálta, hogy az utolsó fölvonás végső jelenetét nem várhatta be. Fekete selyem sapkáját a fejére csapva, átfutott az étterembe, hogy megfelelően fogadhassa a színházból kitóduló publikumot. Már tudta, hogy kik jönnek színház után vacsorázni, és az asztalokat előre elrendezte. A társulat súgója később úgyis elmondta neki, hogy mi történt - azután.

Berci azon az estén, midőn Pálházit a színházban meglátta, rendkívüli intézkedéseket tett a nevezetes úr fogadtatására. A háziszolgát elfuttatta a cigánybandáért, és személyesen nézett körül a konyhában, bár az ételszagot nem szerette. A színészek asztalára készített virágbokrétát az utolsó percben fájó szívvel ugyan, de megosztotta a Pálházi úr részére fönntartott asztallal. Még néhány perc múlott el, és Pálházi ritkás, fekete szakállú arca, tatárfeje és bundája, amelyet egy muszka herceg viselhetne, megjelent az étterem előcsarnokában, mellette Szalánczi kisasszony hervatag és finom alakja. A kisasszony kivételesen egy olyan nagy és soktollas kalapban jelent meg, amely a térparancsnokék társaságának véleménye szerint inkább volt méltó egy félvilági nőhöz, mint egy szolid színésznőhöz. A kíséretet Brankovicsné, a társulat anyaszínésznője alkotta, amin ugyancsak csodálkoztak némelyek, hogy a komoly és derék Brankovicsné ilyen játékhoz adja oda személyét. Szalánczi kisasszony, mint aki már úgyis leszámolt mindennel, kihívóan nézett körül a fehér falú teremben. A tiszti asztal fölött kevélyen túlnézett, és a főjegyzőék felé sem vágott alázatos, kislányos bókocskát; csupán a térparancsnokék társaságában lévő öreg grófnő előtt sütötte le a szemét, mert az öreg hölgy aranyszélű lorgnettjén át olyan éles és nem titkolt fölháborodással meredt rá, hogy még Brankovicsné is csak a kesztyűjének merte mondani, hogy: kezét csókolom.

Szalánczi kisasszony nyilvános „elbukásá”-nak hírére sokkal többen jöttek el az étterembe, mint máskor. Három esztendő alatt senki sem mondhatott rosszat a színésznőre. A finnyás úri házak kinyitották előtte kapuikat, és a kisasszony most így hálálja meg a közmegbecsülést! Bizonyosra vette mindenki, hogy Kisfalvi direktor tudni fogja kötelességét. Ezt az arculcsapást nem viselheti el a város.

Pálházi olyan unottan és fanyar mosollyal ment végig a termen, mint aki senkit sem akar ismerni a városban. Hanyagul húzta lábát, és csak a szemével köszöntgetett vissza azoknak, akik köszöntötték. Körülbelül negyvenesztendős volt akkor Pálházi, de éppen úgy lehetett nyolcvan vagy harminc. Az arca sárga volt, mint a cigarettafüst, és a szeme egy halálosan

kiégett férfiú szeme volt. Csak izmos válla és minden hanyagsága mellett rugalmas alakja árulta el, hogy a rokkantságtól még nagyon messzire van.

- A kártyás! - mondta az öreg grófnő a térparancsnokék asztalánál, de nyomban hízelgő mosoly terült el az arcán, amint Pálházi rövidre nyírott fejével bólintott feléje. „A kártyás" senkinek sem hajtotta meg a fejét, csak neki. Az öreg grófnőnek az öccse befolyásos férfiú volt a külügyminisztériumban.

Tehát most ott ült a híres kártyás a Franciakastély éttermében, és a vidéki város publikuma, amely jól ismerte őt, de akiktől mindig idegennek tudta magát tartani, kimeresztett szemmel figyelte a történendőket. Hiába, bármit mondanak is Pálházira a házasságai miatt, mégiscsak ő az egyetlen ember ebben az órában Magyarországon, akiről mindenki tudja, hogy milliókat nyert kártyán és lóversenyfogadásokon. A fiatal katonatisztek, akik a kantinban huszonegyesen nyerik el egymás gázsiját, a tiszti asztal mellett elmerengtek, a főtrafikos, Számmer bácsi, akit messzi vidéken a legjobb kalabriászjátékosnak mondanak, és nemegyszer fölfüggesztik Komáromban vagy Győrött a játékot, amíg Számmer bácsi véleménye telefonon vagy telegráfikus úton megérkezik, a maga sarok asztalánál, az agglegények társaságában bizonyos megzavarodottsággal piszkálta a sótartót.

- No, Számmer? - szólalt meg végre egy öreg ügyvéd, aki mint tréfacsinálló volt ismeretes a városban.

De Számmer nem felelt.

Az ügybuzgó Berci és a pincérek útján csakhamar híre futamodott annak is az étterem vendégei között, hogy az esti vonattal megérkezett Bozsákné, a Pálházi tésztagyúró asszonya, akit mindenhová magával visz a világon. És már a vacsorához Bozsákné gyúrta a tésztát. Majd a színészek asztalánál francia pezsgősüvegek vonultak föl.

- Pfuj - mondták némelyek -, ezek a komédiások elfogadják a kártyás pezsgőjét. Mint a cigányok...

De nyomban elmúlott a fölháborodás, amikor Pálházi asztalától lustán fölemelkedett, és a színészekhez lépkedett, hogy velük poharat koccintson.

- A legjobb színészek itt vannak Magyarországon - mondta szuggesztív hangon Pálházi, mintha maga is hitte volna, amit mond. Később a térparancsnokék asztalánál vizitelt, de ott igen rövid ideig maradt, mert a nyers öreg tábornok azzal kezdte a beszélgetést:

- Nos, hogy hajtanak mostanában az agarak, Pálházi úr?

Pálházi nem szeretett játékról beszélni.

A cigánybanda diszkréten, csöndesen húzott egy régi bécsi valcert, majd egy másikat, harmadikat, mert hiszen Pálházi ezt szerette. Szalánczi kisasszony kipirosodott orcával ült a helyén, és ritka rózsáit szagolgatta, mintha máris menyasszonynak érezte volna magát, hisz hány nagyúr vett már el színésznőt feleségül, csupán Brankovicsné piszkálta kedélyesen a fogát.

- Az én főztömet kóstolná meg, Pálházi - mondta nagy elbizakodottsággal. - Olyant még az édesanyjánál sem evett.

Pálházi lovagiasan bólintott, és megkérdezte Szalánczi kisasszonyt, hogy nem parancsol-e valamely mulatságos fiút meghívatni a színészek asztalától?

- Nem - felelt hűvösen Edit -, én jól ismerem őket. Nem nagyon mulatságosak.

Tovább hallgattak tehát, mert Pálházi szófukar, csendes ember volt, aki nevetni sohasem szokott, és legjobb kedvében is (a monda szerint) bezárt szobában egyedül szokott csárdást táncolni.

Ebben a pillanatban a Francia kastély öreg portása sapkáját kezében tartva, mély meghajlással Pálházihoz lépett, és olyan halkan, amint régi hotelportások tudnak beszélni, valamit súgott a kiváló férfiú fülébe. (Szindbád - aki természetesen egy sarokasztalnál ült ezen idő alatt, mert hiszen Pálházi őt is érdekelte -, nyomban észrevette, hogy a törökösen sárga arc elhalványodik.)

Pálházi egy-két pillanat múlva engedelmet kért a hölgyektől, és kisietett az étteremből, de Szindbád megelőzte. Szindbád az utca felé lépett ki, mert úgy gondolkozott, hogy Pálházit a fogadó portásfülkéjében várják, és a kapu vasrácsozatán át tanúja lehet mindennek. Körülbelül tudta, hogy miért hívják Pálházit - nyilván a beteg gyermek rosszabbul lett -, csak arra volt kíváncsi, hogy a két nő közül melyik jött Pálháziért.

Természetesen Mariett állott a portás fülkéjében, az öreg őrmester társaságában.

Pálházi fázósan húzta össze frakkját, amint Mariettet megpillantotta, néhány halk szó hangzott el a levegőben, aztán Pálházinak olyan lett az arca, mint a kísérteté. Egy hangot sem szólt, fedetlen fővel, frakkban, amint volt, a kapunak indult.

- A kalapját! - hallatszott a Mariett figyelmeztető hangja.

Pálházi erőszakos, szinte vad mozdulatot tett.

- Menjünk - kiáltotta rekedten.

Az öreg kapus ijedten nyitott kaput, Pálházi kirohant, Mariett hosszú köpönyegében a bicegő őrmesterrel alig tudta nyomon követni. Aztán eltűntek a mellékutcában, amely a régi ház felé vezetett, mint a látomás.

Az éj csípős volt, alattomos szél süvített az olvadó folyó felől, és a Francia kastély kapujánál táncolt az üveg a lámpásban. Szindbád tehát visszatért az étterembe, és sokáig szivarozgatva nézegette Szalánczi kisasszonyt és kísérőnőjét. A magára hagyott kisasszony arca mind pirosabb lett, hogy aztán gyorsan halványodni kezdjen.

Reménykedve, majd kétségbeesetten figyelte az antik óra mutatóinak lassú mozgását a terem oldalfalán, és nemigen volt az étteremben senki, aki ugyancsak nem az óramutatót találta most a legérdekesebb látnivalónak.

Még a térparancsnok is megfordult helyén, és szigorúan, tetőtől-talpig végigmérte a magára hagyott hölgyeket, bosszús pillantást vetett az órára. Az öreg grófnő le nem vette átható szemüvegét Editről, míg Brankovicsné a kézmosóba öntötte a pezsgőspohár tartalmát.

- Jobb ennél a vinkó - mondta mély meggyőződéssel. - Engem se hívjál többet vacsorázni.

A főtrafikos az agglegények társaságában szinte az egész terem füle hallatra mondott el egy kalabriász-esetet, amely Nyitrán történt, és a cigányok olyan csendesen húzódtak meg sarkukban, mintha nem is ők lettek volna azok, akik valaha muzsikáltak.

- Pszt, Berci! - hangzott innen is, onnan is, pedig máskor meglehetősen foghegyről beszélnek az idevaló urak a fogadóssal. - De a mindentudó Berci sem tudott fölvilágosítást adni, csupán annyit hozott föl védelmére, hogy hiszen ott függ a Pálházi úr bundája, kalapja.

A színészek az üres palack mellől elkomorodva meresztették a szemüket Szalánczi kisasszonyra, aki végképpen megszégyenülve már csaknem arra gondolt, hogy a pezsgőzést folytatja a saját számlájára.

Végre a térparancsnok kirúgta maga alól a széket, hogy az fölborult, és ez mintegy jeladás volt arra nézve, hogy a kellemetlenül végződött mulatságból hazafelé kászolódjanak az emberek. Csak az öreg grófnő állt meg öltözködés közben, hogy egy-egy gyilkos, megvető pillantást vessen Szalánczi kisasszonyra, mintha ő volna az okozója az egész zavarnak. A Pálházi anyja mégiscsak csillagkeresztes dáma volt, és ő maga is szolgált az udvarnál. És ez a senki lánya? Ez a csúf, vén komédiás-leány? Bizony megérdemelné, hogy kisöprűzzék a városból.

Szindbád egyik szivart a másik után szívta, a terem csendesen kiürült, a cigányok visszaszöktek a kávéházba, csupán a szundikáló nagybőgős maradt ott őrnek, mikor Brankovicsné keményen csengetett a vizespalack oldalán.

- Kellner, fizetek! - kiáltotta, hogy mások is meghallják, és méltatlankodva csóválta a fejét, amikor Berci szabadkozva hajtogatta előtte kopasz fejét.

Szalánczi kisasszony elmenőben síró, vörös szemét szinte kétségbeesetten fordította Szindbád felé. Szindbád már némi hajlandóságot is érzett lovagias szívében, és csaknem hazakísérte a hölgyeket, amikor az utolsó percben a súgó ajánlkozott.

Így tehát Szindbád végigszívhatta szivarját, később pedig megtehette szokásos kémszemléjét az ódon ház körül, amelynek kapuja fölött három sas volt kőbe vésve.

A függönyök mögül lágy, szinte álombeli világosság szűrődött kifelé, és csendes volt minden, mintha mindenki meghalt volna a házban. A szél élesen süvöltözött, és a folyó olyan fekete volt, hogy Szindbádnak önkéntelenül szegény, elhagyott árvagyermekek jutottak eszébe, akik csöndesen sírnak apjuk után a sötét szobában. A titokzatos folyón valahol egy vízbe fulladt kisfiú holtteste úszik, és valahol messze, messze, kétségbeesetten sír egy szegény anya... Valóságos megváltás volt Szindbádra, midőn lépéseket hallott kopogni a kövezeten, amely lépések most visszhangzottak, mintha egyszerre titkos alagutak támadtak volna a város alatt.

Bozontos bunda-gallérból a doktor Corvinusz bársony-sapkája meredt elő. Szindbád élénken a csodadoktor vállára csapott.

- Hopp, doktor úr, jó, hogy találkozunk. Hogy van a kisfiú?

A vén doktor olyan mérgesen kapta föl a fejét, mint egy kígyó.

- Mi az? Útonálló az úr? Már régen szerettem volna öntől megkérdezni, hogy mért leselkedik folyton nyomomban? Mi köze hozzám, mi köze a beteghez? Hejh?

A csodadoktor azután szó nélkül továbbrohant. Szindbád hazafelé menet mindenféle regényes históriákra gondolt. Összeaszott vén vadalmákra, akik a Pálházi-hölgyekbe szerelmesek.

NYOLCADIK FEJEZET

amelyben Shakespeare kimondja az utolsó szót

Nagyon nehéz meghatározni, hogy mennyi idő múlik el a regényben egyik fejezettől a másikig, olvastam már olyan regényt is, ahol a nagyanyák még a várkertben bujósdit játszanak egy helyen, míg a másik oldalon már a templomba falazzák be koporsójukat. Walter Scott tudná csak megmondani, hogy mi történt közben. De ne ijedjünk meg, Szindbád még mindig a régi rajongó szerelmes, midőn egy napon aranyporzóval behintett, zöldpecsétes levelet hozott számára az őrmester a Francia kastélyba. A levélpapír sarkában finom, alig látható aranyos nyomással egy név: Georgina. És a betűk, amelyek egymás után tipegő kis kacsákhoz voltak hasonlatosak, Szindbád urat felszólítják azon régi házban való megjelenésre.

Georgina a régi szépség, csak búskomoly szemében látszik valamely elmúlott, könnyű sírásnak a nyoma, mint erdőszélen a tovairamodott nyári zápor hagyja jóillatú lábnyomát. A szája azonban vidoran mosolyog, amint Szindbáddal szemben helyet foglal, és könnyedén így kezdi:

- Egy régi francia könyvben olvastam egyszer, hogy a reménytelen szerelmestől fogadnak el a nők legtöbb szolgálatot.

- Én is olvastam. Miben lehetek szerencsés szolgálatára lenni, mindenekfelett való úrnőm?

Georgina egy másodpercig elhallgatott, Szindbád fürkészve nézte, vajon előre betanulta volna szerepét? Nem, a kis úrhölgy sokkal közvetlenebb teremtés volt, vagy talán Szindbádnak gyengült meg a látása?

- Hát én színésznő leszek, Szindbád.

Szindbád szerette, ha a nők bolondokat fecsegnek, sőt leginkább akkor szerette a nőket, ha nem voltak okosak.

- Helyesen teszi. Már magam is gondoltam rá.

Georgina kerekre nyitotta a szemét, mintha megijedt volna Szindbád szavaitól. Szívalakú arcocskáján fájdalom, öröm, meglepetés jelentkezett, és egy kis hajfürt a kerek fülecske mellett olyanformán helyezkedett el, mint egy fűben figyelő gyíkocska.

- Ön már tudja? Gondolt rá?... Nem értem.

- Pedig igen egyszerű dolog. Volt egy barátom, akit a tót grófnak hívtak... Pardon, ne vegye kérkedésnek, de gróf volt és barátom volt. A tót gróf felesége egy napon azt vette észre, hogy az ura igen sokat forgolódik a falusi tót asszonykák körül, akik többnyire bocskort viselnek lábukon. Szép, fehér, pirosszíjas bocskort. A grófné okos asszony létére a párizsi cipőt felcserélte bocskorral, ebben járt otthon állandóan, és boldogan élt az urával. Pálházi a színésznők után kezd futkosni, tehát...

Georgina mindent kifecsegő arcán egy kedvetlen kis rajzocska jelentkezett.

- Akkor Mariett megelőzött volna szándékomban, mert hisz én... Én már nemigen fogok bocskorban járhatni valakinek a kedvéért. Más oka van elhatározásomnak. A kenyérkereset.

- Tisztelem azokat a nőket, akik kenyeret keresnek.

- Mert hisz én tulajdonképpen nem tudok semmit, Szindbád. Abban az időben, amikor én még leány voltam, nem volt szokásban tanítónői oklevelet szerezni, a doktorkisasszonyok sem jártak az egyetemre. Maga körülbelül tudja, hogy miféle képzettsége van egy magamfajta nőnek. Tudunk egy kicsit zongorázni, festegetni virágokat és erdőket, megértjük, ha franciául szólnak hozzánk. Szilvu plé - merszi. Higgye el, hogy éppen elég ennyit tudni franciául.

Szindbád csendesen mosolygott a vidáman előadott szavakon. Valóban gyermek volt ez a kis kedves, jó, ártatlan gyermek. Az ódon házban sohasem látta az életet.

- Tehát csak ezért lesz színésznő?

- Lám, a fődolgot szinte elfelejtettem... Szindbád úr, mi tönkrementünk.

Vidor, szinte titokzatosan jókedvű mosollyal nézett Szindbád szemébe, hogy Szindbád maga is derülten felkiáltott.

- No, ez nagyszerű. Hát hogy történt?

A finom nőcske gyengéden előrehajolt, mintha nagyon meg kellene magyarázni a dolgot, hogy Szindbád kemény feje megnyíljon.

- A tőzsdén játszottunk, és doktor Corvinusz közvetítette az üzleteket.

Erre már talpra állt Szindbád, de még mindig mosoly volt az arcán.

- A csodadoktor?

Georgina halkan felkacagott.

- Ne bántsa. A kisfiamat mégiscsak meggyógyította. Gyurka most olyan egészséges, mint a makk. Annyit eszik, mint egy arató. Reggeltől estig a tornaszereivel foglalkozik, holott azelőtt csak a képeskönyvet szerette. A doktor csodát művelt a fiúval.

- De a tőzsde? - szólt közbe Szindbád kissé érdesen.

Georgina vállat vont.

- Pechünk volt, vesztettünk.

- Mennyit?

- Mindent. Rövidesen a ház sem lesz a miénk. Váltók vannak. Mind a hárman aláírtuk, amint a készpénz elment, szegény mama, azóta azt hiszi, hogy a foga fáj, pedig...

- Nincs is foga! - szólt közbe Szindbád. - Tehát a mamán kezdte a doktor?

- Igen, már régóta játszottak, amikor rájöttünk. A mama álmában kibeszélte a dolgot. „Alpinen! Alpinen!" - kiáltozta mindig. Azok valami papirosok.

- És Mariett, aki állítólag a legokosabb nő a világon?

- Mariett nem okos. Csak nagyon jó, nagyon nemes és a legdrágább szív, de a pénzhez annyit ért, mint a mama.

- A gazember! - szólta el magát Szindbád. - Nekem sohasem tetszett ez az ember.

- Ne bántsa szegényt. Bánatában elbujdosott a városból. Hál' Istennek, Gyurka most egészséges.

Szindbád, bár eleinte a maga fölindultsága foglalta el, később mégiscsak észrevette a Georgina jókedvű nyugalmát, és ebben megnyugodott ő is. Tudják ezek a nők, hogy nem érheti őket semmi baleset.

- Persze, Párházi úr nem tudja még a dolgot? - kérdezte csendes célozgatással.

- Remélhetőleg nem is fogja megtudni, mert azt csendesen elhatároztuk, hogy eltitkoljuk előtte.

- Az ilyesmit nehéz titokban tartani.

Georgina ekkor valami furcsa pillantást vetett Szindbádra, amely tekintetből Szindbád csalódást, néma kicsinylést és nemes gőgöt olvasott ki. Mintha csak azt mondta volna ez a tekintet, hogy meddő fáradtságot végez Szindbád, midőn egy másik férfiú nyakába akarja keríteni a bajokat, hisz tulajdonképpen itt magára, Szindbádra sincs valami nagy szükség. Ebből a furcsa pillantásból értette meg végtére Szindbád, hogy Georgina nem a gyermeteg, butácska nő, amilyennek néha látszik.

Az asszony az ablakra nézett, ahol a téli délután utolsó napsugarai játszottak a mályvaszínű függönyökkel, és a függönyöknek mondta:

- Mi olyan nők vagyunk, akik, amit megfogadunk, azt megtartjuk... Párházi különben már valahol a tengeren mulattatja a yorki herceg őfenségét, aki mint szenvedélyes écarté-játékos, néhány pártira meginvitálta Indiába való utazásához.

Szindbád makacsul összeráncolta a homlokát. Bántotta az asszony hűvöskés gőgje.

- Indiából is vissza lehet térni - felelt konokul.

- Ismétlem - mondá jéghidegen Georgina -, mi nem szándékozunk bajunkkal sem Pálházit, sem mást terhelni. Midőn a fia volt beteg: kivételt tettünk vele. A fiút szereti: információink szerint egyedül a fiút szereti. Nem tudom, helyes volt-e Mariett részéről, hogy a lázas fiúcska ágyához meghívta az apát? Végeredményében helyes volt, mert nyugodtan utazott el a yorki herceg őfenségével, miután meggyőződött arról, hogy Gyurka nálunk a legjobb helyen van.

- És a gyermekről hogyan szándékoznak gondoskodni?

- Ezt ismét Mariett vállalta magára. Amit Mariett magára vállal, azt teljesíteni szokta. Ő talán nálamnál is jobban szereti Gyurkát. Mama velem marad. Engedje meg, hogy rövid idő alatt annyi bajt okoztunk önnek, Szindbád úr, midőn ön csak éppen átutazóban volt a városon. Gondjai voltak miattunk, talán idejét is megraboltuk... Miért? Ön már sok asszonyi szeszélyt látott, és bölcs férfiú módjára megbocsátott. Reméljük, hogy nekünk is megbocsát. Elkényeztetett, nagyon kényes úridámák voltunk, akik gőgösségükben azt hitték, hogy nekünk kötelesség a férfiak részéről a szolgálat, a hódolat. Az élet most megtréfált. A magunk építette várkastély összeomlott, mint a legtöbb légvár összeomlik. Közönséges, mindennapi nők lettünk, akikkel sűrűn találkozni az életben. Az érdekességhez bizonyos tekintetben mégiscsak szükség van a jó cipőre, bármit állítanak a költők.

Szindbád komolyan hallgatta végig a drága nőt, hisz bármennyire titkolta is Georgina, hangjából némi bánatos érzelmesség zengett, mintha máris csalódott volna Szindbádban, holott még csak a kezét engedte megcsókolni.

Némely férfit mindennél inkább érdekel a nők nemes, eltitkolt fájdalma, búskomoly bánkódása, amellyel az élet eseményei meglepik őket. A könnyeket, viharzó sírásokat némelyik férfiú kevésbé szereti, mint a téli alkonyatot, midőn a tűz olyan csendesen szundít el a fehér kályha mélyében, mint egy éjszakai pihenőre térő madár fáradt szállongása - vagy mint az őszi köd, amely az erdőszél felé lopózkodik. Szindbád mindig szeretett estefelé utazni, és az utazókocsi ablakából elborongva nézte a hegytetőn a várat, amint ablakai kivilágosodtak... Megfogta az asszony kezét.

- Ennél a kéznél ma sem drágább nékem semmi, mint tegnap vagy tegnapelőtt. Én nem változtam, sőt bizonyos melegség szállja meg a szívemet, hogy mint az élettel küzdő férfiú közelebb látom magamat az ábrándok és álmok asszonyához. Az élet a legjobb vegyész. A legkülönbözőbb elemeket is egymásba olvasztja. Talán még bennünket is közel hoz egymáshoz, hisz az álomvilágból íme ön előlépett, nem elzárt kastélyban fog többé élni, hanem az élet kellős közepében. Tehát színésznő akar lenni?

Az asszony nem vonta vissza kezét, de nem is viszonozta Szindbád gyöngéd szorítását.

- Színésznő leszek, de úri dáma maradok.

- A maga egyénisége nem is lehet másforma. Tudja, hogy iskolát kell végeznie?

- Végeztem. Kisfalvi direktor úr volt a tanárom. Csupán próbaidőre van szükségem.

- És az a huncut ezt nekem sohasem mondta! Pedig mennyit beszélgettem vele magáról!

- Kisfalvi komoly férfiú. Azok a férfiak, akik Shakespeare-t szeretik, megbízható emberek. Nála szeretnék föllépni... Néhány telt házat biztosítana a szenzáció.

- És nem fél, hogy Pálházi a Szuezi csatornánál visszafordul? Ott utoléri a posta vagy távíró.

- Pálházi akkor éppen nem fordul vissza. Szerződésünk van arra, hogy én nem leszek színésznő. Ezért kaptam tekintélyes tartásdíjat.

- Tehát már régen is színésznő akart lenni?

- Mindig. Fiatal leánykoromtól kezdve, midőn a hercegi palotában először játszottam egy műkedvelő előadáson. Molière-t játszottuk.

- Nekem Kisfalvi ezt sohasem mondta - csodálkozott Szindbád. - Hisz akkor könnyebben megértettem volna önt. Művészvér van az ereiben.

- Az anyám is színésznő volt fiatal korában, de egy darabig nem dicsekedtünk ezzel. Habár az udvari színházban játszott, és Metternich hercegnő volt a pártfogója.

Szindbád összecsapta a kezét.

- Nagyszerű. Hisz maguk egész kedvemre való emberek kezdenek lenni! Irtózom a mágnásoktól. Félek a gőgjüktől, világnézeteiktől, nevetséges önérzetüktől.

- Bennünket mágnásoknak nézett? Ebből láthatja, hogy jól komédiázunk. Köztünk csupán Mariett a komoly nő. Ő csakugyan hiszi azt, amit mond. Csak arisztokratikusan tud gondolkozni, cselekedni. Gyűlöli a mindennapiságot. Most majd előveszi tanítónői diplomáját, és valahol állást keres. Olyan álruhás hercegasszony még nem ült katedrán, amilyen Mariett lesz. Bizonyos, hogy versailles-i mintára nyírja meg az iskola udvarán álló akácfákat, és az iskolaszolgát rábeszéli, hogy borotválja le bajuszát, és húzzon térdnadrágot. De éppen jön.

Mariett szokása szerint szürke szemével fürkészve nézett végig Szindbádon, mintha állandóan gyanakodott volna, hogy a könnyen szürkülő, de fiatalos arcú férfiú rosszban töri a fejét. Majd kérdő pillantást vetett Georginára.

- Igen, arról beszélgetünk - felelte Georgina, és kicsit lehunyta a szemét.

Mariett most Szindbádhoz fordult, és némán ránézett. Mintha csak azt kérdezte volna, hogy: mit szól ehhez az őrültséghez?

Szindbádot megzavarta a szürke szem. Mintha bűnös lett volna, úgy felelt:

- Azt hiszem, jó színpadi alakja van... Hisz játszani nem láttam.

Mariett vállat vont, és szótlanul indult a függönyök felé, amelyek a szomszéd szobát elválasztották.

Georgina hirtelen talpra ugrott.

- Maradj, Mariett. Te mindig azt mondod, hogy nem tudok semmit. Hallgassa meg Szindbád úr is.

Három-négy lépést tett a szobában, aztán színpadi állásba helyezkedett.

- Hallgassa Júliát, kit játszani fogok.

Már menni készülsz? Még nem is virrad?
Nem a pacsirta volt, ha' fülemile,
Félénk füled mitől megrezzene.
Hidd el, szerelmem, csak fülemile.

Szindbád nevetve ütötte össze a tenyerét.

- Briliáns. Én láttam Duset, Sarah-t, Márkust. Becsületemre, egyik se tudta jobban.

- Igen, itt a Miasszonyunk utcában, a szalonunkban - szólt közbe hidegen Mariett. - A színpad ide messzire van.

És hosszít lágy léptekkel kiment a szobából.

Georgina kipirult arccal ült vissza helyére. Harmatos szép szemét Szindbádra függesztette, és szinte könyörgő volt a hangja, amint kérdezte:

- Mondja meg őszintén: tudok?

- Amennyire meg tudom ítélni: igen - felelt komolyan Szindbád.

- Kisfalvi is mindig azt mondta, hogy nagy színpadi talentum rejtőzik bennem. Nos, ha talentum, itt van az ideje, hogy aprópénzre fölváltsuk. Eddig az előkelő, megközelíthetetlen úri dáma volt a szerepem, most majd a rendező osztja ki. Shakespeare-t majdnem végig tudom, mert hisz Kisfalvitól nem tanulhattam egyebet! De tudok néhány Ibsen-szerepet is. Nórát! Ismeri?

- Ismerem - felelt Szindbád, és az asszonyt a két kezénél fogva gyöngéden magához húzta.

- Az újabbak közül Monna Vannát - mondta halkan, álmodozva Georgina, és a homlokát csöndesen odanyújtotta Szindbádnak.

Ez volt az első csók.

Az erdővágáson fut át olyan pattogva, jószagúan a nyári permeteg, mint Szindbád szívében csilingeltek e szavak: Enyém vagy, drágám, Georginám, és enyém leszel!

Az asszony csak jó darab idő múlva emelte föl tekintetét, amelyben búskomoly álmodozás fátyola ringott, mint reggeli pára a hegyoldali utácska fölött.

- Azután, mondok valamit, Szindbád... Udvaroljon egy kissé Mariettnak. Ő nem szereti a színészetet. Különösen azóta, amióta Pálházit az az ostoba Szalánczi Edit kompromittálta a Francia kastélyban. Néhány napig azon gondolkozott Mariett, hogy leveszi a kontyát Editnek ott, ahol megtalálja. Később csak egy gunyoros levelet irt, amelyet az utolsó pillanatban sikerült elsikkasztanom. Mégiscsak furcsa, szinte komikus dolog lett volna, hogy Martett levelez egy színésznővel. És most menjen, Szindbád, beszélje meg Kisfalvi igazgatóval az én ügyemet. Én mindem magára bízok.

- Jó kézben lesz a dolga - felelt Szindbád, és a búcsúra nyújtott kezeket reménykedve fogadta. De az asszony felsőstestével olyan érthető formában hajolt hátra, hogy Szindbád nem tehetett egyebet, mint sóhajtva vette a kalapját.

KILENCEDIK FEJEZET

egy nagyon hosszú fejedet különböző színészekről

Némely emberek szeretik azokat a házakat, amelyben valamikor gyerekeskedtek, vagy hosszabb ideig laktak, és meghatottan mennek el régi fogadók előtt, ahol valamikor ezzel vagy amazzal huzamosabb ideig asztalnál ültek, bolond és szomorú dolgokról beszélgettek; a csapost Maxinak hívták, és Anton, a roggyant járású öreg pincér olyan áhítattal tette eléd a pörköltet, mintha az egyetlen pörkölt ez lett volna a világon, amelyet megenni érdemes; a sör mindig friss volt, és akkoriban még madame Augusztine - a divatárusnő a fogadóval szemben levő boltocskában - fürtös fejét egyenesen tartotta gömbölyű vállai fölött, mintha éppen most csalódott volna első szerelmében, és elhatározta, hogy végképpen szakít a férfinemmel. Szindbádunk, e regény alázatos szolgája természetesen a régi kis sörházból meglehetős meleg érdeklődéssel figyelte a divatárusnő friss blúzait és szoknyáját, valamint fürtös fejét, s így csöppet sem lehet azon csodálkozni, hogy a színházak hátulsó kapuit is nagyon szerette, ahol ócska láda volt a bejárat mellett, amin üldögélni, pipázgatni lehetett, mialatt odafentről a zenekar játéka csengve-bongva adta tudomásul a legkülönbözőbb melódiákat. A nagyhercegek is itt voltak találhatók fehér parókáikban a felvonásközökben, midőn a színházi szolga vágtatva hozta a sört a folyóparti kocsmából, és maga Kisfalvi direktor úr ült a ládán, midőn az életunt rendezővel nem kevésbé életunt modorban a jövő heti műsort megbeszélte. A sokszor nyitva felejtett ajtón a női öltöző zűrzavaros lármája idáig hallatszott, elrejtett lámpák égtek odabenn, és a kulisszák meg hátulsó függönyök barna vásznán a raktáros gyermekfej nagyságú számjegyei látszottak. Harisnyakötőket, púdert, festéket kerestek a női öltözőben, majd két nő éles hangon támadt egymásnak - ki tudná miért -, amikor Kisfalvi (bármennyire komoly ember volt), a szenesládán megmozdult, és mély, rezdülő hangon beszólt a színpadra:

- Ügyelő!

Majd tovább folytatta a megkezdett mondatot.

- Pálházi, amilyen tehetséges ember, éppen olyan bolond. Mindig azt hitte, hogy majd hosszúszárú lakkcsizmát meg fehér nadrágot kell neki is fölhúznia, ha a felesége színésznő lesz. Sehogyan sem tudta megérteni, hogy lehetnek nők, akik a színpadi pályát azért választják, mert arra van tehetségük. Pálházi szerint a nők azért lépnek színpadra, mert a lámpák, a világítás, a zenekar, a kosztüm a legjobb kerítő. Színpadról könnyebb meghódítani a férfiakat, mint a szalonban, és a színésznők csupán hódítani akarnak. A házmester-leányokból úridámák lesznek, és az iparos-gyerekek frakkot öltenek. Mert vannak bolond férfiak, akik csupán este, a színházban melegednek föl a nők iránt, midőn táncolni látják őket, és mezítelen karjukat, vállukat közprédává teszik. Így gondolkozott a bolond Pálházi, mert a sorsa mindig olyan színpadi nőkkel hozta össze, akik akkor sem maradtak volna meg az erény útján, ha a hercegnő szalonjában üldögélnek esténkint. Tehát a szépséges, tehetséges Georgina ezért hagyta abba a színpadi tanulmányait, pedig eleget sírt, búslakodott emiatt. Az öreg asszonyság keményen rátámadt Pálházira a színpadról táplált véleménye miatt, heves jelenet volt az, uram, sokkal hevesebb, mint amilyent a színpadon szoktunk játszani. Mondják, hogy az öreg asszonyság a mágnás-asszonyok, így többek között az öreg Pálháziné erkölcseiben merészelt kételkedni, mire Pálházi széket emelt, és még aznap este elhagyta a házat, ahová többé nem volt visszatérése a dacos és büszke férfiúnak. Némelyek szerint kiutasították volna a nők Pálházit, ama kritikus estén, habár Mariettről ez nemigen hihető... Ügyelő, nem hallja, hogy tapsolnak? A függönyt!

Szindbád a tapsból ugyan mit sem hallott, hisz ebben a színházban nem szoktak tapsolni, a dermedt közönség méltóságával ez nem fér össze, de élénken figyelt...

Valóban, Cseresznye, a régimódi komikus izgatottan jött ki a hátulsó ajtón mint operettgenerális, és a tapsot azzal érte el, hogy mozgatható bajuszt és szakállt ragasztott ezen az estén.

- Sört, rabszolga! - kiáltotta a színházi inasnak, és félszemmel dacos, gúnyos pillantást vetett a direktor felé, akinek nézetei szerint a mozgatható bajusz nem volt méltó egy színészhez.

- Sok karzati jegy kelt el ma - mondta unottan a direktor.

Cseresznye félrevonta az álszakállt, mialatt sörét fölhajtotta.

- Csak őtet egyszer kifütyülnék, ahogyan megérdemli - felelt haragos hangon a komikus. - Tudom, nem ölné továbbra is a színészeiben a lelket. Ákontót kellene adni minden színésznek, midőn ebben a sírboltban a csontkezek egyszer egy évben tapsra verődnek!

Kisfalvi bántóan legyintett:

- A tapsból még nem élek meg. Valami falusi tanítógyűlés volt a városban. Azok jöttek el, szegények, a színházba.

A generális átkozódva állott félre, és még sokáig hallatszott dörmögése.

- A lelket öli meg ez az ember!

- Mariett? - folytatta Szindbád. - Furcsa nő, nem tudtam vele tisztába jönni. Még csak annyit sem tudok róla, hogy okos vagy ostoba?

- Minden asszony ostoba! - felelt Kisfalvi direktor úr tragikus mozdulattal. - Csak azt ne higgye, hogy Fátyol valami lángész! Fátyolnak sikerült elhitetni az emberekkel, hogy több esze van, mint amennyi nőknek szokott lenni! Ördögöt. Az én kedves feleségem éppen olyan okos nő, mint itt valamennyi. Tegnap például azzal fenyegetett, hogy egyszerűen megmérgezi magát, ha az ő szerepét, Júliát, Pálháziné játssza. Mondtam neki, hogy hiába mérgezi meg magát. Biztos teli házat jelent a Pálháziné föllépése. Teli házunk nem volt a forradalom óta.

Kisfalvi a vállát vonogatta.

- Tudja, Szindbád, én színházi ember vagyok, vén róka vagyok a színpadon, fiatal koromban Nagy Imrével, Szigeti Józseffel is játszottam együtt; a nagy Laborfalvi gyerekkoromban megnézte a szemem, és azt mondta, hogy igazi színész-szemem van. Hisz maga tudja, hogy csak azért nem megyek a Nemzetihez, mert a magam ura szeretek lenni. De ha egyszer itt tönkretesznek majd ezek a tehetségtelen gazemberek, ezek a botozni való sehonnai színészek, hát viszem a sátorfámat, aztán elmegyek a Nemzetihez. Játszani fogok kedvemre való szerepeket, és a jó, finom gázsit elsején fölveszem az állam pénzéből. Nincs jobb az állami pénznél!

- Bizony nincs - mondta Szindbád, és bizonyos elmerengéssel nézett a női öltöző felé, ahol félig öltözött nők voltak láthatók a kicsapódó ajtók mögött a lámpafényben. Finom kis nadrágok és jó vállfűzők, amit föl sem lehetett volna tételezni a helybeli színház többnyire rosszul ruházkodó hölgyeiről.

- Romeót természetesen én fogom játszani - mondta most nagy önbizalommal az öreg Kisfalvi. - Tudom, hogy nem az én koromhoz illő e szerep, de én még azoknak a híres régi színészeknek a gárdájához tartozom, akik sohasem vénülnek meg a színpadnak. Mi tudjuk, hogy festékkel, ügyességgel és tudással mit lehet elérni. Megjátszani egy szerepet! Tudják ezt ma a színé-

szetnél? Ugye nem? Együtt, Pálházinéval biztosan nagy sikerünk lesz, mert az asszony elég jó lesz Júliának. Elég fiatal hozzá, ami az én öreg Fátyolomról bizony már el nem mondható.

A direktor kiverte kis rövid pipáját, és leereszkedett a ládáról, amelyen elkeseredve üldögélt. A pipát a zsebébe dugta, és megköszörülte a torkát.

- Hát tudja, ami azt a Mariettet, azt a másik Pálházinét illeti, arról mégiscsak azt hiszem, hogy a legostobább nő a föld kerekségén. Úgy tudom, hogy önként mondott le Pálháziról, midőn észrevette, hogy az az úr Georginába szerelmes. Békésen elváltak, és Mariett állítólag sohasem sírt emiatt. De hát, uramfia, az én szegény öregemnek hányszor kellett volna már elválnia tőlem, midőn észrevette, hogy másba vagyok szerelmes?

- Ugyan, édes direktor úr, maga a legjobb családapa a városban.

A direktor hamisan hunyorított ráncos szemével.

- Muszáj, Szindbád úr. A feleségem nem engedi, hogy más legyek. A városi tanács, a színügyi bizottság, a polgármester, a térparancsnok és a legutolsó zsöllyebérlő is ügyel arra, hogy a helybeli direktor tündököljön a polgári erényektől. Engem nem is lát senki a kocsmában! - De ha lehetne, minden este a kocsmában ülnék!

Szindbád nevetett.

- Érdemes is!

- A legjobb kocsmában lenni - felelt mély meggyőződéssel az öreg direktora - Kocsma, kávéház, orfeum, varieté - ez való egy nobilis férfihoz. A színház már sokkal kevésbé, habár Pesten szeretek színházba menni. Mégiscsak más publikum van, mint itt. Még a női öltözőkbe is benézegetek Pesten. De itt? Ezeket nézzem? Isten-uccse, elmegy az embernek a kedve a nőktől, amikor az én színésznőimet látja! Egyik vénebb a másiknál... Majd megmutatnám én, Szindbád úr, ha szép színésznőim volnának! Virágvasárnapra szerződtettem is néhányat. Csakhogy ebben a városban rossz a víz, rossz a levegő. Mind megvénül, amint hozzám kerül.

Az öreg színházi igazgató komoly fejcsóválással lépett be a hátulsó kapun, mert az előadás végefelé közeledett, és mert alaposan meg akarta tudakolni a fölhangzott taps okát.

Szindbád vidáman nézett sárga, gavalléros kabátja után, amilyent Pesten már a jobb fiákkeresek sem hordanak, és a borotvált nagy arc most profilban látszott a kulisszák lámpás fényében, amely arc hasonlított a régi római pénzeken látható arcokhoz. Antik bánat rejtőzött a mély szürke szemekben, vén komédiás fájdalma a régi tapsok után.

Szalánczi kisasszony lepke-fürgeséggel sietett el Szindbád mellett, mintha nagyon sietős dolga volna. De aztán megállott, és a prémgallért összevonta mellén.

- Csak azt akartam mondani, Szindbád úr, hogy nem ismer még mindig... Tudja, miért nem lettem öngyilkos a múltkor? Megmondom önnek. A boncoló asztaltól féltem és a bonctani szolgáktól. Egy tiszta nő még halála után is megrendül attól a gondolattól, hogy a halottasház őrei mezítelenül látják, és a temetkezési vállalat tisztjei veszik karjaikba. Ezt akartam mondani. Ezért nem választottam a halált! És most Isten önnel!

Mielőtt Szindbád felelhetett volna, már ismét kibontotta a gallér alatt rejtegetett szárnyakat, hogy tova repüljön a régi városka zegzugos utcáin, megrendülve egy kiáltástól vagy a kerítés mögött ugató kutyától, hogy végre elérje kis lakását a város végén, hol magános vacsorája mellé bizonyára csupán bánatos gondolatokkal telepedik le.

Szindbád egy darabig utána nézett... „Kis boldogtalan!” - gondolta magában, és maga sem tudta, miért, nagyon megsajnálta Edit kisasszonyt, aki a láthatatlan rablólovagok elől menekül tova a sötét utcákon.

Miután a színházban Júliából a próbákat megkezdte Georgina, Szindbád mint világban járatos ember, a helybeli kritikus urak „megdolgozásához” hozzáfogott. Három ilyen veszedelmes férfiú létezett a városban, akik a színházi szolga véleménye szerint igen alkalmatosak volnának ágyútölteléknek, és akik egyszer »kihúzhatják a lutrit«, ha a színházi szolgával szembe kerülnek.

A három életveszélyes férfiú föltalálásában segítségére volt Szindbádnak a már többször említett Stánczy Pista, aki városi írnok létére minden kocsmát ismert közel és távol. Igaz, hogy Stánczy Pista csak napközben írnokoskodott a városnál, és az összejövetelekre alkalmatos helyeken mint népdal-költő működött, de a rendőrök már ismerték, és éjjel szalutáltak neki a piacon.

Korán elhízott, bánatos tekintetű férfiú volt Stánczy, aki népszerűségét élvezte ugyan egyes kocsmákban, de voltak ellenpárti kocsmák is, ahol Pistát mint garázdálkodó duhajt nem szívesen látták megtelepedni. És Stánczy, amint egy kis bort ivott, nyomban az ellenség hadiszállására kívánkozott, mintha most jött volna el az alkalom, hogy kiválóságáról, pompás hangjáról, levente voltáról tanúságot tegyen, és egy csapásra bevegye az ellentábort. Minden jószándéka hajótörést szenvedett azonban egy szirtfokon, az érzékenységén. Míg a Hófjágerben Tercsi kisasszony sohasem mulasztotta el megdicsérni a Híradóban megjelent verseit, addig a Régi trombitásnál Bekker, a nagyerejű csapos (aki vándorcirkuszokban többször küzdött a pályadíjért) ingujját gyűrögette fölfelé, midőn Pista a legbékésebb indulattal csupán saját szerzeményét dalolva, a helyiségbe belépett. Arról sem tehetett szegény Stánczy, hogy ellenséges helyeken mindig belebotlott valakibe, aki (valószínűleg fölbérelve) nem tisztelte őt eléggé, és dalait sem méltányolta. Pista régi szokásához híven a kalapot a tiszteletlen fejébe verte, és hadiállapotba helyezkedett. Ilyen csekélységek miatt sok baja volt szegény Stánczynak másnap, sőt harmadnap is, midőn a polgármesteri hajdú az irodába idézte, és talán sohasem csóválta a fejét annyit az öreg polgárnagy, mint ilyen esetekben. Stánczy jámborul megfogadta, hogy többé sohasem megy el a Régi trombitásba. De jött szombat este, midőn a dalárda gyűlését tartotta a Hófjágerben, és Pista egyszerre eltűnt a barátságos helyről, hogy most végre kibéküljön a Régi trombitással.

- Ismerek én minden hírlapírót, csupa jóbarátaim - mondta Stánczy Pista, midőn Szindbád az ügyet előadta -, hisz munkatársa vagyok minden helybeli közlönynek. Csupán Sichermann-nak nem írok. Az öreg negyven fillért akar fizetni egy versért. Nem, inkább ne fizessen semmit! Vagy fizessen egy kispörköltet, két pohár sört a Három Hollónál. De negyven fillérért nem ír verset Stánczy Pista.

Szindbád ezt tőle telhetőleg helyeselte, de mégis aggódott, hogy a fösvény Sichermann tán kritikájában nem lesz barátságos.

- Nem számít az öreg. Csak hetenkint jelenik meg a lapja, és különben is cselédszerző intézete van. A Híradó emberei a Két nyúlhoz járnak, oda menjünk - indítványozta Stánczy Pista, és erre megindultak.

- Nagyra becsülöm a sajtó munkásait - mondta útközben Szindbád, mintegy gyakorlatból. - Világító fáklyák ebben a sötét országban.

- A Híradó csupán vasárnap közöl verset, de darabjáért egy pengőt fizet Szomolenszky - dörmögte Stánczy. - És a pengőt néha nehéz kihúzni. De ő a legtekintélyesebb lap.

A Két nyúlban már víg társaság volt a „hírlapírói asztalnál”. Borotvált és borotválatlan arcú fiatal és öregebb férfiak, az asztalfőn Cseresznye, a színházi komikus, aki miután ma nem játszott, már meglehetősen vörös volt az italtól. A falnál vastag pápaszemek alatt a bagolyfejű kövér Szomolenszky, aki a helybeli hírlapírókat röviden „nihilisták”-nak nevezte, mert hajdan Pesten is működött a régi Fővárosi Lapoknál, és különböző álnevek alatt temérdek karcolatot írt.

Majd Bögrey úr, adóhivatalnok és vezércikkíró, távolabb a nihilisták csoportjában egy ábrándos fejű, hosszú hajú fiatalember, aki világfájdalmasan meredt söröspoharába.

- Ez Lenszky, azelőtt Kozsuba - döfte meg Pistánk Szindbádot. - A legfélelmesebb.

Az éljenzaj lecsillapodott, amely Stánczyt belépésekor fogadta, a nihilisták csakhamar helyet szorítottak az újonnan érkezetteknek.

- Barátom rajong az irodalomért - mondta Stánczy. - Nyúl úr, az óborból hozzon néhány literrel.

A különböző nihilisták csakhamar élénk iddogáláshoz fogtak, egy darabig Stánczy vitte a szót, mint aki az est sikere körül az érdemeket szerezte, majd mások mondták el, amit legjobban tudtak, Lenszky a színészetről, egy kis, vörösszeplős fiú a rendőrséget és a tűzoltóságot szidta, a komoly Bögrey úr is előrehajolt, és rászólott Szindbádra:

- Rövidesen kitekerik az ellenzék nyakát! - mondta nagy szemhunyorgatással, mintha féltve őrzött titkát közölte volna.

A hangulat emelkedésével egy többszörösen összehajtogatott papírdarabkát csúsztattak Szindbád kezébe. *„T. Uram! Kérek 73 krajcárt kölcsön holnapig. Híve Szomol... ”*

A bagolyfejű szerkesztő azonban a vérvörös képű komikussal vitázott régi, elmúlt színészekről, a tréfát tehát valamelyik nihilista követte el.

Szindbád, miután Lenszkyt és az összes jelenlévőket többszörösen megdicsérte, megkérte az urakat (különösen Lenszkyt), hogy a kávéházban, az Aranygolyónál vendégei legyenek. A kocsmai számla fizetésére már előzetesen pénzt csúsztatott Stánczy Pista kezébe, azonban a derék költő teljesen megfeledkezett erről. Távozásnál Nyúl úr barátságosan megszólította Szindbádot a borok irányába, mire Szindbád gyorsan és restelkedve rendezte a rendezendőket.

Az „Aranygolyónál” aztán sokáig együtt voltak az urak. Hogy ki mit beszélt, és milyen nézőpontból látta a körülötte forgó világot? Erre kíváncsiak lehetnének azok, akik az Aranygolyónál éjfél után még nem jártak, de hisz a többség már volt az Aranygolyóban! Csak éppen annyit jegyzünk föl, hogy a kávéházban az ajtónál kucséber ült, akinél Stánczy Pista szerencsésen eljátszotta a kocsmaszámlára kapott pénzt (amelyről azt hitte, mint később mondá, hogy Szomolenszky küldi neki régi vers-honoráriumok fejében), a kasszában pedig egy igen hervadt és meglehetősen kövér hölgy ült, aki Lenszkyt bizalmas mosollyal fogadta, majd vele valamin összeveszett, de még távozás előtt kibékült...

- Holnap a Mályvába megyünk - tervezte Stánczy Pista hazafelé menet -, ott vannak csak az igazi mágnásgyerekek. A Hírcsarnok kadétjai tanyáznak ott.

- Nem - mondta Szindbád -, holnap kialusszuk a mai nap fáradalmait. Úgy látom, éppen elegendő, hogy Lenszky urat lefegyvereztük.

- A Hírcsarnok egy vérengző fenevad, már sok vendég-színésznőnek kiszedte a máját. Brómy úr valóságos tigris - mondta Pista ijesztő hangon.

Szindbád vállat vont. Szótlanul ballagott a rendőri szalutálásokat számon kérő Pista mellett. Mindazonáltal magában nyugtalankodott, hogy a tigris valami kellemetlenséget írhat lapjában Georginárol. A fogadó kapujánál nem állhatta meg, hogy a kissé mámoros Stánczy vállára tegye a kezét.

- Igen tisztelem a sajtót, de megmondhatod a barátaidnak azt is, hogy igen jó pisztolylövő vagyok.

Mire a szobájába ért, már végképpen megbánta elhamarkodott szavait. Egy pillanatig azon töprengett, hogy utána siet Stánczynak, félremagyarázza szavait, majd megnyugtatta magát, hogy a derék Pista reggelig úgyis elfelejt mindent az éj eseményeiből.

Stánczy Pistának pedig az a furcsa természete volt, hogy mindent elfelejtett a világon, csupán azt nem, amit bízvást elfeledhetett volna. Szindbád néhány nap múlva már tapasztalta, hogy a városban itt is, ott is furcsán néznek rá az emberek. A boltokból utána sietnek, és a városbeli nők, akik annyiszor látták, hosszasan rajta felejtik a tekintetüket, mintha egyszerre valami rendkívülit vettek volna rajta észre. És egy délután Georginát ismét kipirult szemmel találta, mintha nemrégen sírt volna.

- Ugye, mondtam, hogy udvaroljon egy kissé Mariettnak? Miért nem teszi?

Szindbád csendesen mosolygott.

- Asszonyom, ön legjobban tudja, hogy miért.

Georgina hosszan, melegen nézett Szindbádra.

- Furcsa ember maga - mondta csendesen -, hiszen azért érezhetne tovább is úgy, amint jónak gondolja. De az az asszony már csaknem megöl maga miatt. Az imént is szemrehányásokkal illetett, hogy a maga kedvéért lépek a színpadra, és a városban az a hír van elterjedve, hogy maga a vőlegényem vagy micsoda...

- Én azt nem mondtam senkinek - felelte kissé kedvetlenül Szindbád. (Valóban, házasságra eddig nemigen szokott gondolni, midőn szép nők körül forgolódott.)

- No lássa - kiáltott földerülve Georgina -, hisz én úgysem megyek férjhez soha. Elég volt abból egyszer. Maga a barátom, a jóbarátom...

Kezét előrenyújtotta, és a homlokát, fehér, fellegtelen, leányos homlokát Szindbádnak kínálta.

Szindbádot jódarabig vigasztalta a csóknak az íze, illata, de azért mégiscsak megrázta volna Stánczy Pistát, ha megtalálja.

Stánczy Pista a következő éjszakán szinte magánkívül riasztotta föl Szindbádot a Francia kastélyban.

Szindbád mélyen aludt, és haragosan ébredt.

A fogadói szoba ajtajában állongó vén kapusra ráförmedt:

- Hogy merészelte beereszteni hozzám ezt az embert? - kiáltotta.

- Kérem, az úr azt mondta, a rendőrségtől van! - felelt a portás.

- Bocsáss meg - lihegett Stánczy Pista -, mindenáron beszélni akartam veled. A legnagyobb, legszenzációsabb eset történt, ami a világon előfordulhat. Az embernek megáll az esze!... Kérlek, küldd el a portást.

A portás behúzta az ajtót. Szindbád szemügyre vette Stánczyt: teljesen józan volt, és amint lecsillapodott, meglehetős érthető formában, mint amennyire ez már Pistától tellett, a következőket adta elő.

Stánczy úr az esti órákban, éppen a Hírcsarnok kadétjaihoz volt menendő a Mályvába, hogy, bár erre fölhatalmazása nem volt, „megdolgozza a fiúkat", mert hiszen a szívességekre nem mindig szokás direkte megkérni az embert, lehet indirekte is - azon ház előtt vezetett el útja, ahol doktor Corvinusz lakott, aki tőzsdei differenciák miatt megszökött a városból. Ő, Stánczy azt is tudja, hogy egy Szindbádhoz nagyon közel álló nemes, drága úrhölgyet érzékenyen megkárosított az emberkerülő hírében álló vén doktor, habár följelentést ellene nem tett az a bizonyos nagyon tisztelt úrnő, akit a város legszebb, fennkölt lelkű angyalának nevez mindenki.

A doktor házában világosság volt.

Benne (Pistában) fölébredt a kötelességét ismerő hivatalos ember - „mégiscsak az vagyok" -, és belesett az ablakokon. Legnagyobb megdöbbenésére doktor Corvinuszt pillantotta meg saját szobájában, saját íróasztalánál, még a bársonysapka is a fején volt. „Ennek fele sem tréfa!" gondolta Stánczy. Nyomban a rendőrségre sietett - „ahol engem, mint hivatalos embert jól ismernek" -, és némi kis hazugságok révén két rendőrt sikerült kieszközölni. Pista tudniillik azt gondolta, hogy legjobb lesz megkötözni a doktort másnapig, hogy addig el ne illanhasson, midőn is Szindbád majd rábeszéli azon nagyra becsült tündért, aki nemsokára Magyarhon csillaga leend a színművészetben, hogy doktor Corvinusz ellen sikkasztás, rablás vagy bárminemű címen a följelentést megtegye.

Főként Szindbád iránt érzett baráti vonzalma számlájára kell írni ezt az egész dolgot, mert hiszen senkinek másnak a kedvéért nem mulasztotta volna el a Mályva szokásos társas összejövetelét, midőn is Brómy úr legújabb verseit átveszi, megbírálja, és a közlendők közé helyezi. „Semmiféle doktorért!" - ismételte Pistánk.

A rendőrökkel tehát a házba behatolt, a pincétől a padlásig mindent fölkutatott, de a doktor süket gazdasszonyán kívül senkit nem találtak.

- Te szerencsétlen bolond! - kiáltott föl Szindbád.

- Azonban! - szólalt meg talpra ugorva Stánczy Pista - hagyjuk a véleményt a vers végére. Lehet, hogy az eleje gyönge, hisz a költő is az utolsó, hatékony sorokra tartogatja gyakran olympi erejét. A doktor fiókjában ezt a sürgönyt találtam, amelyet volt szerencsém észrevétlenül zsebembe csúsztatni.

Szindbád kezébe nyomta a táviratot, bár az nagyon habozott, hogy Pistát sürgönyével együtt kilódítsa a szobájából.

- Csak olvasd el - biztatta Stánczy. - Ha valaki bűnös ebben a dologban, az én vagyok.

A sürgönyt Alexandriában adták föl. Tartalma ez volt:

„Köszönöm értesítéseit. Ügyvédemnél intézkedtem. P. F."

Szindbád elgondolkozva nézett maga elé.

- Neked tudnod kell, hogy ki a P. F. Én csak egy népdalköltő vagyok, de még én is kitalálom. A doktor egy kém, egy spion, akit a forradalomban nyomban fölhúztak volna a legelső fára. Az asszonyokat elárulja a tengeri úton levő Pálházi Ferencnek.

- Ostoba fajankó vagy! - dörmögte Szindbád. - Nekem semmi közöm az egész dologhoz. És most menj, hagyj magamra.

Hogy Pista milyen csalódott, keserű szívvel hagyta el a Francia kastélyt, arról csak az analízishez értő írók tudnának írni.

Szindbád sokáig nem tudott elaludni. A sürgönyön gondolkozott. Úgy lesz a dolog, hogy Corvinusz doktor megírta Pálházinak, hogy a hölgyek a régi házban tönkrejutottak, segítsen tehát rajtuk. Ezért végeredményében még köszönetet érdemelne a furcsa csodadoktor, ha ugyan Szindbád föl tudna melegedni irányában. De másnap nem gondolt többé doktor Corvinuszra sem Szindbád, mert az utcán, a hirdetőoszlopokon, a színház első és hátsó kapuján megjelentek a zöld színlapok: *Rómeó és Júlia Shakespeare-től. Rómeó: Kisfalvi, Júlia: xxx.* A helybeli harsonákat pedig számtalanszor elolvasta Szindbád a cukrászboltban, a függöny mögé rejtőzve, ahol a hírlapírók olyan körülményesen leírták a kiváló és szenzációs föllépést, mintha az valóban országos esemény lenne. xxx asszonyról, szépségéről, finomságáról, tehetségéről áradozva emlékeztek meg a „nihilisták". Csupán a szigorú Lenszkynek volt ez a megjegyzése: „Elismerjük, hogy a direktornak olcsóbb és jövedelmezőbb föladat egy köztiszteletben álló, a bonton köréből való grande dame-ot színpadán fölléptetni, de némelyek mégis kíváncsiak volnának egyszer-másszor az ország elismert művésznőit, pl. Jászait, Márkust, Pilisvári Magdát (a komáromi társulatnál) a Kastélyban élvezni. Bis dat, qui cito dat. L-szky."

És este Szindbád hosszú idő után ismét frakkba öltözött, mint ifjú herceg, ruháját megillatosí-totta, és nem haragudott a borbélyra, midőn az a forró vassal bajuszát könnyedén megérintette.

Igen szép volt minden. A nézőtér az utolsó helyig elfoglalva, mindenfelé kíváncsi vagy kárörvendő arcok, Stánczy Pista a karzat kellős közepén verejtékező homlokkal és állandóan tapsra emelt tenyérrel, míg körülötte a Hófjágerből és a többi baráti szállásokról fölszedett ismerősök várták a jeladást. Csupán Mariett ismerős halovány arcát kereste hiába Szindbád látcsövén. És Kisfalvi úgy szavalt, hogy az embernek a könnyek hullottak szeméből, mintha valamely régi bűvös-bájos históriát olvasnánk. Szindbád Anyeginre gondolt, Zareczkyre, a moszkvai balettre. Majd Pickwick úr postakocsiján utazott, míg Kisfalvi úr a dobogón vékony lábszáraival, hosszúorrú cipőjében, barettos fövegében olyanforma volt, mint egy régi angol illusztráció.

És Júlia? Fehér szűzi ruhájában, gyönyörű arcával, búskomor szemével és mélyen zengő hangjával elérte a kellő sikert? Szindbádtól kérdjük ezt, akinek a szíve néha szinte hallhatóan, máskor csaknem kialvófélben vert? Nem, Szindbád helyéről sem mozdult el az előadás alatt, és halovány arcán az indulatokat fékezni erős munkája lehetett. A szemét néha lehunyta, a színlapot sokszor olvasta, mert azt hitte, hogy alattomos, gúnyos tekintetek lesik, egy páholyban csaknem világosan hallotta a nevét, és Stánczy Pista dörgő brávója mindaddig hangzott a karzatról, amíg Szindbád elismerésképpen hátrafordult a kitűnő férfiú felé. Bűvös este volt az, a levegő tele villamossággal, mély sírjában Shakespeare sohasem hallott tán hasonló tapsokat.

Szindbádnak engedelme volt arra nézve, hogy előadás után az ódon házban vacsoránál megjelenjen.

A függöny végre legördült, és Stánczy Pista még néhány rohamot indított a Hófjágerrel és környékével a függöny ellen, aztán a páholyajtókat csapkodták.

Az előcsarnokban a vörösszeplős „nihilista" Szindbád mellé lépett, és a fülébe súgta:

- Már elment a sürgöny a pesti újságoknak!

Szindbád csaknem megölelte a fiút, pedig különösebben nem szerette.

Az asztalon virágbokréták állottak, és talán utoljára előkerült a lefoglalt régi ezüst.

Mariett szótlanul, komolyan végezte a háziasszonyi teendőket. Georgina hallgatott, mélyen lélegzett és ajka fölött gyöngéd verejtékcsöppek jelentek meg. Hálás, bizakodó, boldog és hosszadalmas pillantást vetett néha Szindbádra, amint a jó háziorvosra néznek az anyák egy nagy kimerültséget okozott esemény szerencsés elmúlása után. Az öreg asszony olykor minden ok nélkül élesen fölkacagott, görcsösen, szinte sírva.

- Istenem... Metternich Klarissz! - mondta.

A vacsora végén a nagybajuszú őrmester egy névjegyet hozott be a tálcán.

Mariett vette át a névjegyet, és úgy elhalványodott, hogy Szindbád ijedten emelkedett föl.

Georgina a névjegy után kapott.

A keze megremegett, de aztán dacos, szinte kihívó hangon fölolvasta.

- Dr. Pankotai Pál ügyvéd Budapestről. Ereszd be - intett a régi cselédnek. - A Pálházi ügyvédje. Vajon mit akar?

Egy atléta termetű, borotvált arcú fiatalember lépett be az ebédlőbe. Elkényeztetett, bátor modorú férfiú volt, aki olyan hidegen hajtotta meg magát a hölgyek előtt, mintha egy ércszobor meghajlik. Később megtudta Szindbád, hogy Pankotai igen büszke volt arra, hogy a fővárosban egy szobor mellékfigurájaként szerepel.

- Talán négyszemközt parancsolna? - mondta hűvösen Georgina felé.

Az asszony idegesen megrázta a fejét.

- Családi körben vagyok. Szindbád úr a házunk barátja.

Pankotai kezet fogott Szindbáddal; erősen, szinte brutálisan megszorította a kezét, mialatt keményen Szindbád szemébe nézett. Szindbád (néha ez igen nagy dolog a férfiúnál) meglehetős izomzatú ember volt, és mielőtt Pankotai visszavonhatta volna kezét, bizonyos japánoktól tanult fogást alkalmazott az ügyvéd kezén.

A Pankotai szemén megrázkódott a monokli, aztán tetőtől talpig végignézett Szindbádon.

- Már ez a késői óra is, amelyben alkalmatlankodom - kezdte némileg rekedtes hangon.

- Ó, kérem, mi tudjuk, hogy a mi házunkba önnek törvényadta joga van bármikor belépni - szólt közbe Mariett olyan megvetéssel, mintha egy zsandárral beszélne.

- Tessék helyet foglalni - mosolygott az öreg asszonyság. - A karosszékbe talán.

- Pardon, úrnőim, rosszul értelmezik a törvény idevágó rendelkezéseit - kezdte az ügyvéd, mialatt a monoklit rendes helyére igazította. - De hiszen nem is ez a fontos e percben. Vonatomat, mellyel a fővárosból kellő időben elindultam, baleset érte útközben, amiről akár a lapokból is meggyőződhetnek. Valami vízáradás vagy más efféle. A pályán soká dolgoztak, és így nem érkezhettem meg azon időpontra, hogy Georgina asszonynak ma esti szereplését megakadályozhattam volna. Sajnos, a dolog már megtörtént.

- Mi éppenséggel nem sajnáljuk - szólt közbe élesen Mariett.

- Vagyok bátor hivatkozni nagyságod válóperi aktáira, amelyekben bizonyára találtam volna elegendő nyomós kifogást a mai föllépés elhalasztására, de miután ügyfelemtől, Alexandriából vett sürgöny alapján külön megbízást kaptam, azt hiszem, mi sem gátolta volna nagyságodat abban, hogy a kétségen kívül ünnepélyes, de végeredményében olyan sajnálatos kimenetelű színjátszásról könnyű szívvel lemondott volna.

- Azt semmi szín alatt sem tettem volna, tessék ebben megnyugodni - mondta Georgina, és finom orrcimpái megremegtek.

- Ezen már túl vagyunk, a törvény rideg akaratát többé nem állíthatja meg semmi. Emlékszik nagyságod válópöri szerződésére? Emlékszik a tartási díjra vonatkozó megállapodásunkra?

- Nem kell többé egy fillérjük sem - kiáltotta Mariett. - Elég volt az örökös megaláztatásokból. Önálló nők vagyunk. Azt tesszük, amit jónak látunk.

- Csodálom, hogy ügyvédúr állandóan vállalkozik e furcsa szerepre - mondta Georgina, és mélyen elpirult.

Pankotai kiegyenesedett.

- Asszonyom, az én szerepem nemes és tiszteletre méltó. Egy kis gyermek jövőjéről van szerencsém a törvény és megbízóm parancsa értelmében rendelkezhetni.

Az ügyvéd most Marietthez fordult.

- Kegyeskedjék a gyermek felőli rendelkezést átruházni reám, mert a törvény ezt megengedi, ügyfelem pedig ezt kívánja. Íme sürgönye. Egy pillanatnyi haladékot sem engedélyez e távirat.

Mariett kétségbeesetten csapott a táviratra.

- Tudtam előre...

Hirtelen könnyek lepték el a szürke szemeket, és kezét tördelve fölkiáltott:

- Ó, miért tetted, Georgina!

Olyan kétségbeesett fájdalom vett erőt a máskor jéghideg teremtésen, hogy az ügyvéd tanácsosnak vélte néhány pillanatig elfordítani a fejét.

Georgina lehajtotta a fejét, és a szempilláján könnyek csillogtak. Az öreg asszonyság megzavarodva nézegetett hol egyikre, hol másikra, és értelmetlen szavakat dadogott.

- A kocsim a kapu előtt vár - mondta rövid hallgatás után az ügyvéd.

- Tehát most mindjárt? - riadt föl Mariett, és szinte fölsikoltott. Ez a sikoltás talpra állította Georginát. Méltóságteljesen kiegyenesedett:

- Nem adom oda a fiamat! - kiáltotta.

Az ügyvéd a szőnyegre nézett:

- Akkor kénytelen leszek a rendőrséghez fordulni. Az összes iratok e lépés célra vezető megtételéhez zsebemben vannak. Remélem, önök is éppen úgy utálják szent Hermandad embereit, mint jómagam.

- Ön? - mondta Mariett végtelen megvetéssel. - Ön, aki ilyen fájdalmat tud okozni szegény, elhagyott nőknek. Ez nem férfihoz való viselkedés.

Az ügyvéd fölállott a székről. Lángoló arccal fordult Szindbád felé:

- Kérem az urat, hagyja el a termet... Ezeket a szavakat nem hallgathatom végig egy férfi jelenlétében. A hölgyek rendkívül izgatottak...

- Ebben a házban én parancsolok! Szindbád úr maradjon - kiáltotta Mariett. - Még különbeket fog tőlem hallani ez az ügyvéd, ez a véreb, ha el nem áll szándékától.

- Uram, ön is férfi - szólt most kérlelő hangon az ügyvéd. Engedje meg, hogy beszélhessek a hölgyekkel olyan dolgokról, amelyek ügyfelem érdekének tán nem mindenben felelnek meg. Ügyvédi esküm van. Kérem, a hölgyek érdekében mentsen meg tanúzásától.

- Az úrnők érdekében szívesen - felelt Szindbád. - Egyébként a szomszéd szobában leszek.

Amíg Szindbád behúzta maga után az ajtót, hallotta az ügyvéd kérdését.

- Ki ez az úr?

- Mi köze önnek ahhoz? Akár a vőlegényem - felelt Mariett nagy fölindulással.

Aztán egy nagyon hosszú negyedóra múlott el, amíg Szindbád magányosan üldögélt a félig megvilágított szalonban. Bölcs és mérsékletes férfiú volt mindig, de most igen nagy kedvet érzett ahhoz, hogy egy revolverlövéssel kimentse a hölgyeket kétségbeesett helyzetükből. A homlokába, a szeme közé annak a becstelen fráternek, akár tíz lépésről, hisz a pique-ászt gyakran kilőtte a lövöldében. A Browning-golyó a feje búbján repülne ki, és a falba akadna.

Becsuknák és ezzel vége.

Majd az eset titokszerűsége, szinte félelmetes természete ejtette gondolkodóba. Milyen kegyetlen ember lehet az a Pálházi, aki a tenger másik oldaláról bosszút állani igyekszik az ellene vétőkön. Ez az ügyvéd csak fölbérelt ember, kár volna a puskaporért, de Pálházi egy dúvad, akit kiirtani emberi kötelesség. Karddal vágni pergamenszínű arcába, hosszan, mélyen, a kardot meghúzni, mint a hasítókést a sertésen. Akadjon csak egyszer kezébe!

Amíg így dúlt-fúlt a jó Szindbád a régi osztrák uralkodókkal ékesített szalonban, a hangok odabent lecsillapodtak, az ügyvéd fölnyitotta az ajtót, a hölgyek előtt mélyen meghajolt, aztán a szalon közepén álló Szindbádhoz fordult.

- Kénytelen vagyok önnek köszönetet mondani, hogy megkímélt jelenlététől - mondta igen élesen a Szindbád szemébe nézve.

- Köszönettel én tartozom önnek, hogy a ház hölgyeit immár nem húzza tovább kínpadra - felelt sötéten Szindbád, és készen volt arra, hogy úgy kapja el az ügyvéd búcsúra nyújtott kezét, hogy annak legalább egy ujját kitöri.

De az ügyvéd nem nyújtotta a kezét. Ellenben csaknem Szindbád füléhez hajolva, baljóslatú hangon a fülébe dörmögte:

- Pálházi úr Alexandriából igen óhajtaná az önnel való találkozást. Ne méltóztassék tehát mostanában elhagyni Közép-Európát, mert az úgyis hiábavaló volna.

Szindbád valami rettentő sértéssel akart válaszolni, de még idejében eszébe jutott, hogy idegen házban van.

- Magam is szeretnék szeme közé nézni a gazdájának! - felelt tompán.

Az ügyvéd szótlanul távozott. A három asszony kisírt szemmel ült az ebédlőasztalnál, mint temetés után szoktak a nők. A vasúti útmutatót lapozgatták.

- Elutazunk, Szindbád - mondta könnyes szemmel Georgina. - Elmegyünk a mamával, mégpedig ma éjjel. Itt hagyjuk Mariettet a kisfiammal.

- Hallatlan erőszak! - hördült fel a dühös Szindbád, és már csaknem az ügyvéd után akart rohanni.

Mariett szótlanul, összefont karral állott az asztal mellett. Aztán száraz hangon megszólalt:

- Miután Szindbád úr már úgyis eleget tud rólunk, talán fölkérhetnénk, hogy az éjjel átmenő expresszvonatra számotokra megfelelő helyekről gondoskodjon.

- Ó, mostanában üres az expressz - sóhajtott föl Georgina. - Emlékszem, mikor... Most mindenki nyugatra megy, Párizsba, a Riviérára. Csak mi megyünk Budapestre.

- Az óvatosság mit sem árt! - folytatta Mariett kérlelhetetlen üzleti hangon. - Tudomásom szerint a helybeli állomásfőnök útján, a bécsi pályaudvarnál kell megrendelni a helyeket. Szindbád úr, ha kedve van hozzá, megteszi.

Georgina a homlokára szorította a két kezét.

- Egy óra és ötven perckor ér ide az expressz... Ébren lesz addig, Szindbád?

Szindbád csak a szemével felelt.

- Mi most csomagolni fogunk - szólt közbe Mariett kopogó hangon. - Isten önnel.

Szindbád kábult fejjel ért az utcára. Régen történt vele annyi esemény egy nap alatt. A frakkján még ott a virág a Georgina hajából. A szíve telve olyan hangokkal, amelyeket mindig ismeretlen ismerősöknek vél az ember, midőn az életben újra hallja. A kezében még a Georgina tenyerének a melege, és a harmatos szempár szinte ott csillog a folyó fekete tükrében. Minden, minden reá emlékezteti... És mégis mennyi változás történt rövid órák alatt.

- Hiszen ideje, hogy magam is hazamenjek Pestre - dörmögte szinte önkéntelenül. És erre egyszerre megkönnyebbült.

A Francia kastély mellett elhaladva a kávéház ablakán át észrevette Stánczy Pistát, aki még mindig agyonizzadt fehér kesztyűjében ült, és fáradtan kavargatta rumos groggját.

Belépett a kávéházba. Stánczy, mintha csak őt várta volna, fölugrott, a nyakába borult, a tekintete már kissé homályos volt az elfogyasztott szesztől.

- Szívemből gratulálok, drága barátom - kiáltotta, és fehérkesztyűs kezeit, ki tudja hányadszor ez estén, ismét összecsapta. Gyönyörű volt. Sohasem láttam szebbet az életben.

- Pista, egy szívességre kérlek - kezdte Szindbád kibontakozva az ölelő karokból. - Az állomás meglehetős messze van ide, és én még csomagolni akarok. Ülj kocsiba, és a főnöknél rendelj három helyet az expresszvonatra.

Pista először meglepetten, bambán nézett Szindbádra.

Aztán megindultak a gondolatai:

- Neki, neked és?...

- Mi közöd hozzá!

- A mamának - dörmögte kedvetlenül Pista. De aztán szó nélkül vette a kalapját, és minden további kérdezősködés nélkül elrohant. Szindbád még javában csomagolt szobájában, midőn Stánczy úr szokásos lihegéssel betört az ajtón.

- Alig akart fölengedni az a kutya portás - kezdte elfulladva.

Aztán igen nagyon nevetni kezdett:

- Rendben van, mindent rendbe hoztam.

- Helyes.

- Bizony nagyon helyes - nevetett Pista, hogy a könnyei csorogtak.

Miután Stánczy barátunk előadását igen nehéz volna nyomon követni, röviden csak ennyit jegyzünk föl: Pistának régi barátja a főnök, iskolatársa, Nagyszombatban együtt voltak, habár mostanában ritkán találkoznak. Pista alaposan tájékozódott a vasúti szabályokról, és miután meggyőződött arról, hogy a megrendelt helyeken kívül más hely nem áll a helybeli publikum rendelkezésére, Bécsben két helyet rendelt meg az expresszvonatra.

- Te boldogtalan ember! - kiáltott föl megrökönyödve Szindbád.

- Hát a harmadik, a mama legföljebb lemarad a vonatról. Mehet ő reggel a személyvonattal, nem kell neki expresszel utazni - így szólt Pista, és jóízű nevetéssel dőlt el a kanapén.

Szindbád nem tudta, hogy mit csináljon vele.

Abbahagyta a pakolást, szomorúan ült helyén, és nagyon sokára csak ennyit mondott Stánczy Pistának:

- Te hatökör!

Aztán bérkocsiba ült, és búsan az állomásra hajtatott.

A váróteremben már ott találta sűrűn lefátyolozva Georginát. Hosszú köpönyegében elragadó, finom, előkelő dáma volt, amilyen csak Georgina lehetett. Nem sokat beszélgettek most már. Szindbád odavetőleg megjegyezte, hogy nemsokára Pestre utazik.

- Derék ember - mondta az öreg asszonyság.

Georgina nem felelt, csak megszorította a Szindbád kezét.

Az expresszvonat barna kocsijaival csendben begördült. Egy Henri IV. szakállú vasúti alkalmazott kinyitotta a hálókocsi ajtaját. A mama lassan kapaszkodott a lépcsőkön, míg Szindbád, a sűrű fátyolon át, egyetlen boldog, büszke csókot váltott Georginával.

A vonat lassan megindult, a kocsik lágyan tovább gördültek. Szindbád percekig bámult az utolsó kocsi piros lámpása után.

TIZEDIK FEJEZET

amelyben a szerelmesek utcáin barangolunk

A dámák Budán laktak egy kis fogadóban, amely a Duna partján feküdt, és az ablakból pontosan lehetett látni a pesti tornyokat, háztetőket. Márciusi szél fújt, és estefelé az öreg asszony Georgina karjába kapaszkodva sétált a budai korzón.

Szindbád fiatalember korában sokat mászkált Budán. Amíg a pesti ember szerelmes, száz eset közül kilencven esetben Budát keresi föl szerelmi életének helyes lebonyolításához. Buda a pesti szerelmesek búvóhelye. Az ottani kis cukrászdák, apró, furcsa kávéházak, rejtett kocsmák halaikkal és görbe-gurba utcák ócska házaikkal, úgy látszik, mind atyafiságot tartanak a szerelemmel. A budai korzó gesztenyefái alatt hány dermedt szív dobogott már melegen, és a padokon leülni szerelmes szívvel és a hölggyel, bizony nem utolsó mulatság.

Mintha a folyónak is volna valami köze ezekhez a dolgokhoz. A hajókon kigyulladnak a lámpások, és messziről, a híd felől, búgó hangját hallatva, közeleg a bécsi hajó. Kék és piros fények rengenek az elsötétült hullámokon, a szomszédban gyorsvonatnak képzeli magát a villamos, a távoli kioszkból a katonabanda hangjai hallatszanak a szél fordulásával.

Csak a szerelmes párok látogatják meg magas állomásán az öreg Gellért püspököt. Enyhén emelkedő lépcsőkön lassan fölballagni, olykor visszanézegetni, majd az árkádok alatt egy rejtett padra leülni, mialatt hosszú, hosszú csókot lehet váltani, amit csak a közelgő lépések visszhangja zavar meg; ehhez csak szerelmes embereknek van kedvük, idejük. Az egykori püspök háta mögött biztonságban érezhetik magukat a tavasz szerelmesei, a lépcsőkön meglehetős visszhangot vernek a közeledő lépések, bár a budai diákok gyakran szeretik meglesni a derék szent háta mögött történendő dolgokat.

Georgina és Szindbád bejárták mindazon helyeket, ahol a szerelmesek Pesten és Budán elbújni szoktak.

Az asszonyt mulattatta a dolog, hogy rejtőzködik, bár az öregasszony szívesen előrement néhány lépéssel, midőn esti sétáikból hazafelé ballagtak. Szindbád sem haragudott teljesen, hogy az asszony féken tartja indulataiban, és nem nyújtja oda magát teljesen a szerelem hatalmának. Csók, kézszorítás, kezeknek kedves játéka: ennyi volt mindaz, amiről a szentéletű Gellért, a Halászbástya vagy a zárt kocsi, amelyen a Népliget elhagyott útjait keresték föl, árulkodhatott volna.

Szindbád lassan diáknak érezte magát, aki szerelmes saját tanárnőjébe, amint az okos, higgadt Georginával a Halászbástya fokán Mátyás királyról és más elmúlt férfiakról beszélt. Egymás kezét fogták, és az enyhe tavaszi szél lágyan szaladgált körülöttük.

- Gombolja be a kabátját - mondta Georgina anyáskodó hangon. - Nem szeretném, ha holnapra megbetegedne.

- Holnap a Margitszigetre megyünk - felelt élénken Szindbád, mialatt teljesítette az asszony kívánságát.

- A kertészeken kívül úgysem találunk ott senkit, egyedül leszünk, milyen jó lesz - mormogta Georgina.

Az öreg asszonyság esernyőjére támaszkodva pontosan végezte ezalatt a lépéseket a bástyán. Kilencszáz lépést kellett megtennie egy-egy sétán, mint Mizfray dr., a színház orvosa udvari színésznő korában azt előírta.

- Készen vagyok - mondta, midőn a sétát bevégezte.

Letelepedett Georgina mellé, és szótlanul, kissé elkeseredve tapasztalta, hogy a fiatalok egyszerre elhallgatnak társaságában.

- Miért nem beszélgetnek tovább? - kérdezte néha. - Nem bánom, akármiről beszélgetnek, csak beszélgessenek tovább!

Furcsán, betegesen nevetett, mintha valóban nagyon érdekelnék őt a szerelmes szavak, amelyeket Szindbád leányának mond.

A régi, ódon ház elhagyása, a szalon, amelyben az öreg császárok voltak, és az antik szőnyegek a régi muzsikáló órával, mintha teljesen kizökkentették volna az öreg asszonyságot régi nézeteiből. Egyszerre például bizalmasan Szindbád karjába öltötte a kezét.

- Van önnek pénze? Vagy tud pénzt szerezni? - kérdezte melegen.

- Talán szükségük van rá? - kérdezte meglehetősen ridegen Szindbád, mert nem nagyon szerette az öreg asszonyságot.

- Még nincs rá szükségünk. Talán nem is lesz, hisz Mariett pontosan elküldi nekünk a maga tartásdíját, amit az ügyvédtől kap, de nem lehet tudni, hogy leányom nem kíván egy napon rangjához méltóan élni? - mondta furcsa nevetéssel az öreg asszonyka. - Tudja, pénz nélkül nem ér semmit a fővárosi élet!

- Úgy tudom, hogy mindenük megvolt, amire eddig szükségük volt!

A fehérhajú dáma halkan nevetett:

- Maga olyan álmodozó, mint valami költő. Semmink sem volt meg... Azaz hogy gonosz volnék, ha Mariettre csak egy szóval is panaszkodnék. Roncsy derék teremtés. Minden levelében megkérdezi, nincs valami kívánságunk? Mariett igen takarékos, jó gazdasszony, otthon csak akkor varratott ruhát, mikor mi titokban megrendeltük a szabónőnél! Ő már olyan asszony! De hát ön eleget forgolódott a világban. Mit gondol? Georgina megjelenhetne mostani ruháiban például a tavaszi lóversenyen?

- Nem muszáj lóversenyre járni - felelt Szindbád meglehetős szigorúan.

- Ön nagyon kegyetlen! - mormogta sértődötten az öreg asszonyság. - A férfiakról mindig az volt a véleményem, hogy önzők, ridegek, haszonlesők. Sajnálom, Szindbád úr, ön sem tudott meggyőzni az ellenkezőjéről. Csak nem gondolja, hogy Budán, a Trieszt-szállodában szándékozom leányommal eltölteni hátralevő életemet?

- Georgina meg van elégedve. Rövidesen találunk számára szerződést valamely fővárosi színháznál.

- Igen, mikor már az öné volt, ugye? És már ön megunta leányomat? - kiáltott föl élesen az egykori színésznő. - Nem, uram, ez Pálházinak sem sikerült. Ő is el akart ásni bennünket a régi házba, míg ő maga élte világát. Néha csak egyszer láttuk egy héten. Kártyázott Bécsben vagy Budapesten. Otthon mogorva, ásítozó volt, napokig föl sem kelt az ágyból, és megkövetelte, hogy Georgina kedves legyen, és a levest tányéron az ágyához vigye. Ó, ön nem tudja, hogy mi történt! Egyszer még széket is emelt leányomra! Igaz, hogy másnap hat gyönyörű kalapot hozatott Bécsből. De én, uram, ahogy engem most megnéz, Párizsból kaptam a kalapjaimat, és ezerforintos ruháim voltak.

Szindbád búsan bólintott.

- Igaza volt, asszonyom.

- Nagyon természetesen - felelt még mindig meglehetős csípős hangon az egykori művésznő. - X. főherceg annyit térdepelt a lábaim előtt, amennyit akartam. De azért Klarissz sohasem vonta meg tőlem a barátságát. Egy nagyvilági nőnek nem muszáj okvetlenül rossznak is lennie, mert a főherceg térdepel lábánál. Mert ön, drága barátunk, azt hiszi, hogy turbékolás, sóhajtozás az egész élet! Ördögbe! A leányom ragyogó, szép, fiatal! De még én se vagyok olyan öreg, amint ön hiszi, tisztelt barátom. Még egyikünk sem arra való, hogy gombostűre tűzzenek bennünket, mint a lepkéket.

- A hölgyeknek szabadságukban áll úgy élni, amint parancsolják! - felelt szomorúan Szindbád, és ezután önkéntelenül utána olvasott az öreg asszonyságnak a budai korzón vagy a Halászbástyán, hogy valóban megtette-e az orvos által előírt kilencszáz lépést.

Nemsokára ezután Szindbád szóvá tette Georgina előtt anyjának fellépését; terveit óhajtotta tudni a jövőre nézve.

Az asszony harmatos szemét Szindbádra emelte:

- Én teljesen megbízom önben, Szindbád. Lehet, hogy anyácskám nyugtalankodik sorsom miatt, de én bizonyos vagyok abban, hogy maga nem fog engem elhagyni.

- Hát akkor miért nem szeret? - fakadt ki Szindbád. - Miért nem szeret úgy, amint a nő a férfit szeretni szokta?

- Ráérünk - felelt gyorsan Georgina. - Ne siettessünk semmit. Én néha úgy érzem már magam, mintha igazán a menyasszonya, a felesége volnék. Hisz senkit sem ismerek magán kívül, miért türelmetlenkedik? Itt vagyok, a magáé vagyok. Esküszöm, hogy soha, soha nem hagyom el.

- Valamely lóverseny-toalettről beszélt az anyja?

- Szegény anyám, ő nagyon furcsa asszony. A fejébe vette, hogy azt a kis vagyont, amit játékon elveszített, játékon nyeri vissza. Játszani akar a turfon. Pedig ennek, ugye, nem sok értelme van? Azonkívül bármikor belebotolhatunk Pálházibe, aki maga is szenvedélyes sportsman.

- Ez volna a legkisebb baj - felelt Szindbád. - Ellenben itt volna az ideje, hogy beiratkozzon a színiakadémiára...

- Majd ősszel - vágott közbe gyorsan Georgina. - Addig csak magának akarok élni. Úgysem szerettem még senkit, csak magát, Szindbád. Mindjárt az első perctől, amikor megláttam, amikor az álarcosbálon megszólítottam... Soha férfi nem hatott reám annyira, mint maga. Miért akar eltávolítani magától?

Az öreg asszonyság még csak a nyolcszázadik lépésnél tartott, de Szindbád, bármiként szeretett volna, nem tudott addig felelni, amíg a kilencszázadik lépés is elmúlott. Akkor eszébe jutott, hogy mit is kellene mondani... De Georgina elvonta a kezét kezéből, és az egykori színésznő fáradtan megérkezett.

- A szállodai szobalánytól azt hallottam hogy a Makkalsóban nagyszerű frankfurtit kapni. Ha senkinek sincs kifogása ellene, menjünk ma oda vacsorázni. Az udvari színházban - midőn tagja voltam - gyakran laktam jól öltözőmben frankfurtival, holott előadás után pezsgős, osztrigás vacsora várt rám az Imperiálban.

Az öreg asszonyság komoly, hosszú lépésekkel megindult előre, mielőtt pihent volna a kilencszáz lépés után.

- Anyám már megbarátkozott az egész szállodával - mondta búskomolyan Georgina. - Ő csak akkor tudott igazán nagyúri dáma lenni, midőn Mariett nem engedte, hogy más legyen. Mariett bezzeg nem tűrte, hogy a cselédekkel szóba álljon.

A Makkalsóbeli vacsora után az öreg asszonyság egyszer bizalmasan félrevonta Szindbádot a fogadóban, mialatt Georgina az esti sétához öltözködött.

- Kedves úr, mindig tudtam önről, hogy okos ember. Nem lepi meg tehát kérésem. Ön sokkal ismerősebb Budapesten, mint mi, kérem tehát egy kis szívességre. Itt van ez az antik gyűrű. Boldogult Rummergarten báró húzta az ujjamra egy nagy szereplésem után. Azt hiszem, az Idegen nőben játszottam. Kérem, helyezze el ezt a gyűrűt megfelelő helyen.

Szindbád az ajkába harapott.

- Mekkora összegre van szüksége? - kérdezte csendesen.

- Körülbelül ötven forintot tesz ki a tartozásunk a szállodában. Mariett, nem tudom mi történt vele, nem volt most pontos.

- Rendben van - felelt szégyenkezve Szindbád, és tárcája után nyúlt.

Ám az egykori színésznő roppant fölháborodott. Elvörösödött és rekedten rikácsolta:

- Uram, én nem pénzt kértem, hanem a gyűrűm elzálogosítására kértem föl. Ismeretlen nő vagyok a városban. Bármely úriembert fölszólíthatnék e csekély szívességre.

Szindbád érezte, hogy igen sápadt, és indulatok kergetődztek a szívében. Átvette a gyűrűt.

- Vén banya - gondolta magában. - Ismerlek.

Másnap visszaküldte a gyűrűt, valamint mellékelt ötven forintot az öreg asszonyság címére.

Aznap nem látta Georginát. Az asszony azt üzente, hogy a feje fáj. Harmadnap Georgina elküldte az ötven forintot. „Kérem, bocsásson meg az anyámnak. Már nagyon öreg asszony.” Ezt írta Georgina.

Ezután nemsokára Szindbádunkat lakásán, amely a Két oroszlánhoz címzett pesti fogadóban volt általánosságban, egy délelőtt két marcona huszárkapitány kereste föl.

- Spics... - mondta az egyik kapitány.

- Srics... - ismételte a másik.

- Örvendek - felelte Szindbád.

- Pálházi barátunk nevében - folytatta „Spics”.

- Ha lehetne még ma este - tódította „Srics”, és óráját kivonta.

Szindbád végignézett a köpönyeges férfiakon, komoly, meglett férfiak voltak, akik bizonyára igen tiszteletre méltó modorban szoktak viselkedni a szalonokban vagy a társas összejöveteleknél. A nadrágjuk azonban kissé gyűrött volt, amiből Szindbád kitalálhatta, hogy a katonai irodákban működnek a vészjósló arcú férfiak.

- Tegnap óta keressük önt - mondta némi élességgel „Srics”. - Húsz helyen is voltunk a városban, ahol ön meg szokott fordulni.

- Még a Trieszt-szállodában is - tódította „Spics”, akinek olyan hangja volt, mint egy üres hordónak. - Tehát...

Szindbád elkeseredve nevetett.

- Remélem, jól ráijesztettek a hölgyekre. - „Srics”, aki zömök és vörös bajuszú férfiú volt, de ártatlan kék szeme arca zordonságával nem állott összhangban, sarkantyúját megpengette.

- Mi nem szoktunk nőkkel az efféle dolgokról tárgyalni. Csupán megüzentük önnek, hogy a saját érdekében jelentkezzék nálunk.

- Köszönöm figyelmüket, uraim - felelt Szindbád a szavakat harapdálva. - Az urak tán a térparancsnoksághoz vannak beosztva?

- Én csapatnál vagyok - felelt a hórihorgas Spics meglehetősen hangsúlyozva a szavakat. - Íme a névjegyem.

Srics hasonlóképpen elhelyezte névjegyét Szindbád asztalára, aztán meghajoltak, és nagy sarkantyúpengéssel távoztak.

- Pálházi tehát Pesten van - gondolta Szindbád, és a falnak fordult, hogy még egy darabig aludjon, miután reggelig töltötte az idejét a kártyaasztal mellett, ahol nagy balszerencsével küzdött.

Elaludt, de talán percek múlva fölébredt. Mintha álmában jutott volna eszébe, hogy a helyzet nem olyan könnyű, hogy tovább lehessen aludni. Az ördögbe! Két komoly, őszes kapitány nem indult el bolond fejjel a világba. Nagyon lehetséges, hogy Pálházi életére pályázik. Vagy talán azért küldött katonákat a párbajra való kihíváshoz, mert a katonatiszteknek nem föltétlenül szükséges elmondania összes okait, haragjának, bosszújának alapjait? Elmúlt, verekedő ifjúságából emlékezett arra, hogy idősebb katonatisztek igen komolyan szokták fölfogni a párbajt. Pálházi, mint egykori gárdatiszt, valószínűleg magától a budapesti térparancsnoktól kérte a szekundánsokat.

Szindbád hamarosan felöltözködött, és bár nem szerette magát gyáva embernek tartani, bensőjében meglehetős izgatottságot érzett, amint a két zordon kapitányra gondolt. Az ördögbe is, a kapitányok a sarzsijukkal is játszanak. A párbaj komolynak ígérkezik.

Néhány perc múlva már Budapest leghíresebb párbajszakértőjének a szobájában ült.

A szakember a Belvárosban lakott, és két kisleánykájával játszadozott, akik olyan pirosak és üdék voltak, mint a rügyecskék, amelyek az erkélyen a dézsába ültetett fácskán a tavaszi délben kidugdosták fejüket.

- Pálházi két kapitánnyal kihívatott - kezdte Szindbád meglehetős izgatottan.

- Pálházi? - mormogta Gránitz (mert így hívták a szakembert), és vastag, tömött bajusza alatt elmosolyodott: - Majd ellátjuk... Flórica, lesúrolod a bábudról a festéket. Aztán majd halovány lesz az arca.

A csöpp leányka bánatában szívecskéjéhez szorította a mosakodás alatt szenvedő bábut.

- Nem teszem! - felelt elszomorodva.

- Már elég tiszta a baba - folytatta Gránitz, akinek olyan gyermeteg, szinte ábrándos tekintete volt, mint a kisleányainak. - Hát miben áll az eset? - fordult Szindbádhoz.

Szindbád néhány szóval jelezte a felvidéki városkában való tartózkodást, Georginát, a színpadot... Gránitz olyan jókedvűen mosolygott, mintha a világ legmulatságosabb történetét hallgatná.

- Az asszonyokkal van a legtöbb baj - mondta szelíden.

Majd elgondolkozott, mintha láthatatlan raktárban turkálna valamely agyvelőbeli sematizmus után.

- Pálházi - mormogta összeráncolt homlokkal, és többször ismételte a nevet, mintha bikanyakán szelíden elhelyezkedő nagy fejében a létrákon szaladgálna e percben egy kis fürge könyvtáros.

- Igen jó pisztolylövő. Pétervárott a francia attasét agyonlőtte, Rómában egy olasz grófot - mondta csendesen Gránitz, mintha egy láthatatlan könyvből betűzgetne. - A kardot is érti... No, majd Fodor Károlynál elcsináljuk ezt az egész ügyet. Kit parancsolsz segédtársamul?

- Akit te jónak gondolsz - felelt megilletődve Szindbád.

- Helyes, így lesz jól. Én ugyanis nem szeretem, ha saját segédtársam rontja el a dolgokat. Katonákkal van dolgunk, vigyáznunk kell minden kiejtett szóra. Észre van szükség. A katona urak - asszonydologról lévén szó - valószínűleg vontcsövű legyespisztollyal tízlépésnyiről szeretnének verekedni. Utána kard, végkimerülésig. Hát majd lesz kard, ahogyan én akarom. Most pedig menj haza, légy nyugodt, mintha az édesanyád ölében ülnél. Flórica, gyere táncoljunk egy kicsit.

Fölugrott, és a kis tavaszi bimbóval körben forgott a szobában, hozzá halkan énekelt egy régi valcert.

Szindbád, bár nem volt szentimentális ember, nem tagadhatott meg némi meghatottságot, midőn az atlétakülsejű, félelmetes férfiút, aki húsz év óta vezényli az ország legvéresebb és legveszedelmesebb párbajait, hatesztendős leánykájával táncolni látta.

- Te egy regényhős vagy, Géza - mondta, kezet szorítva a párbajok szakemberével. - Messziről olyannak látszol, mintha egyik kezedben töltött pisztoly, a másikban élesre fent kard volna...

Gránitz jóízűen nevetett.

- Minden párbaj szamárság. Én mondom, aki verekedtem is egynéhányszor. Persze, mindig a felem érdekében, ha a tárgyalások nem mentek simán. Mert a párbajsegédek legtöbbje vért akar... Hát eresztettem vért, a saját vérükből. De azért mégis szamárság verekedni. Kár, hogy muszáj!

A szakember azután felültette a kisleányokat az asztalra, és roppant buzgalommal kezdte helyreigazítani a tánc közben megbomlott cipőszalagocskákat.

A tárgyalások napokig tartottak a zordon katonákkal. Gránitz egy napon vidám mosollyal jött le a tiszti kaszinóból, ahol esténként a párbajsegédek tanácskoztak.

- Azt hiszem, hogy végre dűlőre jutottunk - mondta vígan Szindbádnak, aki egy kocsi mélyébe rejtőzve várta az eredményt. - Megmondtam nekik, hogy ebben az országban csak én vagyok az az ember, akinek megengedem, hogy tíz lépésre kiálljon a golyó elé. Ha parancsolnak velem, itt vagyok. De a felemet nem engedem kiállani. A katona uraknak ez sehogy sem tetszett. Holnap délben verekszünk. Fodornál, karddal. Fél egykor ott légy. Most pedig megyek haza, mert a leánykáim várnak. Aludj jól.

A budai hölgyek, bár nem szóltak Szindbádnak a kapitányokról, sem kérdést nem intéztek hozzá a dolgok mibenlétéről, úgy látszik, tudtak a tárgyalásokról. Az öreg asszonyság büszkén kapaszkodott Szindbád karjába az esti sétákon, és most eszébe sem jutott az orvos által előírt kilencszáz lépés. Nagyúri dáma lett ismét, aki hallgatagon, kimondhatatlanul büszke volt arra, hogy benne van egy véresnek ígérkező párbaj körvonalában. Gyakran mesélt Szindbádnak lovagtörténeteket, amidőn Bécsben az akkori hercegek és grófok halálra öldösték egymást a színésznő miatt. Ki lehetett volna az a színésznő, ha nem ő, maga Walter Keresztélyné, a baritonista neje, mindaddig, amíg Walter úr egy külvárosi csapszékben holtan terült el az ivóasztal alatt? Ezeken az estéken, midőn az egykori színésznő bizalmasan Szindbád karjába

öltötte a kezét a budai korzón, a Halászbástyán és a Vérmező körül, kiderült, hogy régente az összes grófokat megölték Bécsben.

Georgina hallgatagon ment Szindbád másik oldalán, de nem tagadhatott meg néha egy büszke és odaadó pillantást, amellyel a veszélyben levő férfiút kitüntette.

És most engedtessék meg egy kis kitérés! Nem ajánlható eléggé a lovagi torna, a párbaj fiatalemberek figyelmébe, midőn szívük hölgyének megnyerésére igyekeznek. A kard és pisztoly megszépíti a férfiakat a nők szemében, mert hiszen ők többet gondolkoznak a fantáziájukkal, mint az eszükkel. A párbaj a legokosabb nő előtt is misztikus, rejtelmes fogalom, ahonnan a hősök győztesen érkeznek meg. Lovag koromban gyakran kértem hajszálakat nőktől párbajom előtt, és a párviadal után gyakran többet kaptam, mint amennyit a legboldogabb férfi is el tud viselni. Csak hadd párbajozzanak a fiatal férfiak, de az öregek se kerüljék el Fodor mester termét, hisz az idősebb szívek gyakorta tüzesebben lángolnak a rőzse lángjánál. A hölgyek mindig megérdemelnek néhány gyűszűnyi vért, hisz ezzel szemben többnyire mindenüket adják cserébe a párviadal hősének. Nincs szebb dolog a világon, mint nőkért verekedni, és dicsőségesen hazaérkezni az ütközetből. Próbáld meg, ifjú barátom, és valóban, nem csodálkozol majd azon, hogy az egykori Szindbád még késő öregségében is szívesen ragadott volna kardot, de már nem volt kiért harcolnia.

Georginánk is, bár többnyire igen okos és fennkölt lelkű lénynek tekintette önmagát, esténként a budai várkert alatt szinte lágy omladozással lépkedett Szindbád mellett, akinek karját az öreg asszony egy percig sem eresztette el. A haját e napokban nem fésülte a régi gondossággal, és finom arca hírét sem hallotta a rizspornak, halovány és gyengéd volt az anélkül is. A lágy barna fürtök füle mellett elsimultak, és az egyszerű görög konty antik tallérok antik hölgyeit juttatták Szindbád eszébe. Szinte leányos, félénk és bizalmatlan lett ezekben a napokban. A kezét Szindbád kabátja zsebébe dugta, és a férfi bajuszát, haját szemérmesen megsimogatta. A régi hosszú, forró csókokról szó sem volt ebben az időben, mintha ismét mély álomba merültek volna ébredező érzékei, amelyeket már Szindbád néha fölébreszteni vélt. A földre szegezte a szemét, és lábát álmodozva vonta, mintha nem tudná bizonyosan, ébren van vagy álmodik. És mégis, mégis, midőn Szindbád késő évek múlva e langyos márciusi estékre gondolt, a lilaszínű régi házakra, a hegyoldalban felvillanó lámpácskákra, a kőszentre, amelynek fülkéjében kezet szorítottak, és az alagútra, ahol gondolkozva, a visszhangot figyelve haladtak át a nedves falak mellett, gyakorta azt érezte Szindbád, hogy soha, soha nem volt közelebb hozzá Georgina, mint ekkor.

Talán csak a kezét kellett volna kinyújtani, hogy övé legyén az asszony, akiért ím élet-halál harcra indul.

A Vérmező tájékán az öreg asszonyság átszólt Szindbád válla felett.

- Igaz, beszéltél Pankotaival? Délután, amíg bevásárolni voltál, kétszer is keresett az ügyvéd!

Georgina hosszú köpenyegében közömbösen vállat vont.

- Nem vagyok kíváncsi arra az úrra. Semmit sem mondhat nekem, ami érdekelne. Kérlek, légy szíves ezt megmondani neki, ha még egyszer alkalmatlankodna.

Az öreg asszonyság hevesen bólingatott fejével:

- Megmondom, hogyne mondanám meg. Bár, úgy hiszem, Pálházitól hozott valami üzenetet. De ki nem állhatom azt a monoklis majmot. Csak grófoknak szabad monoklit hordani. Egy ügyvéd!... Azelőtt ez másképpen volt.

Azután nem beszéltek a dologról, de Szindbád ennyiből is megértette, hogy Pálházi érdeklődik a hölgyek iránt, bár olyan nagyot „vétettek” ellene. (Később, sokára, túl ezen a történeten az is kiderült, hogy az öreg asszonyság bizony elfogadta a pénzt Pankotai ügyvéd úrtól, amelyet az ügyfele nevében volt szerencsés felkínálni.)

Midőn sétájukból hazafelé tértek, az öreg asszonyság a retiküljéből elővette aranyfoglalatú szemüvegét, amelyet budai tartózkodásuk alatt egyszer sem használt. A sötétben végigmérte a meglehetősen ódon és elhanyagolt külsejű Trieszt-fogadót.

- Jobb helyre is szállhattunk volna - mormogta. - Fiatalasszony koromban az Angol királynőben laktam.

- Én is ott laktam - mondta könnyedén elpirulva Georgina. - De azért ne bántsd a Triesztet, mama. Mindig furcsa, regényes érzéseim támadnak, midőn hajnalonként arra ébredek, hogy vidéki szekerek csengős lovaikkal a fogadó udvarára hajtanak. Szinte várom, hogy mikor jön már a nehéz postakocsi az angol regényekből és vele a különböző utazók, akikről Dickensben annyit olvastam.

- Kotzebue-t akartad mondani, leányom - javította a mama, és elégedetlenül dugta vissza szemüvegét a retikülbe.

Szindbád felkísérte a hölgyeket második emeleti szobácskájukig, midőn is a félhomályos folyosón sikerült Georgina nyakát hátul a füle mellett megcsókolnia. Jó volt, édes volt, az asszony hátranyújtotta a kezét, és szinte boldogan szorította meg Szindbád kezét.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

a nők rejtélyességéről

A Két oroszlánban, ahol Szindbád állandóan meghúzódott egy negyedik emeleti szobában, amelynek azonban erkélye volt, ahol csak a szobalány szokott üldögélni, polgári rend és tisztaság volt. Öreg urak hotelje volt a Két oroszlán, akik harminc esztendeje szállottak meg benne, néhány elkeseredett katonatiszt és nyugalmazott családnélküli kúriai bíró alkotta a fogadó törzsközönségét. Az ezüstfejű portás emberemlékezet óta állott helyén, és Kricsai úrnak szólította az egész világ. A szobaasszonyok, mindmegannyi kiérdemesült udvarhölgyek, fehér bóbitáikkal, igen halkan jártak a vastag szőnyegeken, Szeller, a bérszolga még abban az időben került a házhoz, amikor az Arany sast lebontották, és a Sas régi vendégei az Oroszlánba költözve, Szeller szerződtetését is követelték a tulajdonostól.

Szeller sohasem hordott egyenruhát. Fekete keménykalapjában, tekintélyes, öreguras lépteivel úgy járt-kelt a hotelben, mintha ő maga is vendég volna. Aranylánca volt, és kalapját kezében tartva, félvállát az ajtónak vetve gyakran vitázott politikai kérdésekről a kúriai bírákkal. Volt egy vidéki „vendége”, mint Szeller nevezte, aki húsz év alatt sem ismerte ki magát Pesten. Szeller ilyenkor a kocsi bakjára ült, de féloldalt csupán, és a „vendégével” kedélyesen elbeszélgetett.

Szeller egy reggelen kalapjával kezében benyitott Szindbádhoz.

- Már megint egy hölgy várja az előcsarnokban. Mit csináljak megint vele? - kérdezte Szeller.

(Szindbádot néhány esztendő előtt valóban megtisztelte egy hölgy látogatásával.)

Szindbádnak természetesen Georgina jutott eszébe, nyomban öltözködni kezdett.

- Ültesse le!

Szeller a kalapját forgatta.

- Nem jobb volna elküldeni, hogy nincs itthon az úr? - kérdezte. - Ha egyszer a nők elkezdenek ide járni, akkor az ördög se bírja ki ebben a hotelben.

Szindbádnak nem volt kedve hosszadalmasan magyarázni az ügyet, sietve kapkodta ruháit, és lépcsőket ugorva az előcsarnokban termett.

Georgina helyett Mariettet találta az előcsarnokban egy szalmafonatú székben üldögélve. Igen egyszerű fekete ruha volt rajta, kis fekete sapka, amelyre nyugodtan felhajtotta sűrű fátyolát az idegen szálló előcsarnokában, mintha arcára volna írva tisztessége. Pedig sokkal szebb lett. Halovány arca némi kis pirosságra tett szert, és szürke, mély szemében apró lámpások vándoroltak végig, amint Szindbádra emelte a tekintetét.

- Az Istenért, hogy került ide?

Mariett összeütötte rövid szoknyája alatt angol topánkáit.

- Egyszerűen, önnel van beszélnivalóm, amelyet azonban itt nem végezhetünk el. Négyszemközt szeretnék önnel beszélni. Kár volt lefáradnia. Elég lett volna megüzenni, hogy jöhetek.

Szindbád zavartan nézett körül.

- Asszonyom, az én szállásom kis legényszoba, nemigen alkalmas előkelő hölgyek fogadására.

Mariett vállat vont.

- Egészen mindegy. Bizonyára van ajtaja szobájának, amelyet be lehet zárni, hogy zavartalanul beszélgethessünk. Gyerünk tehát...

Felállt, és nyugodtan megindult a lépcső felé. Szindbád határozatlanul követte. Utóvégre elég fiatal férfi volt (bár szülei tisztességesnek nevelték), nem tudta magában eldönteni, hogyan végződik ez a kaland. Mariett, amint előtte a lépcsőn haladt, nem fukarkodott formás lábainak megmutatásával. Gyengéd rózsaszínűvé vált arcát hátrafordította.

- Nagyon szerelmesnek kell annak lenni, aki magát itt a hegytetőn meglátogatja - mondta vidoran.

Szeller szárnyas fekete kabátjában, kemény kalapját kezében tartva a lépcsőfőnél állott, és éppen eleget csóválta a fejét, amíg Mariett felkapaszkodott. Olykor-olykor ijedten nézett hátra. Mintha attól félt volna, hogy valamelyik öreg bíró meglátja a jelenetet.

Szindbád szobájában Mariett megfordította a kulcsot a zárban. A sapkáját levette fejéről, és az ablakból az utcára nézett.

- Innen csak az emberek kalapját látni - mondta némi csalódással.

Aztán megragadta Szindbád kezét.

- Önnek párbaja lesz Pálházival?

Szindbád vállat vont.

- Magam sem tudom... A segédeim belemennek-e a dologba... Bizonytalan.

- Én azonban tudom... Nehéz lovassági karddal állanak szemközt, bandázs nélkül, viadal a végkimerülésig... Így van?

- Ugyan, kitől hallott ilyen bolondságot?

- Az én információim sohasem csalnak.

- Foglaljon helyet, Mariett. Most majd én kérdezek magától valamit.

- Hisz még nem is felelt arra a kérdésre, amelyet feltettem.

- Majd azután felelek. Mióta magukat ismerem, mindig hallok valamely rejtelmes híradásokról. Midőn a gyermeket akarták elragadni... midőn az ügyvéd váratlanul megjelent azon az estén... Maga nyomban megtalálja a rejtett kis fogadót, és Pálházi azt hiszi, hogy önök között én vagyok minden bajnak, rossznak a kútforrása... Szeretnék világosan látni. Hogy vagyunk azzal a rejtélyes információval?

- Őszinte leszek - mondá Mariett komolyan. - Doktor Corvinusz, emlékezhetik reá, ügyleti férfiú, aki mint ilyen, érintkezésben állott bizonyos irodákkal, amelyeknek kitűzött foglalkozása a megfigyelés, tájékozódás és más efféle. A tőzsdei dolgokról meglehetős rosszul informálták annak idején doktor Corvinuszt. Ezen azonban már túl vagyunk. A doktor most ismét szolgálatunkban van.

- Miután Pálházit Georgina színházi fellépéséről a kellő időben értesítette.

Mariett elgondolkozott:

- Ami azt illeti, a doktor jelleméért magam sem adnék egy pipa dohányt. Vannak ilyen emberek, született kémek, akik nem tudnak meglenni anélkül, hogy mások titkait ne fürkésszék. A doktor ez az ember. Belenyugszom.

- És ez a titokszerű férfiú küldte hozzám? - kérdezte Szindbád.

Mariett elpirult.

- Nem... Bár nincs önnel semmi különösebb szándékom, a doktornak óvatosságból mégsem mondtam meg, hogy Pestre utazom. Azt hiszem, Pálházi úr várt volna a pályaudvaron. Nekem pedig most önnel van dolgom, nem Pálházival. Mondja, kérem, jó vívó ön?

- Azelőtt forgattam a kardot. Régen.

- Pálházi elsőrangú vívó - mondta kissé megkönnyebbülve Mariett.

Szindbád elnevette magát:

- Köszönöm, de nem segíthetek rajta.

- Kérem, ne gúnyolódjék - mondta ajkába harapva Mariett. Én korántsem vagyok olyan ostoba, amilyennek a férfiak a legtöbb nőt hinni szokták. Igen jól tudom, hogy a párbajnál, éles kardnál nagyon fontos az, hogy valakinek helyén van a szíve, és határozott a szándéka. Ön meg akarja ölni Pálházit? Ez a szándéka?

- Dehogy - felelt mosolyogva Szindbád. - Asszonyom, tanuljon meg tőlem is valamit. Minden párbaj lutri. Szerencse kell hozzá. Ez a titka.

- Ön szerencsés ember? - kérdezte Mariett, de nyomban elpirult. - Uram, ne magyarázza félre látogatásomat. Az ön ellenfelének neveletlen kisfia van... És Georgina, bármennyire szeretem Georginát, kénytelen vagyok önnek megmondani, nem érdemli meg, hogy érte öljön. Már mint, hogy ön bárkit megöljön érette. Georgina nem szereti önt.

Szindbád egy másodpercig fürkészve nézett a Mariett szürke szemébe. Abban csak komoly odaadást, szinte meleg barátságot látott, sőt talán egy kis féltékenység is csengett hangjában... „Teremtőm, gondolta Szindbád, egy rongyos kis párbaj ennyire kihozza a sodrából a leghidegebb nőt!”

- Mást szeret Georgina? - kérdezte halkan.

- Georgina senkit sem szeret - felelt az asszony.

- Senkit? Nincsen olyan asszony, aki senkit se szeretne.

- De van egy, Georgina. Georgina a gyermekét sem szereti. Mi szívvel jöttünk a világra, és a szívünkre hallgatva sok olyan dolgot elkövettünk, amit nem lett volna szabad. Georgina hideg, mint az észak. Csillogni, ragyogni, pompázni szeretne, mint a jég tükröződik a napban. A jég olvad. Georgina soha. Én mindig féltem tőle, de Pálházi talán jobban féltette. És féltékenységből vált el tőle, holott úgy szereti, hogy beleőrülne, ha Georgina egy más férfié lenne.

- Pálházi szereti Georginát?

- Ezt éntőlem kérdi ön? - kiáltott fel Mariett. - Férfi őrültebben nem szeretett még asszonyt, de elvált tőle, mert attól félt, hogy egyszer megcsalja. Georgina színésznő akart lenni, Pálházi csaknem minden készpénz vagyonát lekötötte, hogy Georginát, gyermekét és mindazokat, akik a régi házban vannak, gondtalan, szinte nagyúri ellátásban részesíthesse mindvégig. Pálházi vagyona azóta megötszöröződött... De még ma is, bárhol, bármerre kártyázik a világon, mert kártya nélkül már nem lehet el, Georginárói sohasem veszi le a szemét. Azt hiszi, hogy Pálházi nem tud a budai sétákról? Az ő kezei hosszúak. De feltétlen úriember, és ezért nem mérgezték meg önt a mai napig, Szindbád úr.

- Az ördögbe! Én nem csábítottam el Georginát!

- Ezt is tudjuk, de nem magán múlott - felelt Mariett, és kezével megsimogatta Szindbád kezét. - Higgye el, hogy nem érdemelte meg Georgina az időt, amit ráfecsérelt, máshol tán könnyebben célt érhetett volna.

Szindbád az asszonynak szemébe nézett. A kis tűzpontocskák sietve szaladoztak keresztül az asszony szembogarában, mintha lámpással sietnének végig téli este a havas utcán. Finom orra, amelynek mását csak az angol kastélyok falképein láthatni, a régi ladyk orra volt. Összeszorított ajka, amely máskor hasonlatos volt egy lovát fékező rókavadász lordné ajkához, most kinyílott, és fogainak fehér sövénye körül pirosra hevítette a száraz ajkakat a forró lehelet.

- Ha tudtam volna...

Az asszony szemére könnyű fátyol ereszkedett.

- A férfiak mind ostobák.

Szindbád megfogta az asszony kezét.

- Mondja, mit kíván tőlem, Mariett, a maga kedvéért mindent megteszek.

- Most már szégyellek kérni öntől bármit is... Tudja Isten, mióta ön elment a városból, azóta álmodozó, gyönge lettem. Mindenféle bolond álmaim vannak, pedig azelőtt sohasem álmodtam. Gyakran álmodtam Georginával, a mamával, magával... És arra ébredtem, hogy patakban folynak a könnyeim. Hát nem vagyok szamár?

- A legdrágább teremtés a földön - felelt halkan Szindbád, és a gyönyörű, előkelő teremtés apró finomságait rendre szemügyre vette.

A keze, bár látszik rajta, hogy dolgos kis kéz, olyanformájú, mint az arisztokrata nőké. Keskeny, finom, hosszúkás, de nem csontos és sovány. Füle mellett hamvas haja friss, mint a most lekaszált sarjú. És valóban rétek illatára emlékeztet a gyönge parfüm, amely ruhájából árad. Elöl őszes haja talán nem igézne meg egy bohó ifjút, de egy komoly férfiú csak imádattal tekinthet e nem titkolt, korán jött hullámos szürke fürtökre, amelyek nem kis művészi rendetlenséggel pihennek itt a szép főn, amint Mariett szűk fekete ruhájában a kanapé közepén helyet foglal. Lábszárai, amelyeket a divatos szoknya sejtetni enged, finomak, hosszúak és gyengéden kerekdedek. Az angol cipő felett ritkás fekete harisnya, amilyent egyszer a főhercegnő udvarhölgyén látott...

- Tehát ne öljem meg Pálházit? - kérdezte Szindbád nevetve.

- Arról nincs szó - felelte gyorsan Mariett, mintha gyorsan túl akarna esni ezen a témán. - Pálházi elég férfi magáért. Csakhogy önről azt mondják, hogy elszánt, halálmegvető ember, aki amellett konokul bízik a szerencséjében, mert már sok veszedelmes helyzetből ép bőrrel szabadult. Pálházi neuraszténiás, ideggyönge... Nem lehet büntetlenül annyit kártyázni, mint amennyit ő kártyázott. Bizonyára ön számít testi előnyére is, és nyilván az a szándéka, hogy az első rohammal leteríti Pálházit...

- Nem gondolkoztam még ezen.

- Dehogynem. Ó, hogy a férfiak mindig abban a tévhitben vannak, hogy minden nő egyformán szamár. Megengedem, hogy a többség az. De lássa, én tisztában vagyok azzal, hogy a férfiak egy kardpárbaj előtt bizonyos haditervet, esetleg fortélyt eszelnek ki. Pláne azok, akiknek már többször volt a kezükben kard. Lánykoromban én is vívtam, és tudom, hogy vannak kivédhetetlen oldaltámadások, cselek, áltámadások és halálos vágások a fedetlen gyomorra vagy hasra... Azt szeretném elérni önnél, hogy ön ne támadja meg Pálházit, csak védekezzék. Hiszen ön ebben is bizonyára mester. Így tesz?

- Így teszek, asszonyom, mert szeretem önt.

- Igazán szeret?

- Soha nem beszéltem magával ennyit, mint ma. Eszembe jutott sok mindenféle rendkívüli, nagyszerű tulajdonsága, amelyeknek a tudata eddig csak szunnyadozott bennem, de most egyszerre fölébredt, és meglátom önben azt a páratlan, csodálatos nőt, aki után az én szívem mindig vágyakozott. Asszonyom, fogadja el a szívemet. Mariett, ne utasítsa vissza.

Mariett lehunyta a szemét.

- Hiszen ha tudnám, hogy igazán szeret!... Mert én nő vagyok, tetőtől talpig izzó szenvedély, forró, lobogó vérű asszony vagyok. Én igazi nő vagyok!

- Igazán szeretem.

- És nem felejt el soha? - kérdezte halkan Mariett.

Fodor mester az öltözőbe vezette Szindbádot. A „bátorság atyamestere", ahogyan a vállas, zömök férfiút nevezik, olyan vígan nevetett, hogy szinte kopasz feje is beleragyogott.

- Egy csepp vér lesz, mintha az ujjamat a gombostűvel megszúrom. Remélem, ez nem fog fájni az ellenfélnek? Mert nálunk mindig az ellenfél sebesül meg. Igaz, Gránitz?

A híres párbajsegéd vastag bajusza alatt olyan vidoran mosolygott, mint egy násznagy.

- Rendben vannak a kardok?

- Rendben. Nem kell félni, csak az ön kardja éles. Az ellenfeléé tompa. Tehát csak bátran neki, üsd, vágd, nem apád, csak a fejét! Az én vívótermemben az ellenfél kardja mindig tompa.

- A doktorok? - kérdezte Gránitz, és egy darab sonkát tömött a szájába.

- Mosakodnak - felelt megvető kézlegyintéssel a mester. - Pedig mondtam nekik, hogy ne csinálják azt a sok ceremóniát. A mi felünk úgysem sebesül meg. Az ellenfélért nem kár. Úgy járkálnak fehér kabátjukban, mint a kísértetek.

Szindbád félig levetkőzött. A jókedvű Fodor pisztolydurranáshoz hasonlóan csapta össze a tenyerét.

- Nézd csak, Gránitz, micsoda izmok! Nem vagyok mai gyerek, de ilyen izmokat ritkán láttam. Tyű, de nem szeretnék az ellenfélnek a bőrében lenni. Vasból van ez a gyerek, Gránitz. Jövőre igazán meg foglak kérni, hogy ne hozzál direkte vasgyúrókat az én termembe. Hisz ez a kar keresztülvágja a kardot. No meg ami mögötte van. Még valami bolondság történik. Ejnye, Gránitz! Nem is adok én többet nehéz kardot a te párbajaidhoz.

Így dohogott csendeskén a bátorság atyamestere, amíg hirtelen föltette a bandázst Szindbád testére.

- Ez nincs a föltételekben - szólt közbe Gránitz.

Az atyamester alaposan megigazította a selyem alatt a vattát és félvállról felelt:

- De benne van az én föltételeimben. Az én termem nem mészárszék. Menjetek a kaszárnyába verekedni, ha úgy tetszik.

- A legszebb párbajaimat elrontod - mondta tréfás szemrehányással Gránitz. - Vért akarok látni, sok vért!

- Majd levágatok egy csirkét - dünnyögte Fodor mester. - Ezért a fiúért kár volna. De megyek is már, mert az ellenfél még azt hiszi, hogy őreá haragszom... Dehogy is haragszom. Senkire sem haragszom én. Fiam, csak nekimenni. A többit bízzuk Gránitzra meg a jó Istenre.

Szindbád magában azt gondolta, hogy a bátorság atyamestere a szemben levő öltözőben talán ugyanazokat a szavakat mondja most Pálházinak, amelyeket neki mondott. Derék ember a mester. Bizonyára ő szeretné legjobban kitalálni a vérnélküli párbajt!

Gránitz egy pohár sörrel öblítette le a torkát.

- Jó sört csapolnak itt a szomszédban - mondta nyelvcsettintve. - No, ideje lesz már nekem is felöltözni.

Szindbád Mariettre gondolt, és ábrándozva támaszkodott a falnak.

- Csak nem félsz? - kiáltott Gránitz egy hatalmas drótrostély mögül, amelyet fejére illesztett. - Mitől félsz? Hisz melletted leszek, vagy mi az ördög! Látod ezt a széles kardot? Ezen a pengén törik meg minden vágás, amit neked szánnak. Mondtam már, hogy nyugodt légy, mintha az anyád ölében ülnél. No gyerünk.

Szindbád az öltözőből kilépve, a terem másik oldalán Pálházi vértelen arcával találta magát szemben.

- Vajon én is sápadt vagyok? - súgta Gránitznak.

- Piros vagy, mint a rózsa. Még festék is van az ajkadon - dörmögte Gránitz.

Szindbád az ajkához kapott. Valóban gyönge arcfesték nyoma maradt az ujján. „Mariett", gondolta magában mély megilletődéssel. „Mindenáron tetszeni akart!"

Aztán Pálházit vette szemügyre. Még izmos, de már kissé elhízott férfiú volt, fekete ritkás szakálla sápadt arca körül szinte ijesztő volt... A kapitányok kivonták kardjukat, a pengék csörrenve hagyták el a hüvelyt. A bátorság atyamestere egy hosszú karddal állott a háttérben, amely kard csaknem akkora volt, mint ő maga. Az emeletre kanyargó lépcső legtetején fiatal újságírók hasaltak, hogy az esti lapnak beszámoljanak az érdekes viadalról. Szindbád az egyiket megismerte, a szemével intett felé...

Közben „a pap prédikált", mint Fodor mester a párbaj előtt elhangzó szavakat nevezte. Egyszerre kardot érzett a kezében Szindbád, fölemelte, és kinyújtotta hosszú karjával.

- Rajta! - kiáltotta Gránitz, és már nagyot ugrott előre Szindbád oldalán, fele támadásában bizakodva.

De Szindbád nem mozdult.

- Gyerünk! - csikorgott Gránitz a drótok alól. - Az apádat!

De Szindbádnak csak Mariett járt az eszében, a fülébe csengett a hangja: „... és nem felejt el?" Nem, sohasem felejtlek el, gondolta forrón álmodozva.

Kard érte a kardját.

Pálházi nehézkes, szinte komikus mozdulatokkal ugrált kardja előtt. Egy kövér madárhoz hasonlított ebben a percben. Szindbád csak arra ügyelt, hogy a nehezen lélegző férfiú bele ne szaladjon kinyújtott kardjába. Aztán egyszerre tűszúrást érzett a homlokán...

- Halt! - ordított a háttérből teli tüdővel a bátorság atyamestere.

Gránitz az ellenfelek közé ugrott:

- Doktor! Vér! - kiáltott, és Szindbádra mutatott.

Ebben a pillanatban meleg cseppet érzett Szindbád a szemhéján.

Délután a pamlagon szundikált. Hordár kopogtatott ajtaján. Levelet hozott:

„Köszönöm. G. és az anyja még a déli vonattal hazautaztak a régi házba. P. megbocsátott. Marad minden a régiben. Én most utazom. - Ha a gyereket fölneveltem, akkor értem jöhet. De addig nem.

Mariett”

És ezután Szindbád, ha a kis fehér foltra nézett a tükörből homlokára, gyakran hosszú ideig lehajtotta a fejét, és mindenféle dolgát elmulasztotta volna, hogy egy félpercig elgondolkozzon. Hogy volt, mint volt? Mariett, Georgina? - Pedig szegény feje már azelőtt is azt hitte, hogy teljes alapossággal ismeri a nőket.

[1912]

PURGATÓRIUM

ELSŐ FEJEZET

Az esték

Akkoriban nagyon beteg voltam, és egy elmeorvossal volt a legtöbb bajom, valamint a legyekkel - kezdte Szindbád, élettörténetének egyik részletét mesélgetve, meglehetősen szárazon, mint egy statisztikai jelentést: nyugodtan, fásultan és megcsendesedve, mint szent Antal, akin a kísértések többé nem fognak.

Az elmeorvos lakóhelyét a szobám fölé helyezte, ahonnan különböző, mennyezetbe fúrt lyukakon át kihallgatta mondanivalóimat, amelyeket magányos szobámban olyan hangosan recitáltam, hogy csaknem megrepedt a dobhártyám. Elbeszéltem múltamat, valamint történeteimet - de főleg azokat a dolgokat, amelyek sohase történtek meg, csak tervbe vettem őket, kivitelre sohase került a sor.

Az elmeorvos - egy különben sem szimpatikus külsejű, a polgári arcvonásait hóhérképűvé maszkírozott elmeorvos - a falba fúrt lyukakon át hallgatta folyamatos igazmondásaimat, de főleg hazugságaimat.

Mikor észrevettem tetszését hazugságaim fölött, természetesen állandóan hazudozni kezdtem, hogy ellenségeimet ilyenformán lefegyverezzem. Ezt az elmeorvost véletlenül Cipésznek hívták... Természetesen én megjátszottam a játékot az orvos nevével.

- Cipész egy jó versenyló volt a maga idejében, de emberi formájában a Cipész maradjon a maga mesterségénél.

Ez volt például az igazmondásom, amelyért az elmeorvos úr méltán megorrolhatott. S így nem csodálkoztam, amikor mindenféle csendzavaró instrumentumokat szólaltatott meg a fejem fölött, hogy öklömmel kezdtem verni a falat, de a szerkezetek ellen ez nem segített.

Kedves szerkezetei közé tartozott az éneklő gramofon és az éneklő rádió, mégpedig egyszerre - amit úgy képzeltem el, hogy a főorvos egyik fülére a rádió kagylóját helyezi, a másik fülét a gramofon tölcsérére hajtja -, s így muzsikáltatott magának: bort iszik szolyvai vízzel, hogy az intézetben lakó betegeket egye meg a fene.

Ezenkívül voltak ébresztő órái, madárfüttyös sípjai, különböző hangú csengői és rézmozsarai, amelyeket nagy passzióval megszólaltatott, mikor fetrengtem kínomban.

Nekem semmi hangszerem, még egy árva harmonikám se volt, hogy a főorvos úrnak megfelelő választ adhassak.

Az a válaszadás, hogy néha-néha a szolgálatomra rendelt klinikai edényekkel bezúztam az ablakot, nem bizonyult elég hatékonynak a felettem lakó főorvos ellen.

- Majd megfázik - kiáltott le valamelyik agyafúrt lyukon, a mennyezeten át, mint a propeller-kapitányok kiáltoznak le gépészeiknek a mélybe.

Ugyanakkor, hogy a mulatság tökéletesebb legyen: a pincéből kardok csattogtatása hallatszott. Csak az angyalok és ördögök harcának vélhettem a pincéből hangzó kardcsattogtatást - akik az én lelkemért küzdenek egymással. Többnyire az ördögök győztek, mert életben maradtam.

Csak később derült ki, hogy a betegápoló intézet, ahol napjaimat töltöttem a hóhérképű főorvos felügyelete alatt, pincehelyiségeit valamely csatározó klub csatározó tagjainak adta bérletbe, akik a pincében esténként a kardvívóleckéiket tartották. Valóban kedvemre való mulatság volt esténként az ifjú kereskedőjelöltek és más sportbarátok kardcsattogtatásait hallgatni, és találgatni, vajon az angyalok (akik égbe visznek) vagy az ördögök (akik a pokolban vannak) győznek a viaskodásban?

Rendszerint hóhérom, doktor Cipész győzött, mert esténként kiadta rendelkezéseit:

- Tekintettel a beteg nyugtalanságaira, két pokrócba kell tenni éjszakára, és két ápoló legyen mellette. (Úgyis megfizetik a költséget a hozzátartozók.)

MÁSODIK FEJEZET

A pokróc

A pokróc a legdurvább szövetből volt, kezelője pedig egy tagbaszakadt, rövidre vágott bajszú, beretvált arcú, vöröses ember, mint általában a műbirkózók.

- Én egyetlen ökölcsapást mérek a szívére, akkor nyomban meghal - vigasztalt Ferenc, aki masszőr, mumus és általában fehér kabátban járó mindenes volt a háznál. Mert természetesen szembeszálltam Ferenccel, mikor pokrócaival megjelent...

Csak egy szegény, erejét, egészségét, józanságát vesztett beteg ember lehet olyan báva, hogy egy dromedárral összemérje erejét, aki azért van a világon, hogy a gyengébb embereket maga alá gyűrje. De mint mondtam, doktor Cipész kínvallató módszere alatt állottam, és tán magam sem voltam elég józan, amikor minden pokrócozás előtt birokra keltem Ferenccel, aki elég jóindulattal bánt el csontig lesoványodott testemmel. Egyetlen bordámat, se kezemet, se lábamat, se nyakamat nem törte el a pokrócba való burkolás művelete közben, pedig talán gazdájának, a megsértett Cipésznek szívességet tehetett volna.

A mindennapi vereségben végződött birkózás után az ágyra teremtett, és a pokrócba (kettőbe) jól begöngyölgetett. Majd még egy hevederrel is átkötött, amilyent a bútorszállító munkások szoktak használni, amikor zongorát vagy egyéb nehéz tárgyat visznek egyik lakásból a másikba.

- Miért nem ütött agyon? - kérdeztem pokrócaim közül a felhevült Ferencet.

- Mert még nem adtak rá parancsot! - felelt Ferenc a bakásan nyírt, de a küzdelemben felborzolt hajával. (Avas brillantin-szaga volt a kezemnek minden csata után.)

Így aztán a pokrócomban maradtam a nyugtalanságok elől...

Mondhatom, hogy kényelmesebb helyzetekben is voltam életemben néhányszor, mint a Ferenc pokrócaiban.

Hogy ne is beszéljek az úrnők mennyezetes ágyán kívül (ahol szerelmi meggyógyulás ürügye alatt tartózkodtam) a magam pamlagjáról, ahol elmerengve a világ ostobaságain, elgondolkozva az élet változatosságain - mosolyogva, sőt néha nagyot nevetve egy-egy váratlanságon - töltöttem napjaimat. De a pokrócoknál kényelmesebb helyzetben voltam akár utazásaimban, szekeren bóbiskolva vagy a vasúti kocsi hátának dőlve, a téli szánkón, lábzsákba és bundába burkolózva a Kárpátok között, vagy hajnalban, holdvilágos, nyári éjjelen egy széken elnyújtózkodva és a fehér hullámos, zuhatagosan morajló Dunán utazva a Vaskapunál.

Még sokkal több kényelmesebb helyet tudtam volna, ahol életemben már bizonyos pihenőket tartottam, mint Cipész doktor pokrócai között, de nincs sok idő a visszaemlékezésekre, mert a csavarintás után a pokrócokban, mint egy múmia, mély álomba merültem, és azt álmodtam, hogy megint egészséges, szabad ember vagyok, akinek nem parancsol Cipész doktor bérenceivel - a vér habosan száguld ereimben, szívem kihagyások nélkül dobolja a maga nótáit, azokat a boldog, megkönnyítő szerelmi vallomásokat érdeklődő hölgyeknek, visszamosolygó marha-, disznó- és ürüpecsenyéknek, felejthetetlen ízű kenyereknek, szőlőknek, almáknak, asszonyosan megérett körtéknek, a szűzi hamvasságú szilváknak, az ősz és tél álmodozó lekvárainak, a csorgó méznek, hideg tejfelnek - a forró szerelemmel színt valló baracklekvárosok palacsintáknak, a pirospozsgás császárzsemlyének, de még a közlegényi sorban levő nemes paszulynak is, amely megadóan omlik szét a fogak között, mintha feláldozná magát egy áldásos

célért, a jó szerencsével rokonságban levő ecettel és pecsenyezsírral megbarátkoztatott lencsének és borsónak és krumplilevesnek...

Dalol a szív nótákat a petrezselyemnek, az egészségesen teli női bokának, a karalábénak és a női csípőnek, amely a karalábé gömbölyűségével kedveskedik, a répa vörösségének, amelyhez télidőben a vérszegény nők orrát hasonlítják, a máknak, amely úgy csörög már a mákfejében, mint akár a nők gondolatai csörögnek fejecskéjükben.

A múmia aludt a pokrócaiban és szépeket álmodott.

HARMADIK FEJEZET

A halálvágy

- Minden álmokon túltett azonban egy álom, amely a halálesetet jelentette - mondta Szindbád, kissé letompítva a hangját.

- Ez az álom a halált érintette. A pokrócok közé préselt, kábítószerekkel elaltatott, a kimondhatatlan testi és lelki gyötrelmektől megkínzott ember részére a halált, mely úgy jelent meg a pokrócban, mint aki végeredményesen rendet fog teremteni az összes zűrzavaros érzések között.

Örök nyugodalmat biztosít doktor Cipész hallgató lyukacskái, a vekkerórák és társaik ellen.

Az a jó halál, amely kijátssza az ördögöknek az angyalokkal való csatározását, és elviszi az erre megérettet egy másik világba, ahová csak tátott szájjal nézhetnek az orvosok, ápolók, injekciós tűk, csonttá fogyott testrészek, kimenőt élvező gyomrok és belek, rendetlenkedő szívek, megkergült agyvelők és az élettől megiszonyodott érzések.

- Meghalni! Meghalhatni!

Ez volt a leggyönyörűbb érzésem mindazok között, amelyeket a pokrócba való beburkolásom alatt éreztem.

A halálnak nincs fénye, sem árnyéka, sem feje, de nincs megtapintható alakja sem - ellenben van valami cseppnyi rozmaringszaga, amelyet különösen városi vagy vidéki templomokban történő esküvőkön érezhetni a menyasszony és kísérete társaságában, midőn az ember elhiszi, hogy valóban ártatlan hajadon lép az oltár elé a mirtuszkoszorúval a fején, nem pedig valamely olyan asszonyszemély, aki már életében többször örök hűséget és engedelmességet esküdött a férfiaknak.

A halálnak tehát szűzies illata van, mint egy új életnek, amely akkor kezdődik, amikor meghúzzák a toronyban a lélekharangot. Végre... végre... megszabadultunk egy korhadt, alaposan leromlott csizmától, egy jól kilyukadt zsíros kalaptól, egy kopott nadrágtól, elnyűtt mellénytől és rajta nikli óralánctól, amelyen kis csengőket, csecsebecséket viseltünk a zsebtolvajok bolondítására, de egyiknek se volt kedve a rossz óralánc felé kinyújtani a kezét. Egyszerre megszabadulunk a földi élet összes kellékeitől, a köszöngetésektől, a hazug szavaktól, az udvariaskodásoktól és a házalók jókívánságaitól. Senki se mondja, hogy szerencsés utat kívánok, mint a pályaudvarok körül lebzselő bajuszkefe árusok szokták, senki sem lobogtatja a zsebkendőt, hogy az utazónak kimarjul a csigolyája a visszaköszöngetésekben, senki se tartja a markát, hogy még utoljára egyetlen pengőjét elcsalja az utazónak...

A halál véget vet a hitelezők csámpás támadásainak, azoknak a mérges lármáknak, amelyet a pénzbeszedők, ügyvédek, megbízottaik, ezek az inkasszálásra kiküldött emberek szoktak végezni, természetesen kíméletlenül, hogy eljárásukkal gusztust csináljanak az adósnak a fizetéshez.

E halott fölött hiába csikorgatja hamis fogsorait Grószman, aki öt krajcárért vett hitelezői követelést. Ugyancsak hiába átkozódik Zombori, aki közgazdasági tevékenységét úgy kezdi el az országban, hogy cipészek és férfiszabók követeléseit vásárolta meg a lehető legolcsóbb áron, és olyan rohammal tör be a házba a végrehajtó kíséretében, mintha legalábbis kivégzéshez, akasztáshoz érkezett volna. Ezek a hízásra hajlamos, szimatolóan nagyorrú fickók, akik elszántan rohannak a lehetetlenségbe (mert megfogadták, hogy ezentúl az adósokból élnek

meg), hiába trombitálnak a halott felett szokásos becsületsértő szónoklataikkal. (Én ugyan megfogadtam magamban, hogy bambuszbottal megyek neki Grószmannak vagy Zomborinak, ha spektákulumot rendez még egyszer a lakásomon, ahol nincs semmi lefoglalható portéka, de halott koromban nyilván enyhébb leszek, és csak hátamat fordítom színpadias megjelenésük felé.)

A pokrócban mindig úgynevezett kellemes halálvágyat éreztem, mint aki egy-egy zűrzavaros világból, az ördöngösek ordításaiból, a tébolyodott pénz- és embervérszomjasok közül: egy égő házból menekednék ki, amikor nem jövök ki többet a pokrócokból, hanem szökevény módjára eltűnök mindenféle üldöztetés elől, azaz meghalok.

Sőt a jó Ferenc ügyességéből, akinek ezt a másvilágról megköszönni készültem, mindig volt annyi helyem, hogy a két kezemet összetehessem a pokrócok között a mellemen. Szabály-szerűen, mint sokszor láttam a holtaknál.

NEGYEDIK FEJEZET

Talán titokban őrült?

Másvilági pokrócaim között rendszerint két órát töltöttem doktor Cipész rendelkezéséből, Ferenc a hevedernél fogva felemelt, kibontott, és visszaadott az életnek, amelynek nem mondhatnám, hogy nagyon örültem volna.

(Miután az illető belenyugodott abba, hogy meg fog halni, és a legközelebbi találkozásait majd csak a másvilágon bonyolítja le az ottan található esetleges élettel: nehéz visszatérni újra erre a világra, a mindennapi munkába, mert a nagybetegnek, amilyen én voltam, rettenetesen fárasztó teendői vannak részben önmagával, részben a környezetével szemben. Emberfeletti teendők, amelyet egészséges ember el tudna talán végezni.)

Nézzük például, mik voltak az én teendőim elég boldognak mondott fél-halottságból visszatérten megint a földre, a betegszobába, akkori eszméletemhez, amely mindennek volt mondható, csak rendesnek nem!

Még egyszerű dolgokon való - például megnövekedett körmeim fölött való - gondolkozás is olyan sziszifuszi teendőnek látszott, hogy visszarettentem a gondolkozástól.

(Abban a furcsa betegségben voltam, amikor fizikai fájdalmat okoz a gondolkozás.)

Hát először is figyelnem kellett a velem foglalkozó orvosokat, akik a nap bizonyos óráiban fehér kabátban jöttek be a szobába, és helyet foglaltak elég távol tőlem, hogy jól megfigyelhessenek.

Körülbelül úgy tartották bevonulásukat, mint egy bíróság, amely élet és halál kérdése felett dönt. - Elég érdekes vádlott vagyok! - gondoltam magamban, amikor a széken elhelyezkedtek az orvosok, és jól szemügyre vettek.

Itt ült a szanatóriumi főorvos, aki igen jóindulatú, zömök, katonáskodást és háborút végzett úriember, akitől nem lehetett félni, mert leginkább anekdotákat mondott el a betegeinek. Még a neve is olyan jó békehangzású volt, hogy csak jóindulatot lehetett róla feltételezni a betegeivel szemben. Azt hiszem, hogy fanyar orvosságok helyett leginkább töltött káposztát szeretett volna rendelni a receptjein. Jó emésztésre, a gyomor örömeire tanította leginkább a keze alá került pácienseket. Némelyiknél sikerült is eljárása, mert idők folyamán jókora csacsihassal távozott az intézetből. Horkaynak hívták, mint egy regénybeli urat.

Az én gyomrom azonban nem áhítozott sem a böftökre, sem a halcsemegék után - halott volt őkelme. Legfeljebb némi leveske vagy hasonló tudott benne darab időre helyet kapni - Horkay remek tanácsai a pompás eledelekről tehát hatástalanul hangzottak el.

A másik orvos fiatalember volt. Teendője az injekciós tű alkalmazása. A leglángolóbb rohamokban is mindig talált egy helyet a testemen, ahová tűjét beszúrhatta. Nem volt rossz embernek mondható. Csak egy rossz szokása volt. Kis acélkalapácsot hordott a fehér kabátja zsebében, amellyel a szanatórium porcelánfalait megkopogtatta, mielőtt a beteg kedve szerint meghalt volna. Ó, hányszor átkoztam ezt a kalapácsot, amely megszólalt, mintha szeget készülne verni az agyvelőmbe!

A harmadik orvos: asszonyi teremtés volt. Nevetős szemű, kövér és lármás leányasszony, de mégis szomorkás, mint a palackjában felejtett, nyitott pezsgő. Leányasszony létére volt gúnyos és ábrándos, elmerengtető és ordináré. Félbenmaradt nő, mint az orvoskisasszonyok legtöbb-

nyire, akik ismerik a halált és a betegséget, de az életet és annak örömeit nem ismerhették meg a maguk kötelességteljesítő napirendjében. Éjjel inspekciózni betegek rossz álma, nyavalygásai, rémlátásai fölött, reggel korán kelni, hogy ideje legyen a lépcsők, mellékhelyiségek, konyha és betegek bejárásához. Szerette a vén könyveket, amelyeket második emeleti szobácskájában olvasott, és hozzáértő betegeivel tartalmukat megbeszélte. Sárinak hívták a szentemet. Nagyon szívesen áldozott volna bőséges véréből, hogy egyik-másik betegét megmentse. Visszagondolva rá, inkább tanítónőnek látom, mint orvosnőnek, aki leginkább az illedelem szabályaihoz szoktatta a nagybetegeket. Nem szabad zajosan szenvedni... Nem szabad ordítozni, még a legnagyobb fájdalom esetén sem, és nem szabad főleg az emeleti ablakokból fejest ugrani az utcára. Szerettem őt, nem tartottam valószínűnek, hogy mérget keverjen az ételembe. Kérte, hogy egyszerűen Sárinak szólítsam, amely udvariatlanság nagyon megkönnyítette mindennapi tennivalóimat, mert csak hosszú tépelődés után találtam el látogatóm nevét, rangját és a rangjához illő megszólítást.

Doktor Cipészt, aki az orvosok látogatása alatt rendszerint a hátam mögé került, és onnan integetett a vizsgálat tartama alatt, állandóan csak főorvos úrnak tituláltam, holott tudnom illett volna, hogy már megszerezte az egyetemi magántanári méltóságot, s így legalábbis tanár úrnak kellett volna szólítanom. Ám haragban voltam vele, nagyon kefélt arcával, feltűnő kézmozdulataival, nyugtalanító magaviseletével, amelyet nem tartottam megbízhatónak egy orvos részéről, aki élet és halál ura... Elmeorvos volt. Hátha őt is utolérte az elmeorvosok gyakori betegsége? Talán titokban megőrült?

ÖTÖDIK FEJEZET

A veres megjelenése

De az orvosdoktorok társaságában ott ült veres is.

Ez a veres a betegségem kezdetén valahol külföldön járkált, idegen kórházakat, külföldi orvosokat és más, tudománya továbbfejlesztéséhez való dolgokat nézegetett: csak arra az időre került elő messzi utazásaiból, amikor még javában huzigáltak a földön az ápolók és ápolónék, néha a hevedereknél, néha a hosszúra nőtt hajamnál fogva.

A veres megbízható kövér ember volt, már a külsejénél fogva is.

A régi századokban lehettek ilyen megnyugtató külsejű orvosok, akik pontosan tudták az életnek és halálnak titkait, de nem találtak megbízható embert, akire rábízhatták volna tudományukat, és ezért jóformán névtelenül múlottak el... holott leginkább mégis ők voltak azok, akik belenéztek az élet és halál regényeibe.

- No, most minden rendben van, ha a veres is megérkezett életem elmúlásához, mert neki van a legjobb tenyere a világon, amelyet a beteg szívére elhelyez! - gondoltam magamban, amikor a verest orvosaim között megpillantottam. Civil ruhában, mint egy fenség üldögélt ott, mintha véletlenül került volna a betegszobába, mint valamely érdeklődő, aki egy érdekes orvosi esetet akar látni.

A szemem azonban felfogta a veres rám vetett tekintetét, és első másodpercben - tetőtől talpig valamely gondolatnak se mondható sejtelem futamodott tagjaimon keresztül, tetőtől talpig vagy még tovább is, ahová csak a reszkető érzések érnek egy beteg ember párnái körül, mint akár a láz eszméletlensége, a sebzett galambként lebukó álom vagy a megfeszített tépelődés érzetei. - Itt a veres, meg vagy mentve!

A veresnek kék szeme volt, és az mindig nevetett, mint a nagyon okos embereké, akik tán mindent tudnak a világon, mert a veresről fel lehetett tételezni, hogy az orvosi tudomány kimélyítése szempontjából már egyszer-kétszer meg is halt, hogy a maga személyén, így a legnagyobb megbízhatósággal: kipróbálja a halál titokteljes pillanatait, lelki és testi érzéseit - de mindig gondoskodott arról, hogy vissza is jöhessen a földre, mielőtt valóban a másvilágra menne. Csak éppen az utat akarta jól kiismerni odáig, hogy mindent tudjon azoknak a megmentéséért, akiket komolyan szeretett a betegei közül.

Mondom, civil ruhában, ahogyan az utcáról jött be: - a fehér kabátos szanatóriumi orvosok között egy napon megjelent a veres is, régi jó ismerősöm, jó darab ideig némán nézegetett, anélkül, hogy közelebb jött volna ágyamhoz ez a százkilós, cirkuszi birkózóhoz hasonló, kopasz és még kopaszabbra nyírott fejű, az opulens táplálkozástól kissé hízottnak látszó, de roppant erélyes és mégis nevetős külsejű úriember...

- Szálljon ki az ágyból! - indítványozta Horkay doktor, akivel meglehetősen bizalmas viszonyban voltam.

Hosszú hálóingemben, csontig lesoványodott tagjaimmal, még mindig riadozó, helyükön alig megnyugvó gondolataimmal (talán a veres jelenléte sok tekintetben megnyugtatott), kiléptem az ágyból, és egy székre ültem, háttal az ablaknak, a tisztes gyülekezettel szemben. Így ült a vádlott a tízek tanácsa vagy az inkvizíció elnöksége előtt, akik bűneit keresték. Ez a tanács testem bűneit keresgélte, mert bűntudatom révén igenis rájöttem, hogy testileg sokat vétkeztem a fennálló erkölcsi törvények, de még a büntető törvénykönyv paragrafusai ellen is,

amely szabályok éppen a nők és férfiak közötti érintkezést szabályozzák. (Sokszor becsukhattak volna egy-egy női feljelentésre.)

Engedelmesen kimásztam tehát az ágyból, és lesütött fejjel helyet foglaltam a kar nélküli széken.

Megannyi nyílként fúródott rám minden orvosi szem a szobában.

Legfigyelmesebben nézegetett rám a veres, aki tetőtől talpig végignézegetett, mintha sohase látott volna (pedig éppen eleget látott régebbi gyógyításai alatt).

- Most fogja meg a két kezével a széket - mert erőszakot nem akarok alkalmazni - egy kis operáció jön, mely megszabadítja kínjaitól.

- Akár a fejemet is levághatja - feleltem a hátam mögött lengedező fehér kabátnak, mert amúgy is tudtam, hogy a veres jelenlétében nem történhetik velem semmi baj. Ott ült az orvosok között a maga mázsás alakjával, emberfeletti erejével minden gyilkossági kísérletet megakadályoz.

Valóban a veres hipnotizáló tekintete alatt, a kék szemek biztató sugárzása közben ügyet sem vetettem a szúrásra, amely nyakszirtemen ért... Azt gondoltam magamban, hogy doktor Cipész nyilván az agyvelőmre, véremre kíváncsi, amelyet majd vegyvizsgálat céljából megvizsgál a laboratóriumban.

Később azt mondták, hogy ilyen szúráshoz rendkívüli kézügyesség szükségeltetik, mert hiba esetén a helyszínen maradhat a páciens. Meg kell adni doktor Cipésznek, hogy hiba nélkül döfött a műszerével - az orvosi gyülekezet meg volt elégedve működésével, míg én ügyet sem vetettem rá.

Én csak a veres mosolygó arcát néztem, aki olyan jókedvűnek látszott, mintha nevenapja, Lajos napja volna!... Mintha egy kedvére való beteg került volna elébe, akit passzióval lehet majd gyógyítani!... Mintha tudósi állapotának legkedvesebb idejéhez érkezett volna, mikor halálos csontvázamat, megzavarodott magaviseletemet, élhetetlenségemet szemügyre vette!

- No - mondta, mikor felállott, mintha gyürkőzni kezdene a viadalhoz, amelyet az ágyam fejénél álló Halállal akarna megvívni. (Az álmoskönyv szerint a halál akkor elkerülhetetlen, ha a lábánál áll a betegnek. Amíg a fejénél áll, addig csak meg lehet vele küzdeni valahogy.)

Odalépett ágyamhoz, és olyan kézmozdulattal, amelyet csak ő tudott, nagy fehér kezét, párnás, kimondhatatlanul jóleső tenyerét a szívemre helyezte. Közben a szememre nézett, komolyan, tűnődve, elgondolkozva... Orvos, aki áll a beteg fölött és gondolkodik. Vajon megmenthető? Vajon érdemes megmenteni még erre a szép életre?

Éreztem, hogy ez az a pillanat, amikor meg kell szólalnom:

- Lehet? - kérdeztem suttogva.

- Lehet! - felelt darab idő múlva. Igen csendesen, mindenféle orvosi fontoskodás nélkül, mintha csak éppen megengedett volna valamit. Nem nagy dolgot... Csak éppen annyit, hogy tovább élhetek.

A keze még mindig bolond, háborgó, nyargaló, bukdácsoló, koronként megtébolyodó szívemen pihent, hogy ennek minden megmozdulását megfigyelje:

- Somlai majd csinál fotográfiát a szívéről. Aztán majd meglátjuk, hogy hogyan fogunk a dolognak.

- Félek, hogy addig meghalok - feleltem rebegve.

- A haláltól nem kell félni, minden bizonnyal én is meghalok - mondta egyszerűen a veres, és szeme úgy ragyogott, mint a legtavasziasabb égboltozat, a legreményteljesebb tavasz, amely valaha a földön járt.

- Még ön is, főorvos úr? - kérdeztem hitetlenül.

- Én is, barátom, de erről most ne vitatkozzunk.

HATODIK FEJEZET

Különös betegápolók

- Hogyan viselkedjem látogatókkal szemben? - kérdeztem a verest, miután némi reménység mégiscsak támadt szívemben, hogy néhány emberrel beszélni fogok, mielőtt beadnám a kulcsot.

A veres elkomolyodott... Látszott, hogy nincs ínyére, hogy annyira mohó vagyok az élet folytatásához.

- A magam részéről azt szeretném, hogy ne nagyon fárassza magát a látogatókkal, akik különben sem lesznek tekintettel az állapotára. Még egy darab utat kell megtennie egészen magányosan. Nem ruházhatja át szenvedéseit senkire, mint ahogy titkon szeretné. Senki se lesz bolond maga helyett meghalni vagy szenvedni, az ilyesmi az embernek egyéni teendője.

(Valóban titkon azt gondoltam, hogy én a meghalás esetére valakit felkérek, hogy azt helyettem megtegye. Vállalja ezt az áldozatot. S titkon néhány hozzám közelálló szellem alakja suhant el előttem. De erről majd később beszélünk.)

A veres így folytatta:

- Ellenben rendelek maga mellé ápolókat - nem az ön kedvére való kövér asszonyt, aki a díványon nyújtózkodott eddig, amíg maga a szobában járt éjszaka, vagy a gangon kereste azt a helyet, ahol kiugorhatna a második emeletről. Én nem szeretem a kövér ápolónőket, mert azok miatt akár az ágyból is kieshetik a beteg. Megnyughatik benne, hogy rendes ápolók lesznek, még ha nem is nyerik meg nyomban a tetszését.

- Szóval börtönőröket, főorvos úr?

- Olyanokat, akik vigyáznak becses egészségi állapotára.

Ezzel elment a veres.

Kicsit megrémültem a komolyságától, és újabban mérlegelni kezdtem a helyzetemet. Mégiscsak az a sejtelmem, hogy csinálhattam valamit azokban a napokban, amelyeknek történetére nem tudok visszaemlékezni, amely napok oly titokzatos homályba vesztek emlékezetemben, hogy bennük minden megtörténhetett - még egy gyilkosság is, amelyet valaki ellen elkövettem. Igen, nagyon könnyen lehet, hogy ezekben az eszméletlen napokban legyilkoltam valakit, azok közül, akikre betegségem előtti időben valamiért megharagudtam. Talán a motorbiciklistát fojtottam meg, aki mindig megszólaltatta gépe összes hangszereit az ablakom alatt... Talán egy vendéglői pincért, aki nem szolgált ki megelégedésemre?... Vagy egy járókelőt, aki tiszteletlenül nézett rám, holott beteg ember létemre tiszteletben akartam legelsősorban részesülni?... Valamit tehettem, ami törvénybe ütközik, mert különben még nem volna kurázsijuk velem szemben ilyen eljárást tanúsítani, mint egy fegyenccel, aki hatalmukban van. Valami szörnyűséget követtem el, amely miatt a rendőrség keres... Mintha detektív járt volna a szobámban néhány nap előtt, és olyan kérdéseket tett föl, amelyekre nem tudtam válaszolni. Rokonaim, félrokonaim hangját is többször hallottam az ajtó előtt. Különösen Sárival, az orvosnővel vitatkoztak, aki ugyan nem volt kimondott ellenségem, mint a többi doktorok, de barátom se mert lenni. Hallottam például tekintélyes nagybátyám kissé palócos ízű beszédét, amint arról vitatkozik Sárival, hogy miért burkoltak pokrócba, ha nyugtalan vagyok. Nagybátyám úgy beszélt, mint egy egyén, de Sári se hagyta magát.

- Bár tudnám végre, hogy mit csináltam e szörnyű napokban! - mormogtam magamban olyan fogcsikorgatva, hogy a fogaim megfájdultak, sőt az állkapcsom is.

- Ki a fenét öltem meg, hogy ennyit kell szenvedni? - jajgattam, mikor esteledni kezdett.

Ekkor lépett be a szobába Pista bácsi, aki egyik ápolóm lett. Zömök, széles vállú, vörhenyes bajszú, némileg himlőhelyes férfiú volt, aki külvárosi micisapkát viselt a kobakján, nem sok jó biztatott a szeméből, amikor az ágyon végignézett.

- Én vagyok a Pista bácsi, maga pedig a beteg, aki engedelmességgel tartozik. Főleg ordítani nem szabad.

Így szólt fölényes hangon, mire nyomban a fejéhez vágtam az ágy mellett álló villamos lámpát.

- Én beteg vagyok, tőled tiszteletet követelek, te bugris paraszt! - volt a szóbeli feleletem.

S magam is csodálkoztam hőstettemen.

Maga egy kötnivaló gazember - felelt ugyancsak Pista bácsi a villanykörte darabjait összeszedegetve. - Majd lesz gondom magára, innen élve ki nem szabadul.

- Maga az én emberem, Pista bácsi, úgyse akarok mást, mint meghalni - szóltam, és a fal felé fordultam, hadd üssön hátulról agyon az ápoló, csak jót tesz velem, megszabadít elviselhetetlen kínjaimtól.

Ám úgy látszik, Pista bácsi egyedül nem merte végrehajtani a gyilkosságot, bevárta az estét, amíg a mellérendelt ápolónő is megérkezik, hogy majd ketten elbánnak velem.

Ez az ápolónő a fővárost környező falvak egyikében lakott, és külsejére nézve olyan félig városi, félig falusi volt. Igen ócska ruhaszagot hozott magával, mintha az öreganyja ruhájában jött volna be a szanatóriumi szobába, aki (az öreganyja) bizonyosan maga is ápolónő volt, és már ő tanulta meg, hogyan kell a beteget halálra kínozni.

De akkor riadtam csak meg igazán, amikor a hangját meghallottam. Mintha a holló szólalt volna a holttetem fölött! (Mert még mindig a fal felé fordulva feküdtem, alvást szimuláltam, hogy így kiismerhessem azokat az embereket, akikkel halálomig egy szobában kell élnem.)

Az őszi táj fölött, a lombtalan bokrok alatt didergő betyár fölött kárognak úgy a varjak, mint Zöldné megszólalt fölöttem, az ágy lábához állva:

- Ez volna hát az a disznó beteg?

- Ez a gazember! - felelt Pista bácsi, akivel (ha tán nem ismerték volna egymást) nyomban összebarátkozott a ráncos képű, csontos, boszorkány külsejű Zöldné.

Álltak egymás mellett, és nézték alvásomat.

Elnéztem, hogy olyan vademberek, akikkel egyetlen közös szavam, közös gondolatom vagy közös érzésem se lehet. A civilizáció legalsó fokáról való emberek, akik elvégzik ugyan a betegek körüli piszkos tennivalókat, de ezzel szemben gyűlölik a rájuk bízott beteget, akit csupán azért nem ütnek agyon, mert hetipénzt kapnak utána.

Ezután megbeszélték, hogy hogyan helyezkednek el körülöttem éjszakára, hogy kéznél legyenek.

Pista bácsi a díványon alszik, miután ő napközben is szolgálatban van.

- Bizony kifárad az ember az ilyen akasztófára való mellett - mondta bizalmasan Zöldnének (holott egész idő alatt mellettem volt, nem tett egyebet, mint a folyosóra járt pipázni egy rettenetes szutykos kis fapipából, amelyet könnyen zsebre lehet dugni az orvosok elől).

- Nekem is sok háziteendőm van otthon, mióta a lányom férjhez ment. Most már nemcsak őrá kell dolgozni, hanem a vőmre is. Nem tud állást kapni a szerencsétlen.

- Mi a foglalkozása a vejének? - kérdi Pista bácsi.

- Utazó kereskedősegéd, aki jó időben a ruhásokkal, bazárosokkal, sőt a panorámásokkal is együtt járta a vidéki városokat. De ennek most vége. A gazdák maguk árulnak - mondta Zöldné. - Nem lehet a parasztnak egy nadrágot sem eladni.

Pista bácsi ugyan részvéttel hümmögött, de mégse mondott le a díványról, miután az ápolók között ez így volt szokásban.

- Két nagy széket, ezekből a béleltekből teszünk majd ide, szembe egymással, maga ott is pihenhet, Zöldné, legalább közelebb van a beteghez, ha az éjjel nyugtalankodik.

Zöldné méltatlankodva kérdezte:

- A fekete fene egye meg, azt is szokta?

- Szokott ez az alávaló mindent - felelte Pista bácsi.

...Magamban néha azt gondoltam, hogy ez a megbecstelenítő bánásmód ugyancsak doktor Cipész találmányai közé tartozott, mint egyéb kínzó szerkezet, és ilyenformán akarta az aluszékonyságra, testi és lelki lemondásra hajlamos beteget ébren tartani, ha trombitái nem szóltak.

HETEDIK FEJEZET

A szerelem eljön a szörnyetegek közé is

Az előadottakból körülbelül azt lehetne következtetni, hogy a díványon horkoló Pista bácsi (mindig a nagy lábujját mutatta), valamint az ágy mellett rossz szagúan fekvő és feltörekvő gyomorsavait hallható kortyokban nyelegető öreg Zöldné társaságában a mindenható Szerelem amúgy is elhagyta volna a halni vágyó betegembert...

Ellenben ez nem történt meg, abban az időben sem, amikor úgy utáltam magam testi romlottságomért, lelki katasztrófámért, tökéletes megnyomorodásomért, hogy mindenáron szabadulni akartam önmagamtól. A teljes megsemmisülés és legforróbb halálvágy, az életből való tökéletes elszabadulás idejében, amikor Pista bácsi fenyegetőleg fel-felhorkantott díványáról, mint egy vadember a zsákmányába jutott fehér emberre - amikor Zöldné borzasztó, csontos, szinte már a klinikai spirituszos üvegeket is megtapasztalt lábával az arcom felé rúgott (miután szemközt feküdt velem az ágy mellett), még ebben a kritikus időben is megjelent a Szerelem a halotti szobában, ahol a haldokló már csak abból a szempontból tengette-lengette életét, hogy megtudhassa, mit követett el eszméletlen napjaiban, mivel is vádolja őt az ügyészség?... Mert egy idő óta inkább fogház- vagy fegyházbüntetésének tett volna szívesebben eleget, mint itt a szanatóriumi fehér szobában az ápolók és orvosok társaságában élni... (Esetleg valami olyat tett, amiért a bíróság elrendeli felakasztását. Ez lett volna a legkedvesebb a beteg részére.)

És a Szerelem mégis eljött.

Meg kell adni, hogy zavaros idő volt a beteg életében. A napnak huszonnégy órájából húszat rendszerint a másik világon töltött dr. Bihari injekcióinak segítsége révén, egy órát csatázott doktor Cipésszel, egy órát a saját kínzóival, Pista bácsival és Zöldnével, egy órát a hozzátartozóival, akik kegyetlenül meglátogatták, és kegyetlen híreket hoztak - a hátramaradt órát a Szerelemnek szentelte...

A múlt időből jött a Szerelem tíz-tizenkét nő alakjában, akiket beteg ember véleménye szerint: mind szerencsétlenné tett, mert sokkal előbb elhagyta őket, mielőtt észrevették volna magukat. A beteg ember azzal kínozta magát, hogy tulajdonképpen ezeknek a nőknek összefogott, egyesített, az eget komprimáltan ostromló átkozódása volt megindítója a betegségének. Ha ennyi nő átkozódik, sír, dühöng, alkalmatlankodik egyszerre egyetlen emberért, akkor lehetetlenség, hogy ki ne nyíljon előtte a börtön kapuja, ahol majd valami címen felakasztják. (A törvénykönyv tele van paragrafusokkal és büntetésekkel, valamelyik majd alkalmazható lesz Betegemberre, aki összetörtségében, megkínzottságában, tehetetlenségében valóban és komolyan bűnösnek érezte magát - mint majd az alábbiakban pontosan kiderül.)

Persze a nők nem sorszám szerint jöttek, mint a divatlapok és a kirakatok modelljei, mint egy Zichy Mihály-féle rajzban, ahol nem tudja az ember, mikor kezdődik az őrület.

Minden rendszer nélkül - mint egy foszlány az élettörténetéből - nagy mazurt táncolt egyszer Gyöngyivel, egy lelkesen hervatag, többet próbált és az élet örömeit már ugyancsak megbecsülő kis asszonnyal, aki hálás volt minden szerelmi vallomásért, mert tapasztalatból tudta, hogy reggelre elfelejtik. Gyöngyi egy Szatmár megyei orvos szökésben levő felesége. Gyöngyi kámforszaga megzavarta Betegembert az újonnan kezdett csókolózásban. Idegbeteg vagy gyomorbeteg asszony volt Gyöngyi, de roppant hajlamos a szép szavakra, amelyeket eddigi szomorú élete kárpótlásául intéztek hozzá.

- Ó, már el is felejtettem, hogy kék az égboltozat. Ön juttatta megint eszembe - mondta Gyöngyi a csalódott, de mégis szerelemre termett asszonyok szentimentalizmusával.

Gyöngyi mint finom lelkű nő, hamar észrevette a helyzetet, és eltűnt a Betegember életéből, bizonyára sok sírással egybekötve, mert azok közé tartózott, akik sírdogálni szoktak magukban.

Íme, a könnyekért, az egyfogatú bérkocsiban elmondott hazug szerelmi szavakért, az étterembeli biztató pillantásokért, az erdei sétáért és az utána következő élményekért most fizetni kell a Betegembernek, mint valami könnyelmű adósnak, aki azt hitte, hogy adósságait elfelejtették. Jó és derék nő volt - szenvedni érte nem is volt fájdalmas. Az ajkáig érő fátyolkája volt, amelyet elleptek a hópillék, és kék szeme végtelen bizalommal sugárzott a fátyolka cirádái alól, mintha egész életét rábízta volna Betegemberre.

- Bocsásson meg, Gyöngyi, hogy nem voltam érdemes a bizalmára! - ordított a Betegember kínjában az elsuhanó látomány megjelenésére, mire Pista bácsi egy mérgeset horkantott a díványon.

- Ez az akasztófára való még éjszaka se hagy nyugodni? - kérdezte megfordulva fektében.

Zöldné pedig, aki ugyancsak felébredt: a lábát, a talpát igyekezett a beteg nyitott szájába nyomni.

Így elmúlt Gyöngyi a világból...

- Csak még egyszer találkozhatnék jóságosságával, engedelmességével - súgtam a fal felé fordulva, mert hála istennek úgy feküdt az ágyam, hogy nem kellett a szívemre feküdni, mikor a fal felé fordultam.

NYOLCADIK FEJEZET

„Fischerin, die Kleine...”

Érdekes, hogy éppen Gyöngyi, ez a huszonnégy óráig sem tartó ismeretség (szerelmi vihar) jött elő a múlt időkből elsőnek a sok szenvedélyes, hosszadalmas és valóban lelket és gondolatot kínzó szerelmek közül...

(Talán éppen azért, mert jó volt, mint egy húsvéti bárány, egyetlenegyszer esketett meg, hogy örökké fogom szeretni, nem mint a legtöbb asszonyság, aki életre-halálra vette a dolgokat, és minden délután meg kellett esküdni egyik-másik előtt. - „Ó, én gazember” - gondoltam, és a halálomat kívántam, mint ami mindent jóvá tesz.)

„Fischerin, die Kleine” egy olyan éjszakán jött, amikor Zöldné méltatlankodva ordítozott éjféltájban ágyam körül, hogy a gyomrába rúgtam, s ezzel nagy fájdalmat okoztam neki.

- No - mondtam magamban elég világos ésszel -, azért az áldozatért, mert Erzsébetfalváról vagy Kispestről idejár éjszakánként aludni az ágyam mellé, nem is érdemel többet, mint egy hasonrúgást! (Holott soha életemben nem rúgtam meg senkit, még egy kutyát se.) De nem így Zöldné és később Pista bácsi, akit talpra állított bő magyar gatyájában a kanapéról, ahol horkolni szokott...

Törvényszéki tárgyalást tartottak felettem az ápoló és az ápolóné, miközben a hajamnál fogva végighúzogattak néhányszor a szanatóriumi szobán, majd a tárgyalás végén Pista bácsi kijelentette, hogy az ilyen gazember, aki ápolóit nem hagyja aludni, nem érdemel egyebet, mint azt, hogy egy hosszú szeget verjenek a feje búbjába, a haja alá, ahonnan nem látszik ki a szeg feje.

De Pista bácsi még be sem fejezte a kispesti és erzsébetfalvai ápolók és ápolónők nevében mondott szónoklatát - miközben egy nehéz vasdarabot tett a lábamra, hogy azt többé nem mozdíthattam -, midőn már félálomban, kínjaim és megaláztatásaim közepette megjelent „Fischerin, die Kleine...” olyan közelről, hogy csaknem elérhettem.

Most is vöröses szőke, kék szemű és hallatlanul ábrándos, mindig az ábrándok kellős közepén úszó dáma volt, mint mindig az életben. Kistermetű volt, és a lila színeket kedvelte kalapban, ruházkodásban, cipőben és tintában, amelybe néha tollát mártva levelet írt. Talán a legfinomabb nő volt, akit valaha ismertem, soha egy köznapi, másokéval is megegyező gondolata. Egy test-mozdulata sem volt hasonló egyéb hölgyekéhez, akik mégiscsak életízűek, életszagúak, élet-verejtékesek voltak néha-néha a szerelem óráiban... Fischerin mindig olyan volt, mint egy kottafej a hangverseny-énekesnő kottafüzetéből. Zendült, mint a csiga, amelyet a szalon-asztalról bármikor felveszünk, és a fülünkhöz tartunk. Zene volt a vére lüktetésében és az utcai lépésében is.

Tehát ez a nagyon finom, szalonjában is zongora mellett, új és régi zenedarabjai között élő énekesnő jött el megvigasztalni a testileg és lelkileg megalázó jelenet után...

Mikor vele voltam ismeretségben, tetőtől talpig selyemben jártam. Nemcsak frakkomat, mellényemet béleltettem a legfinomabb selyemmel, hanem még nadrágszíjaimat is, amiről beszélni ugyan illetlen, de meg kell magyarázni, ki volt Fischerin, die Kleine, aki a nehezen elviselhető, becstelen percekben elémbe lépett a falból.

- A cselédség nem számít, majd kirúgjuk! - mond minden hosszadalmasabb vigasztalás helyett a betegszoba falából, ahol titkon valamely kis lyukat fúrt, hogy velem társaloghasson (mint akár doktor Cipész a mennyezetbe, hogy a fölöttem levő szobájából szemmel tarthasson).

- Hogy került ide? - kérdeztem kínjaim között.

- Nagyon egyszerűen. Maga ugyan már évek óta nem törődött velem, mint akár a keresztes lovag elfelejti a mór nőt, akivel hajdanában dolga volt. Aki talán életét mentette meg a lovagnak...

(- Igen - suttogtam - egyszer...)

Könnyelműségem miatt zavarban voltam, és az énekesnő abbahagyta a nagyoperák áriáinak éneklését, s az ékszerét tette értem zálogba... Különös időszak volt, amely valóban csak egy életre-halálra elszánt lovag életében fordulhat elő - hogy a fene egyen meg érte.

- Hogy került ide? - kérdeztem ellágyulva.

- Kibéreltem az önével szomszédos szobát a szanatóriumban, és most már mindig magánál leszek, ha szenved.

Így felelt a hang a tragikusnak indult éjszakán.

Mielőtt a szokásos mély álmomba (eszméletlenségbe) merültem volna, teljes pontossággal hallottam a Fischerin, die Kleine című német dal zenéjét, amelyet mintha hallhatatlan cimbalom-húrokkal ellátott hangszeren játszottak volna rövid ujjú, kis kezek (amilyen Fischerin, die Kleinéé volt), és énekelt hozzá egy szoprán hang, mint a hajnal ébredése (amilyen hangja ugyancsak Fischerin, die Kleinének volt).

Hát eljött a legzavarodottabb, legfurcsább, legérthetetlenebb azok közül, akiket ismerni szerencsém volt. Csak gyermekeire való állandó hivatkozással lehetett őt visszatartani attól jó darab ideig (egy vagy két évig), hogy meg ne öljön engem és magát, mert a teljes egyesülést csak így tudta elképzelni.

Fischerin, die Kleine... kopogott a falból, és halkan dalolt egész éjszakán, mert másképpen nem tudta az életemet megmenteni.

KILENCEDIK FEJEZET

A veresnek nem tetszenek a dolgok

A veres naponta - néha kétszer is, délelőtt és délután meglátogatott, mert ambícióját, orvosi hírnevét tette föl arra a tételre, hogy a menthetetlennek látszó beteget meglátogatja.

(Egypárszor már, amint a regék mondják: más betegek ágya mellett is birokra kelt a csontemberrel a haldokló érdekében, és úgy odateremtette a csontembert, hogy az még a tájékon se mert esztendőkig mutatkozni. Igaz, hogy izmai is voltak a birkózáshoz.)

Nekem csak az nem tetszett, hogy mindig a szokásos, fehér kabátos, nagy orvosi kísérettel jött. Nem tudtam vele bizalmasan beszélgetni a másvilági eseményekről, amelyekből már kóstolóba kaptam egy-egy jelenetet.

A veres még csak közel se jött az ágyamhoz, csak messziről figyelt, mint egy vizsgálóbíró, persze mindig civilbe öltözve a fehér kabátos szanatóriumi orvosok között, mintha nem akadt volna a házban az ő természetfölötti termetéhez alkalmas köpönyeg.

Vagy vidor mosollyal, vagy unottan nézte a velem való eseményeket. Az úgynevezett láztáblákat és más ápolói jelentéseket tartalmazó híradásokat nem is igen nézte, csak ült többnyire a háttérben, néha olyan egykedvűen - mondom - mint aki véletlenül vetődött volna a szanatóriumba, a betegszobába, akit alapjában véve nem is nagyon érdekel az egész eset - vagy olyan vidor teleintettel, mint valami cirkuszban, ahol kedvére való előadásokat rendeznek ápolók, ápolónők, orvosok és hozzátartozóik.

A veres, mikor hírét vette a női látogatásoknak, kicsinyt elfintorította húsos nagy orrát...

- A nők közül csak az ápolónőt szeretem a beteg körül - mondta elég megrovó hangon (hálistennek, nem volt jelen az újpesti vagy rákosligeti vasorrú bába, hogy a veres megjegyzését hallotta volna - odakint volt a perifériákon, ahol bizonyosan koraszülött gyermeket ásott el a szemétdomb alá, mint általában gondoltam erről a hölgyről, aki jó darab ideig megkeserítette az életemet.)

- Az ápolónőjével aztán levizsgázott, tisztelt főprofesszor úr - szóltam az ágyból olyan elszántan, mint akinek már minden mindegy -, ha a londoni vagy svájci kórházakban, ahová tanulni jár, ilyen ápolónőket adnak a betegek mellé, akkor sem angol, sem svájci állampolgár nem szeretnék lenni. Megmaradok inkább alföldi betyárnak.

A veres tündöklő kék tekintetével rám nézett, mintha nagyon tetszett volna neki a megjegyzésem. A körülöttem üldögélő szanatóriumi, azaz helybeli orvosokhoz fordult komolyan, mint valami tanácsadással.

- Szeretném, ha az a bizonyos ápolónő valamivel korábban jönne be esténként és szigorúbban ügyelne arra, hogy az előírt szabályok betartassanak a beteg körül, mert a szabályok megtartása nélkül a mi közreműködésünk hiábavaló. Nagyobb rendet és szigorúságot javaslok betegünkkel szemben.

Szinte felordítottam kínomban, amikor barátom, pártfogóm, minden reménységemnek szavait meghallottam:

- Tehát főorvos úr kevésli eddigi szenvedéseimet? - kérdeztem kétségbeesett hangon.

- A szenvedéseknek csak az elején vagyunk. Két kézzel kell tartanunk önt, tisztelt barátom. Reméljük, hogy akkor siker koronázza munkánkat - felelt a veres, és többet nem válaszolt hozzáintézett szavaimra.

Szokása szerint erős szivarra gyújtott, és vidáman pöfékelve ment ki az ajtón.

TIZEDIK FEJEZET

A házvételről általában

Ezekben az istentől, embertől elhagyott napokban, amikor igazában olyan egyedül éreztem magamat, mint egy halott érezheti magát az idegen temetőben, mély kábultságomban, a fal felé fordult vagy pokrócok között töltött állapotaimban, mint egy fehér kísértet a rengetegben: átvonult néha egy női alak, aki néha valóban szólott is hozzám emberi nyelven, akinek kezét megfoghattam és megsimogathattam.

Barcsainé volt a neve a barna szemű, kreol arcú asszonyságnak, valami kulcsárnői vagy hasonló minőségben működött doktor Cipész szanatóriumában, hol általában Madámnak hívták.

Esténként, amíg Pista bácsi a pipáját szívta a folyosón, a Madám fehér köpenyes alakja megjelent a szobámban a borzasztó Zöldné mellett, és megszólalt kellemes hangján.

Mindig házvételekről, telekvásárlásokról beszélt Zöldnével, aki nyilván minden megmozdítható telket ismert a főváros környékén, a házikóknak még a régi tulajdonosaira is emlékezett. Bizonyosan sok erzsébetfalvai, újpesti, óbudai házikót közvetített életében, amint beszédéből kivettem. Úgy tudta dicsérni a szentlőrinci házakat, mintha ott volnának a legszebb házak kerek e világon.

Azt hiszem, legjobb barátságba keveredtünk volna, ha magam is házvételt tervezek Cinkotán.

A Madám komolyan házat akart venni, és erről esténként hosszan ábrándozott, szinte földöntúli hangulatban elbeszélgetett Zöldnével. Mintha a mennyországról tudakozódott volna a Madám olyantól, aki már megjárta a mennyeknek országát... Ültek egymás mellett, és órákig beszélgettek egy erzsébetfalvai házikóról, amely alkalmas volna árban és helyzetben a Madámnak.

- A sarokra boltot lehetne töretni, mert ez nagyobb jövedelmet hoz. Fűszeresnek igen alkalmas volna a bolt, mert a környéken nincs fűszeres. Az udvaron egy kocsiszínt lehetne építeni, ahol a fűszeres tartaná a kocsiját. Hátul van a házban egy raktárnak való épület, ahol a fűszeres a portékáját elzárhatná, habár ezeknek a kisebb fűszereseknek nemigen szokott raktárra szükségük lenni, hetenként vásárolnak a fővárosi nagykereskedőtől.

Az angyali Madám mélyen, szerelmesen sóhajtott:

- Én mészárosnak szeretném bérbe adni a boltot, mert a mészáros megbízhatóbb ember rendszerint, mint a fűszeres. És nagy kényelem, ha a mészáros ott van a házban.

- A fűszeres is nagy kényelem - felelt Zöldné.

Rendszerint ilyen és hasonló szavak hallatszottak a kanapéról, ahol a két asszony egymás mellett a legnagyobb bizalmassággal üldögélt. Fűszeres és mészáros, adó és bérlet, fizetési módozat és valami Kersánc érdekelte őket, akiknek adás-vételi irodája volt Cinkotán vagy Erzsébetfalván.

Hátistennek, velem ilyenkor nem törődtek, hagytak nyugodtan feküdni, bambább vagy legkirályibb gondolataim, alig elviselhető testi és lelki fájdalmaim vagy a közelgő halál örömeivel foglalkozó gondolataim közepette az ágyon, a fal felé fordulva, mintha nem is volnék a világon. Ilyenkor még kezemet is kinyújtottam valamely fali árnyék, rendszerint a rám leselkedő szörnyeteg után, amely majd éjjel megfojt, vagy a puskás rendőrök felé, akik odakint

a házereszen üldögéltek, és azt várták, hogy mikor tartóztatnak le. Nem ütött a kezemre Zöldné, mert élete boldogságairól, a külvárosi kis házikókról beszélhetett, ahol tulajdonosként élni egyetlen boldogság.

A Madám fuvolázva sóhajtott, amikor arról hallott, hogy még egy kétszemélyes kis melléképületecske is tartozik a házhoz.

- Az egyik kulcsot átadnám a bérlőnek, a másikat magamnak tartanám - mondta a kis épület felől.

- Ez így szokott lenni mindenütt, ahol bérlő is van a házban. A háztulajdonosnak külön hely dukál, nem járhat együtt mindenféle piszkos bérlővel - kontrázott Zöldné.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Egy furcsa szerelem keletkezése

Ezek az estéim általában a legelviselhetőbbek voltak, amikor Zöldné elmélyedt a mátyásföldi házikók dicséretében. Aktivitását másfelé értékesítette, mint szegény személyemen.

De valahol a folyosón az óramutató fáradhatatlanul haladt, Pista bácsi - mert fogytán volt a dohánya - ásítozva (ahogy csak az ápolók tudnak ásítozni a beteg körül) be-benyitott a szobába. A Madám, ez a fehér, drágalátos tündér, aki házvételi szándékával kegyes-kedvesen eltérítette rólam Zöldné figyelmét, indulóban volt. Jaj, gondoltam, mint egy elkárhozott.

Valóban, egy éjszakán Zöldné egy ki nem elégült beszélgetés után a fogaimat akarta kinyomni az ujjaival, mert Pista bácsinak korábban elfogyott a dohánya... Ki tehessen erről más, mint a nyomorult beteg?

Vannak bizonyos hangok, amelyek a beteg idegekre jobban hatnak mindenféle narkotikumoknál. Tudják ezt azok, akik életükben valaha súlyos betegségen esnek át, tudják ezt a jó orvosok is, akik szívbeli gonddal foglalkoznak a beteggel...

- Talán éppen a veres rendeletéből vagy közbenjárására jön be esténként a szobámba a tüneményes Madám? - jutott egy napon hirtelen eszembe, minden átmenet nélkül valamely titkos úton, amelyet sohase lehet tudni...

A veres csak a rendszeressége miatt adja a rossz embert többi orvostársai előtt, de voltaképpen mégiscsak szeret - valahogyan így is meg akar menteni, amikor a jóságos Madámot esténként a szobámba küldi...

A Madám az ő kémje, bizalmasa, megfigyelője, hogy Zöldné mégse éljen vissza a látszólagosan beléje helyezett bizalommal - gondoltam váratlanul egy napon, amikor kizökkentem a gyógyulás útjáról, és ismét nem tudtam másban bizakodni, mint a veres emberfeletti tudományában és jóságában, amely utóbbinak semmi tanújelét nyíltan nem adta. De hitem és meggyőződésem volt, hogy egy ilyen nagy tudós, nagyon okos ember nem lehet más, mint jó, aki titokban jót tesz azokkal, akiket szemmel láthatóan kínozna.

Ha ez a kifejezés, hogy „vakbizalom az orvosban" vagy az, hogy „egy kétségbeesett utolsó reménye" fedné azt az érzést, amely a Madám tulajdonképpeni hivatásáról bennem keletkezett, meg lehetnék elégedve az eddigiekkel, amelyet a Madámra magamban gondoltam.

De a Beteg ember fantáziája kiszámíthatatlan.

Egy napon eszembe jutott, hogy a Madám azért jár esténként a szobámba, mert a Madám szerelmes belém.

Most már belátom, hogy nagyfokú elbizakodottság kellett az utóbbi megállapításhoz, de megint csak nem védekezhetek mással, mint a betegek másvilágias gondolkozásával, akik éppen úgy hisznek a jó és rossz orvosokban, mint gyógyszerekben és a babonákban, az ápolónők csodatételében, a jobbulás titokzatos útjában vagy a rosszabbodást jelentő álmatlan éjszakákban, mint például a házőrző kutya vonításában vagy a kuvikmadár megszólalásában, amely a közeli halálukat jelentené. Ezeknek a babonáknak a legmélyéről jött ez a különös érzés, amely napról napra erősödött bennem, hogy a Madám hosszadalmas esti beszélgetései csak Zöldné félrevezetésére szolgálnak, a Madám szeret, és a kritikus szerelem a bosszúálló

Zöldné ellen is megvédelmezne... A házvétel és a többi dolgok csak ürügyes beszélgetések arra nézve, hogy közelemben maradhasson.

(Valószínűleg valamely regénykönyvben vagy még regényesebb vérbeli élettörténetben hallottam az ápolónő és betege között kifejlődő életkapcsolódásról. Ha már ennyit szenvedtem, nem akartam kisebb lenni egy regényhősnél. A „Szerelmes Madám" azonban fáradhatatlanul beszélt esténként Zöldnével a külvárosi házak tehermentességéről, a beléjük fektetett tőke gyümölcsözéséről és a jó, rossz bérlőkről.) Amíg a pipái kiszívása után Pista bácsi beásított az ajtón, mint a körülöttünk levő valóságos élet, aki nem törődik a regényességekkel.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A levágásra ítélt láb története

És egy este, egy őszi este, amikor a holdvilágot csak sejteni lehetett, mert elbújtatták előlem, a Madám új témával jött Zöldné látogatására, mint ezt már vártam.

E. budapesti orvosról volt szó, akit a napokban hívtak be a szanatóriumba olyan betegséggel, amelynek érdekében föl kellett áldozni egyik lábát. E. orvos ezt tudta, és hősiesen viselte magát betegszobájában.

Részt vett az orvosi konzíliumon, amelyet beteg lába fölött tartottak a szanatóriumi orvosok, amikor a Madámra is szükség volt a szobában, minthogy az orvosi tudomány mai állása több szabadságot engedélyez a nőknek.

A Madám esti előadása szerint az orvos maga jelölte meg azt a helyet a lábszárán a térde fölött, ahol az amputációt javasolta.

- Itt kell elvágni - mutatta -, főorvos úr! - szólt a fehérlepke külsejű Madám, és most váratlanul ágyamhoz lépett, fölemelte a barna teveszőr takarót, az alatta levő lepedőt, amelynek mélyén áhítatos szívvel hallgattam a Madám mindig kellemetes, folyamatos előadását, és két végtelenbe nyújtott, sokat próbált, sokat szenvedett, csontig lesoványodott meztelen lábszáraim egyikén mutatta meg azt a helyet, ahol E. orvos lábát holnap délelőtt az orvosok levágják.

Megmutatta mégpedig Zöldnénék, aki előtt nem voltak ismeretlenek ezek a sárgává hervadt lábszárak, mert állítása szerint álmában sokszor feléje rúgtak.

Istenem, mennyivel finomabb, fehérebb, gyengédebb kezei voltak a Madámnak, mint eddigi ismeretségeimnek, midőn lábammal foglalkozott!

- Itt kell levágni - javasolta a főorvos úr - ismételte a Madám, és gyengéd titokzatossággal, alig észrevehetőleg, mint ez már a jó ápolónőnek szokása, megsimogatta a lábamat.

- A maga kedvéért, asszonyom, még ebbe is beleegyeznék - mondtam olyan hangon, amelyet magam is alig hallottam.

Zöldné felfigyelt a kanapéról:

- Mit beszél megint ez az őrült?

- Semmit, alszik - felelt a Madám, és visszatelepedett Zöldné mellé, hogy a kedvére való téma-körről, a pestkörnyéki házakról tárgyaljon, ábrándozzon.

Csak a beszélgetés végén (Pista bácsi jöttére) tért vissza E. főorvos problémájára:

- Nem tudom elképzelni, hogyan tesz eleget hivatásának az a férfi, akinek fél lábát levágják.

- Ha muszáj, meg kell történnie - felelt egykedvűen Zöldné.

Még egy éjszakai gondolatra való szót vetett oda az angyali Madám:

- Nagyon sajnálom szegényt, oly türelmesen fekszik az ágyban, mint egy gyermek.

Ezen aztán elgondolkozhattam egész éjszaka...

Vajon nem nekem szólt ez a megjegyzés?

Andalító gondolat volt azt hinni, hogy nekem szólt, és Zöldné hiába kínozott ezen az éjszakán, türelmes voltam, mint E. doktor a szobájában.

Másnap persze alig vártam az angyali Madám megérkezését, hogy hírt hallhassak a láb további történetiről.

Zöldné mérgesebben nézett rám, mint máskor, mintha megsejtette volna ez a vasorrú bába, hogy már nemcsak a fantomokkal, a téboly jelenségeivel foglalkozom magamban, hanem érdekelni kezd a valóságos élet is. Mintha kiszökni próbálnék borzasztó, csontos markaiból...

De végre megjött a Madám, és éterszagot hozott a betegszobába. Elmondta az operáció történetét. E. doktor lábát levágták, mégpedig valóban azon a helyen, ahol ő megjelölte.

- Nem engedte magát elaltatni - mondta emeltebb hangon (mintha valóban példaadás céljából mondaná a hőslelkű orvos történetét). - Csak éppen azt a helyet érzéstelenítették, ahol a műtőorvos dolgozott. Ő maga intézkedett az utolsó percig, kérte orvostársait, hogy ne sajnálják őt, aminek meg kell történnie, az úgyis elkerülhetetlen. Még búcsúzott is a lábától. Igaz, hogy ekkor már reszketett kicsit a hangja, de nem sírt, nem jajveszékelt, hanem igazi férfi módjára viselkedett.

Az igazi férfit nagyon hangsúlyozta a jó Madám.

A többi mondanivalóját már csendesebben folytatta:

- Igaz, hogy elájult az operáció alatt, és még mindig eszméletlenül fekszik szobájában.

Zöldné szárazon hallgatta a történetet, egyetlen megjegyzése sem volt, mintha legalábbis azt várta volna titkon, hogy majd valami tragikus fordulattal végződik az ügy. S miután ez nem következett be, megcsalatkozott.

- Legyen olyan szíves, Barcsainé, nézze meg holnap azt az erzsébetfalvi házat, amelyről beszélgettünk, mert komoly vevő van a láthatáron. Engem ma felkeresett a háztulajdonos, és kijelentette, hogy tovább nem vár.

Így szólt Zöldné szárazon, mintha máris elveszett volna ez az üzlet, amelynek létrehozásán fáradozott.

- Csak vasárnap mehetek, mert akkor vagyok szabad - felelt zavartan a Madám.

- Jó, majd megpróbálok a háztulajdonossal beszélni, hogy várjon még egy darabig.

Így Zöldné, és ezen az estén kevésbé volt ábrándos hangulatban, mint máskor. Nem szerette, ha az ő tudta, közvetítése nélkül adtak el külvárosi házakat. Ezért nem érdekelte az orvos lábának históriája.

TIZENHARMADIK FEJEZET

János néni megjelenései

Napról napra kezdtem többet gondolkozni, nemcsak a megváltó halálon, hanem azon a lehetőségen is, hogy innen megszökhessek, és a külvilágból vegyem fel a harcot itteni ellenségeimmel, doktor Cipésszel és társaival.

Nem tudom, beszéltem-e már emlékeimben a vasemberes házról és Retyezátiról, akitől és a vasemberes ház lakójától tulajdonképpen megmentésemet vártam?

Ha nem beszéltem volna, nagy hiányosságot követtem el, mert tulajdonképpen ők voltak azok, akik hosszú-hosszú, soha megvirradó éjszakákon távoli reménységet tartottak bennem, hogy innen valaha megszabadulok. Ez pedig így történt:

Valamikor sűrűn megfordultam egy házban, amelynek kapubejárata fölött egy kalapácsos ember állott. Kovácsműhely vagy hasonló lehetett a házban, ezt jelképezte a vasember.

(De most az én álmaimban az erő szimbólumaként jelentkezett.)

A házban tudniillik egy nőismerősöm lakott, János néni, ahogyan tréfásan nevezték.

János néni nagyhatalmú nő volt. Megjelenése hasonlatos valamely királynőhöz - mindig tele talppal, emelt fővel s arcán megvető büszkeséggel lépdelt az élet útjain, mert a férfiakat úgy ismerte, mint a tenyerét. Fiákeresek és hercegek rajongtak érte hajdanán, míg a régi Pest rózsanyílásában volt, a sajtó munkásai (akik mindenhová szeretik bedugni az orrukat), valamint a Nemzeti Kaszinó grófjai hirdették János néni mondásait. A legjobb ruhákat varratta Pesten - de otthonában slafrokban járt-kelt, mikor egy-egy kedves vendégének saját kezével készített rántottát (ahogy csak ő tudta, paradicsommal és kevés hagymával, mellé házi kenyérrel és valódi tokaji borral). Mint már ezekből is látható: János néni jószívű nő volt, aki gondolkodóba esett az élet problémáin. Árva leányoknak, akik eltévedtek, elszédültek, elbujdostak, az életben pártfogója volt. Mindig lakott nála, mint valami menhelyen, három-négy megzavarodott lelkű kisasszony, akik mint udvarhölgyek szerepeltek János néni körül.

Különös nő volt. Bizonyos kérdésekben - többnyire praktikus kérdésekben - olyan okos, mint a nap (ahogyan abban az időben mondták), míg ábrándos, idealisztikus, mondjuk szívbéli dolgokban olyan naiv, mint egy gyermek. (Így például a szerelmet is komolyan, sőt életre-halálra fogta fel gondolataiban. Bizonyára így mondta magában: - Szerelem.)

A vasemberes ház lakója körülbelül tíz esztendeig a Szerelem nevében ragaszkodott nyomorult személyemhez.

Nem tudnám megmondani, hogyan és miért, mert meglehetős kicsapongó életmódot folytattam, amelyről jobb nem beszélni. A vinkótól kezdve a francia pezsgőig lerészegedtem éjszakánként. A konyhaszolgálótól a hercegnőkig futkostam mindenféle elérhetetlennek látszó nők után. Barátaim voltak hordárok és császári és királyi kamarások, a Nemzeti Kaszinóban éppen úgy megfordultam, mint a hajnali lebujokban. Platinahamisítók között hallgattam a tárgyalás menetét („űztem a lapot" - mint abban az időben mondták), valamint a főrendiház ezüstfejű tagjait tanítottam a magyarországi közjogra.

Szóval ilyen bizonytalan foglalkozású ember voltam - miközben hírlapi cikkeket írogattam, többnyire erkölcsös cikkeket, amelyekben megostoroztam a világ mostani állapotát. De hát mit volt mit tenni, amikor egy hókupacon éjjel, a Szerecsen utcában, ahová éjjeli séta alkalmával darab időre leültünk: belém szeretett, és ettől kezdve tíz évig irányítani akarta az életemet.

Igen, a havon ültünk, mint a gyermekek, mert akkor egészséges voltam, egyetlenegyszer sem csúsztam el kimerültségből, betegségből, szédülésből, vérszegénységtől, nyomorúságtól, amitől felbukni szoktak az emberek. Tréfáltam János nénivel, sehogyan sem tudtam komolyan venni irántam táplált vonzalmát, holott János néni mindent komolyan tett az életben. Ha csak ebéddel kínált, azt is olyan komolyan tette, mintha attól az egyetlen ebédtől függött volna létem vagy nemlétem. Ha találkozott velem, olyan aprólékosan kikérdezett, hogy még azt is be kellett vallani neki, hogy ekkor meg ekkor valamely helyzetben mit gondoltam magamban. Ha pedig búcsúzásnál azt mondta: isten vele - ezt talán a leghalálosabb komolysággal tette, hogy majd velem lesz az isten útjaimban. (Pedig lám elhagyott, sírtam bele a párnámba.)

Tehát a legzavarosabb napjaimban János néni úgy mutatkozott előttem, mint valami mentőangyal, csak ő segíthet rajtam, amikor csupa ellenségekkel vagyok körülvéve, akik a veres kivételével mind életemre törnek. (Mintha én olyan sokat érnék nekik!)

A segítséget pedig úgy gondoltam, hogy János nénivel felbéreltetek erős fiákereseket és hordárokat, akik egy bizonyos percben megrohanják a házat, már tudniillik a szanatóriumot, elbánnak az idevaló szolgákkal, még az erős Ferenccel is, aki a pokrócokba szokott burkolni, Pista bácsival és Zöldnével pláne elbánnak, mert követelni fogom, hogy üssék le őket. Aztán felkapnak, magukkal visznek innen a gyötrelemtanyáról akárhová, akármerre, János néni útmutatása nyomán.

Csak a beteg lehet olyan naiv és ravasz, ahogyan tervem kivitelébe fogtam. Vörösbajszú, gonosz ápolómat, aki napközben kijárt a szanatóriumból, szemeltem ki segítőtársamnak, mégpedig olyanformán, hogy vele juttatom el a levelet János nénihez.

De zilált gondolataim közepette nem tudott eszembe jutni az utca neve, ahol a vasemberes ház állott, de még a ház száma se, mint olyan házé, ahol az ember anélkül is gyakran megfordul, és nem tartja érdemesnek a házszámot megjegyezni, csak annyit tudtam, hogy a ház valahol az Operaház mögött fekszik...

- Úgyis megismeri a kalapácsos vasemberről, amely kapuja felett áll. Húsz forintot kap az említett helyen, ha a levelet átadja - biztattam az ápolót, akiről feltehető volt, hogy húsz forintért akár az egész szanatóriumot elárulja.

A vörhenyes Pista bácsi gonosz szemével hunyorgatva hallgatott, átvette a levelet. Sohase derült ki, hogy megpróbálta-e a kézbesítést. Csak egyszer mondta méltatlankodva, hogy vasemberes ház nincs az Opera környékén.

(Aminthogy később ki is derült, mert a kovács a házból kiköltözött, és magával vitte jelvényét, a kalapácsos embert a kapu fölül.)

Persze a levelet Pista bácsi átadta doktor Cipésznek, akinek kárörvendő kacagását sokáig hallani véltem a fejem fölött az emeleten.

- Fiákeren akart megszökni! Hahaha! - visszhangzott a folyosóról, mikor ott Sári, az orvosnő vagy egy másik orvos végigment.

Csak a veres nézett rám komolyan, de nem árulta el egy szóval sem, hogy tud a levélről. Ellenben Barcsainé, a kedves Madám szemében már felfedezni véltem bizonyos dévajságot, mintha azt mondta volna ő is:

- Fiákeren akart megszökni!

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Retyezáti

Bár János nénivel megjártam, mégse hagytam abba tervezgetéseimet kiszabadulásomért.

A hosszú őszi éjszakákon, mikor nyomorúságomban bátor ismerőseimre gondoltam, akik nem adnák fel a csatát helyemben, hanem utolsó harapásig küzdenének: eszembe jutott Retyezáti, egy különös ember, aki emberemlékezet óta olyan szegény volt, hogy csak az élet apró örömeinek tudott örülni. Így örült, mikor a felésége megszökött mellőle, és mással élte világát:

- Végre-valahára egyedül lettem! - sóhajtott egy boldogat Retyezáti.

De ugyanígy tudott örülni téli hajnalon egy cseppnyi tűzparázsnak, amely kipiroslott vaskályhájából, egy darab barna kenyérnek, amelyet szalonnával és vereshagymával és saját bicskájával úgy fogyasztott el, hogy a királyok se különben.

- Kata néninek ma jobb kedve volt, mint máskor! - mondogatta, mikor bevásárlásai miatt a piacon ténfergett, és a kofa nagyobb szelet kenyeret vágott neki.

Tudta, hogy hol lehet apró, zöld, igen erős paprikákat venni, amely ugyancsak korán reggel jó a friss kenyérhez, és ugyancsak tudta a helyet, hol mérik a valódi seprőpálinkát, mert reggel azt szerette. Két-három kupicával is bevágott, míg rendbejött magával, hogy kellő derűvel nézzen a világba:

- Most már nem történhetik velem semmi baj a nap folyamán! - mondta bicskáját becsattintva.

Kedves ember volt, lakását senki sem tudta, tán nem is volt neki, mert többnyire a tabáni kocsmákban aludt, mégse félt az élettől, ha jól megreggelizett.

- A reggeli a fontos, a többi, ami utána jön, már mellékes - mondogatta, és én valóban csodálkoztam ezen az igénytelen emberen, aki reggelinek merte nevezni, amit elfogyasztott, esetleg egy faladék szalonnát, amely utóbbit egy egész életen át nem lehet megunni. No, meg a kenyeret!

Hát erre a barátomra gondoltam legtöbbet valamennyi barátom közül, mert úgy ítéltem, hogyha ez a fejébe veszi, hogy kiszabadít, meg is tenné azt, míg többi civilizált barátaim, a civilizációval járó hervadtságok miatt nem is fognának lehetetlenségbe.

De Retyezáti a hátán vinne át a kerítésen, ha megtudná, hogy szökni akarok.

Mindig többet és többet gondoltam Retyezátira. Lerajzoltam magamban magyaros csizmáját, amelyben télen-nyáron járt, tollas, fácán- és túzoktollas vadászkalapját, amelyet szemére húzva viselt, bekecsét, botját, alattomos jókedvét és az emberek iránt érzett megvetését. De nagy erejét is, amellyel könnyedén emelt fel nagy súlyokat.

Ismét csak a naiv és ravasz beteg lettem, és Pista bácsihoz, gonosz ápolómhoz fordultam. Elmondtam neki, hogy Retyezáti az az ember, akire rábíznám életem nagy titkát, hol ástam el bizonyos pénzösszeget. Mert én nemsokára amúgy is meghalok.

Pista bácsi, mint minden ápoló, babonás volt a betegekkel való foglalkozás mellett. Egyik beteg meghalt, a másik életben maradt. Ezen is lehet eleget gondolkozni... De, ha még hozzávesszük, hogy Pista bácsi falusi ember volt, aki ugyan a pesti szanatóriumban szolgált, de onnan alig mozdult ki, megmaradt tehát falusinak, akkor könnyen megérthetjük, hogy miért hitte el Pista bácsi az elásott kincs meséjét az első hallásra.

- Hát hol van az a Retyezáti? - kérdezte ő maga, mikor állapotom mind rosszabbra fordult. (Kár volna, ha a beteg a sírba vinné magával az elásott pénz titkát.)

Így aztán megmagyaráztam neki, hogy miféle tabáni kocsmában találhatja meg Retyezátit, hol üti össze örvendezve a bokáját egy szépen fejlődött fokhagymának (mert azt is szerette) vagy egy ajándékba kapott cigarettának, hol vidul fel attól, hogy mások bort isznak, míg ő a reggeli seprőpálinkára gondol, amelyet orvosság, táplálék, életerő szempontjából vett magához.

Pista bácsi kijelentette, hogy a legközelebbi vasárnapon igénybe veszi régen nem élvezett kimenőjét, a vasárnap délutánt, és ellátogat a Tabánba, hogy Retyezátit megtalálja. Magához való szegény embernek nézte őt előadásomból kifolyólag, akivel esetleg szövetséget lehetne kötni a megszerzendő kincsre.

Hogy Pista bácsi, ez a ravasz, minden hájjal megkent ápoló valóban járt a Tabánban, erre nézve a következő bizonyítékaim vannak:

Egy este - már nem tudom, milyen este - mert egészséges koromban sem szoktam figyelni az egymásba folyó estékre - beállított Retyezáti a félhomályba dermedt betegszobába, ahol teljes elhagyatottságban feküdtem az alkonyattal, mint olyan beteg, akivel már nem érdemes törődni, mert csak órái vannak hátra.

A jövevénynek csizmája van, fején vadászkalap, barna bekecs a derekán, nagy bot a kezében, az első pillanatban valóban kinyújtottam két karom feléje, mint megmentőm után. De a jövevény nem szólott, csak állt az ajtónál, és várakozni látszott megszólalásomra.

(Talán mindjárt a kincs helyét jelölöm meg!)

- Pista - mondtam neki, mert Retyezátit valóban Istvánnak hívták.

Hanem a jövevényre varázshatással volt ez a szó. Megfordult, mintha puskából lőtték volna ki, az ajtón kiugrott. Mikor háta közepét látom, nyomban felismertem, hogy ez nem volt más, mint maga Pista bácsi, kiváló ápolóm, aki ebben az álöltözetben akart a titok birtokába jutni.

Ha kedvem lett volna akkoriban a nevetéshez, bizonyára nevetni kellett volna ezen a dolgon, de miután a komor, komoly, hol ünnepélyes, hol bolond halállal vívtam mindennapi párbajomat, csak még jobban elszomorodtam. Tehát még a Retyezátival való tervem se sikerült. Ugyan ki fog végre megmenteni a pokoltól?

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

A macska merénylete

Sári, a már említett doktorkisasszony lelkes, tüzes, szenvedélyes lány volt, valódi asszonyember a talpán, aki mindenféle nagyképűség nélkül akár éjjel-nappal is dolgozott volna betegei között. Igaz, hogy hangosakat kiáltott, ordinárékat kacagott, ha egy jó, úgynevezett szaftos viccet hallott, felvisított: - „Jaj, mindjárt leesik a szoknyám!" - de azért jószívű, megértő ember volt az a kövér lány.

Ez a Sári a fejébe vette, hogy nem hagy elpusztulni mind mélységesebbé váló letargiámban, amellyel a világ dolgai iránt viselkedtem, abban a kimondhatatlan búbánatban, amely rám lomhult, hogy nem érdekeltek más dolgok, mint borzalmas vízióim. Szinte miséztem mindennap a borzalmas gondolatokkal, az elképzelt bűnökkel, amelyeket elkövettem, kínlódó lelkiismeretemmel, amely visszatükrözte az elképzelt bűnöknek hatását, a furdalásokat, álmatlanságokat, fetrengéseket. Nem, nem lehetett elhinni józan ésszel, hogy valami nagy bűnt ne követtem volna el, amelyért most szenvedek.

De Sári nem hitt semmiféle bűnökben, mert egészséges, kicsit felületes, jó étvágyú ember volt, aki megmutatta mind a harminckét fogát, amikor arról beszéltem neki, hogy milyen bűnös ember vagyok.

- Előttem ne hencegjen, Szindbád úr, hanem menjen le a kertbe, ahol szép őszi idő van, amilyen tíz esztendőben se fordul elő.

- Ó, nagyságos kisasszony, nem vagyok én való azok közé az emberek közé, akik a szanatórium szép parkjában, bizonyosan csodaszép parkjában mutatkozva töltik életüket, bágyadt, kis, képzelt és dédelgetett betegségeikkel garnírozott életüket. Ahol a bárónő álmát fejtegeti a lélektani professzor, talán éppen maga doktor Cipész, lélektani alapon.

- Hallja, ne bántsa mindig a főorvosomat. Most már le fog menni a kertbe akár akar, akár nem. A kert végében, ahol a pavilon áll, egy magányos heverőpadról gondoskodtam a részére, ott senki se háborgatja, élhet gondolatainak.

Összetettem a kezem, és úgy könyörögtem Sárinak, hogy ne vigyen emberek közé, mert éppen előlük menekültem el ebbe a szörnyeteg házba, a pokolba.

Sári megmutatta mind a harminckét fogát, a beteg bosszantására még ő, a derék is nevetett:

- Tudja, ott hátul a parkban Retyezáti könnyebben átemelheti a falon - mondta a doktorkisasszony, leleplezvén legtitkosabb terveimet.

S nyomban két ápolót küldött, hogy a kertbeszállítást végrehajtsák.

Ilyen makacsok a doktornők, ha valamit a fejükbe vesznek. Szegényke, nem akarta belátni, hogy annyit nem kívánom a friss levegőt, mint a hideglelést.

Az ápolók felültettek arra a szégyenletes, hordozható székre, amelyen véleményem szerint minden embernek szégyellenie kell magát, aki nem római pápa, és hivatalánál fogva a hordszék megilleti. Nagy diadallal vittek, mint akit végül megcsíptek, és mutogatni visznek, mint valami majmot, amely eddig bőgésével zavarta a szanatórium rendjét. Talán még szemüvegüket is felteszik a rövidlátó bárónők, hogy a sültbolondot megbámulják.

A gyáva férfiak, akik eddig remegtek Szindbád karjától, kardjától, észbeli fölényességétől, megmagyarázhatatlan erkölcseitől, kitapasztalhatatlan ravaszságától: a gyáva férfiak, akik itt diétás kosztot esznek, beleiket gyógyíttatják vagy rongyos reumájukat kezeltetik, egy rongyos hasrágástól megijednek vagy egy tüdőgyulladástól, ami ellen mégiscsak legjobb a pióca, nem a doktor, a gyáva férfiak most kárörvendve mosolyognak, mikor tönkrement közülük a legkülönb, nyomorult, tehetetlen csontváz. Alig élő emberroncs, a hajótöröttnél is nyomorultabb lett Szindbád, mert a legdrágábbat, a tiszta eszét vesztette el.

Ezeket vagy ilyenféléket gondoltam magamban, amikor lehunyt szemmel vittek lefelé a lépcsőkön, a borzasztó hordszékben, elöl az életteljes doktorkisasszony haladt a menetben, mögötte a micisapkás Pista bácsi, míg távolabbról a már többször említett külvárosi házra alkudozó Madám, mintha valamely házi, szanatóriumi ünnepélyt tartanának, amikor a minden kívánságával meghalni vágyó betegüket a szép kertbe vitték, hogy remélhetőleg utoljára megmutathassák neki ezt a világot.

A kertben valóban arra a helyre tettek le, a szalmafonatú padra (amelyen hosszú angolszürke kabátomban, lehunyt szemmel nyomban végignyúltam, hogy ne lássam ellenségeimet, az embereket).

Itt feküdtem a friss levegőtől rövidesen félálomba merülve, de a hangokat a kert magas kőfalai között megerősödve hallgatva magam körül. És néha szempilláim sövényén át kilesve a világba, a kavicsos parkba, a piros-fehér kerti székeken üldögélőkre, az ebédjükre várakozó hasfájós urakra, a két migrén-rohamjuk között kerti természetet élvező hölgyekre, mindazokra, akiknek a részére ilyen divatos szanatóriumban a kertet, a parkot a műkertészek berendezni szokták késő őszre növényekkel, amelyeknek nincs illatuk, csak rikító színük, mintha festve volnának, azokra az emberekre, akik mindennap megmérik a vérnyomásukat, pulzusukat, hőmérsékletüket, a testsúlyukat, akik szeretnek orvosi rendelet szerint (mintegy elhárítva magukról a felelősséget) élni, kelni, feküdni, emészteni.

- A doktor ezt mondta - ismétlik magukban a nap minden órájában többször is, és bizonyára régen meghaltak volna az én helyemben, míg nekem tovább kell küzdeni megutált, megvetett, meggyűlölt életemért.

Ilyenforma barátságos gondolatok között feküdtem az úgynevezett csodaszép parkban a késő őszi égboltozat alatt, kitéve messzire nyújtott félcipőmben és barna harisnyámban (amelyet éppen úgy utáltam, mint a fegyenc a ruháját), kandi, kárörvendő, gúnyos, lenéző, gyűlölködő pillantásoknak, mert az emberek nem szeretik maguk között a nagybetegeket. Mintha járványt hordanának magukkal, kórházban, ispotályban, temetőben van a helyük.

Egyszer aztán nevemet hallottam abból a csoportból, amely a legelőkelőbben, a kert közepén, az úgynevezett centrumban foglalt helyet, mégpedig a házból ápolóik, szobaleányaik által hozott gyógyszékeken, s oly előkelő betegek voltak, hogy senkivel sem beszélgettek, csak egymás között, mégpedig mindig ugyanarról a témáról: hová kellene utazni innen, ha egy napon az őszi hideg időjárás mégiscsak bekövetkezik. Ahogy a magam esze szerint gondoltam: ezek azok a betegek, akik mindig egy csoportban keresik fel a különböző szanatóriumokat (az élelmesebbek tán keresnek is a csoportos utazáson és percentet vesznek). Turgenyev regényeiben voltak (a múlt században) ilyen előkelő orosz társaságok, amelyek fürdőhelyről fürdőhelyre utazgattak, mindig a Grand Hotelben laktak, és az oroszok fájánál vagy a forrásnál találkoztak. Ilyenek lehettek az én ismeretlenjeim, hosszúorrú, öreg hölgyek, akik még oly szemtelenül kötöttek harisnyát, mintha valóban egész életükben azt csinálták volna, pedig tán tejkereskedőnék vagy uzsorások voltak, és fiatal hölgyek, akiknek kezében mindig volt egy angol regény, bár egyetlen szót sem tudtak angolul.

Unatkoztak, és egy fekete pápaszemes, borotvált arcú ember, aki leginkább hasonlított valami éjjeli karmesterhez, aki váratlanul, talán örökség révén, amely a háziasszony után maradt, pénzhez jutván, eszébe jutott régi szembaját kezeltetni - ez a fekete pápaszemes, kappanhájú ember volt a mulattatója az előkelő társaságnak, mert az előkelőek tévednek a legnagyobbat, amikor ismeretségi körüket kiterjesztik.

- Szindbád? - mondta fitymálva. - Régen hurokra kellett volna kerülnie. Ismertem Pozsonyban, ahol egy jó családból való előkelő leánykát akart a zárdából megszöktetni, de a háziszolgák megakadályozták.

Így szólt az egykori karmester, és hangját figyelve most már magam is emlékeztem rá, mint karmesterre egy nem egészen jóhírű házból, ahol mindenféle ledér nótákat gajdolt zongoraszó mellett, és ezüstpénzt vetettem a tálcájára elmenőben.

De mit csinálhattam volna helyzetemben? A megrökönyödött előkelő hölgyek a fekete pápaszemesnek hittek, ő csak vak volt, de én bolond voltam. S ugyanezért ki kellett állnom a megvető, felháborodott pillantásokat szürke kabátomban, legyűrt karimájú zöld kalapomban, amelyek még a régi jó időkből maradtak. Ki is állottam az egész felháborodást, alvást színlelve.

De ugyanekkor egy idetévedt nagy, fekete kandúrmacska a szanatórium parkjában kergetni kezdett egy csúnya, girhes, sovány szürke macskát, amely olyan kopott volt, mintha bőrbetegségben szenvedett volna.

A szürke macska végigfutamodott a szanatóriumi park jól ápolt útjain, és egyenesen felugrott a fejemre, az arcomba, hogy csak karmozdulattal tudtam lerázni.

- Az ördögök még mindig üldöznek - gondoltam magamban, és fölemelkedvén nagy nehezen fektemből a sok kárörvendő, gúnyos, kaján arc között, akik láthatólag nagyon mulattak az eseményen: jelt adtam a nem messzire pipázó Pista bácsinak, hogy vezessen el a csudaszép parkból, az előkelő dámák és urak közül, akiket mégse voltam hajlandó tovább mulattatni megjelenésemmel és balsorsommal.

Pista bácsi a közönség előtt karját nyújtotta, mint egy jóságos ápoló, aki életre-halálra vigyáz a betegére, de a folyosóra érve zápfogai közül ezt mormogta a fülembe:

- Még egy óráig kellett volna levegőn lennünk, amíg az ebéd ideje elérkezik. Most aztán mit csináljak magával abban a büdös szobában?

Falusi ember volt, szerette a friss levegőt.

- Köttessen pokrócba, Pista bácsi, mert nagyon rosszul érzem magamat az emberekkel való találkozás után. Gyertek, bolond víziók, nem lehettek bolondabbak az életnél...

Elfelejtettem mondani, hogy a macskaugrás közben, aki a legjobban mulatott a dolog fölött: egy pesti hamiskártyás és lóversenyjátékos ült hozzám legközelebb, aki a kártyanyereségből megengedhette magánalt azt a luxust, hogy fogyókúrát használjon. Mily gyönyörűen kacagott!

TIZENHATODIK FEJEZET

A kutyák merénylete

Faluhelyen nagyon szerettem valaha a kutyákat, ezeket a megbízható, hű barátokat, amelyek éjjel-nappal talpon voltak a ház körül, szükségszerűleg, talán a saját és gazdáik unalma ellen, jeleztek minden, a ház körül járót, elmenő vagy jövő szekeret, vándorlót vagy koldust, mert a falusi élet többnyire aluszékonyságra van berendezve, legyenek éberek legalább a kutyák. Szerettem őket, mikor rövid vizitjeik után kivágyakoztak a konyhából vagy a szobából a szabad levegőre, éjszakánkint a hóban aludtak karika alakban, meglátogattak színt, vermet, kertet, kapubejáratot, mint valódi csendőrök, télidőben megnőtt a bundájuk, akár a farkasoknak, őszi időben a vásárra menő gazda kocsija után szaladtak és megállónál a kocsi alá bújtak, hogy el ne tévedjenek idegen helyen. Nem hagyták el a szekeret, mint akár életüket se, a városi, idegen helyen, mert tisztában voltak az eltévedés veszedelmével. Ellenben annál inkább gyűlölöm a kutyát a városban, ahol nézetem szerint semmi keresnivalója nincs, mint vadállatnak.

A szanatóriumban, ezen az ördögi helyen az egyik bárónő foxterrier kutyát tartott. Egy irtózatos, fülhasogató, elkényeztetett hangú kis vadállatot, amelyet különösen vasárnaponkint, a maga mulattatására ugattatni szokott. Bizonyosan valami rejtett szenvedélyét, titkos vágyát, freudista ösztönét (mint az orvosok mondták) elégítette ki a bárónő.

- Az anyád! - mondtam, mikor a vékony, lyukakkal árfúrt falakon késként átvágott a foxterrier elviselhetetlen ugatása.

Talán ezt is abból a szempontból tartják a házban, hogy letargiából felébresszenek, amely szempontból Bihari doktor kis acélkalapáccsal megkopogtatni szokta a folyosó porcelánfalait, mintha térdemre ütögetett volna.

- Önnek mint régi világbeli úriembernek állatbarát híre van a szanatóriumban, Szindbád úr - mondotta Sári, a doktorkisasszony, akiről most már nem tudtam, hogy jóakarattal van-e irányomban vagy dühös, konok, kaján gyűlölettel, amit a hasonló kövér nők részéről egyformán tapasztaltam az életben.

- Igen, állatbarát vagyok, mert sajnálom a verebeket, galambokat, amelyek az ennivalós falusi élet helyett ezzel a kietlen városi élettel cserélték fel életmódjukat. És sajnálom a szegény kutyát, amelyik egy hisztériás öreg bárónő mellett kénytelen életét tölteni. Ennyiben állatbarát vagyok, de a dívány alá korbácsolnám azt a kutyát, ha a maga vagy gazdája mulattatására ugatni kezdene.

Így feleltem, mert a fültépő foxi-ugatásnak, ennek a tűzoltósípnak következményei is voltak.

A városliget tájékán, ahol ez a pokoli ház állott: többnyire kutyás emberek laktak. Házmesterek, akik kutyát tartottak segítségül nehéz foglalkozásukban, vagy nagy villatulajdonosok, akik ugyancsak kutyát tartottak, amellyel vasárnap délelőttönként, mint valami polgári tennivalóként sétálni jártak a városligetbe.

Nagy és bőszhangú kutyája volt a szomszédos virágkereskedőnek, még ma sem sikerült kideríteni, hogy mely szempont vezérelhet egy jámbor, öreg virágkereskedőt, ahol a szanatórium látogatói a betegeknek szánt virágadományokat vásárolták, arra nézve, hogy borjú nagyságú farkaskutyát tartson, amely a foxterrier biztos helyről hangzó, idegtépő ugatására utcai spektákulumot rendez? A farkaskutya vasárnap délelőttönként a maga bömbölő hangján

ugatni kezdett, mintha tüzet érezne, és csatlakoztak hozzá a környék sétáló vagy otthon maradó kutyái, mint valami karnagy jeladásához.

Néha félóráig is eltartott ez a hangzavar, amelyet láthatólag nem élvezett más, mint az én szerénységem, akinek hallása a hosszú, rejtelmes betegség alatt megélesedett.

(Ha egy pók mászott volna végig a falon, tán azt is meghallottam volna. De valamiképpen pók nem volt doktor Cipész szanatóriumában, talán azért, nehogy betegei elbízzák magukat a szerencsés jel láttára.)

Természetes, hogy akkori lelkiállapotomban a kutyák magaviseletét ugyancsak ellenem irányuló merényletnek véltem, a kutyák, akiket felbiztatnak az emberek, hogyan lehet bosszút állni egy emberen, akinek annyi bűn nyomja a lelkiismeretét.

De a kutyák kegyelmesebbek voltak az embereknél, legfeljebb félóra alatt a szanatórium környékéről az öreg bárónő foxterrierjébe alattomosan belerúgott valamely kormos fűtő, aki ugyancsak nem rajongott az ilyen elkényeztetett ebekért, mert maga is faluról származott, ahol a kutyák ok nélkül, pláne vénasszony intézkedésére nem ugatnak, hanem inkább lehúzzák a sántikáló vén boszorkányokat.

- A sors közbelépett - mondtam magamban az élet apró örömeit élvezve, amikor a fertelmes kutyaugatás megszűnt a környéken. Korbácsot vagy ölbeültetést kaptak a vasárnapi csetepatéért. A magam részéről leginkább bottal vertem volna őket. A városi kutyának nincs joga ugatni!

TIZENHETEDIK FEJEZET

A megcsalt ember merénylete

Mit, mit nem gondolt magában Sári, a doktorkisasszony gyógyításomra vonatkozólag, arról csak egy jellemző példát mondok el a kutya-macska hecc után.

Lakott itt a betegházban egy ember, bizonyos Karvalyi úr, akinek ajtajára mindig ki volt függesztve a haldoklási vagy a nehéz betegséget jelentő tábla: *A beteg látogatása tilos.* Gondolom, az én ajtómon is ilyen tábla volt, de hát én komolyan beteg voltam, míg Karvalyi posztó papucsaiban, prémes kaftánjában, mozdulatlan, fehér és többnyire borotválatlan arcával napközben többször is végigtotyogott a folyosón, igaz, hogy nyomban elrejtőzött, amint a legkisebb zajt hallotta, bemenekült ismeretlen szobákba, mellékhelyiségekbe, mosókonyhákba, ha távolabb volt szobájától, mintsem azt a rövid idő alatt elérhette volna.

Ez a Karvalyi a felesége elől bujkált a maga szobájában, mert nem is egészen alaptalanul az volt a meggyőződése, hogy a felesége fogja megölni.

Karvalyival a lépcsőház egy sarkában ismerkedtem meg, amely helyre a kerti ápolgatás után kikönyörögtem magam Sári doktorkisasszonytól, aki ellensége volt az örökös ágyban fekvésnek, álmodozásnak, megadásnak, letargiának. (Pedig én azt szerettem.)

Sári doktorkisasszony a maga mázsányi testmértékéhez szabott fehér kabátjában üldögélt mellettem a sarokban, kupecvicceket, szaftos vicceket vagy orvosvicceket mondogatott, amelyeken elsősorban ő nevetett jóízűen, míg a beteg pokolba kívánta az egész vicckalendáriumot, amit a szanatóriumi orvosok hordanak a fejükben, és minden betegnek elmondanak.

Ámde a beteg ravaszságával figyelmesen hallgatóztam, még nevetést is hamisítottam, nehogy Sári őnagyságának eszébe jusson az ápolókkal megint a borzalmas szép parkba levitetni, ahol a szanatóriumi betegek úgy viselkednek, mintha a műkertész ültette volna őket a növényeivel együtt. Inkább itt szenvedtem a kevésbé látogatott, második emeleti lépcsőházban, ahol ugyan járkáltak mindenféle emberek, meg maga a nagyszakállú pesti főkapitány is, aki egy délben eljött megfigyelésemre, és negyedóráig nyugtatta rajtam a szemét.

(Amint ezt egy szakállas úrról gondoltam, akiről később kiderült, hogy matrácokat jött eladni a szanatóriumba.)

De mégis általában nyugalom volt, a liftes többnyire az első emeleten állt meg a maga zörgő masinájával, vagy a harmadik emeletre pályázott a kivilágított bérhintóval, szörnyű utasokkal, akik a harmadik emeletre kívánkoztak.

Ekkor jött ama Karvalyi úr a szokásos lappadt, papucsos lépéseivel, amelyeket a falakon túlról már ismertem, és nem tartottam ellenségesnek. Öreg mókusnak gondoltam őt lépései hangjából, aki járkál esténkint a szanatórium folyosóján, hátha történik vele valami, de semmi egyéb, mint az alkalmazottak, orvosok tisztelettel köszöntik, mint fizető vendéget szokás. Aztán csinálhat Karvalyi úr, amit akar. Még sajtot és üveges sört is hozathat föl a szobájába, mert az ajtajára kifüggesztett tábla ellenére sem volt olyan nagybeteg, mint hittük volna.

Lelki beteg volt, a felesége elől bujdosott.

Ez a feleség egy feltűnően rövidre nyírott hajú, kifestett, terjedelmes, de fiatal asszonyság, akinek meglehetősen pörgött a nyelve férje kocsmajárása miatt (más hibát nem tudott felhozni), aki nyílván a szanatóriumot is kocsmának nézte a földszinten terített, bejáró

gyomorbeteg vendégek étterme miatt, ez a feleség egykoron és egyszerűen megszökött Karvalyi úrtól, de a nők gyakori szemérmetlenségével az anyagi összeköttetést továbbra is fenn akarta tartani Karvalyi úrral, aki emiatt kénytelen volt elmenekülni otthonából, és egy betegház lakói közé felvétetni magát.

- Ez a boldogtalan úr a maga partnere! - mondta Sári, amikor az óvatos Karvalyi urat megpillantotta, és az ismeretséget a nők gyakorlottságával összehozta.

- Hallom, hogy ugyancsak beteg embernek méltóztatik lenni - kezdtem olyan hangon, amelyet nem ismertem magaménak, mert már régen beszélgettem emberekkel, az igen-en és a nem-en kívül más szavakkal.

- Hja - felelt igaz fájdalommal Karvalyi úr mellém telepedvén, és egyszerre ütött mind a két kezével a térdére, mint minden leüléskor, mintha önmagát ellenőrizné a paralízis elől. - Vajon meg tudnának maguk védelmezni, ha valaki kiugrana a liftből, és bottal nekem jönne? - kérdezte igen halk hangon, miután a kivilágított lift éppen akkor suhant el a maga kéményében, és ez Karvalyi urat láthatólag nyugtalanította.

De ugyanilyen nyugtalan lett, amikor lépéseket hallott a lépcső felől - velem együtt. Én kárörvendő, gonosz emberarcoktól féltem, míg Karvalyi úr felesége nyájas tekintetétől, aki tőle megszökött egy fiatal, de állás nélküli inzsenőrrel, de kosztpénzért és hasonlókért még mindig elhagyott férje nyakára jár.

- Itt nem szabad verekedni - mondta Sári doktorkisasszony a maga vidám terjedelmességével, mint aki komolyan hiszi, amit beszél.

- Az illető nem nagyon kérdi, hogy mit szabad, mit nem szabad - már az utcán is megtámadott zsebpénze végett. Mit csináltam volna? Rendőrhöz kellett fordulnom, olyan erőszakos volt. Inkább hát odaadtam neki tárcám tartalmát, és aznap nem ebédeltem - mondta Karvalyi úr azon a csodálkozó hangon, amely az idealistákat jellemzi, akik mindig valamely földöntúliságot tulajdonítanak a nőknek, nem tudják leszállítani őket a kellő értékükre.

Majd később így folytatta:

- Véleményem szerint az illető nem is tudja moraliter mit cselekszik, ugyanezért komolyan nem is lehet rá haragudni. Egy elbolondított nő, amilyen ezerszámra szaladgál a világon a maga „fixa ideá”-jának élve, keresztülgázolva régi törvényeken, szokásokon, becsületeken, hírneveken. Így veszítette el a talajt lába alól nőm is tizenöt évi házasélet után, miután akadt egy barátnője, bizonyos cigány-zsidó származású Horvát kisasszony, aki egyéb nők módjára férfiak zsebtolvajlásából, félrevezetéséből, hamis kártyajátékból és egyéb ilyen aljas foglalkozásokból éldegélt Óbudán egy házban, amelyet egy öreg embertől örökölt bizonyos hamis végrendelet révén. Ez az úrhatnám kisasszony beférkőzött otthonunkba, és rövidesen fölborította azt szamárfülű feleségem segítségével. Az ember sohase tudhatja, hogy mit gondolnak, mit cselekszenek a tőle messze eső pólusokon, például egy pesti lakossal Óbudán. Ott ülnek este valamely kályha körül, a cigány-zsidó származású Horvát kisasszony kártyát vet, szép szerencséket és jövendőket jelent, ha bizonyos kártya szerint igazodik a szamárfülű nagyságos asszony, mármint nagyrabecsült nőm: valóban a kártya szerint igazodott, a kerítőnő révén megismerkedett az állás nélküli inzsenőrrel, mire elkezdődött fosztogatásom. Szomszédos utcába költöztek, hogy közelében legyenek annak a háznak, amelyet kifosztani szándékoznak. Ültek kettesben - mármint a foglalkozás nélküli inzsenőr és megboldogult nőm - hogyan lehetne készpénzre szert tenni Karvalyi úr adományából? Így nemegyszer sikerült a napi kosztpénzt birtokába keríteni őnagyságának az ismerős cselédtől a maga háziasszonyos fellépésével, amikor ugyancsak ebéd nélkül maradtunk. Őnagysága izgalmasan szaladt el a

házból, konyhából a kicsalt kosztpénzzel. Nem volt ebédre kása, sült kolbásszal, mint azt kiterveztük.

- Talán nem kellett volna olyan engedékenynek lenni? - vélekedtem a magam szerencsétlenségében.

- Hejnye - úgy mondta, hejnye - próbált volna nem engedékenynek lenni uraságod. A fővárosi tűzoltóság vonult volna ki becses otthonába, mert őnagysága felgyújtotta volna azt.

Beláttam, hogy Karvalyi úrnak, ennek az elgyötört és ócskások piacára került idealistának igaza volt, mikor egy halálos ellenséggé vált és másba megszerelmesedett feleség támadásait, készpénz után való rohamait nem akarta visszaverni másként, mint a sorsba vetett bizalommal, az örök igazság törvényeivel, amelyek éppen úgy kedveznek a gyengéknek, mint az erőseknek, kinek van kedve odaállni egy hajdanán szép, de most mocsokkal teli női száj elé, miután a szerelem elpárolgott, és a nőből kijön igazi lénye? Nálunk, a magyarság családi körében már egy feltűnően hosszú bajuszú Madách nevű úriember foglalkozott a női problémákkal. Mint hallottam, a külföldi más tudományos írók is, akiknek nevét szerencsétlenségemben elfelejtettem. De vajon mi közöm van nekem Karvalyinéhoz vagy Karvalyi úrhoz a maguk házassági komédiájában?

Sári, a doktorkisasszony a bűnös, aki mindenáron föl akart ébreszteni letargiából, még ilyen erőszakos eszközök árán is, mint a Karvalyi úrral való ismeretség, aki valami bestia elől keresett menedéket a betegházban.

- Azt hiszem, a foglalkozás nélküli úrinőnek lesz igaza az egész történetben - mondtam, mikor Karvalyi úr meggyötört saját családi történetének előadásával, amelyet végeredményben éppen olyan szemérmetlenül mondott el, ahogy azt az asszonyka tettekben véghezvitte.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

A lovasrendőrség merénylete

A drága doktorok gyógyítási kísérleteinek következménye természetesen az volt, hogy magányos óráimban magam is reszketni kezdtem az elhízott Karvalyinétól, aki télidőben bizonyos drótokra feszített fátyolkalapot hordott, míg nyáridőben valamely kiadós bársony-kalapot, talán prémet is, mint a nőknek ez szokása.

- Pénzt ide! - hallottam egy gyanúsan kifestett, manikűrözött körmű nő elvetemedett hangját betegségemben, bár pénzem tudvalevőleg egy fillér se volt, mert jó emberek gondoskodtak arról, hogy a pénzt, mint az élet lehetőségét elvegyék tőlem.

- Pénzt ide! - kiáltotta Karvalyiné az ajtó előtt, és a hideg rázott ki, hogy ez a nő betörhet az én szobámba is, hogy kedvesét eltartsa, miután férjét az utolsó fityingig kifosztotta.

Ismertem ezeket a Pénzt ide! kiáltással járó hölgyeket. Többnyire nagyétkűek voltak, rendszerint a kirántott borjúhúst tömködték magukba, de hajlamosak voltak a különböző édes tésztákhoz is, amelyeket elgondolkozva emlegettek. Levest fogyókúra szempontjából nem fogyasztottak, és kétségbeejtették a velük élő férfiakat állati önzésükkel.

- Ó, milyen boldog lehet Karvalyi úr, hogy túladott az ilyen fajta nőn - gondoltam magamban világos perceimben. De aztán felhangzott a Pénzt ide! kiáltás az ajtóm előtt, és én kétségbeesve kutattam párnáim alatt, pedig tudtam, hogy egy fillérem sincs.

Ugyanezek a nők édespálinkákat, pezsgőket és más hasonló italokat kedveltek a gramofonzene mellett, elbújva, mint boldogtalan regényhősök mindenféle díványpárnák mögé, amelyek szerelmi kalandjaikból ismeretesek voltak, és férjüket a lehető legnagyobb megvetéssel kezelték, miután az fél liter bort engedélyezett magának valamely bormérő helyen, ahol felváltva hallgatta a betévedő téli fuvarosok mendemondáit a mérőasztal körül vagy pedig a törvényszéki irodatisztek fontoskodását törzsasztaluk körül.

- Hitvány kocsmajáró gazember! - üvöltötték ezek az édespálinkás hölgyek Karvalyi úrnak és más uraknak, akik nem akartak mindenben engedelmeskedni nekik. - Pénzt ide! Tán csak nem hagytad az utolsó garasodat is a kocsmában?

Mondhatom, hogy betegségemben nem voltak kellemes látogatók ezek a Karvalyi úr által felidézett, múltbéli hölgyek, de szerencsére jött újabb kellemetlenség, amely a rosszindulatú hölgyekről elterelte a figyelmemet kíntól nedves betegágyamban, ahová hiába csalogattam a megváltó halált.

Egy napon éjjel vagy nappal, mert az idők megint összefolytak körülöttem, a kedves Karvalyi úr jóvoltából, aki új veszedelmeket ígért az eddigiek tetejére - valami borzasztó dologra riadtam fel.

Mint mondám, amúgy is folyton rendőrökre, ügyészekre, törvényszéki bírákra gondoltam, akik majd valamiért felelősségre fognak vonni - gondoltam éppen, de semmiféle észbontó szerelembe, színpadi vagy költeményes könyvbeli jelenetbe nem megyek bele - vélekedtem magamban még mindig Karvalyi úr hatása alatt állván, amikor tébolyító jelenség mutatkozott sablonszerű ideggyötrelmeimben, mintha tűzoltók rohanták volna meg a kórházat, ahol nyilvánosan kárörvendő tekintetek előtt szenvedtem.

Feküdtem a fekete pápaszemes ember tekintete előtt macskával harcolva, feküdtem a virágkereskedő kutyája előtt, akitől fohászkodva kértem, hogy hagyná abba bömbölését, feküdtem Karvalyi úr előtt, hogy mentsen meg titkaitól... Amikor a pesti lovasrendőrök kezdtek rohamozni a kikövezett Aréna úton, amely felé ablakaim nyíltak. No, most a lovasrendőrök elé kell feküdnöm, hogy megkegyelmezzenek.

A lovasrendőrök le- és felvágtattak, hol csak egyenletesen trappolva, de később rohamozva, mintha most akarnák végre bevenni a szanatóriumot, hogy az itten elbújt bűnös embert felelősségre vonják. Képzeletben láttam kifeszített kardjaikat, csillogó rézsisakjaikat, rettentő véres sarkantyújukat, hallottam harci kiáltásukat, éreztem lovaik forró leheletét, mellemen acélpatáikat, lobogó sörényüket. No, most mindjárt meghalok, amint az első lovasrendőr beugrat az ajtón, és széttapossa fejemet. A párna alá menekültem, de odáig is elhallatszott a vad rohamozás, amely lassan távolodott.

Mint később kiderült, a tejeskocsisok sztrájkoltak Pesten, és a szanatórium körül verték szét őket a lovasrendőrök.

Tehát nem hallucináció volt az egész esemény, amire később büszke is voltam Sári kisasszony előtt, aki minden panaszomra csak legyintett, és harminckét fogát mutogatta:

- El fog múlni az egész dolog, csak türelmesen viselje magát.

No, türelmesebb már nem lehetett beteg, amilyen én voltam a magam idejében.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Apró tárgyak merénylete

No, de elkeserítés, bosszantás, ingerkedés szempontjából megbántóim nem sok fórt adhattak az apró tárgyaknak, amelyek kellemetlenkedés szempontjából körülvettek. Igazán csak az apró tárgyak, ezek az örökös ellenségek tudják olyan méregbe hozni az embert, hogy még a betegségéről is megfeledkezik néha miattuk.

Még az egészséges embert is megviselik az apró tárgyak szekatúrái, de milyen kész prédájuk nekik az amúgy is türelmetlen, beteg emberek, akik az élet és halál mezsgyéjén haladnak hol erre, hol arra, hol az élet, hol a halál felé nyúlnak bizonytalanságaikban. Mi volna jobb: tovább élni esetleg nyomorékon, vagy mindörökre kitérni az élet küzdelmei elől?

Ekkor jön egy nadrággomb, rendszerint a nadrág hátulsó részéről, amely nélkül nem lehet használni a nadrágtartót, a nadrágot, mikor már nagy nehezen fölkelt az ember az ágyból, miután Pista bácsi hússzor-harmincszor kiment a szobából, bejött a szobába. Sohasem tisztította ki senki se a ruhákat, se a cipőket, se a kalapokat, mert a szanatóriumok erre nincsenek berendezkedve. A betegek innen úgyse az utcára mennek, hogy tiszta ruhára legyen szükségük, hanem a másvilágra vagy további enyhébb betegszobába, ahol még egy darabig elszöszmötölik idejüket. Ritkán megy ki valaki a szanatóriumból az íróasztalához vagy a boltjába.

De maradjunk a nadrággombnál, amely leszakadt helyéről, a nadrág amúgy sem áll meg a lesoványodott emberen, tehát kárba veszett minden mosakodás, fésülködés és egyéb izgalmas előkészület ahhoz, hogy az ember doktori rábeszélésre fölkeljen az ágyból.

Különben is olyan betegnél, mint amilyen én voltam, mindennek kívülről kellett történni, hogy valami mozgás, lépés, elhatározás, cselekedet létrejöjjön. Letargiámban elültem volna a pokol tornácán is, gondtalanul, megadással várván azt a percet, amíg az ördögök védelmemről gondoskodnak, vagy valamerre elmeneküljek. De a nadrággomb dolga felbőszített, mert nem találtam meg, miután leszakadt, pedig hallottam gurulni a szobában.

Hát most itt vagyok, miután fölöslegesen megmosakodtam (a lelkibeteg elsősorban a tisztálkodást tartja feleslegesnek), hiábavaló bolond módjára megfésülködtem, tiszta ingbe bújtam, a cipőt őrült kínok között felhúztam a barna harisnyára, a két nadrágszárba olyanformán bújtam bele, hogy majdnem az orromra buktam a szoba közepén, ami fájdalmassága mellett nagyon nevetségessé tett volna a házban, ahol különben is minden alkalmat megragadnak, hogy rajtam mulassanak.

Azt azonban ne higgye senki, hogy elmentem volna a nadrággombot keresni, talán ágy alá, dívány és szekrény alá benézegetni. Nem mozdultam én egyetlen lépést sem a széktől, ahová gombszakadás után letelepedtem, csak onnan mérgelődtem magamban. Ez a gomb is bizonyára ellenségeim közé tartozik, pedig nem vétettem neki semmit. Mint ahogy azoknak az embereknek se vétettem, akik most gyűlölnek, kárörvendően nevetnek, vesztemet kívánják, anélkül hogy maguk is tudnák, miért. Végre jött Pista bácsi, és ugyancsak dühösen nézett rám vöröses szemeivel.

- Azt hittem, már a folyosóra ment, hogy itt takaríthassak.

Gyűlölte a takarítást, nem találta férfias, magához illő munkának, mint a cselédi munkák között is mindig akadnak válogatósak, akik például seprőt nem szívesen vesznek a kézbe, de a trágyát kihordják a szántóföldre. Így volt Pista bácsi a takarítással. Fölkelés óta azon dühöngött, hogy majd takarítani kell.

Röviden elmondtam neki, hogy a leszakadt gomb miatt nem tudtam öltözködni.

- Egy rongyos gomb miatt ilyen nagy feneket keríteni.

Váratlanul egész derűsnek hangzottak Pista bácsi szavai. A zsebkéssel levágott egy gombot a mellényemről, és fölvarrta a leszakadt nadrággomb helyére.

- A kabátot majd begombolja, akkor senki sem látja, hogy hiányzik a mellénygomb.

A gomb Pista bácsi öltései nyomán tán még ma is a nadrágon van, ha ugyan az a nadrág megvan valahol. (Barna kockás nadrág volt, már maga se normális, mint az egyszerű posztóból varrott nadrágok.)

...Máskor a szekrényajtóval és az éjjeli szekrény márványlapjával volt bajom, mindkettő fejem épségét veszélyeztette.

Akárhányszor közeledtem a szekrényhez, valami ellenségeskedést vettem nyomban észre a szekrény részéről, mert itt tartotta Zöldné éjjeli holmijait, szoknyáit, meg tudom is én, miféle vénasszony rongyait. Ugyancsak ide lopkodta a boros és pálinkás üvegeket, amelyekből a doktorok megkínálgattak, hogy hatásukat kipróbálják, de én úgy utáltam az italt, hogy csak behunyt szemmel, mint valami keserű orvosságot tudtam bevenni egyetlen kortyot is. De Zöldné, ez a gonoszságban következetes vén banya nem hitt nekem, éppen úgy rejtegette előttem az italt, mint valami részeges ember előtt, mert ő már csak nem hitt a férfiaknak.

Tehát a szekrény inkább Zöldné szekrénye volt, mint az enyém, ugyanezért tapasztaltam ellenségeskedést a tükrös, politúros tucatszekrény részéről.

Igaz, hogy én magam sem tudom, mi keresnivalóm volt mindig a szekrényben, amikor holmijaim többnyire szét voltak dobálva a szobában, könyvet nem olvastam a hőmérőn kívül (amelyet többször le akartam nyelni súlyosabb napjaimban), a mosdón levő szappan, fogkefe, fogpor, Pista bácsi önborotva készüléke volt a mulattatóm.

Mégis a szekrényhez mentem, kinyitottam az ajtaját, és az ajtó éles része rendszerint homlokon ütött, miután egyenesen állni nem volt erőm. Többször megpróbáltam ezt a birkózást a szekrényajtó és köztem, de csak évek múlva jöttem rá, hogy mindez azért történt, mert nem álltam szilárdan, inkább minden tagomban reszketve az ajtó nyílásakor.

Igaz biz az, hogy alkonyattal, mikor Zöldné korábban termett elő, átvette a parancsnokságot beteg testem és lelkem felett, felgyújtotta a villamos lámpát az addigi őszi délután félhomályában, az elmúlást, lemondást, az élettől való megszabadulás félhomályát jelentő merengésben sokszor hittem, hogy Zöldné nem is az ajtón jött be, hanem a kéményen át vagy a szekrényből lépett ki, amelynek bizonyára volt összeköttetése a szomszédos szobával, ahonnan Zöldné napközben kileste, mi lesz éjszakára a feladata, hogy jól megkínozhasson nappali teendőimért.

(De erről majd később, mert még beteg koromban is követtem el bűnöket, ami természetesnek látszik egy józanul gondolkozó ember előtt, de annál fertelmesebben az olyan beteg előtt, aki régi bűneiért amúgy is haragban van a lelkiismeretével, és újabb bűnöket halmoz a régi mellé.)

Tehát rá kellett jönnöm akár akartam, akár nem, hogy a Zöldné pendelyeivel telített szekrény az említett asszonyság cinkostársa. Bár nehezemre esett a kínok utáni vággyal, a fejbevágásokat kívánó lelkiállapottal szembeszállni, mind ritkábban nyitottam ki a szekrényt.

...Már nem nyitogatja! - hallottam egyszer a szomszéd szobából egy hangot, ahonnan valószínűleg éppen úgy megfigyeltek, mint az emeleti szobából a már említett lyukakon át.

...Az éjjeli szekrény márványlapjával pedig más kalandom volt, de az ugyancsak fejem épségét veszélyeztette.

Sokszor hallottam a lélekharangot, általában harangokat, amelyek valami közeli templomból hallatszottak át.

A harangozók rendszerint úgy csinálják, hogy három versre osztják fel harangozásaikat. Az első rész a legrövidebb. Szinte csalatkozva látod, hogy vége van az esti, hétórai harangozásnak... Dehogyis, akkor jön a közepe, amely már valamivel kiadósabb, majd a vége, amely olyan hosszan terjed az egész világ fölött, hogy az ember elalhatik a középső harang kondulásai közepette.

De a lélekharang, ez a sikoltozó, csendet, szundikálást felriasztó harang, amely mint valami vészjel szólal meg, amikor valaki haldoklik, és meghalására már megtörténtek az összes intézkedések, talán éppen egy rokon áll a torony alatt, aki a kipillantó harangozónak zsebkendőjével majd jelt ád: mikor volt elég a harangozásból, mikorára a veszendő lélek már megtalálta a kivezető utat a testből, a házból, a földről is talán, ha nem kell itt maradnia kísértetnek, a lélekharang nem hagyja magát könnyen, ha szabadjára hagyják, jól kitombolja magát, hogy olyan emlékezetessé kell tenni egy halálesetet, hogy az emberek még évek múlva is emlékeznek rá.

A lélekharangot rendszerint nem is hivatásos harangozó szólaltatja meg, annak éppen elég dolga van a maga harangozásaival, a szabályszerű, rövid, egyszeri ötóraival, a hétóraival, a félkilencessel, a tizenegyórással, a délivel és háromórással és a különböző temetési harangozásokkal, mikor valamennyi harangnak meg kell szólalnia, hogy a torony csak úgy dől jobbrabalra.

A lélekharangot rendszerint amatőrök szólaltatták meg, néha maga egy-egy jó rokon vagy örökös, felfogadott fiú vagy a harangozó alharangozója, mert az igazi harangozónak körül kell járni a különböző kocsmákban, és elmondani, hogy ki halt meg, miként, mióta volt beteg, mi volt az utolsó szava, betegsége, meggyónt, megáldozott, felvette az utolsó kenetet.

A harangozó a visító, sikoltozó lélekharang kétségbeejtő megszólalási idején szívesen látott vendég mindenütt, mert hiába, mégiscsak egyházi ember, aki bár részeges fráter, valamit csak tud a halál ellen, hisz annyiszor van vele dolga. Jó, ha egy ilyen vörösorrú zümmögve, de fölényesen nagyképű fontoskodással beszélgető harangozó, aki éppen fontoskodásával ad becsületet sekrestyési és harangozói hivatalának, jó, ha a lélekharang hosszúra nyúló verssorai alatt a házban van, és forralt bort segít inni, miközben fejbólintással vagy főrázással kíséri a toronybeli harangozást, mint a zeneszerzők, mikor műveiket mások adják elő.

A lélekharangnál a harmadik vers tart legtovább, néha félóráig is, amíg a makacskodó lélek valóban elrepül, hogy a hallgató egy másik félóráig még képzeletben hallja a lélekharang visítását, pedig az már régen elhallgatott.

Elgondolkoztam néha, hogy nekem húzzák a lélekharangot, kék őszi délutánon, három óra után, amikor az arra jól megérett emberek meghalni szoktak, akár a bőrdíványra heveredve, mellényüket kigombolva, szívükre helyezve tenyerüket, akár az ágyban, ahol ebéd után, miután kedvenc ételeiket megették, utoljára ettek szilvás gombócot vagy szegénysorsban a szomszédasszony húsleveséből, azt úgyis literszámra főznek, azt úgyis csak az asszonyok jószívűsége dönti el, hogy ki és mennyit kap a levesből.

...Ámde akárhogy volt az eset, akárhogy figuráztam ki akkori lelkiállapotom szerint a lélekharang és más harangok megszólaltatását - a lélekharang harmadik, hosszúra nyúló versénél, amikor az alkalmi harangozó minden pillanatban kipillog a toronyablakon, hogy a „tüzet szüntess” nevű zsebkendő-parancsot várja - a harmadik versnél mindig önkéntelenül összetett kézzel, mint egy megzavarodott, fölemelkedtem ágyamból és ilyenkor akár nappal, akár éjjel: az éjjeli szekrény márványlapjának vágtam a homlokomat. Nyilván cserélni akartam a lélekharang szárnyán elszökő lélekkel, hadd menjek én egy csizmadia, asztalos vagy lakatos lelkében a túlvilágra, és ő maradjon itt az irigyelt szanatóriumban, amelynek levélpapirosára franciául és angolul is föl voltak írva a tudnivalók, sürgönycímek, telefonszámok.

Fölemelkedtem imára kulcsolt kézzel ágyamból, mikor már hosszúra nyúlott a harangozás: hadd menjek én helyetted, Kovács, Tóth vagy Kiss embertársam, fiatal vagy öreg barátom, maradj te itt a szanatóriumban, ahol valóban a német kémiai gyárból való gyógyszerekkel gyógyítanak, a járványos, fertőző betegeket sárga vászonba burkolják, látogatási időben senkinek sem szabad dohányozni, de az orvosok és ápolók elviselhetetlenek az én részemről, ezért talán próbáld meg te, földi atmoszférából elrepülni készülő lélek, miután neked úgyis mindegy.

Így akartam fohászkodni a középkoriasan csengő lélekharang második versének hallatára, de a fejem mindig beleütöttem a márványlap szélébe, a cinkostársába, aki mint szanatóriumi bútor ugyancsak ellenem szövetkezett. Igaz, hogy vallásom szerint imádkozhattam volna akár fekve is, nem fölemelkedve, mert hiszen a mi vallásunkban a lelki bűnbánat többért kárpótol, mint a fölfeszítés. Ámde szerzetesek, akik a különböző rejtélyes kolostorokban valaha az életre előkészítettek, mindig azt ajánlották, ha istent hívom, lehetőleg emeljem föl a fejem.

Fölemeltem a fejemet, de a márvány homlokon vágott. A fal felé fordultam, valami sötétkék éjszakát képzeltem magam körül, amelyben csendesen repül egy kis fénysugár, a földről imént eltávozott lélek.

Lehetnék én is a helyében.

HUSZADIK FEJEZET

Gondolatok egy megváltásról

Az ember bánatában, betegségeiben, szenvedéseiben sohasem tudhatja, hogy merről kaphatja a megváltást, mert kiszámítani nem lehet a legfejtörőbb munkával sem.

Mikor már azon a szakadékon áll a nagybeteg, hogy két karral várná a halált, amely szenvedéseitől megszabadítja, különösen vonatkozik ez a lelki szenvedésekre, akkor történik valami váratlanság, amely hirtelen megállítja a meredélyről való lefelé szédültében - az utcán egy jóindulatú idegen, aki nem engedi földre zuhanni a megtántorodottat, a halálos ágyon egy hang, amely visszaszólítja az élők sorába. Csak éppen a barátságos idegent vagy a hangot kell megtalálni... Ezért mondják a hozzáértők, hogy az emberek közé nyúlva: mindig a megfelelőt kell megtalálnunk céljainkra, és vele összeköttetésbe lépni, mert az ügyünknek akkor sikere lesz.

Így találtam én meg halálos ágyamon T. lelkészurat, aki szíves volt segítségemre jönni, amikor erőm és az emberek, de még az élettelen tárgyak is elhagytak abban a nagy lelki betegségben, amelynek magyarázatát még ma sem tudom.

Tehát ebben a nagy zűrzavarban, amely minden felől körülvett: egy délután a magam bomlott világán jártatván érzelmeimet, mert gondolataim már régen elszöktek, mint kalitkájukból a kiszökött madarak - ösztönszerűleg T. római katolikus káplán neve jutott eszembe, akiről valaha hallottam, hogy itt teljesít szolgálatot valamelyik közeli plébánián, kint a Városligetben, ahol levegősebbek, világosabbak, tisztábbak a templomok, mint a divatos Belvárosban, ahol a nők parfőmjei, szoknyasuhogásai, furfangos bűnökkel telt úriemberek hazug imádságai fertőzik meg a templomok leheletét.

T. egy színésznek és színésznőnek volt a fia, aki nyilván azért ment a papi pályára, mert fiatalságában eleget látott a világi életből, nyilván a színészeknél szokásos, szabadabb erkölcsökből, a sörös üvegekből, amelyeket atyja fájdalmakat okozó korhelyeskedései után már korán reggel az ágyban elfogyasztott, a családi bajokból, amelyek az ilyen színész-házaspárt kísérni szokták végig az életen át, valamint a haj- és arcfestékekből, a lyukas harisnyákból, a gyűlölködésekből és irigységből, amelyek anyja színésznői életét igazgatták, mint akár a többi színésznőét.

Sajátságos, de úgy van, hogy éppen a könnyűvérű szülők gyermekeiből lesznek a legrendesebb emberek, mintha szüleik vétkeit akarnák jóvátenni. Ilyen volt T. római katolikus káplán a városligeti plébánián, akihez egyszer elküldtem Pista bácsit, a közismert gazembert egy levélkével.

Pista bácsi nyilván azt hitre, hogy a papnak fogom meggyónni, bevallani, hogy hová lett az elásott kincs, amelynek felemlítése óta határozott változás állt be az ápoló életében, bánásmódjában, magatartásában, mintha védelmezte volna még életemet is, még Zöldné elől is, amíg az esetleges kincs rejtekhelyéről valamiképpen tudomást nem szerezhet. Pista bácsi ismerte a szanatóriumi szoba berendezését, ahonnan a betegeket kémlelni, megfigyelni, kihallgatni szokták, mert hiszen doktor Cipész valószínűleg többször igénybe vette Pista bácsit és fúróját a különböző lesőhelyek megszerkesztésénél.

Pista bácsi elment T. káplán úrért, akinek boldogtalanságomban azt írtam, hogy lelki vigasztalást kérek tőle, miután azt többé sem magamban, sem a közhasználatban levő imakönyvekben nem találhatom meg. Esetleg töredelmes gyónásom meghallgatását, feloldozásomat, megáldoztatásomat és az utolsó kenetet is reméltem T. római katolikus káplán úrtól, mert megint olyan cudar napja volt életemnek, rejtélyes napja, amikor a halálfélelmek vadállatok módjára rohantak meg, amikor emberi gyűlölet, káröröm, gonoszság engem keresett a világon, mint a legérzékenyebb emberi lelket, amikor a legerősebb szívizgató szerek (digifolinok, chinidinumok, injekciók) sem tudtak életet verni a haldokló szervezetbe.

Csak a halált! Jöjjön a pap, hogy mellettem legyen utolsó utamnál!

Így került T. káplán úr egy délután a szanatórium folyosójára, ahonnan egyházi ornátusban, fehérben és pirosban lépett be az ajtón, mint a megváltás.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

Egy nem sikerült hitvita, de a vége nem rossz

Mint már az élettelen tárgyakról, cselédekről, ápolókról elbeszéltem, hogy sietnek a bajban levő tisztességes emberek ellenségévé szegődni - a fésűről, amelynek foga kitörik, a ruhakeféről, amely elvész, a fogkeféről, amelynek szálai kihullanak a hosszú betegség alatt -, ugyanez az ellenségeskedés nem mondható el váratlanul szép emberekről, akik megérkeznek életünkbe. Ilyen váratlanul szép ember volt T. káplán úr, aki az ajtón belépett.

T. tisztelendő úr - mint később kiderült - még az egyházjognak is doktora volt, aki ismerte a legmodernebb tudományokat, de a hajdani ördögűzéseket, középkori szokásokat is (amelyekből voltaképpen mit sem vontak vissza a pápák, az inkvizíció nevű eljárást bármely nap el lehetne kezdeni, ha akadnának hozzá megfelelő bűnösök, de úgy látszik, az egész világ megjavult, csak magam vagyok gazember).

És emellett bájos, romantikus, szőkésbarna, világos szemű fiatalember volt, aki papi ornátusban sem tudta elfelejteni, hogy szülei színészek voltak, legalábbis előttem nem, akinek atyjával hajdanában a legkülönbözőbb s e feljegyzésekhez nem méltó helyiségekben találkoztam. Anyját csak a színen láttam pörögni kurta szoknyájában.

De éppen elég volt ennyi is, hogy az ifjú papban felfedezzem a romantikát, a másvilágiasságot, magasabb gondolatot, amely esetleg az égbe visz. A bűnös életéből - a magam életéből - kimenekedett, kivirágzott, már életében szentté vált ifjúnak néztem a halovány arcú papot, amint kereszttel a kezében, fehér ingben és stólával felém közeledett, mint egy valósággá vált vízió a jó víziók közül.

- Atyám! - mondtam kezemet összekulcsolva - önre akarom bízni veszendő lelkemet, talán a pokol helyett a tisztító helyre juthatnék, mert nem vagyok eléggé elvetemedett, s már a földön is szenvedtem eleget.

Valószínűleg így kezdtem vagy hasonlóan: a megindulásig fokozódott lelkiállapotban, amikor a távolban levő barátok és a közelben levő ellenségek képzelt társulati körében az ifjú szentet (lehet, hogy Imre vagy Ágoston volt a keresztneve) üdvözöltem.

- Isten küldetéséből jövök erre a helyre, ahol a gazdag és hitetlen emberek szoktak meghalni anélkül, hogy testi szenvedésük miatt eszükbe jutna nekik a túlvilág - felelt az ifjú arkangyal, akinek jövetelére, fehér ingének, stólájának megérkeztére szinte világosság lett a késő alkonyatba borult szobában.

- És az én legalázatosabb kérelmemre, főtisztelendő atyám, hogy kezeibe helyezhessem lelkemet, amelytől megválni szándékozom - válaszoltam, amint félig öntudatlan állapotban tudtam.

- Ha öngyilkossági vagy hasonló terveket forgatna a fejében, arra az esetre úgysem jó az én segítségem, mert egyházunk mindig ellene volt az öngyilkosságnak, mert az egyházatyák irataiban ezt olvashatta volna, ha erre ráért volna, Szindbád úr!

Így szólt a várva várt próféta, rám szögezve szemeit, mintha nem tartaná állapotomat eléggé kétségbeejtőnek, hogy aztán megbocsátóbban, megértőbben az anyaszentegyház hangján szóljon hozzám.

- Fiatal ember, nem ismeri az életet - gondoltam magamban a betegek ravaszságával, akik mindenféle előnyökre akarnak szert tenni anélkül, hogy a maguk színészi szerepéből engednének, meg akarnak továbbra is maradni kíméletet érdemlő betegnek. Ugyanezért meglehetős indulatossággal vagy tán csak támadó szánalomkeltéssel válaszoltam a káplán szavaira:

- Főtisztelendő atyám, ön talán nem tudja, hogy életemnek ifjúságát egy régi kolostorban töltöttem a Kárpát-hegységben. Páduai szent Antaltól kezdve, aki most annyira divatban van Pesten, hogy már nekünk, igaz katolikus embereknek kellene tiltakozni a torzító szent Antal kultusz ellen, ismétlem, a páduaitól kezdve az esztendőt záró Szilveszter pápa élettörténetéig - által a Xaveriakon, a szaléziakon, asszisziakon, szent Ferenceken, Loyola Ignácokon, az összes értelmes és agyvelőhöz szóló szent atyákon át a szív érzelmeihez szóló szentekig, mint szent Teréz, Péter Pál irataiig áttanulmányoztam aquinói Tamás, Patrik püspök, Oktavián vértanú, Pál remete, Antal remete történeteit és a testi kiválóság szentjeit, mint például szent Györgyét, a kereszttel, Mártonét, Flóriánét megjegyeztem magamnak.

Az egykori színészpár fia (de magam is) elcsodálkozott a bőbeszédűségemen, amilyen csak egy beteg ember lehet, aki mindenáron meg akarja menteni az életét (vagy legalábbis a halálos percét a fájdalmak idején, amikor a lélek katasztrofálisan válik el a testtől.) De a káplán hamarosan visszanyerte fölényét (mert mint később kiderült, azok közé a hitvallók közé tartozott, akik ecclesia militans néven védelmezték a katolikus egyházat).

- Aki a közhasználatban levő kalendáriumokat végigolvassa, az is megtalálja azokat a kiváló neveket, amelyeket felsorolt. Őszintén megvallom, Szindbád úr - mi sokkal többet tudunk Önről, a magánéletéről, az eddigi cselekedeteiről, mintsem elhihetnénk, hogy bármely evangelistának, így akár Lukácsnak vagy a próféta Dánielnek bármely könyvét ismerné.

Felelhettem volna ugyan azt is T. káplán úrnak, hogy ha nem hisz a szavaimnak, akár ki is kérdezhet a szent könyvek körül való ismereteimről - mert valóban kolostori növendék, okos jezsuiták és jóságos piarista atyák nyájában is voltam valaha, és tőlük olyan dolgokat tanultam, amelyeket élete végéig nem felejt el az ember... De most betegségemben, mikor megmenekülésemről volt szó, a kedves T. káplánnak az a másik megjegyzése vert éket a gondolataimba (amelyek szerettek volna elcsapongani a régen olvasott szent könyvekig).

- Vajon mit tudnak rólam, szegény szerencsétlenről, hogy érdemtelenné válok még a szentatyák nevének kimondására is? - kérdeztem.

T. káplán, aki csak nagy messzeségtől, a képzeletből látszott olyan romantikus lénynek, akire én gyengeségemben számítottam: most megszólalt, hogy ezzel vallomást tegyen, hogy ő sem tartozik többé barátaim közé, mint ahogy remélni merészeltem:

- A közismert dolgokról most nem akarok beszélni, amelyeket önről a verebek is csiripelnek, hogy milyen korhely, kéjenc, haszontalan, istentagadó életet élt, miket prédikált a fiatalembereknek, a nem létező erkölcsökről, a szerelmi titkokról, a házasságtörésekről, szent Pál leveleinek meghamisításáról... Ezek a dolgok szokásosak a mindennapi életben, miután a háború óta leromlottak az erkölcsök, felébredtek a bestiák az emberekben. Az általános Rossz ellen, az ördög elhatalmasodása ellen az Egyház majd megteszi a megfelelő intézkedéseket.

- Alávetem magam minden penitenciának, búcsújárásnak, sőt nyilvános vezeklésnek is, csak annyi erőt adjon hozzá az Egyház, hogy akár a halálra ítélt, megnyugodott szívvel a bitófáig elmehessek - feleltem mohón.

- Ez megint más kérdés, az igazi töredelem kérdése, amelynek még semmi jelét nem adta, csak az egyházatyák nevével dobálózott, hivalkodva - felelt a lelkiatya, aki méltán lehetett elégedetlen előbbi viselkedésemmel, mikor még a szent ereklyetárgyakat, amelyeket valaha megérintettem tapintatosan férfikoromban, térdre borulva gyermekkoromban: védelmemre akartam felhozni. Valóban nem így kezdődik az igazi töredelem... Nem lehet csak szent Andrásra támaszkodni, amúgy is elég nehéz terhe van a vállán levő kereszti agerencával. De mit kell tenni, mit tegyek én szerencsétlen, hogy mostani lelkiállapotomból kimenekülhessek?

Az ifjú lelkiatya száraz szemmel nézte vergődésemet, amilyet már bizonyára eleget láthatott a bűnös emberek részéről eddigi pályafutása alatt is, és tekintetében, kék, hamukék, nyugodt tekintetében ekkor különös fényt fedeztem fel.

Nem mertem nyomban hinni a szememnek, mert a fény, amely a lélekdoktor szeméből véletlenül rám sugárzott: egy másik, most már mind ritkábban látott szempár fényével volt egyenlő. Mégpedig a veres doktoréval, testi orvosoméval, akiről már olvashattunk ezeken a lapokon.

Egy másodpercnyi volt ez a bizalmi kisugárzás a harcos egyháziakhoz tartozó ifjú pap szeméből, de elegendő volt ahhoz, hogy felkiáltsak:

- Tehát még volna isteni irgalom a számomra?

- Isten irgalmas - felelt a kora ifjúságában már egyházatyává emelkedett lelkipásztor. - Most elmegyek, de holnap újra eljövök. Addig gondoljon arra, hogy imádkozom önért, hogy kellő bűnbánatra tegyen szert. Mondja utánam a Miatyánkot, mert bizonyosan elfelejtette.

Így mondtuk el háromszor a Miatyánkot, a világ fennállása óta fogant legszebb költeményt. Az ifjú pap a kezével intett: nem tudom áldást vagy intelmet, mert már régen nem volt egyháziakkal dolgom.

- Pax vobis! Pax vobis! - rebegte, és elment.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Zőldné és a szentek

Hát persze hogy nem adják olyan könnyen a bűnbocsánatot, mint azt némelyek hinnék, akik kicsi, mindennapi, iskolás bűnökkel bibelődnek, amelyeket hetenként egyszer, a királyok és más kiválasztottak mindennap meggyónnak a templom sötét hátterében, lelkigyakorlatot tartanak, elmondják a kiszabott imádságot, és a bűnbánat virágai oly szomorúan lepik el lelkük kertjét, mint tavaszi virágok a földet.

De könnyíti a töredelmet a kéklő messzi-messzi reménység, hogy valaha valóban lelki megnyugvást, bűnbocsánatot nyerhetünk nagy bűneinkben is, ha azt a kékséget megpillantjuk lelki atyánk szemében, mint ahogy én is megpillantottam egy villanásnyira való időben.

Az éjszakát titkon virrasztva töltöttem, mint valóban régi könyvekben olvastam a megboldogult pápákról, mielőtt megkoronázták volna őket, az elhunyt püspökökről felavatásuk előtt, a mártírokról, a hitvallókról - a csodatevőkről és az egyszerű szerzetesi fogadalmat tevőkről is életük nagy napja előtt, akik az éjt nem a szokásos álmodozásokkal, teli hassal való forgolódásokkal, sőt nőkről való ábrándozásokkal töltötték, hanem igenis böjtöléssel, kegyes gondolatokkal, imádkozással... Az erdei remeték segélynyújtásokkal, a pusztai remeték énekszóval tartották magukat ébren kakasszóig, amikor tudvalevőleg elmúlnak az éj borzalmai, főleg az éjféli kísértések, mikor Júdás megcsókolta Jézust a getsemáni kertben, amikor Krisztus Pilátus előtt állott: éjfélkor, mikor az ördög, kísértetek, rossz szellemek, nyugtalan lidércek és gonosz ámító gondolatok manapság is a földön járnak.

A böjtölés megkezdését könnyű volt keresztülvinnem, mert a sokat szereplő Pista bácsi minden gondolkozás nélkül átvette vacsorámat, valamely esti rizskását, amelyre, persze egyetlen pillantást se vetettem.

De már a virrasztást nehezebb volt keresztülvinni a jóságos Madám (Barcsainé) esténkint beadott altatóporai, ezek a vízzel nyelhető porok - Sári doktorkisasszony esti látogatásai, valamint a mind tűrhetetlenebbé váló Zöldné miatt, akivel kölcsönösen úgy megutáltuk egymást, mint egy magára unt, csalódott házaspár, ahol egy harmadik is keveredett a játékba.

(A harmadiknak lehetne nevezni Pista bácsit, aki a rizskása után a díványon büfögött.)

Zöldnét nem lehetett olyan könnyűszerrel kijátszani szimuláns alvásommal (és titkos virrasztásommal), mint hittem volna, mert gonosz szemekkel vigyázott arra, hogy eleget tegyek a szanatóriumi beteg kötelezettségeinek, sóhajtozásoknak, panaszoknak, nyafogásoknak, időnkénti rosszullétnek, a váladékok kínos elmulasztásának, amelyben szeretett személyesen segédkezni, hogy az orrom pirult bele.

Egy asszony segédletével végezni kínos feladványokat, amelyeket minden zsákhordó tud - akár a fal alatt, akár egy magános kerítésnél? (Zöldné ezekre a dolgokra volt „pali”, hogy az akkori pesti nyelven jellemezzem őt.)

Később beláttam, hogy a betegápolási teendők közül leginkább erre volt hajlamos. Szegény kis öreg fejével nem tudott gondolkozni a csodatevő szenteken és más kiválóságokon, akik a messzeségből, a csillagokból, az emberi képzelemből, a szentírásokból, a bibliából előjöhetnek, hogy egy szerencsétlen embertársukat megnyugtassák, aki csak azért nem vált szentté maga is, mert életkörülményei doktor Cipész szanatóriumába sodorták.

Zöldné ügyelt a szentekre, akik a történelem nagy messzeségéből előjöttek, hogy valakin segítsenek. Talán illetéktelen beavatkozásukat nehezményezte az ápolásba, gyógyításba, mert mikor például alattomban legerősebben gondoltam szent Ferencre és jótéteményeire: hirtelen megcsiklandozta a talpam.

- Azt hiszem, hogy ez az egyén nem alszik - mondta Zöldné, aki darab idő óta - különösen a célba talált rúgásaim óta - leszokott arról, hogy állandóan gazembernek nevezzen alvásomban.

Most már egyénnek nevezett, ami nagy siker egy betegápolónétól, aki negyven esztendeig segítette át a másvilágra a nagyságos és méltóságos urakat és asszonyokat, fölszedte értük az ápolási díjakat, sőt még örökölt is egyet-mást, ruhaneműt, ékszert vagy készpénzecskét a betegek után, akik utolsó órájukban csak Zöldnére gondoltak.

Én sohasem gondoltam komolyan Zöldnére, nem hagyományoztam neki semmit legrosszabb pillanataimban sem, nem eskettem meg, hogy a temetésemen részt vesz, talán azért is fejlődött ki köztünk ez a sok félreértésre okot adó viszonylat, amely a szentek éjszakáján is bekövetkezett.

Zöldné nem volt jó barátságban szent Mártonnal, mert mikor az ő eltépett köpönyegét emlegettem magamban, Zöldné megismételte szavait:

- Mondom, ez az egyén nem alszik! - szólt volna Pista bácsihoz, aki azonban már a fal felé fordult.

Pedig éppen azért gondoltam Mártonra, a betegek ravaszságával, hogy efféle katona, vitéz emberrel való foglalkozásom megnyeri még tán Zöldné tetszését is.

De Zöldné szokás szerint felém rúgott, hogy elcsendesítsen, nem imponált neki Márton, akit egy darabig magam mellett gondoltam. Újabb szentet kellett tehát elővennem, aki segítsen a virrasztásban, a Zöldnével való érintkezésben, általában a közelgő éjféli órákban.

Így jutott eszembe szent Flórián... Ugyancsak barna ember, mert ezek a legmegbízhatóbb éjjeli virrasztók, páncélban, karddal, sisakkal a fején láttam egész életemben, ameddig visszaemlékezni tudok. Bátorságra, férfiasságra s egyben szent életre tanított, ami kevés szentnek az erényessége, ha fiatal korában a római légióban szolgált...

- Óbudán? - szólt közbe Zöldné.

- Talán a régi Aquincumban? - kérdeztem magamban, miután hirtelen nem voltam bizonyos szent Flórián szolgálati éveivel.

- Nem tudom - felelt Zöldné -, meg én még akkor ott laktam Óbudán, mostani házikóm megszerzése előtt, amikor érdemes volt a kis óbudai házakkal kereskedni. Az ember nem is hitte volna, hogy mennyit is lehet kapni egy düledező, kormos, csorgó tetejű, de mély udvaros, egyik utcáról a másikra átnyúló, kétkapus házféléért, amelyben csupa kislakás volt. Egy szoba, egy konyha! Ez volt a legjobb az óbudai házak közül.

Szerencsém volt, mert Zöldné szent Flóriánnal kapcsolatban megtalálta azt az időpontot életéből, amelyre kellemesen emlékezett vissza. Ment a házvétel és a házeladás! Tizenöt-húsz éve ennek - Zöldné kegyesen emlékezett meg szent Flóriánról.

- Búcsú volt Óbudán a tiszteletére. Mindig, mint a város pártfogóját emlegették őt, a Flórián-szobor körül álldogáló házak többet értek, mint a távolabb levők.

Az éjjeli elbeszélés alatt, amelyet Zöldné részére kitaláltam, kitűnt, hogy Óbudán volt már egy különb házügynök is Flóriánnál, ez pedig nem volt más, mint Lakics úr, egy karikalábú, agyagszínbajszú, de megtermett úriember, aki egy pesti kávéházból intézte az óbudai házak eladását és vételét. Zöldné voltaképpen Lakics úrnak volt a jobb keze, mert akkor még nem önállósította magát.

Lakics találmánya volt az, hogy szent Flórián gipszszobrát felállítgatta az eladó házak udvarán, mintha ott lakott volna valamikor a szent. Minden vevőnek tetszett az olyan udvar, ahol Flórián-szobor volt.

- Kár, hogy ez a Lakics vagy Bakics nincs benne a szentek történetében - gondoltam magamban Zöldné előadása alatt -, mert ilyen furfangos szent, aki ilyen ravaszul bánt el szent Flóriánnal: talán már engem is meg tudna segíteni. Hogy megszöktetne Zöldné karmai közül.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Még egyszer az ördög karmai közt

De ez volt talán az utolsó éjszakám, amikor Zöldné komolyan törődő szavait figyelembe vettem, és általában foglalkoztam kiállhatatlan lényével. Az embernek elsősorban az ápolói behatás alól kell szabadulni, ha komolyan akar gyógyulni. A rossz ápolás már sok embert segített a másvilágra. Nem lehet betegen, érzékenyen, halálra fáradtan belecseppenni mindenféle, sohasem látott emberek markába, kik a legjobb esetben sem cselekszenek vele többet, mint az ápolói szabályok előírják. Talán minden ezer ápoló között lehet egy jó szanitéc vagy irgalmas nővér, akivel harmonizálni lehet, aki komolyan fogja fel hivatását.

Ám Lakics érdekelt, mert rájöttem, hogy ezt a kövér, oldalszakállas, igen mulatságos úriembert magam is ismertem valaha a pesti kávéházakból, amikor még valóban óbudai házat vagy telket, termetemhez szabott díszmagyar ruhát, trafikjogot vagy hasonlót akart eladni a legmulatságosabb formák között. Sőt politikai és társadalmi összeköttetéseket is árult, nem beszélve bíróságról és gazdag partikról, közben forintos kölcsönökből, ügyesen elzálogosított holmikból és különböző rendjelek kijárásának ígérgetéséből élt. Egy Kerepesi úti szabónak udvari szállítói címet ígért, a kávésnak lump grófokat, akiket majd elhoz a kávéházba, a kasszírnőnek gazdag udvarlókat.

Igen, ilyen karikalábú, mindig jókedvű, az élettel mindig táncmesterkedő barát kellene nekem, aki innen megszöktetne, kiszabadítana, mert mondanom sem kell, hogy a szabadulás vágya megint felébredt bennem, amint a szentek és a rájuk való gondolás révén kissé magamhoz tértem.

Ilyen gyarló az ember! Nem tudtam megmaradni az igaz úton, a töredelem, a lelki bűnbánat útján, hanem megint a törvénytelenség, a huncutság kacskaringós ösvényére gondoltam, amikor egy megfelelő szélhámost, terveimhez való társat pillantottam meg a szemhatáron. Azt hittem, hogy Lakicsban jobban megbízhatom, mint a szentekben vagy T. káplán úrban. Ó, milyen botorság!

De mondjuk el, hogyan történtek a dolgok.

Mindenekelőtt Zöldnéhez szóltam oda!

- Mondja, asszonyom, nem volnának még Óbudán eladó házak, mert ha meggyógyulok, szeretnék óbudai lakos lenni.

Zöldnében nyomban felébredt igazi szenvedélye, a ház- és ingatlanközvetítés, mintha erre külön születni kellene, és így beszélt:

- Inkább másfelé, a pestkörnyéki falvak, községek felé terjed most a közérdeklődés. Sokan vannak már, akik nem tudnának máshol lakni, mint faluhelyen. Így például én se tudnék többé városban lakni. Óbuda pedig, akárhogy vesszük, városnak számít. Tessék talán azon a házon gondolkozni, amelyet a Madámnak kellett volna megvenni, ha egy csöpp esze van!

Én így folytattam:

- Arról a Lakicsról hallottam ugyanis, mikor házat akartam venni, de aztán elfelejtettem, beteg lettem, ide kerültem. Talán meggyógyulok azonban, és szükségem volna házra. Ilyen nevezetes ember, híres házeladó ismeretsége nem ártana.

Zöldné gondolkozott, vajon megoszthatja-e a hasznot mással, miután az utóbbi időben megszokta, hogy önállóan dolgozzon. Nem is felelt mindjárt, mintha megbánta volna, hogy előbb Óbudát szóba hozta. Én is jobbnak láttam a hallgatást, mert ravasz beteg módjára nem akartam gyanút kelteni magam iránt.

Inkább alvást tettettem, de most már nem a jóságos szentekre gondoltam, hanem Lakicsra, aki egy házeladási üzletért nyilván hajlandó volna a szanatóriumból megszöktetni.

(Láttam is képzeletben a szentek eltorzult arcát. Láttam páduai Antalt, aki eddig gyermekkel a karján tán a folyosón sétált, hogy jó magaviseletemért esetleg segítségemre legyen. De most elment ő is, a legjobb, miután Lakicsot hívtam segítségül, nem akart vele konkurrálni.)

Félálomban hallottam, hogy Zöldné azt kérdezi a krákogva ébredező Pista bácsitól:

- Mondja Pista bácsi, lehetséges, hogy ennek az egyénnek házvételre való pénze lenne?

- Beszélt valami elásott pénzről, de nem mindig lehet az ilyen sült bolond szavára adni - felelt mogorván Pista bácsi, mert nem tetszett neki, hogy Zöldné is az elásott pénzre kezd gondolni.

Aznap hiába vártam T. tisztelendő urat. A jó papnak bizonyára megsúgta valami, hogy rosszban töröm a fejem, vagy tán kezdettől fogva nemigen hitt megtérésemben.

- Bizonyosan temetése van - mondta Pista bácsi, mikor szóvá tettem előtte a dolgot.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

A gyógyulás első napja

Ezalatt Zöldné gondolkozott. Azt hitte bizonyára, hogy hatalmában vagyok, nem sürgős neki az üzlet, minél tovább vár, annál jobban fog keresni.

Csakhogy orvosok is vannak a világon. A veres, aki megvizsgált egyszer, és úgy elnevette magát, hogy szinte megrázkódott a dereka:

- Nincs magának semmi baja, kedves úr, csak az a baja, hogy még mindig nem akar visszatérni az életbe, annyira belejött a betegeskedésbe. Mars ki a ligetbe! Szép őszi idő van.

- Kimehetek a házból? - kérdeztem elámulva.

- Sőt megparancsolom - kiáltotta még vidámabban a veres.

- Én nem veszem észre, hogy meggyógyultam volna - mondta bennem a félénkség.

- Tessék minden délelőtt a ligetben sétálni. Persze, nem egyedül, hanem Pista bácsival - ismételte erélyesen a veres. - Ágyban csak annyit fekszik ezután, amennyi az alváshoz szükséges.

A veres azután kezet fogott velem és elment.

Én pedig ottmaradtam ülve az ágy szélén, mint akit főbe kólintottak. Mit jelent az, ami velem történt? Tegnap, tegnapelőtt még teljes zűrzavar, hol az angyalok uszályába kapaszkodva, hol az ördög körmös keze után kapkodva! Csalásokon és bűnbánaton, gazságokon és jóságon törve fejemet, T. főtisztelendő úron vagy Lakicson, a házügynökön.

Mi történt itt, hogy börtönöm ajtaja egyszerre felnyílott előttem?

...Megvallom, először nem örvendeztem a dolognak, mintha valami kellemetlenség ért volna.

Talán küszöbön áll közeli halálom? Amikor az orvosok többé nem bíznak felépülésemben?

- Három teljes hónapig kínlódtunk vele - mondta például a veres, akit a legokosabbnak, legcinikusabbnak ismertem az orvosok társaságában.

- Három hónapig nem tudtál megjavulni, háromhónapi önfeláldozó ápolás után is még mindig szökéseken töröd a fejed, amelyeket hol a szentek, hol meg Lakics útján akartál végrehajtani. Most már meguntuk veszendő életedre vigyázni, menj a fenébe, miután gyógyíthatatlannak bizonyultál! - gondolám magamban az első percekben, kimeresztett szemmel üldögélve az ágy szélén, és a verejték csepegett rólam.

Azt is megmondom, honnan vettem ezt a gondolatot.

Még egészséges, ép ember koromban, amikor a veres először figyelmeztetett szervezetem romlására, a mértéktelen dohányzás, búfelejtő bőséges ivás és főleg szerelmi rendellenességek, kicsapongások, telhetetlenségek miatt: akkoriban különböző rendszabályokat állított fel a dolgok mérséklésére. Többek között éjszakázásaim ellen voltak kifogásai.

- Én ugyan nem szoktam lehetőleg semmit se eltiltani a betegnek, mert bolondság volna egy megrögzött vétkezőt megjavítani, de ami sok, az sok: ott már én is felemelem a szavam. Addig örüljön, amíg eltiltok valamit.

Így szólt a veres.

Így történt ez valaha, és most kiszabadulásom, felnyíló börtönajtóm küszöbén eszembe jutottak ezek a szavak. A hideg borsózott végig a hátamon... A veres nem tiltja el többé a külvilágot, nem tiltja el a szabadban való járáskelést, sőt talán a szökést sem. Tehát menthetetlen vagyok. Azért bocsát szabadon, mert nem akarja a szanatórium hírnevének érdekében, hogy itt fejezzem be az életemet. Inkább egy városligeti padon.

Ó, mennyire tévednek azok, akik egy lábadozó betegnek örömujjongásaiban hisznek! Az igazi, komoly nagybeteg, aki naponkint eljegyezte magát a halállal: az igazában nem akar meggyógyulni, mert fél a gyógyulás fájdalmaitól, amelyek még tán súlyosabbak, mint a betegségek.

Így történt velem is. Rettenetes fáradtságot éreztem minden tagomban, lelkemben, szívemben, amikor állítólag nem kell vagy nem érdemes a szabadságért, a gyógyulásért, a megváltásért küzdeni, hanem az bekövetkezett magától is.

- Menjünk tehát a szabadba, Szindbád nagyságos úr! - mondta mellettem egy szokatlanul alázatos hang.

Felpillantottam, Pista bácsi volt a felszólaló.

- No - gondoltam magamban -, most már csakugyan a végső óráimat élem, amikor ez az elvetemedett ember is ilyen nyájas alázatossággal szól hozzám.

Úgy megijedtem nyájasságától, mint akár az ördögtől.

- Majd holnap, holnap - feleltem.

- Ki tudja, lesz-e holnap ilyen sétára alkalmas szép időnk - nyájaskodott Pista bácsi.

- Tehát, tán holnapig se élek! - gondoltam magamban.

- Ma még nagyon fáradt vagyok - mondtam hangosan.

- A főorvos úr elrendelte. Ő aztán az egyetlen, aki igazán tudja, hogy mi történik a nagyságos úr érdekében - ha már meggyógyultunk - kedveskedett Pista bácsi, és a pipát egyetlenegyszer se vette ki a zsebéből, sőt olyanforma magatartást tanúsított, mint egy hűséges tiszti szolga, aki a legnagyobb odaadással ápolta gazdáját hosszú betegsége alatt, és most szívből örül a fölépülésnek.

- Úgy látszik, a jó doktorok előbb az ápolókat gyógyítják meg! - gondoltam magamban, és engedtem, hogy a megalázkodott Pista bácsi a cipőmet felhúzza.

- Majd meg is borotválkozunk a legközelebbi üzletben, ha az utcára érünk - csillogtatta a reménységet Pista bácsi. - Tessék elhinni nekem, hogy sokkal jobb egy tiszta, jószagú borbély-üzletben borotválkozni, mint ezeknél a rosszindulatú, halott emberek borotválásához szokott szanatóriumi borbélyoknál. Már csak a kölnivíz miatt is!

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Kaland a vörösszemű emberrel

Máskor is tapasztalhattam, hogy az úgynevezett halni vágyók, letörtek, felfordultak, koldustestű, kolduslelkű emberek részére csak a papiroson szerepel az a bizonyos részvét, megértés, gyengédség, amit ők a külvilág részéről a maguk betegségében megkövetelnének.

- Részvét nincs, uraim - mondotta Szindbád, midőn története befejezéséhez közeledett. - Aki meg akar halni, az haljon meg, mondja a mindennapi emberi érzelem, visszatartani senkit sem lehet a haláltól, annál több marad az élőknek a levegőből, esetleg a régi ruhákból vagy egyéb földi javakból, mint például elásott kincsekből, amelyet a vörösbajuszú Pista bácsi még mindig nem felejtett el, mert nyájasságából az látszott, hogy az ásást, mint afféle legyengült ember, majd az ő társaságában végzem. (Ráfizetni nem lehet az ilyen munkára.)

Ellenben sokszor észrevettem, hogy az erősek, bátrak, elszántak, nagy kockáztatók, az életet nem túlságosan értékelők milyen sikereket tudnak aratni - hogy fordul feléjük az érdeklődés, amely körülbelül egyenlő a szeretettel, mert az emberek melegebben szeretni nem tudnak.

Igen, már az érdeklődés is jelentős valami az emberek részéről, amit magamon tapasztaltam, amikor Pista bácsi társaságában kisétáltam egy októberi napon, mint valami születésnapon a betegszobából a szabadba.

A hosszú ősznek ideje volt, hogy mindenféle színváltozást megpróbáljon a legpirosabbtól a legfakóbbig. A ligetben volt egy bokor, amelynek olyan gyöngyei voltak pirosból, hogy az ember megállott messzire, a fák sárgulása pedig szinte természetfölötti volt. Máskor tán nem is volt ilyen ősz. A nap sütött, és a fák mégis hervadtak, a levelek hullottak a Stefánia út mentén, a mellékösvényen, ahol először mertem megtelepedni Pista bácsival, mint búvóhelyen, ahonnan a Stefánia gyér közönségét úgy szemügyre vehettem, hogy ne legyek terhére senkinek.

Közömbös asszonyok sepergették a faleveleket a környéken, néha elment egy fogat, egy autó vagy tejeskocsi, szóval olyan dolgok, amelyek nem zavartak meg még akkor nagyon érzékeny, az emberektől rettegő lelkiállapotomban.

Pista bácsi nyájasan szívta pipáját a szomszéd padon, míg a szegény asszonyok telesöpörték kosaraikat a falevelekkel, őszi délben...

Vajon kihez hasonlítottam, ha valaki szemügyre vett a távoli sétányútról? - kérdeztem magamban, mert beláttam, hogy a veres intézkedése folytán nem lehetek többé se leromlott, züllött halott, mint egy dunai hulla, mint ahogy néha szerettem volna, de nem lehetek félbolond szökevény se, aki elhagyván a szanatóriumot a megengedett idő előtt, köz- és önveszélyessé válik. Meg kell tehát maradnom valamiképpen valami emberformájú embernek, akit esetleg a sétányról szemügyre vesznek az erre járó nem is feltétlenül jóindulatú emberek.

Kihez hasonlítottam tehát a magános padon?

Társaitól elmaradt, fogságba esett darumadárhoz, akinek szárnyait megnyírták, hogy ne repülhessen - gondoltam magamban.

Még jobb indulattal azt gondoltam magamban, hogy tán egy nagyratörekvő, de elbukott regényhőshöz hasonlítok szürke köpönyegemben, átkozott barna harisnyámban, kitágult gombos cipőmben, ócska kalapomban, mert nemigen törődött senki az öltözködésemmel, még magam se, miután az előbb említett okból semmiféle érdeklődés nem volt irántam. Regény-

hőshöz hasonlítok itt a mellékúton, ahonnan óvatosan gusztálom az embereket, a tört remények, nem sikerült kalandok, a nagy bukás után ismét közéjük kell keveredni.

Nem hasonlítok regényhőshöz, mondta bennem valami régi hang, amelyet hosszú idő óta itt a mellékúton hallottam újra, talán a kiábrándultság vagy a józanság megvető hangja, a mindenféle bomladirozások ellen való hang.

A regényhősök még azután is, miután feladványukat elvégezték: daliák maradnak, öreg daliák, lehetőleg szép őszülő fürtökkel, szabályos arccal, tiszta tekintettel, az élet fölényességével magaviseletükben, hogy hinni lehessen múltjukban.

De hát akkor kihez hasonlítok, ha valaki erre megy, megnéz, és fogalmat akar alkotni magában a látványról, melyet nyújtottam?

- Kihez? - szólalt meg bennem az ábrándtalan hang -, megmondom mindjárt, kihez. Egy leleplezett svindlerhez, egy tetten ért hamiskártyáshoz, egy vén, talaját vesztett szélhámoshoz, aki a betegségével, de a halállal is huncutkodni akart, de az orvosok és a papok, a valódi szélhámosok (à la Lakics) okosabbak nála, és nem engedték, leleplezték, visszakergették a mindennapi életbe, miután nem érdemes vele foglalkozni se mint beteggel, se mint haldoklóval.

- Nem olyan könnyű a hamiskártyázás! - mondta most mellettem egy korhelyes, recsegő, anekdotás könyvből való hang, mintha gondolataimat a maga furfangosságával kihallgatta volna.

Vörös szeme volt a vendégnek, aki mellém a padra telepedett. Ezekben az időkben az emberek szemét figyeltem, mintha bennük keresném sorsomat. Ármányos, tolvajos, de nevetős és egyben barátságos szeme, mint aki megszokta a világ ostobaságai fölött mosolyogni, néha még a saját rovására is, de főként olyankor, amikor az ostobaságokból valami haszna volt. De még az arcjátékakor mutatkozó ragyamaradványok, a húsos nagy orr, a természettől kunkorgós, fodros, hervadt vörös bajusz, az őszülő, oroszlános pofaszakáll, a terjedelmes toka, a nagy nevetős száj az apró vörös szemekkel együtt azt bizonyították, hogy az élet nem mindennapi lovagjával kerültem össze.

- Nem olyan könnyű a svindlerezés, hogy azt mindenki megcsinálhatná, mert akkor svindler volna száz ember közül kilencven. Micsoda értékük volna az igazi svindlereknek? - folytatta a mellém telepedett úriember, akinek vállban olyan terjedelme volt, mint az igazi jó svindlereknek. (Mert sovány svindlerek hamar kézre kerülnek.)

Böfögött néha a hangja, mintha akkor ebédelt volna rampsteaket, antrekót, böftököt vagy más vesepecsenyét, amilyent a jóétvágyú svindlerek szoktak, akik azért csalnak, hogy jól éljenek, valamint benne lehetett legalább egy másfélliter sör, amelyet a pohár fülén, kisujja nyújtásával öntött a tokájába. Legalábbis negyvennyolcas gallérja volt a kékbabos, fehér csokorra kötött nyakkendő fölött. Persze a szalagra kötött monokli is ott lógott a kabátján. Milyen érdekes lehet, amikor ezt felteszi szemére, s ezen át olvassa az ügyiratokat, amelyek mellette a kézitáskában várakoztak minden alkalommal! Szűrke keménykalap födte nagy fejét, fehér mellénye volt szürke zsakettje alatt és kamásni a lábán: a cipő fénye mint tükör, nyilván a folytonos tisztítás miatt.

- Nem olyan könnyű huncutnak lenni, mint azt egynémelyek hiszik, mint azt Szindbád úr, akit egyébként tisztelek és becsülök: a maga példáján is tapasztalhatta. Először is egy igazi hamis embernek nem szabad soha betegnek lennie, mert akkor már elveszett. „Kihajt a pályáról", „mehet a pékhez" - ahogyan Pesten mondják.

Mikor ezeket a szavakat hallottam, végre tisztába jöttem az úriemberrel, aki mellém a padra letelepedett és kedveskedett. Senki más nem volt ő, mint Lakics, akit esztendők óta nem láttam, de akire az utóbbi időben gondoltam, aki minden esztendőben változtatta a külsejét. Mostani császárszakállával és egyéb pompáiban bízvást a névjegyére nyomtathatta volna: Lakics Bertalan (Berci) köz- és váltósvindler, oly sikerülten változtatta meg külsejét. Vagy csak az én emberlátástól elszokott szemem látta így?

Nevetős, böfögős korteshangján így folytatta:

- De hát manapság már kiment a divatból a svindler szó, inkább életművészeknek mondják azokat, akik ésszel és kedéllyel, betegség és gyávaság nélkül élik át életüket, mert tudják, hogy egykor a leghosszabb életnek is vége szakad, addig tehát nevetni kell a közbeeső dolgokon. A világ halad, új találmányok jönnek divatba, a megnehezedett életmódnak új mesterei jönnek, benzinerővel jár a régi lóerő helyett, képzelje el, mily nehéz nekem is a helyzetem, aki megmarad régi világbeli svindlernek, és óbudai házakkal, telkekkel kereskedik?

- Tehát Zöldné mégis értesítette? - gondoltam magamban.

- Nem értesített engem senki se - mond Lakics -, csak véletlenül hallottam Szindbád úr állapotáról, és miután azt hiszem magamban, hogy még mindig a régi svindlerek fajtájához tartozik, mint jómagam is: nem ártana, ha nehéz napjaiban felkeresném. Voltam én már börtönbe jutott kortársainknál is látogatóban, mert tudom, hogy ilyesmi jólesik. Nem tehetek róla: jó szívem van, néha egy üzleti lehetőséget is elmulasztok, hogy egy bajba jutott, korombeli embert meglátogassak. Az embernek vigyázni kell a maga múltjára, gyönyörű életére, mint valami ereklyére, de kortársaira is, mert ugyan ki becsülné meg ezeket a dolgokat, ha nem mi magunk? Manapság csak a sekrestyéseknek és más hivatali embereknek van jó dolguk, azok esznek disznókörmét paszulyban, isznak bort délelőtt, délután. Nekünk, régi feltalálóknak befellegzett!

Így beszélt Lakics a városligeti padon, folyton nevetve kis vörös szemeivel, mintha a legmulatságosabb dolgokat beszélné el. Szemtelen volt valóban, mint egy régi pesti svindler, aki rögtön a zsebébe vagy a fejére akarna állni annak, akivel a sors összehozta. Már azzal is mérgesített, hogy nem hitte el, hogy komolyan beteg voltam... Hasonlóvá akart tenni önmagához, felvett a pesti svindlerek névjegyzékébe.

Hosszú idő után először tettem komoly erőfeszítést az emberi támadások visszaverésére.

Mikor éppen legjobban böfögött, krákogott volna Lakics - mert hiszen neki okoztak elsősorban élvezetet a beszédei -, határozottan rászóltam:

- Akárki küldte ide, most már elég volt magából, takarodjon innen.

Lakics még mindig nevetett, mint aki tréfára veszi a dolgot. Egy ilyen nyomorult, beteg ember merne vele, kicsattanó egészségűvel így gorombáskodni! Egy ember, akibe még most is hálni jár a lelke!

De én nagy nehezen a pad karjába kapaszkodva felálltam, ugyanekkor felemelkedett Pista bácsi is a másik padon, és pipáját nyomban zsebre dugta, amint katonai állásban várakozott, nyilván imponált neki erélyes magatartásom.

- Tessék parancsolni nagyságos úr, dél már elmúlott - mondta, és kétlépésnyire jött a hátam mögött.

Mikor a fordulónál visszanéztem, azt vettem észre, hogy Lakics vörös szemei mind apróbbak lesznek, sőt terebélyessége is kisebbedett.

Másnap komoly levélbeli ajánlatot, üzleti hangon írt levelet kaptam tőle egy óbudai ház megvételére vonatkozólag. De már kezdtem magamhoz térni, és félredobtam a levelét.

HUSZONHATODIK FEJEZET

Egy kacsintás eredménye

De nagyot nézett Zöldné is, amikor nemsokára ezután, egy napon megkérdeztem tőle, hogy vajon nem ő volt-e a híres Grünau Poldi fiatal korában, aki híres táncosnő és énekesnő volt Pesten az elmúlt évtizedekben, mert járása, hangja még ma is egy régi primadonnára emlékeztetnek?

- Nem - felelt a régi gyűlölködéssel.

- Ha így lett volna, se kellene szégyellenie, mert Grünau Poldi híres „egyén" volt a maga idejében Pesten - folytattam anélkül, hogy a hüledező Zöldnére egyetlen pillantást vetettem volna.

Barcsainét, a kedves Madámot viszont azzal leptem meg, hogy felemlítettem neki az erzsébetfalvi házat (Zöldné majd hanyatt esett), amelyet valóban érdemes volna megvenni olyan magányos asszonynak, mint ő.

- A világ valóban a falusi, egyszerű, olcsóbb életmód felé orientálódik - mondtam szó szerint. - Mindnyájunknak kell gondoskodni öregségünkre egy kis fészekről, ahol lehajtjuk fejünket. Magam is falusi lakos leszek a fővárosi élet után, ha teljesen rendbejövök egészségemmel.

- Erzsébetfalvi - kottyantotta el magát Zöldné, holott eddig nem sokat törődött beszélgetéseimmel.

De a könnyebb természetű hölgyeken kívül, akikkel már a magam módja szerint elbarátkoztam, találkozásom volt doktor Cipésszel is:

- Most már lassacskán elmegyek innen, és eszembe jut az a sok kellemetlenség, amit a jó hírnevű háznak okoztam jelenlétemmel. Ha még egyszer így fordulna az életem, bizony másképp volna!

- Ugyan - felelt gyanakodva doktor Cipész. - Ön javíthatatlan ember, ha tőlem függne, mindig zárt intézetben tartanám.

- No bizony megjárná velem. Hogyan készülne el akkor egyetemi tanári vizsgájával, ha mindig ilyen kiállhatatlan betegekkel foglalkozna, mint amilyen csekélységem is?

Doktor Cipész visszavonult a nem várt szavakra.

No, most még Sári doktorkisasszony volt hátra, akinek természetesen mindenekelőtt házassági ajánlatot tettem, majd miután ezen nagyot nevetett (pedig talán nem lett volna rossz az én szempontomból), megkérdeztem illő komolysággal, hogyan tarthatnám meg emlékezetében magamat?

- Ha nem jön ide többet soha vissza! Mert nem szeretném még egyszer olyan állapotban látni, mint amilyenben volt - felelt igazán érzelmes nő módjára, és nagyon fénylettek a szemei, míg az én tekintetemet könnyek homályosították el.

...Eközben szorgalmasan sétálgattunk Pista bácsival az őszi ligetben, mert hiszen már csak napok voltak hátra az őszből és az én itteni tartózkodásomból is. Pista bácsinak mindig dohányt vettem a sarki trafikban, egy délolasz tekintetű hölgynél, aki minden alkalommal így köszönt vissza, mintha utoljára látna:

- Tudjuk, hogy a beteg úr elmenőben van - szólt, mintha kezdettől fogva érdeklődött volna sorsom iránt.

Pista bácsi bevallotta, hogy az érzékeny olasz szépség néha érdeklődött a szanatóriumi állapotok iránt, mikor oda gyufáért és pipaszurkálóért betért.

- Különös - gondoltam a kis trafikra visszanézve. - A női nem érdeklődött, és én ezt nem tudtam.

Most már nemcsak a melléksétányon, nem a tó elhagyott részein telepedtünk le sétaközben, hanem a névtelen jegyző szobra elég forgalmas környékén is.

Itt csípett meg Bunkóczi, aki felépülésem hírére természetesen felkeresett a múlt időből.

Bunkóczit igazán Blankónak hívták, de olyan magatartása volt, aki mindig hódítani, fejbe verni, leigázni akarta a körülötte levő férfiakat, így többek között engem is. Most is ragyogva, a legutolsó divat szerint öltözve jelent meg a promenádon, és oly bizalmas repüléssel közeledett felém, mintha egész betegségem idejében legalábbis leveleztünk volna. Egyéb érdeklődésről úgyse lehetett szó.

- Ó, Szindbádkám - mondta a maga madárhangján, mintha az életben a legkellemesebb meglepetés érte volna. - Maga még mindig a régi, randevúkra jár a ligetbe.

- Valóban - feleltem ugyancsak könnyedén -, ápolómat, Pista bácsit várom, hogy segítsen haza menni.

Most még a verestől kellett búcsúzni, de ő kézlegyintéssel felelt:

- Még látjuk egymást az életben, mert valószínűleg lesz még beteg... mint magam is szoktam néha, s ilyenkor háziorvosomat felkeresem. Csak jöjjön nyugodtan hozzám.

Majd az ajtónál, ameddig kísért, komoly hangon így szólt hozzám: - Hanem azt a papot, aki magánál volt, se mulassza el felkeresni. Ő állapította meg először, hogy életereje visszatért, már kacsingat a mennyország felé. Hazudik, mint minden élő ember.

[1933]

.oOo.